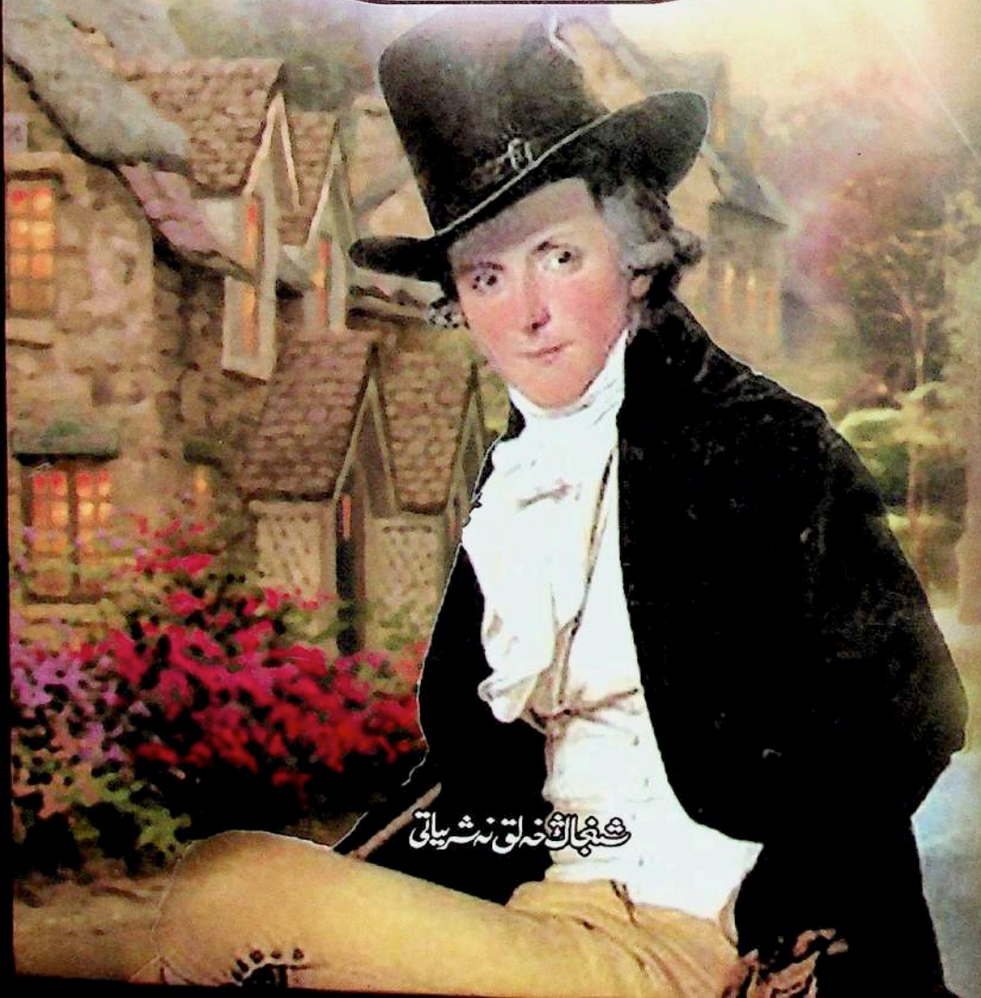
دۇنياۋى مەشھۇر ئەسەر

国家出版基金项目

چىرايلىق دوست

موپاسسان (فرانسىيە)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

چىرايلىق دوست

موپاسسان (فرانسىيە)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

چەت ئەل نادىر ئەسەرلىرى تەرجىمە قۇرۇلۇشى

外国文学经典翻译工程

دۇنياۋى مەشھۇر ئەسەر

چىرايلىق دوست

ISBN 978-7-228-17727-1

定价：44.00 元

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

دۇنياۋى مەشھۇر ئەسەر

国家出版基金项目

چىرايلىق دوست

موپاسسان (فرانسىيە)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

موپاسسان (فرانسیه)

چىرايلىق دوست

تەرجىمە قىلغۇچى: غازات سۇلتان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

漂亮朋友：维吾尔文 /（法）莫泊桑著；阿扎提·苏力坦译.
— 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2014.9
ISBN 978-7-228-17727-1

Ⅰ.①漂… Ⅱ.①莫… ②阿… Ⅲ.①长篇小说 — 法国 — 近代 — 维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.①I565.44

中国版本图书馆CIP数据核字(2014) 第210546号

责任编辑　伊丽达娜·阿不都热依木
编　　辑　玛丽亚木·买买提明
责任校对　再米拉·裴达依
封面设计　买买提·诺比提
出版发行　新疆人民出版社
电　　话　0991-2827472
地　　址　乌鲁木齐市解放南路348号
邮　　编　830001
印　　刷　北京顺诚彩色印刷有限公司
经　　销　新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本　880×1230毫米 32开本
印　　张　16
版　　次　2014年9月第1版
印　　次　2014年9月第2次印刷
印　　数　1-3000
定　　价　44.00 元

برننچی قسم

بىرىنچى باب

گىئورگى دولوۋار كاسسىر ئايالغا بەش فرانكلىق تەڭگە بەردى، ئاندىن قايتۇرۇلغان پۇللارنى ئالدى ـ دە، ئاشخانىنىڭ ئىشىكىگە قاراپ ماڭدى.

ئۇ ئۆزىنىڭ چىرايلىق ئىكەنلىكىنى بىلەتتى. ھازىر ھەربىي سەپتىن چېكىنگەن بولسىمۇ، ئوفىتسېرلارغا خاس كېلىشكەن قەددى ـ قامىتىنىڭ يەنىلا كىشىلەرنى جەلپ قىلىدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى. شۇڭا، ئۇ ئەتەي قەددىنى رۇسلاپ، بۇرۇتلىرىنى ھەربىيچىسىگە تولغاپ قويۇپ، كېلىشكەن ئەرلەرگە خاس نەزەر بىلەن ئولتۇرغانلارغا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى.

ئاشخانىدىكى ئاياللارنىڭ ھەممىسى باشلىرىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدى. ئۇلارنىڭ ئۇچى ياش چوكان بولۇپ، تۇرقىدىن ئىشچى ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. يەنە بىرسى ئەللىكنىڭ قارىسىنى ئالغان مۇزىكا ئوقۇتقۇچىسى ئىدى، ئۇستىبېشى بىلەن كارى يوق بۇ ئايال بېشىغا چاڭ باسقان شلىپە كىيىۋالغانىدى، بۇلاردىن باشقا ھال ـ كۇنى يامان ئەمەس ئىككى خانىم ئەرلىرى بىلەن ئولتۇراتتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئەرزان تاماقلىق ئاشخانىنىڭ دائىمىي مېھمانلىرى ئىدى.

دولوۋار سىرتقا چىققاندىن كېيىن ئەمدى نېمە قىلاي، دەپ ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى.

بۈگۈن 28 ـ ئىيۇن، ئۇنىڭ چۆنتىكىدە ئاران ئۈچ فرانك قىرىق سانتىم[1] پۇل قالدى. بۇنى ئاي ئاخىرىغىچە يەتكۈزمىسە

① سانتىم ـــ بىر فرانك يۈز سانتىمغا تەڭ.

بولمايدۇ. باشقىچە ئېيتقاندا، بۇ پۇل ئىككى قېتىملىق كەچلىك تاماققا ياكى ئىككى قېتىملىق چۈشلۈك تاماققىلا يېتىدۇ. كەچتە يېسە چۈشلۈكىگە، چۈشتە يېسە كەچلىكىگە يوق دېگەن گەپ.

دولۇۋار ئويلاندى: «ئىككى ۋاخ چۈشلۈك تاماققا يېگىرمە ئىككى سۇ① كېتىدۇ، كەچلىك تاماققا بولسا ئوتتۇز سۇ كېتىدۇ. بىر كۈندە چۈشلۈك تاماقلا يېسە ئۇ چاغدا بىر فىرانك يېگىرمە سانتىمنى تېجەپ قالغىلى بولىدۇ. بۇ پۇلغا ئىككى قېتىم قېزا بىلەن بولكا سېتىۋالغىلى، ئىككى ئىستاكان پىۋا ئېلىپ ئىچكىلى بولىدۇ. كەچتە پىۋا ئىچىش نېمىدېگەن پەيزى ھەم نېمىدېگەن بەتخەجلىك ـ ھە!»

ئۇ شۇ خىياللار بىلەن رولېرت بۇۋى مەرىيەم كوچىسىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

ئۇ ئاتلىق ئەسكەر بولغان چاغلىرىغا ئوخشاش قەددىنى تىك تۇتۇپ، خۇددى ئاتتىن ھېلىلا چۈشكەندەك ئىككى پۇتىنى سەل كېرىپ، قەدىمىنى چوڭ ئېلىپ ماڭدى. قىستا ـ قىستاڭ كوچىدا كىشىلەرنى قوپاللىق بىلەن سوقۇپ ـ ئىتتىرىپ ھېچكىمگە يول بەرمىدى. ئۇ بېشىغا خېلىلا كونىرىغان بىر شىلەپىنى قىيسايتىپ كىيىۋالغان، قاتتىق گىدىيىۋالغانىدى. ئەتراپىدىكى يولۇچىلارغا، ئۆي ـ ئىمارەتلەرگە، ھەتتا پۇتكۈل شەھەرگە، قىسقىسى، ھەممىگە مەنسىتمەسلىك بىلەن نەزەر تاشلايتتى. ئۇچىسىدىكى ئاددىي كىيىملەر بولسىمۇ ئۇنىڭغا يارىشىپ تۇراتتى. چۈنكى، ئۇ بوي ـ تۇرقى كېلىشكەن، ئورۇقمۇ، سېمىزمۇ ئەمەس، بۇرۇتلىرى ئۈستىگە قايرىلغان، كۆزلىرى دېڭىز سۈيدەك كۆك، چاچلىرى سېرىق، تەبىئىي بۇدۇر چاچلىرى ئوتتۇرىدىن ئىككىگە ئايرىلغان، ئىسمى ـ جىسمىغا لايىق چىرايلىق يىگىت ئىدى. پۇتكۈل سىياقى ئۇنى چاكىنا ئەسكەرلەردىكى بىزەكلەرگە ئوخشىتىپمۇ قويغانىدى.

---

① سۇ ـــ يېگىرمە سۇ بىر فىرانكقا تەڭ.

بۇ پارىژنىڭ شامالسىز، ئەڭ دىمىق كېچىلىرىنىڭ بىرسى ئىدى. شەھەر خۇددى تونۇرەك ئىسسىپ كەتكەن، يۇنىدى قۇدۇقلىرىنىڭ ئاغزىدىن ئەتراپقا بەتبۇي پۇراق تارقىلاتتى. ئاشخانىلارنىڭ پاكار ـ پاكار دېرىزىلىرىدىن بىخسىپ چىقىۋاتقان مايىنىڭ بۇسى، ئاشقان ـ تاشقان تاماقلارنىڭ سېسىق ھىدى كوچىلارنى بىر ئالغانىدى.

كالتە يەڭلىك كۆڭلەك كىيگەن دەرۋازىۋەنلەر دەرۋازا ئىچىگە قويۇۋالغان يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇقلىرىدا ئولتۇرۇپ غاڭزىلىرىتى شورايتتى. يولۇچىلار شىلەپىلىرىنى قولىغا ئېلىۋېلىپ قەدەملىرىنى ئېغىر يۆتكەيتتى.

گىئورگى دولۇۋار چوڭ كوچىغا كەلگەندىن كېيىن نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي يەنە تۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ چامپي ئېلىپ مەيدانىغا ياكى ئىككى تەرىپى دەرەخلىك پىرونا كوچىسىغا بېرىپ سايىداپ كەلگۈسى بولسىمۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، چۈنكى ئۇ تاسادىپىي ئامەتنى تەمە قىلىۋاتاتتى.

ئامەت قەيەردىن كېلىدۇ؟ بۇنىسى ئۇنىڭغا قاراڭغۇ. بىراق، مۇشۇ ئۇچ ئايدىن بېرى ئۇ كېچە ـ كۈندۈز شۇنى ئۈمىد قىلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ رەڭگرويى جايىدا، قەددى ـ قامىتى راۋرۇس بولغاچقا، گايى ـ گايىدا تەلىيى كېلىپمۇ قالاتتى. لېكىن، ئۇ تېخىمۇ چوڭ ئامەتنى ئارمان قىلاتتى. يانچۇقلىرى قۇپقۇرۇق بۇ يىگىت ھېسسىياتقا باي ئىدى، تومۇرىدىكى قانلار قىزىپ تۇراتتى. كوچىلاردا ئەگىپ يۈرگەن ئاياللار ئاستاغىنا: «بىزنىڭكىگە بارامسىز، چىرايلىق يىگىت» دەپ سورىسىلا ھاۋايى ـ ھەۋەس ئوتى «گۈرۈلدەپ» يېنىپ كېتەتتى. پۇلىنىڭ يوقلۇقى ۋە باشقىچىرەك سۆيۈشۈشلەرگە، يەنى ئانچە چاكىنا ئەمەس سۆيۈشۈشلەرگە بولغان تەمەلەر ئۇنى تورمۇزلاپ ھېلىقى ئاياللارنىڭ كەينىدىن ماڭدۇرمىدى.

بىراق، ئۇلار توپلىنىدىغان سورۇنلار، تانسىخانىلار، قەھۋەخانىلار، تولا ماڭىدىغان كوچىلار ئۇنى بەكلا قىزىقتۇراتتى.

ئۇ ئاشۇلارنىڭ ئارىسىدا قىستىلىشىپ مېڭىشنى، يېقىنچىلىق قىلىپ سەتلىشىپ پاراڭلىشىشنى، ئۇلارنىڭ بەدىنىدىن كۆچلۈك ئەتىرلەرنى قانغۇچە پۇراشنى، ئۇلارنىڭ ئۆز يېنىدا ئىكەنلىكىنى سېزىپ تۇرۇشنى تېخىمۇ خالايتتى. راست گەپنى قىلغاندا، بۇلارمۇ كىشىگە مۇھەببەت لەززىتى بېرەلەيدىغان ئاياللار ـ دە!

دولۇۋار هاللىق كىشىلەرنىڭ بايۇەچچە بالىلىرىغا ئوخشاشلا بۇنداق ئاياللارغا هېچقاچان يىرگىنىپ قارىغان ئەمەس.

دولۇۋار مادىلاننا كوچىسىغا بۇرىلىپ ئادەملەر ئېقىنىغا ئەگەشتى. كىشىلەر ئىسسىقتىن هالسىراپ سولىشىپلا كەتكەنىدى. خېرىدارلار بىلەن تولغان چوڭ ـ چوڭ قەهۋەخانىلاردا كىشىلەر هەتتا ئىشىكنىڭ سىرتىغىمۇ چىقىپ كەتكەنىدى. قەهۋەخانىلار كۆندۈزدەك يورۇق بولۇپ، چىراغنىڭ كۆچلۈك نۇرى كۆزلەرنى قاماشتۇراتتى. خېرىدارلارنىڭ ئالدىغا يۇمىلاق ياكى توّت چاسا ئۇستەللەر قويۇلغان. ئىستاكانلارغا قىزىل، سېرىق، يېشىل، خورما رەڭ... ئىشقىلىپ تۇرلۈك رەڭدىكى ئىچىملىكلەر تولدۇرۇلغان. ئەينەك قاچىلاردىكى يوغان ـ يوغان سۇپسۇزۇك مۇز پارچىلىرى ئىچىملىكلەرنى مۇزلىتىپ تۇراتتى.

دولۇۋار قەدىمىنى ئاستىلاتتى. بىرنەرسە ئىچىۋېلىش ئۈستىكى ئۇنىڭ گاللىرىنى قۇرۇتۇۋەتتى. ياز ئاخشىمىدىكى ئىچىملىككە بولغان تەشنالىق ئۇنى قىينىاپ، مۇزدەك ئىچىملىكنىڭ گالدىن ئۆتكەندە پەيدا قىلىدىغان لەززىتىنى ئەسلىتىشكە باشلىدى. بىراق، بۇگۈن بىر ـ ئىككى ئىستاكان پىۋا ئىچىپ قويىدىغانلا بولسا، ئەتىكى ئاددىيغىنا كەچلىك تاماقتىن مەهرۇم قالمىدۇ. ئۇ ئاي ئاخىرىدىكى ئاچارچىلىقنىڭ ئازابىنى يەتكۈچە تارتىپ كۆرگەچكە، شۇ تاپتا ئۆز ـ ئۆزىگە: «مەن سائەت ئونلارغىچە چىداي، ئاندىن ئامېرىكا قەهۋەخانىسىغا بېرىپ پىلاندىكى بىر ئىستاكان پىۋىنى ئىچەي» دەپ پىچىرلىدى ۋە ئورۇندۇقلاردا ئولتۇرغان، هۇزۇرلىنىپ ئىچىملىك ئىچىۋاتقان

كىشىلەرگە سەپسالدى. بۇ كىشىلەر قانچىلىك ئىچكۈسى كەلسە شۇنچىلىك ئىچەلەيدۇ. لېكىن، دولۇۋارمۇ ئۇنچىلىك ئىرادىسىز كىشىلەردىن ئەمەس. ئۇ تەكەببۇرلۇق بىلەن گىدەيگىنىچە قەھۋەخانىنىڭ ئىشىكى ئالدىدىن كېتىپ قالدى. كەتتى - يۇ، يەنە قايتىپ كەلدى. ئۇ قەھۋەخانىدىكىلەرنىڭ قىياپىتىگە، ئۇستىبېشىغا بىر قاراپلا ئۇلارنىڭ قانچىلىك پۇلى بارلىقىنى مۆلچەرلىيەلەيتتى، قارىغانسېرى ئۇنىڭ ئوغىسى قاينىشقا باشلىدى. كېرىلىپ ئولتۇرۇپ پەيزى قىلىپ ئىچىشۋاتقان كىشىلەرگە غەزەپى كەلدى. ئۇلارنىڭ چۆنتىكىنى ئاختۇرىدىغانلا بولساڭ چوقۇم ساپسېرىق تىللا، كۈمۈش، يامبۇ، پارچە تىيىنلارنى تاپالايسەن، ھەربىرىنىڭ كەم دېگەندىمۇ ئىككى لۇيى[1] دىن پۇلى بار بولۇشى مۇمكىن. قەھۋەخانىدىمۇ ئاز دېگەندە بىرەر يۈز ئادەم بار. ھەربىرىدە ئىككى لۇيى بار، دەپ ھېسابلىغاندا يۈز ئادەمدە تۆت مىڭ فىرانك بار، دېگەن سۆز. دولۇۋار كۆڭلىدە شۇ ھېسابنى چىقىرىپ ئىختىيارسىز: «ھۇ چوشقىلار» دەپ تىللىۋەتتى ۋە ساناپ دەسسەپ ئىشىكنىڭ ئالدىدىن نېرى كەتتى. ئەگەر ئۇ مۇشۇلارنىڭ بىرەرىنى كوچا دوقمۇشىدىكى قاراڭغۇ جايلاردا تۇتۇۋالىدىغان بولسا، ھېچبىر ئىككىلەنمەستىن خۇددى ئىلگىرى كەڭ كۆلەملىك ھەربىي مانېۋېرلاردا سەھرالىقلارنىڭ توخۇ، ئۆردەكلىرىنى بىر تەرەپ قىلغاندەك بويىنىنى ئۈزۈپ تاشلىغان بولاتتى.

دولۇۋار ئافرىقىدىكى ئىككى يىللىق ھەربىي تۇرمۇشىنى ئەسلەپ قالدى. ئەرەبلەرنى بۇلاپ - تالىغانلىقلىرى يادىدىن كەچتى. ئۇ بىر قېتىم ھەمراھلىرى بىلەن بىللە ئۇلانت ئارانا قەبىلىسىدىكى ئۇچ ئەرەبنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، يىگىرمە مېكىيان، ئىككى قوي ۋە ئالتۇنلارنى قولغا چۈشۈرگەن، شۇنىڭ بىلەن ھۇزۇرلىنىپ يېرىم يىل سۆزلەيدىغان قىزىق پاراڭغا دەسمايە توپلىغانىدى. شۇ قانخورلۇقلار يادىغا يەتكەن دولۇۋارنىڭ

① لۇيى — بىر لۇيى يىگىرمە فىرانكقا تەڭ.

چىرايىدا ئىختىيارسىز كۈلكە جىلۋىلەندى.

بۇ ئىشنى كىم قىلغانلىقىنى تېپىشالمىدى. ئەرەبلەر تۇغۇلۇشىدىنلا ئەسكەرلەرنىڭ قۇربانلىقى، دەيدىغاندەك بىر قاراش بولغاچقا، بۇ ئىشنى ھېچكىممۇ زىغىرلاپ سۈرۈشتۈرۈپ كەتمىدى.

پارىز بولسا باشقا بىر دۇنيا، بۇ يەردە سەن قىلىچىڭنى ئېسىپ، مىلتىقىڭنى ئېلىپ يۈرۈپ قانۇن دېگەننى ئاسمانىنىڭ قەرىگە چۆرۈۋېتىپ ئۆز مەيلىڭچە بۇلاڭچىلىق قىلالمايسەن.

دولۇۋار ۋۇجۇدىدا مۇستەملىكە ئەللەردە ئەركىن ياشاپ ئەمدى قەپەسكە چۈشۈپ قالغان تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرغا خاس بىر خىل ياۋايىلىق ئوتلىرىنىڭ يېنىۋاتقانلىقىنى سەزدى. دەرۋەقە، ئۇ ئاشۇ چۆل ـ جەزىرىدە ئۆتكۈزگەن ئىككى يىللىق تۇرمۇشنى سېغىناتتى. شۇ تۇرمۇشتىن ۋاز كېچىش ئەپسۇسلىنارلىق ئىش! لېكىن، ئۇ ياخشىراق بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتارمەن، دەپ ئاغزىنى تاتلىق قىلىپ كەلگەنىدىغۇ؟! ئەمدى نېمە بولدى؟ ھازىر... ھەي، مانا... كۆرگۈلۈكىنى كۆرۈۋاتامدۇ.

دولۇۋار گويا گېلىنىڭ قانچىلىك قۇرۇپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ باقماقچى بولغاندەك تىلىنى مىدىرلىتىپ چاكىلدىتىپ باقتى.

ئىسسىقتىن بوشىشىپ كەتكەن توپ ـ توپ كىشىلەر ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈشمەكتە، دولۇۋار «ھۇ، چوشقىلار، بۇ خۇنپەرلەرنىڭ يېنى تۇم!» دەپ خىيال سۈرگەچ شوخ بىر ئاھاڭغا ئىسقىرتقىنىچە يەلكىسى بىلەن ئادەملەرنى سوقۇپ ـ ئىتتىرىپ كېتىۋاتاتتى. سوقۇلغان ئەرلەر خاپا بولۇپ غودۇڭشىسا، ئايالىلار ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ «قاراڭلار ماۋۇ ھايۋانىنى» دەپ تىللىشاتتى.

دولۇۋار «قىزىقچىلار تىياتىرخانىسى»نىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ ئامېرىكا قەھۋاخانىسىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ قاتتىق ئۇسسىغانىدى، پۇنىنى ھازىر ئىچەيمۇ ياكى سەل تەخىر قىلايمۇ؟ ئۇ كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يوپيورۇق سائەتكە قارىۋىدى،

سائەت توققۇزدىن چارەك ئۆتۈپتۇ. دولۇۋار ئۆزىنىڭ مەجەزىنى بىلەتتى. ئەگەر ئالدىغا لىقمۇلىق بىر ئىستاكان پىۋا قويۇلمىدىغانلا بولسا بىر كۆتۈرۈشمىدە ئىچىۋېتىدۇ، ئۇنداقتا كېيىنچۇ؟ تاكى سائەت ئون بىرگىچە نېمە قىلغۇلۇق؟

ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە: «مەن مادىلاننا چېركاۋغىچە بېرىپ كېلەي!» دېدى ـ دە، يەنە يۇرۇپ كەتتى. چوڭ تىياتىرخانىنىڭ ئالدىدىكى مەيدانلىق دوقمۇشىدا ئۇنىڭغا خام سېمىز كەلگەن ياش بىر كىشى ئۇچراپ قالدى. چىرايى ئۇنىڭغا تونۇش ئىدى. بۇ ئادەمنىڭ كەينىدىن كېتىۋېتىپ: «مەن بۇ نېمىنى قەيەردە كۆرگەن بولغىيدىم» دەپ ئەسلەشكە كىرىشتى. شۇنچە باش قاتۇرۇپمۇ ئېسىگە ئالالماي تۇرغاندا، خاتىرىسىدە توساتتىن مۇشۇنىڭغا ئوخشاش بىر چىراي گەۋدىلەندى. بىراق، بۇنىسى ئۇنچىۋالا سېمىز ئەمەس ھەم ياشراق بولۇپ، ئاتلىق ئەسكەرلەر فورمىسىدا كىيىنگەنىدى. دولۇۋار «ھوي! بۇ فرانسىسكىغۇ!» دەپ توۋلىۋەتتى ـ دە، ئىككى چامداپلا ئالدىدا كېتىۋاتقان كىشىگە يېتىشىۋېلىپ ئۇنىڭ مۇرىسىنى قاقتى.

ـــ ئەپەندى، نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ كىشى بۇرىلىپ. دولۇۋار كۈلۈپ كېتىپ:

ـــ سىز مېنى راستلا تونۇيالمىدىڭىزمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ تونۇيالمىدىم.

ـــ مەن ئاتلىق ئەسكەرلەر 6 ـ ئەترىتىدىكى گىئورگى دولۇۋار ئەمەسمۇ؟

فرانسىسكى ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى:

ـــ ھەا! بۇرادەرا! قانداق، ئەھۋالىڭىز ياخشىمۇ؟

ـــ ناھايىتى ياخشى، ئۆزىڭىزچۇ؟

ـــ ھە، مەن، مېنىڭ ئەھۋالىم ئانچە ياخشى ئەمەس، سىز ئويلاپمۇ باقمىغان بولۇشىڭىز مۇمكىن، ھازىر مېنىڭ ئۆپكەم بەكمۇ ئاجىزلاپ كەتتى. بىر يىلنىڭ يېرىمىنى يۆتەل بىلەن چىقىرىمەن. بۇ ئىللەتنى پارىژغا كەلگەن يىلى گال ئاغرىقىدىن

تېپىۋالدىم. بۇنىڭغا مانا ھازىر توپتوغرا تۆت يىل بولدى.

ــ قارىماققا ناھايىتى ساغلام كۆرۈنىسىزغۇ؟

فرانسىسكى كونا سەپدىشىنى قولتۇقلىۋېلىپ كېسىلى توغرۇلۇق دەرد تۆكۈپ كەتتى. دوختۇرلارغا كۆرۈنگەنلىكى، ئۇلارنىڭ بەرگەن جاۋابلىرى، كۆرسەتكەن مەسلىھەتلىرى، دوختۇرلارنىڭ دېگىنى بويىچە قىلماقنىڭ قانداق تەسلىكى، دوختۇرلارنىڭ جەنۇبقا بېرىپ قىشلاپ كەل دەۋاتقانلىقىنى ئاغزى بىسىلماي سۆزلەپ كەتتى. لېكىن، ئۇ قانداقمۇ كېتەلىسۇن؟ ئۇ توي قىلدى، ئائىلىسى بار. ئۇنىڭ ئۇستىگە مۇخبىر. ئۇنىڭ بۇ تەرەپلىرى ھەقىقەتەن كۆڭۈلدىكىدەك ئىدى.

ــ مەن ھازىر «فرانسىيە تۈرمۇشى» گېزىتىنىڭ سىياسىي سەھىپىسىنى باشقۇرۇۋاتىمەن، «نىجاتلىق گېزىتى»نىڭ كېڭەش پالاتاسىغا دائىر خەۋەرلىرىگىمۇ مەن مەسئۇل. يەنە تېخى «تۈرغۇن يۇلتۇز» گېزىتىنىڭمۇ ئەدەبىيات سەھىپىسىنى تۈزۈپ بېرىمەن. ئىشقىلىپ بۇ ياقتىكى ئىشلىرىم ئوڭۇشلۇق كېتىۋاتىدۇ.

دولۇۋار ھەيران ـ ھەس بولۇپ قالدى. فرانسىسكى كۆپ ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ، پىشىپتۇ، سۆلەتلىك بولۇپ قاپتۇ. ئېسىل تائاملار بىلەن تويۇنۇپ تۈرغاچقا، قورساق سېلىپ سالاپەتلىك بوپتۇ. قارىغاندا ئۇنىڭ ئۆزىگە بولغان ئىشەنچى تولۇق ئىكەن، ئىلگىرى ئۇ قورايدەك ئورۇق، شوخ، چاققان، قېنى قىزىق ئىدى، ۋارقىراپ ـ جارقىراپلا يۈرەتتى. زادىلا تىنىم تاپمايتتى. پارىژ ئۇچ يىلنىڭ ئىچىدىلا ئۇنى باشقىچە بىر ئادەم قىلىپ قويۇپتۇ، يەنى ئۇ تېخى يىگىرمە يەتتە ياشقا كىرمىگەن بولسىمۇ، سەمرىپ، ئېغىر ـ بېسىق بولۇپ قاپتۇ. چېكسىگە بىرنەچچە تال ئاق ئارىلاپتۇ.

ــ نەگە ماڭدىڭىز؟ ــ دەپ سورىدى فرانسىسكى.

ــ ھېچ يەرگە، ئازراق چۆرگۈلەپ ئاندىن كەتمەكچى بولۇپ تۇرىمەن.

ــ ئۇنداق بولسا مەن بىلەن «فرانسىيە تۈرمۇشى»

گېزىتخانىسىغا بارامسىز؟ بىرنەچچە ماقالىنى سېلىشتۇرۇۋەتسەملا ئىشىم تۈگەيدۇ، ئاندىن بىللە بېرىپ بىر ئىستاكاندىن پىۋا ئىچەيلى، قانداق؟

ــ بولىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئىككىيلەن قولتۇقلىشىپ مېڭىپ كەتتى. ئادەتتە بىللە ئوقۇغان ساۋاقداشلار، بىر قىسىمدا تۇرغان سەپداشلارلا بىر ـ بىرى بىلەن كۆرۈشسە مۇشۇنداق يېقىنچىلىق قىلىشىدۇ.

ــ سىز پارىژدا نېمە ئىش قىلىۋاتىسىز؟ ــ سورىدى فرانسكى.

ــ نېمىمۇ قىلاتتىم، ئاچ قېلىۋاتىمەن، ــ دېدى دولۇۋار يەلكىسىنى قىسىپ، ــ ھەربىي خىزمەت ئۆتەش ۋاقتىم توشقاندىن كېيىن تەلەي سىناپ بۇ يەرگە كەلگەن. راست گەپنى قىلغاندا، بۇ يەرگە تىرىكچىلىك ئۈچۈن كەلگەنىدىم، لېكىن، ھازىر شىمالىي تۆمۈريول ئىدارىسىدە ئاددىي خىزمەتچى بولۇپ ئىشلەۋاتىمەن، كەلگىنىمگە يېرىم يىل بولۇپ قالدى، بىر يىلدا بىر مىڭ بەش يۈز فرانك بېرىدۇ، ئۇنىڭدىن ئارتۇق بىر تىيىنمۇ يوق.

ــ ئىشىڭىز ھەقىقەتەن يۇرۇشمەپتۇ، ــ دېدى فرانسكى.

ــ راست ئېيتىسىز، ئامال قانچە؟ مەن يالغۇز، بىرەر تونۇشۇم بولمىسا، كىمنىڭمۇ ئالدىغا بارىمەن؟ مەن ئىرادىسىز ئەمەس، بىرلا يېرى ئىشىنىڭ ئېپىنى تاپالمايۋاتىمەن.

فرانسكى خۇددى تەجرىبىلىك ئادەملەر بىرنەرسىگە باھا بېرىۋاتقان قىياپەتتە دولۇۋارغا باشتىن ـ ئاياغ سەپسېلىپ چىقتى، ئاندىن ئۆزىگە تولۇق ئىشەنگەن تەلەپپۇزدا شۇنداق دېدى:

ــ ھەي، ئوكا، بۇ يەردە ھەممە ئىش ئۆزىڭىزگە، ئىشەنچىڭىزگە باغلىق. بۇنى بىلىپ قويۇڭ. ئەپچىل، پەمى بار ئادەمگە نىسبەتەن مىنىستىر بولماق ئىشخانىنىڭ باشلىقى بولماقتىن كۆپ ئوڭاي. ئامال قىلىپ قولغا كەلتۈرۈش كېرەككى، ھەرگىز قۇيرۇق شىپاڭلىتىپ يىلىنىشقا بولمايدۇ.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بىكىتى www.uyghurkitap.com

توۋا، سىز نېمىشقا تۆمۈرىولدىكى ئەرزىمەس خىزمەتتىن باشقا تۈزۈكرەك ئىش ۋە ئورۇنغا ئېرىشەلمىگەنسىز؟

— مېنى ئۇرۇنۇپ كۆرمىدى دەمسىز؟ — دولۇۋار ئېتىراز بىلدۈردى، — خېلى ھەرىكەت قىلدىم. ئەمما، نەتىجە چىقمىدى. ئەمدى باشقا بىر ئىشنىڭ ئېپىنى قىلىۋاتىمەن. بىرسى مېنى بىلىيارت ئات كۆندۈرۈش مەيدانىغا تونۇشتۇرۇۋاتىدۇ. مەن ئۇ يەردە چەۋەندازلارنى يېتىشتۇرمەكچىمەن. ئۇ يەردە ئاز دېگەندە ئۈچ مىڭ فىرانك ئالالايمەن.

— قويۇڭ بۇ ئىشنى ! — دېدى فرانسىكى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، — بۇ بىر ئەخمەقلىق، ئون مىڭ فىرانك بەرسىمۇ بۇنداق ئىشنى قىلماسلىق كېرەك. بۇ ئىشنى قىلسىڭىز ئېستېقبالىڭىزنى يوقتىسىز. ئىشخانىدا ئىشلىسىڭىز سىزنى سىرتتا ھېچكىم تونۇمايدۇ. ئەپلەشتۈرەلمىسىڭىز يولمۇ تېپىۋالمىسىز، لېكىن چەۋەنداز تەربىيەلەيدىغان تىرېنىر بولدىڭىزمۇ بولدى، تۈگەشكىنىڭىز شۇ! بۇ خۇددى پۈتۈن پارىژلىقلار تاماقلىنىدىغان رېستورانىدا كۈتكۈچىلەرنىڭ كاتتىبېشى بولغاندەكلا بىر ئىش. سىز ئەگەر نوپۇزلۇق ئادەملەر ياكى ئۇلارنىڭ بالىلىرىغا ئات مىنىشنى ئۆگەتتىڭىزمۇ بولدى، ئۇلار سىزنى ھەرگىز ئۆزلىرى بىلەن تەڭ كۆرمەيدۇ.

فرانسىكى سۆزىنى توختىتىپ بىرنەچچە سېكۇنت ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن سورىدى:

— ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزگەن دىپلومىڭىز بارمۇ؟

— يوق، ئىككى نۆۋەت ئىمتىھان بېرىپ ئۆتەلمىگەنىدىم.

— بۇنىڭ كارايىتى چاغلىق، كىتاب ئوقۇغانلا بولسىڭىز كۇپايە، ئەگەر بىرەرى سېسرون① ۋە تېيبېر② لارنى تىلغا ئېلىپ قالسا ئۇلارنى بىلمىدىغانسىز؟

---

① سېسرون (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 106 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 43 ـ يىلىغىچە) — قەدىمكى رىمنىڭ ھۆكۈمرانى، مەشھۇر ناتىق.

② تېيبېر — (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 42 ـ يىلىدىن مىلادىيەدىن كېيىنكى 37 ـ يىلىغىچە) قەدىمكى رىم پادىشاھى.

— ئۇلارنىغۇ بىلەرمەن.

— بولدى بەس. تۈيۈق يولغا كىرىپ قالغان يىگىرمىدەك ساراڭدىن باشقا ھېچكىمۇ بۇنىڭدىن ئارتۇق بىرنەرسە بىلمەيدۇ. ئادەمگە ئۆز قابىلىيىتىنى نامايان قىلىش ھېچقانچە تەس ئىش ئەمەس. بېرىپ ئىشلەڭبرىڭ. ھەممە ئىشنىڭ ئېپى پەقەت بىرلا. ھېچ نەرسە بىلمەيدىغانلىقىڭىزنى چاندۇرمىسىڭىزلا بولغىنى. ئامال قىلىپ قىيىنچىلىقلاردىن ئۆزىڭىزنى قاچۇرۇڭ، ئالدىڭىز توسۇق بولسا ئۇدۇل ماڭماي يانداپ ئۆتۈڭ، لۇغەتنى دەسمايە قىلىپ بىلەرمەنلىك قىلىڭ. ئىنسان دېگەننىڭ ھەممىسى ئۆردەكتەك كالانپاي، توخۇدەك ھاماقەت كېلىدۇ.

فرانسىكى خۇددى تۇرمۇشنىڭ تېگىگە يەتكەن تەجرىبىلىك كىشىلەردەك ۋەزمىنلىك بىلەن سۆزلەيتتى. يېنىدىن ئۆتۈۋاتقانلارغا كۈلۈمسىرەپ قاراپ قوياتتى. ئۇشتۇمتۇت يۆتەل تۇتتى. ئۇ بىر پەس يۆتەلگەندىن كېيىن پەرىشانلىق بىلەن:

— بۇ كېسەلنى ساقايتالمايلا قالدىم، نەس باستى دېگەن شۇ — دە، تۇمۇزدا مۇشۇنداق بولۇۋاتىمەن. قارىغاندا بۇ يىل قىشتا مەنتون[1]غا بېرىپ داۋالىنىپ كەلمىسەم بولمايدىغان ئوخشايدۇ. قەتئىي نىيەتكە كەلدىم، سالامەتلىك ھەممىدىن ئەلا.

ئۇلار بوۋا سۇنىنىڭ كوچىسىدىكى چوڭ بىر ئەينەكلىك ئىشىكنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئىشىكنىڭ يان تەرىپىگە گېزىت چاپلانغان بولۇپ، ئۇچ ئادەم گېزىت ئوقۇپ تۇراتتى. كىشىنىڭ دىققىتىنى ئالاھىدە جەلپ قىلىدىغىنى شۇكى، ئەينەكلىك ئىشىكنىڭ ئۈستى تەرىپىدىكى گاز لامپا بىلەن يورۇتۇلغان «فرانسىيە تۇرمۇشى» دېگەن خەتلەر چىراغ يورۇقىدا ئوتقاشتەك چاقنايتتى. يولۇچىلار بۇ يەرگە كەلگەندە كۈندۈزدەك يورۇقتا چىقاتتى — دە، ھەش — پەش دېگۈچە قاراڭغۇلۇق ئىچىگە

---

① مەنتون — Menton فرانسىيەنىڭ ئوتتۇرا دېڭىز بويىدىكى كىچىك بىر شەھىرى. بۇ يەرنىڭ ئارىشاڭلىرى داڭلىق.

كىرىپ كېتەتتى.

فرانسىكى ئىشىكنى ئىتتىرىپ ئېچىپ دولۇۋارنى باشلاپ بىناغا كىردى. ئۇلار ئەينەك ئىشىكتىن كوچىغا كۆرۈنۈپ تۇرغان چوڭ پەلەمپەيدىن چىقىشقا باشلىدى. پەلەمپەي كۆركەم بولسىمۇ، ناھايىتى پاسكىنا ئىدى. ئۇستۇنكى قەۋەتكە چىقىپ، كىيىم قويىدىغان خانىغا كىرگەندە ئۇ يەردىكى ئىككى ئىشچى فرانسىكىغا سالام بەردى. ئۇلار بۇ يەردىن چىقىپ كۆرۈنۈشى مەجلىسخانىغا ئوخشايدىغان چوڭ بىر ئۆيگە كىردى. بۇ چاڭ - توزان تۇزۇپ تۇرىدىغان ۋەيرانە ئۆي ئىدى. تامغا چاپلانغان مەخمەلگە ئوخشايدىغان كۆكۈچ قەغەز كىرلىشىپ داغلىشىپ كەتكەن، بىرقانچە يېرى خۇددى چاشقان غاجىلىۋەتكەندەك تۆشۈك ئىدى. فرانسىكى:

— سىز بىردەم ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ، مەن بەش مىنۇتتىلا پەيدا بولىمەن، — دەپ قويۇپ ئۇچ ئىشىكى بار بۇ ئۆينىڭ بىر ئىشىكىدىن كىرىپ كۆزدىن غايىب بولدى.

بۇ يەردە پەقەت تەھرىر بۆلۈملىرىدىلا بولىدىغان غەلىتە پۇراق بار ئىدى. دولۇۋار قورۇنۇش ۋە ھەيرانلىق ئىچىدە مىدىر - مىدىر قىلالماي ئولتۇرۇپ قالدى. قانداقتۇر بىر كىشىلەر بۇ ئىشىكتىن كىرىپ ئۇ ئىشىكتىن چىقىپ كېتىشەتتى. ئۇلار شۇنداق تېز ماڭاتتىكى، دولۇۋار ئۇلارغا قاراپ بولغۇچە كۆزدىن يىتەتتى. بۇلارنىڭ بەزىلىرى ياش يىگىتلەر بولۇپ، ناھايىتى ئالدىراش ئىدى. قوللىرىغا بىرەر پارچە قەغەزنى ئېلىۋېلىپ يۇگۇرۇشۇپ يۇرەتتى. گاھىدا نابورچىكلار يېڭى بېسىلغان گېزىتلەرنى ياكى ھېلىلا يۇيۇپ چىقارغان رەسىم نېگاتىپلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ ئۆتۈپ كېتىشەتتى. ئۇلارنىڭ باسما مېيى بىلەن داغلانغان ئىش كىيىملىرىدىن ئىچىگە كىيگەن كۆڭلەكنىڭ قارەڭ ئاپپاق ياقىلىرى كۆرۈنەتتى. ئۇلارنىڭ شىملىرى سارجىدىن، كىينىشلىرى سىرتتىكى بايقۇشلار خەقلەردىن پەرقلىنىپ كەتمەيتتى. ئوتتۇرا بوي بىر ئەپەندىمۇ كىرىپ چىقىپ كەتتى.

بۇ كىشى ھەددىدىن زىيادە پۇزۇر كىيىنگەن، ئۇچىسىدىكى كاستۇم ۋە شىملىرى بەدىنىگە چىپىشىدە كەلگەن، پۇتىغا تۇمشۇقى ھەيران قالغۇدەك ئۇچلۇق شىبلىت كىيىۋالغانىدى. ئۇ خېلى مەرتىۋىلىك ئاخباراتچى بولۇپ، شۇ كۈنكى كەچلىك خەۋەرلەرنى ئەكەلگەنىدى.

بۇ ئۆيگە يەنە قاپاقلىرىنى تۇرۇۋالغان، ئېگىز شىلەپىلەرنى كىيىشكەن، ئۆزلىرىنىڭ ئۆزگىچىلىكىنى كۆرسەتمەكچى بولغاندەك باشقىچىرەك كىيىنىشكەن ھالى چوڭ كىشىلەرمۇ كىرەتتى.

فرانسىكى ئېگىز ۋە ئورۇق بىر كىشىنى قولتۇقلىغان ھالدا پەيدا بولدى. بۇ كىشى قارا كاستۇم - بۇرۇلكا كىيگەن، كېپىنەك شەكىللىك ئاق گالىستۇك تاقىغان، قوڭۇر چاچ، شاپ بۇرۇت، چىرايىدىن چوڭچىلىقى چىقىپ تۇرغان ئوتتۇز - قىرىق ياشلار چامىسىدا ئىدى. فرانسىكى ئۇنىڭغا: «خەير قەدىرلىك ئۇستاز» دېۋىدى، ئۇ كىشىمۇ: «خوش قەدىرلىكىم» دەپ قول بەردى - دە، ھاسسىنى قولتۇقىغا قىسىپ ئىسقىرتقىنىچە پەلەمپەيدىن چۈشۈپ كەتتى.

— كىم بۇ؟ — دەپ سورىدى دولۇۋار.

— ياك رېفار، داڭلىق مۇخبىر. دۇئېل مۇتەخەسسىسى. ئۇ ئۆزىنىڭ ماقالىسىنى سېلىشتۇرغىلى كەپتىكەن. كالىن، مونتېر ۋە رېفار دېگەنلەر بۇگۈنكى پارىژنىڭ جىرىڭلاپ تۇرىدىغان، ئەڭ مەشھۇر، تالانتلىق ۋە ھەممە ئىشى يۇرۇشۇپلا تۇرىدىغان ئاخباراتچىلىرى ھېسابلىنىدۇ، رېفار بىزگە ھەر ھەپتىدە ئىككى پارچە ماقالە يېزىپ بېرىپ يىلىغا ئوتتۇز مىڭ فرانك قوموردۇ.

ئۇلار ئىشىكتىن چىقىپلا پەلەمپەيدىن ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ چىقىپ كەلگەن پاكار، سېمىز، چاچلىرى ئۇزۇن، ئەپت - ئەگىگىزى رەزگى بىر كىشىگە دۇچ كەلدى. فرانسىكى ئۇنىڭغا سالام بەرگەندىن كېيىن دولۇۋارغا:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ بۇ ياق، شائىر نوبېر دې فالېنى بولىدۇ. «ئۆلگەن قۇياش»نىڭ ئاپتورى، ئۇمۇ مەشھۇر شەخسلەردىن. ئۇ بىزگە يېزىپ بەرگەن قىسقا ھېكايىلىرىگە ئۇچ يۈز فرانكتىن ئېلىپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭ ئەڭ ئۇزۇن ھېكايىلىرىمۇ ئىككى يۈز قۇردىن ئاشمايدۇ. بولدى بىز ئۇدۇل ناپولىتانغىلا بارايلى، بەك ئۇسساپ كەتتىم، ـــ دېدى.

ئۇلار قەھۋەخانىغا كىرىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن فرانسىكى: «ئىككى ئىستاكان پىۋا» دەپ توۋلىدى. پىۋا كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنىڭ پۈتسىنى بىر كۆتۈرۈپلا ئىچىۋەتتى. دولوۋار بولسا خۇددى كەم ئۇچرايدىغان قىممەتلىك بىرنەرسىنىڭ تەمىنى تېتىۋاتقاندەك بىر يۇتۇمدىن - بىر يۇتۇمدىن سۈمۈرۈپ ئىچىشكە باشلىدى. فرانسىكى بىرنېمىنى ئويلاۋاتقاندەك بىرھازاغىچە ئۇن - تىنسىز ئولتۇرغاندىن كېيىن تۇيۇقسىزلا سورىدى:

ـــ سىز نېمىشقا مۇخبىرلىق قىلىپ كۆرمەيسىز؟

دولوۋار بۇ سۆزدىن چۆچۈپ ھەمراھىغا چەكچىيىپ قاراپلا قالدى ۋە خېلىدىن كېيىن ئاران تىلغا كىردى:

ـــ بىراق... بۇ... مەن ئەزەلدىن بىرنەرسىلەرنى يېزىپ كۆرمىگەن.

ـــ قويۇڭ بۇ گېپىڭىزنى! سىناپ باقمامسىز، ھەممە ئىشنىڭ بېشى بولىدۇ، مەن سىزگە ھە - ھۇ دەپ بەزى خەۋەرلەرنى تېپىشىپ بېرىمەن، سىز سىرتقا چىقىپ زىيارەت قىلىپ كۆرمەمسىز. باشتا ئىككى يۈز ئەللىك فرانكتىن ئېلىپ تۇرسىز، ئۇنىڭغا يەنە پەيتونىڭ كىرا ھەققىمۇ قوشۇلىدۇ. ئەگەر خالىسىڭىز غوجايىنغا دەپ باقاي.

ـــ ئەلۋەتتە خالايمەن.

ـــ ئەمىسە شۇنداق بولسۇن، ئەمدى بىر ئىش، ئەتىلىككە بىزنىڭ ئۆيگە كەچلىك تاماققا كېلىڭ. بەش - ئالتىلا كىشىنى، يەنى غوجايىنىمىز خۇدىر ۋە خانىمى، بايا كۆرگەن ياك رېفار،

نوبەر دې فالېنى، ئۇنىڭدىن باشقا ئايالىمنىڭ بىر ئايال دوستىنى چاقىرغانمەن. چوقۇم كېلىدۇ.

دولۇۋار نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي دېلىغۇل بولۇپ قالدى. ئاخىرىدا قىزارغىنىچە پەس ئاۋازدا:

— بۇ... مېنىڭ... مېنىڭ تۇزۇككىنە كىيىمىم يوق، — دېدى.

— كىيىمىڭىز يوقمۇ؟ ۋايتوۋا! بۇ مۇھىم ئىش. كىيىم بولمىسا پەقەتلا بولمايدۇ، بىلىشىڭىز كېرەككى، پارىژدا ياتىدىغان جاي بولمىسا مەيلىكى، مېھمانلىق كىيىم بولمىسا زادى بولمايدۇ!

ئۇ ئىچ يانچۇقىنى ئاختۇرۇپ بىر چاڭگال پۇلنى ئالدى ـ دە، ئارىسىدىن ئىككى لۇيىنى ئايرىۋېلىپ كونا سەپدىشىنىڭ ئالدىغا قويۇپ سەممىيلىك بىلەن:

— پۇل تاپقاندا بېرەرسىز. پۇلىنى ئايمۇئاي بۆلۈپ تۆلەيدىغان بولامدۇ ياكى ئىجارىگە بولامدۇ، ئىشقىلىپ مېھمانلىققا يارىغۇدەك ئېسىل كىيىم ئېلىڭ. بىزنىڭ ئۆيگە كېلىشىنى ئۇنتۇماڭ. ئەتە سائەت يەتتە يېرىمدا، بۇلاق كوچىسى 17 ـ نومۇر، — دېدى.

دولۇۋار پۇلنى ئوڭايسىزلىنىپ تۇرۇپ ئالدى ۋە ئارانلا:

— سىز بەك ياخشىلىق قىلدىڭىز، رەھمەت. ئۇ يەرگە بېرىشنى ئۇنتۇپ قالمايمەن. غەم قىلماڭ، — دېيەلمدى.

— بولدى، بولدى. بۇ گەپلەرنى قويۇڭ، يەنە بىردىن ئىچەمدۇق؟ — فرانسكى توۋلىدى، — ھوي بىزگە يەنە ئىككى ئىستاكان پىۋا كەلتۈرۈڭ!

ئىچىشىپ بولغاندىن كېيىن فرانسكى:

— يەنە بىرەر سائەت چۆگۈلىشىپ ئاندىن قايتساق قانداق؟ — دېدى.

— مېنىڭ پىكرىم يوق.

شۇنىڭ بىلەن ئىككىيلەن مادېلاننا كوچىسىغا قاراپ مېڭىشتى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ئەمدى نېمە ئىشىمۇ قىلارمىز؟ ـــ دېدى فرانسىسكى كېتىۋېتىپ، بەزىلەر پارىژدا بىكارچى ئادەمگە ئويۇن تولا دېيىشىدۇ. بۇ يالغان. مەن داۋاملىق كەچقۇرۇنلۇقى چۆرگۈلەپ كېلەي دەيمەنۇ، نەگە بېرىشىمنى بىلەلمەي قالىمەن. بورونې باغچىسىغا بارىمەن دېسەك، بىرەر ئايالنى ئېلىۋالمىساك زېرىكىپ قالىسەن، ئەمما ئايال دېگەننى قولنى ئۇزىتىپلا يېتىلەپ كەلگىلى بولىدىغان نەرسە ئەمەس. ئورکېستىرى بار قەھۋەخانىلارغا باراي دېسەك، ئۇ يەردە پەقەت دورىخانا غوجايىنلىرى ۋە ئۇلارنىڭ خانىملىرىلا ھۇزۇرلىنالايدۇ. ئۇنداق يەرلەر بىلەن خۇشۇم يوق. ھەي، كۆڭۈلدىكىدەك ھېچنېمە يوق. بۇ يەرگە خۇددى مىنىسور باغچىسىدەك بىر يازلىق باغچە چۈشكەن بولسا ياخشى بولاتتى. بۇ باغچىنى كەچتە ئاچسا، ئادەم دەرەخ سايىسىدا ئولتۇرۇپ يېقىملىق مۇزىكىلارنى تىڭشىغاچ سوغۇق ئىچىملىكلەرنى ئىچسە جان ياشىرىپ كېتەتتى. ئۇ ئويىنايدىغان سورۇن ئەمەس، راھەتلىنىدىغان ئورۇن بولۇشى كېرەك. مەيلى بىلەتنى قىممەترەك ساتسۇن، ئۇنداقتا چىرايلىق خوتۇن ـ قىزلار كۆپ كېلىشىدۇ. سىلىق ياسالغان تاشيولدا ماڭساڭ، بېشىڭدا چىراغلار يورۇپ تۇرسا، ئولتۇرىمەن دېسەك ئورۇندۇقلار تەييار بولسا، يىراق ـ يېقىنلاردىن مۇزىكىلار ئاڭلىنىپ تۇرسا كۆڭلۈڭ ئېچىلىدۇ. ئىلگىرى بىز مۇسار قاۋاقخانىسىدا مۇشۇنداقراق ئويىنىغان. لېكىن، ئۇ يەردە يېزا قاۋاقخانىسىنىڭ تۇسى بار. ساپلا تانسا مۇزىكىلىرى چېلىنىدۇ، ئويناي دېسەك سورۇن كەڭ ئەمەس. دەرەخلىرىمۇ شالاڭ بولغاچقا، قويۇق سايە چۈشۈرەلمەيدۇ. راسا كۆركەم ۋە كەڭتاشا بىر باغچە بولغان بولسا تازا پەيزى بولاتتى ـ دە، قېنى سىزنىڭ قەيەرگە بارغۇڭىز بار؟

دولۇۋار ھېچ نەرسە دېيەلمەي، سەل تۇرۇۋېتىپ ئاندىن:

ـــ مەن تېخىچە «شاد باھار»غا بېرىپ باقمىدىم، شۇ يەرنى بەكلا كۆرگۈم بار ئىدى، ـــ دېدى.

ـــ «شاد باھار؟» ئاناڭنى ! ئۇ يەرگە بارىدىغان بولساق دىمىقىپ

ئۆلىمىز، ــ دەپ توۋلىۋەتتى فرانسىكى، ــ ئۇ يەر تونۇرنىڭ ئۆزى. لېكىن، بارىمەن دېسىڭىز ئۇنىڭغىمۇ مەيلى. بارغۇچىلىكىغۇ بار.

ئۇلار شۇ گەپتىن كېيىن كەينىگە بۇرلىپ فۇپىيىرغا يەنى مىنتمارت كوچىسىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

كۆڭۈل ئېچىش مەيدانى خۇددى كۇندۇزدەك يورۇتۇلغان بولۇپ، چىراغلار مەيدانغا تۆتاش تۆت كوچىنىمۇ يورۇتۇپ تۇراتتى، قاتار ـ قاتار پەيتونلار قايتىدىغان كىشىلەرنى كۈتۈپ تۇراتتى. فرانسكى ئۇدۇل ئىشىككە قاراپ مېڭىۋىدى، دولۇۋار ئۇنى تۇتۇۋالدى:

ــ بىز تېخى بېلەت ئالمىدۇققۇ.

ــ مەن بىلەن بىللە بولسىڭىز بىكارغا كىرىسىز، ــ دېدى فرانسكى تەكەببۇرلۇق بىلەن.

فرانسكى ئىشىككە كەلگەندە ئۇچ نەپەر بېلەتچى ئۇنىڭغا تەڭلا سالام بەردى، ھەتتا ئوتتۇرىدىكىسى قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈپمۇ قويدى.

ــ ياخشىراق لوژىلاردىن بارمۇ؟ ــ دەپ سورىدى فرانسكى.

ــ بار، بار. فرانسكى ئەپەندى.

فرانسكى ئۆزىگە تەڭلەنگەن بېلەتنى ئېلىپ خۇرۇم قاپلانغان ئىشىكنى ئاچتى. ئىككىيلەن زالغا كىردى. زالنىڭ ئىچى ئىس ـ تۈتەككە تولغانىدى. كىشىلەرنىڭ قولىدىكى سىگارلاردىن چىقىۋاتقان ئىنچىكە ئىسلار كۆتۈرۈلۈپ يوغان ۋە يۇمىلاق تورۇسقا چىقىقان ۋە ئۇ يەردىكى يوغان ئاسما چىراغنى ئورىغانىدى. بۇ ئىس بۇلۇتى تاماشىبىنلارنىڭ بېشىدا ساڭگىلاپ تۇراتتى. كىرىش ئىشىكىگە تۇتاش كاربىدورنىڭ بىر بېشى دەم ئېلىش زالىغا تۇتىشاتتى. ئۇ يەردە ئاجايىپ ئېسىل ياسىنىشقان بىر توپ كوچا ئايالىرى ئەركەكلەر توپىنىڭ ئارىسىدا چۆرگۈلەپ يۈرەتتى. ئۇ يەردە ئۇچ پوكەي بولۇپ، ئىچىدە ھاراقمۇ، ئۆزىنىمۇ ساتىدىغان، يۈزىگە چاڭدەك پەرداز قىلغان، ئەمما ئەپتىدىن

سولغۇنلۇق چىقىپ تۇرغان ئۇچ ئايال ئېگىز ئورۇندۇقلاردا ئولتۇرۇشاتتى. بىر پوكەينەك ئالدىدا بىرنەچچە ئايال مېھمان كۈتۈپ تۇراتتى. كەينىدىكى چوڭ تاش ئەينەك ئۈلارنىڭ ئارقا تەرىپىنى ۋە مېڭىپ يۈرگەن كىشىلەرنىڭ چىرايلىرىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. فرانسىكى ئۆزىگە سالاپەتلىك تۇس بېرىپ كىشىلەر ئارىسىدىن يول ئېچىپ ئىتتىك ماڭغىنىچە بىر ئايال خىزمەتچىنىڭ ئالدىغا كېلىپ سورىدى:

— 17 - نومۇرلۇق لوژا قەيەردە؟

— بۇياققا كېلىڭ ئەپەندى.

كۈتكۈچى ئۈلارنى كىچىككىنە بىر خانىغا باشلاپ كىردى. بۇ ئۆينىڭ تاملىرىغا پۈتۈنلەي دۇخاۋا چاپلانغان، ئۈستى كۈلۈبنىڭ تورۇسىغا تۇتاش ئىدى. ئۇنىڭ ئىچىگە بىر خىلدىكى تۆت ئورۇندۇق قويۇلغان، ئورۇندۇقلار ئارىسىدىن بىر كىشى ئارانلا ئۆتەلىگۈدەك ئارلىق قالدۇرۇلغانىدى. بۇ ئۆينىڭ ئىككى تەرىپىدىمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش خانىلار بار ئىدى. ئۈلار يېرىم چەمبەر ھاسىل قىلىپ سەھنىنىڭ ئىككى تەرىپىگىچە سوزۇلاتتى. بۇ ئۆيلەردىمۇ كىشىلەر ئولتۇرۇشاتتى. ئۈلارنىڭ بېشى ۋە گەۋدىسىنىلا كۆرگىلى بولاتتى. ئىككىيلەن ئورۇن ئېلىپ ئولتۇرۇشتى. سەھنىگە بەدىنىگە چىپ كېلىدىغان كىيىم كىيگەن ئۇچ يىگىت چىقتى. ئۈلارنىڭ بىرسى ئېگىز، بىرسى ئوتتۇرا بوي، يەنە بىرسى پاكار ئىدى. ئۈلار ئايرىم - ئايرىم ھالدا بىر ئىلەڭگۈچكە چىقىپ ھەر خىل ھەرىكەتلەرنى ئورۇنلايتتى.

بىرىنچى بولۇپ ئېگىز بويلۇقى ئالدىغا چىقتى - دە، كۈلۈمسىرىگىنىچە قولىنى پۈلاڭلىتىپ تاماشىبىنلارغا سالام بەردى. ئۇنىڭ كىيىملىرى ئۈستىدىنمۇ قول ۋە پاقالچاقلىرىنىڭ مۇسكۈللىرى ئېنىق بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇ مەيدىسىنى چىقىرىپ قورسىقىنى ئىچىگە تارتىپ ياستۇقتەك پۇسكىيىپ تۇرغان يوغان قورسىقىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇناتتى. ئۇنىڭ چېچى ئوتتۇرىدىن

ئىككىگە ئايرىلغان بولۇپ، بەئەينى ساتىراشقىلا ئوخشىشاتتى. ئۇ يېنىككىنە سەكرەپ ساڭگىلاپ تۇرغان خادىنى تۇتۇۋالدى ـ دە، چاقپەلەكتەك چۆرگۈلەشكە باشلىدى. ئۇ بىلەكلىرىگە تايىنىپ بەدىنىنى ھاۋا بوشلۇقىدا تۆپتۈز قىلىپ تۇرغۇزدى، تەۋرەپمۇ قويمىدى. ئۇ پۇتۇنلەي قولىنىڭ كۈچىگە تايىناتتى. ئاندىن سەكرەپ يەرگە چۈشتى. بۇ چاغدا مۇزىكانتلارغا يېقىن ئولتۇرغان تاماشىبىنلار چاۋاك چېلىشىپ كەتتى. چاۋاك ئارىسىدا ئۇ كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ سالام بەردى. ئاندىن راسا يېتىلگەن پۇت مۇسكۇللىرىنى كۆز ـ كۆز قىلىپ ماڭغىنىچە سەھنىنىڭ كەينى تەرىپىگە بېرىپ تۇردى. ئىككىنچىسى ئۇنىڭدىن پاكارراق، ئەمما قاۋۇلراق ئىدى، ئۇمۇ ئۆز نۆۋىتىدە بايىقى ھەرىكەتلەرنى قايتا تەكرارلىدى. ئۇچىنچىسىمۇ گۈمپىسىنى كۆرسىتىپ تاماشىبىنلىرىنىڭ ئالقىشىغا سازاۋەر بولدى.

دولۇۋار سەھنىدىكى ئويۇنغا دىققەت قىلماي ھەدەپ كەينىگە قاراپ، ئارقا تەرەپتىكى كارىدوردىن ئۆتۈۋاتقان كىشىلەرگە، كوچا ئايالىرىغا قارىدى.

فرانسىكى جىمجىتلىقنى بۇزدى:

ـــ سىز ئالدىنقى قاتاردا ئولتۇرغانلارغا قاراڭ! ئۇ يەردە ئولتۇرغانلار ساپلا پۇلدار غوجامىلار ۋە ئۇلارنىڭ خوتۇنلىرى. ھەممىسىلا قاپاقباش نېمىلەر. ئۇلار بۇ يەرگە ئەرمەك ئۈچۈنلا كېلىشىدۇ. لوژىلارنى بولسا بىكار تەلەپلەر، ئۇلاردىن قالسىلا بىرنەچچە سەنئەتكار ھەم نامى يامان ئايالىلار ئىگىلىۋالىدۇ. كەينىمىزدىكىلەر بولسا پۇتۇن پارىژدىكى ئەخلەتلەرنىڭ يىغىندىسى، خالاس. ياخشىراق قاراپ بېقىڭ. بۇلارنىڭ ئارىسىدا خىلمۇخىل ئادەملەر بار. بۇ يەردە ھەر خىل كەسىپ، تۇرلۇك تەبىقىلەرگە مەنسۇپ كىشىلەرنى ئۇچراتقىلى بولىدۇ. لېكىن، بۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى لۇكچەكلەر ۋە بىكارچىلار. قاراڭ، ئاۋۇ ئاددىي خىزمەتچىلەرگە، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بانكا، دۇكان، ئىدارە خىزمەتچىلىرى، گېزىتخانىلارنىڭ مۇخبىرلىرى،

ئۇيغۇر كتاب توربىكىتى www.uyghurkitap.com

پاھىشخانىلارنىڭ دائىملىق مېھمانلىرى، پۇقراچە كىيىنگەن ئوفىتسېرلار، قېتىۋالغان باي - پومېشچىكلار بار. ئۇلار بايا كەچلىك غىزاسىنى كەچلىك رېستورانىدا يەپ چىقتى. ئۇلار بۇ يەرگە چوڭ تىياتىرخانىدىن چىقىپ كەلدى. سەل تۇرۇپ يەنە ئىتالىيان تىياتىرخانىسىغا بېرىشىدۇ. بۇلاردىن باشقا يەنە بىر تۇركۈم گۇمانلىق شەخسلەر بار. بۇلار توغرىسىدا بىرنەرسە دېيىش تەس. ئاياللارغا كەلسەك، ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا ھېلىقىدەك نېمىلەر. ئۇلار ئامېرىكا رېستورانىدا كەچلىك تاماق يەيدىغان، بىر - ئىككى لۇيىنى خەجلىسەڭلا قوينۇڭغا كىرىدىغان جالاپلار. ئۇلار شۇ تاپتا بەش لۇيىنى بېرىۋېتىدىغان پەمىز مېھمانلار چىقىپ قالامدىكىن، دەپ ساقلىشىۋاتىدۇ. ئۇلار پەقەت خېرىدار تاپالمىسا كونا چۆپقەتلىرىگە ئىشارەت قىلىدۇ - دە، ئۇلارنى ئۆيىگە ئەكېتىشىدۇ. بۇ نېمىلەرنى مەن كۆرۈپ تۇرغىلى ئالتە يىل بولۇپ قالدى. ھەر كۈنى ئۇچرىتىمەن. ئۇلارنى سىنلاس ياكى لورىسناغا جىنسىي كېسىلىنى داۋالاتقىلى كەتكەن چاغلاردىن باشقا ۋاقىتلاردا يىل بويى ئۇچراتقىلى بولىدۇ.

ئۇنىڭ سۆزلىرى دولۇۋارنىڭ قۇلىقىغا زادىلا كىرمىدى. چۈنكى، ئاشۇ ئاياللارنىڭ بىرسى بىلىكىنى ئۇلارنىڭ لوڭىسىغا قويۇپ ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. قوڭۇر چاچلىق بۇ سېمىز ئايالنىڭ ئەرزان باھالىق يۈز مېيىنى بولۇشىغا سۈرگەن يۈزلىرى سۈتتەك ئاق كۆرۈنەتتى. ئۇ قارا كۆزلىرىنىڭ قۇيرۇقىنى قاش قەلىمى بىلەن سىزىپ ئۇزارتىۋالغان، پەم بىلەن تەرگەن قاشلىرى توم ھەم قارا ئىدى. تولغان كۆكسى توق رەڭلىك تاۋار كۆڭلىكىنى دۇمباقتەك كۆپتۇرۇپ تۇراتتى. قىپقىزىل بويالغان لەۋلىرى قان چىقىپ تۇرغان جاراھەت ئېغىزىنى ئەسلىتەتتى. ئۇنىڭ تۇرغان - پوتكىنى ۋۇجۇدىدىكى بىر خىل ياۋايىلىقنى، ئوتتەك قىزغىنلىقنى نامايان قىلىپ كىشىنىڭ ھېسسىياتىنى قوزغايتتى.

ئۇ بېشى بىلەن ئېما قىلىپ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان

جورىسىنى چاقىردى. بۇنىسى سېرىق چاچ، ئوخشاشلا سېمىز ئىدى. قوڭۇر چاچلىقى باشقىلار ئاڭلىسۇن دېگەندەك ئەتەي ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ:

— ئاۋۇ چىرايلىق يىگىتنى كۆردۈڭمۇ؟ ئەگەر ئۇ ئون لۇيىنى تەڭلەپ ماڭا ئىشارەت قىلسا، ھەرگىز ياق دېمەيتتىم، — دېدى.

فرانسىكى ئۇلارغا قاراپ كۈلۈمسىرىدى ۋە دولوۋارنىڭ يوتىسىغا ئۇرۇپ:

— بۇ گەپنى ساڭا قارىتىپ دەۋاتىدۇ. ئۇلار ساڭا قىزىقىپ قاپتۇ. مۇبارەك بولسۇن يىگىت، — دېدى.

ئۆز ۋاقتىدىكى تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېر دولوۋار قىزىرىپ كەتتى. بارماقلىرى بولسا ئىختىيارسىز ھالدا ئىچكى يانچۇقىدىكى ئىككى لۇيىنى سىلاپ قويدى.

پەردە يېپىلدى. ئورکېستىر ۋالىس مۇزىكىسىنى ئورۇنلاشقا باشلىدى.

— كارىدورغا چىقىپ چۆرگۈلەپ كىرسەك قانداق؟ — سورىدى دولوۋار.

— مەيلىڭىز.

ئۇلار سىرتقا چىقىپلا ئادەملەر ئېقىنىغا كىرىپ قالدى. كىشىلەر بىر - بىرىنى ئىتتىرىشەتتى، سوقۇلۇشاتتى، قىستىلىشاتتى، ئۇلار ئالدىغا قاراپ ئاستا سىلجىشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرىگە پەقەت شىلەپىلەرلا كۆرۈنەتتى. بىراق، پاھىشىلەر بولسا جۇپ - جۇپ بولۇۋېلىپ، ئەركەكلەر توپىدىن بىمالال ئۆتۈشەتتى، خۇددى بېلىق سۈدا ئۈزگەندەك كىشىلەرنىڭ ئارىسىغا شۇڭغۇيتتى.

دولوۋار يايراپ كەتتى. كىشىلەرنىڭ ئىتتىرىشلىرى، قىستاشلىرىدىن، تاماكىنىڭ ئىسى، ئادەملەرنىڭ بەدىنىدىن كېلىۋاتقان پۇراقلار ۋە ئايالларنىڭ بەدىنىدىن كېلىۋاتقان ئەتىرلەرنىڭ ھىدى بىلەن ئەبجەش بولغان ھاۋادىن مەست بولۇپ، ئۇنى تويماي سۈمۈردى. فرانسىكى بولسا تامامەن ئۇنىڭ ئەكسىچە

تەرلەپ ئېقىپ، ھاسىراپ ـ ھۆمۈدىدى. يۆتىلىپ تېلىقىپ كەتتى.

ـــ سىرتقا چىقىپ كېتەيلى، ـــ دېدى ئۇ. ئۇلار سولغا بۇرلىپ بىر گۈلزارلىق ھويلىغا چىقتى. بۇ يەر كۆرۈمسىزگىنە ئىككى چوڭ فونتاندا بەكمۇ سالقىن ئىدى. يوغان تەشتەكلەر تىكىلگەن سۇ ئارچىسى ۋە پودوكارپۇس قارىغىيى تۈۋىگە مېتال شىرەلەر قويۇلغان بولۇپ، ئۇلاردا ئەر ـ ئاياللار شالاڭ ئولتۇرۇپ ئىچىملىكلەرنى ئىچىشۋاتاتتى.

ـــ يەنە بىر ئىستاكاندىن پىۋا ئىچسەك قانداق؟ ـــ دەپ سورىدى فرانسىكى.

ـــ مەنمۇ شۇنى ئويلاۋاتاتتىم.

ئۇلار مېڭىپ يۇرگەن كىشىلەرگە قارىغاچ بىر ئورۇنغا ئولتۇردى. شۇ ئارىدا باياتىن شىرەلەر ئارىلىرىدا چۆرگۈلەپ يۇرگەن بىر ئايال ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ تەبەسسۇم بىلەن:

ـــ ئەپەندى، سىز مېنى بىر ئىستاكان پىۋىغا تەكلىپ قىلمامسىز، ـــ دېدى.

ـــ ئاۋۇ كۆلچەكتىكى سۇدىن بىر ئىستاكان ئىچىۋىلىڭ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى فرانسىكى.

ـــ ئۆتۈپ بارغىنا خام كاۋا، ـــ دەپ غودۇڭشىغىنىچە نېرى كەتتى ئايال.

شۇ ئەسنادا بايا لوژىنىڭ يېنىدىن بۇلارغا قارىغان قوڭۇر چاچ سېمىز ئايال پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ سېرىق چاچلىق خام سېمىز جورىسىنى قولتۇقلىغىنىچە ھېچكىمگە نەزەر ـ كۆزىنى سالماي كېلىۋاتاتتى. بۇلار خۇددى يارالمىشىدىن مۇشۇنداق بولغانەك بىر ـ بىرىگە ئاجايىپ ماس كەلگەنىدى. بىللە ماڭسا ھەقىقەتەن كىشىلەرنى مەپتۇن قىلاتتى.

ئۇ دولۇۋارنى كۆرۈپلا تەبەسسۇم قىلدى. كۆزلەر مەنىلىك بېقىشتى. ئايال بىر ئورۇندۇقنى تارتىپ دولۇۋارنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ ئولتۇردى ۋە جورىسىنىمۇ ئولتۇرغۇزۇپ توۋلىدى:

— هوي بۇرادەر، ئىككى ئىستاكان ئانار شەربىتى كەلتۇرۇڭ!
فرانسىكى چۆچۈپ:
— سىز تارتىنىشىنمۇ ئۇقمايدىكەنسىز - ھە! — دېۋىدى. ئۇ:
— مەن بۇ يەرگە مۇنۇ دوستىڭىزنى دەپ كەلدىم. ئۇ ئاجايىپ چىرايلىق يىگىت ئىكەن. مېنى سارايڭ قىلىپ قويماي دېدى! — دەپ جاۋاب بەردى.
دولۇۋار قورۇنۇپ لام - جىم دېيەلمەي دىڭگىيىپ تۇرغان بۇرۇتلىرىنى سىلىغىنىچە ھەجىيىپ ئولتۇردى. كۇتكۇچى شەربەت كەلتۇردى. ئاياللار ئىستاكاننى بىر كۆتۈرۈپلا قۇرۇقداپ قويۇپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى. قوڭۇر چاچلىق ئايال بېشىنى ئوماققىنا سىلكىپ:
— رەھمەت سىزگە ئاسلانچىقىم، ئاغزىڭىز ئاسان ئېچىلمايدىكەن - ھە! — دېگىنىچە قولىدىكى يەلپۈگۈچ بىلەن دولۇۋارنىڭ بىلىكىگە ئۇرۇپ قويدى. ئاندىن ئۇلار بەللىرىنى تولغىغىنىچە كېتىپ قالدى. فرانسىكى شۇنداق قاقاھلاپ كۈلۈۋەتتى:
— كۆردىڭىزمۇ؟ ئۇكا، سىز خوتۇنلارنى جەلپ قىلالايدىكەنسىز، بىلدىڭىزمۇ، لېكىنزە ئېھتىيات قىلىڭ، ئۇلار سىزنى ئېگىزگە ئاچىقىپ يەرنىڭ تەكتىگە تاشلىۋەتمىسۇن يەنە.
فرانسىكى سەل توختىۋالدى، ئاندىن خۇددى ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك:
— شۇغىنىسى ئاياللارنى كۆڭۈرۈك قىلىسىڭىز يول خېلىلا ئاسانلىشىدۇ، — دەپ قوشۇپ قويدى.
دولۇۋار ھېچنېمە دېمەي كۈلۈپلا قويدى.
— سىز يەنە بىردەم ئولتۇرامسىز؟ مەن چىدىيالمىدىم، كېتىۋېرەي، — دېدى فرانسىكى.
— مەن يەنە بىرپەس ئولتۇراي، ۋاقىت ئانچە كەچ ئەمەسقۇ! — دېدى دولۇۋار ئاستاغىنا.
فرانسىكى دەرھال ئورنىدىن تۇردى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

— ئەمسە خوش، ئەتە كۆرۈشەيلى. يادىڭىزدا بولسۇن. بۇلاق كوچىسى 17 ـ نومۇر، سائەت يەتتە يېرىمدا.

— چوقۇم بارىمەن. ئەتە كۆرۈشەيلى. رەھمەت سىزگە، — ئىككىسى قول ئېلىشتى. مۇخبىر كېتىپ قالدى.

فرانسىسكى كېتىشى بىلەنلا دولۇۋار ئۆزىنى يېنىكلەپ قالغاندەك سەزدى. ئۇ خۇشاللىق بىلەن يانچۇقىدىكى ئىككى لۇيىنى سىلاپ قويدى ـ دە، ئورنىدىن تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ ئۇيان ـ بۇيان قاراشقا باشلىدى.

هايال بولمايلا ئۇ بىر جۇپ ئايالنى كۆرۈپ قالدى. قوڭۇر چاچ بىلەن سېرىق چاچلار ئايلىنىپ يۈرەتتى. خۇددى هاكاۋۇر قەلەندەردەك تىنماي چۆرگۈلەيتتى.

دولۇۋار ئۇدۇل ئۇلارغا قاراپ ماڭدى. يېقىن كەلگەندە بولسا يەنىلا قورۇنۇپ تۇرۇپ قالدى. قوڭۇر چاچلىق ئايال ئۇنى كۆرۈپ قېلىپ سورىدى:

— ئەمدى زوۋانىڭىز ئېچىلاي دەۋاتامدۇ؟

دولۇۋار «هىم، هىم»دىن باشقا تاۋۇش چىقىرالمىدى. ئۇچەيلەن بىردەم تۇرۇپ قېلىۋىدى، سەينادىكى كىشىلەر ئۆتەلمەي ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا قاينام هاسىل بولدى.

— مېنىڭكىگە بارامسىز؟ — دېدى قوڭۇر چاچ ئايال ئۇشتۇمتۇتلا.

نەپسى تاقىلداپ كەتكەن دولۇۋار قوپاللىق بىلەن:

— بارىمەن، لېكىن يېنىمدا بىرلا لۇيى بار، — دېدى.

— كېرەك يوق، — دېدى ئۇ كۇلۇمسىرەپ، ئاندىن دولۇۋارنى قولتۇقلىۋالدى. ئۇ ئاخىرقى هېسابتا بىر ئولجىغا ئېرىشكەنىدى.

دولۇۋار كېتىۋېتىپ «يېنىمدا يەنە يىگىرمە فرانك قالدى. بۇ پۇل ئەتە بىر قۇر كىيىم ئىجارە ئېلىشقا بەخۇدۇك يېتىدۇ» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.

ئىككىنچى باب

ــ فرانسىكى ئەپەندىنىڭ ئۆيى قايسى؟
ــ 3 ـ قەۋەت سول تەرەپتىكى ئىشىك.
هويلا كۆزەتچىسى ناھايىتى ئەدەپلىك بىلەن جاۋاب قايتۇردى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ بۇ ئۆيدىكى ئەپەندىنى ناھايىتى هۆرمەت قىلىدىغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. گىئورگى دولوۋار يۇقىرىغا چىقىشقا باشلىدى.
ئۇ جىددىيلىشەتتى، دەككە ـ دۈككە بولاتتى، قورۇناتتى. ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم كاستۇم ـ بۇرۇلكا كىيگەن بولغاچقا ئۆڭايسىزلىناتتى. قانداقتۇر بىر يېرى قاملاشمىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ ئەزەلدىن ئاياغ كىيىمگە ئەھمىيەت بېرەتتى، هازىرقى ئايىغى چاققان، يارىشىملىق بولسىمۇ، لاكلانمىغاندى. ئۇچىسىدىكى كۆڭلەكنى بۈگۈن ئەتىگەن لوفىردىن تۆت فرانك ئەللىك سانتىمغا سېتىۋالغان، ياقىسى ئوبدان قاتۇرۇلمىغان بولغاچقا، بىردەمنىڭ ئىچىدىلا بىرقانچە يېرى پۈكلەشكەندى. كىيىپ يۈرگەن بىرقانچە كۆڭلەكى كونىراپ ساپاسى قالمىغاندى. شىمى سەل كەڭ كېلىپ پۇچقىقى پاقالچىقىغا يۆگىشىۋالاتتى ۋە پۇتلىرىنىڭ ئىسكەتىنى بۇزۇپ تۇراتتى. كاستۇمىلا يامان ئەمەس ئىدى.
ئۇ پەلەمپەيلەرنى بىردىن ـ بىردىن دەسسەپ چىقىشقا باشلىدى. ئۇ جىددىيلىشىپ يۈرىكى پوكۇلداپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ شاڭخوغا قېلىشتىن هەممىدىن بەك ئەنسىرەيتتى. ئۇ تۇيۇقسىز بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇدۇلىدا ئېسىل كىيىنگەن بىر ئەپەندىنىڭ ئۆزىگە قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ شۇنچىلىك يېقىندا

تۇراتتىكى، دولۇۋار ھودۇققىنىدىن ئىختىيارسىز كەينىگە بىر قەدەم داجىدى. بۇ ئۆزى ئەمەسمۇ؟ ئۇ ئۆز ئەكسىنى ئەينەكتە كۆردى. بۇ، چوڭ تاش ئەينەك پۈتۈن پەلەمپەي ۋە كاربىدورنى كۆرسىتەلىگۈدەك قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلغانىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ قىياسىدىن كۆپ سۆلەتلىك بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن تىترەپ كەتتى.

ئۇنىڭ ھۇجرىسىدا ساقال ئالغاندا ئىشلىتىدىغان كىچىككىنە ئەينەكتىن باشقا ئەينەك بولمىغاچقا، ئۆزىنىڭ تولۇق كۆرۈنۈشىنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئۇ يەردىن - بۇ يەردىن تاپقان كىيىملەرنى ئايرىم - ئايرىم كۆزەتكەن بولغاچقا، نۇقسانلىرى بەك چىق كۆرۈنۈپ ئۇنى قورقۇتۇۋەتكەنىدى. ھازىر تاش ئەينەكتە ئۆزىنى تولۇق كۆرۈپ تونۇيالماي قالدى. ئەينەكتە باشقىلا بىر ئادەم، يەنى چوڭ سورۇنلارغا كىرىپ - چىقىدىغان ئىنتايىن كىلىشكەن، سۆلەتلىك بىر ئادەم تۇراتتى. ئۇ يەنە بىرپەس سىنچىلاپ قاراپ ئۆزىنىڭ ئۇستىبېشىدىن قانائەتلەنىدى. ئاندىن خۇددى ئارتىسلار ئۆزلىرىنىڭ رولىنى رېپېتىتسىيە قىلغاندەك بىردەم كۇلۇمسىرەپ، بىردەم قولىنى كۆتۈرۈپ، تۇرلۇك ھەرىكەتلەرنى قىلىپ چىرايىنى خىلمۇخىل قىلدى. چىرايىدا ھەيرانلىق، خۇشاللىق، ماقۇلالاش، ئۇياتچانلىق ۋە تەبەسسۇمنىڭ بىرنەچچە دەرىجىلىرى ئىپادىلەندى. قانداق قىلغاندا خانىملارغا ياققىلى بولىدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنى يارىتىپ قالغانلىقىنى كۆزىدىن قانداق ئىپادىلىگىلى بولىدىغانلىقىنى سىناپ كۆردى.

يۇقىرىدىن بىر ئىشىك ئېچىلىۋىدى، ئۇ باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ يولىغا ماڭدى. كۆڭلىدە بولسا مېھمانلارنىڭ بىرەرى بايىقى ھەرىكەتلىرىنى كۆرۈپ قالغان بولمىغىيدى، دەپ خاۋاتىرلەنىدى.

ئىككىنچى قەۋەتكە چىققاندا ئۇ يەنە بىر ئەينەكنى كۆرۈپ قەدىمىنى ئاستىلاتتى. ئەينەكنىڭ ئالدىدىن سالماق دەسسەپ

ئۆتۈپ باقتى. ئۆزىنىڭ تەق - تۇرقى ھەقىقەتەن جايىدا ئىكەنلىكىنى كۆرگەندە ئۇنىڭدا غايەت زور ئىشەنچ تۇغۇلدى. شەك - شۇبھىسىزكى، ئۇ ئۆزىنىڭ چىرايلىقلىقى، خۇش پىچىملىقى، يېڭىش ئارزۇسى، مۇستەھكەم ئىرادىسى، ئۆتكۈر زېھنى ۋە قابىلىيىتى بىلەن بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى چوقۇم مۇۋەپپەقىيەت قازىنىدۇ. ئۇ يەنە بىر قەۋەتكە چىققاندا 3 - ئەينەكنىڭ ئالدىدا بىر توختىۋالدى - دە، ئەپچىللىك بىلەن بۇرۇتلىرىنى تولغاپ قويدى. ئاندىن شىلەپىسىنى ئېلىپ چاچلىرىنى تۈزەشتۈرۈۋالدى. ئادىتى بويىچە ئۆز - ئۆزىگە: «پاھا! قالتىس كەشپىيات - دە، بۇ» دېدى - دە، ئىشىك قوڭغۇرىقىغا قول ئۇزارتتى.

ئىشىك شۇ زامان ئېچىلدى. دولۇۋارنىڭ ئالدىدا قارا كاستۇم - بۇرۇلكا كىيگەن ئۆي خىزمەتكارى تۇراتتى. ئۇنىڭ ساقال - بۇرۇتلىرى پاكىز قىرىلغان، ئۇستىبېشى تولۇق ئۆلچەملىك بولۇپ، چىرايى جىددىي تۇس ئالغانىدى.

ئۇنى كۆرۈپ دولۇۋار يەنە ھودۇقۇپ كەتتى. بۇنىڭ سەۋەبى ئۆزىگىمۇ قاراڭغۇ ئىدى. ئېھتىمال بۇ ھودۇقۇش ئۆزى بىلەن بۇ كىشىنىڭ كىيىملىرىنىڭ پاسونى ۋە تىكىلىشىنى سېلىشتۇرۇشتىن پەيدا بولغاندۇ. مۇلازىمنىڭ پۈتىدا لاكلىق شىبلىت بار ئىدى. ئۇ دولۇۋارنىڭ قولىدىن كىر داغلىرىنى كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن قەستەن بىلىكىگە ئارتىۋالغان پەلتوسىنى ئېلىپ تۇرۇپ سورىدى:

— غوجايىنغا سىلىنىڭ نامىلىرىنى نېمىدەپ مەلۇم قىلاي؟

مۇلازىم ئىشىك پەردىسىنى قايرىپ دولۇۋارنى مەلۇم قىلىۋىدى، شۇ زامان ئۇنىڭ بەدىنىگە تىترەك ئولاشتى، پۈتلىرىنى مىدىرلىتالماي قالدى. چۈنكى، ئۇ ھازىر ئۆمۈر بويى ئارمان قىلىپ كېلىۋاتقان تۇرمۇشقا تۇنجى قەدىمىنى تاشلاۋاتاتتى. ئۇ ئاخىر ئالدىغا چامدىدى. چىراغلار چاراقلاپ يېنىپ تۇرغان بۇ چوڭ ئۆي گۈل بىلەن تولدۇرۇلغانىدى. سېرىق

چاچلىق بىر ئايال ئۇنى كۆتۈپ تۇراتتى.

دولۇۋار ئوڭايسىزلىنىپ تۇرۇپ قالدى. كۈلۈمسىرەپ تۇرغان بۇ ئايال كىمدۇ؟ ئۇشتۇمتۇت فرانسكىنىڭ توي قىلدىم، دېگىنى يادىغا كەلدى. بۇ سېرىق چاچلىق گۈزەل ئايالنىڭ دوستىنىڭ ئايالى ئىكەنلىكىنى پەملىگەندە ئۇ قورقۇپ كەتتى ۋە دۈدۈقلاپ ئارانلا: «خانىم مەن...» دېدى. ئايال قولىنى ئۇنىڭغا ئۇزارتىپ تۇرۇپ:

— مەن بىلدىم ئەپەندى، چارلىز ئاخشام سىز بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى. مەن ئۇنىڭ سىزنى بۇگۈن كەچلىك تاماققا تەكلىپ قىلغانلىقىدىن قەۋەتلا خۇرسەنمەن، — دېدى.

دولۇۋار قۇلاقلىرىغىچە قىزىرىپ گەپ قىلالمىدى. ئۇ ئۆزىنى باشقىلارنىڭ كۆزىتىۋاتقانلىقىنى، باھا بېرىۋاتقانلىقىنى سېزىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئەپۇ سوراپ بىرەر نەرسە دېگۈسى ياكى گەپ ياساپ ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن بۇنداق رەتسىز كىيىنگەنلىكىنى ئىزاھلاپ قويماقچى بولدى. لېكىن، ھېچقانداق گەپ ئويلاپ تاپالمىدى. شۇڭا، ئېغىز ئاچمايلا قويدى. ئايال غوجايىن بىر ئورۇندۇقىنى كۆرسىتىپ ئۇنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. دولۇۋار ئولتۇرۇشىغا ئېلاستىكلىق ماۋۇق كىرپىسلىرىغا چۆكۈپلا كەتتى. لۆم ـ لۆم كىرپىسلىرىنىڭ يۇمشاق يۆلەنچۈكىگە يۆلىنىپ راھەتلىنىپ ئولتۇرغان دولۇۋار ئۆزىنى ناھايىتى بەختلىك ھېس قىلدى. تىل بىلەن ئىزھار قىلىش تەس بولغان تاتلىق بىر سېزىم ئۇنى پۈتۈنلەي ئەسىر قىلىۋالدى. ئۇ ئەمدى ئۆزىنى ئادەمدەك سەزدى. موھتاجلىقتىن قۇتۇلدى. ئۇ شۇ كەيپىياتتا بېشىنى كۆتۈرۈپ فرانسكى خانىمغا قارىۋىدى، فرانسكى خانىمۇ تېخىچە ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇپتۇ.

فرانسكى خانىم ئاچ ھاۋا رەڭ، كالتە يەڭ كۆڭلەك كىيىۋالغان، بۇ يارىشىملىق كۆڭلەك ئۇنى تېخىمۇ زىلۋا كۆرسەتتى. يالىڭاچ بىلەكلىرى ۋە چىرايلىق بوينى تولىمۇ

ئوچۇق كۆرۈنەتتى. چاچلىرى ئېگىز بانتىلانغان، چېچىنىڭ ئالدى ئازراق بۇدۇر ئىدى. ئۇنىڭ يېقىملىق نەزىرى دولۇۋارنى تىنچلاندۇردى. بۇ خانىمنىڭ كۆزلىرى نېمە ئۈچۈندۇر دولۇۋارغا «شاد باھار»دا ئۇچرىشىپ قالغان ھېلىقى پاھىشە ئايالنىڭ كۆزلىرىنى ئەسلەتتى. بۇ خانىمنىڭ كۆزلىرى ھاۋا رەڭ چېلىش بولۇپ، ئاجايىپ مەنىلىك باقاتتى. بۇرنى ئىنچىكە ۋە ئۇزۇن، لەۋلىرى قېلىن، جاۋغىيى چىرايلىق ئىدى. بۇنداق چىرايلار گۈزەل ھېسابلانمىسىمۇ، ناھايىتى جازىبىلىك، ئوماق ھەم شوخ كۆرۈنەتتى. بۇ خىلدىكى ئاياللارنىڭ يۈزىدىكى ھەربىر ئەزاسى ئالاھىدە جەلپ قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ، كىشىگە گويا چوڭقۇر مەنىلەرنى ئىپادىلەۋاتقاندەك، ھەربىر ھەركىتى گويا بىر ئىپادىنى بىلدۈرۈۋاتقاندەك ياكى بىر ئىشنى يوشۇرۇۋاتقاندەك بىلىنەتتى.

بىرنەچچە سېكۇنتلۇق سۈكۈتتىن كېيىن فرانسىكى خانىم سورىدى:

— سىز پارىزغا كەلگىلى ئۇزاق بولدىمۇ؟

دولۇۋار ئۆزىنى پۈتۈنلەي تۇتۇۋالدى.

— بىرنەچچە ئايلا بولدى. مەن تۆمۈرىولدا ئىشلەيتتىم، فرانسىكىنىڭ گەپلىرى مەندە ئۇنىڭ يارىدىمى بىلەن ئاخبارات ساھەسىدە ئىشلەش ئۈمىدى پەيدا قىلدى، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇ.

فرانسىكى خانىم ناھايىتىمۇ خۇشخۇي ۋە يېقىملىق كۆلدى ھەمدە دەرھال:

— بۇ ئىشتىن خەۋىرىم بار، — دەپ پەس ئاۋازدا قوشۇپ قويدى.

ئىشىك قوڭغۇرىقى يەنە جىرىڭلىدى. مۇلازىم:

— دې مالېر خانىم كەلدى، — دەپ مەلۇم قىلدى.

دې مالېر خانىم پاكارغىنا، قوڭۇر چاچلىق ئايال ئىدى، ئۇ يېنىك مېڭىپ مېھمانخانىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ رەسىمدىكى

ئايالىلاردەك قېنىق رەڭلىك، پاسونى ئاددىي كۆڭلەك كىيىۋالغان، قوندۇزدەك قاپقارا چېچىغا چوغدەك قىزىل بىر تال ئەتىرگۈل قىستۇرالغانىدى. كىشىنى بەكمۇ مەھلىيا قىلىدىغان چىرايلىق بېقىشلىرى ھۆسن - جامالىنى، ئۆزگىچە لاتاپەتتىنى روشەن گەۋدىلەندۈرەتتى. ئۇنى شوخ ۋە تېتىك كۆرسىتەتتى.

ئۇنىڭ كەينىدە كالتە كۆڭلەكلىك بىر قىز تۇراتتى. فرانسىكى خانىم دەرھال بېرىپ ئەھۋال سورىدى:

— ياخشىمۇسىز، كىرودېرت؟

— ياخشى. ئۆزىڭىزچۇ مادىرىنا؟

ئىككىيلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. كىچىك قىزمۇ خۇددى چوڭ كىشىلەردەك سالماقلىق بىلەن پېشانىسىنى تەڭلەپ:

— ياخشىمۇسىز هامماڭاچا! — دېدى.

فرانسىكى خانىم قىزچاقنىڭ پېشانىسىغا سۆيۈپ قويغاندىن كېيىن ئۇلارنى ئۆزئارا تونۇشتۇردى:

— بۇ گىئورگى دولوۋار ئەپەندى. چارلىزنىڭ قەدىناس دوستى. بۇياق دېڭ مالېر خانىم بولىدۇ. مېنىڭ دوستۇم، ئاز - تولا تۇغقانچىلىقىمىز بار.

— بىز قائىدە - يوسۇننى تولا سۈرۈشتۈرمەيمىز. تەكەللۇپ، ياسالمىلىق قىلمايمىز، نېمە بولسا شۇنىلا دەيمىز. مۇشۇ ياخشىغۇ دەيمەن - ھە؟ — دەپ قوشۇپ قويدى خانىم.

دولوۋار جاۋابەن ئېگىلىپ تەزىم قىلدى. ئىشىك يەنە ئېچىلىپ ئۆيگە پاكار، سېمىز، توپتەكلا بىر ئەپەندى ئېگىزگىنە، چىرايلىق بىر خانىمنى قولتۇقلاپ كىرىپ كەلدى. خانىم ئەر كىشىدىن خېلىلا ئېگىز ۋە ياش ئىدى. ئۆزىنى ئەركىن تۇتاتتى. ھەربىرىكەتلىرى سالماق ئىدى. ئەر كىشى خۇددىر ئەپەندى بولۇپ، ئۇ پارلامېنت ئەزاسى ۋە «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ غوجايىنى ئىدى. ئۇ ناھايىتى باي، مال - دۇنيا يىغسامىلا دەپ يۇرىدىغان جەنۇبلۇق يەھۇدي ئىدى. يېنىدىكىسى ئۇنىڭ ئايالى ئىدى. ئۇنىڭ فامىلىسى باشىير بولۇپ، كاتتا بانكىر باشىير

لاهىرونىڭ قىزى ئىدى.

مېھمانلار ئارقا ـ ئارقىدىن كېلىشكە باشلىدى. ياڭ رېفار پۈزۈر كىيىنگەنىدى. نوبېر دې فالېننىڭ يەلكىلىرىگە چۈشۈپ تۇرغان چاچلىرى كاستۇمىنىڭ ياقىسىنى مايلاشتۇرۇپ پارقىرىتىۋەتكەن، مۇرىسىدە بېشىدىن چۈشكەن بىرمۇنچە كېپەك بار ئىدى. گالىستۇكىنى بولۇشىغلا چىگىۋالغانىدى. قارىغاندا بۇ ئۆيگە ئۇنىڭ تۇنجى كېلىشى ئەمەستەك ئىدى. ئۇ سورۇن كۆرگەن قىياپەتتە فرانسىكى خانىمنىڭ قولىنى تۇتۇپ بېغىشىغا سۆيۈۋۈندى، چاچلىرى ياش ئايالنىڭ بىلەكلىرىگە چۈشتى.

فرانسىكىمۇ يېتىپ كەلدى ۋە ئىشكتىن كىرىپلا مولېر دېلوسى بىلەن گېزىتخانىدىن چىقالمىغانلىقىنى ئېيتىپ، كېچىككەنلىكى ئۈچۈن قايتا ـ قايتا ئەپۇ سورىدى. مولېر ئەپەندى رادىكاللار پارتىيەسىدىن بولۇپ، پارلامېنت ئەزاسى ئىدى. ئۇ يېقىندا مەبلەغ ئاجرىتىپ ئالجىرىيەنى يۆلەش تەلىپىگە قارىتا مىنىستىرلىققا سوئال قويغانىدى.

شۇ ئارىدا مۇلازىم كىرىپ:

ـــ غىزا تەييار بولدى، ـــ دەپ خەۋەر قىلدى.

كۆچىلىك بىرلىكتە تاماقخانىغا چىقىشتى. دې مالېر خانىم بىلەن ئۇنىڭ قىزىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرۇپ قالغان دولۇۋار ئېھتىياتسىزلىق قىلىپ ۋىلكا، قوشۇق ۋە ئىستاكانلارنى خاتا ئىشلىتىپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ دەككە ـ دۈككىگە چۈشتى. ئۇنىڭ ئالدىدا تۆت دانە رومكا بار ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا كۆكۈچ رەڭلىك بىرسى بولۇپ، دولۇۋار ئۇنىڭ نېمە ئىچىشكە قويۇلغانلىقىنى بىلمەيتتى. شورپا كەلگەندە ھەممەيلەن جىمىپ قالدى. ئاخىرىدا نوبېر دې فالېنى:

ـــ سىلەر گېدېرې دېلوسىنى ئاڭلىدىڭلارمۇ؟ بۇ تازا غەلىتە ئىش ئىكەن، ـــ دېۋىدى، ھەممەيلەننىڭ ئاغزى ئېچىلىپ كەتتى. بۇ ئالدامچىلىققا ياتىدىغان دېلو ئىدى. بۇ بۇزۇقچىلىق ۋەقەسى ئۇستىدە ھەممە پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشقا باشلىدى. ئۇلار

ئادەتتە گېزىت - ژۇرناللاردا يېزىلىدىغاندەك گەپلەرنى قىلماستىن، گويا دوختۇرلار مەلۇم بىر كېسەللىك ئۈستىدە، باققاللار مېۋە - چېۋە، سەي - كۆكتات توغرىسىدا پاراڭلاشقاندەك سۆزلەيتتى. ھېچكىم بۇ ۋەقەگە ئەجەبلەنمەيتتى ياكى غەزەپلەنمەيتتى، پەقەت كەسپىي قىزغىنلىق بىلەن يوشۇرۇن سەۋەبلەرنى كوچىلىشاتتى. جىنايەتنىڭ ئۆزىنى بولسا تىلغىمۇ ئالمايتتى. ۋەقەنىڭ مەنبەسىنى ئېنىقلاپ، پاجىئەنىڭ ئىچكى ئامىللىرىنى تېپىپ چىقىشقا تىرىشاتتى، ئۇلار بۇ پاجىئە بىر خىل غەيرىي روھىي ھالەتنىڭ مەھسۇلى، دەپ قارىشاتتى، ھەتتا ئاياللارمۇ بۇ سۆھبەتكە قىزغىن قاتناشتى. ئۇلار بۇنىڭدىن باشقا يەنە يېڭى ئىشلار توغرۇلۇقمۇ پىكىرلەشتى. ئۇلار مەسىلەرنىڭ ھەممە تەرىپىنى نەزەردە تۇتاتتى، ۋەقەنىڭ سالمىقىنى دەڭسەيتتى. خۇددى ئاخبارات غوجايىنلىرى ۋە تۇرمۇشتىكى ۋەقەلەرنى خەۋەر قىلىپ كۇن ئالدىغان مۇخبىرلار خاس مۇستەقىل كۆزقاراش ۋە رېئاللىقنى تەكىتلەش پوزىتسىيەسى بىلەن گويا سودىگەرلەر ئۆزىنىڭ ساتماقچى بولغان مالىرىنى قايتا - قايتا جىڭلىغاندەك مەسىلەرنىڭ قىممىتىگە باھا بېرىشەتتى. كېيىن يېقىندا بولۇپ ئۆتكەن دۇئېل تىلغا ئېلىنىۋىدى، ياك رېفار دەرھال گەپنى تارتىۋالدى، چۇنكى بۇ ئۇنىڭ كەسپى بولۇپ، بۇنداق ئىشلارنى ئۇنىڭدىن باشقىلار دېگەندەك تەھلىل قىلالمايتتى.

دولۇژار ئېغىز ئېچىشقا ئەيمىنىپ جىممىدە ئولتۇردى. ئاندا - ساندا يېنىدىكى ئايالغا قاراپ قوياتتى. ئايالنىڭ سىلىق بوينى ئۇنى قىزىقتۇرماقتا ئىدى. ئايالنىڭ قۇلىقىدا زەر يىپقا ئۆتكۈزۈلگەن ئالماس ھالقا بولۇپ، ھالقا خۇددى سىرغىپ چۈشكەن بىر تامچە شەبنەمدەك ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىدە تىترەپ تۇراتتى. بۇ خانىم تۇرۇپ - تۇرۇپ سۆز قىستۇراتتى. لەۋلىرىدىن تەبەسسۇم يىتمەيتتى. ئوچۇق، ئوماق بۇ ئايال گويا كۆپ ئىش كۆرگەن شوخ قىزلاردەك ھېچكىمنىڭ خىيالىدا يوق گەپلەرنى

قىلاتتى. ھەرقانداق چوڭ ئىشنىمۇ چۈشەنگە ئالمايتتى. مەسىلىرگە گۇمانىي ئاساستا يېنىكلىك بىلەن باھا بېرەتتى.

دولۇۋار ئۇنىڭغا گەپ قىلاي، دەپ كۆپ ئويلانغان بولسىمۇ گەپ تاپالمىدى. ئامالسىزلىقتىن نىشانىنى يۆتكەپ ئۇنىڭ قىزغا خۇشامەت قىلغىلى تۇردى. يەنى قىزچاققا چاي قۇيۇپ بەردى، تەخسىنى سۈرۈپ قورۇمىلارنى يۆتكەپ قويدى. بىراق، بۇ قىز ئاپىسىغا قارىغاندا جىددىي بولۇپ، بەشىنى ئاران لىڭشىتىپ تەمكىنلىك بىلەن: «ئەپەندى، سىزنى بەك ئاۋارە قىلدىم» دەپ رەھمەت ئېيتىپلا قويدى. ئۇ باشتىن - ئاياغ ئويچان قىياپەتتە چوڭلارنىڭ سۆزىگە قۇلاق سېلىپ ئولتۇردى.

داستىخان ناھايىتى مول ئىدى. مېھمانلار تاماقلارنى كۆپ ماختاشتى. خۇددىر ئەپەندى ئاساسەن پاراڭغا ئارىلاشماي تاماقنى خۇددى ئاچ بۆرىلەردەك يېدى. ئۇ كۆزئەينىكى ئاستىدىن ئالدىغا ئېلىپ كېلىنگەن غىزالارغا قاراپ - قاراپ قويۇاتتى نوبىر دې فالېننىڭمۇ تاماق يېيىشى ئۇنىڭغا ئوخشىشىپ كېتەتتى. ئۇ ھەتتا ئاغزىدىكى مايلارنى مەيدىسىگە ئېقىتىپمۇ قويۇاتتى.

فرانسىكى خۇش تەبەسسۇم بىلەن مېھمان كۈتۈپ يۈرەتتى. بەزىدە خوتۇنى بىلەن قارىشىمۇۋالاتتى. بۇ قاراشتىن خۇددى ئالدىن كېلىشۋالغاندەك تولۇق چۈشىنىش ھاسىل قىلاتتى. ئۇلار خۇددى بىر ئىشنى ئورتاق قىلىۋاتقان سۈيقەستچىلەرگىلا ئوخشاپ قالاتتى. ئومۇمەن بىر - بىرىگە ئاجايىپ ماسلىشاتتى.

تاماق ئىسسىق بېسىپ كىشىلەرنىڭ يۈزلىرى قىزاردى، ھەممە ۋارقىرىشىپ سۆزلىشىشكە باشلىدى. خىزمەتچىلەر بىردەم - بىردەم ئۇنىڭ ياكى بۇنىڭ قېشىغا كېلىپ قۇلىقىغا:

— سىز كارتون[1] ئىچەمسىز ياكى سادولالوسى[2]؟ — دەپ سوراپ تۇراتتى.

دولۇۋارغا كارتون ھارىقى بەك يېقىپ قالدى. شۇڭا، ھە دەپ

① ② كارتون، سادولالوسى — ھاراقلارنىڭ نامى.

رومكسىنى توشتۇرۇپ تۇردى. بىر خىل لەززەتلىك سېزىم پۈتۈن ئەزايىغا تارقىدى. بۇ سېزىم ھەتتا مېڭىسىگە تەسىر قىلدى. ئىشقىلىپ ئۇنىڭ ھەربىر ئەزاسىدىن ئىدىيەسىگە پۈتۈن جىسمى، ھەممە كىلىتكىلىرى ھۇزۇرلاندى. ئۇنىڭ پىكىر قاتناشتۇرۇپ كىشىلەرنى ئۆزىگە قاراتقۇسى، ئۆزىگە قايىل ۋە مايىل قىلغۇسى كېلەتتى.

داستىخان ئۇستىدىكى سۆھبەت تازا ئەۋجىگە چىقتى. ئۇنىڭ كۆزقارىشى بۇنىڭ كۆزقارىشىغا سەۋەب بولاتتى. بىر ئېغىز گەپ ياكى بىرەر سۆز بىرمۇنچە پاراڭنى قوزغايتتى. گەپلەرنىڭ تېمىلىرى يۆتكىلىپ تۇراتتى. ھازىرقى ۋەزىيەت ۋە نۇرغۇنلىغان باشقا مەسىلىلەر ئۇستىدە قانغۇدەك گەپلىشىۋالغاندىن كېيىن گەپ يەنە مولېر ئەپەندىنىڭ ئالجىرىيە ۋەقەسى توغرىسىدا ئوتتۇرىغا قويغان داغدۇغىلىق سوئاللىرىغا قايتتى.

خۇددىي ئەپەندى گۇمانخور ۋە كىچىك ئىشلارغا ئەھمىيەت بەرمەيدىغان ئادەم ئىدى. ئۇ بىرنەچچە ئېغىز چاقچاق قىلغان بولدى. فرانسىكمۇ ئۆزىنىڭ ئەتە ئېلان قىلماقچى بولغان ماقالىسىنى تونۇشتۇرۇپ چىقتى. ياك رېفار ھەربىي ھاكىمىيەتنى تىكلەش كېرەك، مۇستەملىكىلەردە ئوتتۇز يىل خىزمەت قىلغانلىقى ئوفىتسېرلارنىڭ ھەننىۋاسىغا يەر تەقسىملەپ بېرىش كېرەك، دېگەن پىكىرنى قويدى.

— مۇشۇنداق قىلغاندىلا، سەن كۇچلۇك بىر گۇرۇھنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرەلەيسەن. ئۇلار ئۇ يەرلەر بىلەن تونۇشقىلى ۋە ئۇ يەرلەرگە مېھىر قويغىلى ئۇزاق زامانلار بولدى. ئۇ يەرنىڭ تىلىنى بىلىدۇ. ئۇ يەردىكى ئېغىر مەسىلىلەرنى چۈشىنىدۇ. بۇنداق مەسىلىلەرگە يېڭىياچى ئادەملەر دۇچ كەلسە بۇرنىغا يېمەي قالمايدۇ، — دېدى.

نوبىر دې فالېنى ئۇنىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تەپتى:

— شۇنداق... بۇ كىشىلەر ھەممىنى بىلىدۇ، ئەمما يەر تېرىشنىلا ئۇقمايدۇ. ئۇلار ئەرەب تىلىدا راۋان سۆزلىيەلەيدۇ،

لېكىن قىزىلچا كۆچۈرۈش، بۇغداي تىكىشىنى ئەسلا بىلمەيدۇ. ئۇلار ھەتتا قىلىچۇازلىق قىلىشنىڭ، نەيزە ئويناتقىنىڭ ماھىرلىرى بولسىمۇ، بىراق ئوغۇت مەسلىسىگە كەلگەندە پۈتۈنلەي ساۋاتسىز، بۇ زېمىننىڭ ئىشكىنى ھەرقانداق ئادەمگە ئېچىپ بېرىشىمىز لازىم، شۇ چاغدىلا ئەقىللىكلەر ئۇ يەردە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىدۇ. باشقىلىرىچۇ؟ باشقىلىرى بەربات بولۇشىدۇ. مانا بۇ جەمئىيەتنىڭ قانۇنىيىتى.

ھەممە ئادەمنىڭ ئاغزى يېپىلدى. سورۇننى بىرپەس جىمجىتلىق قاپلىدى. كۆچىلىك بىر - بىرىگە قارىشىپ كۈلۈمسىرەشكە باشلىدى.

شۇ چاغدا دولۇۋار زۇۋانغا كەلدى. ئۇ سۆزلەۋېتىپ ئۆمۈر بويى ئۆزىنىڭ سۆزلىگىنىنى ئاڭلاپ باقمىغاندەك ئۆز ئاۋازىغا ھەيران قالدى:

— ئۇ يەردە ئەڭ كەمچىل نەرسە تېرىلغۇ يەر. مۇنبەت يەرلەرنىڭ باھاسى فىرانسىيەدىكىگە ئوخشاشلا قىممەت. بۇنداق يەرلەرنىڭ كۆپ قىسمى باي فىرانسۇزلارنىڭ ئىلكىدە. ھەقىقىي كۆچمەنلەر، نامرات كىشىلەر ئۇ يەرلەرگە يېيىغىنى يوق سەرگەردان بولۇپ بېرىپ قالغانلار بولغاچقا، چۆل - جەزىرىلەرگە قوغلانغان. بىراق، سۇ بولمىغاچقا ئۇ يەرلەرگە ھېچنېمە ئۇنمەيدۇ.

دولۇۋار ھەممەيلەننىڭ ئۆزىگە قاراپ تۇرغانلىقىدىن ئوڭايسىزلىنىپ قىزىرىپ كەتتى. خۇددىر ئەپەندى:

— ئەپەندى، سىز ئالجىرىيەنىڭ ئەھۋالى بىلەن تونۇش ئوخشىمامسىز؟ — دەپ سوراپ قويدى.

— شۇنداق، مەن ئۇ يەرنىڭ ئۇچ ئۆلكىسىگە بارغان، يىگىرمە سەككىز ئاي تۇرغانمەن.

نوبىر دې فالبىنى مولېر مەسلىسىنى ئۇنتۇپ دەررۇ بىر ئوفىتسېردىن ئاڭلىغان ئالجىرىيەنىڭ ئۆرپ - ئادىتىگە دائىر بىر مەسلىنى دولۇۋاردىن ئېنىقلۇۋالماقچى بولۇپ، سەھرايى

كەبىر چۆلىگە جايلاشقان موزامبىك جۇمھۇرىيىتى ھەققىدە سۇرۇشتۇرۇپ كەتتى. موزامبىك بۇ داڭلىق چۆلىنىڭ ئەڭ قۇرغاق يېرىگە جايلاشقان كىچىككىنە بىر دۆلەت ئىدى. دولۇۋار موزامبىككە ئىككى قېتىم بارغان بولغاچقا، بۇ ئاجايىپ ئەلنىڭ ئۆرپ ـ ئادەتلىرىنى بايان قىلىپ شۇنداق دېدى: ئۇ يەردە بىر تامچە سۇنىڭ قىممىتى ئالتۇن بىلەن باراۋەر. ھەربىر گىراژدان ئىجتىمائىي مەجبۇرىيەت ئۆتەشكە مەجبۇر. سودىدا بەكمۇ ئادىل. بۇ تەرەپلىرىدە ئۇلار ھەرقانداق ئەلدىن چەندان ئارتۇق.

دولۇۋار ھاراقنىڭ كۇچىدىن ۋە كۆڭلىدە كۆپچىلىكنى ئۆزىگە قارىتىش خىيالى بولغانلىقتىن بولۇشچە كۆپىتۇرۇپ سۆزلىدى. گازارمىدىكى ئەرزىمەس ۋەقەلەرنى، ئەرەبلەرنىڭ تۇرمۇشىدىكى گەۋدىلىك تەرەپلەرنى، ئۇرۇشتىكى تاسادىپىيلىقلارنى قويماي ئېيتتى. تەسىرلىك سۆزلەرنى تاللاپ بۇ ئەھمىيەتسىز كىچىككىنە يەرنى ئادەمنىڭ مايلىرىنى ئېرىتىۋېتىدىغان قۇياش نۇرى ھۆكۈمرانلىقىدىكى كۆز يەتمەس دەشت ـ باياۋان قىلىپ تەسۋىرلىدى. سورۇندىكى ئاياللارنىڭ كۆزلىرى ئۇنىڭغا تىكىلدى. خۇددىي خانىم ئۆزىگە خاس ۋەزمىنلىك بىلەن:

ـــ سىز مۇشۇ ئەسلىمىلىرىڭىز بىلەن نۇرغۇن ماقالىلەرنى يازسىڭىز بولغۇدەك، ـــ دېدى. خۇددىي شۇنداً بۇ ياش يىگىتكە كۆزئەينەكنىڭ ئۇستىدىن سەپسېلىپ قارىدى. ئۇ ئادەتتە بىر ئادەمنىڭ چىرايىغا سەپسالماقچى بولسا كۆزئەينەكنىڭ ئۇستىدىن، تەخسىدىكى قورۇمىلارغا بولسا كۆزئەينەكنىڭ ئاستىدىن قارايتتى.

فرانسىكى پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ:

ـــ ھۆرمەتلىك غوجايىن، مەن بايا سىزگە گىئورگى دولۇۋار توغرۇلۇق ئېيتقانىدىم. ئۇ سىياسىي خەۋەرلەرنى ئىشلەشتە ماڭا ياردەملەشسە بولارمىكىن، دەپ ئويلاۋاتىمەن. مالاموف كېتىپ قالغاندىن كېيىن جىددىي، مەخپىي خەۋەرلەرنى ئىشلەشتە زىيارەتكە ئەۋەتىدىغان ئادەم قالمىدى. شۇ سەۋەبتىن گېزىتىمىز

زىيان تارتىۋاتىدۇ، ــ دېدى.

خۇددېرىنىڭ چىرايى جىددىي تۇس ئالدى. ئۇ كۆزئەينەكىنى توغرىلىۋېلىپ دولۇۋارغا بىرپەس سەپسالغاندىن كېيىن:

ــ دۇرۇس، دولۇۋار ئەپەندىنىڭ پىكرى ئۆزگىچە ئىكەن. ئەگەر ئۇياق ئەتە سائەت ئۈچتە كېلىپ مەن بىلەن سۆزلەشسە، بىز ئىشنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا بىر ئامال قىلىپ باققان بولاتتۇق، ــ دېدى. ئارقىدىن سەل ئويلىنىۋېلىپ، پۈتۈن بەدىنى بىلەن ئۆرۈلۈپ دولۇۋارغا قارىدى:

ــ بىراق سىز ماڭا دەرھال ئالجىرىيە توغرۇلۇق بىرقانچە پارچە ماقالە يېزىپ بېرىڭ. ئەسلىمە خاراكتېرلىك بولسۇن. سوزۇۋەتمەڭ، ئۇنىڭغا ھېلى دېيىلگەندەك مۇستەملىكە مەسىلىسىنى قىستۇرۇڭ، بۇ ھازىرقى مودا. شەك ـ شۇبھىسىز مودا. مەن مۇشتەرىلىرىمىزنىڭ ئۇنى قىزىقىپ كۆرىدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن. لېكىن، تېز پۈتكۈزۈڭ! ئەتە ياكى ئۆگۈن بىرىنچى ماقالىڭىزنى ئەكېلىڭ. ئۇنى پارلامېنت مۇشۇ مەسىلىنى مۇزاكىرە قىلىۋاتقان پەيتتە ئىشلەتسەك جامائەتكە تازا ياقىدۇ.

خۇددېر خانىممۇ ئېرىنىڭ سۆزىگە قوشۇمچە قىلدى. ئۇ قانداقلىكى گەپنى قىلمىسۇن ئۆزىنى تۇتقان ھالدا تەمكىن، ئەمما يېقىملىق سۆزلەيتتى. شۇڭا، ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغان ئادەم ئۇ مېنى كۆزگە ئىلغاچقا مۇشۇ گەپنى قىلىۋاتىدۇ، دېگەن تۇيغۇدا بولاتتى. ئۇ مۇنداق دېدى:

ــ ماقالىڭىزگە ماۋزۇمۇ تەييار. ئۇنىڭ تېمىسىنى «ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى» دېسەك قانداق بولار، ھە، نوبېر ئەپەندى؟

بۇ قېرى شائىر ئەمدىلەتىن ئەتىۋارلىنىۋاتقان بولغاچقا، يېڭى ئۆسۈۋاتقانلاردىن قورقاتتى ۋە ئۇلارغا ئۆچمەنلىك قىلاتتى. شۇڭا، سوغۇقلا جاۋاب بەردى:

ــ جايىدا، يارايدۇ، يارايدۇ. لېكىن، مۇھىمى ماقالە مەزمۇنى بىلەن تېمىنىڭ ماسلىشىشى، ئاھاڭ بىلەن شەكىلنىڭ

بىرلىكىدۇر. ئەڭ مۇشكۇل ئىش مۇشۇ. بىز بۇنى مۇزىكا ئىلمىدە گىرادۇس دەپ ئاتايمىز.

فرانسكى خانىم ئىللىق كۈلۈمسىرىگىنىچە غوجايىنلارچە نەزەر بىلەن دولوۋارغا قاراپ قويدى. بۇ قارىشىدا گويا «سىز كەلگۈسىدە چوقۇم ئۆرلەيسىز» دەۋاتاتتى. مالىر خانىمۇ نەچچە رەت ئۇنىڭغا قايرىلىپ قارىۋالدى. ئۇنىڭ ئالماس كۆزلۈك ھالقىسى گويا ھازىرلا پەسكە تامچىپ چۈشىدىغان شەبنەمدەك تىنماي تىترەيتتى.

ئۇنىڭ قىزى قاپاقلىرىنى تۇرگەن ھالدا قىمىر قىلماي ئۆز ئالدىدىكى تەخسىگىلا قاراپ ئولتۇراتتى.

خىزمەتكار ھەربىر ئادەمنىڭ ئالدىدىكى كۆكۈچ رومكىغا نوخانىس قەلئەسىنىڭ ھارىقىدىن تولدۇرۇپ قۇيۇپ قويدى. فرانسكى رومكىنى قولىغا ئېلىپ خۇددىر ئەپەندىگە قاراپ تۇرۇپ:

ــ «فرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى كۈنسېرى رونىق تاپسۇن، مەڭگۈ گۈللەپ ياشنىسۇن، ــ دېدى.

كۆپچىلىكمۇ غوجايىنىغا قاراپ ئېگىلىپ ئېھتىرام بىلدۈرۈشتى. غوجايىننىڭ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈردى. دولۋار ئۆزىنىڭ غەلىبىسىدىن مەست بولۇپ قولىدىكى رومكىنى بىرلا كۆتۈرۈپ ئىچىۋەتتى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ھازىرلا بىرەر تۈك ھاراقنى ئىچىۋېتەلەيدىغان، بىرەر كالىنى يەۋېتەلەيدىغان، بىرەر شىرنى ئۆلتۈرۈۋېتەلەيدىغاندەك كۈچ ـ قۇۋۋەتكە تولدى. مېڭىسىدە چوقۇم غەلىبە قىلىش نىيىتى ۋە بىھىساب ئۈمىد پەيدا بولدى. ئۇ ھازىر مۇشۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۆزىنى خۇددى ئۆز ئۆيىدىدەك سېزەتتى. ئۇ تېگىشلىك ئورۇنغا ئېرىشكەنىدى. ئۇنىڭ ھەربىر كىشىگە تىكىلگەن كۆزلىرىدىن ئۆزىگە بولغان يېڭى بىر خىل ئىشەنچ ئەكس ئېتەتتى. ئۇ تۇنجى قېتىم يېنىدىكى ئايالغا مۇراجىئەت قىلدى:

ــ خانىم، بۇ ھالقىڭىز ئۆمرۇمگە كېلىپ كۆرۈپ باقمىغان

ئىنتايىن چىرايلىق ھالقا ئىكەن.

— ئالماسنى بىر قاتلا يېپقا ئۆتكۈزۈش مېنىڭ كەشپىياتىم. شۇڭا، سىز ئۇنى بىر تامچە شەبنەم دەپمۇ قالمىسىز، شۇنداق-مۇ؟ — دېدى مالىر خانىم ئۇنىڭغا بۇرىلىپ كۈلۈمسىرەپ.

دولۇۋار ئۆزىنىڭ بۇنداق يۈرەكلىك بولۇپ كەتكەنلىكىدىن ئىختىيارسىز سارايسىمگە چۈشۈپ كەتتى. شۇڭا، خاتا گەپ قىلىپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ ئاستىلا:

— بەك يارىشىپتۇ، قۇلىقىڭىزمۇ ئاجايىپ چىرايلىق ئىكەن، ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز دېگەن شۇ، — دەپ قويدى.

مالىر خانىم تەشەككۈر بىلدۈرگەندەك ئايالارغا خاس ناز بىلەن ئۇنىڭغا لاپىدە بىر قارىۋىدى، دولۇۋارنىڭ يۈرىكى ئويناپ كەتتى. ئۇ دەرھال بېشىنى بۇرىغانىدى، كۆزلىرى فرانسىكى خانىمنىڭ كۆزلىرىدىن بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. فرانسىكى خانىمنىڭ كۆزلىرىدىن ئاق كۆڭۈلۈك پارلايتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن بىر خىل يېقىنچىلىقنى، شادلىقنى، ئىلھامنى سەزگەندەك بولدى.

ئەركەكلەرنىڭ ھەممىسى ۋارقىرىشىپ، قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ قىزىق پاراڭغا چۈشتى. ئۇلار پارىژنىڭ تۆمۈرىيول قۇرۇلۇش پىلانى توغرىسىدا سۆزلىشىۋاتاتتى. ھەممىنىڭ دەيدىغان گېپى تولا ئىدى. پارىژدا قاتناش قوراللىرىنىڭ يېتىشمەسلىكى، تىرامۋايلارنىڭ قولايسىزلىقلىرى، ئاپتوبۇستىن زېرىككەنلىكى، پەيتونچىلارنىڭ قوپاللىقلىرىغىچە دېيىلمىگەن گەپ قالمىدى. پاراڭ داستىخانغا تورت كەلتۈرۈلگەندىن كېيىنلا بېسىقتى. شۇنىڭدىن كېيىن كۆپچىلىك تاماقخانىدىن چىقىپ قەھۋە ئىچكىلى ماڭدى. دولۇۋار چاقچاق قىلىپ قىزچاقنى يۆلىۋىدى، قىزچاق جىددىيلىك بىلەن رەھمەت ئېيتتى - دە، پۈتىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ قولىنى دولۇۋارنىڭ بىلىكىگە قويدى.

مېھمانخانىغا كىرىپلا دولۇۋار ئۆزىنى يەنە گۈللۈكە كىرىپ قالغاندەك سەزدى. مېھمانخانىنىڭ تۆت تەرىپىگە قويۇلغان

بىرنەچچە تۈپ پالما دەرىخى تورۇسقا تەگكۈدەك شاخلاپ كەتكەن، ئۇنىڭ يوپۇرماقلىرى ئەتراپقا خۇددى فونتاندەك تۆكۈلۈپ تۇراتتى. تام مەشنىڭ ئىككى چېتىگە قويۇلغان ئىككى تەشتەك شەمشاد دەرىخى خۇددى تۈۋرۈكتەك تۇراتتى. توق يېشىل، ئۇزۇن ـ ئۇزۇن يوپۇرماقلىرى ئۆزئارا گىرەلىشىپ كەتكەنىدى. پىيانىنونىڭ ئۈستىگىمۇ ئىككى تەشتەك گۈل قويۇلغان، نامىنى بىلىپ بولمايدىغان بۇ گۈللەر ھۈپپىدە ئېچىلىپ كەتكەنىدى. بىرسىنىڭ گۈللىرى ھال رەڭ، يەنە بىرسىنىڭ قارەك ئاق بولۇپ، خۇددى ناھايىتى چېۋەر قول ئاپىرىدە قىلغان سۈنئىي گۈلدەك ناھايىتى گۈزەل ۋە نەپىس ئىدى. ئۆينىڭ ھاۋاسى ساپ ئىدى، دىماققا يېقىملىق پۇراق گۈپۈلدەپ ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. بۇ پۇراقنى چۈشەندۈرۈشكە تىلمۇ ئاجىزلىق قىلاتتى.

ئۆزىنى خېلى تۇتۇۋالغان دولۇۋار ئۆيگە زەن سېلىپ قاراپ چىقتى. ئۆي چوڭ ئەمەس، گۈل ـ گىياھلاردىن باشقا كۆزگە چېلىققۇدەك نەرسە يوق. دىققەتنى جەلپ قىلىدىغان تۇق رەڭلەرنى كۆرگىلى بولمايدۇ، لېكىن بۇ يەردە سەن ئۆزۈڭنى راھەت ۋە تىنچ ھېس قىلىسەن. كۆڭلۈڭ ئارام تاپىدۇ. خۇش بولسەن، تېنىڭ سىلىق پەپلىگەندەك ھۇزۇرلىنىدۇ.

تامغا قۇرتتەك كىچىك سېرىق گۈللەر چۈشۈرۈلگەن سۇس سۆسۈن رەڭلىك كونا يىپەك گىلەم تارتىلغانىدى. ماش رەڭ موۋۈتتىن قىلىنغان ئىشىك پەردىسى ئۆز سالمىقى بىلەن سېلىنىپ تۇراتتى. ئۆينىڭ ئىچىدە ئۇزۇن سافا، بىر كىشىلىك سافا، يۇمىلاق ئورۇندۇق، پۇرژىنىلىق يۇمشاق ئورۇندۇق، يۆلەنچۈكسىز ئورۇندۇق دېگەندەك خىلمۇخىل ئورۇندۇقلار تەرەپ ـ تەرەپكە قويۇۋېتىلگەنىدى. ئۇلارنىڭ شەكلى ھەر تۈرلۈك بولسىمۇ، بىردەكلا لۇئى XVI دەۋرىدە مودا بولغان دۇخاۋا ياكى ئوتلانجىنىڭ نەپىس مەخمەللىرىدىن قاپلانغانىدى.

ـــ دولۇۋار ئەپەندى، قەھۋە ئىچەمسىز؟ ـــ فرانسىكى خانىم لىقمۇلىق بىر ئىستاكان قەھۋەنى كۆتۈرۈپ يېقىملىق تەبەسسۇم

بىلەن يېتىپ كەلدى.

ــ خانىم، رەھمەت سىزگە.

دولۇۋار ئىستاكاننى قولىغا ئالدى، كىچىك قىزچاق قەدىنى سۈندى. دولۇۋار كۈمۈش قىسقۇچ بىلەن قەنت ئالاي دەپ تۇرۇشىغا فرانسىكى خانىم ئۇنىڭغا:

ــ خۇددىر خانىمنىڭ يېنىغا بېرىڭ. ئۇنىڭغا كۆپرەك يېقىنچىلىق قىلىڭ، ــ دەپ شۇڭىلاپ قويۇپ جاۋاب كۈتمەيلا كېتىپ قالدى.

دولۇۋار قەھۋەنى تۆكۈپ قويماي، دەپ ئاۋايلاپ ئىچىتى ۋە ئۆزىنىڭ يېڭى غوجايىنىنىڭ خوتۇنىغا يېقىنلىشىشقا ئەپلىك پۇرسەت كۈتۈشكە باشلىدى. توساتتىن ئۇنىڭ نەزىرى خۇددىر خانىمنىڭ قولىدىكى قۇرۇق ئىستاكانغا چۈشتى. خۇددىر خانىم شىرەگە يېراقراق ئولتۇرۇپ قالغاچقا، ئىستاكاننى نەگە قويۇشنى بىلەلمەيۋاتاتتى. دولۇۋار ئىككىى ئاتلاپلا ئۇنىڭ يېنىغا باردى ــ دە:

ــ خىزمىتىڭىزدە بولۇشۇمغا ئىجازەت قىلىڭ خانىم، ــ دېدى.

ــ سىزنى ئاۋارە قىلىدىغان بولدۇم ئەپەندى.

ــ ياقەي، ئەرزىمەيدۇ.

دولۇۋار ئىستاكاننى ئاپىرىۋەتكەندىن كېيىن خۇددىر خانىمغا:

ــ خانىم، بىز چۆلىنىڭ ئۇ چېتىدە تۇرغان چاغلىرىمىزدا «فرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ ماڭا قانچىلىك ئەسقاتقانلىقىنى بىلمەيسىز. بۇ ھەقىقەتەن بىزدەك ياقا يۇرتلاردا سەرگاردان بولۇپ يۇرگەنلەرنىڭ ئوقۇشىغا ئەرزىيدىغان بىردىنبىر گېزىت. باشقا گېزىتلەرگە قارىغاندا ئۇنىڭ ئەدەبىي پۇرىقى قويۇق، قىزىقارلىق، بىر پارچە گېزىتتە ھەممە نېمە تېپىلىدۇ، ــ دېدى.

خانىم ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ كۈلۈمسىرىدى ۋە سالماقلىق بىلەن جاۋاب بەردى:

ــ خۇددىر ئەپەندى ئۇنى ئاران دېگەندە يېڭى ئېھتىياجغا باب

كېلىدىغان قىلىپ چىقتى. بۇ گېزىتكە كۆپ ئەجىر سىڭدۈردى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پاراڭلىشىپ كەتتى. دولۇۋار گەپچى ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئاۋازى يېقىملىق ئىدى. ئويناق كۆزلىرى كىشىنى دەررۇ مايىل قىلالايتتى. بولۇپمۇ تولغىنىپ تۇرىدىغان چىرايلىق سارغۇچ بۇرۇتلىرى كىشىنىڭ يۈرىكىگە ئوت ياقاتتى.

ئۇلار پارتۇ توغرۇلۇق سۆزلەشتى. شەھەر ئەتراپىدىكى يېزىلار، سېنا دەريا ۋادىلىرى، ئارىشاڭلار، شۇنىڭدەك يازنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزۈشنىڭ ئەپلىك چارىلىرى ۋە خىلمۇخىل كۈندىلىك ئىشلار توغرۇلۇق پاراڭلاشتى. ھەر ئىككىيلەنگە بۇ سۆھبەت زېرىكىشلىك تۇيۇلمىدى.

بىر چاغدا نوبىر دې فالېنى ئەپەندى بىر رومكا ھاراقنى كۆتۈرۈپ كېلىۋىدى، دولۇۋار ئىززىتىنى ساقلاپ ئاستا كېتىپ قالدى.

مالېر خانىم فرانسكى خانىم بىلەن پاراڭلىشىپ تۇراتتى. دولۇۋارنى كۆرۈپلا گەپ قىلدى:

— ئەپەندى، دېمەك سىز ئاخباراتچىلىق قىلىپ كۆرمەكچى بولۇۋاتامسىز؟

دولۇۋار ئۆزىنىڭ پىلانى توغرىسىدا يەنە بىرمۇنچە گەپ ساتتى. ھازىرلا خۇددىر خانىم بىلەن دېيىشكەن سۆزلىرىنى قايتا تەكرارلىدى. ئۇ ھازىر بۇ ئىشقا نىسبەتەن خېلىلا چۈشەنچە ھاسىل قىلىپ قالغان بولغاچقا، ئاڭلىۋالغان گەپلەرنى ئۆزىنىڭ سۆزىگە ئايلاندۇرۇپ دەۋەردى. ئۇ گەپ قىلغاندا گويا خەقنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قاراش ئارقىلىق سۆزىگە تېخىمۇ چوڭقۇرراق مەنە بەرمەكچى بولغاندەك كۆزلىرىنى مالېر خانىمنىڭ كۆزلىرىدىن ئۈزمىدى. مالېر خانىم ئۇنىڭغا نۇرغۇنلىغان قىزىق گەپلەرنى قىلىپ بەردى. ئۇ زوق ـ شوقى بىلەن تەسىرلىك، جانلىق سۆزلەيتتى. ئۆزىنىڭ بۇ تەرەپتىكى قابىلىيىتىنى بىلگەچكە قارشى تەرەپنى قىزىقتۇرۇشقا تىرىشاتتى. شۇنداق قىلىپ بۇ ئىككىيلەن چىقىشىپلا كەتتى. بىر چاغدا مالېر خانىم قولىنى دولۇۋارنىڭ بىلىكىگە قويۇپ خۇددى سىرداش دوستى

بىلەن مۇڭدىشىۋاتقاندەك تۆۋەن ئاۋازدا ئانچىكىم بىر ئىشلار توغرۇلۇق دادلاپ كەتتى، دولۇۋار خۇشخۇي، ياش چوكانلىق ئۆزىگە قىلغان يېقىنچىلىقلىرىدىن هاياجانلاندى. ئۇ خانىمغا بولغان ساداقىتىنى ئەمەلىي هەرىكىتى بىلەن كۆرسىتىشنى، ئۇنى قوغداشنى ۋە شۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئەركەكلىكىنى نامايان قىلىشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلدى. شۇ خىياللاردا بولغاچقا سوئاللارغا دەرهال جاۋاب بىرەلمەيمۇ قالدى. مالىر خانىم ئۇشتۇمتۇتلا قىزىنى چاقىردى ۋە:

ــ قىزىم، بۇ يەرگە كېلىپ ئولتۇرۇڭ. دېرىزە تۈۋىدە تۇرسىڭىز زۇكامداپ قالىسىز، ــ دېدى. دولۇۋاردا بىردىن گويا مۇشۇ قىزچاقنى سۆيۈپ قويسىلا خۇددى ئۇنىڭ ئانىسىنى سۆيگەنگە ئوخشاش بولىدىغاندەك قىزچاقنى قۇچاقلاپ سۆيۈش ئىستىكى تۇغۇلدى. شۇڭا، ئۇ خۇددى كۆيۈمچان ئاتىلاردەك تەلەپپۇزدا:

ــ خان قىز، سىزنى سۆيۈپ قويۇشۇمغا رۇخسەت قىلامسىز؟ ــ دەپ سورىدى. قىزچاق ئۇنىڭغا چۆچۈپ قارىدى. مالىر خانىم كۈلۈپ كېتىپ:

ــ قىزىم، ئەپەندى ئىجازەت قىلىمەن. لېكىن، پەقەت مۇشۇ قېتىمقىغىلا رۇخسەت. باشقا چاغلاردا بۇنداق قىلىشقا بولمايدۇ، دېمەمسىز، ــ دەپ گەپ ئۆگەتتى. دولۇۋار بۇ گەپ بىلەن قىزچاقنى كۆتۈرۈپ تىزىغا ئولتۇرغۇزدى ـ دە، لەۋلىرىنى ئۇنىڭ قويۇق چاچلىرىغا بىلىنەر ـ بىلىنمەس تەگكۈزۈپ قويدى.

ــ هوي، ماۋۇ كارامەتنى كۆرۈڭ! قىزىم ئادەتتە خانىملارنىڭ سۆيۈپ قويۇشىغىلا ئۇنايتتى. دولۇۋار ئەپەندى، سىز هەقىقەتەن هەممە ئادەم ياخشى كۆرۈپ قالىدىغان كىشى ئىكەنسىز جۇمۇ، ــ دەۋەتتى مالىر خانىم هەيران بولۇپ. بۇ سۆزدىن دولۇۋار قىزىرىپ كەتتى. ئۇ تىزلىرىنى يېنىك مىدىرلىتىپ قىزچاقنى تەۋرەتكىنىچە گەپ قىلالماي ئولتۇرۇپ قالدى. فرانسىسكى خانىمغۇ يېتىپ كېلىپ بۇ كۆرۈنۈشتىن تەئەججۇپلىنىپ توۋلاپ كەتتى:

ئۇيغۇر كتاب توربىكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ توۋا! ماۋۇ ئىشنى كۆرمەمدىغان! رولىننا بويسۇندۇرۇلۇپ-تۇغۇ. بۇ ھەقىقەتەن بىر مۆجىزە!

ياك رېھار سىگارىنى چىشلىگىنىچە كېلىۋىدى، دولۇۋار ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىشكە تەرەددۇتلاندى. چۈنكى، ئۇ بۇ يەردە يەنە بىردەم تۇرسا ئۆزىنىڭ گەپ ـ سۆزدە ئۇتتۇرۇپ قويۇپ كىشىلەرگە قالدۇرغان ياخشى تەسىرىنىڭ ئەكسىگە ئۆرۈلۈپ كېتىشتىن ۋايىم يېدى. شۇڭا، كىشىلەر بىلەن خوشلىشىشقا باشلىدى. خانىملارنىڭ نازۇك قولىنى ئەدەپ بىلەن تۇتۇپ قويدى. ئەپەندىلەرنىڭ قولىنى قاتتىق ـ قاتتىق سىقتى. ئۇ ياك رېھارنىڭ ئىسسىق ھەم قۇرغاق قولىنىڭ ئۆز قولىنى قاتتىق سىققانلىقىنى، نوبىر دې فالېننىڭ سوغۇق ۋە تەر قولىنىڭ ئۆزىنىڭ قولىغا تېگەر ـ تەگمەيلا سىيرىلىپ چۈشكەنلىكىنى، خۇددىر تۆرىنىڭ قولىنىڭ سوغۇق ھەم دەرمانسىزلىقىنى، ئازراقمۇ ھېسسىيات يوقلۇقىنى، فرانسكىنىڭ قولىنىڭ بولسا گۆشلۈك ۋە ئىللىق ئىكەنلىكىنى سەزدى. فرانسكى خوشلىشۇېتىپ:

ـــ ئۇنتۇپ قالماڭ، ئەتە سائەت ئۈچتە جۇمۇ! ـــ دەپ ئەسكەرتىپ قويدى.

ـــ خاتىرجەم بولۇڭ، ئۇنتۇمايمەن.

دولۇۋار ئىشكتىن چىقىپ پەلەمپەيگە كەلگەندە يۇگۇرگۈسى كېلىپ كەتتى. ئۇ شۇنداق خۇشال ئىدىكى، تېرىسىگە پاتمايتتى، شۇڭا پەلەمپەيدىن ئىككى باسقۇچنى بىر دەسسەپ تاراقشىپ يۇگۇرگىنىچە چۈشۈپ كەتتى. ئىككىنچى قەۋەتتىكى ئەينەكنىڭ يېنىغا كەلگەندە بىردىنلا بىر ئەپەندىنىڭ ئالدىراش چىقىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ خىجىل بولدى. ئۇ كىشىنى ئۆتكۈزۈۋەتكەندىن كېيىن ئەينەك ئالدىدا تۇرۇپ ئۆزىگە سەپسالدى. ئۆزىنىڭ ھەقىقەتەن چىرايلىق يىگىت ئىكەنلىكىدىن سۆيۈنۈپ ئەينەكتىكى ئەكسىگە قاراپ ھىجايدى. خۇددى بىر مۆتىۋەر جاناب بىلەن سالاملاشقاندەك ئەينەككە قاراپ ئېگىلىپ تەزىم قىلدى.

ئۇچىنچى باب

دولوۋار كوچىغا چىقىپ تۇرۇپ قالدى. ئۆزىنىڭ رايى بويىچە بولغاندا ئۇنىڭ راسا يۈگۈرگۈسى، ئاندىن كېلەچەك ھەققىدە خىيال قىلغاچ سالقىن كېچىدە سەيلە قىلغۇسى بار ئىدى. ئەمما، خۇددىپر تۆرە ماقالە يېزىشنى تاپشۇرغانلىقى ئۈچۈن دەرھال ئۆيىگە قايتىپ ماقالە يازماقچى بولدى.

شۇ قارارغا كەلگەندىن كېيىن ئۇ ئۆيگە ئالدىرىدى. چوڭ كوچىدا بىرپەس ماڭغاندىن كېيىن بېرىس كوچىسىغا بۇرالدى. تۇرۇۋاتقان ئۆيى مۇشۇ كوچىدىكى ئالتە قەۋەتلىك بىنادا ئىدى. بۇ بىنادا يىگىرمە نەچچە ئۆيلۈك كىشى بار بولۇپ، ئۇلار ئىشچىلار ۋە ھال ـ كۇنى قەدىر ئەھۋال ئادەملەر ئىدى. دولوۋار بىنانىڭ ئىشىكىدىن كىرىپ بىر تال سەرەڭگە شام①نى ياندۇردى. بىنانىڭ پەلەمپىيى بەك ئەپسىز، ئۇنىڭ ئۇستىگە بەك پاسكىنا بولۇپ، قەغەز پارچىلىرى، تاماكا قالدۇقلىرى، ئۆيلەردىن سۇيۇرۇپ چىقىرىلغان ئەخلەتلەر دۆۋىلىنىپ تۇراتتى. ئېشىپ قالغان تاماقلارنىڭ سېسىق پۇراقلىرى، ھاجەتخانىنىڭ پۇرىقى، زەي ۋە مەڭگۇ يىتمەيدىغان ماي ھىدى، كونىرىغان تاملارنىڭ پۇراقلىرى پۈتۈن بىنانى بىر ئالغانىدى. سىرتتا ھەرقانچە كۈچلۈك شامال چىقسىمۇ، بۇ سېسىقچىلىقنى ھەيدەپ كېتەلمەيتتى. بۇ ئەھۋالدىن دولوۋارنىڭ كۆڭلى ئاينىپ كەتتى. «ئەڭ ياخشىسى بۇ يەردىن كېتىش كېرەك. بايلارغا ئوخشاش گىلەملەر سېلىنغان پاكىز ئۆيلەردە تۇرۇش كېرەك» دەپ ئويلىدى

① سەرەڭگە شام ـــ ياندۇرسا بەش مىنۇت كۆيىدىغان سەرەڭگە.

ئۇ پەلەمپەيدىن چىقىۋېتىپ. ئۇنىڭ ئۆيى بەشىنچى قەۋەتتە ئىدى، دېرىزىدىن غەربىي تۆمۈرىيول كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بىنا بارىنىيىر ۋوگزالىنىڭ قېشىدىكى تونېلغا يېقىن بولغاچقا، بىنانىڭ ئۈستىدىن قارىغاندا بۇ تونېل تۆۋى يوق قۇدۇقتەك كۆرۈنەتتى. دولۇۋار دېرىزىنى ئېچىپ رامىنى داتلاشقان ئىلمەك بىلەن ئىلىپ قويدى. تونېلنىڭ ئاغزىدىكى ئۇچ دانە قىزىل بەلگە چىرىغى خۇددى ياۋايى ھايۋاننىڭ پارقىراپ تۇرغان كۆزلىرىگىلا ئوخشايتتى. ئۇنىڭمۇ نېرىسىدا يەنە يېنىۋاتقان قىزىل چىراغلار بار ئىدى. ئۇزۇن ـ قىسقا گۇدۇك ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بۇنىڭ بەزىلىرى قۇلاقنىڭ تۇۋىدىلا ئاڭلانسا، بەزىلىرىنى ئاران ـ ئارانلا ئاڭلىغىلى بولاتتى. بۇ ئاۋازلارنىڭ ھەننىۋاسى ئاسسىنىيىر تەرەپتىن كېلەتتى. گۇدۇك ئاۋازى تەدرىجىي يېقىنلاشقا باشلىدى. ھايال بولماي بىر پارچە يوروق نۇر كەلدى ـ دە، يېقىنلا بىر يەردىن شاۋقۇن سېلىپ پويىز ئۆتۈشكە باشلىدى. دولۇۋار ۋاگونلار تونېلغا بىر ـ بىرلەپ كىرىپ بولغۇچە قاراپ تۇردى. ئاندىن «بولدى، بەس! ئەمدى ئىشلەش كېرەك» دەپ چىراغنى ئۈستەلگە ئەكەلدى. قەلەمنى تەييارلاپ بولغاندا ئۆيدە سالام خەت دەپتىرى بارلىقىنى بايقىدى. «مەيلى، مۇشۇمۇ بولۇپبرىدۇ!» دولۇۋار قەغەزلەرنى يېيىپ، قەلەمنى سىياھقا چىلاپ قەغەزنىڭ باش تەرىپىگە: «ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى» دېگەن سۆزلەرنى دانە ـ دانە قىلىپ يازدى.

بىرىنچى جۇملىنى قانداق يېزىش كېرەك؟ ئۇ ئىككى قولى بىلەن بېشىنى قامالالاپ تۇرغىنىچە ئالدىدىكى قەغەزگە قادىلىپ ئولتۇردى.

نېمىلەرنى يېزىش كېرەك؟ بايا ئاغزىغا تەگمەي سۆزلىگەنلەر قېنى؟ ئۇنىڭ ئېسىگە بىرەر ھېكايە، بىرەرمۇ ۋەقە كەلمىدى. ئۇ بىردىنلا: «ھەببەللى! سەپەرگە چىققان كۇنۇمدىن باشلاپ يازاي» دېدى ـ دە، يېزىشنى باشلىدى:

«ئۇ ئىشلار 1874 ـ يىلى، تەخمىنەن 15 ـ مايىنىڭ ئالدى ـ

كەينىدە بولغان. بۇ چاغدا فرانسىيە بىر يىللىق قاتمالچىلىقنىڭ دەستىدىن ھالىدىن كەتكەچكە ئۆزىنى سەل رۇسلىۋالماقچى بولغانىدى...»

دولۇۋار شۇنى يېزىپ توختاپ قالدى. ئايىغىنى قانداق چۈشۈرۈش كېرەك؟ بۇ گەپنى قانداق قىلىپ ئۆزىنىڭ پاراخوتقا چىققانلىقىغا، قىلغان سەپىرىگە ۋە ئۆزىگە قاتتىق تەسىر قىلغان ھېلىقى ئىشلارغا باغلاش لازىم؟ دولۇۋار ئالاھازەل ئون مىنۇتتەك ئويلانغاندىن كېيىن ماقالىنىڭ باشلىنىش قىسمىنى ئەتىگە قالدۇرۇپ ھازىرچە ئالجىرىيەنىڭ مەنزىرىسىنى تەسۋىرلىمەكچى بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ: «ئالجىر شەھىرى ئاپپاق شەھەر ئىدى...» دەپ يازدى ـ دە، توختاپ قالدى. ئۇنىڭ كۆزىگە بۇ گۈزەل، يورۇق شەھەر ۋە شەھەرنىڭ تۆۋەنگە قاراپ خۇددى ئېقىپ چۈشۈۋاتقان شارقىراتمىلاردەك تەدرىجىي تۆۋەنلىگەن تۇز ئۆزگىلىك ئۆيلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغاندەك قىلىسىمۇ، بۇ كۆرۈنۈشنى تەسۋىرلەيدىغان، ئۆزىنىڭ تەسىراتىنى ئىپادىلەيدىغان سۆز تاپالمىدى. ئۇ قاتتىق باش قاتۇرۇپ بىرھازا ئولتۇرغاندىن كېيىن ئاران «شەھەرنىڭ بەزى جايلىرىدا ئەرەبلەر ياشايدۇ...» دېگەننى قوشالىدى. ئۇ مۇشۇلارنى تەسلىكتە يازغاندىن كېيىن قەلەمنى ئۇستەلگە چۆرۈۋېتىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ۋە ئۆزىنىڭ كارىۋىتىغا قارىغىنىچە ھاڭۋېقىپ قالدى. كارىۋاتنىڭ بەدەن تېگىپلا تۇرىدىغان قىسىملىرى ئويمان بولۇپ كەتكەن. ئادەتتە كىيىنىدىغان، كونىراپ جېنى قالمىغان كىيىملىرى خۇددى جەسەت قويىدىغان ئۆيلەردە تاشلاقلىق تۇرىدىغان ئەسكى ـ تۇسكىلەردەك چېچىلىپ ياتاتتى. بىردىنبىر شىلەپىسى بولسا يوغان ئاغزىنى ئېچىپ خۇددى خەيرخاھلىق كۈتۈۋاتقاندەك قومۇش ئورۇندۇقنىڭ ئۈستىدە غېرىبسىنىپ تۇراتتى. ئۆيىنىڭ تاملىرىغا تېگى كۆل رەڭ، گۈلى كۆك قەغەز چاپلانغان، قەغەزنىڭ گۈلى قانچە بولسا داغلىرىمۇ شۇنچە ئىدى. داغلىرىنىڭ قانداق پەيدا بولغانلىقىنى كىم بىلسۇن؟ بەلكىم بۇلار ئۆلتۈرۈلگەن

چۈسىنىڭ دېغىدۇ ياكى تېمىپ كەتكەن مايمۇ؟ يا ماي قولۇڭ ئىزىمىدۇ؟ يۈيۈنغاندا چاچرىغان ماغزاپ بولۇشمۇ مۇمكىن. ئىشقىلىپ بۇلارنىڭ قانداق ھاسىل بولغانلىقىغا بىرنەرسە دېيىش تەس. بىرلا نەرسە ئېنىق، يەنى بۇ چۈشكۈنلۈكنىڭ ئالامىتى، پارىژدىكى بويتاقلارنىڭ غېرىبانە ياتاقلىرىنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈشى، خالاس. دولۇژارنىڭ ئوغلى قايىندى. ئۆزىنىڭ نامراتلىقىغا غەزىپى كەلدى. ئۆزىگە ئۆزى: «بۇ يەرنى تاشلاپ چىقىپ كېتىش كېرەك، دەرھال جۈندەش لازىم. بۇنداق ھايۋانلارچە تۇرمۇشنى ئەتىلا ئايىغىلاشتۇرۇش كېرەك!» دەپ خىتاب قىلدى. بۇنىڭ بىلەن ئويلىمىغان يەردىن ئۇنىڭغا يەنە جان كىردى. ئۇستەلگە قايتىپ كەلدى ـ دە، ئالجىر شەھىرىنىڭ ئاجايىپ مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەيدىغان سۆزلەرنى ئىزدەشكە باشلىدى. ئالجىر! ئافرىقىنىڭ دېرىزىسى... سىرلىق ۋە ۋەزمىن ئافرىقا. سەرگەردان ئەرەبلەر ۋە ئىسىمسىز نېگىرلارنىڭ ئافرىقىسى. كىشىنى قىزىقتۇرىدىغان، ئەمما ئادەم ئاز بارىدىغان ئافرىقا! ئۇ يەردە بىز ھايۋانات باغچىلىرىدىلا گايىدا ئۇچرىتىدىغان، گويا ئەپسانىلەردىلا بولىدىغاندەك ئاجايىپ ـ غارايىپ ھايۋانلار بار. تۆگىقۇشلار، جاھاندا كەم تېپىلىدىغان غەلىتە توخۇلار، كىشىلەر «خاسىيەتلىك قوي» دەپ ئاتايدىغان بۆكەنلەر، كىشىنى ھەيرانۇھەس قىلىدىغان زىراپىلەر، ئېغىر ـ بېسىق تۆگىلەر، كۆرگەن كىشى شۇركۈنۈپ كېتىدىغان سۇ كالىلىرى، ھېچنېمىگىلا ئوخشىمايدىغان كەركىدانلار ۋە ئىنسانلارنىڭ قورقۇنچلۇق دوستى گورىللالار بار.

دولۇژارنىڭ تەپەككۇرى ئەركىن پەرۋاز قىلاتتى. لېكىن، ئۇ پىكىرلىرىنى زادى تۇتالمايتتى. ئەگەر ئۇ بۇلارنى ئاغزىدا ئېيتىپ بەرگەن بولسا، بەلكى خېلى بىرنېمە چىقار ئىدى. ئەپسۇسكى، قەلەم قولىغا چىققاندا ھەممە نەرسە يېتۇپ كېتەتتى. دولۇژارنىڭ پۇتۇن ئەزايى قىزىپ، قوللىرى مىچىدە تەر بولۇپ، چېكە تومۇرلىرى لىپىلداپ سەكرىگىلى تۇردى. ئۇ يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ

كەتتى.

نەزىرى توساتتىن كىرچى خوتۇن بۇگۈن ئەتىگەن تاشلاپ كەتكەن تالونغا ئاغدۇرۇلۇشى بىلەن ئۇ لاسسىدە بوشاشتى. بارلىق خۇشاللىقى بەئەينى ئىستەك تاراپ كەتتى. ئۆزىگە بولغان ئىشەنچى ھەتتا ئىستىقبال ھەققىدىكى ئارمانلىرىدىنمۇ قىلچە ئەسەر قالمىدى. تۇگىدى، ھەممە نېمە تۇگىدى. ئۇ ھېچنېمىنى بىر باشقا ئېلىپ چىقالمايدىغان بولدى. ھېچنېمىمۇ بولالمايدۇ. دولۇۋار ئۆزىنى يەككە ـ يېگانە، تامامەن ياراقسىز، قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان، پۈتۈنلەي تۇگەشكەن ھالەتتە كۆردى.

ئۇ بۇرىلىپ دېرىزىگە قارىشىغا، بىر پويىز گۈلدۇرلىگەن پېتى تونېلىدىن چىقتى ـ دە، ئاي دالادا غۇيۇلداپ چېپىپ دېگىز تەرەپكە كېتىپ قالدى. دولۇۋارنىڭ خىيالى ئىختىيارسىز ھالدا ئاتا ـ ئانىسىغا كەتتى.

«بۇ پويىز ئاتا ـ ئانامنىڭ يېنىدىن ئۆتىدۇ، بىزنىڭ ئۆينىڭ قېشىدىنلا ئۆتىدۇ.»

دولۇۋار كانتېلېر كەنتىنىڭ ئېغىزىدىكى ئېگىز قىرغاققا جايلىشىپ لىئون ۋە چەكسىز ئۇزۇن سېنا دەرياسىغا قاراپ تۇرىدىغان ئۆيىنى كۆرگەندەك بولدى.

ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ كىچىككىنە قاۋاقخانىسى بار ئىدى. بۇ يېزا قاۋاقخانىسىدا يەكشەنبە كۈنلىرى ئەتراپتىكى يېزا ـ كەنتلەردىن كەلگەن پۇلدار كىشىلەر چۈشلۈك غىزا يېيىشەتتى. ئاتا ـ ئانىسى بۇ ئارزۇلۇق ئوغلىنى چوڭ بولۇپ مۆتىۋەر بولغاي، دېگەن ئۈمىدته مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇتقانىدى. لېكىن، ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپتىلا ئىمتىھاندىن ئۆتەلمىدى ـ دە، ئانا يۇرتىدىن ئايرىلىپ ھەربىيلىككە كەتتى، ئۇ باشتا تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلىقتىن ئۆسۈپ كاپىتان بولۇشنى، كاپىتانلىقتىن كۆتۈرۈلۈپ گېنېرال بولۇشنى ئارمان قىلدى. لېكىن، بەش يىل توشمايلا ئەسكەرلىك تۇرمۇشتىن بىزار بولۇپ، پارىژغا بېرىش، شۇ يەردە ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق بولۇپ رونىق

تېپىشنىڭ كويىغا چۈشتى.

ئارمىنىغا يېتەلمىگەن ئاتا ـ ئانا ئوغلىنى ئۆزلىرىنىڭ يېنىغا چاقىرىپ شۇنچە يالۋۇرسىمۇ، دولۇۋار يۈرتىغا قايتمىدى. ھەربىي خىزمەت ئۆتەش مۇددىتى توشۇش بىلەنلا پارتىزىغا كەلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىستىقبالىغا تولۇق ئىشىنەتتى. ئۇنىڭغا كەلگۈسىدە تاسادىپىي ئامەت كېلىپ ئىشى ئوڭغا تارتىدىغاندەكلا تۇيۇلاتتى. ھازىرچە بۇنىڭ قانداق ئامەت ئىكەنلىكى ئۇنىڭغا تېخى قاراڭغۇ بولسىمۇ، ئەمما ئامەت ھامان بىر كۈنى كېلىدىغانلىقىدىن قىلچە شەكلەنمەيتتى. دېمىسىمۇ، ئۇ تەلەيلىك ئىدى. ئۇ ھەربىي قىسمىدىكى چاغلىرىدىلا تەلىيىنى سىناپ كۆرگەن، بىرنەچچە قېتىم ھېچبىر بەدەل تۆلىمەيلا پايدا كۆرگەن. بۇنىڭغا ھەتتا يۇقىرى تەبىقىدىكىلەرنىڭمۇ كۆزىدىن ئوت چىقىپ كەتكەنىدى. يەنى ئۇ بىر باجگىرنىڭ قىزىنى قولغا كەلتۈرۈۋالغان. بۇ قىز ھەممە نېمىسىدىن كېچىپ ئۇنىڭ كەينىگە كىرگەن. بۇنىڭدىن باشقا يەنە سوتتىكى بىر ۋاكالەتچىنىڭ ئايالىنىمۇ قىلتاقلا چۈشۈرگەن. بىراق، كېيىنچە بۇ ئايالنىمۇ تاشلىۋەتكەن. بىچارە بايقۇش ھەتتا ئۆزىنى دەريياغا تاشلاپ ئۆلۈۋالماقچىمۇ بولغان...

گازارمىدىكى سەپداشلىرى ئۇنىڭ گېپى بولغاندا دائىم: «بۇ شوخ، چاققان، قولىدىن ئىش كېلىدىغان يىگىت، ئۇنىڭ قولىدىن ھېچ ئىش قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ» دەپ تەرىپلىشەتتى. ئۇمۇ شۇلارنىڭ دېگىنىدەك شوخ، چاققان، قولىدىن ئىش كېلىدىغان يىگىت بولۇشنى خالايتتى.

ئۇ ھەربىي تۇرمۇشتا چىنىقتى. شۇنىڭدەك ھەر خىل بولمىغۇر ئىللەتلەرنىمۇ يۇقتۇرۇۋالدى، مەسىلەن، ئافرىقىدا تۇرغان بىرنەچچە يىلدا ئۇ بۇلاڭ ـ تالاڭ بىلەن چۆنتەك توشقۇزۇشنى، ئالدامچىلىق قىلىپ نەپ ئېلىشنى، رەڭۋازلىقنى ئوبدان ئۆزلەشتۈرۈۋالدى. ھەربىي قىسمىدا ئومۇمىيۈزلۈك ساقلانغان مەنپەئەت قوغلىشىش كەيپىلى، ئوفىتسېرلاردىكى نام

چىقىرىش ئىستىلى، ۋەتەنپەرۋەرلىك ھېسسىياتى ۋە تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلار ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرگەن مەرد - مەردانىلەرنىڭ ھېكايىلىرى، شۇ كىشىلەردە بولىدىغان ئابرۇيپەرەسلىك ئۇنىڭغا خىلىلا تەسىر كۆرسەتتى. بۇ ھال ئۇنىڭ نورماندلىقلارغا خاس خاراكتېرىنى ھەممە نەرسە ئەبجەش قىلىنغان داشقاينىاقتا ئايلاندۇرۇۋەتتى. لېكىن، ئۇنىڭ پۈتكۈل روھىي ھالىتى ۋە سۆز - ھەرىكەتلىرى پەقەتلا باي بولۇپ رونىاق تېپىش ئىستىكىنىڭ كونترولىلۇقىدا ئىدى.

دولوۋار ھەر كۈنكى كەچلىك مەشغۇلاتنى باشلىۋەتتى. يەنى ئۆزىمۇ تۈيمايلا خام خىيال دەريانىدا ئۈزۈشكە باشلىدى: «قالتىس بىر ئامىتىم كېلىپ قالسا، بارلىق ئارزۇلىرىم بىر يولى چېچەك ئاچسا. مەسىلەن، كوچىدا كېتىۋېتىپ بىرەر بانكىرنىڭ ياكى كاتتا بايىنىڭ قىزىغا ئۇچراپ قالسام، ئۇ بىر كۆرۈپلا ماڭا ئاشىق بولۇپ قالسا، بىز توي قىلىساق...»

تۈيۈقسىز ياڭىرىغان پويىزنىڭ گۈدۈكى خىياللار دەريانىدا ئۈزۈپ كېتىۋاتقان دولوۋارنى ئۆزىگە كەلتۈردى. تونىلدىن يالغۇز بىر پاراۋۇز چىقىپ پاراۋۇزلار توختايدىغان مەيدانغا قاراپ ئۇچقاندەك كېتىپ قالدى.

ھەر كۈنى ئاخشىمى دولوۋارنىڭ روھىي ھالىتىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان تاتلىق بىر ئارزۇ ئۇنى يەنە بىر قېتىم ئۇمىدلەندۈردى. ئۇ قولىنى ئاغزىغا ئاپىرىپ چوكۇلدىتىپ سۆيدى - دە، قاپقاراڭغۇ تۈنگە سۆيۈشتىن بىرنى ھەدىيە قىلدى. بۇ ئۇ كېچە - كۈندۈز ئىنتىزار بولۇۋاتقان نازىنىنغا ئاتالغان، ھەر مىنۇت، ھەر سېكۇنت كۈتۈۋاتقان ئامەتكە قىلىنغان سۇۋغا ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن دولوۋار دېرىزىنى ياپتى. كىيىملىرىنى سېلىۋېتىپ ئۆزىگە ئۆزى: «بولدى بەس ! بۇگۈن ئاخشام ھەقىقەتەن كۆڭلۈم جايىدا ئەمەس. ئۇنىڭ ئۇستىگە ھاراقنى جىقراق ئىچىپ قويدۇم، بۇ ھالەتتە ھېچ ئىش قىلغىلى بولمايدۇ» دېدى.

ئۇ چىراغنى ئۆچۈرۈۋېتىپ ياتتى ۋە شۇ زامان ئۇيقۇغا غەرق بولدى. ئەتىسى قاق سەھەردە ئويغاندى. ئۇ ئادەتتە بىرەر نەرسىگە كۆچلۈك ئۇمىد باغلىغان ياكى قاتتىق پەرىشان بولغان چاغلىرىدا مۇشۇنداق ئەتىگەن ئويغىناتتى. ئۇ كارىۋاتتىن چۈشۈپ دېرىزىنى ئېچىپ، ئۆز تىلى بىلەن ئېيتقاندا بىر ئىستاكان ساپ ھاۋانى سۈمۈردى.

سەھەر قۇياشىنىڭ ئالتۇن نۇرىدا تۆمۈرىولنىڭ ئۇ قېتىمدىكى رىم كوچىسىنىڭ ئۆي - ئىمارەتلىرى خۇددى ئالتۇندىن ھەل بەرگەندەك پارقىراپ كۆزنى قاماشتۇراتتى. ئوڭ تەرەپتە، يىراقتىكى ئۇپۇق سىزىقىدا كۆكۈچ تۇمان خۇددى بىر قەۋەت بۇلۇتتەك لەيلەپ تۇراتتى. شالاڭ تۇمانلارنىڭ ئارىسىدىن ئارشانتىي ئېدىرلىقىنى، سانوۋار ئېگىزلىكىنى ۋە ئۆز مىڭگىر تۇگمىنىنى ئىلغا قىلغىلى بولاتتى.

دولۇۋار يىراقتىكى دالا - ئېتىزلارغا بىرنەچچە مىنۇت تىكىلىپ قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ئۆز - ئۆزىگە: «بۇنداق ياخشى ھاۋادا ئاشۇ يەرلەر خويمۇ پەيزى بولۇپ كېتىدۇ - ده» دېدى. بىردىنلا ئۇنىڭ ئېسىگە قىلىدىغان ئىشلىرىنىڭ كۆپلۈكى كەلدى. دەرھال ئىشلەش كېرەك. تېخى كۆزەتچىنىڭ ئوغلىغا ئون يارماق بېرىپ ئۇنى ئىدارىگە كېسەلمەن، دەپ رۇخسەت سوراشقا ئەۋەتىشكە توغرا كېلىدۇ.

ئۇ ئۇستەلگە كېلىپ ئولتۇردى. قەلەمنى سىياھقا چىلاپ قولىنى چېكىسىگە تىرەپ ئويلىنىشقا باشلىدى. شۇنچە باش قاتۇرغان بولسىمۇ، ھېچ نەرسە ۋۇجۇدقا چىقمىدى. بۇ ئەھۋال ئۇنى بوشاشتۇرمىدى. ئۇ: «بۇنىڭغا نېمە بولاتتى؟ يېزىپ كۆنمىگەنلىكىم ئۈچۈن تەبىئىي شۇنداق بولىدۇ. بۇنىمۇ باشقا ئىشلارغا ئوخشاش باشتىن ئۆگىنىش كېرەك. باشتا باشقىلارنىڭ ياردىمىگە تايىنىشىم لازىم. مەن ھازىر فرانسىزچىنى تاپاي، ئۇ بۇنداق ماقالىنى ئون مىنۇتتىلا تەييار قىلىدۇ» دەپ ئويلىدى - ده، دەرھال كىيىنىپ كوچىغا چىقتى. «دوستۇم ئاخشام چوقۇم

كەچ ياتتى. ھازىر بارسام بەك بالدۇرلۇق قىلىپ قالدۇ» دەپ كوچىنىڭ چېتىدىكى دەرەخلەرنىڭ سايىسىغا ئۆتۈۋېلىپ سەيلە قىلغاچ ئاستا ماڭدى. سائەت تېخى توققۇز بولمىغاندى. ئۇ مىنىستىر باغچىسىغا كىردى. باغچە يېڭىلا سۇ سېپىلگەنلىكتىن ناھايىتى سالقىن ئىدى. ئۇ ئۈزۈن ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ يەنە خىيالغا چۆمدى. نېرىدا چىرايلىق بىر يىگىت چۆرگۈلەپ يۈرەتتى. ئۇ بىرەر قىزنى كۈتۈۋاتقانمۇ قانداق، بىر ئىزدا تۇرالماي ھەدەپ ئۇيان ـ بۇيان ماڭاتتى.

دەرۋەقە بىر قىز كەلدى. ئۇ يۈزىگە چۈمبەل تارتىۋالغان بولۇپ، كېلىپلا يىگىت بىلەن قول ئېلىشتى ـ دە، ئۇنى قولتۇقلىغىنىچە ئېلىپ كەتتى.

بۇ كۆرۈنۈش دولۇۋارنىڭ قەلبىدە كۈچلۈك شاۋقۇن كۆتۈردى. مۇھەببەت تەشنالىقى، ئېسىلزادە نازىنىنغا بولغان ئىنتىزارلىق ئوتى يۈرىكىدە يېنىشقا باشلىدى. فرانسىسكىغا كەلگەن ئامەتكە ھەسەت قىلدى.

ئۇ فرانسىسكىنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، دوستى ئىشىكتىن چىقىۋاتاتتى.

ـــ ئەتىگەندە كېلىپ قاپسىزغۇ؟ ئىش بارمىدى؟

دولۇۋار ئۇنى سىرتقا چىقىپ كېتىۋاتقاندا ئۇچراتقانلىقى ئۈچۈن سەل تەمتىرىدى. كېكەچلەپ كەتتى:

ـــ مەن... مەن... ھېلىقى ماقالىنى يازالمىدىم. ھېلىقىچۇ، خۇددىڕ ئەپەندى يېزىشنى تاپشۇرغان ئالجىرىيە توغرىسىدىكى ماقالىنى دەۋاتىمەن. بۇنىڭغۇ ئەجەبلىنەرلىك يېرى يوق، چۈنكى مەن ئەزەلدىن بىرەر نەرسە يېزىپ كۆرمىگەن. ماقالە يېزىشتىمۇ خۇددى باشقا ئىشقا ئوخشاش ئەمەلىي تەجرىبە بولمىسا بولمايدىكەن. ئۇنىڭغۇ تېزلا ئۆگىنىۋالالايدىغانلىقىمغا كۆزۈم يېتىدۇ. بىراق، ھازىر ماقالىنىڭ بېشىنى قانداق باشلاشنى ئۇقالمايۋاتىمەن. پىكىرغۇ بار، ئۇنى ئىپادىلەشتىلا قىينىلىۋاتىمەن.

دولوژار خۇدۇكلىنىپ گېپىنى توختىتىۋالدى.

ــ بۇنىسى ماڭا مەلۇم، ــ دېدى فرانسكى شوخلۇق بىلەن كۈلۈپ. دولوژار دەرھال گەپنى تارتىۋالدى:

ــ ئېھتىمال ھەممىلا ئادەم ئىشنى دەسلىپىدە مۇشۇنداق باشلايدىغاندۇ. شۇڭا مەن... سىزنى ياردەم قىلارمىكىن دەپ كەلدىم... ئون مىنۇت ۋاقتىڭىزنى چىقارسىڭىز بولغىنى. سىز ماڭا قانداق باشلاشنى دەپ بەرسىڭىزلا بولدى. مۇنداق قىلايلى، سىز ماڭا بىر قېتىم يېزىقچىلىق دەرسى ئۆتۈڭ. سىز ياردەملەشمىسىڭىز مەن ماقالىنى يازالمايدىغان ئوخشايمەن.

ــ سىز بېرىپ ئايالىمنى تېپىڭ، ئۇ بۇ ئىشنى خۇددى ماڭا ئوخشاشلا جۆندىيەلەيدۇ. مەن ئۇنى تەربىيەلەپ پىشۇرۇۋەتتىم. ھازىر مېنىڭ ۋاقتىم يوق. بولمىسىغۇ ئۆزۈم ياردەملىشەتتىم، ــ دېدى فرانسكى كۈلۈمسىرىگىنىچە ئاغىنىسىنىڭ دولىسىغا شاپىلاقلاپ.

دولوژار مەڭدەپ كەتتى. ئۇ بۇنىڭغا قانداقمۇ جۇرئەت قىلسۇن؟

ــ بىراق، بۇنداق ئەتىگەندە ئۇنىڭ قېشىغا كىرسەم بولارمۇ؟ ــ دېدى ئۇ دېلىغۇل بولۇپ.

ــ نېمىشقا بولمايدىكەن؟ ئەلۋەتتە بولىدۇ. ئۇ ئورنىدىن تۇردى. سىز ھازىر ئۇنى مېنىڭ كۇتۇپخانامدىن تاپسىز، مېنىڭ بەزى خاتىرىلىرىمنى رەتلەۋاتىدۇ.

ــ ياق... بۇنداق قىلساق ئەپلەشمەيدۇ... ــ دەپ دولوژار تارتىشۇندى، فرانسكى ئىككى قولى بىلەن ئۇنى مۇرىسىدىن تۇتۇپ ئايلاندۇرۇپ پەلەمپەيگە قاراتتى ۋە ئىتتەردى:

ــ بولدى، بولدى، ئەخمەق، مەن دېگەندىن كېيىن بارىۋەرمەمسىز. ھەر ھالدا سىزنى باشلاپ 3 ـ قەۋەتكە قايتا چىقىشىم، ئەھۋالىڭىزنى تونۇشتۇرۇپ ئولتۇرۇشۇمدىنغۇ خىجىل بولارسىز!

شونىڭدىلا دولوژار قەتئىي قارارغا كەلدى:

— بوپتۇ باراي، رەھمەت سىزگە. مەن ئۇنىڭغا سىزنى زورلىدى. «شۇنداق قىلىڭ» دەپ قىستىدى، دەيمەن جۇمۇ؟

— ماقۇل، شۇنداق دەڭ. خاتىرجەم بولۇڭ. ئۇ سىزنى يەۋەتمەيدۇ. مۇھىمى سائەت ئۇچتە گېزىتخانىغا بېرىشنى ئۇنتۇماڭ.

— بۇنىڭدىن خاتىرجەم بولۇڭ.

فرانسىكى ئالدىراپ كېتىپ قالدى. دولۇۋار بولسا پەلەمپەيدىن ئاستا چىقىشقا باشلىدى. كۆڭلىدە نېمىدەپ باھانە كۆرسىتىشنى ئويلايتتى. خانىم قانداق پوزىتسىيە تۇتارکىن، دەپ دەككە - دۈككە بولاتتى.

ئىشىكنى ئۆي خىزمەتكارى ئاچتى. ئۇ كۆك پەرتۇق تارتىۋالغان، قولىدا سۈپۈرگە. دولۇۋار ئېغىز ئاچقۇچىلا:

— ئەپەندى چىقىپ كەتكەن، — دېدى.

— ئەپەندىنى كوچىدا ئۇچراتتىم. مېنى ئەپەندى ئەۋەتتى. سىز خانىمدىن مەن بىلەن كۆرۈشەرمىكىن سوراپ كۆرۈڭ.

دولۇۋار شۇ سۆزدىن كېيىن كۇتۇپ تۇردى. خىزمەتكار هايال بولماي قايتىپ چىقىپ ئوڭ تەرەپتىكى ئىشىكنى ئاچتى:

— خانىم سىزنى كۇتۇپ تۇرىدۇ.

بۇ چاققانغىنا ئۆي ئىدى. كىتاب جاهازلىرىنىڭ قەۋەت - قەۋىتىگە كىتابلار قويۇلغان، تۆت ئەتراپتىكى تام كۆرۈنمەي قالغانىدى. كىتابلار سېرىق، قىزىل، يېشىل، كۆك، سۆسۈن رەڭلەردە مۇقاۋىلانغان، بۇ كۆرۈنۈش ئۇلارنى رەڭدارلىقىغا ۋە قىزىقتۇرۇش كۈچىكە ئىگە قىلغانىدى.

خانىم ئورۇندۇقتا ئولتۇراتتى. دولۇۋار كىرگەندىن كېيىن بۇرىلىپ قارىدى. چىرايىدا دائىملىق تەبەسسۇمى جىلۋىلىنىپ تۇراتتى. ئۇچىسىدا چىلتەك تۇتۇلغان ئاق تېۋىت خالات، قولىنى ئۇزارتىشىغا خالاتنىڭ كەڭ يەڭلىرىدىن يالىڭاچ بىلەكلىرى كۆرۈندى. كۆرۈشۈشتىن كېيىن ئۇ:

— ئەتىگەندە كېلىپ قاپسىز؟ — دېدى ۋە ئارقىدىنلا، — بۇ

سۆزۈمنى باشقىچە چۈشىنىپ قالماڭ يەنە، مۇنداقلا سوراپ قويدۇم، — دەپ قوشۇپ قويدى.

— خانىم، مەن يېنىڭىزغا كىرمەيتتىم. پەستە ئېرىڭىز ئۇچراپ قېلىپ مېنى بۇ يەرگە كىرىشكە قىستىدى. مەن كەلگىنىمگە بەك ئوڭايسىزلىنىۋاتىمەن. كېلىش مەقسىتىمنى بولسا ئاغزىمدىن چىقىرىشقىمۇ خىجالەت بولۇۋاتىمەن، — دېدى دولۇۋار دۇدۇقلاپ.

— ئولتۇرۇڭ، قېنى سۆزلەڭ، — دېدى خانىم ئۇدۇلدىكى ئورۇندۇقنى كۆرسىتىپ.

فرانسىكى خانىم قەلەمنى ئويناپ ئولتۇراتتى. ئالدىدىكى ئۈستەلدە تۇرغان يېرىمىغا خەت يېزىلغان چوڭ بىر تاختا قەغەزدىن ئۇنىڭ ئىشلەۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ ئىش ئۈستىلىنىڭ ئالدىدىمۇ خۇددى مېھمانخانىدىكىدەك ئەركىن ۋە تەبىئىي ئولتۇراتتى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ بۇ ئىشقا كۆنۈك ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. بەدىنىدىن يېڭىلا يۇيۇنۇپ چىققاندا بولىدىغان يېقىملىق پۇراق كېلەتتى. دولۇۋار بۇ چىرايلىق چوكانىڭ يۈمشاق خالات ئىچىدىكى تېنىنى قىياسەن كۆز ئالدىغا كەلتۈردى.

خانىم دولۇۋارنىڭ ئۇنچىقماي تۇرغىنىنى كۆرۈپ:

— ئۇنداق بولسا نېمە ئىش بىلەن كەلگىنىڭىزنى دەڭ، — دېدى.

دولۇۋار ئىككىلەنگەن هالدا مۇددىئايىنى بايان قىلدى:

— قارىمامسىز... ئەمما ... هەقىقەتەن ... سىزنى... مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، ئاخشام خېلى ۋاقىتقىچە ئىشلىدىم... بۇگۈن سەھەر تۇرۇپ كېتىپتىمەن... بەك سەھەردە... خۇددىر ئەپەندى تاپشۇرغان هېلىقى ماقالىنى يازمەن دەپ... قانچە هەپىلەشكەن بولساممۇ زادى قاملاشتۇرالمىدىم... يىرتىپ، هەممىنى يىرتىپ تاشلىدىم... مەن... مەن بۇنداق ئىشقا تېخى يېڭىياچى. فرانسىكى ياردەم قىلارمىكىن، دەپ كەلگەن... بىرلا قېتىم ياردەملىشىپ

ۆەتسىلا بولاتتى...

خانىم ئۇنىڭ سۆزلەپ بولۇشىنى كۈتمەيلا قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئۆزىنىڭ قانائەتلەنگەنلىكىنى، بەك خۇش بولغانلىقىنى يوشۇرمىدى:

— بۇنىڭ بىلەن فرانسىكى سىزنى يېنىمغا ئەۋەتتى، شۇنداقمۇ؟... بۇنىسى مەلۇملۇق. ئىشقىلىپ كەلگىنىڭىز بەك ياخشى بوپتۇ...

— شۇنداق، خانىم، ئۇ سىزنى ماڭا قارىغاندا تېخىمۇ ياخشىراق يارەيدۇ، دەيدۇ... لېكىن مەن... مەن بۇنداق قىلىشنى خالىمايتتىم... سىز بۇنى چۈشىنەرسىز - ھە؟

خانىم ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ۋە شۇنداق دېدى:

— بۇ كۆڭۈللۈك ھەمكارلىق. مەن سىزنىڭ كەلگىنىڭىزگە خۇشالمەن... قېنى ئۇنداق بولسا ئىشنى باشلىۋېتەيلى. بىز ئامال قىلىپ سىز ئۈچۈن بولىدىغان بىر ماقالە تەييارلاپ چىقايلى. سىز مېنىڭ ئورنۇمغا كېلىپ ئولتۇرۇڭ، چۈنكى گېزىتخانىدىكىلەر مېنىڭ خېتىمنى تونۇيدۇ.

دولۇۋار ئولتۇردى. قەلەمنى تەييار قىلىپ قەغەزنى ئۈستەلگە يېيىپ كۈتۈپ تۇردى.

فرانسىكى خانىم ئۇنىڭ تەييار بولغانلىقىنى كۆرۈپ قۇتىدىن بىر تال تاماكا ئېلىپ تۇتاشتۇرغاچ سورىدى:

— مەن تاماكا چەكمىسەم ئىشلىيەلمەيمەن. ھە، سىز ماقالىڭىزدە نېمىلەرنى دېمەكچىدىڭىز؟

— مەن نېمە يېزىشنى بىلمىگەچكە سىزنى ئىزدەپ كەلدىم - دە، — دېدى دولۇۋار تەئەججۈپ بىلەن بېشىنى كۆتۈرۈپ.

— بۇنىسىغۇ راست، مەن ماقالىنى ئورۇنلاشتۇراي ۋە ئۇنىڭغا تەم كىرگۈزۈپ تۇزەشتۈرەي، بىراق ماتېرىيالنى سىز تەمىنلىشىڭىز كېرەك.

دولۇۋار مەڭدەپ بىرھازاغىچە ئولتۇرۇپ كەتتى. ئاخىر ئاران - ئاران:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ مەن سىزگە ئۆزۈمنىڭ ساياھىتىمنى باشتىن - ئاياغ سۆزلەپ بېرەي ئەمىسە، ـــ دېدى.

خانىم ئۇنىڭ ئۈدۈلىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ كۆزلىرىگە تىكىلگىنىچە:

ـــ سىز ساياھىتىڭىزنىڭ جەريانىنى سۆزلەڭ. يالغۇز ماڭىلا ئېيتىپ بېرىۋاتقاندەك ئاستا، ئالدىرىماي سۆزلەڭ. بىرمۇ تەپسىلات چۈشۈپ قالمىسۇن. مەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن كىچىكلىرىنى تاللىۋالىمەن، ـــ دېدى.

ئۇ دولۇۋارنىڭ گەپنى نەدىن باشلاشنى ئۇقالمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ خۇددى بىر پوپ توۋا - ئىستىغپار قىلغۇچىدىن سوئال سورىغاندەك سوراشقا باشلىدى. ئۇنىڭ سوئاللىرى كونكرېت ۋە ئېنىق بولغاچقا، دولۇۋارنىڭ خاتىرىسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن نۇرغۇن تەپسىلاتلار، يەنى سەپەردىكى ھەمراھلار، تونۇشلار ھەتتا مۇنداقلا ئۇچرىشىپ قالغان شەخسلەرمۇ بىر - بىرلەپ يادىغا كېلىشكە باشلىدى. خانىم دولۇۋارنىڭ ئاغزىنى كوچىلاپ يۈرۈپ ئون مىنۇتتەك سۆزلەتكەندىن كېيىن تۇيۇقسىزلا ئۇنى سۆزدىن توختىتىپ:

ـــ بولدى كۇپايە، ئەمدى بىز ئىشىمىزنى باشلاۋېرەيلى. بىز ئالدى بىلەن سىزنى بىر ئاغىنىسىغا ئۆز تەسىراتىنى سۆزلەپ بېرىۋاتىدۇ، دەپ تەسەۋۋۇر قىلىمىز. مۇشۇنداق بولسا سىز خالىغىنىڭىزچە سۆزلەپ كۆزقاراشلىرىڭىزنى ئىختىيارىي ئوتتۇرىغا قويالايسىز. بۇنىڭدا ھەم تەبئىي، ھەم قىزىقارلىق چىقىدۇ. قېنى ئەمىسە باشلاپ يېزىڭ، ـــ دەپ بۇيرۇدى.

«سۆيۈملۈك ھېنرى، سەن ئالجىرىيەنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى بىلىشكە قىزىقامسەن؟ ئۇنداق بولسا سۆزلەپ بېرەي: مەن بىر كېسەك ئۆيدە تۇرىمەن. ئەتىدىن - كەچكىچە ھېچ ئىشىم يوق، بىكارچىلىقتا ئانچە - مۇنچە خاتىرە يېزىپ قويغانىدىم. ساڭا شۇنى ئەۋەتىپ بېرەي، بۇنىڭدا بەلكى بەزىبىر نەرسىلەرنى ئاشۇرۇۋەتكەن بولۇشۇم مۇمكىن. ئىشقىلىپ تونۇش خانىملارغا

كۆرسەتمىسەڭلا بۇنىڭدىن ئانچە ئەنسىرەپ كەتمەيمەن...»

فرانسىكى خانىم توختاپ ئۆچۈپ قالغان تاماكىسىنى قايتا تۇتاشتۇردى. بۇ چاغدا قەلەمنىڭ قەغەز يۈزىدىكى شىرتىلداشلىرىمۇ توختىدى. خانىم:

ــ داۋامىنى يېزىڭ، ــ دەپ بۇيرۇدى ـ دە، ئېيتىپ بېرىشكە باشلىدى:

«ئالجىرىيە فرانسىيەنىڭ ئىنتايىن چوڭ بىر زېمىنى. ئۇ ناھايىتى كەڭ بولۇپ، ئادەمزاتنىڭ ئايىغى كەمدىن ـ كەم تېگىدىغان جايلار بىلەن تۇتىشىدۇ. ئادەمزات كەم باردىغان بۇ جايىنى كىشىلەر سەھرايى كەبىر دەپ ئاتىشىدۇ. ئوتتۇرا ئافرىقا...»

«ئالجىر شەھىرى گويا بىر ئىشىك، يەنى بۇ ئاجايىپ چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ چىرايلىق ئىشىكى...»

«لېكىن، ئالجىر بىلەن ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇشمەن دەيدىكەنسەن، ئۇ يەرگە بېرىشىڭ لازىم. ئۇ يەرگە بېرىش ھەممە كىشى ئۈچۈن ئوخشاشلا ئوڭۇشلۇق بولۇۋرمەيدۇ. ساڭا مەلۇم. مەن راۋرۇس چەۋەندازمەن. كاپىتاننىڭ ھېلىقى ئېتىنىمۇ مەن ئۆگىتىپ بەرگەنغۇ؟ لېكىن، ئات مىنىش باشقا، پاراخوتتا ئۇزۇش باشقا گەپ ئىكەن. ھەقىقىي چەۋەنداز سانىلىدىغان مەنمۇ پاراخوتقا چىققاندا يارامسىز بىر ماتروس بولۇپ قالدىم. مانا بۇ مېنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىم.»

«مەخسۇس قۇستۇرۇشنىلا بىلىدىغان سىنبورداس ئىسىملىك ھېلىقى ھەربىي تېۋىپ يادىڭدا بارمۇ؟ بىز ئۇنى قەيى خالتىسى دەپ ئاتىشاتتۇققۇ، ئاجايىپ راھەت ھەربىي شىپاخانىغا كىرىپ بىر سوتكا يېتىپ چىقايلى دېسەك، ئاۋۋال ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ دىياگنوز قويدۇراتتۇققۇ؟»

«ئۇ ئۆزىنىڭ ھېلىقى ئورۇندۇقىدا ئولتۇرغان بولاتتى. قىزىل شىم ئىچىدىكى سېمىز پۇتلىرىنى كېرىپ، قوللىرىنى تىزىغا قويغىنىچە مۆكچىيىپ ئولتۇرۇپ تىنماي چار ساقلىنى

چاينايتتى. كۆزىنىڭ قارىچوقلىرى هارۋىنىڭ چاقىدەك چۆرگۈلەيتتى.»

«ئۇنىڭ يېزىپ بەرگەن رېتسېپلىرى يادىڭدىمۇ؟»

«مەزكۇر سولدات ھەزىم قىلالماسلىق كېسىلىگە مۇپتىلا بوپتۇ، ئۇ پېقىر ياساپ چىققان 3 ـ نومۇرلۇق قەي قىلدۇرىدىغان دورىنى يېسۇن. ئاندىن ئون ئىككى سائەت ئارام ئالسا سەللىمازا تۇزۇلىدۇ.»

«ئۇنىڭ قەي قىلدۇرۇش دورىسى گويا بىر خاسىيەتلىك نەرسىدەك، ئۇنى يېمەي قۇتۇلغىلى بولمايتتى. لېكىن، رېتسېپنىڭ پايدىسى شۇ ئىدىكى، بىز بىر قېتىم قەي قىلىش بەدىلىگە ئون ئىككى سائەتلىك دەم ئېلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولاتتۇق. بۇلارنى سەن بىلمەسەن، مانا ھازىر ئافرىقىدىمۇ ئاشۇنداق ئىچمەي قۇتۇلغىلى بولمايدىغان قەي قىلدۇرۇش دورىسىغا دۇچ كېلىۋاتىمىز. بىراق بۇنىسى 1 ـ نومۇرلۇق، بۇنى ئىچسەڭ قىرىق سائەت ئازابلىنىسەن. رېتسېپنى ئاتلانتىك ئوكيان كېمە شىركىتى بېرىدۇ.»

فرانسىسكى خانىم قوللىرىنى ئۇۋۇلاپ قويدى. ئۇ ئۆزىنىڭ توقۇغانلىرىدىن قەۋەتلا مەمنۇن بولغانىدى. ئۇ يەنە بىر تال تاماكا تۇتاشتۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ يۇرۇپ ماقالىنىڭ داۋامىنى ئېيتىشقا باشلىدى. ئۇ سۆزلىگەچ تاماكىنىڭ ئىسىنى پۇۋلەيتتى. ئىس ئۇنىڭ ئويماقتەك ئاغزىدىن قىسلىپ چىقىپ ئەتراپقا تارقاپ ئۆينىڭ بۇلۇڭلىرىدا سۇزۇك بۇلۇتلارنى شەكىللەندۇرەتتى. خانىم تۇرۇپ ـ تۇرۇپ قولى بىلەن لەيلەپ يۇرگەن بۇ نېپىز پەردىنى ھەيدەيتتى ياكى بىگىز قولى بىلەنلا ئۇنى «شارتتىدە» كېسىپ ئىككى قىلىۋېتەتتى. ئاندىن جىددىي قىياپەتتە ئىس بۇلۇتلىرى تارقاپ ئەتراپقا سىڭىپ كەتكۈچە قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ قول ھەرىكىتى، چىراي ھالىتى، قىسقىسى پۈتۈن دىققىتى مۇشۇ ئەرمەككە مەركەزلىشەتتى. دولۇزار ئۇنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىگە، چىراي ئىپادىسىگە، بەدىنىنىڭ قىمىرلاشلىرىغا زەن

سېلىپ ئولتۇراتتى.

خانىم سەپەر ئۈستىدىكى بىر ئەنسىزچىلىكنى بايان قىلىشقا باشلىدى. يەنى توقۇپ چىققان بىر ھەمسەپەرنى تەسۋىرلىدى، شۇنىڭغا ئۇلاپلا ئاخىرى چىقمىغان بىر مۇھەببەت ماجىراسىنى ۋە ئېرىنى يوقلاپ بارغان پىيادە قىسىملار كاپىتانىنىڭ ياش خوتۇنىنىڭ شوخلۇقلىرىنى قۇراشتۇردى.

بۇلار يېزىلىپ بولغاندىن كېيىن ئۇ ئۆزىنىڭ ئورنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ دولۇۋاردىن ئالجىرىيەنىڭ يەر تۈزۈلۈشىنى سۈرۈشتۇردى، ئون مىنۇتنىڭ ئىچىدىلا دولۇۋار بىلىدىغان، لېكىن ئۆزىگە قاراڭغۇ بولغان نەرسىلەرنىڭ ھەنىۋاسىنى بىلىپ بولدى ـ دە، ماقالىگە قىسقا بىر بۆلەكنى قوشتى. بۇنىڭدا ئالجىرىيەنىڭ سىياسىي، جۇغراپىيەۋى ۋە مۇستەملىكە ئەھۋالىلىرى ئۈستىدە توختالدى. مۇشۇنداق قىلغاندا ئوقۇرمەنلەرنى ئىدىيەۋى ئاساس بىلەن تەمىنلىگىلى ۋە كېيىنكى ماقالىلەردە ئوتتۇرىغا قويۇلىدىغان جىددىي مەسىلىلەردىن شەپە بەرگىلى بولاتتى.

ماقالىنىڭ ئايىغىدا خانىم ئاساسەن ئۇران ئۆلكىسىدىكى سەپەرنى سۆزلىدى. بۇ سەپەرگە كۆڭۈل ئېچىش ئۈچۈن قىلىنغان تاماشا ۋە مەقسەتسىز قىلغان سایاھەت دېگەن قالپاقنى كىيدۈرۈپلا قەلەمنى ئاياللارغا مەركەزلەشتۈردى. مور ئاياللىرى يېزىلدى، يەھۇدىي ۋە ئىسپان خوتۇن ـ قىزلىرىمۇ تىلغا ئېلىندى. ئارىلىقتا خانىم دولۇۋارغا: «كىشىلەرمۇ مۇشۇنداق ئىشلارغا بەكرەك قىزىقىدۇ» دەپ چۈشەندۈرۈپمۇ قويدى.

ماقالىنىڭ ئاخىرىغا سەئىدى ئېگىزلىكىدە بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ قالغانلىقى قوشۇپ قويۇلدى. ئۇنىڭدا لېيتېنانت دولۇۋار بىلەن ئاي ئەيرقارار شەھىرىدىكى بامبۇك ماتېرىياللىرى كارخانىسىدا ئىشلەيدىغان ئىسپان قىزىنىڭ مۇھەببىتى قىسقا قىلىپ قىستۇرۇلدى. ئۇلارنىڭ قاپقاراڭغۇ كېچىدە، غەلىتە تاشلار چوقچىيىپ تۇرغان سۇرلۇك جىلغىدا ئۇچراشقانلىقى،

يېقىنلا يەردىكى قىيالىقتىن ئاڭلىنىۋاتقان بۆرىلەرنىڭ سوزۇپ هۇۋلاشلىرى، غالجىر ئىتلارنىڭ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىشلىرى، ئەرەب نەسلىدىن بولغان ئىتلارنىڭ قاۋاشلىرى تەسۋىرلەندى.

مۇشۇ يەرگە كەلگەندە خانىم خۇشاللىق بىلەن: «داۋامىنى ئەتىكى گېزىتتىن كۆرۈڭ» دەپ قوشۇپ قويۇشنى بۇيرۇپ ئورنىدىن تۇردى ھەمدە:

ــ ماقالە دېگەننى مۇشۇنداق يېزىش كېرەك. دولۇۋار ئەپەندى. ئەمدى ئىمزا قويۇڭ، ــ دېدى.

دولۇۋار تۇرۇپ قالدى.

ــ ئىسمىڭىزنى يېزىپ قويۇڭ ! يېزىڭ !

دولۇۋار كۈلۈپ كەتتى ـ دە، ماقالىنىڭ ئاخىرىغا: «گىئورگى دولۇۋار» دەپ ئىمزا قويدى.

فرانسىكى خانىم يەنىلا تاماكا چېكىپ تۇراتتى. دولۇۋار ئۇنىڭدىن كۆزىنى ئۇزەلمەي قالدى. تەشەككۇر سۆزلىرىنى ئاغزىدىن چىقىرالمىدى. ئۇنىڭ يېنىدا تۇرغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىنى چەكسىز بەختىيار ھېس قىلاتتى. بۇ دوستانە ھەمكارلىق ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتىنى بىخلاتقانىدى. دولۇۋار ئۇنىڭدىن مەنىۋى جەھەتتىن مىننەتدار بولۇپلا قالماي، جىسمانىي جەھەتتىنمۇ ئۆزىنى قانائەتلەنگەندەك سېزەتتى. بۇ ئۆيدىكى ھەممە نەرسىنى، ھەتتا كىتاب جاھازلىرى بىلەن تولغان تاملارنىمۇ خانىمنىڭ بىر قىسمى دەپ ھېس قىلاتتى. چۈنكى، ئورۇندۇق قاتارلىق ئۆي جاھازلىرى ۋە ئىس بىلەن بۇلغانغان ھاۋادىن تارتىپ جىمى نەرسىگە خانىمنىڭ جىسمىدىن تارقىغان كىشىنى غىدىقلايدىغان يېقىملىق، تاتلىق بىر خىل خۇش پۇراق سىڭگەنىدى.

ــ سىزچە دوستۇم دې مالېر خانىم قانداقراق ئىكەن؟ ــ دەپ سوراپ قالدى خانىم.

بۇ سوئال دولۇۋارنى ئەندىكتۇرۇۋەتتى. ئۇ دۇدۇقلاپ جاۋاب بەردى:

ــ مەن... مېنىڭچە ئۇ، كىشىنى بەكلا مەپتۇن قىلىدىكەن.

— شۇنداقمۇ؟
— ھەئە، شۇنداق، شەك - شۇبھىسىز شۇنداق.
دولۇۋارنىڭ «لېكىن، ئۇ قانداقمۇ سىزگە يېتەلىسۇن» دەپ قوشۇپ قويغۇسى كەلدى - يۇ، جۇرئەت قىلالمىدى.
— سىز تېخى ئۇنىڭ قانداق قىزىق، ئۆزگىچە ۋە نەقەدەر ئەقىللىك ئىكەنلىكىنى بىلمەيسىز، — دېدى خانىم، — ئۇ ئىنتايىن شوخ سىگان قىزى، راستلا سىگان قىزى! شۇ ۋەجدىن ئېرى ئۇنى ياقتۇرمايدۇ.
مالېر خانىمنىڭ توي قىلغان ئايال ئىكەنلىكى ئەسلىدە ناھايىتى تەبئىي بىر ئىش بولسىمۇ، دولۇۋار ئۇنىڭغا ھەيران بولدى:
— ھە؟ ئۇ توي قىلغانمۇ؟ ئۇنىڭ ئېرى نېمە قىلىدىغان ئادەم؟
فرانسىكى خانىم يەلكىسىنى قىسىپ، قاشلىرىنى سەل - پەل سەكرىتىپ قويدى. ئۇنىڭ بۇ ھەرىكىتىدە چۈشەندۈرۈش تەس بولغان چوڭقۇر مەنە بار ئىدى.
— ئۇنىڭ ئېرى شىمالىي تۆمۈرىيولدا بىر نازارەتچى. ئۇ ھەر ئايدا پارىژغا كېلىپ سەككىز كۈنلا تۇرۇپ كېتىدۇ. مالېر بۇ كۈنلەرنى «خالىس ئالۋان» ياكى «بىر ھەپتىلىك ھاشار» دەپ قويىدۇ. سىز ئۇنىڭ بىلەن ئوبدان تونۇشسىڭىز، ئاندىن ئۇنىڭ مۇلايىم ۋە ئوماق ئىكەنلىكىنى بىلىسىز. مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدە ۋاقتىڭىز چىقسا ئۇنى يوقلاپ كەلسىڭىز تولىمۇ ياخشى بولاتتى.
دولۇۋارنىڭ بۇ ئۆيدىن پەقەتلا ئايرىلغۇسى كەلمىدى. شۇ ئارىلىقتا ئىشىك ئاستا ئېچىلىپ، خەۋەر قىلىنماستىنلا ئېگىز بويلۇق بىر كىشى كىرىپ كەلدى ۋە ئۆيدە يەنە بىر ئەركەكنىڭ بارلىقىنى كۆرۈپ قەدىمىنى توختاتتى. فرانسىكى خانىم سەل ئوڭايسىزلانغاندەك بولدى، ئەمما ھەش - پەش دېگۈچە ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. چىرايىغا ئازراق قىزىللىق يۈگۈرگەن بولسىمۇ تەمتىرىمەستىن مۇنداق دېدى:

— سۆيۈملۈكۈم، كىرىۋېرىڭ! مەن سىلەرنى تونۇشتۇرۇپ قويماي. بۇياق چارلىزنىڭ قەدىناس ئاغىنىسى، كەلگۈسىدىكى ئاخباراتچى گىئورگى دولوۋار ئەپەندى بولىدۇ.

فرانسىكى خانىم دولوۋارنى تونۇشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن مېھمانىنى پۈتۈنلەي باشقىچە بىر ئاھاڭدا تونۇشتۇردى:

— بۇياق بولسا بىزنىڭ ئەڭ قەدىرلىك، ئەڭ يېقىن دوستىمىز گىراف فوتلارك.

ئىككى ئەر بىر - بىرىگە سىنچى نەزەر بىلەن قارىشۇالغاندىن كېيىن سالاملاشتى. دولوۋار دەرھال خوشلاشتى. ھېچكىم ئۇنى تۇتۇپ قالمىدى. ئۇ غودۇڭشىغاندەك تەرزدە رەھمەت ئېيتىپ، فرانسىكى خانىمنىڭ ئۇزارتقان قولىنى تۇتۇپ قويدى. ئاندىن مېھمانغا يەنە بىر قېتىم تەزىم قىلدى. ئۇ كىشى چىرايىدىكى ئاقسۆڭەكلەرگە خاس سوغۇق ۋە جىددىي تۇسنى باشتىن - ئاياغ ئۆزگەرتمىدى. دولوۋار چىقىپ كەتتى، كۆڭلى خۇددى بىر ئىشنى خاتا قىلىپ قويغاندەك پاراكەندە بولدى.

ئۇ كوچىغا چىققاندىن كېيىن قەلبىنى مىسكىنلىك چۈلغاپ بەكمۇ پەرىشان بولدى، يۈرىكى قاتتىق سىقىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇشتۇمتۇتلا كەيپسىزلىنىپ كېتىشىدىكى سەۋەبنى ئويلاپ - ئويلاپ تاپالمىدى. گىراف فوتلاركنىڭ سوغۇق، قېرىشقا باشلىغان چىرايى، چار بېشى، تەمكىن ۋە تەكەببۇر تەلەتى، ئۆزىگە تولۇق ئىشەنچى بار بايلارغا خاس كۆرەڭلىكى كۆز ئالدىدىن كەتمىدى.

دولوۋار شۇنىڭدىلا ئۆزىنىڭ شۇنداق خۇشال كەيپىياتى، شېرىن سېزىملىرىنىڭ ئۇنىڭ كېلىشى بىلەن بۇزۇلغانلىقىنى چۈشەندى.

ئادەم دېگەن شۇنداق غەلىتە نەرسە، بەزىدە كۆڭلۈڭگە ياقمايدىغان بىرەر - يېرىم ئېغىز گەپ - سۆزنى ئاڭلىساڭ ياكى بىرەر كۆڭۈلسىزلىككە دۇچار بولساڭ، گەرچە ئۇ شۇنچىلىك كىچىك ۋە ئەرزىمەس ئىش بولسىمۇ، ساڭا ئاجايىپ قاتتىق تەسىر قىلىدۇ. دولوۋار ھازىر دەل شۇ ئەھۋالدا ئىدى.

دولوژار ئۇ ئادەمنىڭ ئۆزىنى خانىمنىڭ يېنىدا كۆرۈپ خاپا بولغاندەك قىلغانلىقىنى سەزگەنىدى، بۇنىڭدىكى سەۋەب بولسا دولوژارغا قاراڭغۇ ئىدى.

تېخى ھازىر سائەت ئون ئىككى بولمىدى. تاكى سائەت ئۇچكىچە ئۇنىڭ قىلىدىغان ئىشى يوق. يانچۇقتا ئالتە فرانك ئەللىك سانتىم پۇل بار. دولوژار چۈشلۈك غىزاسىنى دوفر شورپىخانىسىدا يېدى. ئاندىن كوچا چۆرگۈلىدى. سائەت ئۇچكە دالىڭ ئۇرۇلغاندا «فرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتخانىسىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى.

ئىشخانىدىكى ئۇزۇن ئورۇندۇقلاردا خىزمەتچىلەر قوللىرىنى قوۋۇشتۇرغىنىچە بۇيرۇق كۈتۈپ ئولتۇرۇشاتتى. نېرىدىكى ئېگىز ئۈستەلدە بىر خادىم ھېلىلا تاپشۇرۇۋالغان ھۆججەتلەرنى رەتلەۋاتاتتى. بۇ يەردىكى ھەممە كىشى سالاپەتلىك، چىرايلىق سۈرلۈك، كىيىنىشلىرى رەتلىك ئىدى. بۇ كۆرۈنۈش بۇ يەرگە كىرگەن كىشىلەرگە ياخشى تەسىر قالدۇراتتى. چوڭ گېزىتخانىلارنىڭ كۈتۈۋېلىش بۆلۈملىرى مۇشۇنداق بولىدۇ. سىرتقى كۆرۈنۈشكە ئەھمىيەت بېرىشىدۇ.

— خۇددىبر ئەپەندى بارمۇ؟ — دەپ سورىدى دولوژار. خەۋەرلىشىش خادىمى:

— غوجايىن مەجلىس ئېچىۋاتىدۇ. سەل كۈتۈپ تۇرۇڭ، — دەپ ئۇنىڭغا ئادەم بىلەن تولغان كۈتۈۋېلىش بۆلۈمىنى كۆرسەتتى.

بۇ يەردە ئولتۇرغانلار ئىچىدە جەمئىيەتتە ئورنى بار خېلى سالاپەتلىك، چىرايلىق جىددىي كىشىلەرمۇ، كىيىم - كېچەكلىرى لابدۇر خەقلەرمۇ بار ئىدى. كېيىنكى خىلدىكى كىشىلەرنىڭ ئىچىگە كۆڭلەك كىيگەن - كىيىمگەنلىكىنى كۆرگىلى بولمايتتى، چۈنكى ئۇلارنىڭ فراكلىرى تاكى كېكىردىكىگىچە تۇگمىلەنگەنىدى. ئۇلارنىڭ داغلىشىپ كەتكەن كىيىملىرى خەرىتىلەردىكى ئەگرى - توقاي سىزىق ۋە شەكىللەرنى

كىشىنىڭ كۆز ئالدىغا كەلتۈرەتتى. ئولتۇرغانلار ئارىسىدا يەنە ئۇچ ئايالمۇ بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرسى خېلى چىرايلىق، كوچا خوتۇنلىرىدەك ھەجىيىپلا تۇرىدىغان چوكان ئىدى. يېنىدىكىسى بولسا پەردازنى بولۇشىغا قىلىپ، پۇزۇر كىيىنگەن، ئەمما تېرىسى ئەسكى لاتىدەك پۈرلىشىپ كەتكەن، ياشلىق دەۋرى ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، ھۆسن ـ جامالىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن بىھۇدە ئاۋارە بولىدىغان ئايالار خىلىغا مەنسۇپ سۆرۈن تەلەت بىر خوتۇن ئىدى. ئۇچىنچىسى بولسا بۇلۇڭغا تىقىلىۋالغانىدى. دولۇۋار ئۇنىڭ ئۇستىبېشىغا قاراپلا بىرەر نەرسە تەلەپ قىلىپ كەلگەنلىكىنى قىياس قىلدى.

ئارىدىن يىگىرمە مىنۇتتەك ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى. بىرمۇ كىشى چاقىرىلمىدى. دولۇۋار ئەقلىنى ئىشقا سېلىپ خەۋەرلىشىش خادىمىغا:

ـــ خۇددىر ئەپەندى مېنى سائەت ئۇچتە كېلىڭ دېگەنىدى. نېمىلا بولمىسۇن سىز ئاغىنەم فرانسىكىنىڭ بار ـ يوقلۇقىغا بىر قاراپ باققان بولسىڭىز، ـــ دەپ مۇراجىئەت قىلدى. بۇ گەپ بىلەن خەۋەرلىشىش خادىمى ئۇنى باشلاپ ماڭدى. ئۇلار ئۇزۇن كارىدوردىن ئۆتۈپ چوڭ بىر ئۆيگە كىردى. ئۇ يەردە تۆت ئەپەندى چوڭ بىر ئۇستەلدە ئولتۇرۇپ نېمىلەرنىدۇر يېزىۋاتاتتى. فرانسىكى بولسا پېچكىنىڭ قېشىدا تاماكىسىنى قىڭغىر چىشلىگىنىچە ياغاچ توپ① ئويناۋاتاتتى. ئۇ بۇ ئويۇننى ئوبدان ئوينايتتى. ھەر نۆۋەتتىلا يوغان توپنى تايىقىنىڭ ئۇچى بىلەن تۇتۇۋالالايتتى. ئاغزىدا بولسا: «22، 23، 24» دەپ سانايتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ سانىقىنى داۋاملاشتۇرۇپ: «26» دېۋىدى، فرانسىكى بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدى ۋە ئويۇننى

---

① ياغاچ توپ ـــ بىر ئادەم ئوينايدىغان ئويۇن. توپ ياغاچتىن ياسىلىپ ئۇچلۇق ياغاچقا يىپ بىلەن باغلانغان بولىدۇ. توپنىڭ كىچىك تۆشۈكچىلىرى بولىدۇ. ئوينىغۇچى توپنى ئېگىزگە تاشلاپ، پەسكە چۈشۈۋاتقاندا تاياقنىڭ ئۇچىنى توپنىڭ تۆشۈكىگە سانجىپ توپنى تۇتۇۋالىدۇ.

توختاتماي تۇرۇپ:

— هه كەلدىڭىزمۇ! تۇنۇگۈن مەن بىر يولىلا 57 گە ئاپاردىم. بۇ يەردە پەقەت سىنبوردانلا بۇ ئويۇنغا مەندىن ئۇستا. غوجايىن بىلەن كۆرۈشتىڭىزمۇ؟ نوبىر دېگەن قېرىنىڭ توپ ئېلىشىنى بىر كۆرسىڭىز بولاتتى. ئۇ خۇددى توپنى يۇتۇۋالمدىغاندەك ئاغزىنى يوغان ئېچىۋالمدۇ. دۇنيادا ئۇنداق كۆلكىلىك توپچىدىن ئىككىنچىسى ئەسلا تېپىلمايدۇ، — دېدى.

— هوي فرانسكى، مەن قالتىس نوچى بىر توپنىڭ سېتىلمىدىغانلىقىنى ئاڭلىدىم. مېكسىكا ئاراللىرىدا ئۆسكەن دەرەخنىڭ ياغىچىدىن ياسالغانكەن. ئىسپانىيە خانىشىنىڭ نەرسىسى ئىمىش، ئاتمىش فرانك دەيدۇ. بۇنى قىممەت دېگىلى بولمايدۇ، — دېدى بىر مۇھەررىر فرانسكىغا بۇرىلىپ.

— نەدىكەن؟ — دەپ سورىدى فرانسكى. ئۇ ساناپ «37»گە كەلگەندە توپ چۈشۈپ كەتتى. فرانسكى بىر ئىشكاپنى ئېچىۋىدى، دولۇۋار ناھايىتى ئېسىل يىگىرمىدەك توپنىڭ نومۇر بويىچە تىزىقلىق تۇرغانلىقىنى كۆردى. فرانسكى قولىدىكى توپ ۋە تاياقنى جايىغا قويۇپ يەنە سورىدى:

— ئۇ گۆھەر نەدىكەن؟

— ئۇ «قىزىقچىلار تىياتىرخانىسى» بېلەت ساتقۇچىسىنىڭ قولىدا ئىكەن. ئەگەر ئالىمەن دېسىڭىز ئەتە ئالغاچ كېلەي.

— ماقۇل، شۇنداق بولسۇن. ئەگەر راستلا ياخشى بولسا ئالاي. ياغاچ توپ كۆپلۈك قىلمايدۇ.

فرانسكى بۇ گەپلەردىن كېيىن دولۇۋارغا:

— سىزنىڭ غوجايىنىڭىڭ يېنىغا باشلاپ باراي. بولمىسا بۇ يەردە تا سائەت يەتتىگىچە ساقلايسىز. تۇرۇۋېرىپ بىخىسىمۇ كېتىسىز تېخى، — دېدى.

ئۇلار كۇتۇۋېلىش بۆلۈمىدىن ئۆتتى. ئۇ يەردىكىلەر پېتىنى بۇزماي ئولتۇرۇشاتتى. ھېلىقى ئايالاردىن ياشراقى بىلەن قېرىراقى فرانسكىنى كۆرۈپلا ئەگەشتى. فرانسكى ئۇلارنى

دېرىزىنىڭ تۆۋىگىرەك ئاپىرىپ گەپلەشتى. گەرچە ئۇلار پىچىرلىشىپ پاراڭلاشقان بولسىمۇ سەنلەشكىنىگە قاراپ دولۇۋار ئۇلارنىڭ ئوبدانلا تونۇشىدىغانلىقىنى بىلدى. گەپنى تۆگەتكەندىن كېيىن فرانسىسكى دولۇۋارنى خۇرۇم بىلەن قاپلانغان بىر ئىشىكتىن ئەكىردى. بىر سائەتتىن بېرى ئېچىلمۇاتقان ئاتالمىش مەجلىس ئەمەلىيەتتە قارتا ئويناش ئىكەن. دولۇۋار ئالدىنقى كۈنى كۆرگەن تۈز شىلەپىلىك ھېلىقى جانابلارنىڭ بۇ يەردە غوجايىن بىلەن قارتا ئويناۋاتقانلىقىنى كۆردى. خۇددىر ئەپەندى پۈتۈن دىققىتى بىلەن بېرىلىپ ئويناۋاتاتتى. ھەربىر ھەرىكىتىدىن قۇۋلۇق چىقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭغا قارشى ئويىنىغۇچى ئادەم ئەپچىل، چاققان بولۇپ، ئۇنىڭمۇ بۇ كەسىپنىڭ ئەھلى ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. نوبىر دې فلېنى ئەپەندى غوجايىننىڭ ئىش ئۈستىلىدە ئولتۇرۇپ ماقاله يېزىۋاتاتتى. يالاڭ رېفار سافادا يانپاشلاپ يېتىپ كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە تاماكا چېكىۋاتاتتى. ئۇزاقتىن ھاۋا ئالماشمىغاچقا ئۆينىڭ ھاۋاسى ئېغىر ئىدى. تېرىنىڭ ھىدى، تاماكا پۈرىقى ۋە باسما مېيىنىڭ پۈرىقى، ئىشقىلىپ مۇخبىرلارغا بەك تونۇشلۇق بولغان تەھرىر بۆلۈملىرىگىلا خاس پۈراق ئۆيىنى بىر ئالغانىدى. گۈللۈك ياغاچتىن ياسالغان ئىش ئۈستىلىدە توپ - توپ قەغەزلەر تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا خەت - چەكلەر، باغاقچىلار، گېزىت - ژۇرناللار، تالونلار، خىلمۇخىل باسما ماتېرىياللىرى بار ئىدى.

فرانسىسكى قارتا ئويناۋاتقانلارنىڭ كەينىدە تۇرغان قىمارۋازلار بىلەن بىر - بىرلەپ قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى - دە، لام - جىم دېمەي كۇتۇپ تۇردى. خۇددىر غوجام ئۇتۇۋالغاندىن كېيىنلا مۇراجىئەت قىلدى:

— دوستۇم دولۇۋار كەپتىكەن.

غوجايىن دەرھال بېشىنى كۆتۈرۈپ كۆزئەينەكنىڭ ئۈستىدىن ياش يىگىتكە سەپسالدى. ئاندىن:

— مەن ئېيتقان ماقالىنى ئەكەلگەنسىز؟ ئۇنى بۇگۈن

مولېرنىڭ مۇنازىرىسى بىلەن قوشۇپ گېزىتكە بېرگەن بولساق تازا قاملىشاتتى، — دېدى.

— مانا ئەكەلدىم، — دېدى دولۇژار يانچۇقىدىن تۆت پۈكلەنگەن قەغەزلەرنى ئېلىپ غوجايىنغا سۇنۇۋېتىپ.

غوجايىن خۇش بولۇپ كۈلۈپ كەتتى:

— بەللى - بەللى، يارايسىز. گېپىدە تۇرىدىغان ئادەم ئىكەنسىز، فرانسىكى، بۇنى سىز كۆرۈپ چىقىڭ.

— خۇددىر ئەپەندى، كۆرمىسەممۇ بولىدۇ. يېزىقچىلىقنى ئۆگىتىپ قويۇش ئۈچۈن بۇ ماقالىنى مەن ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە يازدىم. ناھايىتى ياخشى چىقتى، — دەپ ئالدىراپ ئىزاھلىدى فرانسىكى.

بۇ چاغدا ئېگىز بوي، ئورۇق كېلىگەن بىر كىشى قارتا تارقاتتى. بۇ سولغا مايىلراق كەلگەن پارلامېنت ئەزاسى ئىدى. غوجايىن ئۆزىگە تېگىشلىك قارتىلارنى ئېلىۋېتىپ تىلىنىڭ ئۈچىدىلا:

— ئۇنداق بولسا بوپتۇ، — دەپ قويدى.

ئويۇن باشلىنىپ كەتكۈچە ئىشنى پۈتكۈرۈۋېلىش ئۈچۈن فرانسىكى غوجايىننىڭ قۇلىقىغا:

— سىز دولۇژارنى مالاموفنىڭ ئورنىغا ياللاپ ئىشلىتىشىمگە قوشۇلغانىدىڭىز. مەن ئۇنى ئوخشاش شەرت بىلەن ئىشلەتسەم بولامدۇ؟ — دەپ ئالدىراپ سورىدى.

— بولىدۇ.

غوجايىن شۇنداق دەپ قويۇپلا ئويۇنغا كىرىشىپ كەتتى. فرانسىكى دوستىنى قولىدىن تارتىپلا سىرتقا باشلىدى. نوبىر دې فالېنى گويا دولۇژارنى تونۇمىغاندەك قاراپمۇ قويمىدى. يالڭ رېفار ئۇنىڭ ئەكسىچە دولۇژار بىلەن خۇددى قەدىناس دوستلاردەك قىزغىن كۆرۈشۈپ، شۇ ئارقىلىق بۇنىڭدىن كېيىن ئىشلىرىڭغا ھەمدەمدە بولالايمەن، دېگەن مەنىنى ئۇقتۇردى.

ئۇلار كۆتۈۋېلىش ئۆيىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا

ئولتۇرغانلارنىڭ هەممىسى ئۇلارغا قارىدى. فرانسىسكى ياش چوكانغا قاراپ ئەتەي هەممىگە ئاڭلىتىپ:

— غوجايىن پىلان كومىتېتىدىن كەلگەن ئىككى كىشى بىلەن سۆزلىشىۋاتىدۇ. سىزنى سەل تۇرۇپ قويۇل قىلماقچى، — دېدى ۋە ئۆزىنى قەستەن ئالدىراش كۆرسىتىپ خۇددى دەرھال بېرىپ جىددىي تېلېگرامما يازىدىغاندەك غۇيۇلداپ كېتىپ قالدى. تەھرىر بۆلۈمىگە قايتىپ كىرگەندىن كېيىن فرانسىسكى يەنە ياغاچ توپ ئويناشقا كىرىشتى. ئۇ ساناق سانىغاچ مۇنداق دېدى:

— گېپىمگە قۇلاق سېلىڭ. ھەر كۈنى سائەت ئۈچتە مۇشۇ يەرگە كېلىسىز. مەن سىزگە باردىغان يەرلەرنى، زىيارەت قىلىدىغان شەخسلەرنى ئېيتىپ بېرىمەن. بۇ ئىشلارنىڭ بەزىلىرىنى كۈندۈزى، بەزىلىرىنى ئاخشىمى ئىشلەيسىز. چۈشتىن ئىلگىرى بېجىرىۋېتىشكە تېگىشلىك ئىشلارمۇ بار. مەن ئالدى بىلەن سىزگە ساقچى ئىدارىسى 1 ـ ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرىغا خەت قىلىپ بېرىمەن. ئىككىنچى ئىش، ئۇ سىزگە قول ئاستىدىكى بىر خىزمەتچىسىنى تونۇشتۇرۇپ قويىدۇ. مۇھىم خەۋەرلەر توغرۇلۇق شۇنىڭ بىلەن مەسلىھەتلىشىسىز. ئۈچىنچى ئىش، مېنىڭ دەۋاتقىنىم ئەلۋەتتە ھۆكۈمەتكە دائىر ياكى ھۆكۈمەتكە ئاز ـ تولا مۇناسىۋەتلىك خەۋەرلەر. باشقا كونكرېت ئەھۋاللارنى سىنبوردانىدىن سورىۋېلىڭ. ئۇ ھەممىنى بىلىدۇ. تۆتىنچى ئىش، سىز ئۇنى سەل تۇرۇپ ئىزدىسىڭىزمۇ، ئەتە ئىزدىسىڭىزمۇ بولىۋېرىدۇ. ئەڭ مۇھىمى، مەن سىزنى بىرەرى بىلەن كۆرۈشكىلى ئەۋەتسەم، سىز بېرىپ شۇ كىشىدىن ھەممە ئىشنى سۈرۈشتۇرۇپ بىلىپ كېلىشىڭىز لازىم. بەشىنچى ئىش، سىز ھىم يېپىقلىق ئىشكىتىنمۇ قىسىلىپ يۈرۈپ كىرىۋېلىشنى ئۆگىنىۋېلىشىڭىز كېرەك. ئالتىنچى ئىش، سىزنىڭ ھەر ئايلىق تۇراقلىق مائاشىڭىز ئىككى يۈز فرانك، ئۇنىڭدىن سىرت سىز ئەكەلگەن ئاخبارات خەۋەرلىرىنىڭ ئىچىدە قىزىقارلىقلىرى بولسا ھەربىر قۇرى ئۈچۈن ئىككى سۇ قوشۇلىدۇ، يەتتىنچى،

سىزگە يازغۇزغان ھەر خىل تېمىدىكى ماقالىلەرنىڭ ھەربىر قۇرىغىمۇ ئىككى سۆز بېرىمىز. سەككىزىنچى...

فرانسىسكى شۇلارنى دەپ بولۇپ ئويۇنغا كىرىشىپ كەتتى. ئۇ «9، 10، 11، 12، 13» دەپ ساناپ «13»كە كەلگەندە توپنى چۇشۇرۇۋېتىپ تىللاپ تاشلىدى:

— ئاناڭنى، ۋۇ نەس باسقان «13» مۇشۇ كاساپەتكە كەلگەندىلا تەلىيىم قاچىدۇ، ۋۇ خۇنپەر. مەن چوقۇم 13 - چېسلا ئۆلىدىغان ئوخشايمەن.

بىر مۇھەررىر ئىشىنى تۈگىتىپ بولۇپ ئىشكاپتىن ياغاچ توپنى ئالدى. پاكار، ۋىجىك بۇ ئادەم يېشى ئوتتۇز بەشلەردە بولسىمۇ، كىچىك بالىلاردەكلا كۆرۈنەتتى. بىردەمدىن كېيىن يەنە بىرنەچچە مۇخبىر كىرىپ ئۆزلىرىنىڭ توپلىرىنى ئېلىشتى. شۇنىڭ بىلەن بەش - ئالتە كىشى قاتار تۇرۇپ رېتىم بىلەن ئويىنىغىلى تۇردى. قىزىل، سېرىق، قارا... ھەر خىل توپلار يۇقىرىغا ئۆرلەيتتى، تۆۋەنگە چۈشەتتى. ئويۇنچىلار ئىككى مۇھەررىرنىڭ رېپىرىلىكىدە مۇسابىقىگە چۈشۈپ كەتتى. فرانسىسكى ئۇ بىر نومۇر ئۇتۇۋالدى. ھېلىقى كىچىك چىراي كىشى ئۇتتۇرۇپ قويدى. شۇڭلاشقا ئۇ قوڭغۇراق چېلىپ خىزمەتچىنى چاقىرىپ توققۇز ئىستاكان پىۋا ئەكىرىشنى بۇيرۇدى. كۆپچىلىك پىۋىنى ساقلىغاچ يەنە ئويىنىدى. دولۇۋار يېڭىدىن تونۇشۇۋاتقان خىزمەتداشلىرى بىلەن پىۋا ئىچىشكەندىن كېيىن فرانسىسكىدىن:

— مەن ھازىر نېمە ئىش قىلىمەن؟ — دەپ سورىۋىدى، فرانسىسكى:

— بۇگۈنچە سىزگە ئىش يوق. كەتكۈچىز بولسا كېتىۋېرىڭ، — دەپ جاۋاب بەردى.

— ئۇنداقتا... بىزنىڭ... بىزنىڭ ماقالىمىز... بۇگۈن ئاخشام بېسىلامدۇ؟

— ھەئە، لېكىن بۇنىڭ بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن.

ئارگىنالنى ئۆزۈم سېلىشتۇرىمەن. سىز بېرىپ ماقالىنىڭ داۋامىنى يېزىۋېرىڭ. ئەتىمۇ بۈگۈنكىدەك سائەت ئۈچتە كەلسىڭىز بولىدۇ.

دولۇۋار بۇ يەردىكىلەر بىلەن تېخى تونۇشمىسىمۇ، هەممەيلەن بىلەن قول ئېلىشىپ خوشلاشتى. ئاندىن خۇشال ۋە روهلۇق هالدا هەشەمەتلىك پەلەمپەيدىن چۈشۈپ كەتتى.

تۆتىنچى باب

كاللىسىغا ھېلىقى ماقاله كىرىۋېلىپ مېڭىسىنى قاپاق قىلىۋەتكەچكە، دولۇۋار كېچىچە تۇزۇك ئۇخلىيالمىدى. شۇڭا، تاڭ يورۇماستىنلا ئورنىدىن تۇرۇپ كوچا چۆرگۈلىدى. گېزىت توشۇغۇچىلارنىڭ بوتكىلارغا گېزىت ئەكېلىشىگە تېخى خېلى ۋاقىت بار ئىدى.

ئۇ «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ سىنلاس ۋوگزالىغا ئەڭ بالدۇر كېلىدىغانلىقىنى بىلگەچكە شۇ يەرگە باردى. بىراق، بەك بالدۇر كېلىۋالغانلىقى ئۈچۈن گېزىتنى كۇتۇشكە توغرا كەلدى.

ئۇ بىتاقەت بولۇپ ئۇياق ـ بۇياق ماڭدى. گېزىت ساتقۇچى ئايال كېلىپ، بوتكىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى. دولۇۋار بىرپەستىن كېيىن بىر ئەرنىڭ قاتلاقلىق بىر توپ گېزىتنى بېشىغا قويۇپ كەلگىنىنى كۆرۈپ، ئالمان ـ تالمان يۇگۇرۇپ كەلدى. قارىسا «فىيگالو گېزىتى»، «چىربوراس گېزىتى»، «گاۋرولۇقلار گېزىتى»، «چوڭ ئىشلار گېزىتى» ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئىككى ـ ئۈچ پارچە سەھەرلىك گېزىت كەلگەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى يوق ئىدى.

«ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى»نى ئەتىگى سانغا قالدۇردىمۇ يا؟ ياكى «خۇددىر تۆرە يەنە بىر كۆرۈپ چىقىپ قاملاشماپتۇ، دەپ بىر چەتكە تاشلاپ قويغانمىدۇ؟» دولۇۋار دەككە ـ دۈككىگە چۈشتى. ئۇ يەنە بىرپەس چۆرگۈلەپ بوتكىغا كەلدى. بۇ ئارىلىقتا «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى كەلگەنىدى. دولۇۋار گېزىتنى كۆرۈپلا چاڭ سېلىپ بىر نۇسخىنى ئالدى ـ دە، ئۈچ سۇ تاشلاپ بېرىپ بىرىنچى بەتتىكى ماقالىلەرنىڭ ماۋزۇسىغا

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆز يۇگۇرتتى. يوق ! ئۇنىڭ يۈرىكى دۈپۈلدەپ سوقتى. دەرھال گېزىتنى چوڭ ئېچىپ بىر ماقالىنىڭ تېگىدە «گىئورگى دولوۋار» دېگەن خەتلەرنى كۆرۈپ هاياجاندىن يۈرىكى ئاغزىغا تىقىلدى. گۈلقەلبلىرى ئېچىلىپ ئاغزى قۇلىقىغا يەتكەندەك بولدى.

ئۇ شۇ ئان يۈرۈپ كەتتى. گېزىتنى چىڭ تۇتقان دولوۋارنىڭ ئۇچرىغانلا كىشىگە گېزىتنى تەڭلەپ: «بۇنى سېتىۋال، بۇ گېزىتتە مەن يازغان ماقالە بار» دېگۈسى كېلەتتى. كوچىنىڭ بېشىدا تۇرۇۋېلىپ خۇددى گېزىت ساتقۇچى بالىلاردەك: «كۆرۈڭلار! ‹فىرانسىيە تۇرمۇشى› گېزىتىنى كۆرۈشكە ئالدىراڭلار ! ئۇنىڭدا گىئورگى دولوۋارنىڭ ‹ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى› دېگەن ماقالىسى بار!» دەپ بار ئاۋازى بىلەن توۋلىغۇسى كېلەتتى. ئۇشتۇمتۇت بۇ ماقالىنى ئوقۇپ باققۇسى كەلدى. بۇنى بىرەر قەھۋەخانىغا كىرىپ خالايىقنىڭ ئارىسىدا ئوقۇش كېرەك. دولوۋار مۇشۇ خىيال بىلەن ئادەم كۆپ رېستورانىنى ئىزدەپ ماڭدى. خېلى ماڭغاندىن كېيىن بىرنەچچە خېرىدار بار بىر قەھۋەخانىنى تاپتى ـ دە، كىرىپ شىكەر قومۇشى هارىقىدىن بىر ئىستاكان ئالدى. بۇنداق چاغدا بۇ خىل هاراقنى ئىچىش مۇۋاپىقمۇ؟ دېگەنلەرنى ئويلاپمۇ قويمىدى. ئاندىن: «هوي بۇرادەر! ماڭا بىر پارچە ‹فىرانسىيە تۇرمۇشى› گېزىتىنى ئەكېلىپ بېرىڭ!» دەپ توۋلىدى. ئاق پەرتۇق تارتقان بىرسى كېلىپ ئۆزرىخاهلىق ئېيتتى:

ـــ ئەپەندى، بىزدە «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى يوق. پەقەت «سادا گېزىتى»، «ئەسىر گېزىتى»، «پانۇس گېزىتى»، «كىچىك پارىژلىق» گېزىتلىرىلا بار.

ـــ كۆرە بۇنى، قانداق قەھۋەخانا بۇ؟ ماڭ، بېرىپ بىر نۇسخا ئەكەل، ـــ دېدى دولوۋار غەزەپ بىلەن، كۇتكۇچىلەر گېزىتنى ئەكەلگەندىن كېيىن ئۇ ئۆزىنىڭ ماقالىسىنى ئوقۇشقا باشلىدى ۋە خەقلەرنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلىش ئۈچۈن:

ـــ پاھ، قالتىسقۇ! قارا بۇنى ! ـــ دېدى ۋە قەھۋەخانىدىن چىقىپ كەتكۈچە گېزىتنى ئەتەي ئۈستەلگە تاشلاپ قويدى.

ـــ ئەپەندى، ھوي ئەپەندى! گېزىتىڭىزنى ئۇنتۇپ قالدىڭىز! ـــ دەپ توۋلىدى قەھۋەخانىنىڭ غوجايىنى ئۇنىڭ كەينىدىن.

ـــ سىلەرگە قالدۇردۇم. مەن ئۇنى ئوقۇپ بولدۇم. بۇ گېزىتتە ئاجايىپ قىزىقارلىق ئىشلار يېزىلىپتۇ.

دولۇۋار قىزىقارلىق ئىشلارنىڭ نېمىلىكىنى دېمىدى، لېكىن ئىشكتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ، بايا ئۆزىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان بىر ئادەمنىڭ ئۈستەلدىكى «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنى ئېلىپ قاراۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى.

تاشقىرىغا چىققاندىن كېيىن دولۇۋار ئەمدى نېمە قىلىش كېرەك؟ دەپ ئويلىنىپ ئاخىرىدا ئىلگىرى ئىشلىگەن ئىدارىسىگە بېرىپ بۇ ئايدىكى مائاشىنى ئېلىۋېلىش ۋە خىزمەتتىن چېكىنىش رەسمىيەتلىرىنى بېجىرىش نىيىتىگە كەلدى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان سابىق باشلىقىنىڭ ۋە ئىشداشلىرىنىڭ چىرايلىرىنىڭ ئۆزگىرىپ قانداق بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ خۇشلۇقىدىن يايراپ كەتتى. خۇسۇسەن باشلىق چوقۇم قاتتىق ھودۇقىدۇ. ئۇنى شۇ قىياپەتتە كۆرۈش نېمىدېگەن ھۇزۇر ـ ھە!

دولۇۋار ئاستا ماڭدى. چۈنكى، بوغالتىر بۆلۈمىدىكىلەر سائەت ئوندا ئىشقا چۈشەتتى.

ئۇ ئىشلىگەن ئىشخانا ناھايىتى چوڭ ھەم بەك قاراڭغۇ ئىدى. شۇڭا، قىش كۈنلىرى ئەتىدىن ـ كەچكىچە گازۋاي لامپىنى يېقىپ قويمىسا ھېچ ئىش قىلغىلى بولمايتتى. ئىشخانىنىڭ ئىشىكى تارغىنا ھويلىغا ئېچىلاتتى. ئۇدۇلدا يەنە باشقا ئىشخانىلارمۇ بار ئىدى. ئىشخانىدا سەككىز نەپەر خىزمەتچى، بىر مۇئاۋىن مۇدىر بولۇپ، مۇئاۋىن مۇدىر ئىش ئورنىنى ئىشخانا ئىچىدىكى دەرپەردىنىڭ كەينىگە ئورۇنلاشتۇرۇۋالغانىدى.

دولۇۋار مائاش تارقىتىدىغان خادىمنى تېپىپ ئۆزىگە

تېگىشلىك بىر يۇز سەككىز فىرانك يىگىرمە بەش سانتىم پۇلنى ئالغاندىن كېيىن غادايغان هالدا نۇرغۇن ۋاقتىنى ئۆتكۈزگەن ئىشخانىغا قاراپ ماڭدى. ئىشكتىن كىرىشىگىلا مۇئاۋىن مۇدىر پوتىر ئەپەندى چاقىردى:

ــ هاي، هاي دولوۋار ئەپەندى، ئەمدى كەلدىڭىزمۇ؟ مۇدىر سىزنى نەچچە رەت ئىزدىدى. سىزگە شۇ نەرسە مەلۇم بولغايكى، ئۇ بىر ئادەمنىڭ دوختۇرنىڭ ئىسپات قەغىزىسىز كېسەللىك ئۇچۇن ئىككى كۇن رۇخسەت سورىشىغا ئۇنىمايدۇ.

ــ پەرۋايىم پەلەك!

خىزمەتچىلەر چۆچۈپ تەۋرەپ كەتتى. دولوۋارنىڭ جاۋابىدىن هەتتا پوتىر ئەپەندىمۇ سارايسىمە بىلەن دەرپەردىنىڭ كەينىدىن بېشىنى چىقاردى. پوتىر ئەپەندىنىڭ رېماتىزم كېسىلى بولغاچقا، ئۆتۈشمە شامالدىن بەك قورقاتتى. شۇڭا، ئادەتتە دەرپەردىنىڭ كەينىدىن زادى چىقمايتتى. دەرپەردىدىن ئىككى دانە تۆشۈك ئېچىۋالغان بولۇپ، شۇ تۆشۈكلەردىن قول ئاستىدىكىلەرنى نازارەت قىلىپ تۇراتتى.

ئىشخانىنى ئېغىر سۈكۈت قاپلىدى. مۇئاۋىن مۇدىر بىرهازادىن كېيىن ئاران ئېسىگە كېلىپ:

ــ سىز هازىر نېمە دېدىڭىز؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ پەرۋايىم پەلەك، دېدىم. بۇگۇن مەن خىزمەتتىن ئىستېپا بەرگىلى كەلدىم. چۈنكى، هازىر «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ مۇهەررىرى بولدۇم. ئەمدى هەر ئايدا بەش يۇز فىرانك ئالىمەن. ماقالە يازسام قۇرى بويىچە هېسابلاپ ئايرىم هەق بېرىشىدۇ. بۇگۇن ئەتىگەندىن باشلاپ شۇ يەرگە خىزمەتكە چۈشتۈم.

دولوۋار ئەسلىدە بۇ گەپلەرنى ئالدىرىماي دەپ ئۇزاقراق ۋاقىت هۇزۇرلانماقچى بولغانىدى. ئەمما، ئالدىراپ كېتىپ بىراقلا ئېيتىۋەتتى: شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ سۆزلىرى كۈتكەندىن ئارتۇق تەسىر كۆرسەتتى. بۇنى كىشىلەرنىڭ هاڭۋېقىپ قىلمايلا

تۇرۇشلىرى ئىسپاتلاپ تۇراتتى. دولۇۋار يەنە:

— مەن بۇ گەپلەرنى ھازىر بېرىپ بېيىردىۋوس ئەپەندىگە دەيمەن، ئاندىن كېلىپ سىلەر بىلەن خوشلىشىمەن، — دەپ قويۇپ مۇدىرنىڭ يېنىغا كىردى. مۇدىر ئۇنى كۆرۈپلا ۋارقىراپ كەتتى:

— بەللى - بەللى ! ئەمدى كەلدىڭىزمۇ؟ سىزگە مەلۇم بولسۇنكى مەن...

— تولا كاركىراۋەرمەڭ، — دېدى دولۇۋار ئۇنىڭ سۆزىنى شارتتىدە بۆلۈپ. خام سېمىز كەلگەن بېيىردىۋوس ئەپەندى خۇددى خورازنىڭ تاجىدەك قىزىرىپ كەتتى ۋە مىخلاپ قويغاندەك تۇرۇپلا قالدى.

— سىزنىڭ زەرگى دۇكىنىڭىزدىن بىزار بولدۇم. بۇگۈندىن باشلاپ ئاخبارات ساھەسىدە ئىشلىمەكچىمەن. ئۇ يەردىكىلەر ماڭا ئىنتايىن ئوبدان ئورۇن بەردى. شۇڭا، سىزگە ئېھتىرام بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئالاھىدە كەلدىم، — دولۇۋار شۇنداق دەپلا بۇرىلىپ چىقىپ كەتتى. ئۇ ئىنتىقامىنى ئالغانىدى.

ئۇ بېرىپ كونا خىزمەتداشلىرى بىلەن بىر - بىرلەپ قول ئېلىشىپ خوشلاشتى. ھېچكىم ئارتۇق بىرنېمە دېمىدى. چۈنكى، ئىشىك ئوچۇق بولغاچقا، ئۇنىڭ مۇدىر بىلەن قىلىشقان گەپلىرىنى ھەممەيلەن ئاڭلىغانىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن دولۇۋارغا چېتىلىپ قېلىشنى ھېچكىم خالىمايتتى.

دولۇۋار كوچىغا چىقتى. يانچۇقىدا ھېلى ئالغان مائاشى تومپىيىپ تۇراتتى. ئۇ ئەرزانراق، تونۇش بىر ئاشخانىغا كىرىپ تويغۇدەك غىزالىنىۋالدى. ئاندىن بىر نۇسخا «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنى ئالدۇرۇپ ئاشخانىدىن چىقىپ كەتكۇچە ئۇنىمۇ ئوستەلدە ئۇنتۇپ قالدى. ئاشخانىدىن چىققاندىن كېيىن بىرنەچچە دۇكانغا كىرىپ ئوششاق - چۇشىڭ بۇيۇملارنى سېتىۋالدى. ئۇ بۇ نەرسىلەرنى ئۆيىگە ئاپارغۇزۇش ئارقىلىق ئۆزىنى دۇكاندىكىلەرگە تونۇتۇش نىيىتى بىلەن كىرگەنلا يېرىدە

ئۆزىنى «فرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ مۇھەررىرى دەپ تونۇشتۇرۇشنى ئۇنتۇمىدى. ئۆزىنىڭ ئادرېسىنى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈپ بولۇپ: «بۇ نەرسىلەرنى ھويلا قاراۋۇلىنىڭكىگە قويۇپ قويساڭلارلا بولىدۇ» دەپ قايتا ـ قايتا تاپىلىدى.

ئۇ يەنە ۋاقىت بارلىقىنى كۆرۈپ كېتىۋاتقان يېرىدىن مەخسۇس ئىسىم كارتىسى باسىدىغان ۋە تېز چىقىرىپ بېرىدىغان بىر باسما دۇكىنىغا كىرىپ يۈز دانە ئىسىم كارتىسى باستۇردى. ئىسمىنىڭ تېگىگە يېڭى مەرتىۋىسىنىمۇ قوشۇپ قويدى. مۇشۇ ئىشلاردىن كېيىن گېزىتخانىغا باردى.

فرانسكى ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەندە ئۆزىنى قول ئاستىدىكى خادىملار بىلەن كۆرۈشۈۋاتقان باشلىقلاردەك تۇتتى. يەنى، كېرىلىپ ئولتۇرۇپ:

ـــ ھە، كەلدىڭىزمۇ؟ ناھايىتى ياخشى. سىزنى كۈتۈپلا تۇراتتىم. سىزگە تاپشۇرىدىغان ئىش بار. مېنى ئون مىنۇت ساقلاپ تۇرۇڭ. مەن ئاۋۋال قولۇمدىكى ئىشنى پۈتكۈزۈۋېتەي، ـــ دېدى ـ دە، يېزىۋاتقان نەرسىسى بىلەن بولۇپ كەتتى.

ئۇستەلنىڭ يەنە بىر تەرىپىدە چىرايى تاتىراڭغۇ، پاكار ۋە سېمىزغىنا تاقىرباش بىرسى نېمىلەرنىدۇر يېزىۋاتاتتى. ئۇنىڭ كۆزى پەۋقۇلئاددە ئاجىز بولغاچقا، بېشى قەغەزگە تېگەيلا دەپ قالغانىدى. فرانسكى ئۇنىڭدىن سورىدى:

ـــ ھەي سىنبوردان، بىزنىڭ ھېلىقىلارنى زىيارەت قىلغىلى سائەت نەچچىدە بارىسىز؟

ـــ تۆتتە.

ـــ ئەمىسە دولۇۋارنى باشلاپ بېرىڭ، ئىشنىڭ يولىنى ئۇنىڭغا ئۆگىتىڭ. ئۇ تېخى يېڭى.

ـــ ماقۇل، چاتاق يوق.

فرانسكى دولۇۋارغا بۇرىلىپ ئۇشتۇمتۇتلا:

ـــ ئالجىرىيە مەسىلىسى توغرىسىدىكى ماقالىڭىزنى ئەكەلدىڭىزمۇ؟ بۈگۈنكى گېزىتتە بېسىلغىنىنىڭ تەسىرى

ئالامەت چوڭ بولدى، ــ دېدى.

دولوۋار تۈرۈپلا قالدى، تىلى كالۋالىشىپ:

ــ ياق، ئەكەلمىدىم... مەن تېخى چۈشتىن كېيىن ۋاقىت چىقارمىكەن دەپتىمەن... ئىشىم تولىراپ كەتتى... مەن ئامالسىز... ــ دېيىشىگە فرانسكى خاپا بولۇپ كەتتى. ئۇ يەلكىسىنى قىسىپ قويۇپ:

ــ ئەگەر سىز بىزنىڭ ئىشەنچىمىزنى مۇشۇنداق يوقىتىدىغان بولسىڭىز ئۆزىڭىزنىڭ ئىستىقبالىغا ئولتۇرىسىز، ھازىر خۇددىي تۆرە ماقالىڭىزنى كۆتۈپ تۇراتتى. مەن ئۇنىڭغا ئەتىلىككە ئەكېلىدىغان بولدى، دەپ قويداي. لېكىن، سىز ئىش قىلماي پۇل ئالمەن دېسىڭىز چوتنى خاتا سوققان بولىسىز، ــ دېدى ۋە سەل توختاپ قوشۇپ قويدى، ــ تۆمۈرنى قىزىقىدا سوقۇش كېرەك ئىدى.

سىنبوردان:

ــ مەن تەييار بولدۇم. ماڭايلى، ــ دېۋىدى، فرانسكى ئۆزىنى ئورۇندۇقىنىڭ يۆلەنچۈكىگە تاشلاپ، قالتىس تەكەببۇرلۇق بىلەن دولوۋارغا:

ــ سىزگە تاپشۇرماقچى بولغان ئىش مۇنداق: پارىژغا جۇڭگونىڭ لى دىڭفاڭ دەيدىغان بىر گېنېرالى كەلدى. ئۇ چوڭ قۇرۇقلۇق مېھمانخانىسىغا چۈشۈپتۇ. يەنە ھىندىستانىنىڭ داپىاشىب لامدىخاۋۇبارى دەيدىغان ئەمىرىمۇ بار. ئۇ بورسىدور مېھمانخانىسىدا ئىكەن. ئۇلار كەلگىلى ئىككى كۈن بوپتۇ. سىلەر بېرىپ ئۇلار بىلەن سۆزلىشىپ كېلىڭلار، ــ دەپ بۇيرۇدى. ئاندىن سىنبوردانغا قارىدى، ــ مەن سىزگە كۆرسەتكەن بىرقانچە مۇھىم جايغا بېرىشنى ئۇنتۇماڭ. گېنېرال بىلەن ئەمىرنىڭ ئەنگلىيەنىڭ يېراق شەرقىدە ئىشلىتىۋاتقان سۇيىقەستلىرىگە قانداق قارايدىغانلىقى، ئەنگلىيەنىڭ مۇستەملىكىچىلىك سىياسىتىگە قارىتا قانداق پىكىردە ئىكەنلىكىنى، بولۇپمۇ فرانسىيەنىڭ ئۇلارنىڭ ئىچكى

ئىشلىرىغا ئارىلاشقانلىقىغا بولغان پوزىتسىيەسىنى بىلدۈرۈپ كېلىشكىلار.

ئۇ شۇلارنى بۇيرۇپ بولغاندىن كېيىن گويا ئۇلارغا مەخپىي بىر گەپنى ئېيتىپ بېرىۋاتقان تەرزدە:

— نۆۋەتتە جامائەتچىلىك بۇ مەسىلىگە ناھايىتى دىققەت قىلماقتا. ئەگەر بىز بۇ مەسىلىگە جۇڭگو ۋە ھىندىستانىنىڭ قانداق قارايدىغانلىقىنى بىلىۋالساق، مۇشتەرىلىرىمىزنى ئالامەت قىزىقتۇرۇۋېتەتتۇق، — دېدى، ئاخىرىدا دولۇۋارغا، — سىنبوردانىنىڭ ئىشنى قانداق باشلايدىغانلىقىنى ئوبدان كۆرۈۋېلىڭ. ئۇ يارامسىز زىيارەتچى. ئۇنىڭ بەش مىنۇتنىڭ ئىچىدە بىر ئادەمنىڭ قورسىقىدىكى گەپنى كولاپ چىقىرالايدىغان ھۈنىرى بار. سىز شۇنى ئۆگىنىۋېلىڭ، — دەپ تاپىلىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ قاپىقىنى تۇرۇپ خېتىنى يېزىشقا كىرىشتى. بۇ قىلىقلىرىدىن ئۇنىڭ كىشىلەر ئارىسىدا پەرق بارلىقىنى، ئۆزىنىڭ ھازىر قانداق ئورۇندا ئىكەنلىكىنى، كونا سەپدىشى، ھازىرقى خىزمەتدىشىغا تونۇتۇپ قويماقچى ئىكەنلىكى مانامەن دەپ تۇراتتى.

ئىشىكتىن چىقىپلا سىنبوردان قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئاندىن:

— قارا بۇنىڭ كۆرەڭلىكىنى، ئۇ بىزگە ئۆزىنى كۆرسىتىپ قويماقچى. ئۇ بىزنى ئۆزىنىڭ مۇشتەرىسى دەپ قالغان چېغى، — دېدى. كوچىغا چىققاندىن كېيىن دولۇۋاردىن سورىدى.

— بىرەر نېمە ئىچمەيلىمۇ؟

— بولىدۇ. مەنمۇ شۇنى خالاپ تۇراتتىم.

ئۇلار بىر قەھۋەخانىغا كىرىپ مۇزدەك ئىچىملىكىلەردىن ئالدۇردى. سىنبوردان گېزىتخانىدىكى كىشىلەرنىڭ گېپىنى باشلىدى. ئۇ ئەڭ كىچىك ئىشلارنىمۇ ئېنىق بىلەتتى.

— غوجايىن سېپى ئۆزىدىن جوھۇت. جوھۇت دېگەننىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى سىزمۇ بىلىسىز. ئۇ خەقنىڭ مەجەزى

ئۆزگەرمەيدۇ. غوجايىن ئۆتۈپ كەتكەن پىخسىق ئادەم.

سىنبوردان كىشىنى ھەيران قالدۇرغان مىسالار بىلەن ئىسرائىلىيەلىكلەرنىڭ پۈشتى بولغان غوجايىنىنىڭ پىخسىقلىقىنى چۈشەندۈرۈپ، ئۇنىڭ بىر يارماقنىڭ تۆشۈكىدىن مىڭ قېتىم ئۆتىدىغانلىقى، ئەرزان ئېلىپ قىممەت ساتىدىغان ھۇنەرلىرىنى سۆزلەپ بەردى.

— مۇشۇنداق يارىماس ئىللەتلىرى بولسىمۇ ئۇ ئىشنى يۈرۈشتۈرەلەيدىغان ئېپى بار ئادەم. ھېچنېمىگە، ھېچكىمگە ئىشەنمەيدۇ. ھەممىلا كىشىگە ھۇنەر ئىشلىتىدۇ. ئۇنىڭ بۇ گېزىتى مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا ھۆكۈمەتكىمۇ ۋەكىللىك قىلىدۇ. يەنى بۇ كاتولىك دىنىنى ھىمايە قىلىدىغان ھەمدە لىبېرالىزم ۋە جۇمھۇرىيەتچىلىكنىمۇ تەشۋىق قىلىدىغان، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئورلىئان پارتىيەسىنىمۇ قوللايدىغان، ئىقتىسادىي ئاساسى ئاجىز بىر گېزىت. غوجايىن بۇ گېزىتنى ئۆزىنىڭ پاي چېكى سودىسى ۋە تۇرلۇك ئوقەتلىرى ئۈچۈن تەشۋىقات يۈرگۈزۈشنى كۆزلەپ چىقارغان. بۇنداق ئىشلارغا ئۇ بەك ئۇستا. ئۇ بىرنەچچە شىركەتلەرنى ئاچتى. ئىلگىرىكى دەسمايىسى تۆت سۇغا يەتمەيدىغان بۇ شىركەتلەر ھازىر پۇل دېگەننى مىليونلاپ تېپىۋاتىدۇ.

سىنبوردان ئاغزى بېسىقماي سۆزلىدى ۋە دولۇۋارنى ھەر گېپىدە بىر قېتىم «قەدىناس ئاغىنە» دېدى.

— بۇ ئاچ كۆزنىڭ بەزى سۆزلىرى بالزاكنىڭ كىتابلىرىدىكى پېرسوناژلارنىڭ تىلىغا ئوپمۇئوخشاش. مەسىلەن، بىر كۈنى مەن، ھېلىقى نوبېر دېگەن دۆت قېرى. يېڭى «دونكىخوت» رېفرارلار ئۇنىڭ ئىشخانىسىدا ئولتۇراتتۇق. خوجىلىق مۇدىرى مېنتېلىن كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ قولتۇقىدا پۈتۈن پارىژلىقلار تونۇيدىغان ئۆچكە تېرىسىدىن ئىشلەنگەن ھېلىقى سومكىسى تۇراتتى. خۇددىي تۆرە ئۇنىڭدىن: «ھە، نېمە ئىش؟» دەپ سورىۋىدى. مېنتېلىن: «مەن ھازىر قەغەز دۇكىنىنىڭ بىر مىڭ

ئالته يۈز فرانك قەرزنى تۆلۈۋېتىپ كەلدىم» دەپ بالىلارچە جاۋاب بەردى. بۇنى ئاڭلىغان غوجايىن ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى چىرايىنى كۆرگەن كىشى چوقۇم قورقۇپ كېتىدۇ. «نېمە دەۋاتىسەن؟» «مەن ھازىر بولۇۋس ئەپەندىنىڭ بىزدىكى قەرزلىرىنى تۆلۈۋېتىپ كەلدىم.» «ئالجىپ قالدىڭمۇ؟» «نېمە بولدى؟» «نېمە بولدى؟... نېمە بولدىمش؟... نېمە بولدىمش؟» غوجايىن كۆزئەينەكنى ئېلىپ سۈرتتى ۋە سەت ھىجايدى. ئۇ ئادەتتە گەپنى قالتىس بىر كەلتۈرۈۋالماقچى ياكى ئادەمنى چېقىۋالماقچى بولغاندا ھەمىشە مۇشۇنداق سوغۇق ھىجىياتتى. ئۇ ئۆزىگە تولۇق ئىشەنگەن ھالدا شاڭخو ئارىلاش سۆزلىدى: «نېمە بولاتتى! بىز گەپ قىلماي تۆت ـ بەش مىڭ فرانك پايدا ئالاتتۇق.» مېنتېلىن ھەيران قالدى: «ئەمما بارلىق ھۆججەتلەر تولۇق، رەسمىيەتكە ئۇيغۇن، بۇلارنى ئۆزۈم تەكشۈرۈپ چىققان. سىزمۇ كۆرۈپ تەستىقلىغاندىڭىزغۇ؟» «ھېچكىم سىزدەك گىرىلىك قىلماس مېنتېلىن ئەپەندى! ـــ دەپ ۋارقىرىدى غوجايىن، ـــ سىز قەرزلەرنى توپلاۋېرىپ ئاندىن سودىلىشىش لازىملىقىنى بىلمىگىز كېرەك ئىدى.»

سىنبوردان شۇلارنى دەپ بەرگەندىن كېيىن بېشىنى سىلكىپ قويۇپ:

ـــ قانداق، بۇ نېمىنىڭ بالىزاكنىڭ پېرسوناژلىرى بىلەن ئوخشاشلىقى بارمىكەن؟ ـــ دېدى.

دولۇۋار بالزاكنىڭ كىتابلىرىنى زادىلا ئوقۇپ باقمىغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ پىكرىنى ماقۇللاپ:

ـــ بىر قېلىپتىن چىققاندەك ئوخشىشىدىكەن، ـــ دەپ قويدى. گەپ خۇددىي خانىمغا يۆتكەلگەندە، سىنبوردان ئۇنى «بىر پارچە گۆھەر» دەپ تەرىپلىدى. فالېننى «ئۆمۈر بويى باش كۆتۈرەلمىگەن قېرى»، رېفارنى «فېيىرباخنىڭ ئۇندۇرمىسى» دەپ ئاتىدى. نۆۋەت فرانسىغا كەلگەندە «ئۇنىڭ تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ قولىدىن ئىش كېلىدىغان خوتۇننى ئېلىۋالغانلىقىنى

دېمىسە تىلغا ئالغۇچىلىك يېرى يوق» دېدى.

دولۇۋار:

ــ ئۇنىڭ خوتۇنى زادى قانداق ئايال؟ ــ دەپ سورىۋىدى، سىنبوردان ئالىقانلىرىنى بىر ـ بىرىگە سۈركەپ قويۇپ:

ــ قالتىس چېچەن، ئېسىل ئايال. ئۇ ئەسلىي فوتلارك دەيدىغان قېرى بايۇەچچىنىڭ ئاشنىسى ئىدى. فوتلارك ئۇنى فرانسىكىغا ئۇستەك بېرىپ چېتىپ قويدى.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ دولۇۋارنى سوغۇق تەر باستى. ئۇنىڭ بۇ غەيۇەتخورنى راسا تىللاپ ئىككى كاچات سالغۇسى كەلگەن بولسىمۇ، سىنبوردانىنىڭ گېپىنى ئۇزۇۋېتىش بىلەنلا چەكلەندى. سەل تۇرغاندىن كېيىن يەنە ئۇنىڭ ئاغزىنى كوچىلىدى:

ــ سىنبوردان، سىزنىڭ ئەسلىي ئىسمىڭىز شۇمۇ؟

ــ ياقەي، مېنىڭ ئەسلىي ئىسمىم دوماس، ــ دەپ جاۋاب بەردى سىنبوردان خۇشخۇي كۈلۈپ، ماڭا «سىنبوردان»① دېگەن بۇ ئىسىمنى گېزىتخانىدىكىلەر قويغان.

دولۇۋار ئىچىملىكنىڭ پۇلىنى تۆلەپ بولۇپ:

ــ ۋاقىت خېلى يەرگە بېرىپ قالدى. ھېلىقى ئىككى ئېسىلزادىنى زىيارەت قىلىشىمىز كېرەك، ــ دېۋىدى، سىنبوردان كۈلۈپ كەتتى:

ــ بەكمۇ گۆدەك ئىكەنسىز. سىزچە مەن شۇ تاپتا بېرىپ جۇڭگولۇق ۋە ھىندىستانلىقتىن سىلەرنىڭ ئەنگلىيەگە قارىتا پوزىتسىيەڭلار قانداق؟ دەپ سورايمەنمۇ؟ ئۇلارنىڭ پوزىتسىيەسى قانداق بولسا مۇشتەرىلىرىمىزگە ياقىدىغانلىقىنى بىلمەيمەنمۇ؟

مەن جۇڭگولۇق، پارسلىق، ھىندىستانلىق، چىللىق، ياپونىيەلىك دېگەنلەردىن بەش يۈزدىن كۆپرەكىنى زىيارەت قىلىپ بولغانمەن. ھەممىسىنڭلا جاۋابى ئوپئوخشاش، شۇڭا يېقىنىدا ئېلان قىلىنغان زىيارەت خاتىرىلىرىدىن بىرنى تېپىۋېلىپ شۇنى

① سىنبوردان ــ فىرانسۇزچە Potin بولۇپ، پىتىنچى، ئالدامچى، دېگەن مەنىدە.

كۆچۈرۈپ قويسام كۆپايە. ناھايىتى كەلسە ئۇلارنىڭ رەڭگىرويى، مەرتىۋىسى، نام - ئاتىقى، بىللە كەلگەن ھەمراھلىرى ۋەھاكازالارنىلا ئۆزگەرتىپ قويۇشقا زادى بولمايدۇ. بولمىسا «فىيكالو گېزىتى»، «كاۋولۇقلار گېزىتى» دېگەنلەرنىڭ ھۇجۇم نىشانىسى بولۇپ قالىدىغان ئىش. بۇ تەرەپلىرىنى بەش مىنۇتنىڭ ئىچىدىلا ئېنىقلاپ چىقىمەن. بۇلارنى بورسىدور مېھمانخانىسى ۋە چوڭ قۇرۇقلۇق مېھمانخانىسىنىڭ كۆتكۈچىلىرىدىن سورىساملا كۆپايە. بىز تاماكىمىزنى چەككەچ پىيادە ماڭايلى، قايتىپ بارغاندا گېزىتخانىدىن يۈز سۇ كىرا ھەققى ئالىمىز. قەدىرلىكىم، ئىشنىڭ يولى مانا مۇشۇ.

— زىيارەت دېگەن مۇشۇنداق بولسا تاپاۋەتمىز جايىدا بولىدىكەن - دە، — دېدى دولوۋار.

— شۇنداق، — دېدى سىنبوردان سۆزىگە سىرلىق تۈس بېرىپ، — لېكىن خەۋەر يازغانغا يەتمەيدۇ. چۈنكى، خەۋەر دېگىنىڭنىڭ بەزىلىرى ئەمەلىيەتتە شەكلى ئۆزگەرگەن ئېلاننىڭ ئۆزىلا.

ئۇلار مادېلاننا كوچىسىغا قاراپ كېتىۋاتقاندا سىنبوردان:

— ئەگەر سىزنىڭ ئىشىڭىز بولسا كېتىۋېرىڭ. قالغىنىنى ئۆزۈملا توغرىلىۋېتىمەن، — دېۋىدى. بۇ گەپ دولوۋارغا مايەك ياقتى. ئۇ سىنبوردان بىلەن خوشلىشىپ ئۆيگە قايتتى.

ماقاله يېزىش ئۈنى تولمۇ بىئارام قىلاتتى. يول بويى شۇنىڭ غېمىدە قالدى. ئۇ ھەر خىل تەسىراتلار، بولۇپ ئۆتكەن ئۇششاق - چۈششەك ئىشلار، تۇرلۇك كۆزقاراشلار ئۈستىدە ئويلىنىپ چامپې ئېلىپس كوچىسىغا كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ ئۇقمايلا قالدى. پارىژلىقلارنىڭ تولىسى ئىسسىقتىن قېچىپ سالقىن جايلارغا كېتىشكەچكە كوچىدا ئادەملەر شالاڭ ئىدى.

دولوۋار غالىبىيەت دەرۋازىسىنىڭ يېنىدىكى بىر كىچىك ئاشخانىدا كەچلىك تاماق يېگەندىن كېيىن، خىلۋەت كوچىلاردىن ئۆتۈپ ئۆيىگە كەلدى ۋە دەرھال ئىشىنى باشلىماق بولدى.

بىراق، ئۇستەلدىكى قەغەزلەرنى كۆرۈش بىلەنلا كاللىسىدىكى پىكىرلەر خۇددى پارغا ئايلىنىپ كەتكەندەك بىراقلا يوقاپ كەتتى. ئۇ بىرەر - يېرىم ئىشنى يېزىپ باقاي دەپ ئۇرۇنۇۋىدى، خىيالىغا بۇ ئىشنى كەلتۈرسە ئۇنىسى قېچىپ كېتىپ ياكى ھەممىسى بىراقلا كېلىۋېلىپ چىگىچلىنىپ، كاللىسىنى ئۇماچ قىلىۋەتتى. ئۇ قېرىشىپ بېرەر سائەتتەك ھەپىلەشكەندىن كېيىن بەش ۋاراق قەغەزنى بويىاپ چىقتى. نەتىجىسىز ئاۋارىچىلىكلەردىن كېيىن ئۇ ئۆز - ئۆزىگە: «ھازىرچە بۇنداق ئىشلارنى ئەپلەشتۇرەلمىگۈدەكمەن، يەنە بىرەر نۆۋەت دەرس ئالسام بولغۇدەك» دېدى - دە، ھاياجانلىنىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. كۆزىگە ئۆزىنىڭ فرانسىكى خانىم بىلەن بىرلىكتە ئىشلەۋاتقانلىقى كۆرۈنگەندەك بولدى. ئۇ مۇشۇنداق سەممىي، يېقىملىق كەيپىياتتا ئۇزاقراق سىردىشىشقا تەشنا ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يېزىۋېرىپ ماقالە پۈتۈپ قالسا بۇنداق بەختتىن بەھرىمەن بولالماسلىقىدىن ۋايىم يەپ دەررۇ قەلەمنى تاشلىدى - دە، يوتقانغا كىردى.

ئۇ ئەتىسى ئورنىدىن ۋاقچە تۇردى. ۋاقىتنى ئەتەي بوشقا ئۆتكۈزۈپ تولىراق زىيارەت توغرىسىدىكى شېرىن خىياللاردىن ھۇزۇرلاندى. ئۇ دوستىنىڭ ئىشىكىگە بېرىپ قوڭغۇراقنى جىرىڭلاتقاندا سائەت ئون بولغانىدى. ئۆي خىزمەتكارى ئۇنىڭغا:

— ئەپەندى ئىشلەۋاتىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى.

دولۇۋار ئۇنىڭ ئۆيىدە بولۇشىنى خىيالمۇ قىلمىغانىدى. بۇ جاۋابنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

— سىز ئۇنىڭغا مېنىڭ ناھايىتى مۇھىم بىر ئىش بىلەن كەلگەنلىكىمنى ئېيتىڭ، — دەپ تۇرۇۋالدى.

ئۇ ئىشىك تۈۋىدە بەش مىنۇتتەك كۈتكەندىن كېيىن ئۆتكەن نۆۋەت ئۆزىنى ناھايىتى كۆڭۈللۈك ھېس قىلغان ھېلىقى ئىشخانا ئۆيگە تەكلىپ قىلىندى. ئۆتكەنده دولۇۋار ئولتۇرغان ئورۇندا ھازىر فرانسىكى ئولتۇرۇپ بىرنەرسە يېزىۋاتاتتى. ئۇنىڭ

ئۇچسىدا ئۆي ئىچىدە كىيىدىغان ئۇزۇن خالات، پۇتىدا ساپما كەش، بېشىدا ئىنگلىزچە بۆك بار ئىدى. خانىمى يەنىلا ئاق مۇنچا خالىتىدا بولۇپ، تاماكا چىشلىگىنىچە تام مەشكە يۆلىنىپ بىرنېمىنى ئېيتىپ بېرىۋاتاتتى.

دولۇۋار بوسۇغىدىلا تۇرۇپ تۆۋەنچىلىك بىلەن بوش ئاۋازدا كەچۈرۈم سورىدى:

— ئەپۇ قىلىڭلار، مەن سىلەرگە يەنە مالاللىق يەتكۈزدۈم.

ئاغىنىسى ئۇنىڭغا بۇرىلىپ چېچىلدى:

— سىزگە يەنە نېمە كېرەك؟ چاپسان گەپ قىلىك، ئالدىراش ئىكەنلىكىمىزنى كۆزىڭىز كۆرمەيۋاتامدۇ؟

— ئىشىمغۇ يوق ئىدى. ھەرھالدا مېنى كەچۈرسەڭلار، — چۆچۈپ كەتكەن دولۇۋار ئارانلا شۇنى دېيەلىدى. ئەمدى فرانسكىنىك راستلا ئاچچىقى كەلدى.

— تولا ئەزمىگىزنى ئەزمەك ! سىز بۇ يەرگە ئاتايىن «سەھىرىڭلار خەيرلىك بولسۇن» دەپ قويغىلىلا ئۇسۇپ كىرمىگەنسىز، — دەپ زەردە قىلدى ئۇ.

بۇنىك بىلەن دولۇۋار تېخىمۇ ھودۇقۇپ كەتتى. تەمتىرىگىنىدىن دۇدۇقلاپ تۇرۇپ كېلىش مۇددىئاسىنى ئېيتتى:

— بىرەر ئىشقۇ... يوق ئىدى... شۇ... بىر... ھېلىقى نەرسىنى تازا ياخشى... يازالمايۋاتىمەن... ئۆتكەندە... بەك ياردەم قىلىۋەتكىز... شۇ... شۇڭا... مەن يەنە...

فرانسكى ئۇنىك سۆزىنىك بېلىگە تەپتى:

— چاقچاق قىلىشقا تازىمۇ ئۇستىكەنسىزغۇ. سىزچە كەتمەننى پېقىر چاپسا، ئاي ئاخىرىدا كاسسىردىن پۇلنى سىز ئالسىڭىز ئوبدان بولىدىكەن ـ دە! قالتىس گەپ ئىكەن بۇ!

ياش خانىم ئۇنچىقمىدى. ئۇن ـ تىنسىز ھالدا تاماكىسىنى چېكىپ گويا شاڭخونى چىرايلىق نىقاب بىلەن بېزەۋاتقانىدەك كۈلۈمسىرەپ تۇرىۋەردى.

دولۇۋار قىزىرىپ كەتتى:

ـــ كەچۇرۇڭلار... مەن ئويلاپتىمەنكى... مەن ئۆزۈمچە... ـــ ئۇ توساتتىن ئۆزىگە كەلگەندەك بىردىنلا ئاۋازىنى كۆتۈردى، ـــ سىزنىڭ ئەپۇ قىلىشىڭىزنى سورايمەن خانىم، تۇنۇگۈن ماڭا يېزىپ بەرگەن تەسىرلىك ماقالىڭىز ئۈچۈن سىزگە يەنە بىر قېتىم رەھمەت ئېيتىمەن.

دولۇۋار بىر تەزىم قىلىۋېتىپ فرانسىكىغا:

ـــ مەن سائەت ئۈچتە چوقۇم گېزىتخانىغا بارىمەن، ـــ دېدى - ده، ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.

ئۇ ئالدىراپ ئۆيگە كېتىۋېتىپ تىنماي: «بولدى، بەس. بۇنى ئۆزۈم يازاي. ئۆزۈم مۇستەقىل پۈتكۈزۈپ ئۇنىڭغا بىر كۆرسىتىپ قويايي...» دەپ پىچىرلىدى. قەلبىدىكى غەزەپ كۈچى ئۇنى ئىلھاملاندۇراتتى. ئۇ ئۆيگە كىرىپلا ئۈستەلگە كېلىپ ئولتۇردى - دە، ئۆتكەندە فرانسىكى خانىم ماقالىنىڭ بېشىغا ئورۇنلاشتۇرغان مۇھەببەت هېكايىسىنى داۋاملاشتۇردى. ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا خاس ناباب قەلەم، تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارغا باب قوپال تىلى بىلەن تاينى يوق، ئەما ۋەھىمىلىك ۋەقەلەرنى توقۇدى. ئۆزى ئوقۇغان هېكايىلەردىكى ۋەقەلەرنى كۆچۈردى. بىرنېمىلەر قىلىپ بىرەر سائەتتىن كېيىن ماقالىنى پۈتكۈزگەن بولدى. ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ يازغىنى هېكايە ئەمەس، مەزمۇنسىز سۆزلەر دۆۋىسى ئىدى، خالاس. بىراق، دولۇۋار ئۆزىنىڭ ئەمگىكىدىن قانائەت هاسىل قىلغان هالدا تولۇق ئىشەنچ بىلەن ماقالىنى گېزىتخانىغا ئېلىپ باردى. ئۇنىڭغا بىرنېچى بولۇپ سىنبوردان ئۈچراشتى. ئۇ خۇددى قەدىناس ئاغىنىسى بىلەن كۆرۈشكەندەك دولۇۋارنىڭ قولىنى چىڭ سىقىۋېلىپ:

ـــ سىز مەن يازغان سۆھبەت خاتىرىسىنى كۆردىڭىزمۇ؟ قانداق، بولامدىكەن؟ ئەمەلىيەتتە مەن ئۇ جۈڭگولۇق ۋە هېندىستانلىقنىڭ قارىسىنىمۇ كۆرگىنىم يوق. لېكىن، بۇ نەرسەم پۈتۈن پارىژنى خۇش قىلىۋەتتى، ـــ دېدى.

دولوژار دەررۇ بىر گېزىتنى ئېلىپ قارىدى. ماقالە ئۇزۇن بولۇپ، تېمىسى «جۇڭگو بىلەن ھىندىستان» ئىدى. سىنبوردان ئۇنىڭغا ئەڭ قىزىقارلىق ئابزاسلارنى كۆرسەتتى. ئۇلار گېزىت كۆرۈپ تۇرغاندا فرانسىسكى پەيدا بولدى. ئۇ ھاسىرايتتى، چىرايىدىن ئالدىراۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

ــ ئەجەبمۇ ياخشى ئۇچراشتىڭلار. ماڭا دەل ئىككىڭلار كېرەك بولۇپ تۇراتتىڭلار.

فرانسىسكى ئىككىيلەنگە بىرمۇنچە سىياسىي خەۋەرلەرنى ئېيتىپ بەرگەندىن كېيىن، ئۇلارغا بۇ خەۋەرلەرنى بۇگۈن كەچقۇرۇن سۈرۈشتۈرۈپ ئېنىقلاپ كېلىشنى جېكىلىدى.

ــ بۇ ئالجىرىيە مەسىلىسى توغرىسىدىكى ماقالىنىڭ داۋامى، ــ دەپ ھېلىقى ماقالىسىنى تەڭلىدى دولوژار.

ــ ياخشى، ياخشى، بۇنى ئېلىۋالاي، غوجايىنغا مەن ئاپىرىپ بېرەي، ــ دېدى فرانسىسكى. سىنبوردان ھەمراھىنى ئېلىپ كەتتى. كارىدورغا چىققاندا دولوژاردىن سورىدى:

ــ كاسسىرنىڭ يېنىغا باردىڭمۇ؟

ــ ياق بارمىدىم. نېمە بولدى؟

ــ نېمە بولاتتى، پۇلىڭنى ئالمامسىز؟ ئاي توشۇشنى كۈتۈپ يۈرمەڭ. ئەتىلىككە نېمە بولۇشنى، كىم بىلىدۇ. مائاشىڭنى ئالدىن ئېلىۋالغىنىڭ ياخشى، بۇنىڭدىن كېيىن داۋاملىق شۇنداق قىلىڭ.

ــ شۇنداق قىلسامغۇ ئەلۋەتتە ئوبدان بولاتتى، لېكىن...

ــ مەن سىزنى كاسسىرغا تونۇشتۇرۇپ قويماي. ئۇ سىزنىڭ لەۋزىڭىزنى يەردە قويمايدۇ. بۇ ئىدارە پۇل بېرىشكە كەلگەندە خېلى كەڭ قورساق.

شۇ مەسلىھەت بويىچە دولوژار ئىككى يۈز فرانك ئالدى. تېخى تۇنۇگۈنكى ماقالىسى ئۈچۈن يىگىرمە سەككىز فرانك قوشۇپ بېرىشتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ تۆمۈرىيول ئىدارىسىدىن ئالغان مائاشى قوشۇلۇپ ئۈچ يۈز قىرىق فرانكقا ئىگە بولۇپ

قالدى. قولىغا ئەزەلدىن بۇنچىلىك كۆپ پۇل كىرىپ باقمىغان دولۇۋار ئۆزىنى بىردىنلا بەيىپ كەتكەندەك ھېس قىلدى.

سىنبوردان ئۇنى ئۆزلىرى بىلەن بازار تالىشىدىغان بىرقانچە گېزىتخانىغا ئېلىپ باردى. ئۇلار ئۇ يەرلەردە بىرەردەم پاراڭلاشتى. سىنبوردان شۇ ئارقىلىق دولۇۋارغا ئەگەر ئۇلار ئىگىلىمەكچى بولغان خەۋەرلەرنى باشقىلار ئېلىپ كەتكەن بولسا ھەر خىل ئامالالار بىلەن بۇ خەۋەرلەرنى كوچىلاپ بىلۈۋىلىشنىڭ يولىنى كۆرسەتكەن بولدى.

شۇ ئىشلاردىن كېيىن دولۇۋار بىكار بولۇپ قالدى. گۇگۇم چۈشكەندە ئۇ «شاد باھار»نى ئەسلەپ شۇ يەرگە قاراپ ماڭدى. يېتىپ كېلىپلا ئۇدۇل بېلەت سېتىش ئورنىغا كېلىپ:

— پېقىر گىئورگى دولۇۋار «فرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ مۇھەررىرى بولىمەن. ئاۋۇ كۈنى بۇ يەرگە فرانسكى ئەپەندى بىلەن بىللە كەلگەن. ئۇ ماڭا كىرىش كىنىشكىسى تېپىپ بەرمەكچى بولغان. ئۇ بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ قالدىمۇ قانداق؟ ھېچ بىلەلمەيۋاتىمەن، — دېدى.

بېلەت ساتقۇچى دەپتەرلەرنى ئاختۇرۇپ دولۇۋارنىڭ ئىسمىنى تاپالمىدى. لېكىن، ئۇ مۇلايىم كىشى بولغاچقا:

— ئەپەندى، ئۆزىڭىز كىرىپ غوجايىن بىلەن كۆرۈشۈپ بېقىڭ. ئۇ چوقۇم يارىدەم قىلىدۇ، — دېدى.

دولۇۋار ئىچكىرىگە كىرىپ ھايال بولمايلا ھېلىقى كۈنى تونۇشۇپ قالغان لوسېر ئىسىملىك ئايالنى تېپىۋالدى. ئايال دولۇۋارنى كۆرۈپ دەررۇ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ سالاملاشتى:

— ئەھۋالىڭىز قانداق؟ ئاسلىنىم، ئوبدان تۇردىڭىزمۇ؟

— قەدىر ئەھۋال، ئۆزىڭىزچۇ؟

— مەنمۇ يامان ئەمەس، بىلەمسىز ھېلىقى كۈنىدىن بۇيان مەن سىزنى ئىككى قېتىم چۈشىدىم.

دولۇۋار خۇش بولۇپ كۈلۈپ كەتتى.

— ھە، شۇنداقمۇ؟ نېمە ئۈچۈن؟

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

ـــ ھەي، ئەخمەق! نېمە ئۈچۈن بولاتتى؟ سىز كۆڭلۈمگە يېقىپ قالغان گەپ. ئەگەر خالىسىڭىز بىز يەنە ئوينايلى.

ـــ گەپ شۇنداق بولسا، بۈگۈنلا شۇنداق قىلمايلىمۇ؟

ـــ ماقۇل، مېنىڭمۇ كۆڭلۈم شۇ ئىدى.

ـــ ئۇنداق بولسا پۇتۇشتۇق ـ ھە؟ بىراق... ماڭا قارا... ـــ دولۇۋار خۇددى كۆڭلىدىكى گەپنى ئاغزىدىن چىقىرالمايۋاتقاندەك تۇرۇپ قالدى، ـــ لېكىن ھازىر مېنىڭ كۈلۈبتىن يېنىشىم، بىر تىينىمۇ ئاقچا قالمىدى. ھەممىنى ئىشلىتىپ قويۇپتىمەن.

ئايال دولۇۋارنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدى. بۇ جەھەتتە تەجرىبىلىك بولغاچقا ئۇ بىر قاراشتىلا دولۇۋارنىڭ يالغان ئېيتىۋاتقانلىقىنى سېزىۋالدى.

ـــ تولا لولىلىق قىلمىسىڭىز بولارمىكىن. ماڭا بۇ ھۇنەرنى ئىشلەتسىڭىز قاملاشمايدۇ.

دولۇۋار ئۇڭايسىزلىنىپ كۈلدى:

ـــ ئون فىرانك بولامدۇ؟ مەندە بارى شۇ.

ـــ ئىختىيارىڭىز، جېنىم ! ماڭا پۇلىڭىز ئەمەس، ئۆزىڭىز كېرەك، ـــ دېدى پاھىشە مەردلىك قىلغانىدەك. ئاندىن ئۇ كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ دولۇۋارنىڭ بۇرۇتىغا قارىدى ۋە ئەركىلىگىنىچە قولتۇقىغا كىرىپ ناز بىلەن:

ـــ بىر رومكىدىن ئانار شەربىتى ئىچەيلى، ئاندىن چۆرگۈلەپ كېلەيلى. سىز بىلەن بىللە چوڭ تىياتىرخانىغا باراي. ئۆزىمىزنى بىر كۆرسىتىپ قويايلى. سەيلە قىلىپ بولۇپ ئۆيگە بالدۇرراق كېتەيلى. سىزچە شۇنداق قىلساق بولامدۇ؟ ـــ دەپ پىچىرلىدى.

دولۇۋار بۇ كېچىنى پاھىشىنىڭ ئۆيىدە ئۆتكۈزدى. ئەتىسى ئورنىدىن ۋاقچە تۇرۇپ تالاغا چىقتى. ئۇنىڭ يادىغا «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى كەلدى ـ دە، دەرھال بىر نۇسخا گېزىت سېتىۋېلىپ قارىۋىدى. قېرىشقاندەك ماقالە يوق بولۇپ چىقتى.

كېچىدىكى ھارغىنلىقتا قوشۇلغان بۇ كېلىشىمەسلىك خۇددى ئېغىر تاغدەك ئۇنى بېسىپ مۈكچەيتىپلا قويدى. ئۇ ئۆيگە

قايتىپ كېلىپ يېشىنمەستىنلا كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ ئۇخلاپ كەتتى. ئاردىدىن بىرقانچە سائەت ئۆتكەندە ئۇ گېزىتخانىغا كېلىپ خۇددىبىر ئەپەندىنى تاپتى. ئۇ:

ــ ئەپەندى، مەن بۇگۈن ئەتىگەن ئۆزۈم يازغان ئالجىرىيە مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئىككىنچى ماقالەمنى گېزىتتە تاپالماي بەك ھەيران بولدۇم، ــ دېۋىدى. غوجايىن بېشىنى كۆتۈرۈپ قۇرۇقلا قىلىپ:

ــ مەن ئۇنى كۆرۈپ چىقماق، دەپ ئاغىنىڭىز فرانسىكىغا بەرگەن، ئۇ «ماقالە سەۋىيەسىز ئىكەن» دېگەن پىكىرگە كەپتۇ. شۇڭا، سىز بۇ ماقالىنى باشقىدىن يېزىپ بېرىڭ، ــ دېدى.

غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولغان دولۇۋار ئۇن چىقارماي غوجايىنىڭ ئىشخانىسىدىن قايتىپ چىقىپ فرانسىكىنىڭ ئىشخانىسىغا ئۇسۇپ كىردى:

ــ نېمە ئۇچۇن مېنىڭ ماقالەمنى باسمىدىڭلار؟

فرانسىكى ئۆزىنى ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىگە تاشلىغىنىچە تاماكا چېكىپ ئولتۇراتتى. ئىككى پۇتىنى ئۇستەلنىڭ ئۇستىگە ئېلىۋالغان بولۇپ، ئايىغى ئۇستەل ئۇستىدىكى ماقالىنى مەينەت قىلىۋەتكەنىدى. ئۇ ئېرىنگەن ھالدا دانمۇدانە قىلىپ:

ــ غوجايىن بۇ نەرسىڭىزنى «بولماپتۇ» دېدى ۋە «باشقىدىن يازسۇن» دەپ بۇيرۇدى. مانا ئۇ ماقالە، ــ دېدى ـ دە، يېيىقلىق تۇرغان بىر ماقالىنى كۆرسەتتى. دولۇۋارغا ئۇنىڭ ئاۋازى گويا يىراق بىر يەردىكى ئۆڭكۇرنىڭ ئىچىدىن چىقىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. دولۇۋار جاۋاب قايتۇرالمىدى. سەۋەبى ناھايىتى ئوڭايسىزلانغانىدى. ئۇ ماقالىنى ئېلىپلا پۈرلەپ يانچۇقىغا سېلىۋالدى. فرانسىكى ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى روھىي ھالىتىگە ئېتىبار قىلماي:

ــ سىز بۇگۈن ساقچى ئىدارىسىگە بارمىسىڭىز بولمايدۇ، ــ دەپ بىرمۇنچە ۋەزىپە تاپشۇردى. دولۇۋارنىڭ ئۇنى راسا چېقىۋالغۇسى بولسىمۇ، گەپ تاپالمىدى.

ئەتىسى دولوژار باشقىدىن يېزىپ كەلگەن ماقالىسىنى تاپشۇرغانىدى. بۇنىمۇ ئۆزىگە قايتۇرۇپ بېرىشتى. قايتا يازغىنى يەنە قايتۇرۇلدى. پەقەت شۇنىڭدىلا دولوژار قەدىمىنىڭ بەك تېز بولۇپ كەتكەنلىكىنى، فرانسىكىنىڭ ياردىمى بولمىسا ئۆزىنىڭ باش كۆتۈرەلمەيدىغانلىقىنى چۈشەندى. شۇنىڭدىن كېيىن «ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى»نى تىلغىمۇ ئالمايدىغان بولدى. «ئىش شۇنداق بولسا، قۇۋراق بولۇپ ‹سېنىڭ راست، دەپ كۈن ئۆتكۈزۈپ تۇرسام بولغۇدەك، ئىشلىرىمنى يولغا چۈشۈرۈۋالغۇچە ئەپلەپ ـ سەپلەپ زىيارەت مۇخبىرلىقىنى قىلىپ تۇراي» دېگەن يەرگە كەلدى.

ئۇ تىياتىرخانىلارنىڭ ئارقا سەھنىلىرى، سىياسىي سەھنىلەرنىڭ كەينى تەرەپلىرى، مۇھىم ئەربابلارنىڭ ھۇزۇرلىرى كېچەش پالاتاسىنىڭ كارىدورى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىگە بېرىپ كۆرۈپ بولدى. ئىشخانا خىزمەتچىلىرىنىڭ چوڭچىلىقى، خەۋەرلىشىش بۆلۈمىدىكىلەرنىڭ ئۇيقۇغا قانمايدىغان سۆرۈن چىرايلىرى بىلەن ئوبدانلا تونۇشۇۋالدى. مىنىستىرلار، گېنېرالىلار ۋە ئۇلارنىڭ مۇلازىملىرى، ساقچىلار، بەگزادىلەر، ئېسىلزادىلەر، لۈكچەكلەر، پاھىشىلەر، باش كونسۇل، روھانىيلار، بىكار تەلەپلەر، لالىلار، مۇناسىۋەتشۇناسلار، قىمارۋازلار، رىكشىچىلار، قەھۋەخانىلارنىڭ كۈتكۈچىلىرى ۋە باشقا نۇرغۇنلىغان ئادەملەر بىلەن داۋاملىق ئارىلىشىۋەرگەچكە ئۇلار بىلەن ئۇلپەت بولۇپ كەتتى. بۇ كىشىلەرگە ئۇ كۆڭلىدىن قىزىقمىسىمۇ، كۆرۈنۈشتە قىزغىن مۇئامىلىدە بولاتتى. بۇلار بىلەن ھەر كۈنى كۆرۈشۈپ ۋە ئۇلارنىڭ خىزمىتىگە دائىر بىر خىللا گەپلەرنى قىلىشىپ يۈرگەچكە، ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە بىر خىل قاراپ، ئوخشاش ئۆلچەم بىلەن ئۆلچەيدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى ھەر تۈرلۈك ھاراقلارنىڭ تەمىنى تېتىپ كۆرىدىغان ھاراق باھالىغۇچىغا ئوخشىتاتتى. مانا بۇ ھاراق باھالىغۇچى بارا ـ بارا ماركوس ھارىقى بىلەن ئارىكىنتىل

هارىقىنى پەرقلەندۇرەلەيدىغان بولۇپ قالدى. شۇنداق قىلىپ يۇرۇپ ئارىدىن ئانچە كۆپ ۋاقىت ئۆتمەي دولۇۋار داڭلىق زىيارەتچى بولۇپ قالدى. ئۇ قۇۋۇ، تۇيغۇن، زىل ئىدى. ئۇنىڭ ئەكەلگەن خەۋەرلىرى ئىشەنچلىك بولغاچقا، ھەتتا ئۆزىنىڭ خىزمەتچىلىرىنى توغرا كۆزىتىدىغان، مۇھەررىرلەرگە باھا بېرىشكە ئۇستا خۇددىبرمۇ دولۇۋارنى «گېزىتخانىنىڭ بىباھا گۆھىرى» دەپ تەرىپلەيدىغان بولۇپ قالدى. لېكىن، دولۇۋار كەسىپتە ئۆسكەن بىلەن مائاشى ئىككى يۈز فىرانكتىن ئاشمىدى. يازغان خەۋەرلىرىنىڭ ھەربىر قۇرى ئۇچۇن ئاران ئون سۇدىن ئېلىپ تۇردى. كوچا چۆرگۈلەشكە ئامراق دولۇۋار قەھۋەخانا ۋە رېستورانلاردا پۇلنى ئايىماي خەجلەيدىغان بولغاچقا، يانچۇقى ھەمىشە قۇرۇقدىلىپ قالاتتى. شۇڭا، ئۇ نامراتلىقىدىن قاتتىق قايغۇراتتى. باشقا خىزمەتداشلىرىنىڭ چۆنتەكىدە داۋاملىق ئالتۇن ـ كۈمۈش تەڭگىلەر تۇرىدىغانلىقىغا قاراپ ئىچى پۇشاتتى. «ئۇلار پۇلنى قانداق تاپىدىغاندۇ؟» دەپ ھەيران بولاتتى. «ئۇلارنىڭ كىشىگە ئېيتمايدىغان يولى بارمىدۇ؟» دەپ ئويلايتتى ھەمدە «ئۇلار قانۇنسىزلىق قىلامدىغاندۇ؟ ئۆزئارا تىل بىرىكتۇرۇۋالامدىغاندۇ» دەپ گۇمانلىناتتى. يەنە بىر تەرەپتىن ئۇلارغا كۆزى قىزىراتتى. «ئۇلارنىڭ جەزمەن بىر چارىسى بار. ئۇنى بىلىشىم كېرەك. ئۇلارنىڭ كومپانىيەسىگە ئەزا بولۇپ، تاپاۋەتلى بار بۇ ئىشداشلىرىمنى ماڭمۇ نەپ بېرىدىغان قىلىشىم كېرەك» دەپ ئويلىدى.

ئاخشىمى ئۇ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان پويىزلارغا ۋە ئۇنىڭدىنمۇ يىراقلارغا نەزەر سالغان ھالدا قانداق قىلىش كېرەكلىكى توغرىسىدا ئۇزاق باش قاتۇردى.

ئۇيغۇر كتاب بۇربكتى
www.uyghurkitap.com

بەشىنچى باب

ئاردىدىن ئىككى ئاي ئۆتۈپ، سېنتەبىر كۈنلىرى كەلدى. دولۇۋارغا بەخت ـ تەلەي تېخىچىلا چىراي ئاچمايۋاتاتتى. بولۇپمۇ ئورنىنىڭ تۆۋەنلىكى ئۈنى بەكمۇ ئازابلايتتى. قانداق قىلغاندا يۇقىرىغا ياماشقىلى بولىدىغانلىقىنى بولسا بىلەلمەيۋاتاتتى. ئۇ زىيارەتچى دېگەن بۇ ئەرزىمەس خىزمەتنىڭ خۇددى قەپەسكە ئوخشاش ئۆزىنى سولىۋالغانلىقىنى ھېس قىلاتتى. كۆپچىلىك ئۈنىڭغا يۇقىرى باھا بەرسىمۇ، مۇئامىلىدە يەنىلا ئورنىغا قارىشاتتى. فرانسىسمۇ شۇنداق قىلاتتى. دولۇۋار ئۈنىڭغا ئاز ئىش قىلىپ بەردىمۇ؟ لېكىن، فرانسىسكى ئۈنى قايتا تاماققا تەكلىپ قىلمىدى. ئۈنىڭ بىلەن ئاغىنىلەردەك پاراڭلىشىپ يۈرسىمۇ، خىزمەتتە داۋاملىق ئۆزىنىڭ قول ئاستىدىكىلەرگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلاتتى.

دولۇۋار ئېپىنى تېپىپ بىرنەچچە پارچە ماقالىمۇ يازدى. خەۋەرنى تولا يېزىۋەرگەچكە قەلىمىمۇ ئالجىرىيە ھەققىدە ماقالە يازغان چاغلىرىدىكىدىن كۆپ پىشىپ قالدى. شۇڭا، يازغان خەۋەرلىرى ئەمدى ھەرگىزمۇ قايتۇرۇلمايدىغان بولدى. بىراق، خالىغان ماقالىلەرنى يېزىش ياكى سىياسىي مەسىلىلەر توغرۇلۇق ئوبزورچى سالاھىيىتى بىلەن باھا بېرىش باشقا بىر گەپ ئىدى. بۇ ئىككىسى گويا كوچىدا ھارۋىكەشنىڭ ھارۋا ھەيدىشى بىلەن ھارۋا غوجايىنىنىڭ ھارۋىنى ھەيدەتكۈزۈشىدەك پەرقلىق ئىش ئىدى. لېكىن، ئۈنى بۇ ئەمەس، بەلكى ئۆزىگە يۇقىرى تەبىقە ئىشكىلىرىنىڭ ئېچىلماسلىقى ھەمىدىن بەك ئازابلاۋاتاتتى، چۈنكى ئۈنى تۆۋەن كۆرەتتى. گەرچە ئۇ بىرقانچە داڭدار ئايال

ئارتىسىنىڭ باشقا مەقسەتتە كۆرسەتكەن ئىلتىماتىغا نائىل بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئاياللار بىلەن ئاساسەن قويۇق باردى ـ كەلدى قىلالمايۋاتاتتى.

ئۇ ئۆز تەجرىبىسىگە ئاساسەن بارلىق ئاياللارنىڭ ئۆلار مەيلى ئېسىلزادە بولسۇن ياكى ئارتىس بولسۇن، ئۆزىگە پەقەت بىر دەملىككىلا قىزىقىدىغانلىقىنى بىلەتتى. ئۆزىنىڭ تەقدىرىنى باغلىغۇدەك ئايالنى ئۇ تېخىچە ئۇچرىتالماي چۈشەكتىكى تايدەك تېپىرلايتتى.

ئۇ فرانسكى خانىم بىلەن كۆرۈشۈپ كېلىشنى ئويلايتتى ـ يۇ، ئاخىرقى قېتىمقى ئۇچرىشىش يادىغا كېلىپ سوۋۇپ قالاتتى. شۇ چاغدا ئاجايىپ بەك ئوسال بولغانىدى ـ دە. ئۇنىڭدىن سىرت دولوۋاردا «فرانسكى مېنى يەنە تەكلىپ قىلارمىكىن» دېگەن ئۈمىدمۇ يوق ئەمەس ئىدى. ئۇشتۇمتۇت ئۇ دې مالىر خانىمنى ئەسلەپ قالدى. مالىر خانىم كېلىپ تۇرۇڭ دېمىگەنمىدى؟

ئۇ بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن بىكار بولۇپ قالغاندا مالىر خانىمنىڭ ئۆيىگە باردى. مالىر خانىم: «ھەر كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتىن ئىلگىرى مەن داۋاملىق ئۆيدە بولىمەن» دېگەنىدى. ئۇنىڭ ئۆيى فونىرنوي كوچىسىدىكى بىر بىنانىڭ 4 ـ قەۋىتىدە ئىدى. دولوۋار سائەت ئىككى يېرىمدا ئۇنىڭ ئىشىكىنى قاقتى. ئىشىكنى چاچلىرىنى تۈزۈكرەكمۇ تارىمىغان ۋېجىككىنە بىر ئايال خىزمەتكار ئاچتى. ئۇ ياغلىقىنى چىگىپ تۇرۇپ:

ـــ خانىمنى سورامسىز؟ ئۇ ئۆيدە بار، لېكىن ئۇنىڭ ئورنىدىن تۇرغان ـ تۇرمىغانلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن، ـــ دېدى ـ دە، مېھمانخانىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ بەردى. دولوۋار مېھمانخانىغا كىردى. ئۆي خېلىلا چوڭ ئىدى، لېكىن ئۆي جاھازلىرى كۆپ ئەمەس، كونا، سىرلىرىمۇ ئۆچكەنىدى. ئورۇندۇقلار تام تۈۋىگە قاتار قويۇلغان بولۇپ، بۇنى خىزمەتكارلارنىڭ مۇنداقلا قويۇپ قويغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. ئۆينىڭ ئىچىدە ئۆيگە كۆيۈنىدىغان

بىر ئايالنىڭ قولىنى كۆرگىلى بولمايتتى. قارىغاندا بۇ ئۆيگە ھېچكىم كۆڭۈل بۆلمەيدىغاندەك قىلاتتى. تامدا كونىراپ كەتكەن توّت پارچە سۈرەت ئېسىقلىق بولۇپ، ئۇلاردا دەريادىكى قېيىق، دېڭىزدىكى دولقۇن، يايلاقتىكى چاقپەلەك، ئورماندىكى غەمكىن ئادەملەر سىزىلغانىدى. ئېگىز - پەس ئېسىلغان بۇ رەسىملەر بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولمىغانلىقى، ئۇلارنىڭ ئۇزاقتىن بېرى شۇنداق قىڭغىر - سىڭغىر تۇرغانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

دولۇۋار كۈتۈپ ئولتۇردى. خېلى ئۇزاقتىن كېيىن بىر ئىشىك ئېچىلىپ، مالىر خانىم يۈگۈرگىنىچە كىرىپ كەلدى. ئۇ ئۇچىسىغا تاغ - دەريالار، كۆپكۆك گۈللەر، ئاپپاق قۇشلارنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن ھال رەڭ تاۋاردىن ياپونچە خالات كىيىۋالغانىدى. ئۇ ئىشكتىن كىرىپلا توۋلاپ كەتتى:

— مەن تېخى بىزنى ئۇنتۇپ كەتتى، دېسەم ئاخىر ئېسىڭىزگە ئاپسىزدە؟ مەن تېخى ئورنۇمدىن تۇرمىغانىدىم. سىزنىڭ يوقلاپ كەلگەنلىكىڭىزدىن بەكلا خۇش بولدۇم، — ئۇ خۇشاللىق بىلەن ئىككى قولىنى ئۇزارتتى.

ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئانچە ھەشەمەتلىك ئەمەسلىكىنى كۆرۈپ ئۆزىنى خېلىلا ئەركىن ھېس قىلغان دولۇۋار مالىر خانىمنىڭ ئۇزارتقان قولىنى تۇتۇپ بېغىشىغا خۇددى ھېلىقى چاغدا نوبىر قىلغاندەك سۆيۈپ قويدى.

خانىم ئۇنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بېشىدىن - ئايىغىغىچە سەپسېلىپ:

— سىز كۆپ ئۆزگىرىپسىز، سالاپەتلىك بولۇپ كېتىپسىز. پارىژ سىزگە يارىشىپتۇ. بولدى بۇ گەپنى قويايلى، قېنى ماڭا پاراڭ سېلىپ بېرىڭ، — دېدى.

ئۇلار خۇددى كونا تونۇشلاردەك پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. بەش مىنۇتلۇق سۆھبەت ئوخشاش خاراكتېردىكى بۇ ئەر - ئايالنى سىرداشلاردىن قىلىپ قويدى. ئۇلار ئۆزئارا ئىشەنچ، يېقىنچىلىق ۋە مۇھەببەت تۇيغۇسىغا چۆمدى. ياش خانىم ئۇشتۇمتۇت گەپتىن

توختاپ هەيرانلىق بىلەن:

ــ بۇ ئاجايىپ ئىشقۇ؟ ئىككىمىز گويا تونۇشقىلى ئۇزاق بولغان كونا تونۇشلاردەكلا سىردىشىپ كەتتۇق. بىز جەزمەن ئوبدان ھەمراھلاردىن بولۇپ كېتەلىگۈدەكمىز. شۇنداق بولۇشىنى خالامسىز؟ ــ دېدى.

ــ ئەلۋەتتە، ــ دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار مەنىلىك كۈلۈمسىرەپ. ئۇ توق رەڭلىك خالاتنىڭ بۇ ئايالنىڭ ھۆسنىگە ھۆسن قوشقانلىقىنى، يېقىملىقلىق ۋە زىلۋالىقتا ئاق خالاتلىق خانىمغا يەتمەسلىكىنى، ئۇنىڭغا قارىغاندا بەكرەك مەپتۇن قىلارلىق، يۈرەككە ئوت سالىدىغان سېھرىي كۈچكە ئىگە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى.

دولۇۋارغا فرانسىكى خانىمنىڭ يېنىدا تۇرغاندا فرانسىكى خانىم ئۆزىنىڭ كۈلۈمسىرىشى بىلەن ئۇنى ئۆزىگە قارىتىۋاتقاندەك ھەم رەت قىلىۋاتقاندەك، يەنى ئۇ گويا «سىز ماڭا يېقىپ قالدىڭىز» دەپ بولۇپلا، ئارقىسىدىن «سىز تولا ھەددىڭىزدىن ئاشماڭ» دەپ ئاگاھلاندۇرغاندەكلا تۇيۇلغانىدى. ئۇ خانىمنىڭ كۆڭلىدە نېمە بارلىقىنى زادىلا چۈشەنگىلى بولمايتتى. شۇ چاغدا دولۇۋارنىڭ ئۇ خانىمنىڭ پۇتلىرىغا باش قويغۇسى ياكى لىپتىكىنىڭ چىلتەكلىرىنى سۆيۈپ، كۆكسىدىن چىقىۋاتقان ئىللىق ۋە تاتلىق پۇراقنى قانغۇچە پۇرىغۇسى كەلگەنىدى. مالىر خانىمنىڭ قېشىدا تۇرغان دولۇۋاردا ئۇنىڭغا قارىغاندا قوپالراق ۋە ئاشكارىراق ھەۋەس تۇغۇلدى. يۈمشاق تاۋارنىڭ ئىچىدىكى قامەتكە قاراپ ئولتۇرۇپ ئىككى قولىنى تىترىتىۋاتقان، بېسىۋېلىش قىيىن بولغان ھاۋايى ـ ھەۋەس قوزغالدى.

مالىر خانىم توختىماي سۆزلەيتتى، ئۇ گويا بىر تەجرىبىلىك ئىشچى ناھايىتى قىيىن بىر ئىشنى ئىشلەپ قاراپ تۇرغانلارنى ھەيران قىلىۋەتكەندەك ئادەمنى گەپ بىلەنلا قىزىقتۇرۇۋېتەتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاچ: «بۇ گەپلەرنى ئېسىمگە

ئېلىۋالسام ياخشى بولاتتى، ئۇنىڭغا يۈز بېرىۋاتقان ئىشلار توغرىسىدا كۆزقاراشلىرىنى سۆزلەتكۈزۈپ ئاندىن رەتلەپ چىققان بولسا ناھايىتى قىزىقارلىق پارىژ خاتىرىسى بولۇپ چىقاتتى» دەپ ئويلىدى. بىراق، بىرسى بايا مالېر خانىم چىققان ئىشىكنى ئاستا چەكتى، مالېر خانىم:

ــ ئالتۇنۇم. كىرىۋەرگىن، كىرسەك بولمۇبرىدۇ، ــ دەپ چاقىرىۋىدى، قىزچاق كىرىپ كەلدى ۋە ئۇدۇل دولۇۋارنىڭ ئالدىغا بېرىپ قولىنى ئۇزارتتى.

بۇنىڭدىن ئاپىسى ھەيران بولدى:

ــ توۋا، ئۇنى مايىل قىلىۋاپسىز. مەن ئۆزۈمنىڭ قىزىنى تونۇماي قېلىۋاتىمەن جۇمۇ.

دولۇۋار قىزچاقنى سۆيۈپ قويدى ۋە تىزىغا ئولتۇرغۇزۇپ خۇددى چوڭ كىشى بىلەن پاراڭلاشقاندەك گەپلىشىپ كەتتى. ئۇنىڭدىن ئۆتكەن قېتىم كۆرۈشكەندىن بۇيان نېمىلەرنى قىلغانلىقىنى سۈرۈشتۈردى. قىزچاق بالىلارغا خاس زىل ئاۋازى بىلەن بىر ـ بىرلەپ جاۋاب بەردى. ئۇنىڭ ئۆزىنى تۇتۇشلىرى چوڭ كىشىنىڭ ئۆزىلا ئىدى. سائەت ئۇچكە داڭ چېلىۋىدى، مۇخبىر ئورنىدىن تۇردى.

داۋاملىق كېلىپ تۇرۇڭ. بۇگۈنكىدەك پاراڭلىشىمىز. سىزنى كۆرسەم تولىمۇ خۇش بولىمەن. توۋا، مەن سىزنى ئۇزاقتىن بېرى فرانسىلارنىڭ ئۆيىدە ئەجەب ئۇچراتمىدىمغۇ، ــ دېدى مالېر خانىم.

ــ ئالدىراش بولۇپ قالدىم. مۇشۇ نەچچە كۈننىڭ ئىچىدە شۇلارنىڭ ئۆيىدە ئۇچرىشارمىز، ــ دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار.

ئۇ خوشلىشىپ قايتىپ چىقتى. نېمە ئۇچۇندۇر ئۇنىڭ كۆڭلى ئۇمىدكە تولدى. بۇنىڭ سەۋەبى ئۇنىڭغا نامەلۇم ئىدى.

بۇ قېتىملىق ئۇچرىشىش توغرىسىدا ئۇ فرانسىكىغا ئېغىز ئاچمىدى.

لېكىن، شۇنىڭدىن تارتىپ ئۇنىڭ ئارامى يوقالدى. بۇ ئايال

پۇتۇن پىكرىنى چۈلغىدى، چىرايى كۆز ئالدىدىن كەتمىدى، ئاۋازى قۇلاق تۇۋىدە جاراڭلاپلا تۇردى.

سەن بىرسى بىلەن بىرنەچچە سائەت ۋاقىتسىزلا ئاھايىتى خۇشال ئۆتكۈزۈپ قايتساڭ، ئادەتتە مۇشۇنداق يېقىملىق ۋە ئاجايىپ ھېسسىياتتا بولىسەنغۇ؟ بۇ غەلىتە، ئەما يېقىملىق، غۇۋا، يۇرەكنى ئويىنىتىدىغان، شېرىن، تىل بىلەن ئىپادىلەش قىيىن بولغان ھېسسىيات. بۇ بىر سىرلىق تۇيغۇ! مۇشۇ سىرلىق تۇيغۇ ئىلكىگە چۈشۈپ قالغان دولۇۋار كۆزىنى يۇمسىلا بۇ ئوبرازنى كۆرەتتى. يۇرىكى قېپىغا پاتماي قېلىۋاتقاندەك بولاتتى.

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۇ مالىر خانىمنى يەنە يوقلىدى. ئۇ ئايال خىزمەتكارنىڭ باشلىشى بىلەن ئۆيگە كىرىپ تۇرۇشغا تولىنىا پەيدا بولدى. قىزچاق ئۇنىڭغا قوللىرىنى ئەمەس، پېشانىسىنى تەڭلىدى ۋە:

ــ ئاپام سىزنى سەل كۈتۈپ تۇرسۇن دەيدۇ. ئۇ كىيىنىپ بولالمىدى. بۇنىڭغا تەخمىنەن چارەك سائەت كېتەر، ئۇنىڭغىچە سىزگە مەن ھەمراھ بولۇپ تۇرىمەن، ــ دېدى.

دولۇۋار بۇ ئەدەپلىك قىزغا قىزىقىپ قالدى.

ــ ماقۇل، كۈتۈپ تۇراي ! ئاي قىز، سىز بىلەن بىللە بولسام بەك خۇش بولىمەن. لېكىن، بىلىپ قويۇڭ، مەن پەقەتلا تىنچ ئولتۇرالمايدىغان ئادەممەن، ئەتىدىن ـ كەچكىچە ئويناپلا يۇرمەسەم زېرىكىپ كېتىمەن. شۇڭا، ھازىر ئىككىمىز مۇشۇك ـ چاشقان ئويۇنى ئويناپ تۇرايلى بولامدۇ، ــ دېدى.

بۇنى ئاڭلاپ قىزچاق بىرپەس تۇرۇپ قالدى. ئاندىن خۇددى ۋايىگە يەتكەن ئايالىلاردەك كۇلۇمسىرىدى. بۇ تەكلىپ ئۇنىڭغا تۇيۇقسىز بىلىنگەنىدى.

ــ ئۆينىڭ ئىچىدە ئويناشقا بولمايدۇ ـ دە، ــ دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا.

ــ بۇنىڭ بىلەن كارىم يوق. مەن ھەممىلا يەردە ئويناۋېرىمەن. قېنى كېلىڭ، مېنى تۇتۇۋېلىڭ.

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

دولوۋار ئۇستەلنى چۆرگۈلەپ قېچىپ ئۇنى ئۆزىنى قوغلاشقا قىزىقتۇردى. قىزچاق ئەگىشىپ ماڭدى. ئۇ تىنماي كۈلۈمسىرەپ گويا «مېھماننىڭ كۆڭلى ئۇچۇن ئويناپ قويايي» دېگەندەك گايى - گايىدا تۇتۇۋالماقچى بولۇپ قولىنى ئۇزارتتى، لېكىن پەقەتمۇ يۇگۈرمىدى. دولوۋار شاپپىدە توختاپ تىزلىرىنى پۈككىنىچە قىزچاقنىڭ ئاستا - ئاستا ئۆزىنىڭ قېشىغا كېلىشىنى كۈتۈپ تۇردى. ئاندىن خۇددى توشقاندەك تۈيۈقسىزلا سەكرەپ كۆتۈرۈلدى - دە، ئۆزىنى ئۆيىنىڭ بىر چېتىگە تاشلىدى. بۇنى كۆرۈپ قىزچاقنىڭ كۈلكىسى كېلىپ ئىختىيارسىز قاقاهلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئۇ بارا - بارا ئويۇنغا قىزىقىپ ئاستا يۇگۈرۈشكە باشلىدى. دولوۋارغا قولى يېتەي - يېتەي دېگەندە ئۆزىنى تۇتالماي بوش توۋلىۋەتتى. دولوۋار «شاققىدە» ئورۇندۇقنى ئېلىپ ئۇنى توسۇۋالدى. قىزچاق ئامالسىزلىقتىن دولوۋارنى قوغلاپ ئورۇندۇقنى چۆرگۈلىدى. دولوۋار ئۇنى بىر مۇنۇتتەك چۆرگۈلەتكەندىن كېيىن يەنە بىر ئورۇندۇقنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالدى. شۇنىڭ بىلەن رولىنىنا رەسمىي يۇگۈرۈشكە باشلىدى، يۈزلىرى توقاچتەك قىزاردى ۋە پۇتۇن ۋۇجۇدى بىلەن ئويۇنغا بېرىلىپ كەتتى. دولوۋار دائىم ئۆزىنى تۇتۇلۇپ قالىدىغاندەك كۆرسەتكەندە قىزچاق خۇش بولۇپ ئېتىلىپ كېلەتتى. لېكىن، دولوۋار قۇۋلۇق قىلىپ قېچىپ قۇتۇلاتتى. بىر قېتىم قىزچاق ئۇنى تۇتۇۋالايلا دېگەندە دولوۋار ئۇنى قۇچاقلىۋالدى - دە، دەس كۆتۈرۈپ بېشىنى تورۇسقا تەگكۈزدى. ئاندىن:

— مۇشۇك دەرەخكە چىقتى ! مۇشۇك دەرەخكە چىقتى ! — دەپ توۋلىدى.

قىزچاق خۇشاللىق بىلەن قاقاهلاپ كۈلۈپ تېپىرلاپ ئۇنىڭ قولىدىن بوشانماقچى بولدى. شۇ ئىشنىڭ ئۇستىگە مالىر خانىم كىرىپ كەلدى. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ھەيران بولغىنىدىن ئاغزى ئېچىلىپ قالدى.

— ۋاي، ۋاي رولىن... رولىنىنا ئويناپتۇ. ئۇمۇ ئويناۋاتىدىكەنە...

ئەپەندى، سىز سېھىرگەرنىڭ ئۆزى ئىكەنسىز جۇمۇ.

دولۇۋار قىزچاقنى يەرگە چۈشۈرۈپ قويۇپ ئۇنىڭ ئاپىسىنىڭ قولىنى سۆيدى. ئاندىن ئۇچەيلەن بىرلىكتە ئولتۇرۇشتى، رولىننا ئوتتۇرىدا ئولتۇردى. چوڭلار گەپ باشلىۋىدى، رولىننا ئۇلارنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى. ئادەتتە كەمدىن ـ كەم سۆزلەيدىغان رولىننا بۇگۈن ئويناپ بەك هاياجانلىنىپ كەتكەچكە ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي جاۋابلاپ كەتكەنىدى، ئۇنى خانىسىغا كىرگۈزۈۋېتىشكە توغرا كەلدى.

قىزچاق تاكاللاشماي بۇيرۇقنا بويسۇنۇپ خانىسىغا ماڭدى ـ يۇ، كۆز چاناقلىرىدا ياش لىغىرلىدى. ئىككىسىلا قالغاندا مالىر خانىم دەرهال ئاۋازىنى پەسلىتىپ سۆزگە كىرىشتى:

ـــ سىز تېخى بىلمەيسىز، مېنىڭ مۇنداق بىر پىلانىم بار. بۇ پىلاننى تۈزۈۋېتىپلا سىزنى ئويلىدىم. بۇ مۇنداق ئىش. مەن ھەر ھەپتىدە فرانسىلارنىڭ ئۆيىدە تاماققا ئىشتىراك قىلىمەن. شۇڭا، مەنمۇ جاۋابەن ئۇلارنى رېستورانغا چاقىرىپ تۇرىمەن. ئۆيۈمگە مېهمان چاقىرىشنى ئانچە ياقتۇرمايمەن. كۆرۈۋاتقانسىز، ئۆيۈمۇ قۇپقۇرۇقلا. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆي ئىشى، ئاش ـ تاماق دېگەنلەر قولۇمدىن كەلمەيدۇ. مېهمان كۈتۈشنى ئەسلا بىلمەيمەن. مەن مۇشۇنداق كۈننىڭ ئۆتكىنىنى غەنىيمەت بىلىپ ئۆگىنىپ قالغان ئادەممەن. شۇڭا، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن مەن فرانسىكى ئەر ـ خوتۇنلارنى تاماققا تەكلىپ قىلماقچى. ئۇچىمىزلا بولساق زېرىكىپ قالىمىز. مېنىڭ تونۇشلىرىم ئۇلار بىلەن چىقىشالمايدۇ. بۇ بىر تاغار گەپنى قىلىشتىكى مەقسىتىم، سىزگە بۇ پەۋقۇلئاددە مېهماندارچىلىقنى چۈشەندۈرۈپ قويۇش. ئەمدى بىلدىڭىزمۇ؟ مەن سىزنى شەنبە كۈنى بىزنىڭ زىياپىتىمىزگە تەكلىپ قىلىمەن، زىياپەت سائەت يەتتە يېرىمدا «شاد باھار» قەھۋەخانىسىدا. سىز ئۇ يەرنى بىلىدىغانسىز؟

دولۇۋار تەكلىپنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدى.

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com

ـــ بۇ بىز تۆتلا كىشىنىڭ، يەنى بىر جۈپ ئەر، بىر جۈپ ئايالنىڭ زىياپىتى. بۈنداق سورۇنلارغا بىز ئايالار ئانچە ئادەتلەنمىگەچكە، قىزىق تۇيۇلىدۇ.

مالىر خانىم توق سېرىق رەڭلىك ئۇزۇن كۆڭلەك كىيگەن بولۇپ، فىگۇرىسى ئاجايىپ روشەن، جازىبىلىك كۆرۈنەتتى. ئۇ نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى ياساشقا بۇنچىلىك ئەھمىيەت بېرىپ ئۆيى بىلەن كارى بولمايدىغاندۇ؟ بۇ زىددىيەتلىك ئەھۋال دولۇژارنى ئەجەبلەندۈردى. ھەتتا نېمە ئۈچۈندۇر بۇنىڭدىن ئوڭايسىزلانغاندەك بولدى. ناھايىتى ئېسىل، ئىنتايىن نەپىس نەرسىلەرنى كىيىدىغان، ئاسىدىغان ۋە تاقايدىغان مالىر خانىمنىڭ ئۆزى ياشاۋاتقان ئۆي بىلەن كارى يوق ئىدى.

دولۇژار قايتىپ كەتتى. خۇددى ئۆتكەندىكىدەك مالىر خانىمنىڭ سىياقى ئۇنىڭ كاللىسىدىن كەتمىدى. ئۇچرىشىش كۈنلىرىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتتى.

ئۇ ئىككىنچى قېتىم ئىجارىگە مېھمانلىق كاستۇم ـ بۇرۇلكا ئالدى. ئىقتىسادىي ئەھۋالى بۇلارنى سېتىۋېلىشقا يار بەرمىگەچكە، ئۇنىڭغا شۇنىڭدىن باشقا چارە يوق ئىدى. ئۇ بەلگىلەنگەن ئورۇنغا قەرەلدىن نەچچە مىنۇت ئىلگىرى يېتىپ باردى.

كۈتكۈچىلەر ئۈنى 2 ـ قەۋەتتىكى چاققانغىنا زالغا باشلاپ چىقتى. زالنىڭ ھەممىلا جاھازلىرى قىزىل رەڭدە، بىردىنبىر دېرىزىسى كوچىغا ئېچىلاتتى. ئوتتۇرىدىكى چاسا ئۇستەلگە قاردەك ئاق داستىخان سېلىنىپ تۆت دانە پىچاق، ۋىلكا قويۇلغانىدى. ئىككى دانە شامداننىڭ ھەربىرىدە ئون ئىككى تالدىن شام كۆيۈۋاتاتتى. شامنىڭ يورۇقىدا ئەينەك رومكىلار، كۈمۈش ۋىلكا، قوشۇقلار كۆز چاقنىتىپ پارقىرايتتى. دەرەخ شاخلىرىنىڭ رېستوران دېرىزىلىرىدىن چۈشۈۋاتقان يورۇقتا ئەكس ئېتىۋاتقان سايىسى كۆرۈنەتتى.

دولۇژار پاكار بىر سافاغا كېلىپ ئولتۇردى. بۇ سافانىڭ

قاپلىرىمۇ قىزىل ئىدى. كونىراپ پۈرژىنىلىرى بوشاپ كەتكەن سافاغا دولۇۋار ئېغىرلىقى بىلەن چۆكۈپلا كەتتى. سىرتتىن ئېنىقسىز ئاۋازلار يەنى قاچا ـ قۇچىلارنىڭ جارانگ ـ جۇرۇڭشى، كۈتكۈچىلەرنىڭ ئايىغ تىۋىشى، ئىشىكلەر ئېچىلىپ ـ يېپىلغۇچە ئارىلىقتا ئاڭلىنىپ قالىدىغان بىرنەچچە ئېغىز سۆزلەر ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

فرانسىسكى كەلدى. ئۇ زالغا كىرىپلا دولۇۋار بىلەن قول ئېلىشتى، گېزىتخانىدىكى ئىشخانىدا ھېچقاچان مۇنداق قىزغىن كۆرۈشمىگەنىدى.

ــ خانىملار بىللە كېلىۋاتىدۇ، ــ دېدى ئۇ، ئاندىن:

ــ بۇنداق زىياپەت بەك كۆڭۈللۈك بولىدۇ، ــ دەپ قوشۇپ قويدى. ئۇ ئۇستەلگە كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن يېنىپ تۇرغان گاز لامپىسىنى ئۆچۈرۈۋەتتى. ئۆتۈشمە شامالدىن قورقۇپ دېرىزىنىڭ بىر قانىتىنى يېپىۋەتتى.

ــ مەن بىر ئايدىن بۇيان خېلى ياخشى كېلىۋاتاتتىم. بىرنەچچە كۈندىن بېرى يەنە بولالمايۋاتىمەن. سەيشەنبە كۈنى تىياتىرخانىدىن چىقىپ شامال تەگكۈزۈۋالغان ئوخشايمەن، ناھايىتى دەققەت قىلمىسام بولمايدۇ، ــ دەپ شامال تەگمەيدىغان بىر جاينى تاللاپ ئولتۇردى.

ئىشىك ئېچىلىپ ياش خانىملار كىرىپ كەلدى. ئارقىسىدا كۈتكۈچىلەر باشلىقى بار ئىدى. ئۇلار يۈزلىرىگە چۈمپەردە تارتىۋالغان بولۇپ، بۇ تۇرقىدا تولىمۇ زېبا ھەم سىرلىق كۆرۈنەتتى. بۇنداق سورۇنلاردا كەلسە ـ كەلمەس كىشىلەر تولا بولغاچقا ئۇلار ئېھتىيات قىلىشاتتى.

دولۇۋار ئالدى بىلەن فرانسىسكى خانىمغا سالام قىلدى، فرانسىسكى خانىم ئەجەب شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى مېنى ئىزدىمەي تاشلىۋەتتىڭىز، دەپ ئۇنى جىملىدى. ئارقىسىدىنلا بۇرىلىپ دوستىغا قاراپ كۈلۈمسىرىگىنىچە:

ــ قاراڭ، دې مالىر خانىمنىڭ يېنىغا بارغىلى ۋاقىتنىڭىز

چىقىدىكەنغۇ؟! قارىغاندا سىز ماڭا قارىغاندا دې مالېر خانىمغا ئامراق ئوخشايسىز، ــ دەپ چاقچاق قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇستەلگە كېلىپ ئولتۇرۇشتى، كۇتكۇچىلەر باشلىقى تىزىملىكنى فرانسىكىغا ئۇزارتقانىدى. مالېر خانىم:

ــ بۇ ئىككى ئەپەندىگە خالىغان نەرسىسىنى ئەكېلىپ بېرىڭ، بىزگە مۇزلىتىلغان شامپان بولسا بولدى. ئەگەر ياخشىسىدىن بولسۇن، باشقىسى كېرەك ئەمەس، ــ دېدى. كۇتكۇچىلەر باشلىقى كەتكەندىن كېيىن ئۇ ھاياجانلانغان ھالدا كۇلۇپ تۇرۇپ:

ــ بۇگۈن ئاخشام راۋرۇس كۆڭۈل ئاچىمىز. مەست بولمىغۇچە كەتمەيمىز، ــ دېدى.

فرانسىكى گويا ھېچنېمىنى ئاڭلىمىغاندەك:

ــ نەچچە كۈندىن بېرى يەنە مەيدەم ئاغرىپ تۇرۇۋاتىدۇ. دېرىزىنى يېپىۋەتسەك نېمە دەيسىلەر؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ مەيلى، خالىغىنىڭىزچە بولسۇن.

فرانسىكى دېرىزىنىڭ يەنە بىر قانىتىنىمۇ يېپىۋەتتى. شۇنىڭدىلا كۆڭلى ئارام تېپىپ چىرايى ئېچىلدى. فرانسىكى خانىم ھېچنېمە دېمىدى. قارىغاندا ئۇ باشقا خىيالدا ئىدى. ئۇ كۆزلىرىنى ئۇستەلدىكى رومكىغا تىكىپ گويا «نېمە دېسەك دەۋەر. مەن ئاغزىمدىلا ماقۇل دەيمەن. ئەمما، كۆڭلۈم مەڭگۇ ساڭا مەنسۇپ ئەمەس» دەۋاتقاندەك كۇلۇمسىرەپ ئولتۇردى.

ئۇستاندى① نىڭ قۇلۇلىسى كەلتۇرۇلدى. بۇ قۇلۇللەر سېمىز، يۇمشاق قېپىنىڭ ئىچىدە خۇددى كىچىك قۇلاقلاردەك كۆرۈنەتتى. ئاغزىڭىزغا سالسىڭىز تۇزلۇقراق كەمپۇتەك تېتىيتتى. شوربىسىڭىز كانايغا بارمايلا ئېرىپ كېتەتتى.

شورپىدىن كېيىن ئېقى ئاق، قىزىل بېلىق

---

① ئوستاندى ــ بېلگىيەنىڭ بىر شەھىرى. بۇ يەرنىڭ قۇلۇلىسى داڭلىق.

قورۇمسى كەلتۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن مېھمانلار پاراڭغا چۈشتى.

ئۇلار بىر ئېسىلزادە خېنىم بىلەن چەت ئەللىك بىر شاھزادىنى تاماقخانىنىڭ ئايرىم ھۇجرىسىدا ھېلىقى خېنىمنىڭ ئېرىنىڭ بىر ئاغىنىسى تۇتۇۋالغانلىقى توغرىسىدا ئېقىپ يۈرگەن گەپنى دېيىشتى.

فرانسىكى بۇ گەپلەرگە ھەدەپ كۈلدى. ئىككى ئايال بولسا گەپ تاراتقان ئادەم ئۈچىغا چىقىقان پەسكەش نەرسە ئىكەن، دەپ قاراشتى. دولۇۋار ئۇلارنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇپ بۇنداق ئىشلارغا كەلگەندە ئەر كىشى مەيلى بۇ ئىشقا مۇناسىۋەتلىك بولسۇن ياكى ئەھۋالدىن خەۋەردار بولسۇن، مەيلى تاسادىپىي كۆرۈپ قالغان بولسۇن، ئاغزىنى چىڭ يۇمۇشى كېرەك، دەپ قارىدى. ئاندىن:

— ھەممە كىشى گەپ ساقلىيالايدىغان بولسا، ئۇ چاغدا تۇرمۇشتا ئادەم خۇش بولغۇدەك ئىشلار تولا بولىدۇ. ئادەتتە كىشىلەرنى، بولۇپمۇ ئاياللارنى دەل مۇشۇنداق ئېغىز بوشلۇقى قورقۇتىدۇ، — دېدى ۋە قوشۇپ قويدى، — قانداق، بۇ گېپىم راست ئەمەسمۇ يا؟ مېنىڭچە، ئەگەر كۆڭۈلنىڭ بىر دەملىك خۇشلۇقى ئۈچۈن ياش بىلەن بەدەل تۆلەشتىن، يامان ئاتاقلىق بولۇپ قېلىشتىن قورقمايدىغانلا بولسا، نۇرغۇن ئاياللار جەزمەن ئالدى ـ ئارقىغا باقماي بىمالال ھالدا نەپسىنى قاندۇرىدۇ. ئۇشتۇمتۇت قوزغالغان ھېسسىياتنىڭ كەينىگە كىرىدۇ ـ دە، ئاجايىپ كۈچلۈك ۋە چۈشكە ئوخشاش رومانتىك مۇھەببەتنىڭ ئەسىرىگە ئايلىنىپ خىيالىغا كەلگەن ئىشلارنى قىلىۋېرىدۇ.

ئۇ ناھايىتى كەسكىن، تەسىرلىك سۆزلىدى. گويا ئۆزىنىڭ بىرەر مەسلىكىنى ئاقلاپ: «مەن بىلەن بولساڭلار بۇنداق خەتەردىن قورقۇشنىڭ ھاجىتى يوق. ئىشەنمىسەڭلار سىناپ بېقىڭلار!» دەۋاتقاندەك ئىدى.

ئىككى ئايال ئۇنىڭغا قاراپلا قالدى. كۆزلىرى ئۇنىڭ سۆزىنى يۈزدەيۈز قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈرەتتى. ئۇلارنىڭ بۇ سۆزلەر

ئورۇنلۇق دەپ قارايدىغانلىقى، ئۇنچىقماي ئولتۇرۇشى، ئەگەر مەخپىيەتلىك ئاشكارىلانمىسلا پارتىزلىق بۇ خانىملارنىڭمۇ تەۋرەنمەس ئار ـ نومۇسىنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولمايدىغانلىقىنى چۈشەندۈرەتتى. فرانسكى بىر پۈتىنى ئاستىغا باستۇرغان ھالدا سافادا يېتىۋالغان، كىيىمىنى پاسكىنا قىلىۋالماسلىق ئۈچۈن سالفىتكىسىنى مەيدىسىگە تارتىۋالغانىدى. ئۇ ئۇشتۇمتۇت سوغۇق كۈلدى ۋە گۈمانخورلۇق بىلەن:

ـــ توغرا دەيسىز. ئەگەر مەخپىيەتلىكنىڭ ئاشكارىلانماسلىقىغا كۆزى يەتسە ئۇلار چوقۇم قىلغۇلۇقنى خاتىرجەم قىلىۋېرىدۇ. ھەي، بىچارە ئەرلەر، شۇلارغىمۇ ئۇۋال بولىدۇ ـ دە، ـــ دېدى.

كۆپچىلىك مۇھەببەت توغرۇلۇق سۆز باشلىدى. دولۇۋارنىڭ قارىشىچە، مۇھەببەت مەڭگۈلۈك بولمىسىمۇ، ئۇزاق ۋاقىت داۋاملىشاتتى، ئۆزئارا ئىشەنچ، دوستلۇق مۇھەببەتنى پەيدا قىلاتتى، ئىككى تەننىڭ قوشۇلۇشى ئىككى يۈرەكنى جىپسلاشتۇرۇشنى مەقسەت قىلاتتى. بۇلارنى شەرھلىگەندىن كېيىن ئۇ مۇناسىۋەتنىڭ ئۇزۇلۇشى بىلەن پەيدا بولىدىغان تۇگمەس جېدەل ـ ماجىرا، قىيا ـ چىيا، يىغا ـ زارلار ۋە كۆڭۈلنى ئاغرىتىدىغان سۆز ـ ھەرىكەتلەر بىلەن خۇشى يوقلۇقىنى، بۇنىڭغا قارشى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئۆتتى.

ـــ دۇرۇس، مۇھەببەت ئىنسان ھاياتىدىكى بىردىنبىر گۈزەل نەرسە. لېكىن، ئادەتتە بىز ھەددىدىن ئارتۇق تەلەپ قويۇۋېتىپ ئۇنى يوقتىپ قويىمىز، ـــ دېدى ئېغىر خورسىنىپ.

فرانسكى خانىم پىچاقنى ئويناپ ئولتۇرۇپ قوشۇمچە قىلدى:

ـــ شۇنداق... بۇنىسى راست. كىشىنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشىش قانداق ياخشى ـ ھە! ـــ قارىغاندا ئۇ خىيالغا چۆككەندەك، ئاغزىدىن چىقارغىلى بولمايدىغان ئىشلارنى ئويلاۋاتقاندەك قىلاتتى.

ئاساسلىق غەزالار كەلتۈرۈلمىگەچكە ئۇلار بولكىنىڭ

پوستىنى سويۇپ چاينىغاچ شامپاندىن ئوتلايتتى. سارغۇچ رەڭلىك ئېسىل شامپان ئۇلارنىڭ قېنىنى قىزىتىپ يۇرىكىنى ئوينىتىشقا باشلىدى. مۇھەببەت ئاستا ـ ئاستا ئۇلارنىڭ قەلبىنى تاتلىغىلى تۇردى.

كۇتكۇچى پاقلاننىڭ سان گۆشىنى ئەكىردى. پاختىدەك پىشقان گۆش توغرىلىپ چاچتەك قەلەم قىلىنغان كۆكتات ئۇستىگە تىزىلغانىدى. «قالتىس ياخشى نەرسە بۇ» دېدى فرانسىكى بىر توغرام گۆشنى ئاغزىغا سېلىۋېتىپ، ئۇلار يۇمشاق پاقلان گۆشىنى ۋە چاچتەك كۆكتاتلارنىڭ تەمىنى تېتىپ تۇرۇپ ئاستا ـ ئاستا يېيىشكە باشلىدى.

دولوژار بايىقى گەپنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ ئەگەر مەن بىرەر ئايالنى ياخشى كۆرۈپ قالىدىغان بولسام پۈتۈن قەلبىمنى ئۇنىڭغا بېغىشلايمەن. مەن ئۇچۇن دۇنيادا ئۇنىڭدىن باشقىسى يوق بولىدۇ، ـــ دېدى. ئۇ بۇنى گويا ھازىر تاماقلارنىڭلا ئەمەس، مۇھەببەتنىڭمۇ تەمىنى تېتىپ ئولتۇرغاندەك ھاياجانلانغان ۋە ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالدا جاكارلىدى.

ـــ بىر جۇپ قول بىر ـ بىرى بىلەن تۇنجى قېتىم چىڭ سىقىشقاندا، ـــ دېدى فرانسىكى خانىم ئالدىرىماي سۆزلەپ، ـــ بىرسى: «سىز مېنى سۆيەمسىز؟» دەپ سورىسا، يەنە بىرسى: «شۇنداق. مەن سىزنى سۆيىمەن» دەپ جاۋاب بەرسە، دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق بەخت بولامدۇ!

مالېر خانىم رومكىدىكى شامپانىنى ئىچىپ بولۇپ رومكىسىنى قويدى ـ دە، خۇشخۇيلۇق بىلەن:

ـــ مەن بۇنداق قۇرۇق گەپ سېتىپ ئولتۇرۇشنى ياخشى كۆرمەيمەن، ـــ دېۋىدى، ھەممەيلەن كۇلۇشتى ۋە بۇ سۆزنى توغرا تاپتى. سافادا ياتقان فرانسىكى بىلىكىگە تايىنىپ تۇرۇپ پاراڭغا ئارىلاشتى:

ـــ سىزنىڭ بۇنداق ئوچۇق ـ ئاشكارىلىقىڭىز ھەقىقەتەن

كىشىنى قايىل قىلمىدۇ، — دېدى ئۇ جىددىي قىياپەتتە، — بۇ سىزنىڭ ئەمەلىيەتنى تەكىتلەيدىغان ئايال ئىكەنلىكىڭىزنى ئىسپاتلايدۇ. لېكىن، سىزدىن بۇنىڭغا دې مالىر ئەپەندىنىڭ قانداق قارايدىغانلىقىنى سورىسام بولامدۇ؟ — دېدى.

مالىر خانىم ئۇنىڭغا جاۋابەن مۇرىسىنى قىسىپ مەنىسىتمەسلىك بىلەن چىرايىنى پۇرۇشتۇرگەندىن كېيىن ئېنىق قىلىپ جاۋاب بەردى:

— دې مالىر ئەپەندىنىڭ بۇنداق ئىشلارغا ھېچقانداق پىكرى يوق... ئۇ ھوقۇقىدىن ۋاز كېچىدۇ، خالاس.

مۇقەددەس ئەقىدە، سەلتەنەتلىك نەزەرىيەلەر ئاستا ـ ئاستا كونكرېتلىشىشقا قاراپ يۈزلەندى. گەپلەر ئوچۇق ـ ئوچۇقلا ئېيتىلىشقا باشلىدى، لېكىن تاپتىن چىقمىدى. بۇ چاغدىكى پاراڭ چىرايلىق ۋە ئەستەرلىك بولاتتى، بىر ـ ئىككى ئېغىز سۆز بىلەن خۇددى تۈيۇقسىز ئۇرغان شامال ئېتەكلەرنى كۆتۈرۈۋەتكەندەك ئارىدىكى پەردىشەپ قايرىلاتتى ـ دە، گەپ بىلەن ھەركىمنىڭ ئەپچىللىكى، يۈرىكىنىڭ چوڭلۇقى نامايان قىلىنىپ، رەزىل ۋە ساختا قىياپەتلىرى ئاشكارىلىناتتى. ئېنىقراقىنى ئېيتقاندا، بىر ـ ئىككى ئېغىز سۆز بىلەنلا ئاندىن تۇغما بىر تەن ئوبرازلاشتۇرۇلۇپ كىشىنىڭ پېچەتلەكلىك خاتىرىلىرى ۋاراقلىناتتى، نازۇك تۈيغۇلارنى غىدىقلاپ مەخپىي ۋە نومۇسلۇق كۆرۈنۈشلەر، يەنى ئۆزىنى يوقاتقان ھالەتتىكى گىرەلىشىشلەرنى ئەسلەش مەجبۇر قىلىناتتى.

پاراڭنىڭ شۇ باسقۇچىغا كەلگەندە بۇ ئېسىلزادىلەر بۇ خىل سىرلىق ۋە نازۇك ھېسسىياتتىن مەست بولدى، ھاۋايى ھەۋەسلىرى قوزغىلىشقا باشلىدى. كۆتكۈچى كاۋاپ، پىشۇرۇلغان توخۇ ۋە ئۆردەك، پۇرچاق ۋە غازنىڭ جىگىرى، خام سەي قاتارلىق تائاملارنى ئەكىردى، ئۇلارنىڭ پىكىر ـ خىيالى ھېلىقىدەك ئىشلاردا بولغاچقا، بۇ نېمەتلەرنى تەمىنىمۇ بىلمەي يېيىشتى. ئۇلار ئىشق ـ مۇھەببەت دەرياسىدا تىنماي ئۈزۈشتى. ئىككى

خانىمۇ گەپنى يالىڭاچلا قىلىشقا باشلىدى.

مالىر خانىم خۇددى كۇشكۇرتۇۋاتقاندەك يۇرەكلىك، تەبىئىي سۆزلەيتتى، فرانسىكى خانىم گەپنى سەل يېپىقراق قىلاتتى، ئۇنىڭ تەلەپپۇزىغا، ئىنتوناتسىيەسىگە، كۇلكىسىگە، ئىشقىلىپ پۈتۈن قىياپىتىگە ئۇياتچانلىق سىڭگەن بولۇپ، بۇ ھالەت ئۇنىڭ يۇرەكلىك ھالدا قىلغان سۆزلىرىنىڭ كۇچىنى ئاجىزلاتقاندەك تۇرسىمۇ، ئەمەلىيەتتە مەزمۇنىنى كۇچەيتتى. فرانسىكى توختىماي كۇلەتتى، يەيتتى، ئىچەتتى. گايىدا بىرەر - ئىككى ئېغىز قىپيالىڭاچ سۆزنى قىلىپ قويۇاتتى. ئاياللار بۇ گەپتىن ئۇيالغاندەك بولۇشاتتى - يۇ، بۇ ھال ئىككى سېكۇنتقىمۇ بارمايتتى. بەزىدە فرانسىكى ھەددىدىن ئاشۇرۇۋېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا دەرھال:

— ياخشى گەپلەرنى قىلىۋاتسىلەر بالىلىرىم، بىراق مۇشۇنداق سۆزلىشىۋېرىپ ئەخمەقلىق قىلىپ قويماڭلار يەنە! — دەپ قوشۇپ قويۇاتتى.

تورت كەلتۇرۇلدى، رومكىلارغا توشتۇرۇلغان قەھۋە، ھاراقلار ئاشقازانغا سىڭىپ، كەيپىياتنى كۆتۈرۈپ، ئادەملەرنى راسا قىزىتتى.

باشتىلا كۆپ ئىچىشنى تەشەببۇس قىلغان دې مالىر خانىم ھەقىقەتەن كۆپ ئىچتى. ئۇ ناھايىتى خۇشال ئىدى. خۇددى بارلىق ئاياللارغا ئوخشاش تىنماي جاۋابلدايتتى. مېھمانلارنىڭ كەيپىياتىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ئۆزىنى تېخىمۇ مەستلىككە سالاتتى.

فرانسىكى خانىم ئېھتىيات قىلىپ قالدىمۇ، ئىشقىلىپ جىمىپ قالدى. دولۇۋارمۇ بەك خۇش بولۇپ كېتىپ چاتاق تېرىپ قويماي يەنە دەپ ئاغزىنى يۇمدى.

فرانسىكى تاماكا چېكىۋىدى، بىردىنلا يۆتىلىپ كەتتى. ئۇ گويا ئۆپكىسى ھازىرلا يېرىلىپ كېتىدىغاندەك قاتتىق يۆتەلدى. يۈزى كۆپچۈپ، قىزىرىپ، ماڭلىيىدىن تەر قۇيۇلدى، سالىفىتكا

بىلەن ئاغزىنى ئېتىۋالغاچقا، نەپەسمۇ ئالالمايى قالدى. يۆتەل توختىغاندىن كېيىن ئۇ دەرغەزەپكە كېلىپ:

— بۇنداق ئويۇنىڭ ماڭا يارماقچىلىك پايدىسى يوق، بۇ بىر ئەخمەقلىق، — دېدى. كېسىلىم قوزغىلىپ قالمىسىكەن، دېگەن ئەندىشە ئۇنىڭ كاللىسىغا كىرىۋالغاچقا، بايىقى خۇشاللىقلىرىدىن ئەسەرمۇ قالمىدى.

— كېتەيلى ! — دېدى ئۇ ئايالىغا قاراپ.

مالىر خانىم قوڭغۇراقنى جىرىڭلىتىپ كۈتكۈچىنى چاقىردى. ئۇ كىرگەندىن كېيىن ھېساب تالونىنى ئەكېلىشكە بۇيرۇدى. تالوننى دەرھال كەلتۈرۈشتى. ئۇ قاراپ ھېچ نەرسىنى پەرق ئېتەلمەي ئۇنى دولۇۋارغا تەڭلەپ:

— ھېساباتنى سىزلا قىلىۋېتىپ كىرىڭ. مەن جىق ئىچىپ قويۇپتىمەن. ھېچنېمىنى كۆرەلمەيۋاتىمەن، — دېدى ۋە پورتماتنى دولۇۋارغا تاشلاپ بەردى.

جەمئىي چىقىم بىر يۈز ئوتتۇز فىرانك بولغاندى. دولۇۋار ھېسابنىڭ توغرا بولغانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن پۇلنى تۆلەۋەتتى. ئاشقان پۇل قايتۇرۇلغاندىن كېيىن مالىر خانىمدىن:

— قانچىلىك تاپان ھەققى بېرىمىز؟ — دەپ سورىدى.

— ئىختىيارىڭىز، بۇنى مەنمۇ بىلمەيمەن.

دولۇۋار تەخسىگە بەش فىرانك سېلىپ قويدى. قالغان پۇل بىلەن پورتمانىنى مالىر خانىمغا قايتۇرۇپ بېرىۋېتىپ:

— سىزنى ئۆيىڭىزگە ئاپىرىپ قويايمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئەلۋەتتە شۇنداق قىلىسىز ـ دە، مەن بۇ ئەھۋالىمدا ئۆيۈمنىمۇ تاپالمايمەن.

ئەر ـ خوتۇن فرانسىكلار بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن دولۇۋار مالىر خانىم بىلەن بىر پەيتونغا چۈشتى. پەيتون يۈرۈپ كەتتى. ئۇ مالىر خانىمنىڭ ئۆزىگە يېقىن ئولتۇرغانلىقىنى سېزىپ تۇراتتى. بۇ قاپقاراڭغۇ پەيتونىڭ ئىچىدە يالغۇز ئىككىيلەنلا بار ئىدى. گايى ـ گايىدا چوڭ يولدىكى چىراغلارنىڭ

يوروقى پەيتوننىڭ ئىچىنى بىرپەس يوروتاتتى. دولوژار ئايالىنىڭ بەدىنىدىن كېلىۋاتقان ئىسسىقلىقنى سېزىپ ئولتۇرسىمۇ، ئۇنىڭغا قىلغۇدەك گەپ تاپالماي، ئۇنى چىڭ قۇچاقلىۋېلىشنىلا ئويلىدى.

دولوژار: «ئەگەر ئۇنىڭغا سۇركەشسەم قانداق بولار» دېگەننى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى. بايا دېيىشكەن سۆزلەر ئېسىگە كېلىپ يۈرىكىنى توختاتتى. لېكىن، يەنە ئۆزۈمگە ئىش تېپىۋالماي، دەپ قولىنى تارتىۋالدى.

مالېر خانىم ئۇن - تىنسىز ئولتۇراتتى. ئەگەر دولوژار گايى - گايىدا پەيتوننىڭ دېرىزىسىدىن چۈشكەن كوچا چىراغلىرىنىڭ يورۇقىدا ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ پارقىراپ تۇرغانلىقىنى كۆرمىگەندە ئىدى، ئۇنى ئۇخلاۋاتىدۇ، دېگەن بولاتتى.

ئۇ نېمىنى ئويلاۋاتىدىغاندۇ؟ دولوژار شۇ تاپتا گەپ قىلىشنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىنى، بىرەر ئېغىز سۆزمۇ بۇ جىمجىتلىقنى بۇزۇپ، ئۆزىگە كېلىۋاتقان ئامەتنى قاچۇرۇپ قويىدىغانلىقىنى بىلەتتى. لېكىن، ئۇنىڭدا جۇرئەت، يەنى، ئۇشتۇمتۇت، قوپاللىق بىلەن ھەرىكەت قىلىدىغان جۇرئەت يوق ئىدى.

ئۇشتۇمتۇت ئۇ مالېر خانىمنىڭ پۇتىنىڭ مىدىرلىغانلىقىنى سەزدى. خانىم قىمىرلىغانىدى. بەلكى بىئارام بولغاندۇ ياكى بۇ بىر ئىشارەتتۇر. ئىشقىلىپ ئارانلا سېزىلىدىغان بۇ ھەرىكەت خۇددى توك سوققاندەك دولوژارنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى تىترىتىۋەتتى. ئۇ شاققىدا بۇرلىپ ئۆزىنى ئۇنىڭ ئۈستىگە تاشلىدى. ئاغزى ئۇنىڭ لەۋلىرىنى ئىزدىدى. قوللىرى ئۇنىڭ يالىڭاچ بىلەكلىرىنى تېپىش ئۈچۈن سىيپاشتۇرۇشقا باشلىدى.

خانىم پەس ئاۋازدا قىسقىغىنا توۋلىدى - دە، دولوژارنى ئىتتىرىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىش ئۈچۈن تىركەشتى، كۆپ ئۆتمەيلا قارشىلىق كۆرسىتىدىغانغا ماغدۇرى قالمىغاندەك جىمىپ قالدى.

ئۇزاق ئۆتمەي پەيتون مالېر خانىمنىڭ ئىشىكى ئالدىدا

توختىدى. دولۇۋار چۆچۈپ كەتتى. ئۇنىڭغا مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرىدىغان ياكى بەخت تىلەيدىغان بىرەر سۆزنى قىلىشقىمۇ ئۇلگۈرەلمىدى، ئۆزىنىڭ قىزغىن مۇھەببىتىنىمۇ ئىزھار قىلالمىدى. مالىر خانىم ھازىر يۈز بەرگەن ئىشلاردىن گاڭگىراپ ئولتۇرۇپلا قالدى. دولۇۋار پەيتونچىنىڭ گۇمانلىنىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئالدىدا ئۆزى چۈشۈپ ئۇنى يۆلىدى. خانىم سەنتۈرۈلگىنىچە پەيتوندىن چۈشتى ۋە ئۇن چىقارمىدى. دولۇۋار بىرىپ ئىشكىنىڭ قوڭغۇرىقىنى باسقانىدى، ئىشىك ئېچىلدى.

ــ مەن سىزنى يەنە قاچان كۆرەلەيمەن؟ ــ دەپ سورىدى دولۇۋار تىترەڭگۈ ئاۋازدا. خانىم ئارانلا:

ــ ئەتە چۈشلۈك تاماققا كېلىڭ، ــ دېدى ـ دە، ئىشكتىن كىرىپلا كۆزدىن غايىب بولدى.

دولۇۋار پەيتونچىغا بەش فىرانكنى بېرىۋېتىپ ئۆزىنىڭ يولىغا كەتتى. ئۇ خۇشال ھالدا مەغرۇر قەدەم تاشلايتتى.

ئۇ ئاخىر بىر ئايالنى، يەنى ئېرى بار بىر ئېسىلزادە خانىمنى قولغا چۈشۈردى. ئۇ پارىژنىڭ يۇقىرى تەبىقىسىگە مەنسۇپ ئايال. ھەقىقىي ئېسىلزادە. بۇ ئىش كۈتۈلمىگەندە ئاسانلا پۈتتى ـ ھە!

ئۇ ئىلگىرى «كۆڭلىگە ياقىقان بىر ئايالغا يېقىنلىشىش ۋە ئۇنى بويسۇندۇرۇش ئۈچۈن نۇرغۇن ئەجىر قىلىشقا، مۇددەتسىز كۈتۈشكە، سۆز دۇردانىلىرىنى ياغدۇرۇشقا، ئۇنى ئەپچىللىك بىلەن قورشۇپلىشقا توغرا كېلىدۇ» دەپ ئويلايتتى. «لېكىن، قىزىق ئىش ! ئۇ قولىنى ئۇزارتىپلا كۆڭلىدىكىدەك بىر گۈلنى ئۈزۈۋالدى. بۇ ئىش شۇنداق تېز ۋۇجۇدقا چىقتىكى، ھەتتا بۇنىڭ راستلىقىغا ئىشەنمەي قېلىۋاتىدۇ. ئۇ بۇگۈن مەست بولۇپ قالغاچقا شۇنداق بولدىمۇ يا؟ ئەتە چوقۇم ئۆزگىرىۋالىدۇ. ياش تۆكىدۇ.» دولۇۋار ئۈشتۈمتۈت كاللىسىغا كەلگەن بۇ خىيالدىن سارىسىمىگە چۈشتى. ئارقىدىن يەنە ئۆز ـ ئۆزىگە: «نېمە بولسا بولمامدۇ! مەن ئۇنى قولغا چۈشۈرگەنىكەنمەن، قولۇمدىن

هەرگىز چىقارمايمەن» دېدى.

بايلىق، شۆھرەت، نام - ئابرۇي، پۇل ۋە ئايال — ئۇنىڭ بارلىق ئارزۇلىرى يىغىلىپ غۇۋا بىر كۆلەڭگىگە ئايلاندى، خۇددى تىياتىرلاردىكى خىيالىي كۆرۈنۈشلەر ئادەمنى مەپتۇن قىلىۋاتقاندا ئاسماننىڭ بىر چېتىدىن بىرمۇنچە پەرىلەر ئۇچۇپ كەلگەنگە ئوخشاش ئۇ بىردىن پۇلى بار، كۆچى ۋە تەسىرى بار، پەرىزاتتەك نازىنىن قىزلارنىڭ قاتارلىشىپ ئۆزىگە قاراپ كۈلۈمسىرەپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولدى. لېكىن، بىردەمنىڭ ئىچىدە بۇ پەرىزاتلار ئۇنىڭ خىيال بۇلۇتلىرى ئارىسىغا كىرىپ يوقالدى.

بۇ كېچە ئۇ نۇرغۇنلىغان ئاجايىپ - غارايىپ چۈشلەرنى كۆردى.

ئەتىسى مالىر خانىمنىڭ ئۆيىنىڭ پەلەمپىيىدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ يۈرىكىنىڭ دۈپۈلدەپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدى. «ئۇ قانداق كۈتۈۋالار؟ ئەگەر قوبۇل قىلمىسچۇ؟ ئەگەر مېنىڭ بۇ ئۆيگە كېلىشىمنى مەنئى قىلسچۇ؟ ياكى بۇ ئىشنى باشقىلارغا دېگەن بولسچۇ؟... ياق ! بۇ مۇمكىن ئەمەس. ئەگەر ئۇ بۇ گەپنىڭ ئۈچىنىلا چىقىرىپ قويسا پۈتۈن ئىش ئاشكارا بولىدۇ. شۇڭا، تەشەببۇسكارلىق مېنىڭ قولۇمدا.»

ۋېجىك ئايال خىزمەتكار ئىشكىنى ئاچتى. خىزمەتكار مېنى كۆرسە هودۇقۇپ كېتەرمىكىن دەپ قىياس قىلغان دولۋۇار ئۇنىڭ چىرايىنىڭ ئادەتتىكىدەك ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولدى ۋە:

— خانىمنىڭ ئەھۋالى ياخشىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ياخشى، ئادەتتىكىدەكلا...

دولۋۇار ئۆيگە تەكلىپ قىلىندى. ئۇ كىرىپلا تام مەشنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۆزىنىڭ چېچى ۋە كىيىنىشلىرى مۇۋاپىقمۇ - ئەمەسمۇ، كۆرۈپ باقماقچى بولۇپ ئەينەككە قارىدى. گالىستۇكىنى تۈزەۋېتىپ ئەينەكتىن ياش چوكانىنىڭ بوسۇغىدا

ئۆزىگە قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى. ئەمما، كۆرمىگەنگە سالدى. بۇنىڭ بىلەن ئىككىيلەن روبىرو ئۇچرىشىشتىن ئىلگىرى بىر - بىرىنى بىرنەچچە سېكۇنت كۆزىتىۋېلىشتى.

دولۇۋار بۇرالدى. چوكان ئورنىدىن قىمىر قىلمىدى. دولۇۋار: «مەن سىزنى يۇرىكىمدىن سۆيىمەن!» دەيدىغاندەك، ئەمما دېيەلمەيۋاتقاندەك بىر قىياپەتتە ئىتتىك ئالدىغا بېرىۋىدى. خانىم قوللىرىنى يايغىنىچە ئۆزىنى ئۇنىڭ قۇچىقىغا تاشلىدى. ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدى. ئىككىسى ئۇزاققىچە شۇ ھالەتتە قۇچاقلىشىپ تۇرۇشتى. «ئەجەبمۇ ئاسان بولدى. مۇنداق بولار دېمىگەنىدىم. بەللى كارامەت، بەك ياخشى بولدى» دەپ ئويلىدى دولۇۋار. ئۇلارنىڭ لەۋلىرى بىر - بىرىدىن ئاجرىدى. دولۇۋار گەپ قىلماستىن كۈلۈمسىرەپ پۈتمەس - تۈگىمەس مۇھەببىتىنى كۆزى ئارقىلىق ئىپادىلەشكە تىرىشتى.

ئۇمۇ خۇددى ئايالىلار ئادەتتە ئارزۇسىنى ئىپادىلىمەكچى بولغاندا ياكى ئۆزىنى ئاشىقىغا تەقدىم قىلماقچى بولغاندا كۈلۈمسىرىگەندەك كۈلۈمسىرىدى.

ــ ئۆي ھازىر ئىككىمىزگە قالدى. رولىنىنانى تاماق يېيىشكە بىر ساۋاقدىشىنىڭكىگە ئەۋەتتىم، ــ دەپ پىچىرلىدى ئۇ.

دولۇۋار بىر تىنىۋالدى - دە، ئۇنىڭ قولىغا سۆيۈپ تۇرۇپ پىچىرلىدى:

ــ رەھمەت، سىزنى ئاجايىپ ياخشى كۆرىمەن.

خانىم دولۇۋارنى خۇددى ئۆزىنىڭ ئېرىنى قولتۇقلىغاندەك قولتۇقلاپ سافاغا باشلاپ كەلدى. ئۇلار يېقىن ئولتۇرۇشتى. شۇ تاپتا چوقۇم يېقىملىق، تەسىرلىك سۆزلەرنى دېيىش كېرەك ئىدى. ئەپسۇسكى، دولۇۋار مۇۋاپىق سۆز تاپالماي قاملاشمىغانلا بىر گەپلەرنى قىلدى:

ــ ئۇنداقتا سىز مېنى يامان كۆرمەيسىز، شۇنداقمۇ؟

ــ گەپ قىلماڭ!

مالىر خانىم بىر قولى بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى ئېتىۋالدى.

ئۇلار ئۇن ـ تىنىسىز ئولتۇرۇشتى، كۆزلەر تويماي باقاتتى. ئىسسىق قوللىرى بىر ـ بىرىنى سىلايتتى. دولۇۋار يەنە:

ـــ مېنىڭ سىزگە قانچىلىك كۆيىدىغانلىقىمنى بىلەمسىز؟ ـــ دېۋىدى، مالىر خانىم يەنە:

ـــ ئۇن چىقارماڭ، ـــ دەپ توختىتىۋالدى. چۈنكى، ياندىكى خانىدا ئايال خىزمەتكارنىڭ قاچا ـ قۇچىلارنى جاراڭشىتىۋاتقىنى ئاڭلانغانىدى. دولۇۋار:

ـــ سىزنىڭ يېنىڭىزدا ئولتۇرسام ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويىدىغان ئوخشايمەن. نېرى كەتسەم بولغۇدەك، ـــ دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. دەل شۇ چاغدا ئىشىك ئېچىلىپ ئۆي خىزمەتكارى كىرىپ تاماقنىڭ تەييار بولغانلىقىنى خەۋەر قىلدى. دولۇۋار مالىر خانىمنى قولتۇقلاپ جىددىي قىياپەتتە تاماقخانىغا چىقتى.

غىزانى بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرۇپ يېيىشتى. ئۇلار توختىماي كۈلۈمسىرەيتتى. كۆزلىرىدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيتتى. ئۇلار تۇنجى مۇھەببەت قايىنىمىغا غەرق بولۇپ كەتتى. تاماقنى يېگىنى بىلەن نېمىنى يەۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتى. دولۇۋار ئۇستەلنىڭ تېگىدە نازۇك بىر پۇتنىڭ ئاستا يېقىنلاپ كەلگەنلىكىنى سەزدى ـ دە، دەرھال ئىككى پۇتى بىلەن ئۇنى چىڭ قىسىۋېلىپ قويۇۋەتمىدى.

ئۆي خىزمەتكارى يېڭى قورۇمىلارنى ئەكىرىپ ئالدىدا ئەكىرگىنىنى ئاچقىپ كېتەتتى. ھېچ نەرسىگە سەپسالمىغاندەك مىسىلداپ يۇرەتتى.

تاماقتىن كېيىن ئۇلار يەنە مېھمانخانىغا كىرىپ سافادا مۇزىلىرىنى تىرەپ ئولتۇرۇشتى.

دولۇۋار ئاستا ـ ئاستا سۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇنى قۇچاقلىماقچى بولۇۋىدى، مالىر خانىم:

ـــ دىققەت، بىرسى كېلىپ قالىدۇ، ـــ دەپ ئۇنى توستى.

ـــ مەن سىزنى ئەمدى قاچان كۆرەرمەن؟ قاچانمۇ سىز بىلەن

بىللە بولۇپ يالقۇنلۇق مۇھەببىتىمنى ئىزھار قىلىش شەرىپىگە ئىگە بولارمەن؟

مالىر خانىم ئۇنىڭ قۇلىقىغا ئاغزىنى يېقىن ئاپىرىپ:

— بىرنەچچە كۈننىڭ ئىچىدە مەن ئۆيىڭىزگە بارىمەن، — دەپ پىچىرلىدى. دولۇۋار قىزىرىپ كەتتى:

— لېكىن... مېنىڭ تۇرىدىغان يېرىم... بەك، بەكلا ناچار...

— ھېچقىسى يوق، — دېدى مالىر خانىم كۈلۈپ كېتىپ، — مەن ئۆيىڭىزنى ئەمەس، سىزنى كۆرگىلى بارىمەن.

بۇ ئىش شۇنداق پۈتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ قاچان بارىدىغانلىقىنى سورىۋىدى، ئۇ:

— كېلەر دۈشەنبە كۈنى، — دەپ جاۋاب بەردى.

دولۇۋار يالۋۇرۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئىچىگە قارىغىنىچە ئۆتۈندى، يېلىندى، قوللىرىنى سىلىدى ۋە سەكتى، سەكرەپ ھەتتا بارماقلىرىنى سۈندۇرۇۋەتكىلى تاس قالدى. ئۇنىڭ نەپسى تاقىلداپ تېپىرلاپ كەتتى، يۈزلىرى ئوت بولۇپ يانىدى. سۆيگۈ تەشنالىقى ئۇنى چاكىلداتماقتا ئىدى.

ئۇنىڭ يالۋۇرۇشلىرى مالىر خانىمغا قىزىق تۇيۇلدى. شۇڭا، بىردەمدىن كېيىن ۋاقىتنى بىر كۈن ئالدىغا سۈردى. سەل توختاپ يەنە بىر كۈن سۈردى، لېكىن دولۇۋار ھەدەپ يالۋۇردى، توختىماي:

«ئەتە... ئەتىلىككە دەۋېتىڭە جېنىم» دەپ يېلىندى. مالىر خانىم ئاخىر بولماي دولۇۋارنىڭ تەلىپىگە كۆندى:

— بوپتۇ، ئەتىلىككە، سائەت بەشتە باراي.

دولۇۋار خۇشاللىقىدا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىۋالدى، شۇنىڭدىن كېيىن خۇددى تونۇشقىلى يىگىرمە يىل بولغان كىشىلەردەك بەخىرامان، قىزغىن پاراڭلىشىشقا باشلىدى.

ئۇشتۇمتۇت ئاڭلانغان ئىشىك قوڭغۇرىقىنىڭ ئاۋازى ئۇلارنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئىككىيلەن دەررۇ بىر ـ بىرىدىن يىراقلاشتى:

— رولىننا كەلگەن ئوخشايدۇ، — دېدى خانىم.

قىزچاق كىرىپ تۇرۇپ قالدى. دولۇۋارنى كۆرۈپلا خۇشاللىق بىلەن چاۋاك چېلىپ ئۇنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ كېلىپ:

— پاھ ! چىرايلىق دوستۇم ! — دېدى.

مالىر خانىم كۈلۈۋەتتى:

— «چىرايلىق دوستۇم !» ۋاھ، رولىنىنا سىزگە ئەپچىللا ئىسسىم قويۇۋالدىغۇ. بۇ سىز بىلەن بولغان دوستلۇقىمىزنى ئىپادىلەيدىغان ئەڭ ياخشى نام. بۇنىڭدىن كېيىن مەنمۇ سىزنى چىرايلىق دوستۇم، دەيمەن.

دولۇۋار قىزچاقنى كۆتۈرۈپ تىزىغا ئولتۇرغۇزدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئۆزى ئۆگىتىپ قويغان ئويۇنىنى ئويناپ كەتتى. دولۇۋار سائەت ئۇچكە يىگىرمە مىنۇت قالغاندا ئۇلار بىلەن خوشلاشتى. چۈنكى، ئۇ گېزىتخانىغا باراتتى. كارىدورغا چىققاندا ئۇ قىيا ئوچۇق ئىشىككە قاراپ قويۇپ:

— ئەتە سائەت بەشتە ـ ھەا! — دەپ پىچىرلىدى.

ياش چوكان «بىلىمەن» دېگەندەك كۈلۈمسىرەپ قويۇپ ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.

دولۇۋار كۈندىلىك ئىشىنى قىلىپ بولۇپلا ئاشىنىسىنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن ئۆيىنى قانداق تۈزەشتۈرۈش توغرىسىدا باش قاتۇردى. كۆزگە چېلىقىپ تۇرغان غۇربەتچىلىكنى ئىلاجىنىڭ بارىچە يوشۇرۇش كېرەك. ئۇ ئاخىر ئامال تاپتى. يەنى تاملارغا ياپونىنىڭ ئۇششاق ـ چۈششەك ئويۇنچۇقلىرىنى ئاسماقچى بولۇپ، بەش قىرانك خەجلەپ بىرمۇنچە يىپەك پۈرۈچ، كىچىك يەلپۈگۈچ ۋە رەڭلىك ئاسما رەسىملەرنى سېتىۋالدى. ئۇلارنى تامغا چاپلاپ ۋە ئېسىپ تامنىڭ مەينەتلىرى ۋە داغلىرىنى ياپقان بولدى. ئاندىن دېرىزىنىڭ ئەينەكىگە تاڭ سەھەردە ئۇچۇۋاتقان قۇشلارنىڭ، دەريادىكى كېمىلەرنىڭ، بالكوندا تۇرغان سەتەڭ ئايالالارنىڭ، قارلىق دالادا كېتىۋاتقان ئادەملەرنىڭ رەسىملىرىنى چاپلىدى. بىردەمنىڭ ئىچىدە ئۇنىڭ ئارانلا بىر كارىۋات سىغىدىغان ھوجرىسى گۈللۈك پانۇسقىلا ئوخشاپ قالدى. دولۇۋار

ئۆزىنىڭ ئىشىدىن مەمنۇن بولدى. بۇ ئاخشامقى ۋاقتىنى پۈتۈنلەي ئېشىپ قالغان رەڭلىك قەغەزلەردىن ئۇچار قۇشلارنى كېسىش بىلەن ئۆتكۈزدى. كەسكىنلىرىنى توروسقا چاپلىدى. بۇ ئىشلارنى تۈگىتىپ ئاندىن ياتتى. پويىزنىڭ گۈدۈكى ئۇنى پەپلەپ ئۇخلاتتى. ئەتىسى ئۇ ئىشتىن بالدۇرلا يېنىپ يېمەكلىك ماگىزىنىدىن بىر بولاق تورت ۋە بىر بوتۇلكا مادىر هارىقى ئالدى. ئىككى تەخسە، ئىككى رومكا سېتىۋېلىش ئۈچۈن يەنە كوچىغا چىقىشقا مەجبۇر بولدى. مەينەت گىرىم ئۈستىلىگە بىر سالفىتكىنى يېپىپ يېمەكلىكلەرنى شۇنىڭ ئۈستىگە تىزدى. يۈز يۇيىدىغان داس، چۆگۈندەك نەرسىلەرنى گىرىم ئۈستىلىنىڭ ئاستىغا تىقىۋەتتى.

ئاندىن ئۇ مېهمانىنى كۈتۈشكە باشلىدى.

كىرودېرت تەخمىنەن سائەت بەشتىن چارەك ئۆتكەندە كەلدى. ئۆيدىكى سۇرەتلەرنى ۋە ئالا ـ بۇلىلارنى كۆرۈپ:

ـــ هوي! هۇجرىڭىز تۈزۈكلا ئىكەنغۇ. شۇغىنىسى پەلەمپەيدە ئادەم جىق ئىكەن، ـــ دېدى ئۇ چاڭىلداپ سۆزلەپ.

دولوۋار ئۇنى قۇچاقلىۋېلىپ چۇمبىلىنىمۇ قايرىماستىن پېشانىسىغا ۋە باش كىيىمىنىڭ ئاستىدىن چىقىپ قالغان چاچلىرىغا سۆيۈپ كەتتى.

بىر يېرىم سائەتلەردىن كېيىن دولوۋار مالىر خانىمنى رىم كوچىسىدىكى پەيتون بېكىتىگىچە ئەكېلىپ قويدى.

ـــ ئېسىڭىزدە بولسۇن، ـــ دەپ ئەسكەرتتى ئۇ خانىم پەيتونغا چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن، ـــ شەنبە كۈنى، يەنە مۇشۇ ۋاقىتتا.

ـــ ئېسىمدە.

قاراڭغۇ چۈشۈپ قالغان بولغاچقا، چوكان دولوۋارنىڭ بېشىنى تارتىپ پەيتونغا ئەكىرىپ لەۋلىرىگە سۆيۈپ قويدى. پەيتونچى قامچىسىنى ئوينىتىپ ئاتلىرىنى هەيدىدى. قامچا يېگەن ئاق ئات هارغىن قەدەم تاشلاپ كونا پەيتوننى ئېلىپ ماڭدى. چوكان «خەير، چىرايلىق دوستۇم» دەپ توۋلىدى.

دولوژار مالېر خانمنى مۇشۇ يوسۇندا ئۇدا ئۇچ ھەپتىگىچە ھەر ئۇچ كۈندە بىر قېتىمدىن قوبۇل قىلىپ تۇردى. مالېر خانىم بەزىدە سەھەردە، بەزىدە ئاخشىمى كېلىپ - كېتىپ يۈردى.

بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن دولوژار ھۇجرىسىدا ئاشىسىنى كۈتۈپ ئولتۇراتتى، پەلەمپەيدە كۆتۈرۈلگەن ۋاراڭ - چۇرۇڭنى ئاڭلاپ دەرھال ئىشىك تۈۋىگە يېتىپ كەلدى. بىر بالىنىڭ يىغىسى، بىر ئەرنىڭ ئاچچىق قىلىپ: «يەنە نېمىگە يىغلايسەن، ئاناڭ ئۆلدىمۇ!» دەپ تىللىغىنى ئاڭلاندى. بۇنىڭغا جاۋابەن بىر ئايال غەزەپ بىلەن: «ئۇستۇنكى قەۋەتتىكى مۇخبىرنىڭ ئۆيىگە كېلىدىغان ھېلىقى جالاپ نىكولاينى يىقىتىۋەتتى. پەلەمپەيلەردە بالىلارنى ئىتتىرىپ - سوقۇپ يۈرىدىغان بۇ پاسكىنىغا مۇشۇنداق يول قويۇۋېرىمىزمۇ؟» دەپ چۇقان سالدى.

دولوژار قاتتىق چۆچۈپ كەينىگە داجىپ كەتتى. شۇ ئارىلىقتا ئاياغ تىۋىشى ئىشىككە يېقىنلىشىپ كۆڭلەكنىڭ «شالدىر - شۇلدۇر»ى ئاڭلاندى.

دولوژار بايا يېپىۋالغان ئىشىك جىددىي چېكىلدى، ئىشىكنىڭ ئېچىلىشىغا مالېر خانىم غۇيۇلداپ كىرىپ كەلدى. ئۇ ئالاقزەدە بولۇپ كەتكەنلىكتىن بىرھازاغىچە گەپ قىلالمىدى.

— ئاڭلىدىڭىزمۇ؟

ئۇنىڭ ھوشىنى يىغۋېلىپ دېگەن بىرىنچى سۆزى شۇ بولدى.

— نېمىنى؟ نېمە ئىش بولدى؟

دولوژار قەستەن ھېچنېمىنى بىلمىگەنگە سالدى.

— سىز ئۇلارنىڭ مېنى قانداق تىللىغىنىنى ئاڭلىمىدىڭىزمۇ؟

— كىم تىللىدى؟

— پەستىكى قەلەندەرلەر بولمامدۇ.

— شۇنداق ئىش بولدىمۇ تېخى؟ بۇ قانداق گەپ؟ كىرودېرت بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالماي ئۆپكىدەپ

يىغلىۋەتتى. دولۇۋار ئۇنى پەسلىتەلمەي شىلەپىسىنى ئالدى. بېلىدىكى پويىزنى يېشىۋەتتى، كارىۋاتقا ياتقۇزۇپ لۆڭگىنى ھۆلدەپ چېكىسىگە قويدى. ئۇ غەزەپتىن بوغۇلۇپ دەم ئالالماي قالدى.

دولۇۋار ئۇنىڭ ئاچچىقىنىڭ يېنىشىنى كۈتتى. ئۇ خېلى ئۇزاقتا ئۆزىگە كېلىپلا غەزەپ بىلەن ۋارقىراپ ـ جارقىرىدى. دولۇۋارنى دەرھال پەسكە چۈشۈپ ئۇلار بىلەن سوقۇشۇشقا، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋېتىشكە بۇيرۇدى.

ـــ ئۇلار قارا قورساق ئىشچىلار، سىز ئويلاپ كۆرۈڭ، بىز بۇ ئىشنى چوڭايتىپ سوتقىچە بارساق ئۇ يەردىكىلەر سىزنى تونۇپ قالىدۇ، قولغا ئېلىنىپ قېلىشىڭىزمۇ مۇمكىن. ئۇ چاغدا تۇغىشىدىغان گەپ. بىز بۇنچىلىك ئىشقا ئۆزىمىزنى ئۇپرىتىپ ئولتۇرمايلى، ـــ دەپ نەسىھەت قىلدى دولۇۋار.

ـــ ئۇنداق بولسا قانداق قىلىمىز؟ مەن بۇ يەرگە ئەمدى زادى ئاياغ باسمايمەن.

ـــ بۇنىڭ ئىشى ئاسان. مەن كۆچۈپ كەتسەملا بولمىدىمۇ؟

مالىر خانىم دولۇۋارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ لەككىدە بولدى ـ دە:

ـــ ئۇنداق قىلىشقىمۇ بولىدۇ. لېكىن، بۇنىڭغا ئۇزاق ۋاقىت كېتىدۇ، ـــ دېدى. بىرپەس ئويلانغاندىن كېيىن بىردىنلا جانلىنىپ كەتتى. ئۇ ئامال تاپقاندى.

ـــ ياق، بۇنداق قىلمايمىز. قۇلاق سېلىڭ، مەن بۇنىڭغا باشقا چارە تاپتىم. بۇنى مەن بېجىرەي، سىزنىڭ كارىڭىز بولمىسۇن، ئەتە ئەتىگەندە سىز «كۆك باغاقچە»مىنى كۆتۈڭ.

مالىر خانىم شەھەر ئىچىدە يۈرگۈزۈلىدىغان تېلېگرامما «كۆك باغاقچە» دەپ ئەپلىكلا ئاتايتتى.

ئەمدى ئۇنىڭ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈردى. ئۆز كەشپىياتىدىن مەمنۇن بولغان خانىم ئەركىلەپ كەتتى. ئەما، تاپقان چارىسىنى ئېيتىپ بەرمىدى. پەلەمپەيدىن چۈشكۈچە جىددىيلىشىپ لايەك

بوشاپ كەتتى. دولوژار ئاشنىسىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن يۆلىۋالدى. پەلەمپەيدىن چۈشۈپ بولغۇچە ئۇلارغا بىرمۇ ئادەم ئۇچرىمىدى.

ئەتىسى دولوژار ئورنىدىن ناھايىتى ۋاقچە تۇردى. پوچتىكەش ئاخشام مالىر خانىم ئەۋەتمەن، دېگەن «كۆك باغاقچە»نى ئەكەلگەندە ئۇ تېخى كارىۋاتتا ئىدى. تېلېگرامما: «سائەت بەشتە ئىستانبول كوچىسى 127 ـ نومۇرغا كېلىڭ. ئۇ يەردىكىلەر سىزگە دولوژار خانىم ئىجارىگە ئالغان ئۆينى ئېچىپ بېرىدۇ. كېلار سىزنى سۆيىدۇ» دەپ يېزىلغانىدى.

سائەت بەشتە دولوژار ئۆي جاھازلىرى بىلەن ئىجارىگە بېرىلىدىغان چوڭ بىر بىناغا كىرىپ مۇلازىمدىن:

ـــ دولوژار خانىم سىلەردىن ئۆي ئىجارىگە ئالغانمىدى؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ شۇنداق، ئەپەندى.

ـــ ئېغىر كۆرمەي مېنى شۇ ئۆيگە باشلاپ كىرسىڭىز!

ئۇ كىشى بۇنداق سىرلىق ئىشلارنى تولا كۆرگەچكە، ئېھتىيات قىلىشنى ئۇنتۇمىدى. يەنى، دولوژارغا بىرھازا سىنچىلاپ قارىغاندىن كېيىن بىر باغلام ئاچقۇچ ئارىسىدىن بىر تالنى سۇغۇرۇۋالدى.

ـــ سىز راستلا دولوژار ئەپەندى بولامسىز؟

ـــ ئەلۋەتتە.

مۇلازىم ئۇنىڭغا بىر ئۆينىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ بەردى. بۇ ئىككى ئېغىزلىق ئۆي بىنانىڭ 1 ـ قەۋىتىدە، كۈتكۈچىلەر خانىسىنىڭ ئۇدۇلىدا ئىدى. مېھمانخانىنىڭ تاملىرىغا شاخچە گۈللۈك قەغەز چاپلانغان بولۇپ، يېڭى پېتىچە تۇراتتى. شاپتۇل ياغىچىدىن ياسالغان ئۇستەلگە سىرىق گۈللۈك يېشىل داستىخان سېلىنغانىدى. پولدىكى گىلەم شۇنچىلىك نېپىز ئىدىكى، ئۇنىڭ ئۇستىدە ماڭسا پۇتقا قاتتىق پول ئۇرۇلاتتى. ياتاقخانىسى ناھايىتى تار بولۇپ، بىر كارىۋاتلا ئۆينىڭ تۆتتىن ئۈچ قىسمىنى

ئىگىلىگەنىدى. بۇ، جاھازلىرى بىلەن ئىجارىگە بېرىلىدىغان مېھمانخانىلاردا تولا ئىشلىتىلىدىغان كارىۋاتلاردىن بولۇپ، تۆرگە جايلاشتۇرۇلغانىدى. ئۆينىڭ تارلىقىدىن كارىۋاتنىڭ ئىككى تەرىپىدە ھېچقانچە بوشلۇق قالمىغان. كۆك كارىۋات ئايىغىمۇ ئۇستەلدىكى داستىخانغا ئوخشاش تۆت رەختتىن ئىشلەنگەنىدى. قىزىل تاۋاردا تاشلانغان ماموق يوتقانىنىڭ تېشىدا ئادەمنىڭ كۆڭلى كۆتۈرمەيدىغان داغلار بار ئىدى.

«بۇ ئۆي ئۇچۇن جەزمەن خېلى پۇل كېتىدۇ. يەنە قەرزدار بولىدىغان بولدۇم. بۇ ئەخمەقنىڭ ماڭا تېپىپ بەرگەن ئىشىنى كۆرمەمدىغان.»

دولۇۋار قاتتىق تېرىكىپ تۇرغاندا ئىشىك ئېچىلىپ مالىر خانىم شامالدەك ئۇچۇپ كىردى. ئۇنىڭ كۆڭلەكلىرى شىلدىرلايتتى. خۇشلۇقى ئىچىگە پاتمايتتى. ئۇ قۇچىقىنى ئاچتى.

ــ ياخشىمىكەن؟ سىزگە ياردىمۇ؟ ئۇستىگە چىقىشىنىڭمۇ ھاجىتى يوق، بىرىنچى قەۋەتتىلا، دېرىزىنىڭ تېشى كوچا، دېرىزىسىدىن چىقىپ ـ كىرىشكىمۇ بولىۋېرىدۇ. مېھمانخانا كۇتكۇچىلىرىمۇ كۆرمەيدۇ. بۇ يەردە بىز بەھۇزۇر يايرىۋالىدىغان بولدۇق.

دولۇۋار ئۇنى سوغۇققىنا قۇچاقلاپ قويدى. تىلىنىڭ ئۇچىغا كەلگەن سۆزنى دېيىشكە جۇرئەت قىلالمىدى.

كىرودېرت چوڭ بىر بوپىنى ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يۇمىلاق شىرەگە قويدى ـ دە، يېشىپ ئىچىدىن بىر ئەتىر سوپۇن، بىر قۇتا ئەتىر، بىر پارچە بۇلۇت، بىر قۇتا چازا، ئاياغنىڭ ئىلمەك تۇگمىسى ۋە چاچ بۇدۇر قىلىدىغان قىسقۇچلارنى ئالدى. ئۇنىڭ چېكە چاچلىرى داۋاملىق چۇۋۇلۇپ كېتەتتى. ئۇ ئۆينى رەتلەپ نەرسە ـ كېرەكلىرىنى جاي ـ جايىغا قويۇپ چىقتى ۋە ئۆز ئىشىدىن ئاجايىپ مەمنۇن بولۇپ كەتتى.

ــ مەن ئىچ كىيىملىرىمنى ئەكەلمىسەم بولمايدۇ، ــ دېدى

ئۇ تارتمىنى ئېچىپ تۇرۇپ، ــ بەزىدە كىيىم يۆتكەشكە توغرا كېلىپمۇ قالار. كىيىملىرىم بۇ جايدا بولسا ئەپلىك بولىدۇ. گايىدا يامغۇردا قېلىپ ھۆل بولۇپ كەتسەم، بۇ ئۆيگە كىرىپلا ئۇستىبېشىمنى قۇرۇتۇۋالمەن. ھەربىر سىزدە بىردىن ئاچقۇچ تۇرسۇن. ئاچقۇچ ئۇنتۇلۇپ قالغان چاغلاردا ئېلىش ئۈچۈن كۈتكۈچىلەرنىڭ خانىسىغا بىرنى قويۇپ قويايلى، مەن بۇ ئۆينى ئۇچ ئايلىق ئىجارىگە ئالدىم. ئۆزۈمنىڭ ئىسمىمنى دېيەلمىگەچكە، سىزنىڭ نامىڭىزنى ئىشلەتتىم.

دولۇژار سۆز قىستۇردى:

ــ ئۆي ئىجارىسىنى تۆلەيدىغان ۋاقىتتا ماڭا خەۋەر قىلىپ قويۇڭ.

ــ قەدىرلىكىم، ئاللىقاچان تۆلەپ قويدۇم، ــ دېدى كىرودېرت ئاددىيلا قىلىپ.

ــ ئۇنداق بولسا بۇ پۇلنى سىزگە بېرىۋېتەي.

ــ ئامرىقىم، نەدىكى گەپنى قىلىۋاتىسىز، بۇنىڭ بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن. مېنىڭ بۇنچىلىك شوخلۇقۇمغا يول قويارسىز؟

ــ نېمە ! بۇ قانداق گەپ بولدى. مەن قوشۇلمايمەن، ــ دېدى دولۇژار يالغاندىن خاپا بولغاندەك قىلىپ.

كىرودېرت يېقىن كېلىپ قوللىرىنى دولۇژارنىڭ يەلكىسىگە قويۇپ يالۋۇردى:

ــ گىئورگى جېنىم ! سىزدىن خۇش بولاي، بۇ مۇھەببەتلىك ئۇۋىمىزنى ماڭا تاشلاپ بېرىڭە، چىقىمنى مەنلا ئۈستۈمگە ئالاي. بۇنىڭدىن خۇش بولىمەن، راستلا خۇش بولىمەن. ئەجەبا، سىز خۇش بولمامسىز؟ بۇنىڭ خاپا بولىدىغان نېمىسى بار؟ بىزنىڭ مۇھەببىتىمىزگە مۇشۇنچىلىك نەرسە ئاتىغۇم كەلدى. ئومىقىم، ماقۇل دەۋېتىڭە! مەن ناھايىتى رازى دەۋېتىڭە !...

ئۇنىڭ كۆزلىرى، لەۋلىرى، پۈتۈن بەدىنى يالۋۇردى.

دولۇژار ئەتەي خاپا بولغان قىياپەتكە كىرىۋېلىپ ئۇنى

يېلىندۇردى.

ئاخىرىدا ئۇنىڭ كۆڭلى ئۇچۇنلا ماقۇل بولغاندەك بولدى. ئەمەلىيەتتە «پۇلنى ئەلۋەتتە ئۇنىڭ چىقارغىنى ئورۇنلۇق» دەپ ئويلىدى.

كىرودېرت كەتكەندىن كېيىن دولۇۋار خۇشاللىقىدىن قوللىرىنى ئۇۋۇلاپ تۇرۇپ: «ئۇ بولىدىغان نېمە ئىكەن جۇمۇ» دەپ پىچىرلىدى، ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن بۇگۈن مۇشۇنداق پىكىرگە كەلگەنلىكىنى بولسا ئويلاپمۇ قويمىدى.

ئاردىدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن دولۇۋار يەنە «كۆك باغاقچە» تاپشۇرۇۋالدى:

مېنىڭ ئېرىم بۇگۈن ئاخشام ئالتە ھەپتىلىك كامانداروپكىنى تۇگىتىپ قايتىپ كېلىدۇ. بىز ئەمدى سەككىز كۈنگىچە كۆرۈشەلمەيدىغان بولدۇق. بۇ ماڭا ئېغىر بىر ئالۋان.

سۆيۈملۈكۈم، مەن يەنىلا سىزنىڭ
سىزنىڭ كېلىرىڭىز

دولۇۋار تېلېگراممىغا قاراپ تۇرۇپلا قالدى. ئۇ ئۇنىڭ بېشى باغلاقلىق ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپلا كەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئېرى بار. ئۇ قانداقراق ئادەمدۇ؟ دولۇۋارنىڭ ئۇنى بىر كۆرۈپ باققۇسى كېلىپ «تونۇشۇپلا قويسام بولاتتى» دەپ ئويلىدى.

ئۇنىڭ ئېرىنىڭ كېتىشىنى كۈتۈپ يۈرگەن كۈنلەردە دولۇۋار «شاد باھار»غا بېرىپ ئىككى ئاخشامنى ئۆتكۈزدى. ھەر قېتىمدىلا لوسېرنىڭ ئۆيىدە قوندى.

دولۇۋار بىر كۈنى سەھەردە بىر پارچە تېلېگراممىا تاپشۇرۇۋالدى. ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەنىدى:

دەرھال كۆرۈشەيلى، سائەت بەشتە كېلىڭ.

كېلار

ئۇلار قەرەلدىن ئىلگىرى يېتىپ كېلىشتى. كىرودېرت ئۆزىنى دولۇۋارنىڭ قۇچىقىغا تاشلىدى ـ دە، ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزىگە سۆيدى. ئاندىن:

ـــ بىز ئاۋۋال بىر ـ بىرىمىزگە قېنىشۋالايلى، ئاندىن خالىسىڭىز مېنى بىر يەرگە ئاپىرىپ مېھمان قىلىڭ، ئۆيدىن ئارانلا چىقتىم، ـــ دېدى.

بۇ دەل ئاينىڭ بېشى ئىدى. بۇ كۈنلەردە دولۇۋار مائاشىنى ئالدىن ئېلىپ خەجلەپ بولغان، كۈننىي قەلەم ھەققى بىلەن ئەپلەپ ـ سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋاتقان بولسىمۇ، بەختىگە يارىشا بۇگۈن ئۇنىڭ ئازراق پۇلى بار ئىدى. شۇڭا، ئۇ ئاشنىسى ئۇچۇن ئاز ـ تولا پۇل خەجلەشكە دەررۇ رازى بولدى.

ـــ بولىدۇ جېنىم. سىز نەگە دېسىڭىز شۇ يەرگە بارايلى.

سائەت يەتتىدە ئۇلار شەھەر سىرتىغا چىقىدىغان كوچىغا كېلىشتى. كىرودېرت دولۇۋارغا يۆلىنىۋېلىپ ئۇنىڭ قۇلىقىغا:

ـــ سىزنى قولتۇقلاپ ماڭسام بەك ـ بەك ھۇزۇرلىنىمەن. قېشىمدا سىزنىڭ بارلىقىڭىزنى سېزىپ تۇرۇش مەن ئۈچۈن بەخت، ـــ دەپ پىچىرلىدى.

ـــ لادور غوجامنىڭ رېستورانىغا بارايلىمۇ؟

ـــ ياق، ئۇ يەرگە بارمايلى، ـــ دەپ ئېتىراز بىلدۈردى مالېر خانىم، ـــ ئۇ رېستوران بەكلا ھەشەمەتلىك. مېنىڭ كۆڭۈللۈك تاماشا قىلغىلى بولىدىغان، خىزمەتچىلەر، ئىشچىلار تولىراق بارىدىغان ئادەتتىكى بىر يەرگە بارغۇم بار. مەن كىچىك ئاشخانىلاردا غىزالىنىشقا ھەممىدىن بەك ئامراق، ئەگەر بىز يېزىلارغا بارالىغان بولساق ئىدۇق. بەك ياخشى بولاتتى!

ئۇلار ئۇ يەر، بۇ يەرگە خېلى دوقۇرۇپ باقتى، يېقىن ئەتراپتا بۇنداق ئاشخانىلار يوق ئىدى. ئۇلار بۇنى بىلمەي مېڭىۋەردى. ئەڭ ئاخىرىدا بىر قاۋاقخانىغا كىرمەكچى بولدى. قاۋاقخانىنىڭ كىچىك بىر ئاشخانىسى بار ئىدى.

مالىر خانىم دېرىزىدىن ئىككى يالاڭباش قىزنىڭ ئىككى ھەربىي بىلەن ئۇدۇلمۇئۇدۇل ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. تار، ئەمما ئۇزۇن ئاشخانىنىڭ ئىچكىرىسىدە ئۇچ نەپەر پەيتونچى غىزا يەۋاتاتتى. ئۇلاردىن باشقا يەنە بىرسى غاڭزىسىنى شوراپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ قايسى تائىپىدىكى ئادەم ئىكەنلىكىنى قىياس قىلماق تەس ئىدى. ئۇ ئىككى قولىنى شىمىنىڭ يانچۇقىغا سالغان، پۇتلىرىنى ئۇزۇن سۇنغان ھالدا بېشىنى ئورۇندۇقىنىڭ يۆلەنچۈكىگە قويۇپ ياتقاندەك ئولتۇراتتى، ئۇنىڭ كىيىمى گويا ھەر خىل پاسكىنا داغلارنىڭ كۆرگەزمىسى ئىدى. پومپايغان يانچۇقىدىن ھاراق بوتۇلكىسىنىڭ بوينى، بىر پارچە بولكا، شۇنىڭدەك گېزىتكە ئوراپ يېپتا چىگىلگەن بىر بولاق نەرسە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۇ كىشىنىڭ چاچلىرى يىرىك ھەم بۈدۈر بولۇپ، پاسكىنىلىقىدىن كۆل رەڭ كۆرۈنەتتى. شەپكىسى يەردە تۇراتتى.

مالىر خانىم ئىشىكتىن كىرىشى بىلەن ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى ھەيرەتتە قالدى. چۈنكى، ئۇنىڭ كىيىم ـ كېچىكى بەك پۇزۇر ئىدى. ئىككى جۈپ ئاشىق ـ مەشۇق پىچىر ـ پىچىرلىرىنى توختاتتى. ئۇچ پەيتونچىنىڭ تالاش ـ تارتىشى چىپچىدە بېسىلىپ قالدى. غاڭزا شوراپ ئولتۇرغان كىشىمۇ ئاغزىدىن غاڭزىسىنى ئېلىپ يەرگە تۈكۈردى ـ دە، سەل بۇرىلىپ قارىدى.

ـــ بۇ بولىدىغان يەر ئىكەن، ـــ دېدى مالىر خانىم پىچىرلاپ، ـــ بىز مۇشۇنداق سورۇندا ئەركىن ئولتۇرالايمىز. كېلەر نۆۋەت مەن ئىشچى قىزنىڭ سىياقىدا ياسىنىپ كېلىمەن.

ـــ ئۇ قىلچە ئوڭايسىزلانماستىن بىمالال شىرەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى. بۇ شىرەنىڭ قانچىلىك ئاش ـ تاماق بىلەن مايلانغانلىقىنى، قانچىلىك ھاراق بىلەن يۇيۇلغانلىقىنى، يۇندىسى تېمىپ تۇرغان لاتىلار بىلەن قانچە رەت سۈرتۈلگەنلىكىنى كىم بىلسۇن؟

دولـوژار سـەل قورۇنۇپ خـەجالەتچـىلىـكـتە تۇرۇپ قـالـدى. شىلەپسىسىنـى ئىلىـپ قويغۇدەك ئـىلمەك تـاپالمـاي، نـائىلاج بـىـر ئورۇندۇقنـىڭ ئۈستىگە قويدى.

ئۇلار بىر تەخسە قوي گۆشـى، قوينـىڭ سېنى ۋە بـىر تەخسـە سالات بۇيرۇتۇپ يېيىشتى. مالىر خانىم:

— مەن مۇشۇنداق نەرسىگە ئامراق. ئازراق گاداي مىجەزمـەن. مەن بۇ يەردە ئۆزۈمنى ئىنگلىز قەھۋەخانىسىدىن بەكرەك ئـازادە ھېس قىلىمەن، — دېدى ئاندىن قوشۇپ قويدى، — ئەگەر مېنـى يەنە خۇش قـىلاي دېسىڭـىز، مېنـى شەھەر سـىرتىدىكـى كىچـىك مەيخانىلارغـا باشلاپ بېـرىڭ. مەن يېقىن ئەتـراپتا قـىزىقلا بـىر مەيخانىنىڭ بارلىقىنى بىلىمەن. كىشىلەر ئۇنى «ئاپپاق خانـىش» دېيىشىدۇ، — دەپ قوشۇپ قويدى.

— سىزنى ئۇ يەرگـە كىم ئاپـارغان، — دەپ سورىدى دولـوژار تەئەججۇپلىنىپ.

دولوژار ئۇنىڭ قىـزارغانلىـقىنى، ئـۇشتۇمتـۇت سورالغان بـۇ سوئال گويا ئۇنىڭغا قانداقتۇر خاتىرىلەرنى ئەسلىتىپ قويغاندەك ھودۇققانلىقىنى سەزدى.

كىـرودېـرت سـەل تۇرۇۋالـدى ۋە شـۇ ھـالـىتـىـدە ئۆزىـنـىـڭ ئاياللارغا خاس كۆرگىلى ئەمەس، پەقەت پەرەز قىلىپ بىلگىلىـلا بولىدىغان ئارىسالدىلىق ھالىتىنى ئاشكارىلاپ قويدى.

— بىر دوستۇم ئاپارغان...

شۇ جاۋابتىـن كېيىـن يەنە بىرپەس تۇرۇۋېتىپ:

— ئۇ ئۆلۈپ كەتتى... — دەپ قوشۇپ قويدى ـ دە، قايغۇلۇق ھالدا كۆزلىرىنى يـۇمدى. ئۇنـىڭ قىياپـىتى ناھـايىتى تـەبىئـىي ئىدى.

دولوژار تـۇنجى قـېـتـىم بـۇ ئـايـالـنـىڭ تـۇرمۇشـىـدا ئـۆزى بىلمەيدىغان يەنە بىر تەرەپنىڭ بارلىقىنى چۈشەنگەندەك بولدى ـ دە، كەلسە ـ كەلمەس قىياس قىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئىلگىرى ئاشنا تۇتقانلىقى ئېنىق. دېمەك، ئۇ ئاشنا ئـويىنىغـان، ئۇ قايسـى

خىلدىكى، قايسى تەبىقىگە مەنسۇپ ئادەم بولغىيدى؟ دولۇۋارنىڭ يۈرىكىنى كۈنداشلىق تاتلىدى. ئۇ ئايالغا ئۆچلۈكى كەلدى؛ ئۇ ئۆزى بىلمەيدىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىگە، بۇ ئايالنىڭ يۈرىكىدىكى، ھاياتىدىكى ئۆزىگە مەنسۇپ بولمىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئۆچمەنلىك قىلاتتى. دولۇۋار بۇ گۈزەل جانانغا تىكىلگىنىچە ئۇنىڭ كاللىسىدىكى مەخپىيەتلىكلەرگە غەزەپلەندى. بەلكى مۇشۇ سېكۇنت، مۇشۇ دەقىقىدە مۇنۇ دەردەمەن يۈرەك شۇ ئادەمنى ياكى شۇ ئادەملەرنى سېغىنىۋاتقاندۇ. دولۇۋارنىڭ بۇ ئايالنىڭ ئەسلىمىلىرىنى ئاختۇرۇپ باققۇسى، ئۇلارنى كۆزىتىپ باققۇسى، ئۆزىگە قاراتقۇغۇ بولغان ئىشلارنى ئېنىق كۆرۈپ بىلىۋالغۇسى كېلەتتى...

مالىر خانىم بايىقى سۆزىنى قايتا تەكرارلىدى:

— سىز مېنى «ئاپپاق خانىش»قا ئېلىپ بېرىشنى خالامسىز؟ ئۇ يەرگە بارساق راسا ئويناپ كېلەتتۇق.

«تۇفى ! ئۇنىڭ ئىلگىرىكى كىشىلىرى بىلەن نېمە چاقتىم؟ تازىمۇ ھاماقەت ئىكەنمەن. مۇشۇنى ئويلاپ كاللا قاتۇرغان بارمۇ!» دەپ ئويلىدى دولۇۋار.

— جېنىم، ئەلۋەتتە ئېلىپ بارىمەن، — دەپ كۈلۈمسىرىدى ئۇ دەرھال. كوچىغا چىققاندىن كېيىن كىرودېرت ئاۋازىنى پەسلىتىپ، خۇددى ئىچ سىرىنى ئېيىتىپ بېرىۋاتقاندەك تەلەپپۇزدا:

— مەن مۇشۇ ۋاقىتقىچە سىزگە بۇنداق تەلەپ قويۇشقا پېتىنالمىغانىدىم. مېنىڭ جىمى ئايالالار بارالمايدىغان سورۇنلارغا بېرىپ بويتاقلارنىڭ قىلىقلىرىنى نەقەدەر كۆرگۈم كېلىدىغانلىقىنى پەرەز قىلالمايسىز. كاردىنال بايرىمىدا مەن چوقۇم ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىنىڭ سىياقىغا كىرىۋالىمەن. ئوغۇل بالىلارەك ياسىنىۋالسام چوقۇم ناھايىتى قىزىق بولىدۇ، — دېدى.

تانسىخانىغا كىرگەندە ئۇ دولۇۋارغا چاپلىشىۋالدى. ئۇ

قورقاتتى هەم خۇشال بولاتتى. ئەجەبلەنگەن ھالدا پاھىشلەرگە ۋە ئۇلارنىڭ جۇپلىرىگە قارايتتى. بىر ساقچىنىڭ جەددىي قىياپەتتە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ خۇددى ئۆزىنىڭ قورقۇنچىنى باسماقچى بولغاندەك: قارا، ساقچىمۇ بار ئىكەن، تۇرقى نېمىدېگەن ھەيۋەت، دەپ قويدى، چارەك سائەتتىن كېيىن زېرىكتى، دولۇۋار ئۇنى ئۆيگە ئەكېلىپ قويدى.

شۇ كۇندىن تارتىپ سەيلە ـ سايا‌ھەتلەر باشلىنىپ كەتتى. ئۇلار ئادەتتىكى شەھەر پۇقرالىرى كۆڭۈل ئاچىدىغان سورۇنلارنىڭ ھەممىسىنى ئالا قويمىدى. شۇ چاغدا دولۇۋار ئاشنىسىنىڭ ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ چالا مەست ھالىتىدىكى قالايمىقانچىلىقلىرىنى كۆرۈشكە ئامراقلىقىنى بىلدى.

مالىر خانىم ئۇچىسىغا بۆز رەختتىن تىكىلگەن كىيىملەرنى، بېشىغا خىزمەتچىلەرنىڭ باش كىيىمىنى، يەنى كومىدىيەلەردە ئايال چاكارلار كىيىدىغاندەك كىچىك بۆكنى كىيىپ يۇرىدىغان بولدى. ئاددىي كىيىملەر ئۇنىڭ ئۇچىسىدا يارىشىملىق كۆرۈنەتتى. ئۇ ئۇچىسىغا ئاددىي كىيگەن بىلەن ئۇزۇك، بىلەزۈك، ئالماس كۆزلۈك ھالقىلىرىنى ھەرگىز ئېلىۋەتمىدى. دولۇۋار بۇلارنى ئېلىۋېتىشنى قايتا ـ قايتا تەلەپ قىلسىمۇ، ئۇ: «بولدىلا، خەقلەر بۇلارنى جا نەرسە، رېيىن دەرياسىنىڭ تېشى ئوخشايدۇ، دەپ قالىدۇ...» دەپ تۇرۇۋالدى.

ئۇ «ئۇستىلىق بىلەن ياسانسام قىلچە چانمايدۇ» دەپ قارىسىمۇ، ئەمەلىيەتتە بۇ خۇددى تۆگىقۇشنىڭ بېشىنى يوشۇرسا قۇيرۇقى كۆرۈنۈپ قالغاندەكلا بىر ئاۋارىچىلىك ئىدى، خالاس.

ئۇ ئەڭ ئېپلاس، چاكىنا مەيخانىلارغا بېرىشنى تاشلىمىدى. ئۇ دولۇۋارنىمۇ ئىشچى سىياقىدا كىيىنىشكە زورلىغان بولسىمۇ، دولۇۋار زىنھار ئۇنىمىدى. ھەتتا ئېگىز شىلەپىسىنى ئادەتتىكى شىلەپىگە ئالماشتۇرۇشنىمۇ خالىمىدى. بايۇەچچىلەرچە

كىيىنىشنى قەتئىي ئۆزگەرتمىدى.

ئۇ دولۇۋارنىڭ جاھىللىقىنى كۆرۈپ ئامالسىزلىقتىن: «خەقلەر مېنى خانىم - قىزلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىدىغان بۇ دېدەك تەلىيى كېلىپ بىر بايۋەچچىنى قولغا چۈشۈرۈۋاپتۇ، دەپ قالار» دېگەن خىيال بىلەن ئۆزىنى ئاۋۇندۇردى. بۇ كەشپىيات ئۇنىڭغا بەكلا يېقىپ كەتتى.

ئۇلار شۇ تەقلىدتە تۆۋەن قاتلامدىكى پۇقرالارغا مەنسۇپ ئاشخانىلارغا كىرىپ - چىقىپ يۈردى. ئىس - تۈتەك بىلەن بۇلغانغان قاپقاراڭغۇ ئۆيلەرنىڭ بۇلۇڭلىرىغا تىقىلىپ ئېگىز - پەس قويۇلغان ئورۇندۇقلاردا ئولتۇرۇشاتتى؛ كونا ئۈستەللەرنىڭ يېنىدا ئۆينى بىر ئالغان تاماقنىڭ ئاچچىقى، ئاشخانىدىن چىققان سېسىق بۇسنى ئىچىگە سۈمۈرۈپ ئولتۇرۇپ هاراق ئىچىشكەن ئەرلەرنى تاماشا قىلاتتى، ۋارقىراش - جارقىراشلارنى ئاڭلايتتى. كۈتكۈچىلەر هەيرانلىق بىلەن بۇ غەلىتە ئەر - ئاياللارغا قاراپ كېتەتتى ۋە ئۇلارنىڭ ئالدىغا ئىككى رومكا ئالۇچا ئاق هارىقىنى قويۇپ قوياتتى.

كىرودېرت قورقاتتى هەم خۇشال بولاتتى. تىترىگەن هالدا رومكىدىكى قىپقىزىل مېۋە شەربىتىنى ئاستا - ئاستا سۈمۈرەتتى. ئەتراپىنى كۆزىتىۋاتقان كۆزلىرى چاقنايتتى. سەل بىئارام بولاتتى. هەربىر دانە ئالۇچىنى يۇتقاندا خۇددى بىر ئىشنى خاتا قىلىپ قويغاندەك ئەندىكىپ كېتەتتى. هاراق ئۇنىڭغا ئاچچىق - تاتلىق تېتىپ ئۇنى خۇددى مەنئى قىلىنغان بىر خىل شېرىن هەم چاكىنا هالاۋەتتىن بەهرە ئېلىۋاتقاندەك تۇيغۇغا كەلتۈرەتتى. كېيىن ئۇ پەس ئاۋازدا «كېتەيلى» دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئورنىدىن تۇرۇشاتتى. ئۇ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ خۇددى ئايال ئارتىسلار سەھنىدىن چۈشكەندەك ئۇششاق دەسسىگىنىچە جەينەكلىرى بىلەن ئۈستەلگە تايىنىپ چېكەتكىدەك تىكىلىپ ئولتۇرغان پەيتونچىلارنىڭ ئارىسىدىن ئىتتىك ئۆتۈپ كېتەتتى. ئۇلار ئۇنىڭغا گۇمان ۋە نارازىلىق بىلەن

نەزەر سالاتتى. ئۇ ئىشكتىن چىقىپ بولغاندا، ئاندىن خۇددى يولۋاسنىڭ ئاغزىدىن قۇتۇلغاندەك يېنىك تىنىۋالاتتى.

ئۇ بەزىدە جالاقلاپ تىترەپ تۇرۇپ:

— مۇشۇنداق يەردە خەقلەر مېنى بوزەك قىلسا قانداق قىلىسىز؟ — دەپ دولۇۋاردىن سورايتتى.

— سىزنى قوغدايمەن، — دەپ نوچىلىق بىلەن جاۋاب بېرەتتى دولۇۋار. بۇنداق جاۋابنى ئاڭلىغاندا ئۇ ئۆزىنى بەختىيار ھېس قىلىپ ئۇنىڭ بىلىكىنى چىڭ تۇتۇۋالاتتى. كۆڭلىدە بولسا ھاقارەتلەنگەندە باشقىلارنىڭ ئۆزىنى قوغدىغىنىنى كۆرگۈسى كېلىۋاتقاندەك، بەزى ئەرلەرنىڭ ھەتتا قاۋاقخانىدىكىگە ئوخشاش ئەرلەرنىڭ ئۆزىنىڭ ياخشى كۆرگەن كىشىسى بىلەن دۇئېلغا چىقىشىنى خالاۋاتقاندەك بىر خىل ئىستەك پەيدا بولغاندەك بولاتتى.

بۇنداق سەيلە ـ سایاھەت ھەر ھەپتىدە ئىككى ئۇچ قېتىمدىن تەكرارلىنىۋەرگەچكە، دولۇۋار زېرىكىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە يېقىندىن بېرى ئۇ كىرا ھەقىقى ۋە ئازغىنا ئىچىملىكىگە كېتىدىغان يېرىم لۇيىنى خېلى تەستە چىقىرىدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتى.

ھازىر ئۇنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى تۆمۈرىولدا ئىشلىگەن چاغلىرىدىكىدىنمۇ بەكرەك خاراپلاشتى. ئۇ ئاخباراتچىلىق بىلەن دەسلەپ شۇغۇللانغان چاغلىرىدا ئەتىنى ئويلىمايتتى. شۇڭا، تېپىۋالغىنىغۇ دېگەن ئۇمىد بىلەن بەتخەجلىك قىلىپ ھەممە پۇلنى خەجلەپ تۇگەتكەن ۋە پۇل تېپىشنىڭ ھەممە ئامالىنى قىلىپ بولغانىدى.

ئەڭ ئاددىي ئۇسۇل — كاسسىرنىڭ يېنىغا بېرىپ قەرز ئېلىش ئىدى. ئۇزاق ئۆتمەي بۇ چارىمۇ ئاقمايدىغان بولۇپ قالدى.

ئۇ گېزىتخانىدىن تۆت ئايلىق مائاشىنى ئالدىن ئېلىپ بولدى، قەلەم ھەققىدىن ئالتە يۈز فرانك قەرز قىلدى. بۇنىڭدىن باشقا فرانسكىدىن يۈز فرانك، ياك رېفاردىن ئۇچ يۈز فرانك

قەرز ئېلىپ ئىشلىتىپ بولدى. رېفارغۇ قول ئىلىكىدە بار ئادەم. بۇنچىلىك پۇلغا قاراشلىق ئەمەس. بىراق، دولۇۋارنىڭ قەرزى بۇلا ئەمەس، كىشىنى خىجىل قىلىدىغان يىگىرمە فىرانك، بەش فىرانكلىق قەرزلىرىنىڭ ھېسابى يوق. تەدبىرلىك سىنبوردانمۇ دولۇۋار يۈز فىرانك تاپقىلى بولارمۇ، دەپ كەلگەندە ئامالسىز قالدى.

دولۇۋارنىڭ خىراجىتى بۇرۇنقىدىن ئېشىپ كەتكەچكە، ھازىرقى ئەھۋالى ئىلگىرىكىدىنمۇ ئوساللىشىپ كەتتى. شۇڭا، ئۇ يوقسۇللۇقتىن جاق تويدى. جۇدۇنلۇق، ھەرقانداق ئادەمدىن نەپرەتلىنىدىغان، جىلىخور، ھەممە يەردە، ھەممە ۋاقىت يوقىلاڭ ئىشلارغىمۇ تېرىكىدىغان، قاتتىق چېچىلىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ بەزىدە ئۆز ـ ئۆزىدىن «مەن يا بەتخەجلىك قىلىپ قالايمىقان پۇل خەجلىمىسەم، قانداق قىلىپ ھەر ئايدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن مىڭ فىرانكنى تۆگىتىپ قويۇۋاتىدىغاندىمەن؟» دەپ سوراپ قويياتتى. ئۇ ھېسابلاپمۇ كۆردى: چۈشلۈك تاماققا سەككىز فىرانك كېتىدۇ، بۇنىڭغا ھەرقانداق رېستورانىدا كەچكى تاماققا كېتىدىغان ئون ئىككى فىرانك قوشۇلسىلا بىر لۇيى بولمامدۇ؟ ئۇنىڭدىن سىرت پارچە خىراجەتكە ئون فىرانكچە كېتىۋاتىدۇ. بۇ پۇلنىڭ قانداق تۆگەۋاتقانلىقى ئۇنىڭغىمۇ چۈشىنىكسىز، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى قوشقاندا ئوتتۇز فىرانك بولىدۇ. بىر كۈندە ئوتتۇز فىرانك خەجلەنسە بىر ئايدا توققۇز يۈز فىرانك كەتتى دېگەن شۇ! تېخى بۇ ھېسابنىڭ ئىچىدە ــ ئاياغ، پايپاق، كىيىم ـ كېچەك، يوتقان ـ كۆرپە، داستىخان، كىيىم يۇدۇرۇش ھەققى ۋەھاكازالار يوق.

مۇشۇنداق بولغاچقا 14 ـ دېكابىر كۈنى ئۇنىڭ يانچۇقىدا بىر تىيىنمۇ قالمىدى. پۇل تېپىشنىڭ يولىمۇ تۇگىگەنىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كونا سەنەمگە دەسسەپ چۈشتە غىزا يېمەي ئىشلەۋەردى. ئۇ تىت ـ تىت بولاتتى ۋە ئاچچىقلىناتتى.

سائەت تۆتلەردە ئۇ ئاشىنىسىنىڭ «كۆك باغاقچە»سىنى

تاپشۇرۇۋالدى:

كەچتە بىرلىكتە غىزالىنىپ، سەيلە قىلىپ كېلىشنى خالامسىز؟

دولۇۋار دەررۇ: «كەچتە بارالمايمەن» دەپ جاۋاب يازدى - يۇ، ئويلىنىپ قالدى: «تازىمۇ ئەخمەق ئىكەنمەن. نېمىشقا ئۇ مېنى بەختىيار قىلىدىغان پۇرسەتتىن ۋاز كەچكۈدەكمەن.»

دولۇۋار شۇ خىيال بىلەن جاۋابنامىنى كەينىگە: «لېكىن سائەت توققۇزدىن كېيىن سىزنى ئۆيدە ساقلايمەن» دەپ قوشۇپ قويدى. تېلېگراممىغا ھەققىنى تېجەش ئۈچۈن ئۇنى بىر ئىشچىدىن ئەۋەتتى. ئاندىن قورسىقىنىڭ غېمىنى قىلىشقا باشلىدى.

سائەت يەتتە بولدى، ئامال تېپىلمىدى. قورساق ئېچىپ ماغدۇر قاچتى. شۇڭا، ئەڭ ئاخىرقى تەدبىرنى قوللانماي بولمىدى. ئۇ ھەممەيلەن ئىشتىن چۈشۈپ كەتكۈچە كۈتۈپ تۇردى. يالغۇز ئۆزىلا قالغاندا، قوڭغۇراقنى جارانگلىتىپ ئادەم چاقىرىۋىدى. خەۋەرلىشىشتىن بىرسى كەلدى.

دولۇۋار ئۇنىڭ كۆزىچە يانچۇقلىرىنى كولاشتۇردى.

— ھوي فوكار، — دېدى ئۇ تېرىككەن ھالدا، — مەن لوكسىبورگ رېستورانىغا تاماقچىدىم، قارىمامسەن، پورتمانىنى ئۆيدە ئۇنتۇپ قاپتىمەن، يېنىڭدا پۇل بولسا ئىككى يېرىم فرانىك بېرىپ تۇرغىنا.

ئۇ كىشى يانچۇقىدىن ئۇچ فرانك ئېلىپ:

— دولۇۋار ئەپەندى، مۇشۇ يېتەمدۇ يا يەنە لازىممۇ؟ — دەپ سورىدى.

— بولدى - بولدى، بۇ يېتىپ ئاشىدۇ. ساڭا كۆپ رەھمەت.

دولۇۋار پارقىراپ تۇرغان ئۇچ فرانكنى ئېلىپلا پالاقلاپ پەسكە چۈشتى. ھالى خارابلاشقان چاغلاردا كىرىدىغان ئاشخانىغا بېرىپ تاماق يېدى.

سائەت توققۇزدا ئۇ ئىجارىگە ئالغان ئۆينىڭ مېھمانخانىسىدا

پۈتلىرىنى ئوتقا قاقلىغىنىچە ئاشىنىسىنى ساقلاپ ئولتۇرغاندا، ئۇ كەلدى. كوچىدىكى سوغۇقنىڭ تەسىرىدىن ئاجايىپ خۇشال بولۇپ كەتكەنىدى.

— خالىسىڭىز بىز سەيلە قىلىپ سائەت ئون يېرىمدا قايتىپ كېلەيلى. بۇگۈن ھاۋا بەك ياخشى ئىكەن. سەيلىگە لايىق.

— تالادا نېمە بار. ئۆي ياخشى ئەمەسمۇ، — دەپ غودۇكشىدى دولۇۋار.

كىرودېرت شىلەپىسىنىمۇ ئالمىدى.

— بىلىسىڭىز، تالا سۈتتەك ئايدىڭ، ھاۋا ئاجايىپ پەيزى، سەيلە ـ تاماشا قىلىسىڭىز كۆڭلىڭىز يايراپ كېتىدۇ.

— بەلكىم شۇنداقتۇ، لېكىن مېنىڭ سەيلە قىلغۇم يوق.

دولۇۋار بۇ گەپنى ناھايىتى قوپاللىق بىلەن ئېيتىۋىدى، مالىر خانىم خاپا بولۇپ تۇرۇپلا قالدى.

— نېمە بولدىڭىز؟ قاراڭا چىرايىڭىزنى. سەيلە قىلىپ كىرەيلى دېگەنگىمۇ خاپا بولامسىز؟

دولۇۋارنىڭ سەۋر قاچىسى توشۇپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، زەردە بىلەن:

— بۇ ئىشتىن خاپا بولمىدىم، بىزار بولدۇم. سەۋەب شۇ، — دېدى.

كىرودېرت شۇنداق ئايالىلاردىن ئىدىكى، ئازراق تاكالىلاشساڭ خاپا بولاتتى، سەللا بەھۆرمەتلىك قىلساڭ جۇدۇنى ئۆرلەيتتى. شۇڭا، ئالدىدا تۇرغان دولۇۋارنى مەنسىتمىگەن ھالدا توڭلۇق بىلەن:

— باشقىلارنىڭ ماڭا مۇنداق گەپ قىلىشىغا ئادەتلەنمىگەنىكەنمەن. ئىش بۇنداق بولسا كېتەي. خەير ـ خوش.

دولۇۋار ئىشىنىڭ چىڭغا چىققانلىقىنى كۆرۈپ ئالمان ـ تالمان ئۇنىڭ قوللىرىنى تۇتۇۋالدى ـ دە، سۆيۈپ تۇرۇپ يېلىندى.

— جېنىم، مېنى كەچۈرۈڭ. بۇگۈن مىجەزىم يوق ئىدى. شۇڭا، ئازغىنا ئىشقىمۇ تېرىكىپ كەتتىم. سىز بىلمەيسىز،

بۇگۈن مەن گېزىتخاندا بىر ئىشتىن خاپا بولۇپ قالغانىدىم.
مالىر خانىم سەل پەسكويغا چۈشتى. لېكىن، ئاچچىقىدىن يانمىدى.
— ئۇ ئىش بىلەن كارىم يوق. ئەمما، مەن سىزنىڭ دەردىڭىزنى ئېلىۋالىدىغان ئادىمىڭىز ئەمەس، — دېدى ئۇ.
دولۇۋار ئۈنى قۇچاقلاپ سافاغا ئېلىپ باردى.
— قۇلاق سېلىڭ سۆيۈملۈكۈم، سىزنى ھەرگىزمۇ خاپا قىلغۇم يوق. ئۈنداق دېگىنىم بىلەن كۆڭلۈمدە ئۇنداق ئويلىمىدىم.
دولۇۋار ئۈنى زورلاپ ئولتۇرغۇزۇپ ئۈنىڭ ئالدىدا تىزلاندى:
— مېنى كەچۈرەمسىز؟ كەچۈردۈم دەڭ!
— بولدى قىلىڭ، لېكىن ئىككىنچىلەپ بۇ قىلىقنى قىلغۇچى بولماڭ، — دېدى مالىر خانىم ئورنىدىن تۇرۇۋېلىپ، — يۈرۈڭ، ئەمدى چۆرگۈلەپ كېلەيلى.
دولۇۋار تىزلانغىنىچە ئۈنى بېلىدىن قۇچاقلىۋالدى ۋە يالۋۇرۇپ كەتتى:
— سىزدىن خۇش بولۇپ كېتەي، سىرتقا چىقمايلى. مەن ئۆتۈنۈپ قالاي، بۇگۈن مېنىڭ سىز بىلەن بولغۇم، سىزنى ئۆزۈمنىڭلا قىلغۇم بار، مۇشۇ يەردە، مۇشۇ ئوتنىڭ يېنىدا ئولتۇرايلى، بولامدۇ؟ سىزدىن خۇش بولاي. «بولىدۇ» دەڭ!
— ياق! — دېدى كىرودېرت جاھىللىق بىلەن، — چىقمەن دېدىم چىقمەن. سىزنىڭ غەلىتە مىجەزىڭىزگە زادى يول قويمايمەن.
— مەن سىزدىن قايتا ـ قايتا ئىلتىماس قىلاي، چىقماسلىقىمدا بىر سەۋەب بار. ناھايىتى مۇھىم بىر سەۋەب بار...
— ياق! ئەگەر سىز بىللە چىقىشنى خالىمىسىڭىز كېتىمەن. سىز بىلەن مەڭگۈ كۆرۈشمەيمەن.
تۇيۇقسىز مالىر خانىم ئۈنى ئىتتىرىۋېتىپ ئىشىككە قاراپ

ماڭدى. دولوۋار يۇگۈرۈپ بېرىپ ئۇنى يەنە قۇچاقلىۋالدى:
ــ مېنىڭ بىر ئېغىز گېپىمنى ئاڭلاپ قويۇڭ كېلار! ئومىقىم، مېنىڭ بىر ئېغىزلا سۆزۈمنى ئاڭلاڭ. مۇشۇ ئىشتا ماڭا بىر ماقۇل دەۋېتىڭ...
كىرودېرت بېشىنى چايقىدى، بىر ئېغىزمۇ سۆز قىلمىدى. ئۆزىنى ئۇنىڭ سۆيۈشلىرىدىن ئەپقېچىپ پۈتۈن كۈچى بىلەن بوشىنىپ چىقىپ كېتىشكە تىرىشتى.
ــ كېلار! مېنىڭ كېلارىم. بۇنىڭدا سەۋەب بەر.
مالېر خانىم تۇرۇپ قالدى.
ــ يالغان ئېيتىۋاتىسىز. نېمە سەۋەب ئۇ؟ ــ دەپ سورىدى ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراپ.
دولوۋار ھۇپپىدە قىزىرىپ نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدى.
مالېر خانىمنىڭ جۇدۇنى ئۆرلەپ تىللىۋەتتى.
ــ قارا بۇنى، ۋۇ يالغانچى، قىزىل كۆز ئالدامچى، ــ ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرى ياشقا لىق تولدى. ئۇ جان ـ جەھلى بىلەن دولوۋارنى ئىتتىرىۋېتىپ قۇچىقىدىن بوشاندى.
دولوۋار يەنە ئۇنى مۇرىسىدىن تۇتۇۋالدى. يۇرىكى ئەلەمدە پۇچىلاندى. شۇ تاپتا مۇناسىۋەتنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن يۇرىكىنى سۇغۇرۇپ بېرىشكىمۇ تەييار ئىدى. ئۇ ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ئىچىدىكى گەپنى ئاخىر دەۋەتتى:
ــ پۇلۇم تۇگەپ كەتتى... سەۋەب شۇ.
مالېر خانىم دەررۇ تۇختاپ گويا ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بۇ سۆزنىڭ راست ـ يالغانلىقىنى بىلمەكچى بولغاندەك تىكىلىپ قاراپ كەتتى.
ــ ھازىر نېمە دېدىڭىز؟
دولوۋارنىڭ يۈزلىرى قۇلاقلىرىغىچە قىزاردى.
ــ مەن، پۇلۇم تۇگىدى، دېدىم، چۈشەندىڭىزمۇ؟ مەندە بىر فىرانكمۇ، يېرىم فىرانكمۇ قالمىدى. ھەتتا قەھۋەخانىغا كىرىپ

بىر رومكا مالىنا قەھۋەسى ئىچكۈدەكمۇ پۇلۇم يوق. سىز مېنى يۇز تۆكىدىغان مۇشۇ گەپنى قىلىشقا مەجبۇر قىلدىڭىز. مەن ئالدىمىزغا كەلتۈرگەن نەرسىلەرنى يەپ ـ ئىچىپ بولغاندا ئاندىن خاتىرجەم ھالدا پۇلۇم يوق ئىدى، دېيەلمەيمەن. شۇڭا، سىز بىلەن بىللە چىقالمايمەن...

مالىر خانىم ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىغىنىچە بىرلا سۆزنى تەكرارلىدى.

ـــ ئۇنداقتا... بۇ راستمۇ؟... گېپىڭىز؟...

دولۇۋار شۇ ئان شىمىنىك، جىلىتكىسىنىك، چاپىنىنىك يانچۇقلىرىنى تەتۈر ئۆرۈپ چىقتى.

ـــ مانا كۆردىڭىزمۇ؟... ئەمدىغۇ رازى بولغانسىز؟... ھە؟...

كىرودېرت ئۇشتۇمتۇت غۇلىچىنى كەك ئېچىپ دولۇۋارنى بوينىدىن قۇچاقلىۋالدى، ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي:

ـــ ئاھ ! بىچارەم... بىچارە سۆيۈملۈكۈم... سىز قانداقلارچە بۇ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدىڭىز؟ توۋا، بۇنى مەن بالدۇرراق بىلسەمچۇ! ـــ دەپ پىچىرلىدى ۋە ئۇنى تارتىپ ئولتۇرغۇزۇپ تىزىغا چىقىۋالدى. ئاندىن بۇرۇتلىرىغا، ئاغزىغا، كۆزلىرىگە چوكۇلدىتىپ سۆيۈپ كەتتى. بۇ پېشكەللىككە قانداق يولۇققانلىقىنى ئېيتىپ بېرىشكە قىستىدى.

دولۇۋار ئاغزىغا كەلگەننى توقۇپ قېيىن ئەھۋالغا قالغان دادىسىغا ياردەم قىلىمەن، دەپ جىمى يىغقان ـ تۆگكىنىنى بېرىۋەتكەننى ئاز دەپ ناھايىتى كۆپ قەرزدار بولۇپ قالغانلىقىنى دەپ كېلىپ:

ـــ ماڭا پۇل تېپىشنىك يولى پەقەت قالمىدى. ئەمدى ئاز دېگەندە يېرىم يىلغىچە ئاچ قالىدىغان بولدۇم. ۋاي بوپتۇ. بۇ قانچىلىك بىر ئىش ئىدى. پۇل دېگەن ئوغۇل بالىنىك قولىنىك كىرى. ئۇنى دەپ باش قاتۇرۇش كەتمەيدۇ، ـــ دېدى.

ـــ مەن سىزگە ئازراق ياردەم قىلسام قانداق؟ ـــ دەپ شۇڭىرلىدى مالىر خانىم ئاغزىنى ئۇنىڭ قۇلىقىغا يېقىپ تۇرۇپ.

دولـوژار گـويا بۇ سـۆز غـۇرۇرىغا تـېگىپ كـەتـكەنـدەك بـىر قىياپەتتە رەت قىلدى:

ـــ ئومىقىم، سىز نـەمىدېگەن ياخشى. لېكـىن، مېنىـڭ كۆڭلۈمنى دېسىڭىز، مۇنداق سۆزلەرنى قايتا قىلىپ يۈرمەڭ!

كىرودېرت ئۇنچىقمىدى. بىر پەستىن كېيىن ئۇنى تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلاپ تۇرۇپ شۇڭىرلىدى:

ـــ مېنىڭ سىزنى قانچىلىك ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى ئەبەدىي بىلمەيسىز...

بۇ ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىدىكى ئەڭ شېرىن بىر كېچە بولۇپ قالدى.

مالېر خانىم كېتىشكە تەمشىلىۋېتىپ دولوژارغا قاراپ كۈلۈمسىرىدى:

ـــ بىر كىشى سىزنىڭ هازىرقى ئەهۋالىڭىزدا تۇرغاندا توساتتىن بىرەر يانچۇقىدىن ئىلگىرى سېلىپ قويۇپ ئۇنتۇپ قالغان پۇلىنى تېپىۋالسا ياكى كىيىم ـ كېچەكلىرىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ قالغان بىرەر تەڭگىنى تېپىۋالسا قىزىق ئىش بولىدۇ ـ هە!

ـــ راست دېدىڭىز، ئەلۋەتتە شۇنداق بولىدۇ.

مالېر خانىم ئايدىڭىنى باهانە قىلىپ پىيادە كېتىمەن دەپ تۇرۇۋالدى. ئۇ ئايغا تويماي قارايتتى.

بۇ باش قىشىنىڭ سوغۇق ۋە ئايدىڭ بىر كېچىسى ئىدى. ئەتراپتا ئاپپاق قىروۋ پارقىراپ تۇراتتى. يولۇچىلار ۋە پەيتونلار ئالدىراش مېڭىشاتتى. خوشلىشۋاتقاندا كىرودېرت:

ـــ ئۆگۈنلۈككە يەنە كۆرۈشەيلىمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ئەلۋەتتە كۆرۈشىمىز، ـــ دەپ جاۋاب بەردى دولوژار.

ـــ يەنىلا بۇگۈنكى ۋاقىتتىمۇ؟

ـــ يەنىلا بۇگۈنكى ۋاقىتتا.

ـــ خوش ئەمىسە سۆيۈملۈكۈم.

شۇنىڭدىن كېيىن دولوژار چوڭ ـ چوڭ قەدەم تاشلاپ

كەينىگە قايتتى. ئەتە قانداقتۇر بىر مۆجىزە يۈز بېرىپ، مېنى بۇ مۇشكۈللۈكتىن خالاس قىلسا دېگەندەك خام خىيالىلارنى قىلدى. ئۇ ئۆيگە كىرگەندىن كېيىن سەرەڭگە ئالماقچى بولۇپ قولىنى يانچۇقىغا سېلىۋىدى. بىر تەڭگە ئۇرۇلدى. ئۇ سەرەڭگىنى يېقىپ قاراپ يىگىرمە فىرانكلىق بىر لۈيىغا كۆزى چۈشتى.

ئۇ كۆزىگە ئىشەنمەي قالدى. ئەقلىمدىن ئېزىۋاتمەنمۇ نېمە؟ بۇ تەڭگە ئاسماندىن چۈشۈپ قالمايدۇغۇ، دەپ ئۇنى ئۆرۈپ - چۆرۈپ قارىدى.

تۈيۈقسىز ئەقلىنى تېپىپ، بۇنىڭ سىرىنى چۈشەندى. ئاشىنىسىنىڭ بىرەر تەڭگە چاپانىنىڭ ئەستىرىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ قالسا، پۇلى قالمىغان چاغدا بۇنى تېپىۋالسا دېگەندەك گەپلەرنى قىلغانلىرىنى ئەسلەپ بۇ چوقۇم ئۇنىڭ سەدىقىسى، دەپ ھۆكۈم قىلدى - دە، غەزەپلىنىپ كەتتى.

نېمىدېگەن نومۇس!

— پاھ، تېخى گەپ مۇنداقكەن - دە، تېخى كۆرۈشمىزغۇ، كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسەتمىسەم ھېساب ئەمەس، — دەپ تىللاپ كەتتى.

ئۇ ياتقاندىن كېيىنمۇ تىنچلىنالمىدى، غەزەپ ۋە نومۇستىن تولغىنىپ ئۇخلىيالمىدى.

ئەتىسى ئورنىدىن ۋاقچە تۇردى. قورسىقى راسا ئاچقانىدى. سائەت ئىككىگىچە ئۇخلىماقچى بولدى - يۇ، ئويلاپ كۆرۈپ بۇنداق قىلغان بىلەنمۇ ئەپلەشمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. «بۇنداق قىلغانلىقىڭ نېمە پايدىسى، بەربىر پۇل كېرەك» دەپ ئويلاپ، بىرەر ئامال تېپىلىپ قالار دېگەن ئۈمىد بىلەن ئىشىكتىن چىقتى.

ئامال تېپىلمىدى. ھەر دوقمۇشتا بىر ئاشخانا ئۇچراپلا تۇرغاچقا، ئاغزىغا سېرىق سۇ يىغىلىپ قورسىقى پۈزىلداپ ئېچىپ كەتتى. مانا چۈشمۇ بولدى. تېخىچە بىرمۇ چارە

تېپىلمىدى. ئۇ ئاخىر: «تۇڧى! يانچۇقتا تەييار پۇل تۇرسا يەنە نېمە غەم. ھازىرچە مۇشۇ پۇلدا قورساق تويغۇزۇپ تۇرۇپ ئەتىلىككە تولۇقلاپ قويسام پۇتمەمدۇ؟» دېگەن يەرگە كەلدى - ده، دەرھال بىر ئاشخانىغا كىرىپ تاماق يېدى. گېزىتخانىنىڭ ئىشىكىدىن كىرىۋېتىپ خەۋەرلىشىشتىكى خادىمنىڭ ئۈچ فىرانك پۇلىنى قايتۇرۇپ بېرىۋەتتى. ئىدارىدە سائەت يەتتىگىچە ئىشلىگەندىن كېيىن يەنە ئۈچ فىرانكنى كەچكى تامىقىغا ئىشلەتتى. شۇ كۈنكى خىراجىتى كەچتىكى ئىككى ئىستاكان پىۋىنى ھېسابلىغاندا توققۇز فىرانك ئوتتۇز سانتىم بولدى. بىر سوتكا ئىچىدە ئۇ باشقا يول تاپالمىغاچقا، ئەتىسى يەنە ئالتە فىرانك ئەللىك سانتىمنى ئىشلىتىپ قويدى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار قايتا ئۇچراشقاندا دولۇۋارنىڭ يانچۇقىدا تۆت فىرانكلا قالغانىدى.

ئۇ ئاچچىقىدىن ئۆزىنى قويغۇدەك يەر تاپالماي قالدى. ئاشىنىسى كەلگەندە ئۇ ئىشنى دەرھال ئېنىقلىماقچى ۋە ئۇنىڭغا: «يانچۇقۇمدىن سىز سېلىپ قويغان يىگىرمە فىرانك پۇل چىقىپ قالدى. بۇ پۇلنى بۇگۈنچە قايتۇرالمايمەن. چۈنكى، ئەھۋالىمدا تېخى ئۆزگىرىش يوق. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ھەقتە ئويلانغۇدەك چولامۇ بولمىدى. لېكىن، كېلەر قېتىم كۆرۈشكەندە جەزمەن قايتۇرۇپ بېرىمەن» دېمەكچى بولدى.

كىرودېرت دولۇۋار بىلەن كۆرۈشكەندە سۆز - ھەرىكەتتە كۆپ ئېھتىيات قىلدى. كۆرۈشۈپلا تاكاللىشىپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن دولۇۋارنى قۇچاقلۇۋېلىپ ئۆزاققىچە قويۇۋەتمىدى.

دولۇۋار بولسا «ھېلىقى گەپلەرنى دېيىشىدىغان ۋاقىت بار. پەيتىنى تېپىپ دەي» دەپ ئويلىدى. ئەمما، پەيت كەلمىدى. دولۇۋار تەييارلىغان گەپلىرىنى دېيەلمىدى. راستىنى ئېيتقاندا، بۇنداق سۆزلەرنى ئېغىزدىن چىقىرىشمۇ تەس ئىدى.

كىرودېرتمۇ سىرتقا چىقىشنىڭ گېپىنى قىلماي، مىڭ ياتۇرا ناز - خۇلق چىقىرىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈشكە تىرىشتى.

ئۇلار تۇن يېرىمدا خوشلاشتى. مالىر خانىم بىرقانچە ئورۇنغا زىياپەتكە چاقىرىلغانلىقتىن كېيىن چارشەنبە كۈنى ئۇچرىشىدىغانغا ۋەدىلەشتى.

ئەتىسى دولۇۋار چۈشلۈك غىزادىن كېيىن پۇل تۆلەي دەپ قول سېلىپ يانچۇقىدىكى تۆت تەڭگىنىڭ بەش بولۇپ قالغانلىقىنى، يەنە كېلىپ بەشىنچىسىنىڭ تىللا ئىكەنلىكىنى كۆردى. ئۇ دەسلەپتە ئاخشام ئاشخانىدا ماڭا يىگىرمە فىرانكلىق لۇيىنى بىر فىرانكلىق تەڭگە دەپ خاتا قايتۇرغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى، ئەمما دەرھاللا ئىشىنىڭ تېگىگە يەتتى. شۇ زامان قېنى قىزىپ يۇرىكى سېلىپ كەتتى. ئارقا - ئارقىدىن بولۇۋاتقان سەدىقىلەر ئۇنى خىجىللىققا سېلىۋاتاتتى. ئۇ ئۆز ۋاقتىدىلا بۇ ئىشنى ئۇزۇۋېتىمگەنلىكىگە قاتتىق پۇشايمان قىلدى. گەپنى ئوچۇق قىلمىغانلىقىغا ئۆكۈندى. ئەگەر ئۆز ۋاقتىدىلا شۇنداق قىلغان بولسا، بۇنداق ئوسال ئەھۋالغا قالمايتتى - دە!

شۇنىڭدىن كېيىن دولۇۋار ئۇدا تۆت كۈنگىچە بەش لۇيى پۇل تېپىش كويىدا كۆپ دوقۇردى. ئاقىۋەت بۇلارنىڭ ھەممىسى قۇرۇق ئاۋارىچىلىك بولدى، خالاس. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىلاجسىزلىقتىن ئاشىنىسىنىڭ ئىككىنچى قېتىم بەرگەن پۇلىنىمۇ خەجلىۋەتتى.

بۇ نۆۋەت دولۇۋار قاپاقلىرىنى تۇرۇپ:

— بولدى، بۇ چاقچىقىڭىزنى قويۇڭ، ئەمدى مەن سۈكۈت قىلىپ تۇرالمايمەن، — دەپ ئاچچىقلانغاندەك بولدى، شۇنداقتىمۇ كىرودىرت ئۇنىڭ شىمىنىڭ يانچۇقىغا بىر لۇيى سېلىپ قويۇشقا مۇۋەپپەق بولالمدى. كېيىن دولۇۋار بۇ پۇلنى كۆرۇپ:

— «ھۇ، ئاناڭنى!» دەپ تىللىۋەتتى - يۇ، شىمىنىڭ يانچۇقىدىن جىلىتكىسىنىڭ يانچۇقىغا يۆتكەپ قويۇشنى ئۇنتۇمىدى. چۈنكى، جىلىتكىنىڭ يانچۇقى بىخەتەر ھەم پۇل ئېلىشقا قولايلىق ئىدى.

گېزىتخانىنىڭ كاسسىرى دولۇۋارنىڭ قايتا - قايتا ئۆتۈنۈشلىرى بىلەن ئاخىر ئۇنىڭغا ھەر كۈنى بەش فرانكتىن بېرىپ تۇرۇشقا ماقۇل بولدى. بۇ ئۇنىڭ تامىقىغا ئاران يېتەتتى. ئاشىنىسىنىڭ ئاتمىش فرانك قەرزىنى تۆلەشتىن ھازىرچە سۆز ئېچىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مۇشۇنداق قاتىلاڭچىلىقتا كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال، دېگەندەك مالىر خانىمنىڭ سەيلە خۇمارى يەنە تۇتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھەر ئاخشىمى دېگۈدەك پارىژدىكى كەلىسە - كەلمەس سورۇنلارغا بېرىپ تاماشا باشلىۋەتتى. مۇشۇنداق بولغاچقا، دولۇۋار يانچۇقلىرىدىن بىرەر تىللا چىقىپ قالسا ئاچچىقلىمايدىغان بولدى. ھەتتا ئۇ تىللالارنى بىر كۈنى ئۆتۈكىنىڭ ئىچىدىن، يەنە بىر كۈنى سائەت قۇتىسىنىڭ ئىچىدىن تېپىۋالدى. دولۇۋار ئۆزىگە، خانىمدا مۇشۇنداق ھەۋەس بار. ئۇنىڭ ئۈستىگە، مېنىڭ بۇ چىقىمنى كۆتۈرگۈچىلىكىم يوق، ئۇنداق ئىكەن، چىقىمنى خانىم كۆتۈرسە نېمە بولاتتى؟ بۇ ناھايىتى تەبىئىي ئىشقۇ؟ دەپ تەسەللى بەردى. شۇنداقتىمۇ كېيىن چوقۇم قايتۇرۇۋېتىمەن، دېگەن ئوي بىلەن يېزىپ ھېسابلاپ تۇردى.

بىر كۈنى ئاخشىمى كىرودېرت:

— مەن «شاد باھار»غا زادى بېرىپ باقمىغان، سىز مېنى شۇ يەرگە ئېلىپ بېرىشنى خالامسىز؟ — دەپ قالدى. دولۇۋار لوسېرغا ئۇچرىشىپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ دەرمەھەل جاۋاب بەرمىدى، ئەمما يەنە «بوپتۇلا، مەن تېخى ئۆيلەنمىگەن يىگىت، ئۇ كۆرۈپ قالسىمۇ نېمە بولاتتى؟ ئۇ قاراپلا ئەھۋالىنى چۈشىنەر، ماڭا گەپ قىلىپمۇ يۈرمەس. يەنە كېلىپ بىز لوزىدا ئولتۇرمىز» دەپ ئويلاپ ماقۇل بولدى. ئۇنىڭ بۇ تەكلىپىگە ماقۇل بولۇشىدىكى يەنە بىر سەۋەب، بۇ تىياتىرخانىدا لوزىغا پۇل تۆلىمەيتتى. شۇڭا، بۇ مالىر خانىمنىڭ ئۆتىنىسىنى ئاز بولسىمۇ ياندۇرۇشنىڭ ئەپلىك يۇرستى ئىدى.

ئۇ مالىر خانىمنى پەيتوندا قالدۇرۇپ بېلەت ئېلىشقا باردى.

كېيىن كۈلۈبقا بىرلىكتە كىردى. ئىشكتە بېلەت يىغقۇچى ئۇلارغا سالام بەردى. زالدا ئادەم ناھايىتى كۆپ ئىدى. ئۇلار قالايمىقان ئۆتۈشۈپ يۈرگەن ئەرلەر ۋە بازار ئىزدەپ يۈرگەن پاھىشىلەرنىڭ ئارىسىدىن قىستىلىپ ئۆتۈپ لوژىغا ئاران بېرىۋالدى. ئۇلارنىڭ لوژىسى مۇزىكانتلار ئورنى بىلەن ئادەملەر قىمىلدىشىپ يۈرگەن كارىدورنىڭ ئارىسىدا ئىدى. مالىر خانىم سەھنىگە دىققەت قىلماي ئارقىسىدىكى كارىدوردا ئۆتۈشۈپ يۈرگەن پاھىشىلەرگىلا قارايتتى. ئۇنىڭ مۇشۇ تاپتا ئۇلارنى تۇتۇپ باققۇسى، ئۇلارنىڭ مەيدىلىرىنى، يۇزلىرىنى، چاچلىرىنى سىلاپ باققۇسى، بۇ پاھىشىلەرنىڭ زادى قانداق ئادەملەر ئىكەنلىكىنى بىلىپ باققۇسى كېلەتتى. ئۇ توساتتىن:

— قوڭۇر چاچلىق سېمىز بىر ئايال بىزگىلا قارايدۇغۇ، مەن بايا ئۇنى بىزگە گەپ قىلغان چېغى دەپ قاپتىمەن تېخى، — دېدى.

— سىز خاتا كۆرۈپ قالغان ئوخشايسىز، نەدە ئۇنداق ئىش بولسۇن، — دەپ قويدى دولۇۋار. ئەمما، ئۇ كۆزلىرىدىن زەھەرلىك ئۇچقۇنلار چاچراپ تۇرغان لوسېرنىڭ خۇددى ھازىرلا تىللىۋېتىدىغاندەك ئاغزىنى ئۆمىلىگەن ھالدا ئۆزلىرىنىڭ كەينىدە چۆرگۈلەپ يۈرگەنلىكىنى ئاللىقاچان كۆرگەنىدى.

ئەسلىدە ئۇلار قىستىلىشىپ زالغا كىرىپ كېتىۋاتقاندىلا لوسېر ئۇلارنى كۆرگەن ۋە دولۇۋارنىڭ يېنىدىن سۈركىلىپ ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ پەس ئاۋازدا: «ياخشىمۇسەن!» دەپ سالام بەرگەن ۋە «ئەھۋالىڭنى چۈشىنىمەن» دېگەندەك قىلىپ كۆزىنى قىسىپمۇ قويغانىدى. لېكىن، دولۇۋار ئاشنىسىنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن ۋايىم يەپ ئۇنىڭ بۇ ياخشى نىيىتىگە جاۋاب قايتۇرماستىن ئۇنىڭ يېنىدىن قاپاقلىرىنى تۇرۇپ غادايغىنىچە ئۆتۈپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ بۇ قىلىقى پاھىشىنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويدى. كۈنداشلىق لوسېرنى كەينىگە ياندۇردى. ئۇ قايتىدىن دولۇۋارغا سۈركىلىپ ئۆتۈپ ئاۋازىنى سەل كۆتۈرۈپ:

«گىئورگى، ياخشىمۇسەن؟» دېدى. دولۇۋاردىن يەنە سادا چىقمىدى. شۇڭلاشقا پاھىشە ئۆزىنى ئۇنىڭغا بىر كۆرسىتىپ قويۇش نىيىتىدە لوزىنىڭ قېشىدا چۆرگۈلەپ يۈرەتتى. ئۇ مالىر خانىمنىڭ ئۆزىگە دىققەت قىلغانلىقىنى كۆرۈپلا يېقىن كېلىپ:

ــ ياخشىمۇسەن، ئەھۋالىڭ قانداق؟ ــ دەپ دولۇۋارنىڭ مۈرىسىگە نوقۇدى.

دولۇۋار تۇرقىنى ئۆزگەرتمەي ئولتۇرىۋەردى. قايرىلىپمۇ قارىمىدى.

ــ پەيشەنبە كۈنىدىن تارتىپ گاس بولۇپ قالدىڭمۇ نېمە؟

دولۇۋار يىرگەنگەندەك چىرايىنى پۈرۈشتۇردى. ئۇ گەپ قىلىپلا قويسام بۇ پاھىشىگە چېتىلىپ قالماي، دەپ قورقۇپ پەقەت جاۋاب بەرمىدى. لوسىر زەھەرخەندىلىك بىلەن كۈلدى، تەرىنى تۇرۇپ:

ــ سەن گاچا بولۇپ قاپسەن ـ دە، بۇ خانىم تىلىڭنى چىشلەپ ئۈزۈۋالغان ئوخشىمامدۇ؟ ــ دېدى.

دولۇۋار قولىنى شىلتىپ غەزەپ بىلەن:

ــ بۇنداق گەپلەرنى قىلىشىڭغا كىم ئىجازەت قىلدى، يوقال كۆزۈمدىن، بولمىسا قولغا ئالدۇرۇۋېتىمەن، ــ دېدى پوپوزا قىلىپ.

لوسىرنىڭ كۆزلىرى ئوت بولۇپ يانىدى، ئۇ مەيدىسىنى چىقىرىپ دېۋەيلەپ كېلىپ ھۆركىرىدى:

ــ ھە، ئىش مۇنداقكەن ـ دە، ھۇ، مۇناپىق ! بىر ئايال بىلەن ئوينىغاندىن كېيىن ھېچبولمىغاندا سالاملىشىپ قويۇش كېرەك. ئەمدى بىرسىنى تېپىۋېلىپلا مېنى تونۇماي قالدىڭمۇ؟ نەدە بۇنداق گەپ باركەن؟ بايا يېنىڭدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىمدا ھېچبولمىغاندا بېشىڭنى لىڭشىتىپ قويغان بولساڭمۇ چاپلىشىۋالمايتتىم. لېكىن، سەن ئۆزۈڭچە گىدىيىپ تېخى مېنى كۆزگە ئىلمايۋاتىسىنا. مېنىڭ بىڭىسىنى مانا ئەمدى كۆر! سەندەك لاتىغا تېتىمايدىغان بولسام...

ئۇ مۇشۇ تەرىقىدە كارخانىدىكى ئىشچى قېچىپ قېچىپ كىشىلەرگە سوقۇلۇپ يۈرۈپ ئالاقزەدىلىك بىلەن زالىنىڭ ئىشىكىنى ئىزدەشكە باشلىدى. دولۇۋارمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن يۈگۈردى. لوسىر ئۇلارنىڭ قېچىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ قانائەتلەنگەن ھالدا:

— تۇت ـ تۇت! ئاۋۇ قانجۇقنى تۇت ! ئۇ مېنىڭ ئاشنامنى تارتىۋاپتۇ، — دەپ چۇقان سالدى. زالدا كۈلكە كۆتۈرۈلدى. مۆتىۋەر سىياقىدىكى ئىككى ئادەم چاقچاق قىلىپ مالېر خانىمنى مۇرىسىدىن تۆتۈۋېلىپ قۇچاقلىماقچى بولدى. ئۇنىڭغىچە دولۇۋار يېتىپ كېلىپ ئۇلارنىڭ قولىدىن مالېر خانىمنى تارتىۋالدى ـ دە، كوچىغا ئاچىقىپ كەتتى.

مالېر خانىم «شاھ باھار»نىڭ ئىشىكىدە تۇرغان بىر پەيتونغا كىرىپلا كەتتى. دولۇۋارمۇ شۇ پەيتونغا چىقتى. پەيتونچى:

— غوجام، نەگە ئاپىراي؟ — دەپ سورىدى.

— ئىختىيارىڭ، نەگە بولسا بولىۋېرىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار.

پەيتون يۈرۈپ كەتتى. پەيتون ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل تاش يولدا تاراقلايتتى ـ سىلكىنەتتى. مالېر خانىم ئىككى قولى بىلەن يۇزىنى تۇتۇۋالغان بولۇپ، توختىماي ھاسىرايتتى، ئاران ـ ئارانلا ئولتۇراتتى. دولۇۋار ئۇنى بۇ ھالەتتە كۆرۈپ نېمە دېيىشىنى ئۇقماي گاڭگىراپ قالدى. شۇ ئەسنادا خانىم يىغلىۋەتتى. دولۇۋار دەككە ـ دۈككىدە ئېغىز ئاچتى:

— كېلار جېنىم، سىزگە چۈشەندۈرۈپ قويماي. مەندە گۇناھ يوق... مەن بۇ ئايال بىلەن بۇرۇن بىر چاغلاردا تونۇشقان... باشتا مەن...

مالېر خانىم ئۇشتۇمتۇت قوللىرىنى چۈشۈردى. كۈچلۈك غەزەپ ئۇنى تىلغا كىرگۈزدى:

— ئەسكى ! ھۇ مۇناپىق! داپ يۈز... مۇنداق ئىشلىرىم بار

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

دېگىن !... بۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ! ئاھ خۇدا ! ۋاي ئۆلەي...

ئۇ ھاسىرىغىنىچە ئۆزۈپ ـ ئۆزۈپ سۆزلىدى. ئادەتتە ئۆزىنىڭ ياخشى كۆرگەن ئادىمى تەرىپىدىن ئالدانغان قىز ـ جۇۋانلارلا مۇشۇنداق ئەسەبىيلىشىدۇ.

ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ئاستا ـ ئاستا ئېسىگە كېلىپ غەزەپ بىلەن قاينىاپ، ئەزۋەيلەپ سۆزلەپ كەتتى:

ـــ سەن مېنىڭ پۇلۇمنى ئۇنىڭغا خەجلەپ بېرىپسەن ـ دە، راستمۇ؟ مەن ساڭا بەرگەن پۇللار قېنى؟... مۇشۇ جالاپقا بېرىپسەن ـ ھە... توۋا ! ئادەم ئەسكىسى...

ئۇ گويا تېخىمۇ جانغا تېگىدىغان سۆزلەرنى تاپماقچى بولغاندەك سەل تۇرۇۋالدى. ئەمما، ھېچقانداق گەپ تاپالماي يەرگە تۆكۈردى ـ دە، تىللاپ كەتتى:

ـــ چوشقا!... ھۇ چوشقا... مېنىڭ پۇلۇمنى ئۇنىڭغا خەجلىگەن چوشقا... چوشقا...

ئۇ باشقا ياماق تىل تاپالمىغاچ «چوشقا» دېگەنىلا تەكرارلاۋەردى، كېيىن ئۇشتۇمتۇت پەيتونىڭ ئىشىكىدىن گەۋدىسىنى چىقىرىپ «توختات» دەپ توۋلىدى ۋە پەيتونىڭ توختىشىنىمۇ كۈتمەيلا يەرگە سەكرەپ چۈشتى. دولۇۋارمۇ چۈشۈشكە تەمشەلگەنىدى ئۇ:

ـــ مېنىڭ يېنىمغا كەلگۈچى بولما ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى. ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئەتراپقا بىرمۇنچە ئادەم يىغىلدى. دولۇۋار رەسۋا بولۇشتىن قورقۇپ، پەيتونىڭ ئىچىدە قالدى. مالىر خانىم يانچۇقىدىن پورتمانىنى ئالدى، پەيتون چىرىغىنىڭ يورۇقىدا ئىككى فرانك ئەللىك سانتىمنى تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن پەيتونچىغا بەردى:

ـــ ئال... بۇ كىرا ھەققى... كىرايىڭنى مەن تۆلەي... سەن ئەمدى مۇنۇ ئەبلەخنى بارىنار رايونى بورسىن كوچىسىغا ئاپىرىۋەت.

ئولىشىپ تۇرغان كىشىلەر كۈلۈشۈپ كەتتى. بىر مۆتىۋەر

سۈپەت كىشى:

— يارايسىز، قىزچاق! — دېدى. بىر لۈكچەك بالا پەيتوننىڭ كەينىگە ئۆتۈپ دېرىزىدىن بېشىنى تىقىپ ئاۋازىنى ئەتەي ئىنچىكە چىقىرىپ:

— كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن، ئومىقىم! — دەپ مەسخىرە قىلدى.

پەيتون مەسخىرىلىك كۈلكە ئىچىدە يۈرۈپ كەتتى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئالتىنچى باب

دولۇۋار ئەتىسى ئورنىدىن ناھايىتى روھسىز تۇردى. كىيىملىرىنى مىسىلداپ بەكمۇ ئاستا كىيدى. پۇت ـ قوللىرى خۇددى ئاخشام قاتتىق تاياق يېگەندەك سىرقىراپ ئاغرىيتتى. ئۇ دېرىزىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئولتۇردى ـ دە، ئېغىر خىياللارغا پاتتى. ئاخىرىدا ئازراق پۇلنىڭ ئېپىنى قىلمىسام زادى بولمىغۇدەك دېگەن يەرگە كېلىپ سەل جانلاندى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ فرانسىسكىنىڭ ئۆيىنى مولجاللاپ كوچىغا چىقتى.

ئۇنىڭ ئاغىنىسى كۇتۇپخانىسىدا پۇتلىرىنى ئوتقا قاقلاپ ئولتۇراتتى.

— بۈگۈن ئەجەب بالدۇر تۇرۇپ كېتىپسىزغۇ؟

— مۇھىم بىر ئىش چىقىپ قالدى. مەن بىرسىگە قەرزدار بولۇپ قالغانىدىم. بۇ قەرز مېنىڭ نام ـ ئابرۇيۇمغا تاقىشۇاتىدۇ.

— قىمار ئويناپمۇ؟

— دولۇۋار ئىككىلىنىپرەك بېشىنى لىڭشىتتى.

— ھەئە.

— قەرزىڭىز جىقمۇ؟

— بەش يۈز فرانك.

ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ قەرزى ئىككى يۈز سەكسەن فرانك ئىدى. فرانسىسكى ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشەنمەي كوچىلاپ سورىدى:

— كىمگە قەرز بولدىڭىز؟

— كارۋېر دەيدىغان كىشىگە.

— ھە، ئۇنىڭ ئۆيى قەيەردە ئىكەن؟

— هېلىقى... هېلىقى...
فرانسكى كۇلۇپ كەتتى:
— مەۋجۇت ئەمەس كوچىدا، شۇنداقمۇ؟ مەن بۇ ئەپەندىنى تونۇيمەن. قەدىرلىكىم، ئەگەر يىگىرمە فرانك سورىسىڭىز بېرەلەيمەن. ئۇنىڭدىن ئارتۇقى مەندە يوق.
دولوۋار ئۇ بەرگەن تەڭگىنى ئالدى ۋە فرانسكىنىڭ ئۆيىدىن چىقىپ ئۆزى تونۇيدىغان كىشىلەرنىڭكىگە بىر - بىرلەپ كىرىپ چىقتى. شۇنداق قىلىپ يۇرۇپ سائەت بەشكىچە سەكسەن فرانك پۇل يىغدى. يەنە ئىككى يۈز فرانك بولسا ئاندىن ئىش پۈتەتتى. شۇڭا، دولوۋار ھازىرچە مۇشۇنىڭغا شۇكۇر قىلىپ تۇرۇشنى ئويلىدى ۋە: «نېمە بولسا بولمامدۇ، بۇ جالاپنى دەپ ئۆلەتتىممۇ! ئۇنىڭ پۇلىنى قولۇمغا پۇل كىرگەندە قايتۇرسام بولمۇ؟» دەپ كوتۇلدىدى.
شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ يېرىم ئايغىچە پۇلنى تېجەپ ئىشلىتىپ تۇرمۇشىنى رەتلىك ئۆتكۈزدى. ئاياللارغا يېقىن يولماي ئۆزىنى قاتتىق تورمۇزلاپ يۇردى. لېكىن، موزاينىڭ يۇگۇرۇشى سامانلىقچە، دېگەندەك ئون بەش كۈندىن كېيىن بەل قويۇۋەتتى. خۇددى ئاياللارغا يېقىنلاشمىغىلى ئۇزاق يىللار بولۇپ كەتكەندەك ھەرقانداق خوتۇن - قىزنىڭ كۆڭلىكىنى كۆرسىلا ھاياجاندىن تىترەپ كېتىدىغان بولۇپ قالدى. بىر كۈنى كەچقۇرۇن ئۇ لوسېرنى ئۇچرىتىش نىيىتىدە يەنە «شاد باھار»غا باردى. لوسېر ھەمىشە مۇشۇ يەردىلا بولغاچقا، دولوۋار ئۇنى ئىشىكتىن كىرىپلا كۆرۈپ ھەجايىغىنىچە قولىنى ئۇزارتىپ لوسېرنىڭ يېنىغا باردى. لوسېر ئۇنىڭ بېشىدىن - ئايىغىچە قارىۋېتىپ تازا بىر ئالايدى - دە:
— سىزنىڭ نېمە ئىشىڭىز بار؟ — دېدى.
— بولدى، بولدى، چاقچاق قىلماڭ، — دېدى دولوۋار ئۆزىنى كۈلكىگە زورلاپ.
— كىم سىزگە چاقچاق قىپتۇ؟ مەن ئەزەلدىن شاپاقچىلارنىڭ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkutap.com

شاپىقىنى يالايدىغانلار بىلەن مۇناسىۋەت قىلمايمەن، ــ دېدى.

لوسىر تەتۇر قارىۋالدى.

دولۇۋار ئۇنىڭدىن كېلىشتۇرۇپ دەككە يېگەندىن كېيىن ئىككى مەڭزى ئوت ئالغاندەك بولدى. كۆزلىرىگە قان قۇيۇلدى، شۇ زامان كېتىپ قالدى.

شۇ كۈنلەردە فرانسىكى ئاجىزلاپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ توختىماي يۆتىلەتتى. كېسەللىكتىن ئازابلانغانچە دەردىنى دولۇۋاردىن ئالمىدىغان بولۇۋالدى. ئۇ مۇشكۈل ۋەزىپىلەرنى ئۇنىڭغا يۈكلەيتتى. بىر كۈنى يۆتەل پۈۋلەپ تازا بىئارام بولۇپ تۇرغاندا دولۇۋارنىڭ مۇھىم بىر خەۋەرنى ئۇلگۈرتەلمىگەنلىكىنى كۆرۈپ ئاچچىقىدا ھەتتا:

«تۇۋا! مەن سىزنىڭ بۇنچىلىك دۆتلۈكىڭىزنى بىلمەپتىكەنمەن» دەۋەتتى. دولۇۋار شۇ چاغدا ئۇنىڭ كاچىتىغا سالغىلى تاس قېلىپ ئۆزىنى ئاران تۇتۇۋالدى. ئۆيگە كېتىۋېتىپ تىنماي: «خەپ قاراپ تۇر، ساڭا بىر كۆرسەتمەيدىغان بولسام» دەپ پىچىرلىدى. شۇ ئەسنادا بىردىن ئۇنىڭدا بىر ئوي پەيدا بولدى. ئۇ مۇشۇ ئويىنىڭ ئىلھامىدا ئۆز ـ ئۆزىگە: «بۇرادەر، مەن سېنى شۇۋۈچى قىلىۋەتمىسەم ھېساب ئەمەس» دېدى ۋە ئۆزىنىڭ قارارىدىن مەمنۇن بولۇپ قوللىرىنى ئىشقىلاپ كەتتى.

بۇ ئىشقا ئەتىسىلا تۇتۇندى. ئالدى بىلەن رازۋېدكا قىلىپ كۆرۈش نىيىتىدە فرانسىكى خانىمنى يوقلاپ باردى.

فرانسىكى خانىم سافادا يېتىپ كىتاب ئوقۇۋاتاتتى. ئۇ دولۇۋارنى كۆرۈپمۇ ئورنىدىن تۇرمىدى. پەقەت قايرىلىپ قاراپ بىر قولىنى سۇندى:

ــ ياخشىمۇسىز، چىرايلىق دوستۇم؟

بۇ سۆز دولۇۋارغا خۇددى شاپىلاقتەك تەگدى.

ــ سىز نېمە ئۈچۈن مېنى بۇنداق ئاتايسىز؟

خانىم كۈلۈپ كېتىپ ئۆتكەن ھەپتە مالىر خانىم بىلەن كۆرۈشكەندە ئۇلارنىڭ قانداق قىلىپ دولۇۋارغا مۇشۇ نامىنى

بەرگەنلىكىنى ئاڭلىغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى.

بۇ ياش خانىمنىڭ ئىللىق چىرايىنى كۆرۈپ دولۇۋارنىڭ كۆڭلى جايىغا چۈشتى. سۈرۈشتۈرۈپ كەلگەندە بۇنداق ئاتاشنىڭ قورققۇدەك نېمىسى بار!

— سىز كىرودېرتنى بەك چوڭ كۆرىدىكەنسىز، — دېدى خانىم كۈلۈمسىرەپ، — مېنى بولسا ئېسىڭىزگە كەلگەندە ناگاندا بىر يوقلاپ قويىسىز، شۇنداقمۇ؟

دولۇۋار ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا خۇددى ئاسارئەتتىقە يىغقۇچى بىرەر بۈيۈمنى دىققەت بىلەن كۆزەتكەندەك بىر نەزەردە سەپسالدى. ئۇ بەكمۇ ئوماق ئىدى. ئۇنىڭ گويا كىشىلەرنىڭ سىلاپ ـ سىيپاشلىرى ئۈچۈنلا يارىتىلغاندەك يۇمشاق، پارقىراق سېرىق چاچلىرى دولۇۋارنىڭ مەستلىكىنى كەلتۈردى. ئۇ: «بۇنىسى ئاۋۇ ئايالدىنمۇ ياخشى، بۇنىڭغا قىل سىغمايدۇ» دەپ ئويلىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ تېزلا مۇۋازىپەقىيەت قازىنىشىغا تولۇق ئىشىنەتتى. «ئەگەر قولۇمنى ئۇزارتساملا بۇ چوكانىنى چاتاق يوق قولغا چۈشۈرەلەيمەن. بۇ خۇددى بىر تال ئالمىنى ئۈزگەندەك ئاسان ئىش.»

دولۇۋار شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن كەسكىنلىك بىلەن:

— چۈنكى مەن مۇشۇنداق قىلىشنى مۇۋاپىق دەپ قارىدىم، — دېدى.

— نېمە ئۈچۈن؟

— نېمە ئۈچۈن؟ ئەجەبا بۇنى بىلمەمسىز؟

— بىلمەيمەن، زىنهار بىلمەيدىكەنمەن.

— چۈنكى مەن سىزگە ئاشىق. ھەي... پەقەت ئازراقلا... ئازراقلا ئاشىقمەن... شۇڭا ئەقلىمنى پۈتۈنلەي يوقىتىپ قويغۇم كەلمىدى...

خانىم ئەجەبلەنمىدى، خاپىمۇ، خۇشمۇ بولۇپ كەتمەي كۈلۈمسىرىگىنىچە تۇرىۋەردى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ شۇنداقتىمۇ كېلىۋەرسىڭىز بولاتتى. چۈنكى، ھەرقانداق كىشىنىڭ مېنى ياخشى كۆرۈشى ئۈزاققا بارمايدۇ.

دولۇۋار ئۇنىڭ جاۋابىدىن كۆرە شۇ سۆزلەرنى قىلغاندىكى ئاھانىغا بەكرەك ھەيران قالدى.

ـــ نېمىشقا ئەمدى؟

ـــ مېنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىڭ ھېچبىر پايدىسى يوق. بۇنى مەن شۇ كىشىگە دەرھال چۈشەندۈرۈپ قويالايمەن. ئەگەر سىز بۇ ئەندىشىڭىزنى ماڭا بالدۇرراق ئېيتقان بولسىڭىز، مەن سىزنى ئاللىقاچان خاتىرجەم قىلغان بولاتتىم. سىزمۇ مېنى داۋاملىق يوقلاپ كېلىۋېرەتتىڭىز.

دولۇۋار ئازابلانغان قىياپەتكە كىرىپ ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ سوئال قويدى:

ـــ مۇشۇ ئەھۋالدا ئادەم ھېسسىياتىنى تىزگىنلىيەلەمدۇ؟

خانىم دولۇۋارغا قاراپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:

ـــ سۆيۈملۈك دوستۇم، مېنىڭچە، ئاشىق بولغان ئەرلەر ھاياتلىقلارنىڭ تىزىملىكىدىن ئۆچۈرۈلىدۇ. چۈنكى، بۇنداق كىشىلەر شۇنىڭلىق بىلەن ھاماقەتلىشىپ كېتىدۇ ھەمدە خەتەرلىكمۇ بولۇپ قالىدۇ. مەن ماڭا ئاشىق بولغۇچىلار ياكى «ئاشىق بولدۇم» دېگەن سۆزنى ئاغزىدىن چىقارغۇچىلارنىڭ ھەننىۋاسى بىلەن چەك ئاجرىتىپ، بارلىق يېقىنچىلىقلارنى توختىتىمەن. چۈنكى، ئۇلار مېنى يىرگەندۈرىدۇ. شۇنداقلا خۇددى قۇترىغان ئىتتەك ئۇشتۇمتۇت ساراڭلىق قىلىشىدۇ. شۇڭا، مەن ئۇلارنى تا بۇنداق كېسىلى ساقايغۇچە مەنىۋى ياقتىن تانھالىقتا قالدۇرىمەن. بۇ گەپلىرىم سىزنىڭمۇ يادىڭىزدا بولسۇن. سىزنىڭ قارىشىڭىزچە، مۇھەببەتنىڭ بىر ھەۋەس ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىمەن، لېكىن مېنىڭچە ئۇ ئىككى يۈرەكنىڭ مەنىۋى ياقتىكى قوشۇلۇشىدۇر. بۇنى ئەرلەر چۈشەنمەيسىلەر. سىزلەرنىڭ مۇھەببەتكە بولغان چۈشەنچىڭىزلەر شەكىلەن. مەن ئۇنداق ئەمەس. مەن ئۇنى ماھىيەت جەھەتتىن چۈشىنىمەن. سىز ئەمدى

ماڭا ئوبدان قاراپ بېقىڭا...

فرانسىكى خانىمنىڭ چىرايىدىكى تەبەسسۇم ئۆچۈپ، تىنچ، سوغۇق تۈس ئالدى. ئۇ ھەربىر سۆزنى دانىمۇدانە قىلىپ مۇنداق دەپ جاكارلىدى:

— مەن مەڭگۈ، مەڭگۈ سىزنىڭ ئاشىنىڭىز بولمايمەن. چۈشەندىڭىزمۇ؟ شۇڭا بۇ ئارزۇدا بولۇۋېرىش — سىز ئۈچۈن مۇتلەق پايدىسىز... ھەتتا زىيانلىق دېيىشكىمۇ بولىدۇ... ئەمدى مەسىلە ئېنىق بولدى... سىز مەن بىلەن دوست بولۇپ ئۆتۈشنى خالامسىز؟ مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم — چىن دوستلۇق. يەنى غەيرىي نىيەتلەردىن خالىي بولغان ھەقىقىي دوستلۇق.

دولۇۋار قايتا ئەرز سۇنۇشقا ئىمكانىيەت قالدۇرۇلمىغان بۇ ھۆكۈمنامىنىڭ ئالدىدا ھەرقانداق ئۇرۇنۇشلارنىڭ بىھۇدە ئاۋارىچىلىك بولۇپ قالىدىغانلىقىنى چۈشەندى - دە، سەممىيلىك بىلەن خانىمنىڭ تەكلىپىگە ماقۇل بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە ھاياتىدا بىر ئىتتىپاقداشقا ئېرىشكەنلىكىدىن خۇشال بولدى. ئۇ قولىنى ئۇزارتىپ:

— خانىم، سىز نېمە دېسىڭىز شۇ. مەن سىزنىڭ پىكرىڭىزگە تامامەن قوشۇلىمەن، — دېدى.

فرانسىكى خانىم دولۇۋارنىڭ ئاھاڭىدىن سۆزلىرىنىڭ سەممىي ئىكەنلىكىنى سېزىپ ئىككى قولىنى ئۇزارتتى.

دولۇۋار ئۇنىڭ ھەربىر قولىغا ئايرىم - ئايرىم سۆيۈپ بولۇپ بېشىنى كۆتۈردى:

— ھەي ! ئەگەر مەن ھاياتىمدا سىزدەك بىر ئايال بىلەن تۇرمۇش قۇرالىغان بولسام نەقەدەر بەختلىك بولغان بولاتتىم !

فرانسىكى خانىم تۇنجى رەت تەسىرلەندى. چۈنكى، بۇ سۆز ئۇنىڭغا ياققانىدى. ئايال كىشى دېگەن مۇشۇنداق ئۆزلىرىگە خۇش ياقىدىغان سۆزلەرنى تىڭشاشقا ئامراق كېلىدۇ.

خانىم مىننەتدارلىقىنى ئىزھار قىلىدىغان، ئادەمنى ئۆزىنىڭ قولىغا ئايلاندۇرۇۋالىدىغان قاراش بىلەن «يالت» قىلىپ

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com

دولۇۋارغا قاردى.

دولۇۋار بايىقى سۆزىنى داۋاملاشتۇرالماي قالدى. خانىم بىر بارمىقىنى ئۇنىڭ بىلىكىگە قويۇپ مۇلايىملىق بىلەن شۇنداق دېدى:

ــ مەن دوستلۇق بۇرچۇمنى هازىردىن باشلاپ ئادا قىلاي. هازىر سىزگە بىرنەرسىنى ئېيتماقچىمەن. گېپىمگە قۇلاق سېلىڭ. راستىنى ئېيتسام سۆيۈملۈكۈم، سىز بەك دۆت ئىكەنسىز.

ــ خانىم شۇنى دەپ بولۇپ ئىككىلەنگەندەك توختىۋالدى.

ــ مەن تۇزلا گەپ قىلسام بولامدۇ؟

ــ ئەلۋەتتە.

ــ ئاشكارا دەۋېرەي ــ هە؟

ــ دەۋېرىڭ.

ــ ئۇنداق بولسا ئاڭلاڭ! سىز خۇددىر خانىم بىلەن كۆرۈشۈپ تۇرۇڭ. ئۇ سىزگە بەك قايىل. سىز ئامال قىلىپ ئۇنىڭ هېسداشلىقىنى قولغا كەلتۈرۈڭ. ئۇ ناهايىتى ئەخلاقلىق ئايال بولسىمۇ، سىز ئۇنىڭغا قۇلاقسا خۇش ياقىدىغان سۆزلەرنى قىلسىڭىز بولىۋېرىدۇ. سىز مېنىڭ نېمە دېمەكچى بولغىنىمنى چۈشىنىۋاتامسىز؟ بۇنداق دېسەم باشقىچە ئويلاپ قالماڭ. ئۇ ناهايىتى ئەخلاقلىق ئايال، سىز هەرگىز باشقا خىيالىلاردا بولماڭ. ئۇنداق نىيەتتە بولسىڭىز بەربىر نەتىجە چىقمايدۇ. سىز ئاۋۋال ئۇنىڭغا ئۆزىڭىزنى بىر تونۇتۇڭ. بۇنىڭ هالاۋىتىنى كېيىن كۆرىسىز. گېزىتخانىدىكى ئورنىڭىزنىڭ تۆۋەنلىكى ماڭا مەلۇم. لېكىن، بۇنىڭدىن تولا غەم قىلماڭ. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بارلىق مۇهەررىرلىرىنى قىزغىن كۈتۈۋالىدۇ. سىز ئىككىلەنمەي ئۇنىڭغا بېرىڭ! ماڭا ئىشىنىڭ!

دولۇۋار كۈلۈمسىرەپ رەهمەت ئېيتتى:

ــ سىز مېنىڭ پەرىشتەم... مېنى قانات ئاستىغا ئالىدىغان مەبۇدەم.

بۇ پاراڭ مۇشۇنچىلىك بولدى. كېيىن ئۇلار خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە تاغدىن ـ باغدىن سۆزلىشىپ ئولتۇرۇشتى.

دولۇۋار ئۇنىڭ يېنىدا بولۇشنىڭ كۆڭۈللۈك ئىكەنلىكىنى سەزدۈرۈش ئۈچۈن خېلى ئۇزاق ئولتۇردى. كېتىدىغان چاغدا:

ـــ گېپىمىز گەپ ! بىز دوستلاشتۇق، شۇنداقمۇ؟ ـــ دەپ قايتىلاپ سورىۋالدى.

ـــ گېپىمىز گەپ !

دولۇۋار بايا ئېيتقان سۆزىنىڭ ئۇنىڭغا خېلى تەسىر قىلغانلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن هالدا:

ـــ ئەگەر كۈنلەرنىڭ بىرىدە سىز تۇل بولۇپ قالسىڭىز، مەن چوقۇم كاندىداتلىققا تىزىملىتىمەن، ـــ دېدى ۋە ئۇنىڭ كايىشىغا پۇرسەت بەرمەسلىك ئۈچۈن دەرهال چىقىپ كەتتى.

خۇددىر خانىمنى يوقلاش ئىشى دولۇۋارغا بىر دەردسە بولدى. چۈنكى، ئۇ ئىلگىرى بۇ خانىمنىڭ هۇزۇرىغا بېرىپ باقمىغان بولغاچقا، ئىشنىڭ ئەپلەشمەي قېلىشىدىن ۋايىم يەيتتى. راستىنى ئېيتقاندا، غوجايىن ئۇنىڭغا ئوبدان مۇئامىلە قىلاتتى. يۇقىرى باها بېرەتتى. ئەڭ مۇشكۈل ئىشلارنى ئالدى بىلەن ئۇنىڭغا تاپشۇراتتى.

«غوجايىن شۇنداق ئەتىۋارلاۋاتسا بارسام نېمە بولماقچى؟» شۇ خىيالدىن كېيىن ئۇ بىر كۈنى ئورنىدىن سەھەر تۇرۇپ دۇكانلارنىڭ ئىشكى ئېچىلىشىغىلا بازارغا چىقتى. ئون فىرانكچە پۇل خەجلەپ يىگىرمە نەچچە تال ئېسىل نەشپۈت سېتىۋالدى ـ دە، يىراقتىن ئەۋەتىلگەن سوۋغاتقا ئوخشىسۇن ئۈچۈن پەم بىلەن ئوراپ بىر سېۋەتكە قاچىلىدى. ئاندىن ئاپىرىپ غوجايىننىڭ خىزمەتكارىغا بەردى. ئۆزىنىڭ نام كارتىسىنىڭ كەينىگە «هۆرمەتلىك خۇددىر خانىم، گىئورگى دولۇۋار نورماندىدىن بۇگۈن سەھەردە كەلگەن بۇ مېۋىلەرنى قوبۇل قىلىشىڭىزنى تۆۋەنچىلىك بىلەن ئۆتۈنىدۇ» دېگەن خەتلەرنى يېزىپ خىزمەتكارنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى.

دولوژار ئەتىسى گېزىتخانىدىكى خەت ساندۇقىدىن خۇددېر خانىمنىڭ جاۋاب خېتىنى تاپشۇرۇۋالدى. ئۇنىڭغا: «خۇددېر خانىم دولوژار ئەپەندىنىڭ هېممىتىگە كۆپ تەشەككۇر ئېيتىدۇ. بۇ هەر شەنبە كۈنى سىرتقا چىقمايدۇ» دېگەن سۆزلەر يېزىلغانىدى.

دولوژار شەنبە كۈنى خۇددېرلارنىڭ ئۆيىگە باردى.

خۇددېر ئەپەندى مالىنسارب كوچىسىدا ئولتۇراتتى. بۇ كوچىدا بىر - بىرىگە تۇتاش، شەكلى ئوپئوخشاش ئىككى بىنا بار بولۇپ، بۇلار خۇددېر ئەپەندىگە تەئەللۇق ئىدى. خۇددېر ئەپەندى جاهاندارچىلىق قىلىش ئۈچۈن بۇ بىنالارنىڭ بىرسىنى ئىجارىگە بەرگەن. قورۇ كۆزەتچىسىنىڭ ئۆيى ئىككى بىنا ئىشكىلىرىنىڭ ئارىسىغا جايلاشقان. كۆزەتچى چېركاۋ قاراۋۇللىرىنىڭ چىرايلىق كىيىمىنى كىيگەنىدى، ئۇنىڭ كالتە ۋە سېمىز پۇتلىرىدىكى ئۇزۇن ئاق پايپاق كىيىملىرىنىڭ پارقىراق سېرىق تۇغملىرى ۋە قېنىق رەڭلىك كۆڭلىكى، ئىشقىلىپ پۈتۈن سالاپىتى بۇ بىنالارنىڭ بايلارغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىدىن بېشارەت بېرەتتى. ئۇ خۇددېر غوجام ئۈچۈنمۇ خىزمەت قىلاتتى. ئىجارىگە ئولتۇرغۇچىلار ئۈچۈنمۇ ئىشىك ئېچىپ بېرەتتى.

خۇددېر ئەپەندىنىڭ مېهمانخانىسى بىرىنچى قەۋەتتە بولۇپ، ئۇنىڭغا كىرىش ئۇچۇن بىر زالدىن ئۆتۈشكە توغرا كېلەتتى. كارىدورنىڭ ئورنىدا خىزمەت قىلىدىغان بۇ زالنىڭ تاملىرىغا گىلەملەر ئېسىلغان، ئىشىك - دېرىزىلىرىگە ئېسىل پەردىلەر تارتىلغانىدى. ئۇ يەردە ئىككى نەپەر خىزمەتكار مۇگدەپ ئولتۇراتتى. ئۇلارنىڭ بىرسى دولوژارنىڭ چاپىنىنى ئالدى، يەنە بىرسى هاسىسىنى ئالدى - دە، بىر ئىشكىنى ئېچىپ ئالدىدا كىرىپ ئىشكىنىڭ ئىككى يېقىدا تۇردى. دولوژارنى ئالدىدىن ئۆتكۈزۈۋەتكەندىن كېيىن ئىچكىرىگە قاراپ ئۇنىڭ نامىنى مەلۇم قىلدى.

ياش يىگىت ئەتراپقا ئەلەڭلەپ قاراپ سەل مەڭدەپ قالدى. بىر ئەينەكتىن ئولتۇرغان بىرنەچچە كىشىنى كۆردى ۋە بۇ ئادەملەر ناھايىتى يىراقتا تۇرغاندەك بىلىنىپ كەتتى. ئەسلىدە ئەينەك ئۇنىڭ كۆزلىرىنى ئالداپ قويغانىكەن. ئۇ ئادەمسىز ئىككى زالدىن ئۆتكەندىن كېيىن كىچىكرەك بىر مېھمانخانىغا كىرىپ قالدى. بۇ مېھمانخانىنىڭ دېرىزىلىرىگە تېگى كۆك، ئېيىقتاپان گۈللۈك① يىپەك پەردىلەر تارتىلغانىدى. تۆت ئايال بىر يۇمىلاق شىرەنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىۋاتاتتى. ئالدىدىكى ئىستاكانلاردا چاي تۇراتتى.

دولۇۋار پارىژ تۇرمۇشى بىلەن ئوبدانلا تونۇشۇپ قالغان، خۇسۇسەن زىيارەتچىلىك كەسپى تۇپەيلىدىن مەشھۇر زاتلار بىلەن تولا ئۇچرىشىپ بۇنداق سورۇنلاردا خېلى پىشقان بولسىمۇ، لېكىن بۇ يەردىكى ئاجايىپ ھەشەمەتنى كۆرۈپ كۆزلىرى ئالا چەكمەن بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئادەمسىز زالىلاردىن ئۆتۈش جەريانىدا تېخىمۇ ھودۇقتى. شۇڭا، ئۇ كېكەچلەپ:

— خانىم... مەن ئەيمەنمەستىن... — دەپ سۆزلىگەچ ئايال غوجايىنىنى تېپىش ئۈچۈن ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتتى.

ئايال غوجايىن ئۇنىڭغا قولىنى ئۇزارتتى. دولۇۋار ئېگىلىپ تەزىم قىلىۋېتىپ، ئاندىن ئۇنىڭ قولىنى سۆيدى. خانىم:

— ئەپەندى، مېنى يوقلاپ كەلگەنلىكىڭىزدىن قەۋەتلا خۇشالمەن، — دېدى ۋە بىر ئورۇندۇقنى كۆرسىتىپ ئۇنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. دولۇۋار ئورۇندۇقنى زەن سالىمغاچقا، ئېگىز، دېگەن پەرەز بىلەن ئولتۇرۇپ يىقىلىپ چۈشكىلى قىل قالدى.

كۆپچىلىك بىرپەس ئۇنچىقمىدى. ئاندىن بىر خانىم گەپ باشلىدى، ئۇ ھاۋانىڭ سوۋۇپ كەتكەنلىكىنى، سوغۇقنىڭ خېلى بەكلا بولۇۋاتقانلىقىنى، لېكىن بۇ سوغۇقنىڭ تېخى كېزىكىنىڭ

① ئېيىقتاپان گۈل — ئېيىقتاپان بىر خىل زىرائەت. ئۇنىڭ چېچىكى ئېيىقتاپان گۈل بولىدۇ.

تارقىلىشىنى چەكلەش ۋە مۇز تېيىلىش دەرىجىسىدە ئەمەسلىكىنى ئېيتتى. ئولتۇرغانلارمۇ ئۇنىڭغا ئۇلاپلا ئۆزلىرىنىڭ پارىژ ئۇششۇكىنىڭ باشلانغانلىقىغا قارىتا قاراشلىرىنى دېيىشتى. ئۆزلىرى ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان پەسىل ئۇستىدە توختالدى. ئۇلارنىڭ پىكىرلىرى كىشىلەرنىڭ ئاغزىدا تولا تەكرارلىنىۋېرىپ مەززىسى قالمىغان كونا گەپلەر ئىدى. شۇ ئارىلىقتا سىرتتىكى ئىشىك يېنىككىنە ئاۋاز چىقارغانىدى، دولۇۋار قايرىلىپ قاراپ كىرىپ كېلىۋاتقان سېمىز بىر خوتۇننى كۆردى. بۇ خوتۇن مېھمانخانىغا كىرىشى بىلەنلا ئولتۇرغانلارنىڭ بىرسى ئورنىدىن تۇرۇپ كۆپچىلىك بىلەن خوشلاشتى ـ دە، چىقىپ كەتتى. ياش يىگىت ئۇنىڭ مېڭىشىنى كۆزىتىپ قاراپ تۇردى. ئۇنىڭ قارا كۆڭلىكىدە قارا رەڭلىك مارجانلار پارقىرايتتى.

مېھماننىڭ چىقىپ كېتىشى ۋە يېڭىسىنىڭ كىرىشى بىلەن بولغان قالايمىقانچىلىق بېسىققاندىن كېيىن كۆپچىلىك ماراكەش مەسىلىسى ۋە شەرقتىكى ئۇرۇش توغرىسىدا پاراڭغا چۈشتى. ئەنگلىيەنىڭ ئافرىقىنىڭ جەنۇبىدا دۇچ كەلگەن قىيىنچىلىقلىرى ئۇستىدىمۇ توختىلىشتى. خانىملار بۇ مەسىلىلەر توغرىسىدا خۇددى كىتاب سۆزىنى تەكرارلاۋاتقاندەك ياكى خېلى بازىرى بار بىرەر دىرامىنىڭ تېكىستىنى يادلاپ بېرىۋاتقاندەك بىر قىياپەتتە سۆزلىشەتتى. ئارىلىقتا مېھمانخانىغا پاكار، سېپرىق بۇدۇر چاچ بىر خانىم كىرىۋىدى، ئېگىز، ياشانغان، ئورۇق بىر ئايال چىقىپ كەتتى.

خانىملار ئەمدى رېنار ئەپەندىنىڭ فىرانسىيە ئاكادېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىكى بولالىغۇدەك ئامىتى بارمۇ يوق دېگەن گەپنى قوزغاپ قېلىشتى.

يېڭى كىرگەن خانىم: ئۇ كابونىن رىبا ئەپەندىگە يەتمەيدۇ، دېگەن پىكىردە چىڭ تۇردى. كابونىن رىبا ئەپەندى دېگىنى «دونكخوت» رومانىنى ناھايىتى نەپىس شېئىرىي تىل بىلەن

فرانسۇزچىغا تەرجىمە قىلىپ، ئۇنى تىياتىر سەھنىسىگە چىقارغان يازغۇچى ئىدى.

— سىلەر بۇ دىرامىنىڭ بۇ يىل قىشتا «ئۇۋدېۋىن» تىياتىرخانىسىدا ئوينىلىدىغانلىقىنى ئاڭلىدىڭلارمۇ؟

— راستمۇ؟ مەن بۇنداق ئېسىل تىياتىرنى چوقۇم كۆرگىلى بارىمەن.

خۇددىي خانىمنىڭ ئۆزىنى تۇتۇشلىرى تەمكىن، ھەربىرىتلىرى سىلىق بولۇپ، سۆزلىرى خۇددى ئالدىن تەييارلىۋالغاندەك رەتلىك ئىدى.

ئۇ قاراڭغۇ چۈشۈپ قالغانلىقىنى سېزىپ قوڭغۇراقنى جىرىڭلاتتى. خىزمەتكار كىرىۋىدى، چىراغ ئەكېلىشىنى بۇيرۇدى. مېھمانلارنىڭ پاراڭلىرىغا قۇلاق سېلىپ ئولتۇرغاندا مېھمان چاقىرىشتا ئىشلىتىدىغان باغاقلارنى باستۇرۇشنى ئۇنتۇپ قالغانلىقى يادىغا كەلدى.

خۇددىي خانىم سېمىزرەك كەلگەن چىرايلىق ئايال ئىدى. ئۇنىڭغا قېرىلىق يەتكەن بولسىمۇ، ئۆزىنى ئوبدان كۈتۈش، تۇرمۇشنى تەرتىپلىك ئۆتكۈزۈش ۋە تېرىنى ئوبدان ئاسرايدىغان ھەر تۈرلۈك دورىلارنى ئىشلىتىش ئارقىلىق ھۆسنىنى ساقلاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ ھەرقانداق ئىشنى ئۆز لايىقىدا مۇڭايىق بىر تەرەپ قىلالايتتى. بۇنداق ئاياللارنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى فرانسىيەنىڭ رەتلىك باغچىلىرىغا تەقلىد قىلىشقا بولاتتى. چۈنكى، بۇ باغچىلارنىڭ كىشىنى ھەيران قالدۇرغۇچىلىكى يوق بولغىنى بىلەن، جەلپ قىلىش كۈچى بار. خۇددىي خانىم خىيالغا كەلگەنچە ئەمەس، ئەقىل بىلەن ئىش قىلىدىغان چېچەن، ئېھتىياتچان، سالماق، ئاق كۆڭۈل، سەممىي ۋە كەڭ قورساق ئايال ئىدى.

ئۇ دولۇڭارنىڭ سۆھبىتىگە ئارىلاشمىغانلىقىغا ۋە باشقىلارنىڭمۇ ئۇنىڭغا گەپ قىلمىغانلىقىغا دىققەت قىلدى. دولۇڭار سەل ئوڭايسىزلانغاندەك ئولتۇراتتى، بۇ چاغدا پاراڭ

فرانسیه ئاکادېمیه‌سی ئۇستىده كېتىۋاتاتتى. بۇ توغرۇلۇق گەپ باشلانسىلا ئاسانلىقچە توگمەيتتى. شۇڭا، خۇدىر خانىم:

ــ دولوژار ئەپەندى، سىزنىڭ قولىڭىز ئۇزۇن، دەپ بېقىڭا، سىز كىمنى ھمايە قىلىسىز؟ ــ دەپ سورىدى.

دولوژار ئىككىلىنىپ تۇرمايلا جاۋاب بەردى:

ــ خانىم، بۇ مەسىلىدە مەن كاندىداتلارنىڭ تۆھپىسى ھەققىدە ئويلاپ ئولتۇرمايمەن. چۈنكى، ئۇلارنىڭ تۆھپىسى توغرىسىدىكى مۇنازىرە مەڭگۈ تۈگىمەيدۇ. مېنىڭ كۆزدە تۇتىدىغىنىم ئۇلارنىڭ يېشى ۋە سالامەتلىكى، مەن ئۇلارنىڭ سالاھىيىتىنى سۈرۈشتۈرمەيمەنۇ، كېسىلىنىڭ بار ـ يوقلۇقىنى سورايمەن. ئۇلارنىڭ لوب دې ۋېگا[1]نىڭ ئەسىرىنى شېئىرىي تىل بىلەن فرانسۇزچىغا تەرجىمە قىلالايدىغانلىقىرى بىلەن كارىم يوق. لېكىن، جىگەر، ئۆت، بۆرەك ۋە يۈرەكلىرى، ئومۇرتقىلىرىنىڭ ئىقتىدارىنى تەكشۈلايمەن. مېنىڭچە، ئىششىق كېسىلى، شېكەر سېيىش كېسىلى، خۇسۇسەن دەسلەپكى باسقۇچتىكى پالەچ كېسەللىكلىرى بارلى[2] مىللىتىنىڭ شېئىر، قوشاقلاردا ۋەتەن كۆزقارىشىدىن جىق يىراقلاپ كەتكەن قىرىق پارچە بۇيۇك ئەسىرىدىن كۆپ مۇھىم.

ئۇنىڭ بۇ پىكرىدىن ھەممەيلەن ھەيران بولۇپ ئولتۇرۇپلا قالدى.

ــ نېمە ئۈچۈن بۇنداق دەيسىز؟ ــ دەپ سورىدى خۇدىر خانىم كۈلۈپ تۇرۇپ.

ــ چۈنكى، مەن بۇرۇندىن بىرەر ئىشنىڭ خوتۇن ـ قىزلارنى قىزىقتۇرىدىغان ياكى قىزىقتۇرمايدىغانلىقىغىلا دىققەت قىلمەن. خانىم، مېنىڭ كۆزىتىشىمچە، ئايالار ئاكادېمىيەگە پەقەت بىرەر ئاكادېمىك قازا قىلغاندىلا قىزىقىشىدۇ. ئاكادېمىكلار قانچىكى كۆپ ۋاپات بولسا ئايالارنىڭ پارىڭىمۇ

---

① لوب دې ۋېگا (1562 ــ 1635) ــ ئىسپانىيە يازغۇچىسى.

② خىرىستىيان ئەللىرىدىكى خەلق كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

شۇنچە قىزىيدۇ. شۇڭا، ئاكادېمىكلارنىڭ ئۆلۈمىنى تېزلىتىش ئۈچۈن ئاكادېمىيەگە ئەلۋەتتە ياشانغان ۋە كېسەلمەن ئادەملەرنى كۆرسىتىش كېرەك ـ دە.

دولۇۋار بۇ گەپلەرنىڭ ئولتۇرغانلارغا ئۇشتۇمتۇت بىلىنمۇۋاتقانلىقىنى سېزىپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ مەنمۇ سىلەرگە ئوخشاش «پارىژ خەۋەرلىرى» سەھىپىسىدە فىرانسىيە ئاكادېمىيەسىنىڭ بىرەر ئاكادېمىكنىڭ ۋاپاتى توغرىسىدىكى خەۋەرنى كۆرۈشكە قىزىقمەن. ئۇنى كۆرگەندىن كېيىن دەرھال ئۆزۈمدىن: «ئەمدى ئورنىغا كىم چىقار» دەپ سورايمەن ـ دە، بىر تىزىملىكنى تۈزۈپ چىقمەن. ئەلۋەتتە، بۇ بىر خىل ئەرمەك، يەنى ناھايىتى قىزىقارلىق ئويۇن. بىزنىڭ پارىژدا ھەر قېتىم بىرەر ئەرباب① ۋاپات بولغاندا چوڭ سورۇنلارنىڭ ھەنىۋاسىدا مۇشۇنداق ئويۇن ئويىنىلىدۇ. بۇ ئويۇننىڭ نامى «ئەجەل ۋە قىرىق قېرىنىڭ مۆكۈشمىكى».

دولۇۋار ئاخىرىدا سۆزىنى يېغىنچاقلاپ مۇنداق دېدى:

ـــ خانىملار، ئاكادېمىكلارنى تەينىلىگۈچىلەر سىلەر. ئۆلارنى سىلەر بېكىتىسىلەر. بۇنىڭدىن مەقسەت ئۆلارنىڭ ئۆلۈمىنى كۈرۈش. شۇڭا، سىلەر قېرىلارنى كۆرسىتىڭلار! ئەڭ قېرىلىرىنى تاللاڭلار، مۇمكىنقەدەر ناھايىتى قېرىلىرى بولسۇن، باشقا ئىشلار بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن.

دولۇۋار شۇلارنى دەپ بولۇپ ئۆز ئىززىتى بىلەن خوشلىشىپ چىقىپ كەتتى.

ئۇ چىقىپ كېتىشىگە بىر خانىم:

ـــ بۇ قالتىس يىگىت ئىكەن، كىم بولىدۇ؟ ـــ دەپ سۇرۇشتۇردى.

خۇددىپر خانىم چۈشەندۈردى:

ـــ ئۇ بىزنىڭ مۇھەررىرىمىز. ئۇ ھازىر گېزىتخانىدا ئۇششاق ـ

① ئەرباب ـــ فىرانسىيە ئاكادېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىكلىرى قىرىق كىشى بىلەن چەكلىنىدۇ. «ئەرباب» دېگىنى ئاكادېمىكلارنىڭ يەنە بىر خىل ئاتىلىشى.

چۈششەك ئىشلارنى قىلىپ يۈرىدۇ. لېكىن، مەن ئۇنىڭ قالتىس ئىستىقباللىق ئىكەنلىكىدىن قىلچە شەكلەنمەيمەن.

بۇ چاغدا دولۇۋار مالنسارب كوچىسىدا چوڭ - چوڭ چامداپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئۆزىنى بىر كۆرسىتىپ قويغانلىقىدىن قەۋەتلا خۇشال ئىدى. خۇشاللىقىنى باسالماي ئۆز - ئۆزىگە «بۇ تېخى تۇنجى غەلىبە» دەپ پىچىرلاپمۇ قويياتتى.

شۇ كۈنى ئاخشىمى ئۇ لوسېر بىلەن ئەپلىشىۋالدى.

يەنە بىر ھەپتىدە دولۇۋارغا پايدىلىق ئىككى چوڭ ئىش بولدى.

بىرىنچىسى، ئۇ ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتىنىڭ مۇدىرلىقىغا ئۆستۈرۈلدى. ئىككىنچىسى، خۇددىرلار ئائىلىسىگە كەچكى غىزاغا تەكلىپ قىلىندى.

دولۇۋار بۇ ئىككى ئىشنىڭ باغلىنىشلىق ئىكەنلىكىنى دەرھال پەملىدى. گېزىتخانا غوجايىنى خۇددىر ئەپەندى پۇل دېسە جېنىنى بېرىدىغان كىشى بولغاچقا، بۇ گېزىتمۇ پۇل ئۈچۈنلا تەسىس قىلىنغانىدى. خۇددىر ئەپەندىنىڭ گېزىتخانا قۇرۇشمۇ، پارلامېنتقا ئەزا بولۇشمۇ پۇل تېپىشنى مەقسەت قىلاتتى. ئۇ كۆرۈنۈشتە مۇلايىم، چىرايىدىن تەبەسسۇم يېغىپ تۇرىدىغان كىشى بولسىمۇ، كۆڭلىدە باشقىچە چوت سوقاتتى. ئۇ ھەمىشە خىزمەتنى شەخسەن ئۆزى تەكشۈرۈپ، سىناقتىن ئۆتكۈزگەن، ئۆزى چۈشىنىدىغان، ئەمەلىي ئىشلەش جەريانىدا پاراسەتلىك، جۈرئەتلىك ۋە ئىنچىكە ئىكەنلىكى ئىسپاتلانغان كىشىلەرگىلا ئىشىنىپ تاپشۇراتتى. شۇڭلاشقا، ئۇ دولۇۋارنى ئىزدەپمۇ تاپقىلى بولمايدىغان يىگىت، دەپ قاراپ ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتىنىڭ مۇدىرلىقىغا تەينىلىدى.

بۇ ۋەزىپىنى ئەسلىي تەھرىر بۆلۈمىنىڭ كاتىپى بۇئالونا ئەپەندى ئاتقۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. بۇئالونا ئەپەندى پىشقەدەم ئاخباراتچى بولۇپ، ئۆز ئىشىغا پۇختا، ئىنچىكە، ئېھتىياتچان كىشى ئىدى. ئوتتۇز نەچچە يىلنىڭ مابەينىدە ئون نەچچە

گېزىتخانىنىڭ تەھرىر بۆلۈم كاتىپى بولۇپ ئىشلىگەن بولسىمۇ، مەسىلىرگە قارىتا تونۇشى، ئىشلەش ئۇسۇلى ئازراقمۇ ئۆزگەرمىگەنىدى، ئۇ بۇ گېزىتنىڭ تەھرىر بۆلۈمىدىن يەنە بىر گېزىتنىڭ تەھرىر بۆلۈمىگە خۇددى بىر ئاشخانىدىن يەنە بىر ئاشخانىغا يۆتكەلگەندەكلا يۆتكىلەتتى. شۇڭا، بۇ ئاشخانىلارنىڭ قورۇما ـ تاماقلىرىنىڭ ئانچە ئوخشاشمايدىغانلىقىغا دىققەت قىلمىغاندەك گېزىتلەرنىڭ پەرقلىرى ئۇستىدىمۇ ئەسلا ئويلاپ قويمايتتى. سىياسىي ۋە دىنىي مەسىلىرگە ئەھمىيەت بەرمەيتتى. خىزمەتكە ئالاھىدە مەسئۇلىيەتچان بولۇپ، ئۆزىگە تېخى ئېنىق بولمىغان، ئۆزى تازا دۇرۇس دەپ قارىمىغان ئىشلارنى بىردەك بېجىرمەيتتى. قايسىلا گېزىتتە ئىشلىمىسۇن ئوخشاشلا ساداقەتمەنلىك بىلەن ئىشلەيتتى. تەجرىبىگە باي كەسىپ ئەھلى ئىدى، لېكىن خىزمەتنى خۇددى ھېچنېمىنى كۆرمەيدىغان قارىغۇدەك، ھېچنېمىنى ئاڭلىمايدىغان گاس، ھېچنېمە دېيەلمەيدىغان گاچىدەك ئۆلۈك ئىشلەيتتى. خۇددىي ئەپەندى ئۇنى ئەتىۋارلىسىمۇ، لېكىن خېلىدىن بېرى ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتىنىڭ مەسئۇللۇقىغا باشقا بىر مۇۋاپىق ئادەمنى يۆتكەشنى ئويلاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتىنى گېزىتنىڭ جەۋھىرى، بارلىق خەۋەرلەر مۇشۇ بەتتە ئېلان قىلىنىدۇ. پىتىنە ـ پاساتلارمۇ مۇشۇ بەتتە قارىلىدۇ. بۇ بەت ئاۋام خەلقە ۋە پۇل مۇئامىلىسىگە تەسىر كۆرسىتەلەيدۇ، دەپ قارايتتى. ئۇ يەنە ئېسىلزادىلەرنىڭ زىياپەتلىرىدىن ئۇچۇر بەرگەندە خۇددى داستىخان ۋە كونكرېت غىزا، تائاملار ئۇستىدە سۆزلەۋاتقاندەك قىلىپ تۇرۇپ مۇھىم خەۋەرلەردىن بېشارەت بېرىش كېرەك، گەپنى ئۇدۇل ئەمەس ئەستەرلىك قىلىش، ئاساسىي مەقسەتنى ئۇششاق ـ چۇششەك، ئەرزىمەس گەپلەرگە قىستۇرۇپ دېيىش، ئىغۋالارنى رەت قىلىمەن، دەپ تۇرۇپ مۇئەييەنلەشتۇرۇش، بىر ئىشنى ئىسپاتلايمەن، دەپ تۇرۇپ ھەممە كىشىنىڭ كۆڭلىگە گۇمان سېلىش لازىم. بۇ بەت ھەر ساھە، ھەر

كەسىپتىكىلەرنىڭ، ئومۇمەن ھەممىلا كىشىنىڭ قىزىقىشىغا ئەھمىيەت بېرىشى، پارتۇ ۋە چەت جايلارنىڭ، ھەربىيلەر، رەسساملار، روھانىيلار، ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى، ئەمەلدارلار، پاھىشىلەر ۋەھاكازالارنىڭ ھەممىسىگە ئېتىبار بېرىشى كېرەك. بۇ بەت ھەربىر مۇشتەرىنى ئۆزى قىزىقىدىغان خەۋەرلەرنى تاپالايدىغان ئىمكانىيەتكە ئىگە قىلىش لازىم. شۇنداق قىلغاندىلا ھەممەيلەن ئۇنى كۆرىدۇ، دەپ ھېسابلايتتى. خۇددىي ئەپەندى ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتىگە ۋە سىرتقا زىيارەتكە چىققۇچى مۇخبىرلارغا يېتەكچىلىك قىلغۇچىنىڭ مېڭىسى سەگەك بولۇشى، ھەممە ئىشتا ئېھتىيات قىلىشى كېرەك، دەپ تەكىتلەيتتى. مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالغان كىشى ئالدىن كۆرەلەيدىغان، قۇۋۇ، سەزگۈر، ئەپچىل ۋە تەدبىرلىك بولۇشى، پۈرسەتلەردىن ئوبدان پايدىلىنالايدىغان، يوچۇق بولسىلا بۆسۈپ كىرەلەيدىغان بولۇشى، خەۋەرلەرگە بىر قاراپلا ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئويدۇرۇپ چىقىرىلغانلىرىنى پەرق ئېتەلىشى، نېمىنى دېيىش، نېمىنى دېمەسلىك كېرەكلىكىنى، كىشىلەرگە نېمىنىڭ تەسىر قىلىدىغانلىقىنى، قايسى ئۇسۇل ئارقىلىق بۇ تەسىرنى كۈچەيتكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلىشى لازىم، دەپ ئويلايتتى.

بۇئالونا ئەپەندى ئۇزاق يىللىق تەجرىبىگە ئىگە بولسىمۇ، ئۇنىڭدا غوجايىنلىق پوزىتسىيە ۋە ئەھۋالغا قاراپ ئۆزگىرەلەيدىغان تالانت يوق ئىدى. بولۇپمۇ ئۇ قۇۋ ئەمەس ئىدى. ئادەمنىڭ رەڭگىگە قاراپ كۆڭلىدىكىنى بىلەلمەيتتى. غوجايىننىڭ ئىچىدىكىنى تاپالمايتتى.

دولوۋار بۇ خىزمەتكە راسا باب كېلەتتى. ئۇ چوقۇم تەھرىر بۆلۈمىنى تولۇقلاپ ئۆزىنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇپ كېتەلەيتتى.

«فىرانسىيە تۈرمۇشى» گېزىتى خۇددىي ئەپەندىنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقاندا، گويا دۆلەتنىڭ ئاقچىسى ۋە بىر قىسىم

سىياسىي بېدىكلەرنىڭ باشقۇرۇشى بىلەن ماڭىدىغان بىر كېمە ئىدى، خالاس. بۇ گېزىتكە ھە - ھۇ قىلىشىدىغانلار ۋە گېزىتنىڭ ھەقىقىي مۇھەررىرلىرى بولسا ئەمەلىيەتتە غوجايىنىڭ تىجارەتتىكى چۆپقەتلىرى بولۇپ، بۇلار ئالتە - يەتتىدەك پارلامېنت ئەزاسى ئىدى. پارلامېنتتا كىشىلەر ئۇلارنى «خۇندىر گۇرۇھى» دەپ ئاتىشاتتى ۋە ئۇلارغا ھەسەت قىلاتتى. چۈنكى، بۇ بىرنەچچەيلەن خۇندىر بىلەن بىرلىشۇبلىپ، خۇندىرنىڭ قولى ئارقىلىق بېيىپ كېتىۋاتاتتى.

فرانسىكى نامدا سىياسىي مۇھەررىر بولغىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە ئاشۇ كاپىتالىستلارنىڭ ئىشارىتى بويىچە ھەرىكەت قىلىدىغان قورچاق ئىدى. مۇھىم ماقالىلەرنى ئاشۇلارنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە يازاتتى. بۇنداق ماقالىلەرنى تىنچ دەپ ئۆيدە يازاتتى.

بۇ گېزىتمۇ ئەدەبىي پۇراقنى كۇچەيتىپ ئۆزىگە پارىژدىكى باشقا چوڭ گېزىتلەردەك تۇس كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئوخشاشمىغان ئۇسلۇبتا يازىدىغان ئىككى نەپەر مەشھۇر يازغۇچىنى تەكلىپ قىلىپ ئىشلىتەتتى. ئۇنىڭ بىرسى يالاق رېفار بولۇپ، ئۇ مەخسۇس خەۋەرلەر بېتىدە مۇخبىر بولۇپ ئىشلەيتتى. شائىر دې فالېنى بولسا گېزىتنىڭ ئەدەبىي ئەسەرلەر مۇخبىرى ئىدى. ئېنىقىنى ئېيتقاندا، ئۇ نەسرىي ئەسەر يازغۇچىسى ئىدى. گېزىتخانا بۇ ئىككىيلەندىن باشقا يەنە بىر قىسىم رەسسام، مۇزىكا، دىراما ساھەسىدىكى ئوبزورچىلارنى ئەرزان باھادا يالاپ ئىشلىتەتتى. بۇلارنىڭ ئارىسىدا مەخسۇس قانۇن ساھەسىدىكى بىر تەھرىر، ئات بەيگىسى سەھىپىسىگە مەسئۇل بىر تەھرىرمۇ بار ئىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى كەسىپكە پىششىق يازغۇچىلار ئارىسىدىن تاللانغان كىشىلەر ئىدى. ھەتتا ئاقسۆڭەكلەر تۇرمۇشىغا دائىر ئۇششاق - چۈششەك خەۋەرلەرنى، مودا كىيىملەر، ھەشەمەتلىك تۇرمۇش، قائىدە - يوسۇن، تۇرمۇش بىلىملىرى ۋە ئايالالارنىڭ ئائىلىۋى تۇرمۇشىغا ئائىت

ماقالىلەرنى يازىدىغان «قىزىل كۆڭلەكلىك قىز» ۋە «يەل تاپان» ناملىق ئىككى ئايالمۇ بار ئىدى. «فرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ رولىنى مانا مۇشۇنداق نۇرغۇن كىشى تۇتقاچقا، ئۇنىڭ دۆلەتنىڭ ئاقچىسى، بىر قىسىم سىياسىي بېدىكلەرنىڭ كۆچى بىلەن ماڭىدىغان كېمە، دەپ تەرىپلىنىشى بىكار ئەمەس ئىدى.

دولۇژار ئۆزىنىڭ ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتىنىڭ مۇدىرى بولغانلىقىدىن خۇش بولۇپ ئاغزىنى يۇمالماي تۇرغاندا، ئۇشتۇمتۇت بىر باغاقچە تاپشۇرۇۋالدى. ئۇنىڭدا: «خۇددىپر ئەپەندى ۋە ئۇنىڭ رەپىقىسى گىئورگى دولۇژار ئەپەندىنى 20 ـ نويابىر (پەيشەنبە) كۈنى بىر پىيالە چايغا تەكلىپ قىلىدۇ» دېگەن سۆزلەر يېزىلغانىدى.

خۇشاللىق ئۇستىگە قوشلاپ كەلگەن خۇشاللىقتىن دولۇژارنىڭ گۈلقەلبى ئېچىلىپ كەتتى. ئۇ باغاقچىنى خۇددى مۇھەببەت خېتىدەك يېنىشلاپ ـ يېنىشلاپ سۆيۈپ كەتتى. ئاندىن ئىقتىسادىي مەسىلىلىرىنى مۇزاكىرىلىشىۋېلىش ئۈچۈن كاسسىرنى ئىزدىدى.

ئادەتتە ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتى مۇدىرىنىڭ باشقۇرۇشىدا مەلۇم مەبلەغ بولاتتى. مۇخبىرلارنىڭ زىيارەت ھەققى ۋە قەلەم ھەققى مۇشۇ پۇلدىن ئاجرىتىلاتتى. خەۋەرلەرنىڭ سۈپىتى گويا باغۋەننىڭ ئەجرىدىن پىشقان مېۋىلەرنىڭ بەزىلىرى ئېسىل، بەزىلىرى ئادەتتىكىدەك بولۇپ قالىدىغاندەك پەرقلىق ئىدى. قەلەم ھەققىمۇ شۇنىڭغا بېقىپ بېكىتىلەتتى.

دەسلەپتە دولۇژارغا ھەر ئايدا بىر مىڭ ئىككى يۈز فرانك بېرىلىدىغان بولدى. دولۇژار دەرھال بۇ پۇلنىڭ كۆپ قىسمىنى ئۆزىگە قالدۇرۇشنىڭ پېيىگە چۈشتى.

ئۇنىڭ قايتا ـ قايتا ئۆتۈنۈشلىرى بىلەن كاسسىر ئۇنىڭغا ئالدىن تۆت يۈز فرانك بېرىپ تۇرىدىغان بولدى. ئەسلىي دولۇژارنىڭ مالىر خانىمنىڭ ئىككى يۈز سەكسەن فرانك

قەرزىنى قايتۇرۇۋېتىش نىيىتى يوق ئەمەس ئىدى. لېكىن، بۇنداقتا قولىدا بىر يۇز يىگىرمە فرانكلا قالاتتى. شۇڭا، دولۇۋار بۇ خىيالدىن ۋاز كېچىپ قەرز تۆلەشنى كېيىنگە قالدۇرۇپ تۇرۇش قارارىغا كەلدى. چۈنكى، قولىدا يېڭى ۋەزىپىسىگە تۇشلۇق ئاز - تولا پۇل بولمىسا بولمايتتى.

دولۇۋار ئىككى كۈنگىچە ئىشخانىلىرىنى تەرتىپكە سېلىش - رەتلەش بىلەن بولدى. ئۇ تەھرىر بۆلۈم ئىشخانىسىنىڭ بىر چېتىدىكى بىر ئىش ئۈستىلى ۋە بىر ماتېرىيال ئىشكاپىنى ئىگىلەپ ئولتۇردى. ئىشخانىنىڭ يەنە بىر بۇلۇڭىدا بۇئالونا بار ئىدى. بۇئالونانىڭ يېشى خېلى يەرگە بېرىپ قالغىنىغا قارىماي چېچى قاپقارا ئىدى. ئۇ ھەمىشە قەغەزلەر دۆۋىسىدىن چىقماي ئولتۇرۇۋېرەتتى.

مۇخبىرلار ئىشخانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلغان ئۈستەللەردە ئىشلىشەتتى. ئادەتتە بۇ ئۈستەللەر ئورۇندۇقنىڭ رولىنى ئويناياتتى. چۈنكى، بەزىلەر ئۇنىڭ ئۈستىدە چازا قۇرۇپ ئولتۇرۇپ كېتىشەتتى. گايىدا ھەتتا بەش - ئالتە كىشى ئۈستەلگە چىقىۋېلىپ خۇددى جۇڭگونىڭ لاي بۇتلىرىدەك ئولتۇرۇپ ياغاچ توپ ئويناپ كېتەتتى.

فرانسىسكىنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ كەتتى. شۇڭا، ئۇ يېقىندا سېتىۋالغان مېكسىكا ئاراللىرىدا ئۆسكەن دەرەخنىڭ ياغىچىدا ياسالغان ياغاچ توپ ئېغىر بىلىنىپ ئۇنى دولۇۋارغا بېرىۋەتتى. دولۇۋار ئەمدى كۈچلۈك قوللىرى بىلەن يىپنىڭ ئۇچىغا باغلانغان يوغان قارا توپنى زوق - شوقى بىلەن ئويناتقان ۋە بىر، ئىككى، ئۈچ، تۆت، بەش، ئالتە، دەپ سانايدىغان بولدى.

خۇددىي خانىمنىڭ تەكلىپى بىلەن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە باردىغان كۈنى دولۇۋار بۇ ئويۇننى يىگىرمىگىچە داۋاملاشتۇرالىدى. شۇڭا ئۇ: «بۇگۈن ماڭا ئامەت كېلىدىغان كۈن ئوخشىمامدۇ، ھەممىلا ئىشىم ئوڭ كېلىۋاتىدۇغۇ» دەپ ئويلىدى. چۈنكى، «فرانسىيە

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇرمۇشى» گېزىتخانىسىنىڭ ئىشخانىلىرىدا ياغاچ توپقا ئۇستىلارنىڭ ئابرۇيى بار ئىدى.

دولۇۋار كېيىم ـ كېچەكلىرىنى يۆتكەپ ئۆزىنى ئوبدانراق تۇزەشتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئىشىنى بالدۇرلا يىغىشتۇرۇپ ئۆيگە يانىدى. لوندون كوچىسىدا كېتىۋاتقاندا ئۇشتۇمتوت ئالدىراش كېتىۋاتقان ۋېجىك بىر ئايالنى كۆرۈپ قالدى. شۇ زامان ئۇنىڭ يۈزى قىزىپ، يۈرىكى دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى. چۈنكى، بۇ ئايالنىڭ تەق ـ تۇرقى مالېر خانىمغا بەكلا ئوخشىشاتتى. دولۇۋار كوچىنى كېسىپ ئۆتۈپ ئۇنىڭ يېقىنلىشىپ قاراپ ئۆزىنىڭ خاتا كۆرۈپ قالغانلىقىنى بىلدى.

ئۇ داۋاملىق ئۆز ـ ئۆزىدىن: «ئۇچرىشىپ قالسام ئۇنىڭغا قانداق پوزىتسىيە تۇتسام بولار؟ گەپ قىلايمۇ ياكى كۆرمىگەنگە سالسام بولارمۇ؟» دەپ سورايتتى ھەمدە «ئۇنى قايتا ئۇچرىتالمايمەن» دەپ ئويلاپ يۈرەتتى.

ھاۋا سوغۇق بولۇپ ئېرىقلاردىكى سۇ مۇز تۇتقانىدى، كوچا كىرسىن لامپىنىڭ يورۇقىدا كۆڭۈلسىز كۆرۈنەتتى.

دولۇۋار ئۆيگە كىردى. ھۇجرىسىغا كۆز يۈگۈرتۈپ «ئەمدى كۆچۈپ كەتسەم بولغۇدەك. بۇ يەر ئەمدى تارلىق قىلىدۇ» دەپ ئويلىدى. ئۇنىڭ ھازىر كەيپى چاغ ئىدى. خۇشلۇقىدا ھەتتا ئۆزىگە يۈگۈرۈپ چىققۇسى كېلەتتى. ئۇ دېرىزىنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ئاۋازىنى تېشىغا چىقىرىپ: «راستلا تەلىيىم كەلدىمۇ نېمە؟ مەن دادامغا خەت يېزىپ بۇ ئىشلارنى خەۋەر قىلاي» دەۋەتتى.

ئۇ ئۆيگە ئۇزمەي خەت يېزىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ھەربىر پارچە خېتى چوڭ يول بويىدىكى تۆپىلىككە جايلاشقان رونان شەھىرى ۋە سېنا دەرياسىغا قاراپ تۇرىدىغان قاۋاقخانىغا شادلىق ئېلىپ كېلەتتى.

ئۇمۇ داۋاملىقلا ئۆيىدىن خەت تاپشۇرۇۋالاتتى. كۆك كونۋېرتنىڭ تېشىغا تىترەيدىغان قولدا قوپال قەلەم بىلەن ئۇنىڭ

ئادرېسى يېزىلغان بولاتتى. خەت ھەمىشە مۇنداق باشلىناتتى: «ئامراق ئوغلۇمغا ! بۇ خەتنى يېزىشتىن مەقسەت: ساڭا ئاناڭنى ۋە مېنىڭ تىنچلىق ـ ئامانلىقىمىزنى بىلدۈرۈش. بىزنىڭ بۇ يەرلەردە تولا ئۆزگىرىش يوق. لېكىن...»

دولۇۋار ئۆز يېزىسىدىكى قوشنا ـ قولۇملارنىڭ ئەھۋاللىرى، ئېتىز ـ ئېرىق ئىشلىرى دېگەندەك ئىشلارغا كۆڭۈل بۆلۈپ تۇراتتى.

ھازىر ئۇ كىچىككىنە ئەينەككە قاراپ بويىنىغا ئاق گالىستۇك تاقاشقا باشلىدى ۋە ئۆز ـ ئۆزىگە: «ئەتە دادامغا خەت يېزىۋەتمىسەم بولمايدۇ. ئەگەر ئۇ مەن بۇگۈن بارماقچى بولۇۋاتقان ئۆيدە مېنى كۆرۈپ قالسا، چوقۇم بوغۇزلاپ تاشلايدۇ. مەن ئۇ يەردە يەيدىغان تائاملارنى ئۇ پۈتۈن ئۆمرىدە كۆرۈپمۇ باقمىغان ـ دە» دەپ پىچىرلىدى. ئۇشتۇمتۇت ئۇ ھۇۋۇلداپ تۇرغان قەھۋەخانا كەينىدىكى ئىسلىشىپ قاپقارا بولۇپ كەتكەن ئاشخانا تېمىغا ئېسىپ قويۇلغان، تاۋۇنىڭ سۇس پارقىرىشى، خۇددى ئەپسانىلەردىكى غەلىتە مەخلۇقلاردەك ئوچاق بېشىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرغان مۇشۇك، ھەر خىل نەرسىلەرنىڭ تۆكۈلۈۋېرىشى بىلەن مايلىشىپلا تۇرىدىغان ياغاچ ئۈستەل، ئۈستەلدىكى ھورى چىقىپ تۇرغان تاۋاق، ئىككى تەخسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا يېنىپ تۇرغان شامنى كۆرگەندەك بولدى. شۇنىڭدەك ئۇنىڭ كۆزىگە دادىسى بىلەن ئاپىسى كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ھېلىلىدەك قورۇلۇپ كەتكەن چىرايى، پۈۋلەپ تۇرۇپ ئاستا شورپا ئىچىۋاتقانلىقى گەۋدىلەندى. دولۇۋار ئۇلارنىڭ چىرايىدىكى ھەربىر تال قورۇق، ھەربىر تۇرمۇش ئادىتى، ھەتتا ھەر كۈنى ئاخشىمى شورپا ئىچىپ ئولتۇرۇپ قىلىدىغان گەپلىرى بىلەنمۇ بەش قولدەك تونۇش ئىدى.

دولۇۋار: «ئىشلىرىم بىر يەرگە بارغاندا بېرىپ ئۇلارنى كۆرۈپ كەلسەم بولغۇدەك» دەپ ئويلىدى ـ دە، چىراغنى ئۆچۈرۈۋېتىپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.

تار كوچىدا كېتىۋاتقاندا ئۇنى ئىككى كوچا قىزى توسۇۋالدى. دولۇۋارغا ئۇلارنىڭ بۇ قىلىقى ناھايىتى قاتتىق تەگدى. ئۇ قوللىرىنى جونۇپ:

ــ كۆزۈمدىن يوقىلىش! ــ دەپ ھەيدىۋەتتى. گويا قاتتىق ھاقارەتلەنگەندەك ئۇلاردىن بەك يىرگەندى. «كۆزى كورمىدۇ بۇ نېمىلەرنىڭ، بۇ شاپاقچىلار مېنى نېمە كۆرۈۋاتىدۇ ـ ھە... ئۇچامدىكى قارا كاستۇم ـ بۇرۇلكىنى كۆرمىگەنمىدۇ؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە نام ـ ئاتىقى، پۇلى بار خەقلەرنىڭ ئۆيىگە كېتىۋاتسام بۇ نېمىلەرنىڭ قىلىقىنى كۆرمەمدىغان؟» دەپ ئويلىدى. دولۇۋار مۇشۇ تاپتا ئۆزىنى يۇقىرى تەبىقىگە مەنسۇپ بىر ئەپەندىدەك ھېس قىلاتتى.

ئۇ ئالدىرىماي مېڭىپ ھېلىقى بىناغا كىردى. دالان يوپيورۇق بولۇپ، چىراغلار يېنىپ تۇراتتى. ئىككى خىزمەتكار ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىۋىدى، ئۇ ھاسسىنى، چاپىنىنى ئۇلارغا بەردى.

ھەممە مېھمانخانىلار كۇندۇزدەك يورۇتۇۋېتىلگەنىدى.

خۇددىر خانىم 2 ـ مېھمانخانىدا، يەنى مېھمانخانىلارنىڭ ئەڭ چوڭىدا مېھمانلارنى قوبۇل قىلىۋاتاتتى. دولۇۋار ئۆزىدىن بۇرۇن كەلگەن فېرمىن ئەپەندى ۋە لالىج مادىئو ئەپەندىلەر بىلەن كۆرۈشتى. بۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى پارلامېنت ئەزاسى بولۇپ، «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ نامسىز مۇھەررىرلىرى ئىدى. لالىج مادىئو ئەپەندى پارلامېنتتا تەسىرى چوڭ شەخسلەردىن بولغاچقا، گېزىتخانىدىمۇ ئالاھىدە ھوقۇققا ئىگە ئىدى. ئۇنىڭ كەلگۈسىدە مىنىستىر بولىدىغانلىقىدىن ھېچكىم شەكلەنمەيتتى.

ئەر ـ ئايال فرانسكىلارمۇ يېتىپ كېلىشتى. فرانسكى خانىم شاپتۇل چېچىكى رەڭلىك كۆڭلەك كىيگەن بولۇپ، ھۆسن ـ جامالى كىشىنى مەپتۇن قىلاتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ ھېلىقى ئىككى نەپەر دۆلەت ئەربابى بىلەن يېقىن تونۇشلاردىن ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى. فرانسكى خانىم پېچكىنىڭ يېنىدا لالىج مادىئو ئەپەندى بىلەن بەش مىنۇتتەك كۈسۈرلاشتى. فرانسكى

بولسا ناهايىتى هارغىن كۆرۈنەتتى. مۇشۇ بىر ئاي ئىچىدىلا كۆپ ئورۇقلاپ كەتكەنىدى، توختىماي يۆتىلەتتى. «مەن جەنۇبقا بارمىسام بولمايدىغان ئوخشايدۇ» دېگەن گەپنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيتتى.

نوبەر دې فالېنى رېفار بىلەن بىللە كەلدى. ئۇلار كىرىپ تۇرۇشىغلا مېهمانخانىنىڭ يەنە بىر ئىشكى ئېچىلىپ خۇددىبر ئەپەندى بىر جۈپ قىزى بىلەن كىرىپ كەلدى. بۇ قىزلار ئون ئالتە ۋە ئون سەككىز ياشلاردا بولۇپ، بىرسى ناھايىتى چىرايلىق، يەنە بىرسى تامامەن ئۇنىڭ ئەكسىچە ئىدى. دولۇۋار غوجايىنىنىڭ بالىچاقلىق ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلسىمۇ، ئۇنىڭ قىزلىرىنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. چۈنكى، غوجايىنىنىڭ قىزلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلغان، ئەمما ئۇنىڭغا بۇلارنى كۆرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىش بولۇپ تۇيۇلغانىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، غوجايىنىنىڭ قىزلىرى تېخى كىچىك، دەپ تەسەۋۋۇر قىلىپ كەلگەن دولۇۋار ئۇلارنىڭ بويىغا يەتكەن قىزلار ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ئىختىيارسىز سەل ئوڭايسىزلانغاندەك بولدى.

تونۇشتۇرۇشتىن كېيىن قىزلار بىر - بىرلەپ ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى. ئاندىن كىچىكرەك بىر شىرەگە كېلىپ ئولتۇردى، بۇ شىرەنىڭ شۇلارغا ئاتاپ قويۇلغانلىقى ئېنىق ئىدى. ئۇلار بىر قوموش سېۋەتتىكى كاللەك - كاللەك يىپەك يىپلارنى ئېلىپ بىرنېمىلەر قىلغىلى تۇردى.

كۆپچىلىك كېلىدىغان باشقا مېهمانلارنى كۈتۈپ ئۇنچىقماي ئولتۇرۇشتى. كەيپىيات سەل تۆۋەن، بۇ زىياپەتلەرنىڭ دەسلىپىدە بولىدىغان تەبىئىي ئەھۋال ئىدى. چۈنكى، كىشىلەر ئەتىگەندىن تارتىپ ئوخشاشمىغان ئىشلار بىلەن بەند بولغاچقا، روھىي كەيپىياتىمۇ ئەلۋەتتە بىر خىل بولمايتتى.

دولۇۋار بىكارچىلىقتىن زېرىكىپ تاملارغا كۆز يۈگۈرتۈۋىدى، غوجايىنىنىڭ ئۆز بايلىقىنى كۆز - كۆز قىلغۇسى بولغاچقا يىراقتىنلا:

— سىز مېنىڭ رەسىملىرىمنى كۆرۈۋاتامسىز؟ — دېدى

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com

ھەمدە «مېنىڭ» دېگەن سۆزنى باشقىچە جارانلىق تەلەپپۇز قىلدى، ــ قىزىقسىنىز سىزگە كۆرسىتەي.

ئۇ ھەممەيلەننىڭ ئېنىقراق كۆرۈشى ئۈچۈن قولىغا چىراغ ئېلىپ چۈشەندۈرۈشكە كىرىشتى:

ــ بۇ تەرەپتىكىلەر مەنزىرە رەسىملىرى.

تامنىڭ ئوتتۇرىسىغا گېللېمېت[1]نىڭ «بوران ــ يامغۇردىكى نورماندى دېڭىز ساھىلى» نامىلىق چوڭ ماي بوياق رەسىمى ئېسىلغانىدى. ئۇنىڭ ئاستىدا يەنە خارپېنتېس[2]نىڭ «ئورمان»، گېللېمېتنىڭ «ئالجىرىيە تۈزلەڭلىكى» نامىلىق رەسىملىرى بار ئىدى. «ئالجىرىيە تۈزلەڭلىكى» نامىلىق رەسىمدە بىر تۆگە سىزىلغان بولۇپ، شادىياقاق تۆگە بىپايان دالادا خۇددى غەلىتە بىر بىناغا ئوخشىشاتتى. خۇددىي يەنە بىر تەرەپتىكى تامنى كۆرسىتىپ خۇددى تەنتەنىلىك مۇراسىملارنىڭ رىياسەتچىسىدەك جىددىي قىياپەتتە:

ــ بۇلارنىڭ ھەممىسى داڭلىق رەسىملەر، ــ دەپ جاكارلىدى.

بۇ تامغا تۆت پارچە رەسىم ئېسىلغان، بۇلار: گېرۆېس[3]نىڭ «كېسەل يوقلاش»، باستىن ــ لېپاگ[4]نىڭ «ئورمىدىكى دېھقان ئايال»، بوگىرو[5]نىڭ «تۇل خوتۇن» ۋە جېيىن پائول لورېنىس[6] نىڭ «جازا ئىجرا قىلىنماقتا» نامىلىق رەسىملىرى ئىدى. ئەڭ ئاخىرقى رەسىمدە چېركاۋ تېمىنىڭ يېنىدا ۋېندى[7] پوپنىڭ

---

① گېللېمېت (1842 ــ 1918) ــ فىرانسىيە رەسسامى.

② خارپېنتېس (1819 ــ 1916) ــ فىرانسىيە رەسسامى.

③ گېرۆېس (1852 ــ 1921) ــ فىرانسىيە رەسسامى.

④ باستىن ــ لېپاگ (1848 ــ 1884) ــ فىرانسىيە رەسسامى.

⑤ بوگىرو (Bonnereau. 1825 ــ 1925) ــ فىرانسىيە رەسسامى.

⑥ جېيمىن پائول لورېنىس (1838 ــ 1924) ــ فىرانسىيە رەسسامى.

⑦ ۋېندى ــ فىرانسىيەدىكى بىر ئۆلكىنىڭ نامى. 1793 ــ يىلى مونارخىستلار بىلەن چېركاۋچىلار بىرلىشىپ بۇرژۇئاز ئىنقىلابى ھاكىمىيىتىگە قارشى تۇرغان. شۇڭا، بۇ جاي بىر مەھەل ئەكسىلئىنقىلابچىلارنىڭ ئۇۋىسى بولۇپ قالغان.

ئېتىپ ئۆلتۈرۈلۈۋاتقانلىقى سىزىلغانىدى.

غوجايىن كۈلۈمسىرىگەن ھالدا نېرىقى تەرەپتىكى رەسىملەرنى كۆرسەتتى:

— مانا بۇ «تەسەۋۋۇرچىلار»نىڭ ئەسەرلىرى.

ھەممىنىڭ كۆزى ئالدى بىلەن جېئان بىراد[1]نىڭ «ئاستى ۋە ئۈستى» ناملىق رەسىمىگە چۈشتى. بۇ رەسىمدە بىر ساھىبجامال پارىژ قىزىنىڭ كېتىۋاتقان تىرامۋاينىڭ پەلەمپىيىگە چىقىپ كېتىۋاتقانلىقى سىزىلغانىدى. ئۇنىڭ بېشى تىرامۋاينىڭ ئىككىنچى قەۋىتىدىن چىقىپ تۇراتتى. ئۇزۇن ئورۇندۇقلاردا ئولتۇرۇشقان ئەپەندىلەر بىر گۈزەل قىزنىڭ كىرىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ زوق ۋە ئاچ كۆزلۈك بىلەن قارىشىپ قالغانىدى. تۆۋەن قەۋەتتىكى ئەركەكلەرنىڭ قىياپىتى ھەر خىل بولۇپ، ئۇلار قىزنىڭ نازۇك پۇتلىرىغا غەزەپ، ئەمما ئېچىرقاش بىلەن تىكىلگەنىدى.

خۇددىي ئەپەندى قېشىنى ئېتىپ قويۇپ بىرنەچچە قېتىم:

— قانداق، نوچىمىكەن؟ نوچىمىكەن؟ — دەپ سورىدى.

ئارقىدىن چىراغنى يەنە باشقا سۈرەتلەرگە تۇتتى:

— بۇنىسى لامبېرت[2]نىڭ «ياردەم» دېگەن رەسىمى.

رەسىمدە بىر مۇشۇك ئۇستەلنىڭ ئۇستىدە زوڭ ئولتۇرۇپ، ئىستاكاندىكى سۈتنى چۈشۈپ قالغان چۈجىنىغا ھەيرانلىق بىلەن قارايتتى. بىر قولىنى كۆتۈرۈپ ئۇنى تۇتماقچى بولغاندەك، ئەمما قانداق قىلىشىنى بىلەلمەي ئىككىلىنىۋاتقاندەك تۇراتتى.

غوجايىن يەنە دىتايىل[3]نىڭ «بىر دەرس» ناملىق رەسىمىنىمۇ كۆرسەتتى. رەسىمدە بىر سولدات گازارمىدا بىر ئىتقا دۇمباق چېلىشنى ئۆگىتىۋاتقانلىقى سىزىلغانىدى.

— قاراڭ، بۇنىڭدا پىكىر نېمىدېگەن چوڭقۇر! — دېدى

---

① جېئان بىراد (؟ — 1848) — فىرانسىيە رەسسامى.

② لامبېرت (1825 — 1900) — فىرانسىيە رەسسامى.

③ دىتايىل (1848 — 1912) — فىرانسىيە رەسسامى.

غوجايىن.

دولوۋار كۈلۈپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭمۇ شۇنداق خىيالدا ئىكەنلىكىنى ئېيتتى ۋە خۇددى رەسىملەردىن مەست بولۇپ كەتكەندەك قىياپەتتە سۆزلەپ كەتتى.

ــ ھەقىقەتەن قالتىس ئىكەن. ھەقىقەتەن...

دولوۋار شۇ ئارىدا مالېر خانىمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قېلىپ گېپىنىڭ ئايىغىنى چۈشۈرەلمىدى.

مالېر خانىم مېھمانخانىغا يېڭىلا كىرگەنىدى.

غوجايىن بولسا رەسىملەرنى چىراغ بىلەن يورۇتۇپ چۈشەندۈرۈش بىلەن مەشغۇل ئىدى. موربس لىلور[1]نىڭ «جېدەل» ناملىق رەسىمىنى كۆرسەتتى. رەسىمدە يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا توختاپ قالغان بىر پەيتون سىزىلغان، ئىككى ياش دېھقان يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا مۇشتلىشىپ قالغانلىقى ئۈچۈن پەيتون توسۇلۇپ قالغانىدى. پەيتوننىڭ دېرىزىسىدىن چىرايلىق بىر ئايال قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايىدا ئالدىرىغانلىق ياكى تېرىككەنلىك ئەمەس، بەلكى ھەيرانلىق، زوقلانغانلىق ئەكس ئېتىپ تۇراتتى.

غوجايىن تىنماي سۆزلىدى:

ــ بۇ مېنىڭ ئاساسلىق كۆرگەزمىخانام، يەنە باشقا رەسىملىرىمۇ بار. لېكىن، بۇ يەردە ئەمەس. باشقا خانىلاردا تىزىقلىق. مەن ھازىر ياش رەسساملارنىڭ ئەسەرلىرىنى سېتىۋېلىۋاتىمەن. ناھايىتى ياش رەسساملارنىڭكىنىلا، مەن ھازىرچە ئۇلارنىڭ رەسىملىرىنى ئىچكىرى ئۆيگە قويۇپ قويدۇم. ئۇلارنىڭ داڭقى چىققاندا ئاندىن ئاچىقىمەن!

ــ ھازىر رەسىم سېتىۋېلىشنىڭ راسا پەيتى، ــ دەپ قوشۇمچە قىلدى غوجايىن، ــ رەسساملار ئاچلىقتىن ئۆلەيلا دەپ قالدى. ئۇلارنىڭ قولىدا بىر يارماقمۇ، يېرىم يارماقمۇ پۇل

---

① موربس لىلور (1843 ــ 1884) ــ فىرانسىيە رەسسامى.

قالمىدى...

غوجايىننىڭ سۆزلىرى دولۇارنىڭ قۇلىقىغا زادىلا كىرمىدى، چۈنكى مالىر خانىم ئۇنىڭ ئارقىسىدىلا تۇراتتى. «قانداق قىلىش كېرەك؟ سالاملىشايمۇ؟ مالىر خانىم تەتۈر قارىۋالارمۇ ياكى گەپ بىلەن چېقىۋالارمۇ؟ سالاملاشمايلا كېتىپ قالسام باشقىلار نېمە دەپ قالار؟»

«ئەڭ ياخشىسى بىرنېمىلەرنى قىلىپ ۋاقىتنى سوزۇپ تۇراي، قالغىنىنى كېيىن كۆرەرمەن» دەپ ئويلىدى دولۇار. ئۇ قاتتىق ھاياجانلاندى. ھەتتا ئاغرىپ قالدىم، دەپ باھانە كۆرسىتىپ بۇ سورۇندىن چىقىپ كېتىشلەرنىمۇ ئويلاپ ئۇلگۈردى.

غوجايىن رەسىملەرنىڭ ھەممىسىنى كۆرسىتىپ بولغاندىن كېيىن قولىدىكى چىراغنى قويۇپ، ئاخىرىدا كەلگەن ئايال مېھمانلار بىلەن سالاملاشقىلى كەتتى. دولۇار خۇددى كۆرۈپ تويمايۋاتقاندەك ئۆزى يالغۇز رەسىملەرنى قايتىدىن كۆرۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ كۆزى رەسىمدە بولغىنى بىلەن كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ، گەپ ـ سۆزلەر قۇلىقىغا كىرسىمۇ نېمىلەر دېيىلۋاتقىنىنى ئېنىق پەرق ئېتەلمەيتتى. ئۇ شۇ ھالەتتە تۇرغان چاغدا فرانسىكى خانىم:

ـــ ھوي، دولۇار ئەپەندى ! ـــ دەپ توۋلىدى.

دولۇار دەرھال كەينىگە بۇرالدى. فرانسىكى خانىم ئۇنىڭغا بىر ئايال دوستىنىڭ كاتتا بال ئۇيۇشتۇرماقچى ئىكەنلىكىنى «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتىدە بۇ ھەقتە خەۋەر بېرىلىشىنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ شۇنىڭغا ئورۇن قالدۇرۇپ قويۇشنى جېكىلىدى.

ـــ ئەلۋەتتە شۇنداق قىلىمىز خانىم، ـــ دەپ ئاستا جاۋاب بەردى دولۇار. مالىر خانىم يېنىدىلا تۇرغاچقا، ئۇ بۇرىلىپ كېتىپ قېلىشقا جۇرئەت قىلالمىدى.

ـــ ياخشىمۇسىز چىرايلىق دوستۇم ! مېنى تونۇمايلا قالدىڭىزمۇ نېمە؟

دولوژار ئۆزىنىڭ قولىغا ئىشەنمەي قالدى. ئۇ ئىتتىك بۇرىلىپ ئۆزىگە كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇرغان مالىر خانىمنى كۆردى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە شادلىق ۋە يالقۇنلۇق ھېسسىياتى ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. دولوژار تىترىگەن ھالدا ئۇنىڭ قولىنى تۇتتى. ئەمما، ئۇ مالىر خانىمنىڭ ھۇنەر ئىشلىتىشىدىن ياكى چاقچاققا يۆلەپ دەردىنى ئېلىۋېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. لېكىن، مالىر خانىم تىنچقىنا:

— نېمە بولدىڭىز، كۆرۈنمەيسىزغۇ؟ — دەپ ئەھۋال سورىدى.

— ئىشىم كۆپ بولۇپ كەتتى خانىم، ناھايىتى ئالدىراشمەن، — دەپ جاۋاب بەردى دولوژار دەرھال ئۆزىگە كېلەلمەي دۇدۇقلاپ، — خۇددىر ئەپەندى ماڭا يېڭى بىر ۋەزىپە يۈكلىۋىدى، ئىشىم بەك تولىراپ كەتتى.

— بۇنىڭدىن خەۋىرىم بار. لېكىن، بۇنىڭلىق بىلەن دوستىڭىزنى ئۇنتۇپ كەتسىڭىز قاملاشمايدۇ.

ئۇ دولوژارغا توغرا قاراپ تۇراتتى. دولوژار ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئاق كۆڭۈللۈكتىن سىرت باشقىچە مەنىنى كۆرمىدى. ئۇلارنىڭ پارىڭىنى سېمىز بىر ئايال كېلىپ بۆلۈۋەتتى. بۇ، مەيدە ۋە بىلەكلىرى ئوچۇق كۆڭلەك كىيگەن، بىلەك ۋە مەڭزىلىرى قىزىل، چاچلىرى پوخۇر، كىيىم ـ كېچىكى پۈزۈر بىر خوتۇن ئىدى. ئۇ شۇنچىلىك ئېغىر دەسسەيتتىكى، گۈرسۈلدەپ مېڭىشىنى كۆرگەن كىشى ئۇنىڭ سېمىز پاقالچاقلىرىنىڭ سالمىقىنى ئېنىق تەسەۋۋۇر قىلالايتتى.

دولوژار كۆپچىلىكنىڭ ئۇنىڭغا باشقىچىلا ۋاي دەپ كەتكىنىنى كۆرۈپ فرانسىكى خانىمدىن سورىدى:

— بۇياق كىم بولىدۇ؟

— ۋىكونت بىيىرسىموس خانىم دېگەن بولىدۇ. ھېلىقى «يەل تاپان» تەخەللۇسىنىڭ ئىگىسى.

دولوژار بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۈلۈپ تاشلىغىلى تاس قالدى.

— «يەل تاپان»، «يەل تاپان!» مەن ئۇنى سىزگە ئوخشاش ياش

ئايالمكىن دەپتىكەنمەن. «يەل تاپان» دېگىنى ئەسلىدە مۇشۇ ئايال ئىكەن ـ دەپ ۋاھ، بۇ نام بەك قاملىشىپتۇ، بەك ماسلىشىپتۇ.

ئىشكتىن بىر خىزمەتكار كىرىپ:

ـــ خانىم، تاماق تەييار بولدى، ـــ دەپ خەۋەر قىلدى.

غىزا ئادەتتىكىچە بولسىمۇ، كۆپچىلىك كۆڭۈللۈك ئولتۇردى. بۇنداق زىياپەتلەردە ئادەتتە ھەممە گەپ بولىدۇ، لېكىن پاراڭنىڭ مۇقىم مەزمۇنى بولمايدۇ.

دولۇۋار غوجايىننىڭ سەت قىزى لوس بىلەن مالېر خانىمنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرۇپ قالدى. مالېر خانىمنىڭ ئۆزىنىڭ يېنىدا ئىكەنلىكى دولۇۋارنى ۋەسۋەسىگە سالدى، لېكىن مالېر خانىم ئۆزىنى ناھايىتى ئەركىن تۇتتى. گەپ ـ سۆزلىرىمۇ تەبىئىي بولدى. دولۇۋار دەسلەپ ھودۇقتى، كېكەچلىدى. بارا ـ بارا ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئىلگىرىكىدەك بىر ـ بىرىگە مەنىلىك بېقىشقىلى تۇردى.

دولۇۋار ئۇشتۇمتۇت بىرنەرسىنىڭ ئۆز پۇتىغا تېگىپ كەتكەنلىكىنى سېزىپ، پۇتىنى سوزۇپ ئۇ پۇتقا تەگكۈزۈۋىدى، ئۇياق پۇتلىرىنى يىغىۋالمىدى. ھەر ئىككىيلەن ئۇنچىقماستىن ئىتتىك بۇرىلىپ يېنىدىكىلەرگە قارىۋالدى. دولۇۋارنىڭ يۈرىكى ئوينىاپ كەتتى. ئۇ تىزىنى سەل سۈرۈۋىدى، يەنە بىر تىزمۇ چىڭ چاپلاشتى، شۇنداق، دولۇۋار مۇھەببىتىنىڭ قايتا باشلىنىپ كېتىدىغانلىقىنى چۈشەندى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار كۆپ پاراڭلاشمىدى. ئەمما، بىر ـ بىرىگە قارىشىپلا قالسا لەۋلىرى ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى.

دولۇۋار غوجايىننىڭ قىزىغىمۇ ئاز ـ تولا يېقىنچىلىق قىلىپ سۆزلىشىپ قويدى. قىزمۇ لايىقىدا جاۋاب بەردى. ئۇنىڭ جاۋابلىرىمۇ ئاپىسىغا ئوخشاش تۇغۇشلۇق ئىدى.

خۇددىر ئەپەندىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان ۋىكونت بىيىرسىموس خانىم ئۆزىنى خۇددى مەلىكىلەردەك تۇتاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دولۇۋار كۈلكىسىنى زورغا بېسىپ ئولتۇردى ۋە پەس ئاۋازدا مالىر خانىمدىن سورىدى:

— «قىزىل كۆڭلەكلىك قىز» دېگەننى تونۇمسىز؟

— تونۇيمەن. ئۇ بارون لۇۋار خانىمنىڭ تەخەللۇسى، — دەپ جاۋاب بەردى مالىر خانىم.

— ئۇلار بىر - بىرىگە ئوخشامدۇ؟

— ياق، ئوخشىمايدۇ. لېكىن، ئىككىسىلا قىزىقارلىق شەخسلەردىن. ئۇنىسى ئېگىز ھەم ئورۇق كەلگەن، ئاتمىش ئۆپچۆرىسىدىكى بىر ئايال. ئۇنىڭ بېشىدا يالغان چاچ، ئاغزىدا ئىنگلىزچە چىش، كاللىسىدا تىرىلىش دەۋرىدىكى ئىدىيە بار. ھەتتا ئۇنىڭ كىيىنىشلىرىمۇ ئاشۇ دەۋرگە مەنسۇپ.

— ئۇلار بۇ غەلىتە مەخلۇقلارنى قەيەردىن تېپىپ كەلگەندۇ؟

— يېڭى ئاقسۆڭەكلەر ھەمىشە كونا ئاقسۆڭلەرنىڭ قالدۇقلىرىنى سېتىۋالىدۇ - دە.

— باشقا سەۋەبى يوقمۇ؟

— يوق.

غوجايىن پارلامېنتنىڭ ئىككى نەپەر ئەزاسى ۋە نوبېر دې فالېنى، ياك رېفارلار بىلەن سىياسىي مەسىلىلەر ئۈستىدە پاراڭلىغا چۈشۈپ كەتتى. ئۇلارنىڭ سۆھبىتى تا داستىخان يىغىشتۇرۇلغۇچە داۋاملاشتى.

مېھمانخانىغا قايتىپ چىققاندىن كېيىن دولۇۋار مالىر خانىمنىڭ يېنىغا كېلىپ كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراپ تۇرۇپ سورىدى:

— بۈگۈن ئاخشام سىزنى ئۈزىتىپ قويايمۇ؟

— ھاجىتى يوق.

— نېمىشقا؟

— لالىج مادىئو ئەپەندى مېنىڭ قوشنام، ھەر قېتىم بۇ يەرگە زىياپەتكە كەلگەندە مېنى شۇ كىشى ئاپىرىپ قويىدۇ.

— ئۇنداق بولسا مەن سىز بىلەن قاچان ئۇچرىشىمەن؟

ـــ ئەتە چۈشلۈك غىزاغا كېلىك.

دولۇۋار پەلەمپەيدە دې فالېنىغا يېتىشۋالدى. قېرى شائىر دولۇۋارنى قولتۇقلىدى. بۇ ئىككىيلەننىڭ گەپ-سۆزىنى ئاڭلىغان خىزمەتچى ئايرىم بولغاچقا، ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا ئۇزۇن-تۇتاق سوقۇشتۇرىدىغان ئىشلار يوق ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ قېرى شائىر ياش يىگىتكە خۇددى ئۆزىنىڭ نەۋرىسىگە ئوخشاش يېقىنچىلىق قىلاتتى. ئۇ:

ـــ بىللە ماڭمايلىمۇ؟ ـــ دېۋىدى، دولۇۋار:

ـــ باش ئۈستىگە، سۆيۈملۈك ئۈستاز، ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

ئۇلار مالىنارب كوچىسىنى بويلاپ مېڭىشتى.

كېچە سوغۇق ئىدى. كوچىلاردا ئادەمزاتنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئۇلار دەسلەپتە ئۇنچىقماي مېڭىشتى. كېيىنچە دولۇۋار زېرىكىپ مۇنداقلا:

ـــ لالىج مارىئو ئەپەندى قارىماققا خېلى ئەقىللىك، بىلىملىكتەك كۆرۈنىدۇغۇ، ـــ دەپ سورىدى.

ـــ سىزگە شۇنداق بىلىنىدىمۇ؟ ـــ دەپ قويدى شائىر خۇش ياقمىغاندەك.

ـــ ئۇ ماڭا شۇنداق تەسىر بەردى. نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ پارلامېنتتىكىلەر ئارىسىدا قولىدىن ئىش كېلىدىغانلاردىن سانىلىدۇغۇ، ـــ دېدى ئەجەبلەنگەن يىگىت خېلى توختىۋالغاندىن كېيىن.

ـــ بۇ سۆزىڭىز ئورۇنلۇق. «قارىغۇنىڭ يۇرتىغا بارساڭ بىر كۆزۈڭنى قىسىپ يۇر» دەپ بىكارغا ئېيتىلمىغان. «تاغدا يولۇاس بولمىسا مايمۇن پادىشاھ بوپتۇ» دېگەندەك، بۇ كىشىلەرنىڭ ھەننىۋاسى ھاماقەت. ئۇلارنىڭ نەزىرى ۋە ئىدىيەسى پۇل ھەم سىياسەتتىن ئىبارەت ئىككى تامنىڭ نېرىسىغا ئۆتەلمەيدۇ. قەدىرلىكىم، مەن سىزگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى كىتاب مەستانىلىرى، ئۇلارغا غەرەز ئۇقتۇرماق تەس. ئۇلارنىڭ ئەقلى شىللىسىگە ئۆتۈپ قالغان. ئېنىقىنى ئېيتقاندا،

ئۇلارنىڭ كاللىسى خۇددى بىر ئەخلەت ساندۇقىغا، ئاسسىنىير رايونىدىن ئېقىپ ئۆتىدىغان، ھەمىشە لاي ـ لاتقا بىلەن ئاقىدىغان سېنا دەرياسىغا ئوخشايدۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ساپ ھاۋادىن نەپەس ئالالايدىغان، كۆڭۈل ـ كۆڭسى كەڭ كىشىلەرنى تاپماق ئىنتايىن مۇشكۈل. مەن مۇشۇ خىلدىكى بىرنەچچە ئادەمنى تونۇيتتۇم. لېكىن، ھازىر يوق. ئۆلۈپ تۈگىدى.

فالېنى ئېنىق، جارانلىق، ئەمما ئاۋازىنى بەك كۆتۈرۈۋەتمەي سۆزلىدى. ئۇنداق بولمىغىندا، ئۇنىڭ ئاۋازى بۇ جىمجىت كېچىدە ئەتراپنى كۆتۈرۈۋەتكەن بولاتتى. ئۇ ھاياجانلانغان، لېكىن سەل غەمكىن بولۇپ، بۇ غەمكىنلىك خۇددى توڭلاپ كەتكەن بۇ زېمىن تىترەۋاتقاندەك باشقا قەلبلەرنى لەرزىگە سالاتتى.

— ئاخىرقى ھېسابتا ھەممىنىڭ تەقدىرى ئوخشاش، — دېدى فالېنى سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — ھەممىسى ئۆلىدۇ، تۈگەيدۇ. شۇڭا، ئاقىللارنىڭ كۆپرەك بولۇشى ياكى ئازراق بولۇشى بەربىر ئوخشاشلا گەپ.

بۇگۈن دولۇۋارنىڭ كەيپى چاغ بولغاچقا كۈلۈپ كېتىپ:

— ھۆرمەتلىك ئۇستاز، بۇگۈن بەكلا ۋايساپ كەتتىڭىزغۇ، — دېدى.

— ھەي بالام، مەن ھەمىشە مۇشۇنداق. لېكىن، بىرنەچچە يىلدىن كېيىن سىزمۇ ماڭا ئوخشاش قاقشايدىغان بولۇپ قالىسىز. تۇرمۇش دېگەن گويا بىر داۋان. داۋانغا چىقىپ كېتىۋاتقىنىڭىزدا كۆزلىرىڭىزنى چوققىلاردىن ئۈزمەي ئۈمىد بىلەن باقىسىز، قەلبىڭىز بەختلىك سېزىملەر بىلەن تولىدى. لېكىن، چوققىغا چىقتىڭىزمۇ، بولدى. پەسكە چۈشىدىغان يول ئوچۇق كۆرۈنىدۇ. پەسكە قاراپ ماڭىسىز، يولمۇ تۈگەيدۇ. سىزمۇ تۈگەيسىز. چىقىش ئاستا بولغىنى بىلەن چۈشۈش تېز. ئادەم سىزنىڭ يېشىڭىزدا غەم دېگەننى بىلمەيدۇ. كۆڭلى ئۈمىدكە تولغان بولىدۇ، ۋاقتى خۇش ئۆتىدۇ. لېكىن، شۇنى بىلىڭكى، ئۈمىدلەنگەن نەرسىگە مەڭگۈ يەتكىلى بولمايدۇ. مېنىڭ يېشىمغا

بارغاندا ئادەمنىڭ كۆزىگە ئۆلۈمدىن باشقىسى كۆرۈنمەيدۇ...

— ۋاي - ۋۇي، سىز بېشىمدىن بىر چېلەك سوغۇق سۇ قۇيۇۋەتتىڭىزغۇ، — دەپ كۈلۈپ كەتتى دولۇۋار.

— ياق ئەزىزىم، سىز مېنى ھازىرچە چۈشەنمەيسىز. بىراق، مېنىڭ سۆزلىرىمنى كېيىن چوقۇم ئەسلەيسىز، بۇنداق كۈن ھەممە ئادەمنىڭ بېشىدا بار. نۇرغۇن كىشىلەر ئۇچۇن بۇ كۈن ھەتتا تەسەۋۋۇر قىلغاندىنمۇ تېزرەك يېتىپ كېلىدۇ. كۈلكىگە ئورۇن قالمايدۇ. چۈنكى، بۇ چاغدا كۆزىڭىزگە ئۆلۈمدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيدۇ.

ھەي، دېسەم - دېمىسەم سىز ھەتتا ئۆلۈم دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىنمۇ چۈشەنمەيسىزغۇ دەيمەن. سىزنىڭ يېشىڭىزدىكىلەر ئۇچۇن بۇ مەنىسىز بىر ئۇقۇم. لېكىن، مېنىڭ يېشىمغا ئۇلاشقاندا بۇ قورقۇنچلۇق سۆزگە ئايلىنىدۇ.

توغرا، سىز بۇنىڭ مەنىسىنى ئۇشتۇمتۇتلا چۈشىنىپ قالىسىز. قانداق قىلىپ، قايسى يوسۇندا چۈشەنگەنلىكىڭىزنى بىلمەيسىز. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن تۇرمۇشتىكى ھەممە نەرسە ئۆزگىرىدۇ. مەن ئون بەش يىلنىڭ مابەينىدە بۇ ئۆزگىرىشلەرنى ھەر مىنۇت، ھەر دەقىقىدە سېزىپ تۇرۇۋاتىمەن. شۇنىڭدىن بېرى ئۆلۈم ۋەھىمىسى خۇددى قوينۇمغا كىرىۋالغان چاشقاندەك مېنى غاجىلاپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇ مېنىڭ جىسمىمنى قورۇتۇپ گويا ئۆرۈلەيلا دەپ قالغان ئەسكى كۆلبىگە ئايلاندۇرۇپ قويدى. مەن پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتتىم. ھەتتا ئۆزۈمنىمۇ تونۇيالمايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدىم. مېنىڭ ئوتتۇز ياشلاردىكى روھلۇق، تېتىك ھالىتىمدىن ئەسەرمۇ قالمىدى. قۇندۇزدەك قاپقارا چاچلىرىم ئاقىرىپ كەتتى. بۇ قانداق ئۇستىلىق - ھە! نېمىدېگەن زەھەرلىك ئۆزگىرىش - ھە؟! ئۇ مېنىڭ ساق، پارقىراق تېرىلىرىمنى، مۇستەھكەم ئۇستىخانلىرىمنى، كۈچلۈك چىشلىرىمنى ئېلىپ كەتتى. مەندە ھازىر ئۇمىدسىزلىككە تولغان قۇرۇق كۆڭۈللا قالدى. ئۇزاق ئۆتمەي بۇمۇ تۈگەيدۇ.

مانا ئۆلۈم دېگەن بۇ دەججال مېنى ئازابلاپ نابۇت قىلدى. ئۇ شەپە چىقارماي تۇرۇپ جاننى ئېلىۋاتىدۇ.

مەن ھازىر نېمىلا قىلماي، ئۆلۈمگە يېقىنلىشىۋاتقانلىقىمنى سېزىپ تۇرىمەن. نەپەس ئېلىش، ئۇخلاش، غىزالىنىش، خىزمەت، ھەتتا چۈش كۆرۈشلەرنىڭ ھەممىسى، ئىشقىلىپ جىمى ھەرىكەت - پائالىيەتلەر ماڭا ئەجەل سىگنالىنى چېلىۋاتىدۇ. بىرلا سۆز: ھايات دېمەك ئۆلۈم دېمەكتۇر.

سىز بۇلارنى كېيىنچە چۈشىنىسىز. ئەگەر ئەستايىدىل ئويلىنىپ كۆرسىڭىز، چوقۇم مۇشۇنداق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىسىز. سىزنىڭ كۈتۈۋاتقىنىڭىز نېمە؟ مۇھەببەتمۇ؟ يەنە بىرنەچچە قېتىم سۆيۈشكەندىن كېيىن ھېچنېمىگە يارىمايسىز. ھە، يەنە نېمە بار، پۇلمۇ؟ پۇلنىڭ نېمىگە كېرىكى بار؟ ئاياللارغا خەجلەپ بېرىسىز ياكى چوڭ يەپ، چوڭ ئىچىسىز، ئاخىرىدا تۇلۇمدەك سەمرىپ كېسەل بولۇپ قىينىلىسىز.

يەنە نېمە بار؟ ھە، شۆھرەتمۇ؟ سىزمۇ مۇھەببەت شەكلى بىلەن شۆھرەتنى قولغا كەلتۈرەلمەيدىغان بولۇپ قالغاندا ئۇنىڭ نېمىگە پايدىسى بولسۇن.

دېمەك، بۇلاردىن باشقا ئۆلۈملا بار. ئۇنىڭدىن سىرت ھېچ نەرسە مەۋجۇت ئەمەس.

مەن ھازىر ئۆلۈمنىڭ ماڭا ناھايىتى يېقىن تۇرغانلىقىنى سېزىپ تۇرىمەن. ئۇنى ئۆزۈمدىن نېرى ئىتتىرىۋەتكۈم كېلىدۇ. لېكىن، بۇ مەلئۇن پۈتۈن يەر - جاھاننى قاپلاپ كەتتى. مەن يول ياقىسىدا ئۆلۈپ ياتقان قۇرتنى، شامالدا ئۇچقان غازاڭلارنى، دوستلىرىمنىڭ ساقلىدىكى ئاقلارنى كۆرسەملا شۇ مەلئۇننى يادلايمەن، بۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا ئۆلۈمنى پۈرىتىدۇ. شۇڭا، مېنى سۆيۈندۈرىدىغان ۋە خۇش قىلىدىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئالدىمدا ئۆز قىممىتىنى يوقاتتى. نازۇنېمەتلەر، ئايدىڭ كېچىلەر، سۇبھى تاڭ، بىپايان دېڭىز، سۇزۇك ئېقىنلار، ياز كېچىلىرىدىكى جانغا راھەت بېرىدىغان

سالقىن شامال... ھەممىسى... ھەممىسى مەن ئۇچۇن ئەھمىيەتسىز نەرسىگە ئايلاندى.

فالېنى ئاستا ماڭاتتى. سەل - پەل ھاسىرايتتى. ئۇ ئۆز يېنىدا سۆزلىرىنى تېڭىشاپ كېلىۋاتقان ئادەمنى تامامەن ئۇنتۇغاندەك كۆرۈنەتتى. خىياللار دېڭىزىغا غەرق بولغانىدى، ئۇ بىرپەستىن كېيىن يەنە سۆزلىدى:

ــ ئادەم ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلمەيدۇ. ئۇ ئالەمدىن قايتىپ كەلگەن بىرمۇ ئىنسان يوق... ھەيكەللەر ئۆزىنىڭ قىياپىتىنى ساقلاپ قالالايدۇ. مەۋجۇداتلار ئۆزلىرىنىڭ ئىزىنى قالدۇرۇپ كېتىدۇ. مۇشۇنداق شەكىل، قىياپەتلەر ۋە ئىز - بەلگىلەرگە ئاساسلىنىپ شۇ نەرسىلەرنى ياساپ چىققىلى بولىدۇ. لېكىن مېنىڭ جىسمىم، قىياپىتىم، ئىدىيەم، ھەۋەسلىرىم مەڭگۈ تەكرارلانمايدۇ. جاھاندا مىليونلاپ ئادەملەر تۇغۇلۇپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ شاپىلاقچىلىك يۈزىگە بىر بۇرۇن، بىر جۈپ كۆز، بىر ماڭلاي ۋە بىر ئېغىز جايلاشقان بولىدۇ. ئۇلارنىڭمۇ ماڭا ئوخشاشلا قەلبى بولىدۇ. لېكىن مەنچۇ؟ مەن ئەمدى قايتا تىرىلمەيمەن. قارىماققا ماڭا ئوخشايدىغان، ئەمەلىيەتتە زىنھار ئوخشىمايدىغان سانسىزلىغان ئىنسانلارنىڭ ۋۇجۇدىدىن ماڭا تەئەللۇق نەرسىنى ئەسلا تاپقىلى بولمايدۇ.

بىزنىڭ تارتىشىدىغان نېمىمىز بار؟ بىزنىڭ ئەرز - دادىمىزنى ئاڭلايدىغان كىمىمىز بار؟ بىز كىمگىمۇ ئىشىنىمىز؟ دىن ئەخمەقلىكتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئۇ تەشۋىق قىلغان ئەخلاقىي مىزانلار پۈتۈنلەي نادانلىق. ئۇلارنىڭ سىزگە بەرگەن ۋەدىلىرى ئۇچىغا چىققان شەخسىيەتچىلىكنىڭ مەھسۇلى، ئۆتۈپ كەتكەن ساراڭلىقتىن باشقا نەرسە ئەمەس. پەقەت ئۆلۈملا بىردىنبىر ھەقىقەت.

ئۇ توختاپ ئىككى قولى بىلەن دولۇڭارنىڭ پەلتوسىنىڭ ياقىسىدىن تۇتتى - دە، ئېزىپ گەپ باشلىدى:

ــ يىگىت، بۇلارنى ئويلاپ قويۇڭ. داۋاملىق ئويلاڭ. مۇشۇنداق

قىلسىڭىز تۇرمۇشقا باشقىچە قارايدىغان بولىسىز. سىز جان - جەھلىڭىز بىلەن كۈچەپ ھەممە چۈشەكلەرنى بۇزۇپ تاشلايسىز. سىز ھايات چېغىڭىزدىلا جىسمىڭىزنى، مەنپەئەتىڭىزنى، ئىدىيەڭىزنى بارلىق ئىنسانلاردىن ئاجرىتىپ چىقىسىز - دە، باشقا تەرەپلەرگە كۆز يۈگۈرتۈسىز. مانا مۇشۇ چاغدىلا سىز رومانتىزمچىلار بىلەن ناتۇرالىزمچىلار ئارىسىدىكى تالاش - تارتىشلارنىڭ، ئىقتىسادىي پىلانلار توغرىسىدىكى مۇزاكىرىلەرنىڭ نەقەدەر ئەرزىمەس نەرسىلەر ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالالايسىز.

ئۇ شۇ گەپلەردىن كېيىن قەدىمىنى تېزلەتتى ۋە سۆزىنى داۋام ئەتتى.

ــ لېكىن، بۇ چاغدا سىز ئىنتايىن قورقۇنچلۇق ئازابقا گىرىپتار بولىسىز. يەككە - يېگانە ھالدا ئۇمىدسىزلىك پاتقىقىغا پاتىسىز، سىز «قۇتۇلدۇرۇڭلار!» دەپ ھەرقانچە توۋلىسىڭىزمۇ ھېچكىم جاۋاب بەرمەيدۇ، قولىنىمۇ ئۇزارتمايدۇ. سىز توۋلىسىڭىزمۇ، يالۋۇرسىڭىزمۇ، مۇھەببەتكە، تەسەللىگە، قۇتۇلۇپ چىقىشقا قانچىلىك تەشنا بولىسىڭىزمۇ قېشىڭىزغا ھېچكىم كەلمەيدۇ. بىز نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق ئازابقا مەھكۇم بولىمىز! چۈنكى، بىز ئەلمىساقتىن بۇيان ئۆز تۇرمۇشىمىزنى مەنىۋى ئاساسقا ئەمەس، ماددىي ئاساس ئۈستىگە ئورۇنلاشتۇرۇپ ئادەتلەنگەنمىز. بىراق، ھەددى - ھېسابسىز تەپەككۇر قىلىشلار بەدىلىگە بىزنىڭ ئەقلىمىز ئۇزاپ كەتتى. تۇرمۇشىمىزنىڭ ئۆزگەرمەس شەرتلىرى بىلەن ماسلىشالمىدى. ئۇلارنىڭ پەرقى چوڭلاپ كەتتى.

قاراڭ، ئاۋۇ ئاۋارىكەش بىچارىلەرگە، ئۇلار ئۆز باشلىرىغا بالا - قازا كەلمىسىلا كۆرگەن كۈنىگە شۈكۈر قىلىپ يۈرىۋېرىدۇ، ھەتتا ئالەمدىكى بەختسىزلىكلەرنى قىلچە سەزمەيدۇ. ئۇلارنى بۇ ھالەتتە ھايۋانلاردىن قانداقمۇ پەرقلەندۈرۈش مۇمكىن؟

فالېنى توختاپ سەل ئويلىۋالغاندىن كېيىن سەۋرچانلىق ۋە ھارغىن قىياپەتتە سۆزلىدى:

ـــ مەن پۇتۇنلەي ئۇمىدسىز بىر ئادەممەن. مېنىڭ ئاتا - ئانام يوق، نە ئاكا - ئۇكا، نە ئاچا - سىڭىل، نە خوتۇن - بالىلىرىم يوق. ھەتتا باش ئۇرۇپ چوقۇنىدىغان تەڭرىممۇ يوق. مەندە پەقەت شېئىرىي قاپىيەلا بار.

ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئاسماندىكى تولۇن ئايغا قارىغىنىچە شېئىر ئوقۇدى:

سورايمەن شۇ چەكسىز قاراڭغۇلۇقتىن،
سورايمەن يۇلتۇزلار شۇمشەيگەن كۆكتىن.
بىر سوئال قەلبىمنى تاتىلار تىنماي،
ئىزدەيمەن جاۋابىن زادى تىنچىماي.

ئۇلار مۇشۇ تەرىقىدە مېڭىپ كونگوردىكى كۆۋرۈكىگە كەلدى. كۆۋرۈكتىن ئۇن - تىنسىز ئۆتكەندىن كېيىن بوربون ئوردىسىنىڭ ئالدىدىن مېڭىشتى. بۇ يەرگە كەلگەندە فالېنى يەنە ئېغىز ئاچتى:

ـــ دوستۇم، سىز ئۆيلىنىڭ، سىز مەندەك ياشقا كىرگەندە تەنھا ياشاشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايسىز. يەككە - يېگانە تۇرمۇش مېنى تېخىمۇ مىسكىنلەشتۇرۇۋەتتى. گۇگۇم چۈشكەندە ئوچاق ئالدىدا تىكەندەك يالغۇز ئولتۇرۇپ كېتىمەن. بۇنداق چاغلاردا مەن ئۆزۈمنى بۇ ئالەمدە يالغۇزدىن - يالغۇز ياشاۋاتقاندەك ھېس قىلىمەن.

تىكەندەك يالغۇز ياشىسىڭىز سىزنى چۈشىنىكسىز ۋەھىمىلەر، سۆز بىلەن ئىزھار قىلىش تەس بولغان ھەر خىل خەتەرلەر قورشاپ تۇرسا، بۇ نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق ئەھۋال - ھەي! مەن قوشنامنىمۇ تونۇمايمەن. ئوتتۇرىمىزنى پەقەت بىر غېرىچ قېلىنلىقتىكى تاملا ئايرىپ تۇرسىمۇ، ماڭا بۇ ئارىلىق گويا دېرىزەمدىن كۆرۈنىدىغان يۇلتۇزلاردەك يىراق تۇيۇلىدۇ. ۋەھىمە ۋە ئازابتىن سوغۇق تەرگە چۆممەن. جىمجىتلىق ۋە تۆت

تام مېنى ئاجايىپ قورقۇتىدۇ. بويىتاق ئادەمنىڭ ھۇجرىسى جىمجىتلىقى، ھاۋاسىنىڭ ئېغىرلىقى بىلەن كۆڭۈلنى پەرىشان قىلىدىكەن. مەن مۇھىتتىكى جىمجىتلىقنىلا دېمىدىم. بۇنىڭدا مەنۇى جىمجىتلىقمۇ بار، «تىرىق» قىلغان تاۋۇشمۇ مېنىڭ جېنىمنى ئېلىپ يېنىمدا قويىدۇ، چۈنكى گۆرەڭ تىنچ ئۆيۈمدە باشقا بىر ئاۋازنىڭ بولۇشىنى كۈتمەيمەن ـ دە.

ئۇ يەنە بىرپەس جىمىپ كەتكەندىن كېيىن:

ـــ ئادەم قېرىغاندا يېنىدا بالىلىرى بولسا بەك ياخشى بولىدىكەن، ـــ دەپ قويدى.

ئۇلار گەپ بىلەن براندى كوچىسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە شائىر ئېگىز بىر بىنانىڭ ئالدىدا توختاپ ئىشكىنىڭ قوڭغۇرىقىنى تارتتى. ئاندىن دولۇارنىڭ قولىنى سىقىپ تۇرۇپ:

ـــ يىگىت، مەندەك قېرىنىڭ ۋالاقلاشلىرىغا قۇلاق سالماڭ، مېنىڭ سۆزلىرىمنى ئېسىڭىزدىن چىقىرىۋېتىڭ، ئۆزىڭىزنىڭ يولى بىلەن ياشاۋېرىڭ. خەير، ـــ دېدى ـ دە، بىناغا كىرىپ كەتتى.

دولۇار ئۆيى تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. گويا بىرسى ئاخىر كېلىدىغان جايىڭ مۇشۇ، دەپ ئاپىياق سۆڭەكلەر بىلەن تولغان گۆرنى كۆرسىتىپ قويغاندەك، ئۇنىڭ كۆڭلى غەشلىككە تولغانىدى. شۇڭا، ئۇ ئۆزىچە: «ۋاي كاساپەت، سېنىڭ ئۆيۈڭ تازىمۇ كۆڭۈلسىز ئوخشايدۇ. مېنى تېياتىرخانىنىڭ لوژىسىغا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ خىيالىڭدىكى كۆرۈنۈشلەرنى كۆرۈپ باق، دەپ تەكلىپ قىلساڭمۇ ھەرگىز كۆرمەسمىنا» دەپ كوتۇلدىدى.

ئۇنىڭ يېنىدىلا بىر پەيتون توختاپ، ئۇنىڭدىن گۈپۈلدەپ ئەتىر پۇراپ تۇرغان بىر ئايال چۈشۈپ ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. دولۇار قەدىمىنى توختىتىپ يول بەرگەچ ئۇنىڭدىن تارقالغان خۇش پۇراقنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن سۈمۈردى، ئەتىلىككە مالىر خانىم بىلەن كۆرۈشىدىغانلىقىنى ئەسلەپ خۇشلۇقتىن يۈرىكى ئوينىاپ كەتتى.

ھەممە ئۇنىڭغا كۈلۈمسىرەپ قارىماقتا، تۇرمۇش ئۇنى يۇمشاققىنا قۇچاقلىماقتا، ئۇمىد چېچەكلىرى ئېچىلماقتا، ھەممە ئىشلىرى ئوڭغا تارتماقتا ئىدى.

ئۇ مەستخۇش ھالەتتە ئۇخلاپ ئەتىسى سەھەر ئويغاندى. ئاشىنىسىنىڭكىگە بېرىشتىن ئىلگىرى بىرونىن كوچىسىغا بېرىپ سەيلە قىلىپ كەلمەكچى بولۇپ ماڭدى. كېچىچە چىقىقان شامالنىڭ يۆلىنىشى باشقا تەرەپكە يۆتكەلگەن بولۇپ، كۇن چىققان، ھاۋا خۇددى 4 ـ ئايلاردىكىدەك ئىللىپ قالغان، ھاۋا ئوچۇق بولغاچقا، سەيلىگە ئامراق كىشىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك بۇ يەرگە كېلىۋېلىشقانىدى.

دولۇۋار باش باھارنىڭ نەم خۇش ھاۋاسىدىن راھەتلىنىپ ئاستا مېڭىپ زەپەر دەرۋازىسىدىن ئۆتتى ـ دە، ئىككى قاسىنىقى بۇك ـ باراقسان چوڭ يولغا چىقتى. يولنىڭ بىر چېتى ئاتلىقلارغا ئاجرىتىلغان بولۇپ، يۇقىرى تەبىقىدىن بولغان بەزى ئەركەكلەر، خوتۇن ـ قىزلار ئاتلىرىنى قاتارىتىپ ماڭسا، بەزىلىرى تىزگىنىنى قويۇۋېتىپ چاپتۇرۇپ ماڭاتتى. دولۇۋار ھازىر ئۇلارغا ھەسەت قىلمىدى. چۇنكى، ئۇ ھەممىسىنىڭ ئات ـ جۆنىنى بىلەتتى. ئۇلارنىڭ مال ـ دۇنياسى ھەتتا تۇرمۇشىنىڭ ئۇجۇر ـ بۇجۇرلىرىمۇ ئۇنىڭغا ئايدىڭ بولۇپ، ئۇ خىزمىتى تۇپەيلىدىن پارىژنىڭ بارلىق «مەخپىي تارىخى» بىلەن پىششىق تونۇشۇپ كەتكەنىدى.

ئۇنىڭ ئالدىدىن ئاتلىق خوتۇن ـ قىزلار ئۆتۈشكە باشلىدى. ئۇچىسىغا يارىشىملىق، توق رەڭلىك سارجا كۆڭلەكلەرنى كىيىشكەن زىلۋا خانىملارنىڭ چىرايلىرىدىن تەكەببۇرلۇق چىقىپ تۇراتتى. دولۇۋار بۇ خانىملارنىڭ بۇرۇنقى سۆيگىنى ياكى كىشىلەرنىڭ ئۇلارغا بەرگەن نامىلرىنى، مەنسەپ، نەسەبنى، خىزمەت ئورۇنلىرىنى ئېيتىپ پىچىرلاشقا باشلىدى. ئۇ ھەتتا «ۋىكونت دونكلېر، ۋەلىئەھد رادور ئانگلان» دەپ ئۇلارنىڭ ئاشىنىلىرىنى ئېيتىپلا قالماي، ھەتتا «تىياتىرخانىدىكى لويى

مىيسو، دۆلەتلىك تىياتىرخانىدىكى روسا مارگىتون» دەپ بۇلغارى① لارنىڭ ناممۇ يادقا ئېيتىشقا باشلىدى. ئۇ ئويلاپ تاپقان بۇ ئويۇندىن تولىمۇ مەمنۇن بولدى، چۈنكى بۇ ھالى چوڭ خانىملارنىڭ ساختا نىقابلىرى ئاستىدىن ئۇلارنىڭ ئەپت - بەشىرىسىنى ئېنىق كۆرۈۋالغاندەك كۆڭلى كۆتۈرۈلۈپ، «ھۇ ساختىپەزلەر!» دەپ ۋارقىرىۋەتتى. كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئەتراپقا نەزەر سېلىپ ئارىسىدىن ئەڭ رەسۋا ئىشلارنى قىلغان ئەرلەردىن بىرنەچچىسىنى تاپتى. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا خېلى كۆپى قىمار ئوينىغاندا ساختىلىق قىلىپ دۇنيا يىغقانلار ئىدى. ئۇلارنىڭ بايلىق توپلايدىغان بىردىنبىر سورۇنى كۇلۇب ئىدى. ئەلۋەتتە بۇ توغرا يول ئەمەس - دە. بۇلارنىڭ ئارىسىدا يەنە پۈتۈنلەي خوتۇنلىرىنىڭ بايلىقىغا يۆلىنىپ كۈن ئۆتكۈزىدىغانلار، ئاشنىلىرىنىڭ تاپقىنىنى خەجلەيدىغانلارمۇ بار ئىدى. نۇرغۇن كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ قەرزلىرىنى تۆلىگەن بولسىمۇ، (قەرزنى ئۇزۇش ئەلۋەتتە ياخشى ئىش) لېكىن بۇ پۇلنى قانداق تاپقانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى (بۇ گۇمانلىق سىر ئىدى). دولۇۋار يەنە بىرنەچچە دۆكا بايلارنى كۆرۈپ قالدى. ئۇلارغا ئەڭ ئېسىلزادىلەرنىڭ ئۆيلىرىدىمۇ تۆردىن ئورۇن تەييار بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ھەددى - ھېسابسىز بايلىقى ئوغرىلىقتىن كەلگەنىدى. ھۆرمەتكە سازاۋەر يەنە بەزى زاتلارمۇ بار ئىدى، پۇقرالار ئۇلارنى كۆرگەندە دەرھال شىلەپىلىرىنى بېشىدىن ئېلىپ سالام قىلىشاتتى. لېكىن، ئۇلارنىڭ چوڭ كارخانىلاردا ئۇيالماستىن قىلىپ يۈرگەن خىيانەتلىرى ئېچكى ئەھۋالدىن خەۋەردار كىشىلەر ئۈچۈن مەخپىيەتلىك ئەمەس ئىدى. بۇ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى تەكەببۇر بولۇپ، ئەتراپقا ئاغزىنى مايماقلاشتۇرۇپ، كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ قارىشاتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ساقال قويۇۋالغان، يەنە بەزىلىرى بۇرۇتلىرىنى

① بۇلغارى — ئۆز جىنسىدىكىلەر بىلەن ئوينايدىغان ئاياللارنىڭ نامى.

دىڭگايتىۋالغانىدى.

دولۇۋار ئۇلاردىن راسا كۈلدى ۋە ئاغزى بېسىلماستىن «ۋاھ، نومۇسسىز پەسلەر، شاللاقلار، قاراقچىلار» دەپ پىچىرلىدى.

شۇ ئارىدا ئۈستى ئوچۇق بىر پەيتون كېلىپ قالدى. بۇ پەيتون پاكار، ئەمما تولىمۇ كۆركەم ئىدى. ئۇنىڭغا ئىككى ئارغىماق قوشۇلغان بولۇپ، ئاتلارنىڭ قۇيرۇقلىرى شامالدا يەلپۈگۈچتەك يېيىلىپ تۇراتتى، تىزگىن سېرىق چاچلىق ياش خانىمنىڭ قولىدا ئىدى. بۇ خانىم ئالىي دەرىجىلىك داڭدار پاھىشە ئىدى. ئۇنىڭ كەينىدە ئىككى نەپەر ياش مۇلازىم ئولتۇراتتى. دولۇۋار توختىدى. بۇ مۇھەببەت سودىگىرىنى چاۋاك چېلىپ ئالقىشلىغۇسى كېلىپ كەتتى. چۈنكى، ئاي يۈزىنى بازارغا سېلىپ رونىق تاپقان بۇ مۇھەببەت سودىگىرى ئالىي تەبىقىدىكى ساختىپەزلەر سەيلە قىلىشىدىغان مۇشۇ سورۇندا ئۆزىنىڭ دۇنياسىنى يۈرەكلىك ھالدا كۆز ـ كۆز قىلماقتا ئىدى.

دولۇۋارغا ئۆزىدە بۇ چوكان بىلەن قانداقتۇر بىر ئوخشاشلىقى باردەك تۇيۇلدى. ئىككىسىنىڭ مىجەز ـ خاراكتېرىدە ئوخشاشلىق بولۇشى مۇمكىن. دولۇۋارنىڭ مۇڭۇپپەقىيەتلىرىمۇ مانا شۇنداق يۈرەكلىك ئىش قىلغانلىقىدىن نەتىجىسىغۇ، شۇڭا ھەر ئىككىلىسى ئوخشاش بىر تىپقا مەنسۇپ شەخسلەردىن بولۇشى مۇمكىن. دولۇۋار ئاستا كەينىگە ياندى. بۇ بىردەملىك سەيلىدىن ئۇنىڭ كۆڭلى ئالامەت كۆتۈرۈلۈپ كەتكەندى، كونا ئاشنىسىنىڭكىگە كەلگەندە ۋاقىت تېخى توشمىغانىدى.

مالىر خانىم دولۇۋارنى جىنەستىدەك لەۋلىرى بىلەن سۆيۈپ گويا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق كۆڭۈل ئاغرىقى بولمىغاندەك قىزغىن كۆرۈندى. ھەتتا ئادەتتىكى ئېھتىياتچانلىقىنى ئۇنتۇپ كۈپكۈندۈزدە، مېھمانخانىدىلا ئاشنىسىنىڭ چەكتىن ئېشىشىغا يول قويدى. ئاشنىسىنىڭ بۇرۇتىنىڭ ئۇچلىرىغا سۆيۈپ تۇرۇپ:

ـــ سۆيۈملۈكۈم، سىز ماڭا كەلگەن كۆڭۈلسىزلىكنى نەدە يۇرۇپ بىلەتتىڭىز، مەن ئەمدى بىرەر ئاينى ھۇزۇر ـ ھالاۋەتتە

كۆڭۈلدىكىدەك ئۆتكۈزىمىزغۇ، دەپ ئاغزىمنى تاتلىق قىلىپ تۇرسام ئېرىم كېلىپ قالدى. ئۇ ئالتە ھەپتىلىك دەم ئېلىشقا كەپتۇ. مەن بۇ ئالتە ھەپتىدە، بولۇپمۇ سىز بىلەن ئازراق تەرگىشىپ قايتىدىن ياراشقان بۇ كۈنلەردە سىز بىلەن كۆرۈشمەي يۈرۈپ زادىلا چىدىمايمەن. مېنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشۇمغا قۇلاق سېلىڭ: سىز دۇشەنبە كۈنى بىزنىڭكىگە كەچلىك غىزاغا كېلىڭ. مەن ئۇنىڭغا گېپىڭىزنى قىلىپ بەرگەن، سىزنى ئۇنىڭغا رەسمىي تونۇشتۇرۇپ قويای.

دولوۋار ئەزەلدىن ئاشنىلىرىنىڭ ئەرلىرى بىلەن يۈزمۈيۈز ئۇچرىشىپ باقمىغانىدى. شۇ سەۋەبتىن گەپ ـ سۆز ۋە ھەرىكەتلىرىدە، كەيپىياتىدا چاندۇرۇپ قويۇشتىن قورقۇپ بۇ تەكلىپكە نېمىدەپ جاۋاب بېرىشنى بىلمەي ئارىسالدى بولۇپ تۇرۇپ كەتتى.

— ياق، مەن ئېرىڭىزنىڭ كۆزىگە كۆرۈنمەيلا قويای، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇ ئاخىر.

مالىر خانىم ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا تىكىلگىنىچە:

— قىزىق گەپ بولدى بۇ، نېمىشقا ئەمدى. بۇنداق ئىشلار دائىم بولۇپ تۇرىدۇغۇ؟ سىزنىڭ بۇنچىۋالا ئەخمەق ئىكەنلىكىڭىزنى بىلمەپتىمەن، — دەپ ئۆز پىكرىدە تۇرۇپلۇالدى.

بۇ گەپلەر ھار كەلگەن دولوۋار:

— بوپتۇ، سىزنىڭ دېگىنىڭىزدەك بولسۇن. دۇشەنبە كۈنى كەلسەمۇ كېلەي، — دېيىشكە مەجبۇر بولدى.

— مەنغۇ ئۆيۈمدە مېھمان كۈتۈشكە بەك قېرىق. شۇنداقتىمۇ بۇ ئۇچرىشىشنى تېخىمۇ تەبئىي، سۇ كىرمەيدىغان قىلىش ئۈچۈن مەن ئەر ـ خوتۇن فرانسىلارنىمۇ قوشۇپ چاقىراي، — دېدى مالىر خانىم.

شۇ كۈندىن تارتىپ تا دۇشەنبىگىچە دولوۋار دې مالىر ئەپەندى بىلەن كۆرۈشۇش توغرىسىدا ئويلاپمۇ قويمىدى. لېكىن، ئۇلارنىڭ

ئۆيىنىڭ پەلەمپىيىدىن چىقىۋاتقاندا كۆڭلىنى بىر خىل ئەنسىزلىك چۆلغىۋالدى. ئۇ ئاشىنىسىنىڭ ئېرى بىلەن قول ئېلىشىش، ھاربقىنى ئىچىش، ئاش ـ تامىقىنى يېيىشلەرنىغۇ ئېغىر ئالمايتتى. بىراق، ئىچىگە بىر قورقۇنچ كىرىۋالدى. نېمىدىن قورقۇۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتى.

ئۆي خىزمەتكارى ئادەتتىكىدەك كۈتۈۋالدى. ئۇ مېھمانخانىدا ئىلگىرىكىدەك بىردەم كۈتۈپ ئولتۇردى. ھايال ئۆتمەي ئىشىك ئېچىلىپ تەمبەل كەلگەن، ئاق ساقاللىق، كۆكرىكىگە ئوردېن تاقىغان بىر ئەر كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرى رەتلىك، چىرايى سۈرلۈك ئىدى. ئۇ ئەدەپ بىلەن:

ـــ ئايالىم ماڭا سىزنىڭ گېپىڭىزنى كۆپ قىلغان. ئەپەندى، سىز بىلەن تونۇشقانلىقىم ئۈچۈن تولىمۇ خۇشالمەن، ـــ دېدى.

دولۇۋار دەرھال ئورنىدىن تۇردى ـ دە، ئۆزىنى ناھايىتى سەمىمىي كۆرسىتىشكە تىرىشىپ، ساھىبخانىنىڭ ئۆزىگە سۇنغان قوللىرىنى قاتتىق قىسىپ كۆرۈشتى. بىراق، ئورنىغا ئولتۇرغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشقۇدەك بىر ئېغىزمۇ سۆز تاپالمىدى.

دې مالېر ئەپەندى تام مەشكە بىر پارچە ئوتۇننى سېلىۋەتكەندىن كېيىن:

ـــ سىزنىڭ ئاخباراتچىلىق بىلەن شۇغۇللانغانلىقىڭىزغا خېلى ۋاقىتلار بولدىغۇ دەيمەن ! ـــ دەپ سورىدى.

ـــ تېخى بىرنەچچە ئايلا بولدى.

ـــ ۋاھ، ئۇنداقتا سىز تېز ئىلگىرىلەپسىز جۇمۇ.

ـــ شۇنداق، ـــ دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى تەستىقلىدى دولۇۋار ۋە ئادەتتە ناتونۇش كىشىلەر بىر ـ بىرىگە دېيىشىدىغان ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلار توغرىسىدا ئاغزىغا كەلگەننى سۆزلىدى. ئەمدى ئۇنىڭ كۆڭلى ئىزىغا چۈشكەن بولۇپ، بۇ سورۇن ئۇنىڭغا قىزىق تۇيۇلۇۋاتاتتى. ئۇ مالېر ئەپەندىنىڭ كىشىنىڭ ھۆرمىتىنى قوزغايدىغان ۋەزمىن چىرايىغا سەپسېلىپ ئولتۇرۇپ كۆلكىسى قىستىدى. كۆڭلىدە «بۇرادەر، مەن سىزگە يېشىل بۆك

كىيگۈزدۇم، يەنى خوتۇنىڭىزنى ئۇندەككە كەلتۈرۈۋالدىم» دەپ ئويلاپ ئىچ - ئىچىدىن ھۇزۇرلاندى. خۇددى بىرسىنىڭ نەرسىسىنى پەم بىلەن ئېلىۋالغان يانچۇقچى ھېچكىمنى گۇمانلاندۇرمىغىنىغا خۇش بولغاندەك خۇرسەنلىكى ئىچىگە پاتماي قالدى. ئۇشتۇمتۇت بۇ كىشى بىلەن دوستلاشقۇسى، ئىشەنچىگە ئېرىشىپ ئاندىن بارلىق ئىچ سىرلىرىنى كوچىلاپ بىلىۋالغۇسى كەلدى.

مالىر خانىم تۇيۇقسىز كىرىپ كەلدى. ئۇ تەبەسسۇم بىلەن ئۇلارغا سىرلىق كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى - دە، دولۇۋارنىڭ ئالدىغا باردى. دولۇۋار ئېرىنىڭ ئالدىدا ئۇنىڭ قولىنى ئادەتتىكىچىلا سۆيۈپ قويدى.

مالىر خانىم خاتىرجەم ۋە خۇشال ئىدى. ئۇ تۇغما، يوشۇرۇپمۇ كەتمەيدىغان قۇۋلۇقى بىلەن گويا ھەممىنى كۆرۈپ كۆزى پىشىپ كەتكەن كىشىلەرگە ئوخشاش، بۇنداق سورۇننى ئادەتتىكى، ئاددىي ئىش، دەپ قارايتتى. رولىنناموۇ كىرىپ كەلدى. ئۇ دادىسىنىڭ ئالدىدا دولۇۋارغا پېشانىسىنىلا تۇتۇپ بەردى. ئۇ دادىسىنىڭ ئالدىدا قورۇنۇپ شۇكلەپ قالغانىدى. ئاپىسى:

— ھوي، ئەجەب بۇگۈن ئۇنى چىرايلىق دوستۇم دېمىدىڭىزغۇ؟ — دېۋىدى، قىزچاق شەلپەردەك قىزىرىپ، خۇددى بىرسى ئۇنىڭ مەخپىيەتلىكىنى ئېچىۋەتكەندەك بوينىنى ئىچىگە تىقىپ ئۇجۇقۇپلا كەتتى.

ئەر - خوتۇن فرانسىكىلا يېتىپ كەلدى. فرانسىكىنى كۆرۈپ ھەممەيلەن چۆچۈپ كەتتى. چۈنكى، ئۇ بىر ھەپتىنبىك ئىچىدە جۇدەپ ساماندەك سارغىيىپ كەتكەنىدى. توختىماي يۆتىلەتتى. ئۇ دوختۇرنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە خوتۇنى بىلەن كېلەر پەيشەنبە كۈنى گاناغا بارىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ئۇلار كۆپ ئولتۇرماي بالدۇرلا قايتىپ كېتىشتى، دولۇۋار ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن:

— ئۇنىڭ ئەھۋالى ئوساللىشىپ كېتىپتۇ. ئۆمرى ئۇزۇنغا بارمايدىغان ئوخشايدۇ، — دېدى بېشىنى چايقاپ تۇرۇپ.

مالىر خانىم تەمكىنلىك بىلەن دەرھال ئۇنىڭ سۆزىنى ئېلىپ كەتتى:

ــ ئۇ تۇغۇشىپتۇ! ئۇنىڭ تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ شۇنداق ئوبدان ئايالغا ئېرىشىۋىدى، ئىسىت!

ــ ئۇنىڭغا ئايالمىنىڭ كۆپ ياردىمى تېگەمدۇ؟ ــ دەپ سورىدى دولۇۋار.

ــ ھەممىنى ئۇ قىلىدۇ، ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ، جىمى ئادەمنى تونۇيدۇ. كۆرۈنۈشتە ھېچكىم بىلەن كۆرۈشمەيدىغاندەك بولۇۋالغىنى بىلەن قاچان، قەيەردە، نېمىنى خالىسا شۇنىڭغا ئېرىشەلەيدۇ. بۇ خانىم پەملىك، چېچەن، قۇۋۇ، بۇ جەھەتلەردە ھېچكىم ئۇنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيدۇ. بىرەر ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىراي، دەيدىغان ئەر كىشى ئۇچۇن ئۇ گۆھەرنىڭ ئۆزى.

ــ ياخشى كۇننىڭ يامىنى بولۇپ قالسا، ئۇ پاتلا توي قىلغۇدەك ئەمىسە، ــ دېدى دولۇۋار.

ــ ئەلۋەتتە. بەلكى ئۇنىڭ كۆڭلىگە پۈكۈپ قويغان ئادىمىمۇ باردۇ. مەسىلەن، بىرەر پارلامېنت ئەزاسى... بۇنىڭغا مەن ھەيران قالمايمەن... بىراق ئەگەر خالىمىسا... چۇنكى... چۇنكى... بۇ ئىشتا توسالغۇ كۆپ... ئەخلاق جەھەتتىن... كىم بىلىدۇ ئاخىرى قانداق بولىدۇ. مەنمۇ بىرنېمە دېيەلمەيمەن.

ــ سىز داۋاملىق مېنىڭ خۇشۇم يوق ئىشلارنى كولاشتۇرۇشقا ئامراق، ــ دېدى دې مالىر ئەپەندى نارازى بولۇپ، ــ باشقىلارنىڭ ئىشلىرى بىلەن كارىمىز بولمىسۇن. ئۆزىمىزنىڭ ئىشلىرىمىزمۇ ئۆزىمىزگە يېتىپ ئاشىدۇ. مۇشۇ پىرىنسىپتىن چەتنەمگىنىمىز تۇزۇك.

دولۇۋار خوشلىشىپ ئۆيگە قايتتى. ئۇنىڭ كاللىسى ھەر خىل پىكىر ـ خىياللار ۋە غۇۋا پىلانلار بىلەن تولدى.

ئەتىسى ئۇ فرانسىكىلارنىڭ ئۆيىگە كېلىپ. ئۇلارنىڭ سەپەرگە تەييارلىنىپ تەق بولۇپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. چارلىز كىرىسلودا ياتاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ نەپەستىن قىينىلىۋاتقانلىقىدىن

شكايەت قىلدى.

— بىر ئايىنىڭ ئالدىدىلا جۆنەش كېرەك ئىدى، — دەپ ۋايسىدى فرانسىكى، ئاندىن گېزىتخانىنىڭ ئىشلىرى توغرىسىدا دولوۋارغا ئۇنى تاپىلىدى. ئەمەلىيەتتە ئۇ ئىشلارنى خۇددىبىر ئەپەندى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئورۇنلاشتۇرۇپ بولغانىدى.

دولوۋار كېتىشكە تەمشەلگەندە ئۇ دولوۋارنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— خەير - خوش بۇرادەر، بىز پات ئارىدا كۆرۈشمىمىز، — دېدى. فرانسىكى خانىم دولوۋارنى ئىشىككىچە ئۇزىتىپ چىقتى.

دولوۋار خانىمغا قىزغىنلىق بىلەن:

— بىزنىڭ كېلىشىمىمىزنى ئۇنتۇمىغانسىز؟ بىز دوست ھەم ئىتتىپاقداشلارمىز، شۇنداققۇ؟ ئەگەر ماڭا ھاجىتىڭىز چۈشسىلا، مەيلى قانداق ئىش بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ھەرگىز ئىككىلەنمەڭ، تېلېگرامما بەرسىڭىز ياكى بىرەر پارچە خەت يېزىۋەتسىڭىز، مەن شۇ زامان ھازىر بولىمەن، — دېدى.

— رەھمەت، ئۇنتۇمايمەن، — دېدى فرانسىكى خانىم تۆۋەن ئاۋازدا. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئىپادىلەۋاتقان مىننەتدارلىق تېخىمۇ چوڭقۇر ئىدى.

دولوۋار پەلەمپەيدىن چۈشۈپ كېلىۋاتقاندا ئاستا مېڭىپ يۇقىرىغا چىقىۋاتقان فوتلارك ئەپەندىگە ئۇچراپ قالدى. دولوۋار فرانسىكى خانىمنىڭ ئۆيىدە ئۇنى بىر قېتىم ئۇچراتقان، ھازىر گىرافنىڭ چىرايى گويا بۇ ئايرىلىشقا قىيمايۋاتقاندەك تولىمۇ مىسكىن ئىدى.

مۇخبىر دولوۋار ئۆزىنىڭ ئالىي تەبىقىگە مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈشكە ئالدىرىغاندەك ئۇنىڭغا دەرھال سالام بەردى. ئۇياقمۇ ئەدەپ بىلەن ئۇنىڭ سالىمىغا جاۋاب قايتۇردى. چىرايىدىن كۆڭۈلسىزلىك كەتمىدى.

ئەر - خوتۇن فرانسىكىلار پەيشەنبە كۈنى كەچقۇرۇن يۇرۇپ كەتتى.

يەتتىنچى باب

چارلىز كەتكەندىن كېيىن دولۇۋارنىڭ تەھرىر بۆلۈمىدىكى ئورنى كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. ئۇ ئۆزى يازغان ماقالىلەرنىڭ ئاستىغىلا ئەمەس، مۇھىم باش ماقالىلەرگىمۇ ئىمزا قويىدىغان بولدى. غوجايىن ھەربىر كىشىنىڭ ئۆزى يازغان ماقالىگە مەسئۇل بولۇشىنى تەلەپ قىلاتتى. دولۇۋار مەتبەئە يۇزىدە بىرنەچچە تەرەپ بىلەن مۇنازىرىلەشتى، ئەقىل ـ پاراسىتى بىلەن ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى يەڭدى. ئۇنىڭدىن باشقا ھوقۇقى بار تۈرلۈك كىشىلەر بىلەن باردى ـ كەلدى قىلىپ يۈرۈپ تەدرىجىي ھالدا كەلگۈسىدە چېچەن، ئۆتكۈر سىياسىي مۇھەررىر بولۇپ چىقىش ئۈچۈن شەرت ھازىرلىدى.

ئۇنىڭ ھەننۇا ئىشلىرى يۈرۈشۈپ كېتىۋاتقاندا ھەمىشە چاتاق تېپىپ يۈرىدىغان بىر كىچىك گېزىت ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. بۇ گېزىت دولۇۋارنى چىشلەپ تارتىش ئارقىلىق «فىرانسىيە تۈرمۈشى»نىڭ باش مۇھەررىرىگە ھۇجۇم قىلىۋاتاتتى. «قەلەم گېزىتى» ناملىق بۇ گېزىتنىڭ ئىسمىنى ئاشكارىلىمايۋاتقان بىر مۇھەررىرى «فىرانسىيە تۈرمۈشى»نىڭ سىياسىي بېتى ساپلا پىتنە ـ پاسات تارقىتىدۇ، دەپ يازدى. بۇ گېزىت ھەر كۈنى «فىرانسىيە تۈرمۈشى»نىڭ سىياسىي بېتىگە مۇشۇ تەرىقىدە قارا چاپلاپ زەھەرخەندىلىك بىلەن ھۇجۇم قىلغىلى تۇردى.

ـــ سىز قالتىس چىداملىق ئىكەنسىز، ـــ دېدى رېفار بىر كۈنى دولۇۋارغا.

ـــ ئۇ ماڭا بىۋاستە ھۇجۇم قىلمىغان تۇرسا مەن قانداق

قىلاتتىم؟ ــ دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار مۇجمەللا قىلىپ.

بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن دولۇۋار تەھرىر بۆلۈمگە كىرىشىگە، بوئالونا ئۇنىڭغا بىر پارچە «قەلەم گېزىتى» تەڭلىدى:

ــ كۆرۈپ بېقىڭ، بۇنىڭدا سىزنى ئانچە خۇش قىلمايدىغان بىرنەرسە بار ئىكەن.

ــ نېمە ئىش ئىكەن؟

ــ ھېچقانچە بىر گەپ ئەمەس. ئۇۋۇپىر ئىسىملىك بىر ئايالنى سارائىلارنى تۇتىدىغان ساقچىلارنىڭ تۇتۇپ كەتكەنلىكى توغرىسىدىكى پاراڭ ئىكەن.

دولۇۋار گېزىتنى ئېلىپ «دولۇۋارنىڭ چاقچىقى» سەرلەۋھىلىك ماقالىنى ئوقۇشقا باشلىدى:

«فىرانسىيە تۇرمۇشى»نىڭ ئېتى ئۇلۇغ مۇخبىرى دولۇۋار بۈگۈن بىزنىڭ سېپىق نامى پۇر كەتكەن سارائىلارنى تۇتىدىغان ساقچىلاردىن بىرسىنىڭ ئۇۋۇپىر خانىمنى تۇتۇپ كەتكەنلىكى توغرىسىدىكى خەۋىرىمىزنى پۈتۈنلەي ئىغۋا، دەپ جار سالدى. لېكىن، ئۇۋۇپىر ئىسىملىك ئايالنىڭ مەۋجۇتلۇقى مۇنازىرە تەلەپ قىلمايدىغان ھەقىقەت. ئۇ مىنىتمارت رايونى تېيىن كوچىسى 18 ـ نومۇرلۇق ئۆيدە ئولتۇرىدۇ. بىز خۇددىپ بانكىسى ۋاكالەتچىلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە ھەمىشە يانتاياق بولۇپ كېلىۋاتقان ساقچى دائىرىلىرىگە قانداق غەرەزدە ھە ـ ھۇ دېيىشىپ بېرىۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلمىز. ساقچى ئىدارىسى باشلىقىنىڭ نېمە ئۈچۈن خۇددىپرنىڭ ھارام سودىلىرىغا چاپان يېپىپ كېلىۋاتقانلىقىمۇ بىزگە بەش قولدەك ئايان. بىز بايا نامىنى تىلغا ئالغان مۇخبىرغا كەلسەك، ئەسلىدە ئۇ ئۆزى توپلىغان يەر ـ جاھاننى زىلزىلىگە سالغۇدەك قالتىس كۈچى بار خەۋىرلەرنى، مەسىلەن، مەلۇم بىر جاناب ۋاپات بولدى دەيدىغان، ئەمما ئەتىسىلا كىشىلەر ئۇ ئادەمنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئېتىراز بىلدۈرىدىغان خەۋىرلەر، ئەمەلىيەتتە زادىلا بولمىغان بەزىبىر ئۇرۇشلار توغرىسىدىكى خەۋىرلەر، بەزى دۆلەت باش ۋەزىرلىرىنىڭ (ئەمەلىيەتتە ئۇلار زادىلا سۆز قىلمىغان بولسىمۇ) ئېلان قىلغان نۇتۇقلىرى دېگەندەك مەخپىيەتلىكىلەرنى ئاز ـ تولا ئاشكارىلاپ

تۇرىدىغان خەۋەرلەرنى يازسا ياخشى بولاتتى. ئىشقىلىپ، خۇددىغا پايدىلىق خەۋەرلەرنى مەيلى ئۇ ئاجايىپ - غارايىپ كىيىنىپ ئۆزىنى بازارغا سالىدىغان خوتۇن - قىزلارنىڭ كەچكى زىياپەتتىكى سۆز - چۆچەكلىرى بولسۇن ياكى بەزى ئەپەندىلەرنىمىزنىڭ رونىاق تېپىپ چۆنتىكىنى توشتۇرۇشقا ئىمكانىيەت بېرىدىغان قىسمەن مەھسۇلاتلارنى تونۇشتۇرۇش بولسۇن، ئاز - تولا دېگەچ تۇرسا تېخىمۇ قىزىقارلىق بولاتتى.

دولۇۋار بۇ ماقالىنى كۆرۈپ چىقىپ غەزەپتىن ھېچنېمە دېيەلمەي تۇرۇپلا قالدى. چۈنكى، ئۇ ئۆزىنىڭ باش ئاغرىقىغا دۇچ كەلگەنلىكىنى ئېنىق سەزگەنىدى.

— بۇ خەۋەرنى سىزگە كىم بەرگەن؟ — دەپ سورىدى بوئالونا.

دولۇۋار خېلى ئۇزاق ئويلاپ ئەسلىيەلمىدى، كېيىن بىردىن يادىغا كەلدى. ھە، توغرا، توغرا، بۇ خەۋەرنى سىنبوردان بەرگەن. دولۇۋار «قەلەم گېزىتى»دىكى ماقالىنى قايتا كۆرۈپ چىققاندىن كېيىن ئۆزىنى سېتىۋېلىنغان دەپ ئەيىبلەشكەنلىكىنى چۈشەندى - دە، پوكاندەك قىزىرىپ غەزەپ بىلەن ۋارقىرىۋەتتى:

— نېمە؟ مەن باشقىلارغا سېتىلىپتىمەنمۇ؟...

— ھەي، شۇنداق مەنە چىقىپ تۇرمامدۇ. سىز ئۆزىڭىزگە باش ئاغرىقى تېپىۋاپسىز. چۈنكى، بۇنداق مەسىلىگە غوجايىن ناھايىتى جىددىي قارايدۇ. مۇبادا خەۋەرلەر بېتىدە بۇنداق ئىشلار بولىۋەرسە ئۇنداقتا...

بوئالونا شۇ گەپلەرنى قىلىۋاتقاندا سىنبوردان كىرىپ قالدى. دولۇۋار دەرھال ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سورىدى:

— سىز «قەلەم گېزىتى»دىكى بۇ نېمىنى كۆردىڭىزمۇ؟

— كۆردۇم. شۇ تاپتا ئوۋۇپېر خانىمنىڭ يېنىدىن كېلىشىم، ھەقىقەتەن شۇنداق ئايال بار ئىكەن. لېكىن، ھېچقاچان قولغا ئېلىنمىغانىكەن. دېمەك، بۇ ھېچقانداق ئاساسى يوق ئىغۋا.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان دولۇۋار ھاپىلا - شاپىلا غوجايىنىڭ

يېنىغا كىردى. غوجايىن سوغۇق ئىدى. ئۇ دولۇۋارنىڭ چۈشەندۈرۈشىنى ئىشەنمىگەندەك قىياپەتتە ئاڭلىغاندىن كېيىن شۇنداق دېدى:

ــ بۇ ئايالنىڭ يېنىغا ئۆزىڭىز بېرىپ كېلىڭ ــ دە، بۇ ئىغۋاغا كېلىشتۇرۇپ دەككە بېرىڭ. بۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار سىزگە مۇنداق گەپلەرنى دەپ يۇرمەيدىغان بولسۇن. مەن بۇنى يۇز بېرىش ئېھتىمالى بولغان كېيىنكى ئىشلارنى نەزەردە تۇتۇپ دەۋاتىمەن. بۇ ئىشلار گېزىت ئۇچۇن، مەن ۋە سىز ئۇچۇن ئوخشاشلا زىيانلىق، ئاخباراتچى دېگەن خۇددى كەيسىنىڭ خوتۇنىدەك پاك بولۇشى، خەقلەردە گۇمان تۇغدۇرماسلىقى لازىم.

دولۇۋار سىنبوردان بىلەن بىللە گېزىتخانىدىن چىقتى ــ دە، پەيتونغا ئولتۇردى. پەيتونچىغا «مىنتىمارت رايونى تېيىن كوچىسى 18 ــ نومۇرغا ھەيدە» دەپ بۇيرۇدى.

بۇ ئېگىز بىر بىنا ئىدى. ئۇلارغا ئالتىنچى قەۋەتكە چىقىشقا توغرا كەلدى. پوپايكا كىيگەن بىر قېرى ئايال ئىشىكنى ئاچتى. ئۇ سىنبوردانىي كۆرۈپلا:

ــ يەنە نېمە قىلغىلى كەلدىڭلار؟ ــ دەپ سوردى.

ــ مەن بۇ ئەپەندىگە ھەمراھ بولۇپ كەلدىم. بۇ ياق ساقچى ئىدارىسىدە ئىشلەيدۇ. ئۇنىڭ سىز بىلەن تەپسىلىي سۆزلەشكۈسى بار ئىكەن.

ئايال ئۇلارنى ئۆيگە تەكلىپ قىلغاندىن كېيىن:

ــ سىز كېتىپ تۇرۇشىڭىزغا يەنە ئىككى كىشى كەلدى. ئۇلارمۇ گېزىتخانىنىڭ ئىكەن، ئۇلارنىڭ قايسى گېزىتخانىنىڭ ئىكەنلىكىنى كىم بىلسۇن، ــ دېدى ۋە بۇرىلىپ دولۇۋاردىن سوردى، ــ سىز شۇ ئىشنى سۇرۇشتۇرمەكچىمۇ؟

ــ ھەئە، سىزنى ساراڭلارنى تۇتىدىغان ساقچى تۇتۇۋالغانمىدى؟

ــ ئۇنداق ئىش زادى بولمىدى، ــ دېدى ئايال قوللىرىنى ئىككى يانغا يېيىپ، ــ ئوبدان ئەپەندى، نەدىمۇ ئۇنداق ئىش

بولسۇن! بۇ پۇتۇنلەي يوق گەپ. ئەسلىدە مۇنداق بىر ئىش بولغان: مەن داۋاملىق بىرلا گۆشخانىدىن گۆش ئالاتتىم. قاسساپ ئۇستام كىشىلەرگە سىلىق مۇئامىلە قىلغىنى بىلەن جىڭدا دۇرۇس ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ گۆشنى كەم بېرىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلسەممۇ چىش يېرىپ يۇزىگە سالماي كېلىۋاتاتتىم، ئۆتكەندە قىزىم بىلەن كۆيۈ ئوغلۇم تاماققا كەلمەكچى بولۇۋىدى، ئىككى جىڭ قوۋۇرغا ئالماقچى بولدۇم. بىراق، قاسساپ ساپلا پارچە - پۇرات گۆش - ئۈستىخانلارنى تارتىپ بەردى. ئەلۋەتتە ئۇنى قورۇپ يېگىلى بولمىدۇ. لېكىن، مېنىڭ ئالدىغىنىم ئاشقان - تاشقان گۆش ئۈستىخان بولمىغاچقا، ئالغىلى ئۇنىمىدىم. ئۇ مېنى «قېرى چاشقان» دەپ تىللىدى. مەن «قىزىل كۆز، ئالدامچى» دەپ تىل يېندۇردۇم. شۇنىڭ بىلەن ئۇ تىللىدى. مەنمۇ بوش كەلمىدىم. دۇكان ئالدىغا بىرەر يۇزدەك ئادەم توپلاشتى، كۈلۈشۈپ تاماشا كۆردى. شۇ ئەسنادا بىر ساقچى كېلىپ قېلىپ «گېپىڭلارنى ساقچى ئىدارىسىگە بېرىپ قىلىڭلار» دەپ ئىككىلىمىزنى ساقچى ئىدارىسىگە ئېلىپ باردى. ئۇ يەردىكىلەر جاڭجىلىمىزدىن زېرىكىپ بىزنى چىقىرىۋەتتى. شۇنىڭدىن تارتىپ مەن گۆشنى باشقا دۇكاندىن ئالىدىغان بولدۇم. ھازىر مەن كۆزۈم كۆرمىسۇن، دەپ ئۇ نېمىنىڭ دۇكىنىنىڭ ئالدىدىن ئۆتمەيمەن.

ئۇنىڭ سۆزى تۈگىگەندىن كېيىن دولۇۋار سورىدى:

— گېپىڭىز تۈگىدىمۇ؟

— ھۆرمەتلىك ئەپەندى، مۇشۇنچىلىكلا بىر ئىش. مېنىڭ دېگەنلىرىمنىڭ ھەممىسى ھەق گەپ، — مومای شۇنى دەپ دولۇۋارغا كاشتان ھارىقىدىن بىر رومكا تۇتتى. دولۇۋار ھاراقنى ئىچمىدى. مومای دولۇۋاردىن تەكشۈرۈش دوكلاتىغا چوقۇم قاسساپنىڭ جىڭدا لىللا ئەمەسلىكىنى يېزىپ قويۇشنى قايتا - قايتا ئۆتۈندى.

دولۇۋار گېزىتخانىغا قايتىپ كېلىپلا رەددىيە ماقالىسى يېزىپ

چىقتى:

«قەلەم گېزىتى»نىڭ چاكىنىلىقتا ئۇچىغا چىققان بىر قەلەمكىشى بىر مومای توغرىسىدىكى تېرىقتەك بىر ئىشنى تۇتۇۋېلىپ شالىنى چاچرىتىپ ماڭا ھۇجۇم قىلدى. «بۇ مومايىنى ساقچىلار قولغا ئالدى» دەپ بىلجىرلىدى. مەن ئۇۋېپىر خانىمنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم. ياشىنىپ قالغان بۇ مومای ماڭا ئۆزىنىڭ قوۋۇرغا گۆشنى كەم تارتىپ بەرگەنلىكى ئۈچۈن قاسساپ بىلەن تەرگىشىپ قالغانلىقىنى، ئاخىرىدا ساقچى ئىدارىسىگە بېرىپ زاكونلاشقانلىقىنى تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى. مانا بۇ بولغان ۋەقەنىڭ پۈتۈن جەريانى. دېمەك، «قولغا ئېلىنغان» دېگەنلەر پۈتۈنلەي ئويدۇرما.

«قەلەم گېزىتى» مۇھەررىرىنىڭ تۇخۇمدىن تۈك ئۈندۈرۈپ مېنى چىشلەپ تارتىشلىرىغا كەلسەم، مەن ئەزەلدىن بۇنداق ئىمزاسىز يېزىلغان بىلجىرلاشلارغا جاۋاب قايتۇرمەن، دەپ ئاۋارە بولمايمەن، مەسخىرىلىك كۈلۈپلا قويىمەن، خالاس.

گىئورگى دولوۋار

دولوۋار بۇنى يېزىپ بولۇشىغا ياك رېفار كىرىپ قالدى ۋە ماقالىنى كۆرۈپ چىقتى. رېفارمۇ، خۇددىر ئەپەندىمۇ بۇ ماقالىنى شۇ پېتى ئىشلەتسە بولغۇدەك دەپ قاراشتى. شۇنىڭ بىلەن ماقالە شۇ كۈنكى گېزىتىنىڭ خەۋەرلەر بېتىنىڭ ئاخىرىغا ئۆز پېتى بېسىلدى.

دولوۋار ئۆيىگە بالدۇرلا قايتىپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆڭلى پەرىشان ئىدى. «بۇ ماقالىگە ئەمدى قانداق ئىنكاس بولار؟ نېمە ئۈچۈن ماڭا تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلدۇ. دۇشمەنلىك قىلمۇاتقان زادى كىمدۇر؟ مۇخبىر دېگەن قىزىققان، ئالدىراڭغۇ كېلىدۇ، بۇ ساراڭلىق تېخىمۇ ئەزۇەيلىنىدىغان بولدى، چاتاقنىڭ چوڭى چىقىدىغان بولدى.» دولوۋار مۇشۇنداق ئەنسىز خىياللار بىلەن كېچىچە ياخشى ئۇخلىيالمىدى.

ئەتىسى ئۇ گېزىتكە بېسىلىپ چىققان ماقالىسىنى قايتا

ئوقۇپ چىقتى. بىرقانچە جۈملە سۆز ئۇنىڭغا ئارگىنالدىكىگە قارىغاندا قاتتىق بولۇپ كەتكەندەك تۇيۇلۇپ «بەزى سۆز - جۈملىلەرنىڭ سالمىقىنى سەل دەڭسەپ بېقىپ يازسام بولغانىكەن» دەپ پۇشايمان قىلدى.

پۈتۈن بىر كۈنىنى ئۇ تۇتقان - قويغىنىنى بىلمەي پاراكەندىچىلىك ئىچىدە ئۆتكۈزدى. ئاخشىمى يەنىلا ئۇخلىيالمىدى. تاڭ ئەمدى سۈزۈلۈشىگە ئورنىدىن تۇرۇپ «قەلەم گېزىتى»نى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن چىقتى.

سوغۇق چۈشۈپ كەتكەن، يول ياقىسىدىكى ئېرىق سۇلىرىمۇ مۆز تۇتۇشقا باشلىغانىدى.

بوتكىغا گېزىت تېخى كەلمىگەنىدى. دولۇۋار ئۆزىنىڭ «ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى»نى يازغان چاغدىكى هالىتىنى ئېسىگە ئالدى. شۇ ئارىلىقتا پۈت - قوللىرى توڭلاپ قېتىپ قالدى ۋە زىڭىلداپ ئاغرىغىلى تۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ گېزىت ساتىدىغان ئەينەكلىك بوتكىنى چۆرگۈلەپ يۈگۈرۈپ ئىسىندى. گېزىت ساتقۇچى ئايال بوتكىنىڭ ئىچىدە مەشكە چاپلىشىپ دېگۈدەك ئولتۇراتتى. دېرىزىدىن ئۇنىڭ توڭلاپ قىزىرىپ كەتكەن يۈزىنىلا كۆرگىلى بولاتتى.

گېزىت توشۇغۇچى كەلدى. ئۇ دولۇۋار تەشنا بولۇپ تۇرغان گېزىتلەرنى پورتۇچكىدىن بوتكىغا كىرگۈزۈۋىدى، گېزىت ساتقۇچى ئايال دولۇۋارغا بىر نۇسخا «قەلەم گېزىتى»نى سۇندى.

دولۇۋار ئالمان - تالمان گېزىتنى ئاچتى، كۆزلىرى ئالاق - جالاق بولۇپ قۇرلارنىڭ ئارىسىغا يۈگۈردى. ئۇ ئۆز ئىسمىنى تاپالمىغاندىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ «ئۇھ» دەپ تۇرۇشىغا كۆزى قارا سىزىق ئىچىگە ئېلىنغان بىر ئابزاسقا چۈشتى.

«فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىدىكى جاناب دولۇۋار بىزنى يالغانچى قىلىمەن، دەپ يازغان بىرنەچىمىسىدىمۇ يەنە يالغان ئېيتىپتۇ. ئۇ ماقالىسىدە ئۇۋېبر دەيدىغان ئايالنىڭ ھەقىقەتەن مەۋجۇت

ئىكەنلىكىنى، ساقچىنىڭ بۇ ئايالنى ساقچى ئىدارىسىگە ئاپارغانلىقىنى يېزىپتۇ. ئەمدى پەرق «ساقچى» دېگەن سۆزنىڭ ئالدىغا سارائىلارنى تۇتىدىغان دېگەن سۆزنى قوشۇشتىلا قالدى.

بىز بەزى مۇخبىرلارنىڭ ۋىجدانى بىلەن قابىلىيىتىنىڭ راسا ماسلاشقانلىقىنى تېخىمۇ ئوبدان كۆرۈۋالدۇق.

مېنىڭ ئىسىم لۇئى لانكمان

دولۇۋار شۇ زامان ئۆيىگە چاپتى ـ دە، بېرىپلا كىيىنىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقاتتى. ئىسسىق قان يۈزىگە تېپەتتى. ئۆزىنىڭ نېمە قىلۋاتقانلىقىنىمۇ سەزمەيتتى. كاللىسىدا مېنى ھاقارەتلىشۋاتىدۇ، دېگەن نەرسىلا بار ئىدى. نېمە ئۈچۈن؟ ئۇ بىر مومايى بىلەن قاسساپنىڭ تەرگىشىپ قالغانلىقىنى يازغىنى ئۈچۈنلا ھاقارەتكە ئۇچراۋاتىدۇ. بۇنداق خورلۇققا ئەمدى سۈكۈت قىلغىلى بولمايدۇ.

ئۇ كىيىنىپ بولغاندىن كېيىن سائەت ئەمدى سەككىز بولۇشىغا قارىماي خۇددىر ئەپەندىنىڭ ئۆيىگە باردى. خۇددىر ئەپەندى ئورنىدىن تۇرغان بولۇپ، «قەلەم گېزىتى»نى كۆرۈۋاتاتتى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ دولۇۋارغا قاردى ۋە قوشۇمسىنى تۇرۇپ سورىدى:

ـــ قانداق؟ ئەمدىغۇ قۇشقۇنغا ئولتۇرۇۋالماسسىز؟

دولۇۋاردىن زۇۋان چىقمىدى.

ـــ دەرھال رېفارنى تېپىڭ. ئەمدىكى ئىشلىرىڭىزغا ئۇ مەسئۇل بولىدۇ، ـــ دېدى غوجايىن.

دولۇۋار چۈشىنىكسىز بىرنېمىلەرنى دېدى ـ دە، غوجايىننىڭ ئۆيىدىن چىقتى. ئۇ رېفارنىڭكىگە بارغاندا رېفار تېخى ئۇخلاۋاتاتتى. ئۇ ئىشىك قوڭغۇرىقىدىن ئويغىنىپ دىككىدە ئورنىدىن تۇردى.

ـــ ماۋۇ مەرەزنىڭ چاپلاشقىنىنى! ـــ دېدى ئۇ گېزىتنى كۆرۈپ، ـــ ئەمدى دۇئىلغا چىقماي بولمايدۇ. سىزچە يەنە بىر

سېكۇندانت كىم بولسا بولىدۇ؟
ـــ مەن، مەن بىلمەيمەن.
ـــ بوئالونا بولسۇن. قانداق دەيسىز؟
ـــ بولىدۇ.
ـــ سىز قىلىچۇازلىقتا قانداق؟
ـــ ئازراقمۇ ئۇقمايمەن.
ـــ ھە ! ماۋۇ كېلىشمەسلىكنى كۆرۈڭ ! ئۇنداقتا تاپانچە-
دىنچۇ؟
ـــ ئاز ـ تولا خەۋىرىم بار.
ـــ بوپتۇ ئەمىسە. بۇنى مەن ئورۇنلاشتۇراي. مەن بۇ ئىشلارنى
پۈتكۈزۈپ كەلگۈچە سىز مەشىق قىلىۋالمىسىڭىز بولمايدۇ.
ھازىر بىر مىنۇت كۈتۈپ تۇرۇڭ.
ئۇ يۇيۇنۇش خانىسىغا كىرىپ كېتىپ بىر پەستىلا
ساقاللىرىنى ئېلىپ، يۈيۇنۇپ ـ تارىنىپ چىقتى.
ـــ يۈرۈڭ ئەمىسە.
ئۇنىڭ ئۆيى بىنانىڭ بىرىنچى قەۋىتىدە ئىدى. ئۇ دولۇۋارنى
يەر ئاستى ئۆيىگە باشلاپ چۈشتى. بۇ كەڭ ۋە ئازادە بىر زال
ئىدى. ئۇنىڭ كوچىغا ئېچىلغان دېرىزىلىرىنىڭ ھەممىسى ھەم
ئېتىۋېتىلگەن بولۇپ، قىلىچۇازلىق ۋە قارىغا ئېتىش مەيدانى
قىلىنغانىدى.
رېفار قاتار ـ قاتار گازۇاي لامپىلارنىڭ ھەممىسىنى
يېقىۋەتتى. چىراغلار زالنىڭ چېتىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغانىدى.
زالدا كۆك ۋە قىزىل ئىككى خىل سىردا سىرلانغان بىر تۆمۈر
ئادەم تىكلەكلىك تۇراتتى. رېفار تېخى يېڭى كەشىپ قىلىنغان،
ئارقىسىدىن بەتلەيدىغان بىر جۈپ تاپانچىسىنى ئېلىپ ئۇستەلگە
قويدى. ئاندىن خۇددى دۇئېل مەيدانىدا تۇرغاندەك قىسقا ۋە
جاراڭلىق قىلىپ كوماندا بەردى.
ـــ تەييار بولدىڭىزمۇ؟ ئېتىڭ ! بىر، ئىككى، ئۈچ.
روھى چۈشكەن دولۇۋار ئۇنىڭغا بويسۇنۇپ تاپانچىنى قارىغا

ئالاتتى. ئاندىن ئوق ئۇزەتتى. ئۇ كىچىكىدە داۋاملىق دادىسىنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلەر ئىشلىتىدىغان كونا تاپانچىسى بىلەن قۇشقاچ ئېتىپ ئويناپ چوڭ بولغاچقا، ئوقنى تۆمۈر ئادەمنىڭ دەل قورسىقىغىلا تەگكۈزۈپ تۇردى. ياك رېفار مەمنۇن بولۇپ:

— بەللى، ناھايىتى ياخشى، يارايسىز يارايسىز! — دەپ ماختاپ كەتتى.

بىرپەس مەشىق قىلغاندىن كېيىن رېفار دولوۋارغا:

— سىز سائەت ئون ئىككىگىچە مەشىق قىلىپ تۇرۇڭ. ئوق مانا بۇ يەردە، تۈگىتىپ قويمەنمىكىن، دەپ ئەنسىرىمەڭ، مەن كەلگەندە بىللە غىزالنىمىز. خەۋەرلەرنىمۇ شۇ چاغدا ئېيتىپ بېرىمەن، — دەپ كېتىپ قالدى.

دولوۋار يالغۇز قالغاندىن كېيىن بىرنەچچە پاي ئوق ئېتىپ قويۇپلا خىيالغا چۆكتى.

نېمىدېگەن ئەخمەقلىق ـ ھە! ئەجەبا، بىر ئالدامچى دۈشمەن قىلىشقانغا ئۆزگىرىپ قالارمۇ؟ ھاقارەت قىلىنغان بىر دۇرۇس ئادەم بىر كاززاپقا جېنىنى تىكىپ بېرىپ نېمىمۇ پايدا ئالار؟ بۇنىڭ بىلەن نېمىنىمۇ ئىسپاتلىغىلى بولسۇن؟

ئۇ گادىرماچ خىياللار بىلەن توساتتىن نوبىر دې فالېننىڭ كىشىلەرنىڭ كەم ئەقىل ئىكەنلىكى، ئارزۇ ـ ھەۋەسلىرىنىڭ چاكىنىلىقى، ئەخلاقىي مىزانلىرىنىڭ كۆلكىلىكلىكى توغرىسىدا ئېيتقان سۆزلىرىنى ئەسلەپ:

«توۋا، ئۇ ئەجەبمۇ توغرا ئېيتقانىكەن ـ ھە!» دەپ توۋلىۋەتتى.

ئۇ ئاغزىنىڭ قۇرۇپ ئۇسساپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزىپ ئەتراپقا قارىدى. سۇنىڭ تامچىلىشىنى ئاڭلاپ شۇ تەرەپكە بېرىۋىدى، بىر جۈمەكنى كۆردى. ئاغزىنى جۈمەككە تۇتۇپ سۇ ئىچتى، ئاندىن يەنە خىيال سۈرۈشكە باشلىدى: «بۇ زال نەقەدەر مۇدھىش ـ ھە ! خۇددى گۆرگىلا ئوخشايدۇ.» كېتىۋاتقان ھارۋا ـ پەيتون چاقلىرىنىڭ گۈلدۈر ـ تاراقلىرى يىراقتىن خۇددى گۈلدۈرماما گۈلدۈرلەپ، قاتتىق بوران چىقىۋاتقاندەك

ئاڭلىناتتى. گۆرگە ئوخشاش بۇ زالنىڭ ئىچىدە ۋاقىتنى بىلدۈرگۈدەك ھېچ نەرسە يوق ئىدى. دولۇۋار خۇددى ۋاقىتنىڭ ئۆزگىرىشلىرىنى بىلەلمەيدىغان تۇرمىنىڭ قاراڭغۇ ئۆيلىرىدىكى مەھبۇسلاردەك ئولتۇرۇپ كەتتى.

ئۇشتۇمتۇت ئاياغ تىۋىشى، ئادەملەرنىڭ سۆزلەشكىنى ئاڭلاندى. يىراق رېفار كەلگەندى. ئۇنىڭ يېنىدا بوئالونامۇ بار ئىدى.

— ھەممە ئىش جايىدا بولدى ! — دەپ توۋلىدى رېفار دولۇۋارنى كۆرۈپلا.

«قارشى تەرەپ ئۆزرە ئېيتىپ خەت يازغان ئوخشايدۇ، شۇنىڭ بىلەن ھەممە ئىش بېسىقىپتۇ ـ دە» دەپ خۇلاسە چىقاردى دولۇۋار ئۆزىچە. بۇ خىيالدىن ئۇنىڭ يۈرەكلىرى ئويناپ كەتتى.

— ھەا ... رەھ ... مەت، — دېدى ئۇ كېكەچلەپ.

— لانكمان ئوچۇق ئادەم ئىكەن. بىزنىڭ شەرتلىرىمىزنىڭ ھەممىسىنى قوبۇل قىلدى. ئارىلىق يېگىرمە بەش قەدەم بولىدۇ. كوماندا بېرىلگەن ھامان ئوق چىقىرىسىلەر. تاپانچىنى پەستىن ئۇستىگە كۆتۈرۈپ ئاتسا قول تىترەپ كەتمەيدۇ. ھوي بوئالونا، مېنىڭ سۆزۈمنى چۈشەندىڭىزمۇ؟

رېفار سۆزلەپ تۇرۇپ تاپانچىنى بەستىن يۇقىرىغا كۆتۈرۈپ ئاتسا ئۇدۇل تېگىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ تاپانچا ئېتىپ كۆرسەتتى. ئاندىن:

— سائەت ئون ئىككىدىن ئېشىپ كېتىپتۇ، تاماقلا بارايلى، — دېدى.

ئۇلار يېقىن ئەتراپتىكى بىر ئاشخانىغا بېرىشتى. دولۇۋار ئۆزىنىڭ قورقۇۋاتقانلىقىنى چاندۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن ئاساسەن گەپ قىلمىدى. بېشىنى سىلىپ تاماقلا يېدى. تاماقتىن كېيىن بوئالونانىڭ ھەمراھلىقىدا گېزىتخانىغا باردى. ئىشلارنى خۇددى ماشىنا ئادەمدەك مېخانىك رەۋىشتە بېجىردى. كىشىلەر ئۇنىڭ ئىشلەۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇ ئەجەبمۇ يۈرەكلىك ئىكەن،

يۇنۇس كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

دەپ قايىل بولۇشتى.

چۇشتىن كېيىن سائەت ئۈچ - تۆتلەردە ياك رېفار كېلىپ دولۇۋارغا ئەتە ئەتىگەن سائەت يەتتىدە سېكۇندانتلار سىزنىڭ ئۆيىڭىزگە تەييار بولىدۇ، سىزنى ئېلىپ پەيتون بىلەن ۋېسنا ئورمىنىغا بارىدۇ. دۇئېل شۇ يەردە بولىدۇ، دەپ ئۇقتۇردى.

مانا، ھەممە تەييارلىق تەخ بولدى، بۇ ئارىلىقتا دولۇۋار ھېچ ئىشقا قول تىقمىدى، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىستۇرمىدى، ھېچبىر ئىپادە بىلدۈرمىدى، يا ماقۇل، يا ياق دەپمۇ باقمىدى. ھەممە تەييارلىق شۇنداق تېز ۋە چۈشىنىكسىز ھالدا ئېلىپ بېرىلدىكى، بۇ جەريانداا نېمىلەر بولغانلىقىنى ئۇ ئۇقمايلا قالدى. پەقەت يۈرىكى ئەنسىز سوقاتتى.

بوئالونا كۈنبويى ئۇنىڭدىن ئايرىلمىدى، بەكمۇ كۆيۈندى، غەمخورلۇق قىلدى، كەچلىك غىزادىمۇ بىللە بولدى. غىزادىن كېيىن كەچ سائەت توققۇزلاردا دولۇۋار ئۆيىگە قايتتى.

ئۇ يالغۇز قالغاندىن كېيىن، ئۆيدە ئولتۇرالماي ھودۇقۇش، سارا سىمە ئىچىدە ئۇيانداىن - بۇيانغا ماڭدى. ئۇنىڭ كاللىسى بىر كاللەك چىگىچ يىپ بولۇپ، ھېچقانداق بىر پىكىرنىڭ بېشى ياكى ئاخىرى يوق ئىدى. «ئەتە دۇئېل» دەيدىغان بىرلا چۈشەنچە ئۇنىڭ پۈتۈن جىسمىغا ھۆكۈمرانلىق قىلىپ ۋۇجۇدىنى لەرزىگە سالغانىدى. ئۇ ئىلگىرى ئەسكەر بولغان، ئەرەبلەرگە قارىتىپ ئوقمۇ ئاتقان، لېكىن ئۇ چاغلاردا بۇ خۇددى ئوۋغا چىقىپ قاۋان ئاتقاندەكلا بىر ئىش بولۇپ، ئۇ ئۆزىگە ھېچقانداق خەۋپ يوقلۇقىنى بىلەتتى. ئەمدى ئەھۋال تامامەن باشقىچە.

ئىشقىلىپ، ئۇ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنىڭ ھەممىسىنى قىلدى. ئۆزىنى قانداق تۇتۇش زۆرۈر بولسا شۇنداق تۇتتى. كېيىن كىشىلەر چوقۇم بۇ ھەقتە سۆزلىشىدۇ ۋە ئۇنىڭ قىلغانلىرىنى جەزمەن توغرا تاپىدۇ. ئۇنى ماختىشىدۇ، تەبرىكلىشىدۇ. بىر ئادەم كاللىسىغا بىرنەرسە ناھايىتى قاتتىق تەسىر قىلغاندا دائىم ئۇنلۇك سۆزلۈتىدىغانغا ئوخشاش «ئۇ

ئادەم نېمانداقمۇ يولسىز ـ ھەا» دەپ توۋلىۋەتتى دولۇۋار.

ئۇ ئولتۇرۇپ يەنە خىيالغا چۆكتى. ئۇستەلدە رەقىبىنىڭ ئىسىم كارتىسى تۇراتتى. ئۇنى بايا رېغار تاشلاپ كەتكەنىدى. دولۇۋار ئۇنى يەنە قولىغا ئالدى. ئۇ بۇگۈن بۇ كارتىنى ئون ئىككى قېتىم كۆرۈپ چىققان بولسىمۇ، ھازىر پەقەتلا كۆرۈپ باقمىغاندەك يەنە قاراپ كەتتى. كارتىدا: «لۇئى لانكمان، مىنتىمارت كوچىسى، 176 ـ نومۇرلۇق ئۆي» دېگەندىن باشقا ھېچقانداق گەپ يوق ئىدى. بۇ خەتلەر گويا ناھايىتى سىرلىقتەك، ئۆزىنى پاراكەندە قىلىۋاتقاندەك سىنچىلاپ قارىدى. «لۇئى لانكمان، بۇ كىمدۇر؟ قانچە ياشلاردىدۇ؟ چىرايى قانداقتۇر؟ ناتونۇش بىر ئادەم ئۆزىنىڭ بىر دەملىك خاھىشى بىلەن بىر مومايىنىڭ قاسساپ بىلەن تەرگىشىپ قالغىنىنى باھانە قىلىپ سېنىڭ تۇرمۇشۇڭنى ئوڭتەي ـ توڭتەي قىلىۋاتىدۇ، بۇ يولسىزلىق كىشىنىڭ ئوغسىنى قاينىتامدۇ؟» دولۇۋار بىرنەچچە قېتىم «ئۇ ھەقىقەتەن يولسىز نەرسە ئىكەن!» دەپ توۋلىۋەتتى. ئاندىن مىدىر ـ مىدىر قىلماي ئولتۇرىۋەردى. ئۇ خىيال دەرياسىدا ئۇزەتتى. كۆزلىرىنى كارتىدىن ئۇزمەيتتى. قارىغانسېرى غەزىپى ئۆرلەيتتى، نەپرەتلىنەتتى. بۇ غەزەپ ـ نەپرەتتە چۈشىنىكسىز ۋەسۋەسە ۋە تەشۋىشمۇ بار ئىدى. ئۇ چىدىيالماي «بۇ نېمىدېگەن ئەخمەقلىق!» دەپ ۋارقىرىدى ـ دە، قولىغا قايچىنى ئېلىپ ئۇنىڭ ئۇچىنى خۇددى ئادەمنىڭ يۈرىكىگە تىققاندەك كارتىدىكى ئادەم ئىسمى يېزىلغان يەرگە سانجىدى. «ئەھۋالدىن قارىغاندا مېنىڭ دۈشمىنىمنى چىقىرغانلىقىم ئېنىق. تاپانچا بىلەن ئېتىشقۇدەكمەن. نېمە ئۈچۈن قىلىچنى تاللىمىغاندىمەن؟ قىلىچ ئازلىقتا ئەڭ ئېغىر بولغاندىمۇ قول ياكى بىلەك يارىلىنىدۇ. تاپانچىدىچۇ؟ ئۇنىڭ نېمە بىلەن ئاياغلىشىدىغانلىقىنى خۇدا بىلىدۇ.»

«بولدى، بولدى بەس ! باتۇرراق بولۇش كېرەك!» دولۇۋار ئۆز ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئەتراپقا ئەلەڭلەپ قارىدى. ئۆزىنىڭ بەك

هـاياجانلـنىپ كـەتكەنلـكىنى سېزىپ بـىر ئىستاكان سـۇنى ئىچىۋېتىپ كارىۋاتقا چىقىپ ياتتى.

ئۇ يېتىپ چىراغنى ئۆچۈردى ـ دە، كۆزلىرىنى يۇمدى. ئۆي ناھايىتى سوغۇق بولسىمۇ، ئۇ يوتقانلىك ئىچىدە ئىسسىققا چىدىيالمىدى. بەش مىنۇتتەك مىدىرلىماي ئوخلا يېتىپ باقتى. ئاندىن سولغا ئۆرۈلدى، ئارقىسىدىن ئوخلىغا ئۆرۈلدى. شۇ تەرىقىدە ئۇيان ئۆرۈلۈپ بۇيان ئۆرۈلۈپ زادىلا ئۇخلىيالمىدى. گېلى قۇرۇپلا تۇرغاچقا ئورنىدىن تۇرۇپ سۇ ئىچتى. ئۇشتۇمتۇتلا كاللىسىغا «مەن قورقۇۋاتىمەنمۇ نېمە؟» دېگەن نەرسە كەلدى ۋە بۇ پىكىردىن بەدەنلىرى جۇغۇلداپ كەتتى. «نېمىشقا ئۆيدىكى تونۇش ئاۋازلاردىنمۇ چۆچۈيمەن. تام سائىتى داڭ ئۇرۇشتىن ئىلگىرى پۈرژىنىلىرى بىردەم غۇچۇر ـ غۇچۇر قىلاتتىغۇ. نېمە ئۈچۈن بۇ ئاۋازمۇ قورقۇتۇۋېتىدۇ. ئەجەب يۈرىكىم قىسىلىپ، ئاغزىمنى ئاچمىسام نەپەس ئالالمايۋاتىمەنغۇ.» دولۇۋار بۇ ھادىسىلەرنى پەيلاسوپلارچە تەھلىل قىلىشقا باشلىدى:

«مەن قورقۇۋاتىمەنمۇ؟ ياق. ئەلۋەتتە قورقمايمەن. ئاخىرىغىچە چىڭ تۇرۇشقا نىيەت قىلغان، ئىختىيارىم بىلەن دۈئېلغا چىقىشنى قارار قىلغانكەنمەن، ئەلۋەتتە تىترىمەسلىكىم، قورقماسلىقىم كېرەك. نېمە ئۈچۈن بۇنچىلىك ھاياجانلىنىمەن.» دولۇۋار ئۆزىگە «بىر ئادەم سەۋەبسىزلا قورقامدۇ؟» دەپ سوئال قويدى. بۇ گۇمان دەرھال بىر خىل ساراسىمىگە ئايلاندى. ئەگەر مېنىڭ ئىرادەمنىمۇ قۇدرەتلىك بىر خىل كۈچ، قارشى تۇرغىلى بولمايدىغان، ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان بىر خىل كۈچ مېنى بويسۇندۇرۇۋالسا، ئۇ چاغدا نېمە ئىش بولار؟ توغرا. قانداق ئىشلار بولۇپ كېتەر؟

«مەن دۈئېلنى ئىختىيار قىلدىم. شەكسىزكى، دۈئېلغا چوقۇم چىقىمەن. لېكىن، مۇبادا تىترەپ كەتسەمچۇ؟ قورقۇپ ھوشۇمدىن كەتسەمچۇ؟» شۇنىڭدىن كېيىن دولۇۋار ئۆزىنىڭ ئورنى، ئابرۇيى

ۋە ئىستىقبالىنى ئويلاپ كەتتى. توساتتىن نېمە ئۈچۈندۇر ئەينەككە قاراپ باققۇسى، ئۆزىنىڭ شۇ تاپتىكى چىرايىنى كۆرۈپ باققۇسى كېلەتتى. شۇنىڭ بىلەن لامپىنى ياقتى. ئەينەككە شۇنداق قاراپ خۇددى ئۆمرىدە چىرايىنى ئەينەكتە كۆرۈپ باقمىغاندەك ئۆزىنى تونۇيالمايلا قالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى چۆچەكتەك بولۇپ، چىرايى تامدەك تاتىرىپ كەتكەندى.

«ئەتە مۇشۇ ۋاقىتتا ئېھتىمال مەن بۇ دۇنيادا يوق.» بۇ خىيال ئۇنىڭ يۈرىكىگە خۇددى خەنجەر بولۇپ ئۇرۇلدى، يۈرىكى ئىختىيارسىز ئاغزىغا تىقىلدى.

كارىۋىتىنىڭ يېنىغا كېلىشىگە، ئۆزىنىڭ كۆزلىرى ئىچىگە كىرىپ كەتكەن، قېنى قاچقان، قوللىرى تاياقتەك قاتقان جەسىتىنىڭ كارىۋاتتا ئوخدا ياتقانلىقى كۆزىگە كۆرۈنۈپ كەتتى.

ئۇ كارىۋىتىغا قاراشتىنمۇ قورقۇپ دېرىزىنى ئېچىپ سىرتقا قارىدى. دېرىزىدىن كىرگەن سوغۇق شامالدىن تېنى شۇركۈنۈپ دەرھال كەينىگە قايتتى. تۇرۇپلا ئوت ياقىۋىسى كېلىپ ئالدىرىماستىن ئوت قالىدى. قولى نېمىگىلا تېگىپ كەتسە پۈتۈن بەدىنى جۇغۇلداپ تىترەپ كېتەتتى. ئارقىغا قاراشقا ئەسلا جۈرئەت قىلالمايتتى. بېشى قېيىپ كۆزلىرى تورلىشاتتى، كاللىسى باش ـ ئايىغى يوق خىياللاردىن قاپاق بولۇپ كەتكەچكە، خۇددى مەستەك گاراڭ ھالەتكە چۈشۈپ قالغاندى. تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا ئۆزىدىن «نېمە قىلىش كېرەك؟ مەن نېمە بولۇپ قېلىۋاتىمەن؟» دەپ سوراپ قويا تتى.

ئۇ يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ مېڭىشقا باشلىدى. توختىماي: «چوقۇم چىڭ تۇراي، ئۆزۈمنى تۇتۇۋالاي...» دەپ پىچىرلىدى. ئۇ: «ئاتا ـ ئانامغا خەت يېزىپ قويمىسام بولمايدۇ. مۇبادا بىرەر كۈتۈلمىگەن ئەھۋال بولۇپ قالسا...» دېدى ـ دە، ئولتۇرۇپ خەت يېزىشقا تۇتۇندى: «سۆيۈملۈك دادا، سۆيۈملۈك ئانا...» شۇ يېزىشقا تۇتۇندى. يازغانلىرىغا قاراپ تۇرۇپ سۆزلەردىن كېيىن توختىدى. يازغانلىرىغا باب كەلمەيدۇ، كەتكەندىن كېيىن بۇ سۆزلەر ھازىرقى ئەھۋالىمغا باب كەلمەيدۇ،

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دەپ قەغەزنى يىرتىپ تاشلىدى ـ دە، يەنە باشقىدىن يازدى: «قەدىرلىكىم دادا، قەدىرلىكىم ئانا، ئەتە تاڭ ئېتىشى بىلەن تەڭ مەن دۇنياغا چىقىمەن، ئېھتىمال، بىرەر ھادىسە...»

ئۇ خەتنىڭ داۋامىنى يېزىشقا جۇرئەت قىلالماي ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ كاللىسىنى ھازىر مۇنداق بىرلا خىيال چىرمىۋالدى: «مېنى دۇنيا كۆتۈۋاتىدۇ، بۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلالمايمەن. بۇ نېمە بولغىنى؟ بۇنى ئۆزۈم خالىدىم، شۇنى نىيەت قىلدىم، شۇنداق ئىرادىگە ھەم كەلدىم. بۇنىڭدىن يانمايمەن. لېكىن... مەن...» دولۇۋار ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ ئۆزىنى ساراسىمىگە سېلىۋاتقان ۋەھىمىنى يېڭەلمەيدىغانلىقىنى، ئۆزىدە ھەتتا دۇنيا مەيدانىغا يېتىپ بارغۇدەك كۈچ قالمايۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى، شۇ ئان پۈتۈن بەدىنىگە ئولاشقان تىترەكتىن چىشلىرى كاسىلداپ كەتتى.

ئۇ ئۆزىدىن: «مېنىڭ رەقىبىم دۇنيا قىلىپ باقمامدۇ؟ داۋاملىق قارىغا ئېتىشنى مەشىق قىلىپ تۇرامدىغاندۇ؟ ئۇ داڭلىق مەرگەنمىدۇ؟ شەرەپ تاختىسىغا ئىسمى چىقىۋەڭ سالاھىيىتى بار مەرگەنمىدۇ؟» دەپ سورىدى. ئۇ «لانكمان» دېگەن ئىسمىنى زىنھار ئاڭلاپ باقمىغان بولغاچقا، ئەگەر بۇ كىشى داڭلىق مەرگەن بولسا، ھەرگىز بۇنداق خەتەرلىك قورالنى ئىشلىتىشكە ئىككىلىنىپمۇ ئولتۇرماي ھەم سودىلاشماي ماقۇل بولمىغان بولاتتى، دەپ ئويلىدى.

دولۇۋار ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىش ئەھۋالىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. مەن ئۆزۈمنى قانداقراق تۇتارمەن، رەقىبىمنىڭ تۇرقى قانداق بولار، دەپ ئويلىدى، ھەتتا دۇنيانىڭ پۈتكۈل تەپسىلاتلىرىنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلدى. ئويلاۋېرىپ بېشى قاپاق بولۇپ كەتتى. تۇيۇقسىز تاپانچىنىڭ ئۆزىگە تەڭلىنىپ تۇرغان قاپقارا ئاغزىنى ۋە ئۇنىڭدىكى ئېتىلىشقا تەييار تۇرغان ئوقنى كۆرگەندەك بولدى. شۇ ئان ۋەھىمىدىن پۈتۈن بەدىنى جالاقلاپ تىترىدى، تۇۋلىۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئاغزىنى چىڭ يۇمۇپ

چىشلىرىنى چىشلەۋالدى. ئۇنىڭ ساراڭلاردەك يەردە دومىلىغۇسى، بىرنەرسىلەرنى يىرتىپ پارچە - پارچە قىلغۇسى كېلەتتى. بىر چاغدا كۆزى تام مەشنىڭ ئۈستىدە تۇرغان رومكىغا چۈشۈۋىدى، ئىشكاپتا بىر بوتۇلكا ھاراق بارلىقى ئېسىگە كەلدى. ئۇ ھازىرغىچە ھەربىيلەرنىڭ ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئاچ قورساقتا بىر رومكىدىن ئىچىۋالىدىغان ئادىتىنى تاشلىمايلا كەلگەن بولغاچقا، ئۆيىدىن ھاراقنى ئۆكسۈتمەيتتى.

ئۇ بوتۇلكىنى كۆتۈرۈپلا غۇرتۇلدىتىپ تاكى نەپسى قىسىلىپ قالغۇچە ئىچىپ ئاندىن قويدى. بىر كۆتۈرۈشتە بىر بوتۇلكا ھاراقنىڭ ئۈچتىن بىرى تۈگىگەنىدى.

بىر دەمدىن كېيىن ئۇنىڭ ئىچىدە ئوت كۆيگەندەك بولدى ۋە بۇ ئوت پۈتۈن بەدىنىگە تارىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ئەسەبىيلەشكەن نېرۋىسى سەل ئارام تاپقاندەك بولدى. «ھە، ئەمدى ئامال تاپتىم» دېدى دولۇۋار ئۆز - ئۆزىگە. ئۇ ئىسسىپ كەتكەندەك بولۇپ دەرھال دېرىزىنى ئېچىۋەتتى. ئۈپۈق ئاقىرىشقا باشلىغانىدى. ئەتراپ تېخى ئېغىر سۈكۈتتىن ئويغانمىغانىدى. سوغۇق تازا بولۇۋاتاتتى. كۆكتىكى يۇلتۇزلار ئەڭ ئاخىرقى نۇرلىرىنى سەپمەكتە، تۆمۈرىول بويىدىكى يېشىل، قىزىل بەلگە چىراغلىرىنىڭ نۇرلىرىمۇ ھالسىزلانماقتا ئىدى. بىرىنچى تۇركۈمدىكى پاراۋۇزلار ئامباردىن چىققان، ئۇلار گۈدۈك بېرىپ سۆرەيدىغان ۋاگونلىرىنى ئىزدىمەكتە، باشقا پاراۋۇزلارمۇ يىراق - يىراقتىن خۇددى چىللاپ ھارمايدىغان خورازلاردەك چىرقىراشماقتا.

دولۇۋار «بۇلارنى ئەمدى كۆرەلمەيمەن» دەپ خورسىنىدى ۋە يېڭىباشتىن غەمگە چۆكتى. كەينىدىنلا: «بولدى، بولدى، بەس! رەقىبىم بىلەن ئۇچراشمىغۇچە ھېچنېمىنى خىيال قىلماي. مەيدانغا چۈشكەندە قورقۇپ كەتمەسلىكىڭ بىردىنبىر ئامالى مۇشۇ» دەپ ئۆزىگە ھاي بەردى.

ئۇ يۈز - كۆزىنى يۇيۇپ، ساقال - بۇرۇتىنى ئېلىۋېتىپ يەنە

«بۇ چىرايىمنى ئەينەكتىن ئەك ئاخىرقى قېتىم كۆرۈشۈم» دەپ ئويلاپ لاسسىدە بوشاشتى.

ئۇ ھاراقتىن يەنە ئوتلۇۋېتىپ كىيىنىشكە باشلىدى. شۇنىڭدىن كېيىنكى مىنۇت ـ سېكۇنتلارنى ئۆتكۈزۈش ئۇنىڭغا ناھايىتى تەسكە چۈشتى، ئۇ توختىماي ماڭاتتى، پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۆزىنى بېسىشقا تىرىشاتتى. ئىشىك قېقىلغان چاغدا ئۇ ئوڭدىسىغا چۈشكىلى، يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كەتكىلى تاس قالدى. ئىشىكنى قاققانلار ئۇنىڭ سېكۇندانتلىرى بولۇپ، ئۇلار ئەتىگەندىلا يېتىپ كېلىشكەنىدى.

ھەر ئىككىيلەن خۇرۇم چاپان كىيگەنىدى، رېفار ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ ئەھۋال سورىدى:

ـــ سىزنى ئاۋارە قىلىدىغان بولدۇم، ـــ دەپ قويدى. ئۇ ئالدىدىكى ئورۇندا ئولتۇرىمەن، دەپ قاتتىق بىرنەرسىنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرۇپ سېلىپ سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى. بۇ، تاپانچا قاچىلانغان ساندۇق ئىدى.

ـــ بولمىدى، بولمىدى، ـــ دېدى رېھار، ـــ دۇئېل قىلغۇچى بىلەن دوختۇر ئارقىدا ئولتۇرىدۇ. سىز ئارقىغا ئۆتۈڭ!

دولۇۋار ئۇنىڭ سۆزىنى تەستە چۈشىنىپ دوختۇرنىڭ يېنىغا ئولتۇردى. سېكۇندانتلار پەيتونغا چىقتى. پەيتون يۇرۇپ كەتتى. پەيتونچى نەگە بارىدىغانلىقىنى بىلەتتى. تاپانچا ساندۇقى تاقىشىپ ھەممىنى پاراكەندە قىلدى. دولۇۋارنىڭ ئۇنى كۆرەر كۆزى يوق ئىدى. شۇڭا، ئۇ ساندۇقنى ئېلىپ ئارقىسىغا قويۇۋېدى، بېلىگە پاتتى. رېھار بىلەن بوئالونانىڭ ئوتتۇرىسىغا تاشلاپ قويۇۋېدى، ئۆرۈلۈپ چۈشتى. ئاخىر ئۇنى ياتقۇزۇپ پۇتىنىڭ ئارىسىغا قويۇپ جىمقتۇردى.

دوختۇر ھېكايە سۆزلەپ جىمجىتلىقنى بۇزغان بولسىمۇ، رېھاردىن باشقا ھېچكىم ھە ـ ھۇ دېمىدى.

دولۇۋارنىڭ خاتىرجەم ئىكەنلىكىنى بىكلا بىلدۇرگۈسى كەلدى. ئەمما، كاللىسى جايىدا بولمىغاچقا، گەپتە چاندۇرۇپ قويماي يەنە، دەپ ئۇنچىقمىدى. تەشۋىشتىن قۇتۇلالمىدى، ئىچىدە بىر قورقۇنچ بار ئىدى، قاتتىق تىترەپ كېتىشىدىن قورقۇپ ئەندىشە ئىچىدىلا ئولتۇردى. قورقمىدىن تىترەپ كەتتى.

ئۇلار ئۇزاق ئۆتمەي سەھراغا چىقتى. بۇ چاغدا سائەت توققۇز بولغانىدى. بۇ، قەھرىتان قىشنىڭ راسا سوغۇق بىر ئەتىگىنى ئىدى، پۈتۈن كائىنات خۇددى بىرنى قويسا پارچىلىنىپ كېتىدىغان كىرىستالغىلا ئوخشايتتى. دەرەخ شاخلىرى ئاپپاق قىروۋلاردىن قېلىن تون كىيگەنىدى. يەر پەيتون چاقلىرىنىڭ ئاستىدا غاراسلايتتى. كىچىككىنە تاۋۇشمۇ يىراق ـ يىراقلارغا ئاڭلىناتتى. كۆپكۆك ئاسمان خۇددى ئەينەكتەك سۇزۇك ئىدى. كۆكتە پارلىغان قۇياش پەقەت مۇزلىغان كائىناتقا ھەل بېرەتتى. ئىسسىق بەرمەيتتى.

ـــ تاپانچىنى مەن كاستىنى رىناتنىڭ دۇكىنىدى ئالدىم، ئۇ ئوقلاپ ساندۇقنى پېچەتلەپ بەردى. ھېلى رەقىبىمىز بىلەن ئۇچراشقاندا چەك تاشلاپ كىمنىڭ قايسى تاپانچىنى

ئىشلىتىدىغانلىقىنى بەلگىلەيمىز، ــ دېدى رېھار دولۇۋارغا.

ــ رەھمەت سىزگە، ــ دولۇۋار مېخانىك رەۋىشتە جاۋاب قايتۇردى. رېھار ئۇنىڭغا دىققەت قىلىدىغان نۇرغۇن ئىشلارنى تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى. ئۇ ئۆز ھەمايىسىدىكى ئادەمنى ھەرقانداق سەۋەنلىكتىن ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ھەربىر گەپنى بىرنەچچە قېتىمدىن قايتىلايتتى.

ــ ئەپەندىلەر سىزدىن «تەييار بولدۇڭلارمۇ؟» دەپ سورىغاندا سىز ئۇنىلۇك قىلىپ «تەييار بولدۇم» دەپ جاۋاب بېرىسىز. ئېتىشقا كومانداۋ بېرىلگەن ھامان تاپانچىنى كۆتۈرىسىز. بىر، ئىككى، دەپ ساناپ ئۈچ دېگۈچىلا ئوق ئۇزىسىز.

دولۇۋار ئىچىدە ئۇنىڭ سۆزلىرىنى تەكرارلىدى: «ئېتىشقا كومانداۋ بېرىلگەن ھامان تاپانچىنى كۆتۈرىمەن. ئېتىشقا كومانداۋ بېرىلگەن ھامان تاپانچىنى كۆتۈرىمەن، ئېتىشقا كومانداۋ بېرىلگەن ھامان تاپانچىنى كۆتۈرىمەن».

ئۇ خۇددى كىچىك بالىلار دەرس يادلىغاندەك «ئېتىشقا كومانداۋ بېرىلگەن ھامان تاپانچىنى كۆتۈرىمەن» دېگەن سۆزنى تەكرارلاپ ماڭدى.

پەيتون بىر ئورمانغا كىرگەندىن كېيىن ئوڭغا بۇرالدى. سەل مېڭىپ يەنە ئوڭغا بۇرالغاندا رېھار پەيتوننىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ پەيتونچىغا «ئاۋۇ چىغىر يول بىلەن ماڭ» دەپ بۇيرۇدى. پەيتونچى پەيتوننى دەسلەپ چىڭدالغان تار بىر يولغا چۈشۈردى، بۇ يولنىڭ ئىككى چېتىدە پاكار ـ پاكار دەرەخلەر بار بولۇپ، دەرەخلەرنىڭ قۇرۇپ قالغان، مۇز تۈتۈپ كەتكەن ياپراقلىرى شامالدا يېنىك تىتىرەيتتى.

دولۇۋار «ئېتىشقا كومانداۋ بېرىلگەن ھامان تاپانچىنى كۆتۈرىمەن» دېگەن سۆزنى تەكرار پىچىرلاپ كېلىۋېتىپ تۇيۇقسىز پەيتوننىڭ ئۆرۈلۈپ كېتىشىنى، ئەڭ ياخشىسى بىرەر قوۋۇرغىسىنىڭ سۇنۇپ كېتىشىنى ئارزۇ قىلدى: «تەلىيىم ئوڭدىن كېلىپ شۇنداق بولغان بولسا ھەممە ئىش ھەل

بولاتتى...»

بىراق، پەيتوندىن چاتاق چىقمىدى، بىردىن ئورماندىكى بوشلۇقتىكى بىر چېتىدە بىر پەيتونىڭ تۇرغانلىقىنى، ئۇنىڭ يېنىدىكى تۆت كىشىنىڭ توڭلىماسلىق ئۈچۈن مېڭىپ يۈرگەنلىكىنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، شۇ زامان نەپسى قىسىلىپ ئاغزى ئېچىلىپ قالدى.

پەيتوندىن ئاۋۋال سېكۇندانتلار چۈشتى. ئارقىدىن دوختۇر بىلەن دولۇۋار چۈشتى. رېفار تاپانچا سېلىنغان يەشىكىنى كۆتۈرۈپ بوئالونانى ئەگەشتۈرۈپ نېرىقى تەرەپتە تۇرغانلارنىڭ يېنىغا كەتتى. ئۇ كىشىلەرمۇ بۇلارنىڭ ئالدىغا مېڭىشتى.

دولۇۋار بۇ تۆتەيلەننىڭ سالاملاشقانلىقىنى، ئاندىن خۇددى چۈشۈپ قالغان ياكى يىتۈپ كەتكەن بىرنېمىسنى ئىزدەۋاتقاندەك بوشلۇقتا ئۇ يەر، بۇ يەر، دەل ـ دەرەخلەرگە قارىغانلىقىنى كۆرۈپ تۇردى. ئۇلار چامداپ ئارىلىقنى ئۆلچىدى. ئاندىن ئىككى دانە ھاسىنى مېڭىبىر تەسلىكتە يەرگە سانجىدى. بۇ ئىشلارنى تۇگەتكەندىن كېيىن، يەنە بىر يەرگە يىغىلىپ بىر ـ بىرىگە ئۇ يەر، بۇ يەرنى كۆرسەتىشتى. ئۇلار بۇ قىلىقلىرى بىلەن ئۆيناۋاتقان بالىلارغىلا ئوخشاپ قالدى.

ـــ ئۆزىڭىزنى قانداق ھېس قىلىۋاتىسىز، سىزگە بىرەر نەرسە كېرەكمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى دوختۇر دولۇۋاردىن.

ـــ ياق، رەھمەت. ھېچ نەرسە كېرەك ئەمەس.

دولۇۋارغا ئۆزى ئېلىشىپ قالغاندەك، بۇ ئىشلارنى چۈشىدە كۆرۈۋاتقاندەك تۇيۇلدى. ئۇ قورقۇۋاتامدۇ؟ بەلكىم شۇنداقتۇ. بۇنىسى ئۇنىڭغىمۇ نامەلۇم. ئىشقىلىپ ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ھەممە نەرسە ئۆزگىرىپ كەتكەندى.

ياك رېفار ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ مەمنۇنىيەت بىلەن:

ـــ ھەممە ئىش پۈتتى. تەلىيىمىز بار ئىكەن. تاپانچىنى بىز ئالدىدا تاللىۋالدۇق، ـــ دېدى پەس ئاۋازدا.

بۇ سۆزلەر دولۇۋارغا ھېچقانداق تەسىر قىلمىدى. ئۇلار ئۇنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نۇربېكتى

پەلتوسىنى سالدۇردى. ئۇ خۇددى قورچاقتەك ئۆزىنى ئۇلارغا تاپشۇرۇۋەتتى. بىر ئادەم كېلىپ بەدەننى دالدا قىلىدىغان بىرەر نەرسە سېلىۋالغانمىكىن، دەپ ئۇنىڭ يانچۇقلىرىنى ئاختۇرۇپ باقتى. دولۇۋار ئىچىدە تىنماي: «ئېتىشقا كومانداا بېرىلگەن هامان قولۇمنى كۆتۈرىمەن» دەپ تەكرارلاپ تۇراتتى. شۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەر ئۇنى سانجىقلىق هاسىنىڭ يېنىغا ئەكېلىپ قولىغا تاپانچا تۇتقۇزدى. پەقەت شۇ چاغدا ئۆزىنىڭ ئۇدۇلىدا، ناهايىتى يېقىن يەردە خام سېمىز، پاينەك باش، كۆزئەينەك تاقىغان، قورسىقىنى دومبايتىپ تۇرغان بىر ئادەمگە كۆزى چۈشتى. بۇ كىشى ئۇنىڭ رەقىبى ئىدى. دولۇۋار بۇ ئادەمنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرسىمۇ، «ئېتىشقا كومانداا بېرىلگەن هامان قولۇمنى كۆتۈرىمەن» دېگەن سۆزنى تەكرارلاش بىلەن بەند ئىدى. شۇ ئەسنادا ئۇ «تەييار بولدۇڭلارمۇ؟ ئەپەندىلەر» دېگەن سۆزنى ئاڭلىدى. بۇ سۆز ئۇنىڭغا يىراق بىر يەردىن ئېيتىلغاندەك تۇيۇلدى.

— تەييار بولدۇم، — دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار.

— ئېتىڭلارا! — دېگەن بۇيرۇقنى چۈشۈردى هېلىقى ئاۋاز.

دولۇۋار ئەمدى هېچنېمىگە قۇلاق سالمىدى، هېچ نەرسىگىمۇ قارىمىدى، هېچنېمىنىمۇ ئويلىمىدى. پەقەت پۈتۈن كۈچى بىلەن قولىنى كۆتۈرۈپ تەپكىنى باستى.

ئۇ هېچنېمە ئاڭلىمىدى. پەقەت قولىدىكى تاپانچىنىڭ ئۇچىدىن ئىس چىقىۋاتقىنىلا كۆردى. ئۇدۇلىدىكى ئادەم ئۆز جايىدا مىدىرلىماي تۇراتتى. دولۇۋار بىر پارچە ئىسنىڭ لەيلەپ ئۇ كىشىنىڭ بېشىدىن هالقىپ ئۆتكەنلىكىنى بايقىدى.

هەر ئىككىسى تەڭلا ئوق چىقارغانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئىش تۈگىدى. ئۇنىڭ سېكۇندانتلىرى ۋە دوختۇرى ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنىنى سىلاپ تەكشۈرۈپ چىقتى. چاپىنىنىڭ تۈگمىسىنى يېشىپ قاراپمۇ باقتى. ئەنسىرىگەن هالدا:

— يارىلاندىڭىزمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— یارىلانمىدىمغۇ دەيمەن.
لانكمانمۇ ئوخشاشلا ساپساق ئىدى.
— تاپانچا دېگەن نېمىنى ئىشلەتسە مۇشۇنداق ئىش، — دەپ كوتۇلدىدى رېفار خاپا بولۇپ، — بىر بولسا ھەر ئىككىيلەننىڭ ئوقى شامالغا كېتىدۇ، بىر بولسا ھەر ئىككىسىنىڭ جېنى كېتىدۇ. مۇشۇمۇ ئىش بولدىمۇ؟
دولوۋار خۇشاللىق ۋە تەئەججۇپ ئىچىدە تاپانچا دەستىسىنى سىقىمىدىغىنىچە خۇددى قاققان قوزۇقتەك تۇراتتى. ئۇنىڭغا گويا پۈتۈن جاھان بىلەن دۈئېل قىلىشقاندەك بىلىنىپ كەتتى. ئۇنىڭ قولىدىكى تاپانچىنى باشقىلار كېلىپ ئېلىۋالدى. ئەمدى ئىش تامام ! ئۇ نېمىدېگەن بەختلىك. ئۇشتۇمتۇتلا ئۆزىنى ئاجايىپ باتۇر بولۇپ كېتىۋاتقاندەك، ھەرقانداق ئادەم بىلەن مەيدانغا چۈشۈپ ئېلىشىشقا تەييار تۇرغاندەك سەزدى. تۆت سېكۇنداىت بىر يەرگە كېلىپ دۈئېل خاتىرىسىنى بىرلىكتە يازىدىغان بولۇپ كېلىشتى.
ھەممەيلەن پەيتونلىرىغا چىقىشتى، پەيتونچى كۇلىگەن پېتى قامچىسىنى قارسىلدىتىپ پەيتوننى ھەيدەپ كەينىگە ياندى.
دولوۋار ئۇچ ھەمراھى بىلەن بىر ئاشخانىغا كىردى. ئۇلار غىزا يېگەچ ئولتۇرۇپ بولغان ئىشلار ئۈستىدە پاراڭ سېلىشتى.
— مەن ھېچقانداق بولمىدىم، — دېدى دولوۋار ئۆزىنىڭ تەسىراتىنى سۆزلەپ، — مەن تەمتىرىمىدىم، پەقەتلا ھودۇقمىدىم، بۇنى سىلەرمۇ كۆرگەنسىلەر؟
— بۇنىسى راست. سىز ئۆزىڭىزنى ئوبدان تۇتتىڭىز، — دېدى رېفار ئۇنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپ.
ئۇلار دۈئېل خاتىرىسىنى يېزىپ دولوۋارغا بېرىشتى. بۇ خاتىرە گېزىتىنىڭ خەۋەرلەر بېتىگە بېسىلاتتى. ئۇنىڭدا دولوۋارنىڭ لانكمان ئەپەندى بىلەن ئىككى پايدىن ئوق ئېتىشقانلىقى يېزىلغانىدى. دولوۋار تەئەججۇپلىنىپ سەل بىئارام بولغان ھالدا:

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

ـــ لېكىن بىز بىر پايدىلا ئاتتۇقۇ، ـــ دەپ سورىۋىدى، رېفار كۇلۇپ:

ـــ شۇنداق ! بىر پايدىن ئاتتىكلار... بىرىكلار بىر پاي... ئىككىكلارنىڭ قوشۇلسا ئىككى پاي بولمامدۇ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. بۇ جاۋاب دولۇۋارغا ياراپ كېتىپ كوچىلاپ ئولتۇرمىدى.

غوجايىن خۇددىر ئۇنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ:

ـــ يارايسىز! سىز گېزىتىمىزنىڭ بايرىقىنى قوغدىدىڭىز، ئوغۇل بالىدەك ئىش قىلدىڭىز، ـــ دېدى.

شۇ كۇنى كەچقۇرۇن دولۇۋار ھەرقايسى چوڭ گېزىتخانىلارغا بېرىپ كەلدى ۋە چوڭ رېستورانلارنىڭ ھەممىسىگە بىرمۇبىر كىرىپ چىقتى. شۇ جەريانىدا ئۇ رەقىبىنى ئىككى قېتىم ئۇچراتتى، ئۇمۇ شۇنداق قىلىۋاتاتتى. ئۇلار بىر ـ بىرىگە قاراپمۇ قويماي ئۆتۈپ كېتىشتى. ئەگەر ئىككىسىنىڭ بىرەرى يارىدار بولغىنىدا ئىدى، ئۇ چاغدا ئۇلار كۆرۈشكەن بولاتتى. ھازىر ھەر ئىككىسىلا «ئوقنىڭ قۇلاق تۇۋىدىن ۋىزىلداپ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلىدىم» دەپ يۇرۇشتى.

ئەتىسى ئەتىگەن سائەت ئون بىرلەردە دولۇۋار بىر «كۆك باغاقچە» تاپشۇرۇۋالدى. ئۇنىڭدا: «ئاھ خۇدا ! مەن بەك قورقۇپ كەتتىم، سەل تۇرۇپ ئىستانبۇل كوچىسىغا كېلىڭ. جېنىم، سىزنى سۆيۈۋالاي، سىز ئاجايىپ باتۇر ئىكەنسىز، سىزگە چوقۇنمەن. كېلار» دەپ يېزىلغانىدى.

دولۇۋار ۋاقتىدا يېتىپ باردى. ئۇ دولۇۋارنى كۆرۈپلا ئۇنىڭ قۇچىقىغا تاشلاندى. ئۇ دولۇۋارنى توختىماي سۆيۈپ تۇرۇپ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كەتتى:

ـــ ئاھ ! جېنىم، بۇگۇن سەھەردە گېزىتنى كۆرۈپ قانچىلىك ھاياجانلانغانلىقىمنى بىلەمسىز؟ ھە، ئېيتىپ بېرىڭ، ھەممە تەپسىلاتلارنى ماڭا سۆزلەپ بېرىڭ، بۇنى بىلىشىم كېرەك.

دولۇۋار بولغان ۋەقەنى بىرمۇبىر سۆزلەپ بەردى:

ـــ ئەتە دۇئېل دېگەن كېچىسى ئۇخلىيالمىغانسىز؟

— نەدىكىنى ناھايىتى تاتلىق ئۇخلىدىم.
— ئەگەر مەن بولغان بولسام كىرپىكمۇ قاقماي چىقاتتىم. دۇئېل مەيدانىغا بارغاندا نېمە بولدى؟ سىز كېيىنكى ئىشلارنىمۇ دەپ بېرىڭ.
دولوۋار ياساپ ـ تۇزەپ سۆزلىدى:
— ئىككىمىز بىر ـ بىرىمىزگە قارىشىپ تۇردۇق، ئارىلىقىمىز ئاران يىگىرمە قەدەم كېلىدۇ. بىر چاغدا رېفار «تەييار بولدۇڭلارمۇ؟» دەپ سورىدى. ئاندىن: «ئېتىڭلار!» دەپ كومانداپ بەردى. مەن دەرھال قولۇمنى كۆتۈرۈپ تاپانچىنى رۇسلاپ قارىغا ئالدىم. مەن ئۇنىڭ بېشىنى قارىغا ئاپتىمەن. ئۇنداق قىلمىسام بولغانكەن، چۈنكى تاپانچامنىڭ تەپكىسى ناھايىتى چىڭ ئىكەن. مەن تەپكىسى بوش تاپانچا ئىشلىتىپ كۆنۈپ قالغاچقا، تەپكىنى بېسىشىمغا، ئوق نىشانغا تەگمەي سەل ئۈستىدىن ئۆتۈپ كەتتى، ئەمما بەك چەتكە كەتمىدى. ئۇ كاساپەتمۇ ئوبدانلا ئاتىدىكەن. ئۇنىڭ ئوقى قۇلاق تۈۋىدىن ئۆتۈپ كەتتى.
مالېر خانىم گويا دولوۋارغا كەلگەن خەۋپ ـ خەتەرگە ئورتاقلىشىپ بېرىۋاتقاندەك ئۇنىڭ تىزىدا ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ ئولتۇراتتى ۋە ئاستاغىنا «ئاھ، سۆيۈملۈكۈم ! جېنىم! ...» دەيتتى. دولوۋار گېپىنى تۈگەتكەندىن كېيىن ئۇ شۇنداق دېدى:
— سۆيۈملۈكۈم، مەن سىزنى كۆرمەي بىر كۈنمۇ چىدىيالمىغۇدەكمەن. سىزنى كۆرۈپ تۇرمىسام بولمىغۇدەك. بىراق، قېرىشقاندەك ئېرىم كېلىپ قالدى. ئۇ تازا پۈتلاشتى، سىز ئورنىڭىزدىن تۇرغۇچە ئارىلىقتا بىر سائەت بوش ۋاقتىم بار. شۇ ۋاقىتتا سىز بىلەن ئۇچرىشالايمەن. لېكىن، لېكىن... سىلەرنىڭ قارغىش تەگكۈر بىنايىڭلارنىڭ بوسۇغىسىنىمۇ دەسسىگۈم يوق. قانداق قىلساق بولار؟
دولوۋارنىڭ كاللىسىغا ئەپچىل بىر چارە كەلدى:
— سىز بۇ ئۆيگە قانچىلىك ئىجارە ھەققى تۆلەۋاتىسىز؟ —

ئۇيغۇر كتاب خانىسى www.uyghurkitap.com

دەپ سورىدى ئۇ.

ــ ئېيىغا يۈز فىرانك.

ــ ئۇنداق بولسا مۇنداق قىلايلى، بۇ ئۆينىڭ ئىجارىسىنى مەن تۆلەي ۋە مۇشۇ يەرگىلا كۆچۈپ كېلەي. ھازىرقى ئۆيۈم تارچىلىق قىلىپ قالدى.

مالېر خانىم ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ:

ــ ياق، بۇنداق قىلىشقا قوشۇلمايمەن، ــ دېدى.

ــ نېمىشقا؟ ــ ھەيران بولدى دولۇۋار.

ــ چۈنكى...

ــ سىز سەۋەب كۆرسىتەلمەيسىز. بۇ ئۆي ماڭا ناھايىتى باب كېلىدۇ. مەن بۇ يەرگە كېلىپ ـ كېتىپ يۈرگەندىن كۆرە كۆچۈپلا كەلسەم بولمىدىمۇ؟

دولۇۋار ئۆزىنىڭ تاپقان ئەقلىدىن مەمنۇن بولۇپ قاقاھلاپ كۈلگىنىچە قوشۇپ قويدى:

ــ ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئۆي مېنىڭ نامىمدا ئىجارىگە ئېلىنغان.

ــ ياق بولمايدۇ، ئۇنمايمەن، ــ دەپ ئېتىراز بىلدۈردى مالېر خانىم.

ــ نېمە ئۈچۈن ئۇنمايسىز؟

مالېر خانىم ئۇنىڭغا چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن تىكىلىپ تۇرۇپ:

ــ سىز بۇ يەرگە باشقا ئاياللارنىمۇ باشلاپ كېلىسىز، شۇڭا ئۇنمايمەن، ــ دەپ راست گېپىنى قىلدى.

ــ بۇنداق ئىش قەتئىي بولمايدۇ، نەدىكى گەپنى قىلىۋاتىسىز. مەن بۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلىمەن، ــ دەپ خاپا بولدى دولۇۋار.

ــ ياق ! ئىشەنمەيمەن، سىز بەربىر ئەكېلىسىز.

ــ مەن سىزگە قەسەم ئىچىپ بېرەي.

ــ راستمۇ؟

— ئەلۋەتتە راست. بۇ بىزنىڭ ئۆيىمىز. بىز ئىككىمىزنىڭلا ئۆيى. «يولۋاس ئىزىدىن، يىگىت سۆزىدىن قايتماس» دېگەندەك، بۇ سۆز ئاغزىمدىن چىقتىمۇ چوقۇم شۇنداق بولىدۇ.

كرودېرت قاياپ تېشىۋاتقان سۆيگۈسى بىلەن ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ تۇرۇپ:

— گەپ شۇنداق بولسا مەن رازى، ئامرىقىم. لېكىن، ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، ئەگەر سىز مېنى ئالدىسىڭىز، بىر قېتىملا ئالدايدىغان بولسىڭىز، مۇناسىۋىتىمىز ئۇزۇلىدۇ، مەڭگۈلۈك ئۇزۇلىدۇ، — دەپ پىچىرلىدى.

دولۇۋار چالۋاقاپ يەنە قەسەم ئىچىپ بەردى.

ئۇلار ئاخىر كېلىشتى. دولۇۋار شۇ كۈنىلا كۆچۈپ كېلىدىغان، كرودېرت پۇرسەت تاپسىلا بۇ يەردە ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشەلەيدىغان بولدى. كرودېرت ئۇنىڭغا:

— قانداقلا بولمىسۇن سىز يەكشەنبە كۈنى بىزنىڭكىگە كەچكى تاماققا كىرىڭ. ئېرىم سىزنى قەۋەتلا يېقىملىق يىگىت ئىكەن دەۋاتىدۇ، — دېدى.

بۇ ماختاش دولۇۋارغا مايەك ياقتى.

— ھە، راستمۇ، راست شۇنداق دېدىمۇ؟

— راست، سىز ئۇنى قايىل قىپسىز. مەن سىزگە يەنە بىر گەپنى ئېيتىپ قويماقچى، سىز ماڭا ئۆزىڭىزنىڭ يېزىدا ئۆسكەنلىكىڭىزنى ئېيتىپ بەرگەن، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، لېكىن بۇنى سوراپ نېمە قىلىسىز؟

— توختاڭ، گېپىمنى بۆلمەڭ، ئۇنداقتا سىزنىڭ مېۋە — چېۋە، سەي — كۆكتاتلارنى تېرىشتىن ئاز — تولا خەۋىرىڭىز بار. شۇنداقمۇ؟

— ھەببەللى ! سىز باغۋەنچىلىك، مول ھوسۇلدىن گەپ قىلىپ بەرسىڭىز، ئۇنىڭغا بەك خۇش ياقىدۇ. ئۇ شۇ ئىشلارغا ناھايىتى قىزىقىدۇ.

كرودېرت كەتكۈچە يەنە ئۇنى قۇچاقلاپ سۆيدى. دۇئېل ئۇنىڭ

سۆيگۈ ئوتىنى يالقۇنجىتىۋەتكەنىدى.

«بۇ تازىمۇ غەلىتە ئايال، ــ دەپ خىيال قىلدى.دولۇزار گېزىتخانىغا كېتىۋېتىپ، ــ ئۇنىڭ كاللىسىچۇ تېخى، ئۇنىڭ نېمە ئويلاپ، نېمىنى خالايدىغانلىقىنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ. ئۇنىڭ ئائىلىسىمۇ تازا قاملاشقان ئائىلە ئىكەن. قايسى ئەقىللىك ئادەم ئۇ قېرى بىلەن بۇ ئالىجوقا ئايالنى جۇپلەپ قويغاندۇ، بۇنىڭ ئۆزى بىر تېپىشماق. بەلكى مۇشۇ مۇھەببەتنىڭ كۈچىدۇر.» ئاخىرىدا ئۇ: «ھەرنېمە دېگەنبىلەن ئاشنامنىڭ ئوماقلىقىغا قىل سىغمايدۇ. ئۇنى تاشلىۋېتىش ئۈچىغا چىققان ئەخمەقلىق» دېگەن خۇلاسىگە كەلدى.

سەككىزىنچى باب

دۇنيادىن كېيىن دولۇزار گېزىتخانىسىنىڭ ئەڭ مۇھىم مۇخبىرلىرى قاتارىغا ئۆتۈپ قالدى. لېكىن، ئۇنىڭ گېزىتتە ئۆزۈمنى كۆرسىتىمەن، دەپ كۈچەشلىرىدىن ھېچبىر نەتىجە چىقمىدى. شۇڭا، ئۇ ماقالىلىرىدە ھە دېسىلا: كىشىلەردە ئىنساب قالمىدى. ئەخلاق بۇزۇلدى. ژۇرنالىستلىق كەيپىيات ئاجىزلاپ كەتتى. فىرانسىيەنىڭ شان ـ شۆھرىتى قان ئازلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولدى (ئۇ «قان ئازلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولدى» دېگەن سۆزنى ئويلاپ تاپقانلىقى ئۈچۈن قالتىس مەمنۇن ئىدى)، دەپ جار سالدى. جىمى پارىژلىقلاردىكى مالىر خانىمنىڭ چاقچاقچى، گۈمانخور ئىدى. شۇنىڭدەك بالىلارچە گۆدەكلىكىنىڭ بار ئىدى. شۇڭا، ئۇ داۋاملىق دولۇزارنىڭ يۇقىرىقى سەپسەتىلىرىنى مازاق قىلاتتى. مۇنداق چاغلاردا دولۇزار ئۆزىنى كۆڭلىگە زورلاپ: «تولا زادىلىق قىلماڭ. كىم بىلىدۇ، مۇشۇنداق قىلىپ يۈرۈپ دۇنياغا تونۇلۇپ كېتەمدىمەن تېخى» دەيتتى.

ئۇ ئىستانبۇل كوچىسىغا يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ بىرلا چامادانى بار بولۇپ، روزغارىمۇ چىش چوتكىسى، ئۈستىرا، سوپۇن ژەھاكازالار بىلەنلا چەكلىنەتتى، شۇڭا ئۇنىڭ ئۆي كۆچۈشىمۇ ئاسانغا توختىدى. ئۇنىڭ ئاشنىسى بولغان ياش خانىم ھەر ھەپتىدە ئىككى ـ ئۈچ قېتىم ئۇ ئورنىدىن تۇرماستا غۇيۇلداپ كىرىپ كېلەتتى. ھەش ـ پەش دېگۈچە يېشىنىپ، ئۆزى بىلەن تالانىڭ سوغۇقىنى يوتقانغا ئېلىپ كېلەتتى. دولۇزار بولسا پەيشەنبە كۈنى مالىر خانىمنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كەچكى غىزاغا داخىل بولاتتى. مالىر خانىمنىڭ ئېرىنى خۇش قىلىش

مەقسىتىدە ئۇنىڭ بىلەن دېھقانچىلىق توغرىسىدا پاراڭلىشاتتى. دولۇۋارمۇ بۇنداق ئىشلارغا قىزىقىدىغان بولغاچقا، ئىككىيلەننىڭ پارىڭى قىزىپ كېتەتتى. ئۇلار بەزىدە ھەتتا قېشىدا ئولتۇرغان خانىمنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىشەتتى. مالىر خانىم بىر چەتتە ئۇن - تىنسىز ئولتۇرۇپ مۇگدەپ قالاتتى. رولىنىنامۇ ئۇخلاپ كېتەتتى. ئۇ بىردەم دادىسىنىڭ قۇچىقىغا چىقىۋالسا، بىردەم دولۇۋارنىڭ قۇچىقىغا چىقىۋالاتتى. ئۇلارنىڭ پارىڭىنى بىرەردەم تىڭشاپ بېقىپ كېيىن ئۇخلاپ قالاتتى. مالىر ئەپەندى ھەممىلا ئىشنى مۇلاھىزە قىلىپ يۇرىدىغان ئادەم بولغاچقا، ھەمىشە دولۇۋارنى كەينىدىن ماختاپ كېتەتتى. ئۇنلۇك قىلىپ:

— بۇ يىگىتكە ھەقىقەتەن كىشىنىڭ مەستلىكى كېلىدىكەن، ئۇ خېلى بىلىملىك ئىكەن ! — دەيتتى.

فېۋرال ئاخىرلىشىپ گۈلچى قىزلارنىڭ سېۋەتلىرىدىكى سېرىنگۈللەرنىڭ خۇش پۇرىقى يولۇچىلارنىڭ دىمىقىغا گۈپۈلدەپ ئۇرۇلۇشقا باشلىدى.

دولۇۋار گويا ياغىنىڭ ئىچىدىكى بۆرەكتەك تىنچ ۋە خۇشال ياشىماقتا ئىدى. ئۇ بىر كۈنى كەچقۇرۇن ھۇجرىسىغا قايتىپ كېلىپ ئىشكنى ئېچىپلا ئىشكنىڭ يوچۇقىدىن كىرگۈزۈلگەن بىرقانچە خەتنى كۆرۈپ قالدى. كونۇبرتنىڭ تېشىدا گاناننىڭ پوچتا تامغىسى بار ئىدى. دولۇۋار خەتنى ئوقۇدى.

«قەدىرلىك ئەپەندى، سۆيۈملۈك دوستۇم، سىز ماڭا ھەرقانداق ئىشتا مېنى ئىزدىسىڭىز بولىدۇ، دېگەنىدىڭىزغۇ؟ مانا ھازىر مېنىڭ تۇرمۇشۇمدا ناھايىتى ئېچىنىشلىق بىر ئىش بولۇۋاتىدۇ، شۇڭا سىزنىڭ ياردەمدە بولۇشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. چارلىزنىڭ ساناقلىق كۈنى قالدى. مەن سىزنىڭ ئۇ ئۆلۈۋاتقاندا مېنى ئۇنىڭ يېنىدا يالغۇز قالدۇرماسلىقىڭىزنى ئۆتۈنىمەن. كۆزلىرى مۆلدۈرلەپ تۇرغىنى بىلەن مۇشۇ ھەپتىدىن چىقالماسلىقى مۇمكىن، بۇنى دوختۇر ئوقتۇردى. ئۇنىڭ جان تالىشىشلىرىغا كېچە - كۈندۈز قاراپ تۇرۇشقا تاقىتىم قالمىدى. يۇرىكىمۇ چىدىمايۋاتىدۇ. ئاخىرقى مىنۇت

يېقىنلاشقانسېرى ۋەھىمە ئىچىدە قېلىۋاتىمەن. ئېرىمنىڭ ھېچقانداق تۇغقىنى بولمىغاچقا، سىزگىلا ئېغىز ئېچىشقا مەجبۇر بولدۇم. سىز ئۇنىڭ ھەربىيدىكى سەپدىشى، گېزىتخانىنىڭ ئىشخانىسى سىزگە ئۇ ئېچىپ بەرگەن. شۇنىڭ يۈزى ئۇچۇن بولسىمۇ بۇ يەرگە كېلىڭ؛ مەن خۇش بولۇپ كېتەي، مېنىڭ يۆلەنگۈدەك باشقا ئادىمىم يوق، سىز مېنى ئۆزىڭىزنىڭ ئەڭ سادىق دوستى دەپ ئىشىنىڭ.

مادىرىن فرانسىكى
گانا روللى داچىسىدىن يېزىلدى

دولۇۋار خەتنى كۆرۈپ كۆڭلى لاپپىدە يورۇپ كەتكەندەك، ئىستىقبال يولى ئېچىلىپ كەتكەندەك ئاجايىپلا بولۇپ كەتتى، «بارىمەن. ئەلۋەتتە بارىمەن. بىچارە چارلىز! ھەي، بۇ كۈن ھەممىمىزنىڭ بېشىدا بار ئەمەسمۇ.»

ئۇ ياش خانىمنىڭ بۇ خېتىنى غوجايىنىغا كۆرسەتتى. غوجايىن غىڭشىپ ئاران تەستە رۇخسەت بەردى. بىراق:

ـــ لېكىن تېز قايتىپ كېلىڭ، بۇ يەردە سىز بولمىسىڭىز بولمايدۇ، ـــ دەپ قايتا ـ قايتا تاپىلىدى.

دولۇۋار گاناغا ئەتىسى ئەتىگەن سائەت يەتتىنىڭ پويىزى بىلەن يۇرۇپ كەتتى. يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى دې مالىرلار ئائىلىسىگە تېلېگرامما بېرىۋەتتى. گاناغا ئەتىسى چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتلەردە يېتىپ كەلدى.

بىر مۇلازىم ئۇنى پويىز ئىستانسىسىدىن روللى داچىسىغا باشلاپ باردى. داچا ياپيېشىل قارىغايزارلىق ئىچىگە ـــ تاغنىڭ قاپ بېلىگە جايلاشقان، ئورمان گانادىن باشلىنىپ روئان قولتۇقىغچە سوزۇلغانىدى. ئورمان ئىچىدە سان ـ ساناقسىز ئاپپاق ئۆيلەر بار ئىدى.

بۇ ئىتالىيە پاسونىدىكى چاقىقانغىنا داچا ئىدى. داچىنىڭ يېنىدىلا ئورمانىنى كېسىپ ئۆتىدىغان چوڭ يول، ئەگرى ـ توقاي كەلگەن بۇ يولنىڭ ھەربىر دوقمۇشىدا باشقىچە بىر گۈزەللىكنى

يۇنۇس كتاب توربېتى www.uyghurkitap.com

كۆرۈشكه بولاتتى.

ئۆي خىزمەتكارى ئىشىكنى ئاچتى ۋە ئۇنى كۆرۈپلا:

ـــ ۋاي ئەپەندى، خانىم سىزنى كۈتۈپ كۆزى تۆت بولۇپ كەتتى، ـــ دېدى.

ـــ غوجايىنىڭلارنىڭ ئەھۋالى قانداقراق؟

ـــ ھەي، ئەھۋالى ئوسال. ئۇزاققا بارالمايدىغان ئوخشايدۇ.

دولۇۋار مېھمانخانىغا كىردى. مېھمانخانىنىڭ تۆت تېمىغا تېگى شاپتۇل چېچىكى، گۈلى كۆك پارس شايىسىدىن پەردىلەر تارتىلغانىدى. ئۆيىنىڭ دېرىزىلىرى ئېگىز ۋە كەڭ بولۇپ، يىراقتىكى گانا شەھىرى ۋە دېڭىز كۆرۈنۈپ تۇراتتى. دولۇۋار ئۆي ئىچىگە بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن:

ـــ ئەيىبۇھەنناس، داچا بەك پەيزى ئىكەنغۇ، قارا بۇنى! مۇنچىۋالا پۇلنى نەدىن تاپقاندۇ؟ ـــ دەپ غودۇڭشىدى. كۆڭلەكنىڭ شالدۇر ـ شۇلدۇرىنى ئاڭلاپ كەينىگە بۇرالدى.

ـــ سىز بەك ياخشى جۇمۇ، ـــ دېدى خانىم ئۇنىڭغا ئىككى قولىنى ئۇزارتىپ، ـــ كەلگىنىڭىز بەك ئوبدان بولدى.

ئۇ بىردىن دولۇۋارنى قۇچاقلىۋالدى. ئۇلار بىر ـ بىرىگە سەپسالدى. خانىمنىڭ چىرايى سەل تاتارغان ۋە ئازراق جۇدىگەنىدى. ئەمما، ئىلگىرىكىگە ئوخشاش گۈلدەك گۈزەل ئىدى. ھازىرقى نازۇكلۇقى ھۆسنىگە قوشقانىدى. خانىم پەس ئاۋازدا شۇنداق دېدى:

ـــ ئۇ ھازىر ئادەم قورقۇدەكلا ئۆزگىرىپ كەتتى، ئۆزىنىڭ تۇزۇلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەندىن كېيىن مېنى قىينايدىغان بولۇۋالدى. مەن سىزنىڭ كېلىدىغانلىقىڭىزنى ئۇنىڭغا ئېيتتىم. چامادانىڭىز قېنى؟

ـــ بۇ يەرگە يېقىنراق قايسى مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇرىدىغانلىقىڭىزلارنى بىلمىگەنلىكىم ئۈچۈن چامادانىمنى ۋوگزالغا ساقلاشقا بېرىپ قويدۇم.

ـــ مۇشۇ يەرگىلا چۈشۈڭ، ـــ دېدى فرانسىكى خانىم سەل

ئىككىلىنىپ تۇرۇپ، ــ سىزگە ئۆي راسلاپ قويغانىدۇق. ئۇنىڭ قاچان جان ئۈزىدىغانلىقىنى بىلىپ بولمايدۇ. ئەگەر بۇ ئىش كېچىسى بولۇپ قالسا، مەن يالغۇز قالىدىكەنمەن. نەرسىلىرىڭىزنى ئەكېلىشكە ئادەم بۆيرۇي.

ــ ئىختىيارىڭىز خانىم، ــ دەپ تەزىم قىلدى دولۇۋار.

ــ ئۇستىگە چىقايلى.

دولۇۋار ئۇنىڭ بىلەن ئۇستۈنكى قەۋەتكە چىقتى. خانىم بىر ئىشكىنى ئېچىۋىدى، دولۇۋار دېرىزە تۈۋىدىكى يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇقتا مۈردىدەك بىرنەمىنىڭ ئەدىيالغا يۆگىنىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى، بۇ مۈردا ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. شەپەق نۇرىدا ئۇنىڭ يۈزى تېخىمۇ قانسىز كۆرۈنەتتى، دولۇۋار ئۇنى تونۇمايلا قالدى. پەقەت بۇ ئىسكىلىتىنىڭ ئۆز ئاغىنىسى ئىكەنلىكىنى قىياسەن بىلدى. ئۆينىڭ ئىچى بىر قىسمىلا پۇرايتتى. كىرگەن ئادەم بۇ ئۆيدىكى قاينىتىدىغان دورا، ئېغىر ژە قارىمايى ئارىلاش پۇراقتىن ئۆيدە ئۆپكە كېسىلى بارلىقىنى بىلىۋالاتتى.

ــ كەلدىڭىزمۇ، ــ دېدى فرانسىكى ناھايىتى كۈچىنىپ بىر قولىنى كۆتۈرۈپ، ــ مېنى ئۇ دۇنياغا ئۇزاتقىلى كەپسىز ــ دە، رەھمەت سىزگە.

ــ بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ ــ دېدى دولۇۋار ئۆزىنى كۈلكىگە زورلاپ، ــ ئادەمنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلىدىغان بۇنداق گەپلەرنى قىلماڭ. مەن بۇ يەرگە بىرىنچىدىن سىزنى يوقلاش، ئىككىنچىدىن مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بىرنەچچە كۈن ئارام ئېلىۋېلىش ئۈچۈن كەلدىم.

ــ ئولتۇرۇڭ، ــ دېدى فرانسىكى زەئىپ ئاۋاز بىلەن. شۇنىڭدىن كېيىن خوددى ئېغىر غەمگە پاتقاندەك بېشى ساڭگىلاپ قالدى. ئۇ ھاسىراپ تېز ــ تېز نەپەس ئالاتتى. گويا كېسىلىنىڭ ئېغىرلىقىنى باشقىلارغا ئەسكەرتىپ قويۇۋاتقاندەك تۇرۇپ ــ تۇرۇپ ئىڭراپمۇ قوياتتى.

ئايالى ئۇنىڭ جىم بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ دېرىزە تۈۋىگە كەلدى ـ دە، دولۇۋارغا بېشى بىلەن تالانى ئىما قىلىپ:

ـــ قارا، مەنزىرىسى چىرايلىقمىكەن؟ ـــ دېدى.

ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدا تاغ باغرى يېيىلىپ ياتاتتى. يېشىللىققا زىننەت بېرىپ تۇرغان ساناقسىز ئاپپاق داچىلار گانا شەھىرىگە تۇتىشاتتى. گانا شەھىرى دېڭىز بويىغا يېرىم چەمبەر شەكلىدە جايلاشقانىدى. ئوڭ تەرىپى مۇداپىئە توسمىسىغا تاقىشىپ تۇراتتى. كونا شەھەر ئېگىز تۆپلىكتە بولۇپ، ئۇ يەردە قەدىمكى قوڭغۇراق راۋىقى بار ئىدى. سول تەرەپ شەھەرنىڭ ئايىغى بولۇپ، كېۋاست بوغۇزىغىچە سوزۇلاتتى. ئۇدۇلدا لېيلىن دەپ ئاتىلىدىغان ئىككى كىچىك ئارال بار ئىدى. بۇ ئارالار خۇددى كۆپكۆك دېڭىز ئۈستىدىكى ئىككى توچكىغا ياكى سۇ يۈزىدە لەيلەپ تۇرغان ئىككى تال يېشىل ياپراققا ئوخشايتتى. يۇقىرىدىن قارىغاندا ئارالار تەكشى كەتكەن تۇزلەڭدەك كۆرۈنەتتى.

تېخىمۇ يىراقتا، يەنى قولتۇقنىڭ نېرىسىدىكى ئۇپۇق سىزىقىدا مۇداپىئە توسمىسى ۋە قوڭغۇراق راۋىقىنىڭ ئۈستىدە كۆكۈچ تاغلار ئوتقاشتەك شەپەق نۇرىدا كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان ئاجايىپ كۆركەم كۆرۈنۈش ھاسىل قىلغانىدى. تاغ چوققىلىرى گاھ ئېگىز، گاھ پەس، گاھ ئۇچلۇق، گاھ يۇمىلاق، بەزىدە ئورغاقتەك كۆرۈنەتتى. ئەڭ ئاخىرىدا پىرامىدا شەكلىدىكى چوڭ چوققا دېڭىزغا كىرىپ كەتكەنىدى.

فرانسىسكى خانىم ئۇ تاغنى كۆرسىتىپ:

ـــ ئىستىلار تېغى دېگەن شۇ، ـــ دېدى.

كۆكۈچ رەڭ تاغلارنىڭ كەينىدىكى قىپقىزىل شەپەق تارام ـ تارام نۇرلىرى بىلەن بۇ ئاجايىپ مەنزىرىنى تېخىمۇ جۇلالاندۇرۇپ تۇراتتى. دولۇۋار كۈنپېتىش مەزگىلىدىكى بۇ سەلتەنەتلىك كۆرۈنۈشتىن سۆيۈنۈپ كۆزىنى ئۈزەلمەي قالدى. مەدھىيەلەش ئۈچۈن تۇزۇكرەك سۆزمۇ تاپالماي:

ـــ پاھ، قالتىس گۈزەل ئىكەن، ـــ دېدى.

فرانسكى بېشىنى كۆتۈرۈپ ئايالىغا قارىدى:
ــ مەن ساپ ھاۋادىن ئازراق نەپەس ئېلىۋالاي.
ــ سىز دىققەت قىلمىسىڭىز بولمايدۇ. كەچ كىردى. كۈنمۇ ئولتۇردى، سىز مۇنداق چاغدا ئوڭايلا زۇكام بولۇپ قالىسىز. بۇنىڭ سىزگە قىلچە پايدىسى يوق.
فرانسكى گويا ھازىرلا مۇشت ئاتىدىغاندەك قەھرلىك ھومىيىپ، جانسىز قوللىرىنى قىمىرلىتىپ قويدى. ئۇنىڭ بۆرتۈپ چىقىقان ياڭاقلىرى، نېپىزلەپ كەتكەن كالپۇكلىرى بەئەينى مۇردىنىڭ ئۆزى ئىدى.
ــ مەن ساڭا دېمىم سىقىلىپ كەتتى دەۋاتىمەن، ــ دېدى ئۇ بوغۇق ئاۋازدا تېرىكىپ، ــ مەن بەربىر ئۆلىدىغان بولغاندىن كېيىن... بالدۇر ئۆلسەمۇ، كېيىن ئۆلسەمۇ ساڭا ئوخشاش ئەمەسمۇ.
فرانسكى خانىم دېرىزىنى يوغان ئېچىۋەتتى، شۇ ئان باھارنىڭ نەمخۇش، سالقىن شامىلى ئۆيگە دېڭىز ساھىلىدىكى دەل ـ دەرەخلەرنىڭ، ياۋا گۈللەرنىڭ، دېڭىز قاينىڭ خۇشبۇي ھىدى ۋە ئېۋكالىپت دەرىخىنىڭ ئاچچىق پۇرىقىنى ئەكىردى.
فرانسكى سالقىن شامالنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن يۇتۇۋىدى، شۇ ئان دېمى سىقىلدى، ئەسەبىيلەشكەن ھالدا ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىنى تاتىلىدى. زەئىپ ئاۋازدا زەردە بىلەن:
ــ ياپ دېرىزىنى ! جېنىم چىقىپ كەتكىلى تاس قالدى. ئۆلۈپ كېتىدىغان ئىش بولسىمۇ ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىدە ئۆلگىنىم ياخشى ئىكەن، ــ دېدى.
فرانسكى خانىم دېرىزىنى ئاستا يېپىپ قويدى، ئاندىن پېشانىسىنى دېرىزىنىڭ ئەينىكىگە تىرەپ يىراقلارغا نەزەر تاشلىدى.
دولۇۋار ئوڭايسىزلىنىپ قالدى. ئۇ كېسەلگە تەسەللى بېرىپ كۆڭلىنى كۆتۈرۈپ قويۇشنى ئويلىدى ـ يۇ، لايىقىدا گەپ تاپالمىدى.

— قارىغاندا بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىنمۇ تۇزۇلۇپ كېتەلمىگەن ئوخشايسىز - ھە؟ — دەپ سوردى ئۇ كېكەچلەپ.

فرانسىسكى مۇرسىنى قىسىپ قويۇپ:

— كۆرۈپ تۇرۇپسىزغۇ! — دېدى ھارغىنلىق بىلەن. شۇ گەپتىن كېيىن ئۇنىڭ بېشى يەنە ساڭگىلاپ كەتتى.

— بۇ يەرنىڭ ھاۋاسى پارىژدىن جىق پەرق قىلىدىكەن. پارىژدا ھازىر قىش. قار يېغىپ مۇز توڭلاپ كەتتى. مىچىلداپ يامغۇرمۇ يېغىۋاتىدۇ، ھاۋا داۋاملىق تۇتۇق. چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتىلا چىراغ ياقىدىغان گەپ.

— گېزىتخانىدا قانداق ئۆزگىرىشلەر بار؟ — دەپ سوردى فرانسىسكى.

ھېچقانداق ئۆزگىرىش يوق. سىزنىڭ ئىشىڭىزنى ۋاقىتىنچە كىچىك راكلان ئىشلەۋاتىدۇ. ئۇ «ۋولتېر» گېزىتخانىسىدىن كەلگەن بولسىمۇ، تېخى خام ئىكەن. سىزنىڭ قەدرىڭىز تازا ئۆتۈلۈۋاتىدۇ. چاپسانراق ساقىيىپ ئىشىڭىزنى قولىڭىزغا ئالسىڭىز بولاتتى.

— ئەمدى مەن ئۇ ئالەمگە بېرىپ مۇخبىرلىق قىلىدىغان بولدۇم.

فرانسىسكى قانداق گەپ قىلىمسۇن ئۇنى «ئۆلۈم»گە باغلىۋالاتتى. ئۆلۈم گويا بىر قوڭغۇراقتەك گەپ قىلسىمۇ، خىيال سۇرسىمۇ جاراڭشىپلا تۇراتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن ھەر ئىككىسى جىمىپ قالدى. ئېغىر سۈكۈتكە چۆمدى. بۇ، كىشىنىڭ يۈرىكىنى ئېزىدىغان ئېغىر سۈكۈت ئىدى. قۇياشنىڭ نۇرى سۇسلاشتى، ئوتقاشتەك رەڭ ئالغان ئۇپۇق قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى، تاغلارمۇ قارامتۇل تۈس ئالدى. كائىناتقا تۈن پەردىسى تارتىلماقتا. شەپەقنىڭ ئاخىرقى خىرە نۇرى ئۆي جاھازلىرى، دېرىزە پەردىلىرى ۋە ئۆينىڭ بۇلۇڭلىرىغا ئازراق رەڭ بېرىپ تام مەش ئۇستىدىكى ئەينەككە قىزىل شولا چۈشۈرۈپ تۇراتتى.

فرانسسكى خانىم مەكزىنىى دېرىزە ئەينىكىگە ياقىمىنچە تۇرىۋەردى.

فرانسسكى ھاسىراپ تۇرۇپ كىشىنىڭ ئىچى سىيرىلغۇدەك ئاۋازدا ئۇزۇپ ـ ئۇزۇپ سۆزلىدى:

ـــ بۇنداق گۈزەل شەپەقنى مەن يەنە قانچە نۆۋەت كۆرەلەرمەن؟ سەككىز قېتىم... ئون قېتىم... ئون بەش قېتىم ياكى يىگىرمە قېتىم... بەلكى ئوتتۇز قېتىم كۆرۈشۈمۇ مۇمكىن، لېكىن ئۇنىڭدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ... سىلەرگە ۋاقىت كۆپ... مەن بولسام تۇگەشتىم.. مەن ئۆلۈپ كەتسەممۇ شەپەق ئۆز پېتى تۇرىۋېرىدۇ... ئۆزگەرمەيدۇ... قۇياش كۈندە خۇددى مەن كۆرگەندەك پېتىپ تۇرىدۇ... ـــ ئۇ بىر، ئىككى مىنۇت توختىۋېلىپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، ـــ كۆزۈمگە كۆرۈنۈۋاتقان ھەممىلا نەرسە ماڭا «ئەمدى سەن بىزنى قايتا كۆرەلمەيسەن» دەپ ئاگاھلاندۇرۇۋاتىدۇ... بۇ نېمىدېگەن دەھشەت... مەن ھېچنېمىنى كۆرەلمەيمەن... بۇ ئالەمدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى كۆرەلمەيمەن... ھەتتا ئەڭ ئەرزىمەس نەرسىلەرنى... ئىستاكانلارنى، تەخسىلەرنى... ئاۋۇ كارىۋاتنى كۆرەلمەيمەن... مەن ئۇنىڭدا راھەتلىنىپ ياتاتتىم، ئاۋۇ پەيتونىنى كۆرەلمەيمەن... گۈگۈم چۈشكەندە ئۇنىڭغا ئولتۇرۇپ سەيلە قىلىپ چۆرگۈلەيتتىم، ھۇزۇرلىناتتىم... مۇشۇ نەرسىلەرنىڭ ھەننىۋاسىنى نەقەدەر ياخشى كۆرىمەن ـ ھەا!

ئۇنىڭ بارماقلىرى ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىنى تاتىلايتتى. ئۇنىڭ گەپ قىلىشىدىن ئۇنچىقماي تۇرۇشى كىشىنى بەكرەك ئازابلايتتى. چۈنكى، كىشى مۇشۇ جىمجىتلىقتا بىرەر قورقۇنچلۇق ئىش يۈز بېرەمدىكىن، دەپ خاۋاتىرلىنەتتى.

دولۇۋارنىڭ يادىغا بىردىنلا فالېننىڭ بىرنەچچە ھەپتە ئىلگىرى «مەن ھازىر ئۆلۈمنىڭ ئۆزۈمگە يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن. ئۇنى ئىتتىرىپ ئۆزۈمدىن يىراقلاشتۇرۇۋەتكۈم كېلىدۇ... بىراق ھەممىلا نەرسە مېنىڭ

كۆزۈمگە ئۆلۈمنىلا كۆرسىتىدۇ، يول چېتىدە دەسسىلىپ كەتكەن قوڭغۇز، يەرگە چۈشكەن خازان... بىر-ر دوستۇمنىڭ ساقلىدىكى بىر-ر تال ئاق، بۇلارنىڭ ھەممىسى خۇددى پىلە قۇرتى يوپۇرماق يېگەندەك يۇرىكىمنى غاجىلايدۇ. ماڭا قارا، ئۆلۈم بۇ يەردە ! دەۋاتقاندەك تۇيۇلىدۇ» دېگەن سۆزلىرى كەچتى.

دولۇۋار شۇ كۈنى بۇ سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى چۈشەنمىگەنىدى. مانا ھازىر فرانسىنىغا قاراپ ھەممىنى چۈشەندى، نامەلۇم، يۇرەكنى زېدە قىلىدىغان بىر غەم ئۇنىڭ كاللىسىغا مىختەك سانجىلىپ كىردى. ئۇ ئۆلۈمنىڭ يېقىنلا يەردە ئىكەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ يېنىدىلا ــ ئاۋۇ ئادەم ئولتۇرغان ئورۇندۇقتا ئىكەنلىكىنى سەزدى. ئۇنىڭ تۇرۇپلا كەتكۈسى، بۇ ئۆيدىن چىقىپ كەتكۈسى، بۇ يەردىن دەرھال پارىژغا كەتكۈسى كېلىپ كەتتى. ئۇ ئەگەر بۇنداق بولۇشىنى بىلگەن بولسا، بۇ يەرگە ھەرگىز كەلمىگەن بولاتتى.

بۇ چاغدا قاراڭغۇلۇق گويا سەكراتتىكى بۇ تىرىك مۇرىدىنى قوينىغا ئېلىشقا ئالدىرىغاندەك، ئۆينىڭ ئىچى تېزلا قاراڭغۇ بولۇپ كەتتى. دېرىزىنى، دېرىزىنىڭ ئالدىدىكى ئاقىرىپ تۇرغان فرانسىكى خانىمنىڭ قارىسىنى ئاران ئىلغا قىلىشقا بولاتتى.

ــ ھەي، چىراغنى ياقمامسىلەر؟ مۇشۇمۇ كېسەلگە قارىغانلىقمۇ؟ ــ دەپ تېرىكتى فرانسىكى.

دېرىزە ئالدىدىكى غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇرغان گەۋدە يوقاپ كەتتى. كۈنۈپكا بېسىلىپ قوڭغۇراق جىرىڭلىدى. ھايال ئۆتمەي بىر خىزمەتكار چىراغ ئەكىرىپ تام مەشنىڭ ئۈستىگە قويدى، فرانسىكى خانىم ئېرىدىن:

ــ سىز يېتىپ ئۇخلامسىز ياكى پەسكە چۈشۈپ غىزالىنىۋالامسىز؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ پەسكە چۈشىمەن، ــ دەپ جاۋاب بەردى فرانسىكى ئىنجىقلاپ تۇرۇپ.

ئۇچەيلەن كەچلىك تاماق تەييار بولغۇچە ئالاھازەل بىر سائەت

كۆتتى. بۇ ئارىلىقتا ئۇلار ئۆلۈم سايىسى ئەگىپ يۈرگەن بۇ ئۆيدە جىمجىتلىق ئۈزىراپ كەتسە گويا بىرەر خەتەر يۈز بېرىدىغاندەك بەزىدە تاغدىن ـ باغدىن گەپ قىلىشىپ قويدى.

ئاخىر تاماق كەلتۈرۈلدى. دولۇۋارغا ئۇلار داستىخاندا ناھايىتى ئۈزاق ئولتۇرۇپ كەتكەندەك تۇيۇلدى. ھېچكىم لام ـ جىم دېمىدى، غەزانى ئۇن ـ تىنسىز يېيىشتى. بولكا ئۇۋاقلىرىنى چىمداپ ئېلىپ ئەرمەك قىلىشتى، ئۆي خىزمەتكارى ئاۋايلاپ دەسسەپ ھېچقانداق تاۋۇش چىقارماستىن ئۇلارنىڭ خىزمىتىدە بولدى. چارلىز ئاياغ تۈشىنى ئاڭلىسىمۇ خاپا بولىدىغان بولغاچقا، خىزمەتكارىمۇ پۈتىغا يۇمشاق ساپما كەش كىيىۋالغانىدى. تام سائىتىلا رىتىم بىلەن چىكىلداپ ئۆينىڭ تىنچلىقىنى بۇزۇپ تۇراتتى.

غەزالنىپ بولغاندىن كېيىن دولۇۋار چارچاپ قالدىم، دېگەننى باھانە قىلىپ ھۇجرىسىغا كىرىپ كەتتى. ئۇ دېرىزە تۈۋىگە كېلىپ كۆكتىكى ئايغا ئۈزاق قاراپ تۇردى. ئاي خۇددى يۇپيۇمىلاق، تەڭدىشى يوق چوڭ چىراغقىلا ئوخشايتتى. ئۇ ئاپپاق ئاقارتىلغان داچىلارغا، جىمىرلاپ تۇرغان دېڭىز يۈزىگە نۇر سېپىپ تۇراتتى. دولۇۋار، تېلېگرامام كەلدى، خۇددىپر ئەپەندى چاقىرتىۋېتىپتۇ، دېگەندەك باھانە كۆرسىتىپ بۇ يەردىن چاپسانراق كېتىش كويىغا چۈشتى. بىراق، ئەتىسى ئويغىنىپلا بۇ پىلاننى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ تەسلىكىنى ھېس قىلدى. چۈنكى، فرانسىكى خانىم ئۇنىڭ سۆزلىرىگە بەرىبىر چىنپۇتمەيتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ قورقۇنچاقلىقى ئۇنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى قىلىپ كېلىۋاتقان بارلىق ياخشىلىقلىرىنى پاك ـ پاكىز يۇيۇپ تاشلايتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئاخىر «بوپتۇلا، ئۆزۈم تاپقان بالاغا نەگە باراي دەۋاغا دېگەندەك، ئەمدى ئۆتكەن ئىشقا سالىۋات دەپ تۇرماقتىن باشقا چارە يوق. بۇنداق ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ. ھەرھالدا بۇ كۈنلەر ئۈزاققا بارمايدۇ» دەپ ئويلىدى.

ئەتىسى ھاۋا ناھايىتى ياخشى بولدى. زۇمرەت ئاسماندا

ئالىقانچىلىكىمۇ بۇلۇت كۆرۈنمەيتتى. جەنۇبنىڭ ئوچۇق ھاۋاسىدىن دولۇۋارنىڭ كۆڭلى ئېچىلىپ كەتتى. ئۇ فرانسكىنىڭ يېنىغا بۇنداق ئەتىگەنده كىرىشنى بىئەپ كۆرۈپ سەيله قىلغىلى دېگىز بويىغا كەتتى.

ئۇ چۈشلۈك تاماققا كەلگىنىده خىزمەتكار:

ــ ئەپەندى سىزنى ئۇچ قېتىم سوردى. مالال كۆرمەي ئەپەندىنىڭ يېنىغا چىقىپ باققان بولسىگىز، ــ دېدى.

ئۇ ئۇستىگە چىققاندا فرانسكى دېڭاندا مۈگدىگەنده‌ك ئولتۇراتتى. ئايالى كىتاب كۆرۈۋاتاتتى.

فرانسكى بېشىنى كۆتۈرۈۋىدى، دولۇۋار دەرھال ئەھۋال سوردى:

ــ ئەھۋالىڭىز قانداقراق؟ بۇگۈن رەڭگىرويىڭىز ئوبدانغۇ؟

ــ شۇنداق، خېلىلا ياخشى بولۇپ قالدىم. خېلى ماغدۇرلىنىپ قالغانده‌ك تۇرىمەن. سىز مادرىنا بىلەن تېزرەك تاماق يەپ كېلىڭ، پەيتون بىلەن چۆرگۈلەپ كېلەيلى، ــ دېدى.

فرانسكى خانىم دولۇۋار بىلەن يالغۇز قالغاندا:

ــ قاراڭ، ئۇ بۇگۈن ئۇمىدلىنىپ قاپتۇ. ئەتىگەندىن بېرى كۆپ پىلانلارنى تۈزۈپ كەتتى. ھېلى پارىژدىكى ئۆيىمىزنى بېزەش ئۈچۈن فارفۇر قاچا ـ قۇچا ئالغىلى روئانغا بارىدىغان بولدۇق. ئۇ بارىمىز، دەپ تۇرۇۋېلىۋاتىدۇ. ئەمما، پەيتوننىڭ چايقاشلىرىغا چىدىيالماسلىقى مۇمكىن. مەن يولدا بىر ئىش بولۇپ قالارمىكىن، دەپ ئەنسىرەۋاتىمەن، ــ دېدى.

پەيتون تەييار بولغاندىن كېيىن فرانسكى خانىم بىلەن خىزمەتكار فرانسكىنى ئىككى تەرىپىدىن يۆلەپ پەلەمپەيدىن چۈشۈردى. فرانسكى پەيتونغا چىقىپلا پەيتوننىڭ ئۈستىدىكى لەمپىسىنى كۆتۈرۈۋېتىشنى بۇيرۇدى. ئايالى:

ــ سارىڭ بولدىڭىزمۇ؟ سىزگە شامال تەگمەمدۇ، ــ دەپ ئۇنىمىغانىدى، فرانسكى جاھىللىق قىلىپ:

ــ ياق، ياق، مەن خېلىلا ياخشى، ئوبدانلا بولۇپ قالغانده‌ك

تۇرىمەن، ــ دەپ تۇرۇۋالدى.

پەيتون يۇرۇپ كەتتى. پۇتۇن گاناڭى ئەنگلىيە پاسونىدىكى باغچە دېسە ئاشۇرۇۋەتكەنلىك بولمايتتى. چۈنكى، يولنىڭ ئىككى قاسنىقى كەتكەن باغ ئىدى. ئۇلار ئاندىپ چوڭ يولغا چىققاندىن كېيىن دېگىزنى بويلاپ مېڭىشتى.

فرانسىكى ئەتراپىنى تونۇشتۇرۇپ ماڭدى، گىراف بارسىنىڭ داچىسىنىڭ كۆرسەتتى. ئاندىن باشقىلارنىڭمۇ داچىلىرىنى كۆرسەتتى. ئۇ ناھايىتى خۇشال ئىدى. لېكىن، بۇ ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان ئادەمنىڭ ئۆز كۆڭلىنى زورمۇزور خۇش قىلىشى ئىدى. ئۇ بىلەكلىرىنى كۆتۈرەلمەيتتى. پەقەت بارمىقىنى مىدىرلىتىپ:

ــ قاراڭلار! ئاۋۇ ساينت مارگارىت ئارىلى، باسىم مارشال① ئاشۇ ئارالدىكى قەلئەدىن قېچىپ كەتكەن. ئادەمنىڭ بۇنداق ئىشلارنى تىلغا ئالغۇسى كەلمەيدىكەن، ــ دېدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئەسكىرىي تۇرمۇشنى ئەسلەپ قالدى. بىرنەچچە ئوقىتسىرنىڭ ئىسمىنى ئاتىدى. ئۇلارغا باغلىق بىرنەچچە ھېكايىنى سۆزلەپ بەردى. پەيتون بىر دوقمۇشتىن ئۆتۈۋىدى، پۇتۇن روئان قولتۇقى ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدا نامايان بولدى. قولتۇقنىڭ بىر چېتى ئاپپاق يېزىلارغا، يەنە بىر چېتى بولسا ئاندىبا بوغۇزىغا تۇتىشاتتى. فرانسىكى كىچىك بالدەك خۇش بولۇپ كەتتى:

ــ پاھ، قاراڭلار ! فىلوت ! سىلەر فىلوتنى كۆردۇڭلارمۇ؟

قولتۇقتا ھەقىقەتەن فىلوت بار ئىدى. چوڭ پاراخوتلار سۇدا لەيلەپ تۇراتتى. بۇ غايەت يوغان پاراخوتلارنىڭ پالوبىسىدا خىلمۇخىل ماچتىلار داردىيىپ غەلىتە كۆرۈنۈش ھاسىل

---

① ئاچىل باسىم (1811 ــ 1888) ــ فىرانسىيە مارشالى، 1870 ـ يىلى رولىن ئارمىيەسىگە قوماندانلىق قىلغىنىدا مىيىستا قورشاۋدا قالغان ۋە پىرۇسىيەگە تەسلىم بولغان. 1873 ـ يىلى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان، كېيىن مۇددەتسىز قاماققا ئۆزگەرتىلگەن. ئۇزاق ئۆتمەي تۇرمىدىن قېچىپ چىقىپ مادرىدقا بېرىۋالغان.

قىلغانىدى. پاراخوتنىڭ مۇنارى بىلەن تۇمشۇقى خۇددى يىلتىز تارتماقچى بولغاندەك دېڭىزغا چىلىشىپ تۇراتتى. پاراخوتلار قارىماققا ناھايىتى چوڭ، قوپال بولۇپ، خۇددى دېڭىزنىڭ تېگىگە ئولتۇرغۇزۇۋەتكەندەك كۆرۈنگەچكە، ئۇلارنىڭ سۇدا ئۈزەلەيدىغانلىقىغا كىشىنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيمۇ قالاتتى. ئاجايىپ ئېگىز ۋە يوغان، يۇپيۇمىلاق كەلگەن بىر توپچى پاراخوتنىڭ كۆزىتىش مۇنارى قىيا تاشلارنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان مايماق مۇنارىغىلا ئوخشىشاتتى.

ئۇچ ماچتىلىق بىر كېمە بارلىق يەلكەنلىرىنى ئاچقىنىچە ئۇلارنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ دېڭىزغا قاراپ كەتتى. بۇ يەردە تۇرغان باشقا فىلوتلار ئۇچ ماچتىلىق بۇ چىرايلىق كېمىگە سېلىشتۇرغاندا پولاتتىن ياسالغان غەلىتە مەخلۇقلارغىلا ئوخشايتتى.

فرانسىسكى فىلوتلارنىڭ ناملىرىنى بىر - بىرلەپ ئاتاشقا باشلىدى:

— «گېپېر»، «سوفىلان»، «ئادمىرال روبلى»، «باتۇرلۇق»، «تارمار»، ياق خاتا دەپ قويۇپتىمەن، «تارمار» ئۇ ئەمەس، ماۋۇ شۇ.

ئۇلار كۆرۈنۈشى داچىلارغا ئوخشايدىغان چوڭ بىر بىنانىڭ يېنىغا كەلدى. بۇ بىناغا «روئان قولتۇقى فارفۇر مەھسۇلاتلىرى» دېگەن ۋىۋىسكا ئېسىلغانىدى. پەيتون چىملىقتىن ئۆتۈپ بىنانىڭ ئىشىكىدە توختىدى.

فرانسىسكى كىتاب جازىسىنىڭ ئۈستىگە قويۇشقا ئىككى دانە لوڭقا ئالماقچىدى. ئۇ پەسكە چۈشەلمىگەچكە لوڭقىلارنى باشقىلار ئەكېلىپ كۆرسەتتى. ئۇ ئۇزاق تاللىدى.

— مەن كونا نۇسخىدىن، يەنى گىرېك نۇسخىسىدىن ئالىمەن. بۇنى كۇتۇپخانامنىڭ بۇلۇڭىدىكى كىتاب جازىسىنىڭ ئۈستىگە قويماقچى. شۇ يەرگە قويسام ئۇنى ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپلا كۆرەلەيمەن، — دېدى. ئۇ ئۆرنەكلىرىنى ئىنچىكىلەپ كۆرۈپ

يەنە باشقىلىرىنى ئەكىلىشكە بۇيرۇيتتى. ئاندىن يەنە دەسلەپكىسىنى ئاچىقتۇراتتى. ئۇ ئاقىۋەت تاللاشنى تۇگىتىپ بىر قارارغا كەلدى، پۇل تۆلىدى ۋە دۇكاندىكىلەرگە بۇ نەرسىلەرنى دەرھال ئۆيگە ئەۋەتىپ بېرىشنى بۇيرۇدى.

— مەن بىرنەچچە كۇننىڭ ئىچىدە پارىژغا كېتىمەن، — دەپ ئاگاھلاندۇرۇپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن ئىش پۈتتى. ئۇلار كەينىگە يېنىشتى. دېڭىز ياقىسىنى بويلاپ كېتىۋاتقىنىدا ئۇشتۇمتۇت سوغۇق شامال چىقىۋىدى، فرانسىكى يۆتىلىپ كەتتى.

يۆتەل دەسلەپتە بوشراق ئىدى، بارا - بارا كۈچەيدى. گېلىغا خەپرۇك تىقىلىپ خورۇلداپ كەتتى. يۆتىلىپ نەپەس ئالالمايى قالدى. ھەرقانچە قىلىپمۇ يۆتىلىنى توختىتالمىدى. ئۆيگە يېتىپ كەلگەندە ئۇنى كۆتۈرۈپ ئەكىرىشكە مەجبۇر بولۇشتى. دولۇۋار ئۇنىڭ پۇتلىرىنى كۆتۈرۈپ كېتىۋېتىپ ئۇنىڭ ئۆپكىسى ھەربىر تارتىشقاندا ئىككى پۇتىنىڭمۇ تىترەۋاتقانلىقىنى سەزدى.

فرانسىكىنىڭ يۆتىلى ئىسسىق چۈشەكتىمۇ بېسىقمىدى. ئۇ تاكى يېرىم كېچىگىچە يۆتەلدى. ئۇلار مەست قىلىدىغان دورىلار ئارقىلىق ئۇنىڭ يۆتەل ۋە تىترىكىنى ئاران توختاتتى. فرانسىكى كېچىنى ئولتۇرغان پېتى كىرپىك قاقماي ئۆتكۈزدى.

ئەتىسى سەھەردە ئۇ باشقا گەپ قىلماي ساتىراش چاقىرىشنى بۇيرۇدى، چۈنكى ئۇ ھەر كۈنى سەھەردە ساقال - بۇرۇتىنى پاكىز ئالماي قويمايتتى. مۇشۇ ئىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇۋىدى. بولالماي يېتىۋالدى. دېمى سىقىلىپ نەپەس ئېلىشى قىيىنلاشتى. فرانسىكى خانىم بۇنى كۆرۈپ تەمتىرەپ كېتىپ بايىلا ئۇخلاشقا چىقىپ كەتكەن دولۇۋارنى چاقىرىپ كىرىشكە ئادەم ئەۋەتتى. دولۇۋار كىرىپلا دوختۇر چاقىرىشقا يۈرۈپ كەتتى.

ھايال بولماي ئۇ دوختۇرنى تېپىپ كەلدى. دوختۇر رېتسېپ يېزىپ بەردى ۋە بەزى گەپلەرنى تاپىلىدى. دولۇۋار دوختۇرنى ئۇزىتىپ چىقىپ ئۇنىڭدىن كېسەلنىڭ ئەھۋالىنى سورىۋىدى

دوختۇر:

— كېسەل ئېغىر، ئۇ ئەتە ئەتىگەندە ئۆلۈپ قېلىشى مۇمكىن. سىز بۇنى ئاۋۇ بىچارە جۇۋانغا ئېيتمىڭ. پوپنى چاقىرتىپ كېلىڭلار. ئەمدى بۇ يەردە مەن قىلغۇدەك ئىش قالمىدى. لېكىن، ھاجىتىڭلار چۈشسىلا مەن تەييار، — دېدى.

دولۇۋار فرانسىكى خانىمنى چاقىرىپ:

— ئۇ بولالمىغۇدەك، دوختۇر بىزنى پوپ چاقىرتىڭلار دەيدۇ، سىزنىڭچە قانداق قىلساق بولار؟ — دېدى.

خانىم ئۇندىمەي تۇرۇپ كەتتى. بىرھازادىن كېيىن ئاستاغىنا:

— دۇرۇس، ھەربىر تەرەپتىن قارىغاندىمۇ... پوپ چاقىرغان تۇزۇك... مەن ئاۋۇال ئۇنىڭغا پۈرىتىپ مۇشۇ يەرنىڭ پوپى سىزنى يوقلاپ كەلمەكچىكەن، دەي. ئۇ ئىدىيەدە تەييارلىق قىلىپ تۇرسۇن. راستىنى ئېيتسام ئۇنىڭغا نېمىلەرنى دېيىشنىمۇ ئۇقمايۋاتىمەن. سىز ئېغىر كۆرمەي پوپ تېپىپ كەلسىڭىز، ئەڭ ياخشىسى ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتمەيدىغان بىرسى بولسۇن. ئۇ توۋا ـ ئىستىغپار قىلدۇرسىلا بولدى. باشقا ئىشلارنى ئۆزىمىز قىلىمىز.

دولۇۋار خانىمنىڭ دېگىنى بويىچە ياشانغان، ناھايىتى مۇلايىم بىر پوپنى باشلاپ كەلدى. پوپ كېسەلنىڭ يېنىغا كىرىشىگە، فرانسىكى خانىم چىقىپ كەتتى. ئۇ قوشنا خانىغا كىرىپ دولۇۋارغا:

— ئۇ بەك قورقۇپ كەتتى. مەن پوپ توغرۇلۇق سۆز ئېچىشمىغىلا ئۇنىڭ چىرايى گويا ھازىرلا... قورقۇنچلۇق قىياپەتكە كىردى. ئۇنىڭ، ئۇنىڭ كۆڭلى تۇيدى... ئۆزىنىڭ يەنە نەچچىلا سائەت ۋاقتى قالغانلىقىنى بىلدى، — دېدى.

فرانسىكى خانىمنىڭ چىرايى بەك تاتىرىپ كەتكەنىدى، سۆزىنى تەستە داۋاملاشتۇردى:

— مەن ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى چىرايىنى ئەبەدىي ئۇنتۇيالمايمەن. شۇنى جەزم قىلىمەنكى، ئۇ چوقۇم ئەزرائىلنىڭ

ئۆز يېنىدا تۇرغانلىقىنى كۆردى... ئۆلۈمنى كۆردى.

پوپنىڭ سۆزلىرى ئۇلارغا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. پوپنىڭ قۇلىقى سەل ئېغىر بولغاچقا، ئۇنلۈك گەپ قىلاتتى:

— ئۇنداق ئىش ئەمەس. ئۇنداق ئىش يوق. سىزنىڭ كېسىلىڭىز بار، ئەمما ئۇنچىلىك خەتەرلىك ئەمەس. مەن بىر دوست سۇپىتىدە، قوشنا سۇپىتىدە سىزنى يوقلاپ كىردىم.

ئۇلارغا فرانسىسكنىڭ سۆزلىرى ئاڭلانمايتتى.

بوۋاي يەنە سۆزلىدى:

— ياق، مەن سىزگە شاھادەت شارابى تۇتمايمەن. بۇ ھەقسىز ياخشىلانغاندا سۆزلىشەيلى. لېكىن، سىز مەن قېشىڭىزغا كەلگەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ تۇۋا قىلىۋالمىسىز؟ مەن سىزنىڭ توۋۇڭىزنى قوبۇل قىلىشقا دائىم تەييار. چۈنكى، مەن قويچىغا ئوخشاش ئادەممەن. ئۆزۈمنىڭ قويلىرىنى داۋاملىق ئەگىرى يولدىن توسۇپ توغرا يولغا يېتەكلەپ تۇرىمەن.

فرانسىسكى گەپ قىلدى بولغاي خىلىغىچە ھېچ نەرسە ئاڭلانمىدى.

كېيىن يەنە پوپنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. ئەمدى ئۇنىڭ ئاھاڭى پۈتۈنلەي ئۆزگەرگەن بولۇپ، خۇددى چېركاۋدىكىدەك ياڭراق ئىدى:

— ئاللا چەكسىز مېھرىباندور، ئوغلۇم، ماڭا ئەگىشىپ تۇۋا قىلىش سۇرىسىنى ئوقۇڭ. يادىڭىزدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. مەن باشلاپ بېرەي: «مەن سىزگە — قۇدرەتلىك ئىگەمگە تۇۋا قىلىمەن... پاك مۇقەددەس بۇۋى مەريەمگە تۇۋا قىلىمەن...»

پوپ ئۇنىي يېتىشۋالسۇن دەپ توختاپ ـ توختاپ ئوقۇدى. ئاخىرىدا:

— ئەمدى تۇۋا قىلىڭ... — دېدى.

ياش خانىم ۋە دولۇۋار دېمىنى چىقىرالماي ئولتۇرۇپلا قالدى. ئۇلار ھاياجانلانغان، تەشۋىشلەنگەن ھالدا گەپكە قۇلاق سالاتتى.

ئۇيغۇر كتاب تورىدىكى www.uyghurkitap.com

كېسەل نېمىلەرنىدۇر دېگەندىن كېيىن پوپ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى تەكرارلىدى:

ــ ئىلگىرى سىز ھاۋايى ھەۋەسلەردە بولغانىكەنسىز... ئوغلۇم، ئۇ قايسى خىلدىكى ھاۋايى ــ ھەۋەس ئىدى؟

شۇ ئان خانىم ئورنىدىن تۇردى ــ دە:

ــ بىز پەسكە چۈشۈپ گۈللۈكتە بىرپەس تۇرايلى. ئۇنىڭ مەخپىيەتلىكىنى ئاڭلىمايلى، ــ دېدى.

ئۇلار ئىشىك تۈۋىدىكى بىر تاش ئورۇندۇقىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇلارنىڭ بېشى ئۈستىدە شاخلاپ ھۇپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن بىر تۈپ ئەتىرگۈل بار ئىدى. ئالدىدا بولسا بىر تۈپ تاشگۈل ئەتراپقا خۇش پۇراق چېچىپ تۇراتتى.

بىرنەچچە مىنۇتلۇق جىمجىتلىقتىن كېيىن دولۇۋار ئېغىز ئاچتى:

ــ سىز پارىژغا بۇ يەردە خېلى ئۇزاق تۇرغاندىن كېيىن قايتامسىز؟

ــ ياق، ھەممە ئىش تۈگىسە دەرھال قايتىمەن.

ــ ئون كۈنلەردىن كېيىنمۇ؟

ــ ھەئە، ئەڭ كۆپ بولغاندا ئون كۈندەك ھايال بولارمەن.

ــ ئۇنىڭ بىرمۇ تۈغقىنى يوقمۇ؟

ــ ئاتا ــ ئانىسى ئۇ كىچىك چاغدىلا ئۆلۈپ كېتىپتىكەن، بىرنەچچە يىراق تۈغقىنى بار ئىكەن.

ھەر ئىككىسىنىڭ كۆزى تەڭلا بىر ھەسەل ھەرىسىگە چۈشتى. ھەرە گۈلدىن ــ گۈلگە ئۇچۇپ يۈرەتتى. ئىككى قانىتى توختىماي تىترەيتتى. گۈلنىڭ ئۈستىگە قونۇۋالغاندىن كېيىن ھەرىكىتى ئاستىلايتتى ــ يۇ، پۈتۈنلەي توختاپ قالمايتتى. ئۇلار ئۇنىڭغا قارىغىنىچە خېلى ۋاقىت جىم ئولتۇرۇشتى. ھېچكىم پاراڭ قىلمىدى.

خىزمەتكار كېلىپ پوپنىڭ ئىشىنى تۈگەتكەنلىكىنى خەۋەر قىلغاندىن كېيىن ئۇلار بىرلىكتە يۇقىرىغا چىقتى.

تۇنۇگۇن ئاخشامدىن تارتىپ فرانسىكى تېخىمۇ جۇدەپ كەتكەنىدى.

پوپ ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— خوش ئوغلۇم، ئەتە سەھەردە يەنە كېلىمەن، — دەپ خوشلىشىپ كېتىپ قالدى.

پوپ ئۆيدىن چىقىپ كېتىشى بىلەنلا دېمى سىقىپ تۇرغان كېسەل ئىككى قولىنى مۇشكۇلدە كۆتۇرۇپ ئايالغا يالۋۇردى:

— قۇتۇلدۇرۇڭ ! سۆيۈملۈكۈم مېنى قۇتۇلدۇرۇڭ. مەن ئۆلۈشنى خالىمايمەن... مەن ئۆلۈشنى خالىمايمەن... ئاھ، مېنى قۇتۇلدۇرۇۋالساڭلارچۇ !... ماڭا نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار. دوختۇرنى چاقىرىڭلار... نېمە دورا يە دېسەڭلار يەي... مەن خالىمايمەن... خالىمايمەن...

ئۇ يىغلاپ تاشلىدى. تامچە ـ تامچە ياشلىرى ئۇنىڭ بىر تېرە بىر ئۇستىخان بولۇپ قالغان مەڭزىنى بويلاپ ئېقىشقا باشلىدى. ئۇ خۇددى كىچىك بالىلارغا ئوخشاش ئېزىلىپ يىغلايتتى. ئۇنىڭ قوللىرى يەنە كارىۋاتقا تاشلاندى، خۇددى بىرنەرسىنى ئىزدەشتۇرۇۋاتقاندەك بىر خىل رىتىمدا توختىماي ھەرىكەتلىنىشكە باشلىدى.

فرانسىكى خانىمىمۇ يىغلىۋەتتى. ئۇ ئۆكۈنۈپ تۇرۇپ:

— نەدىكى گەپنى قىلىۋاتىسىز... ھېچ ئىش بولغىنى يوق. ئەتىلا ياخشى بولۇپ قالىسىز، سىز تۇنۇگۇنكى سەيلىدە چارچاپ قالدىڭىز، — دېدى.

فرانسىكى شۇنچىلىك تېز سۈرئەتتە ھاسىرايتتىكى، قېتىم سانىنى ساناشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ نەپىسى شۇنچىلىك ئاجىز ئىدىكى، ئاڭلاشمۇ تەس ئىدى. ئۇ توختىماي مۇنداق دەيتتى:

— مەن ئۆلۈشنى خالىمايمەن... ئاھ خۇدا !... ئاھ خۇدا ! نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدىغاندۇ... ھېچنېمىنى كۆرەلمەيدىغان... بولدۇم... مەڭگۇ كۆرەلمەيمەن... ئاھ، خۇدا...

ئۇنىڭ كۆزلىرى يۇقىرىدىكى بىرلا نۇقتىغا تىكىلگەن بولۇپ، باشقا ئادەم كۆرەلمەيدىغان نەرسىنى ـــ ئاجايىپ قورقۇنچلۇق نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغاندەك ئىدى. بۇنى ئۇنىڭ مىدىرلىمايا تۇرغان كۆز قارىچۇقىدا ئىپادىلىنىۋاتقاندەك ۋەھىمىدىن كۆرۈۋالغىلى بولاتتى. ئۇنىڭ قوللىرى جان تالاشقاندەك قورقۇنچلۇق ھەرىكەتلىنەتتى. ئۇ توساتتىن قاتتىق بىر سىلكىندى ـ دە، جالاقلاپ تىترەشكە باشلىدى.

ـــ گۆر... مەن... ئاھ خۇدا...

ئۇ بىردىنلا تىنچىپ قالدى. ئەمما ھاسىرايتتى. چىرايى بەكلا سەتلىشىپ كەتتى.

ۋاقىت ئۆتمەكتە... يېقىنلا يەردىكى موناستىرنىڭ قوڭغۇرىقى چېلىندى، چۈش بولغاندى. دولۇۋار تاماق يېيىش ئۈچۈن چىقىپ كېتىپ بىر سائەتلەردىن كېيىن قايتىپ كەلدى. فرانسىكى خانىم ھېچ نەرسە يېگىلى ئۇنمىدى. كېسەل بولسا مىدىر ـ سىدىر قىلماي ياتاتتى. بارماقلىرى كىرلىكنى خۇددى تارتىپلا يۇزىگە يېپىۋالماقچى بولۇۋاتقاندەك مىجىقلايتتى.

خانىم كارىۋاتنىڭ ئايىغىدا ئورۇندۇقتا ئولتۇراتتى. دولۇۋارمۇ بىر ئورۇندۇق ئەكېلىپ ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇردى. ئىككىيلەن مۇشۇ تەقلىدتە ئۇن ـ تىنسىز ئولتۇردى. دوختۇر ئەۋەتكەن سېستىرامۇ دېرىزە تۈۋىدە مۈگدەپ ئولتۇراتتى. دولۇۋارنىمۇ مۈگدەك باستى. ئۇ توساتتىن خۇددى بىرنەرسىنى سەزگەندەك چۆچۈپ، كۆزلىرىنى ئېچىپ فرانسىكىنىڭ كۆزلىرىنىڭ يۇمۇلۇپ قالغانلىقىنى كۆردى. بۇغدىيىكى بىر ـ ئىككى مىدىرلىدى، جاۋغىيىدىن سۇسقىنا قان ئېقىپ چىقىپ كۆڭلىكىگە چۈشتى. ئۇنىڭ قوللىرى قىمىرلىمايتتى، نەپىسىمۇ توختىغاندى.

خانىم بۇنى چۈشىنىپ چىرقىرىۋەتتى ۋە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ بېشىنى كارىۋاتقا قويۇپ ئۇن سېلىپ يىغلىدى. گاڭگىرىغان دولۇۋار ئاڭسىزلارچە كىرىست سىزدى. سېستىرامۇ چۆچۈپ ئويغىنىپ يېقىن كېلىپ قارىدى ـ دە:

— تۇگەپتۇ! — دېدى.

دولۇۋار ئۆزىنى تۇتۇۋالغاندىن كېيىن خۇددى ئېغىر يۈكتىن خالاس بولغاندەك كۆكسىنى تولدۇرۇپ نەپەس ئېلىۋالدى.

— مەن بۇنداق تېز بولار، دەپ ئويلىمىغانىدىم، — دېدى ئۇ تۆۋەن ئاۋازدا.

دەسلەپكى ھودۇقۇشلار ئۆتۈپ كەتتى. يىغا - زارلار تۇگىدى. ئەمدى ھەممەيلەن ئاخىرەتلىك ئىشلار بىلەن بەند بولدى. دولۇۋار چېپىپلا يۈردى.

ئۇ قىلىدىغان ئىشلىرىنى تۈگىتىپ قايتىپ كەلگەندە قورسىقى ئېچىپ ئۇچەيلىرى چاپلىشىپلا قالغانىدى.

فرانسكى خانىمۇ زورلاپ ئازغىنا نەرسە يېدى. ئاندىن ئىككىيلەن مېيىتقا ھەمراھ بولۇپ ئولتۇرۇشتى.

كارىۋاتنىڭ بېشىدىكى تومپۇچكىنىڭ ئۈستىدە ئىككى تال شام يېنىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ قېشىدا بىر تەخسە بار ئىدى. سېرىق ئارچا شېخى تېپىلمىغاچقا، تەخسىگە ئۇياتچان ئوت چىلانغانىدى. مېيىتنىڭ يېنىدا ئىككىيلەنلا بولۇپ، ئۇلار بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي مېيىتقا قارىغىنىچە خىيال سۈرەتتى.

مېيىتنىڭ يېنىدا ئولتۇرغاچقا، دولۇۋار ئەنسىزلىككە چۆمگەنىدى. كۆزلىرىنى مېيىتتىن ئۈزمەيتتى. سەكرەپ تۇرغان شامنىڭ يورۇقىدا مېيىتنىڭ مەڭزى تېخىمۇ ئولتۇرۇشقانىدەك كۆرۈنەتتى. مانا بۇ ئۇنىڭ دوستى. تۇنۇگۈنلا پاراڭلاشقان چارلىز فرانسكى ئىدى ! مانا بىر جان تۇگىدى، تەلتۆكۈس تۇگىدى.

نېمىدېگەن غەلىتە، قورقۇنچلۇق ئىش ! ئۆلۈم خەۋپىدىن قورقۇپلا يۈرىدىغان نوبېر دې فالېنى بىر چاغدا: «ئادەم ئۆلىدۇ، قايتا تىرىلمەيدۇ» دېگەنىدى، شۇ سۆزلەر دولۇۋارنىڭ يادىغا كەچتى. دۇنيادا تۇمەنلىگەن ئادەملەر تۇغۇلىدۇ، ياشايدۇ. ئۇلار ئاساسەن بىر - بىرىگە ئوخشايدۇ. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى، ئېغىز - بۇرنى، بېشى بار. كاللىسىدا ئىدىيە - پىكىر بار. لېكىن، ياتقان مۇشۇ كىشىلا مەڭگۇ تىرىلمەيدۇ. ئۇ ئەمدى ياشىيالمايدۇ.

نەچچە يىللاردىن بېرى ئۇمۇ باشقىلارغا ئوخشاش ياشىغان، يېگەن ـ ئىچكەن، كۈلگەن، سۆيگەن، ئۇمىدلەنگەن. لېكىن، ھازىر ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ھەممە ئاخىرلاشتى. ئەبەدىي تامام بولدى. ھايات دېگەن مۇشۇنچىلىكلا. ئاخىر كېلىپ ئۇمۇ تۈگەيدۇ. بىر ئادەم تۇغۇلۇپ ئۆسىدۇ، يايرايدۇ. ئارزۇ قىلىدۇ، ئاندىن ھەممىدىن جۈدا بولىدۇ. ئۇ مەيلى ئەر ياكى ئايال بولسۇن، بەربىر بۇ دۇنياغا قايتا كېلەلمەيدۇ. لېكىن، ھەرقانداق ئادەم شۇنداق قىزغىن، ئەمما مەڭگۈ ئەمەلگە ئاشۇرالمايدىغان ياشاش ئارزۇسى بىلەن كېتىدۇ. ھەربىر ئادەم ئۆزىچە بىر دۇنيا. ئۇ مۇشۇ كەڭ ئالەمدە ياشايدۇ. ئەمما، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە جېنىدىن ئايرىلىپ تۇپراققا ئايلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن يەنە يېڭى بىخلار ئۇنۇپ چىقىدۇ. ئوت ـ چۆپ، دەل ـ دەرەخ، ئۇچار قۇش، جانۇجانىۋارلار... ئىشقىلىپ ھەننىۋاسى. مەۋجۇداتلار ئۇنىدۇ، تۇغۇلىدۇ ۋە ئاخىر ئۆلىدۇ. ئۆلگەندىن كېيىن باشقا جىسمغا ئايلىنىپ كېتىدۇ. قۇرت ـ قوڭغۇزمۇ، ئىنسانلارمۇ، پىلانېتلارمۇ، ئومۇمەن ھەممىلا جانلىق نەرسە ئۆلىدۇ. قايتا تىرىلمەيدۇ.

دولۇۋارنى نائېنىق، چېكى يوق، ئېغىر ۋەھىمە چۈلغىۋالدى. بۇ چېكىگە كۆز يەتمەيدىغان، قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان بوشلۇقتىن قورقۇش بولۇپ، بۇ بوشلۇق بارلىق جانلىقلارنى خاراب قىلاتتى. بىچارە جانلار ئۇنىڭ تەھدىتى ئالدىدا تىز پۈكەتتى. قۇرت ـ قوڭغۇزلارمۇ ياشاش ئۈچۈن تىركىشىدۇ، بىراق بۇ جانىۋارلارنىڭ ئۆمرى قانچىلىك بولىدۇ؟ ئىنسانلارچۇ؟ ئاران نەچچە ئون يىللار ياشىيالايدۇ؛ ھەتتا يەرنىڭ ئۆمرىنىمۇ ھېسابلاپ چىققىلى بولىدۇغۇ؟ شۇڭا ھەممىسى پەرقسىز. بەزىلەر سۇبھى تاڭنى بىرنەچچە قېتىم ئارتۇق كۆرۈۋالىدۇ شۇ. پەرق پەقەت مۇشۇنىڭدىلا!

دولۇۋار مېيىتقا قارىماسلىققا تىرىشتى.

فرانسىسكى خانىم بېشىنى ساڭگىلاتقان ھالدا ئولتۇراتتى.

قارىغاندا ئۇمۇ ئۆز خىيالى بىلەن بەند ئىدى. تۆكۈلۈپ چۈشكەن ئالتۇندەك چاچلار، چىرايىدا ئەكس ئەتكەن مىسكىنلىك ئۇنى ئاجايىپ چىرايلىق كۆرسىتەتتى. يىگىتنىڭ كۆڭلىدە تاتلىق بىر سېزىم پەيدا بولدى. «مەن يەنە ياشايمەن، شۇنداق ئىكەن. نېمانچە قايغۇرىمەن» دەيدىغان خىيال ئۇنى قايتا ئۇمىدلەندۈردى.

خانىم چوڭقۇر خىيالغا پاتقانلىقتىن ئۇنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ تۇرغانلىقىنى سەزمەيتتى. دولۇۋار: «مۇھەببەت ـ ھاياتتىكى بىردىنبىر گۈزەل نەرسە ! ياخشى كۆرگەن قىز قوينۇڭدا بولسا بولدى بەس ! بەخت دېگەن شۇ !» دەپ ئويلىدى.

ئۆلۈپ ياتقان ئادەمنىڭ تەلىيى بار ئىكەن. مۇشۇنداق ئەقىللىك ھەم گۈزەل جورىغا ئىگە بوپتۇ. بۇلار قانداق تونۇشقاندۇ؟ بۇ نازىنىن قانداقمۇ مۇنۇ يا سۆزدە، يا چىرايىدا يوق، ھەتتا يانچۇقىدىمۇ ھېچنېمە يوق ئادەملەرگە تېگىپ قالغاندۇ؟ بۇ گۈزەل قانداق قىلىپ بۇ گادايىنى راۋرۇس بىر جانابقا ئايلاندۇرغاندۇ؟

دولۇۋار تۇرمۇشتىكى ھەر خىل مەخپىيەتلىكلەرنى ئېسىگە ئالدى. كىشىلەرنىڭ گىراف فوتلارك توغرىسىدا دېيىشكەن «ئۇلارنىڭ تۇيىنى فوتلارك ئۆزى قىلىپ قويۇپتىكەن، تويلۇقنىمۇ فوتلارك بېرىپتىكەن» دېگەن سۆزلىرى يادىغا كەلدى.

ئۇ ئەمدى قانداق قىلار؟ كىمگە تېگەر؟ مالىر خانىم پەرەز قىلغاندەك بىر پارلامېنت ئەزاسىغا ياكى بىرەر ئىستىقباللىق ياش يىگىتكە تېگەرمۇ؟ فرانسىسكىدىنمۇ قالتىسراق باشقا بىر فرانسىسكىنى تاپارمۇ؟ ئۇنىڭ بۇ ھەقتە ئويلىغىنى بارمىدۇ؟ ھازىر نېمە ئويلاۋاتىدىغاندۇ؟ بۇلارنى دولۇۋارنىڭ بەك بىلگۈسى كېلەتتى. بىراق، «ئۇنىڭ نېمە قىلىدىغانلىقى بىلەن نېمە كارىم؟» دېگەن سۆز بىلەن ئۆزىنى پەرۋاسىزلىققا سالاتتى. ئۇ ئاخىر ئۆزىدىكى خاتىرجەمسىزلىكنىڭ مەخپىي شۇنداقلا تېخى ناھايىتى ئېنىقسىز بىر خىل روھىي ھالەتنىڭ مەسۇلى

ئىكەنلىكىنى سەزدى. بۇ تۇيغۇ ئادەتتە ئۆزىگىمۇ قاراڭغۇ ئىدى. مانا هازىر ئۇ ئاشكارىلىنىپ قالدى. «هە راستلا، نېمە ئۈچۈن ئۇنى قولىغا كەلتۈرۈشكە ئۇرۇنۇپ كۆرمەيمەن؟ ئۇ ماڭا جورا بولسا ياردىمى تېگىدۇ. مېنىڭ يولۇم ئېچىلىدۇ. تەدرىجىي ئۆرلەيمەن. ئالدىم يورۇق بولىدۇ.» ئۇ ئۆزىنىڭ مۇڭۇپىقىيەت قازىنىشىغا ئىشىنەتتى. چۈنكى، بۇ چوكانىنىڭ ئۆزىنى ياقتۇرىدىغانلىقى ئۈنىڭغا ئايان ئىدى. خانىمنىڭ ئۈنىڭغا بولغان پوزىتسىيەسى «هېسداشلىق»تىن هالقىپ كەتكەنىدى. مىجەز - خاراكتېرىدىكى ئوخشاشلىقمۇ ئۇلارنى بىر - بىرىگە يېقىنلاشتۇرۇپ، سىرداشلىقنىڭ كۆرۈنمەس يىپى بىلەن باغلاپ تۇراتتى. خانىم دولۇڭارنىڭ ئەقىللىك، كەسكىن، ئىرادىلىك ئىكەنلىكىنى، ئۈنىڭغا ئىشەنسە بولىدىغانلىقىنى بىلەتتى.

مۇشۇنداق جىددىي پەيتتە ئۇنى خانىم چاقىردى. نېمە ئۈچۈن ئۇ دولۇڭارنىلا چاقىرىدۇ؟ ئەجەبا، بۇ چاقىرىقنىڭ ئۆزى بىر خىل تاللاش، ئېتىراپ قىلىش، قارار چىقىرىش ئەمەسمۇ؟ تۇل قېلىش ئالدىدا تۇرغان بىر چاغدا دولۇڭارنى خىيالىغا كەلتۈرۈشنىڭ ئۆزى ئۇنىڭ كەلگۈسىدىكى يېڭى هەمراهى، يېڭى جۈپتى توغرىسىدا ئويلىغانلىقىدىن دېرەك بەرمەمدۇ؟

دولۇڭار ئۆگۈنلۈككە كېتىدىغان بولغاچقا، بۇ مەسىلىنى دەرهال ئېنىقلاپ بىلۈۋالغۇسى كېلەتتى. يەنە كېلىپ ئۇ ياش چوكان بىلەن بۇ ئۆيدە تۇرىۋەرسە ئەپلەشمەيتتى. شۇڭا، ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇش كېرەك. پارتىزىغا مېڭىپ كەتكۈچە ئۇنىڭ پىلانىنى ئەپچىللىك بىلەن بىلۈۋىلىش لازىم. بولمىسا ئۇ باشقا بىرسىنىڭ تەلىپىگە ماقۇل بولۇپ قالسا ئىش چاتاق بولىدۇ.

ئۆينىڭ ئىچى جىمجىت بولۇپ، تام مەش ئۇستىدىكى سائەتلا رىتىملىق چىكىلداپ تۇراتتى.

— سىز بەك چارچاپ كەتتىڭىز - هە؟ — دەپ پىچىرلاپ سورىدى دولۇڭار.

— هەئە، مەن هېرىشتىن تولىراق پەرىشان بولۇۋاتىمەن.

ئۇلار پىچىرلىشىپ سۆزلەشكەن بولسىمۇ، ئاۋازى بۇ جىمجىت، سۇرلۇك ئۆيدە باشقىچە جاراڭلىق ئاڭلىنىپ ۋە ئۇشتۇمتۇت بىلىنىپ ھەر ئىككىلىسىنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئۇلار ئىختىيارسىز ھالدا خۇددى مەيىت بىرنەچچە سائەتنىڭ ئالدىدىكىگە ئوخشاش تۇيۇقسىزلا ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىدىغاندەك، ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالمىدىغاندەك تەڭلا ئۆلۈكنىڭ چىرايىغا قاراشتى.

— بۇ مۇسىبەت سىزگە بەك ئېغىر زەربە بولدى، ئەمدى سىزنىڭ تۇرمۇشىڭىز ئۆزگىرىدۇ، پىكىرلىرىڭىزمۇ چېچىلىدۇ، — دېدى دولۇۋار ئۆزىنى سەل توختىتىۋېلىپ. خانىم ھېچ نەرسە دېمەي ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى.

— ياپياش تۇرۇپلا تەنها بولۇپ قالدىڭىز. بۇنىڭغا كىشىنىڭ ئىچى سىيرىلىدۇ، — دېدى دولۇۋار بىرئازدىن كېيىن، — سىزگە شۇنى دەپ قويايكى، ھەرقانداق ئەھۋالدىمۇ ئارىمىزدا كېلىشىم بارلىقىنى ئۇنتۇمايسىز. مەن ھەرقانداق چاغدا سىزنىڭ خىزمىتىڭىزگە تەييارمەن. مېنىڭ بارلىقىم سىزگە مەنسۇپ.

فرانسىكى خانىم ئۇنىڭغا قولىنى ئۇزارتتى ۋە قاراپ قويدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە مىسكىنلىك ۋە مىننەتدارلىق ئەكس ئېتەتتى. دولۇۋار ھاياجانلىنىپ كەتتى.

— رەھمەت سىزگە. سىز بەك ياخشى يىگىتسىز. ئەگەر سىزنىڭ ماڭىمۇ ھاجىتىڭىز چۈشۈپ قالمىدىغان بولسا، مەنمۇ سىزگە «ماڭا ئىشىنىڭ» دېيەلەيمەن.

دولۇۋار ئۇنىڭ ئۇزارتقان قولىنى چىڭ سىقتى. شۇ ئان يۇرىكى ئوت بولۇپ يېنىپ بۇ قولنى سۆيۈپ قويغۇسى بەكمۇ كەلدى. ئۆزىنى پەقەتلا تۇتالماي ئاخىر قەتئىي نىيەتكە كەلدى ـ ده، بۇ نازۇك، ئىسسىق قولنى ئۇزاق سۆيدى.

دولۇۋار دوستلارچە كۆيۈمچانلىقىنى چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىشىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىنى ئويلاپ، ئۇنىڭ قوللىرىنى قويۇۋەتتى.

فرانسسكى خانىم هالسىز قوللىرىنى تىزىغا قويدى ـ دە، جىددىي قىياپەتتە:

ـــ شۇنداق، مەن يالغۇز قالدىم، بىراق غەيرەت قىلىمەن... ـــ دېدى.

دولۇژار ئىشنى نەدىن باشلاشنى، ئۇنى خوتۇنلۇقىغا ئالسا ئۆزىنىڭ قانچىلىك بەختلىك بولىدىغانلىقىنى قانداق ئىپادىلەشنى بىلمەيتتى. دەرۋەقە، ھازىر مۇشۇ سورۇندا، ئۆلۈكنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئۇنىڭغا ئۆز كۆڭلىنى ئىزھار قىلغىلى بولمايدۇ، لېكىن گەپنى ئەگىتىپ ئېپىنى كەلتۈرۈپ بۇنى پۇرىتىپ قويمايمۇ بولمايتتى.

سوزۇلۇپ ياتقان جەسەت گويا ئۇلارنىڭ ئارىسىغا تىقىلىپ پۈتلىكاشاڭ بولۇۋاتقاندەك دولۇژارنى ئوڭايسىزلاندۇراتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە دولۇژار دۇملەكلىك ئۆيدىكى غەيرىي بىر خىل پۇراقتىن بىئارام بولۇۋاتاتتى. بۇ سېسىغان ئۆپكىدىن چىقىۋاتقان، ئادەتتە ئۆلۈك قاچىلانغان ساندۇقلاردا بولىدىغان پۇراق ئىدى. مېيىت ئۆزىگە ھەمراھ بولۇۋاتقان ھايات تۇغقانلىرىنى مۇشۇنداق سېسىقچىلىقتا قالدۇراتتى.

ـــ دېرىزىنى ئېچىپ قويسام بولامدۇ؟ ئۆينىڭ ھاۋاسى ياخشى ئەمەس، ـــ دەپ سورىدى دولۇژار.

ـــ ئەلۋەتتە بولىدۇ. ماڭمۇ شۇنداق بىلىنىۋاتىدۇ.

دولۇژار بېرىپ دېرىزىنى ئېچىۋەتتى. سالقىن شامال ئورمانىنىڭ خۇش پۇرىقىنى ئېلىپ كىردى ـ دە، كارىۋاتنىڭ بېشىدىكى شاملارنى لىپىلدىتىۋەتتى. كۆكتىكى ئاي خۇددى ئالدىنقى كېچىدىكىدەك داچىلارنىڭ ئاپپاق تاملىرىنى يورۇتاتتى، دېڭىز يۈزىدە جىمىرلاپ شولا چاچاتتى. دولۇژار ساپ ھاۋادىن قانغۇچە نەپەس ئالدى. ئۆزىگە كۈز قىسىۋاتقان ئۇمىد، بەختتىن ھاياجانلاندى.

ـــ سىزمۇ كېلىپ ساپ ھاۋادىن نەپەس ئېلىۋېلىڭ. ھاۋا ئىنتايىن ساپ ئىكەن.

فرانسسکی خانىم دېرىزه تۇڭگه ئاستا كېلىپ ئۇنىڭ بىلەن قاتارلىشىپ تۇردى.

ــ مېنىڭ سۆزلىرىمگه قۇلاق سېلىڭ. مەن سىزنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىمنى چۈشىنىشىڭىزنى سورايمەن، ــ دەپ سۆزىنى باشلىدى دولۇۋار، ــ بۇ ئەھۋالدا سىزگه بۇنداق گەپلەرنى دەپ ئولتۇرغىنىمغا خاپا بولماڭ، ئۆگۈنلۈككه قايتىپ كەتمەكچىمەن. بۇ گەپلەرنى سىز پارىژغا بارغاندا دېسەم بەك كېچىكمەمەن. شۇڭا، هازىرلا دەۋالاي. مەن شۇنى دېمەكچىمەنكى، سىزگه مەلۇم، مەن پۇلىمۇ، ئىجتىمائىي ئورنىمۇ يوق بىر ئادەممەن، لېكىن مېنىڭ غەيرىتىم، ئىرادەم بار، ئاز ـ تولا ئەقلىممۇ بار. ئۇنىڭ ئۈستىگه، هازىر مەن ماڭدىغان يولۇمنى تېپىۋالدىم. روناق تاپقان بىر ئادەم بىلەن بىللە بولۇشنىڭ پايدىسىنى هەممە كىشى ئوبدان بىلىدۇ، بىراق ئەمدى يول تېپىپ ئىلگىرىلەۋاتقان كىشىنىڭ ئاقۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى قىياس قىلماق تەس. خانۇەيران بولۇشمۇ، گۇللەپ كېتىشمۇ مۇمكىن. بۇنى ئويلاشماي بولمايدۇ.

ــ ئىككىنچى بىر گەپ، ئىلگىرى ئۆيىڭىزده سىزگه «مېنىڭ ئارزۇيۇم سىزدەك بىر ئايالنى ئېلىش» دېگەنىدىم. بۇگۈن بۇ سۆزۈمنى قايتا تەكرارلايمەن. سىز هازىرلا جاۋاب بېرىشكه ئالدىرىماڭ. مەن دەيدىغىنىمنى دەۋالاي، مەن سىزگه تەلەپ قويمايمەن، سەۋەبى هازىر بۇ ئورۇندا بۇنداق تەلەپنى قويسام ئەپلەشمەيدۇ. سىزگه شۇنىلا چۈشەندۈرۈپ قويماقچىمەنكى، مېنىڭ ئۆمۈرلۈك بەختىم سىزنىڭ بىرلا ئېغىز سۆزىڭىزگه باغلىق. سىز ئۆز خاهىشىڭىز بىلەن مېنى يا ئۆزىڭىزنىڭ سىرداش دوستىڭىزغا، يا ئېرىڭىزگه ئايلاندۇرالايسىز. مېنىڭ بارلىقىم سىزگه مەنسۇپ. مەن سىزنىڭ هازىر جاۋاب بېرىشىڭىزنى تەلەپ قىلمايمەن. بۇ سورۇندا بۇ توغرىدا سۆزلىشىشنى تېخىمۇ خالىمايمەن. قارارىڭىزنى ماڭا پارىژدا كۆرۈشكىنىمىزده ئېيتىپ بېرەرسىز. شۇنىڭغىچه بۇ گەپنى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

هەرگىز تىلغا ئالمايمەن بولامدۇ؟

دولقۇن بۇ گەپلەرنى بىراقلا دەپ تۇگەتتى. بۇ ئارىلىقتا گويا بۇ سۆزلەرنى تۇن قاراڭغۇسىغا دەپ بېرىۋاتقاندەك خانىمغا پەقەتلا قارىيالمىدى. خانىم بولسا ئۇنىڭ سۆزلىرى قۇلىقىغا كىرمەيۋاتقاندەك مىدىر ـ سىدىر قىلماي ئايدىڭدا ئاقىرىپ تۇرغان تالاغا تىكىلگىنىچە تۇردى.

ئۇلار لام ـ جىم دېمەي خىيال بىلەن دېرىزە تۇۋىدە خېلى تۇرۇشتى. ئاخىر فرانسىكى خانىم:

ـــ مەن توڭلاۋاتىمەن، ـــ دېدى ـ ده، كارىۋاتنىڭ يېنىغا كەتتى. دولقۇنمۇ ئۇنىڭغا ئەگەشتى. ئۇ كارىۋاتنىڭ يېنىغا بېرىپلا جەسەتنىڭ رەسمىي سېسىقىغا باشلىغانلىقىنى سەزدى، ئورۇندۇقنى كەينىگىرەك يۆتكەپ:

ـــ ئۇنى ئەتىلا دەپنە قىلىۋەتمىسەك بولمىغۇدەك، ـــ دېدى.

ـــ شۇنداق قىلىمىز دېيىشىپ قويغان. ياغاچچى سائەت سەككىزلەردە كېلىدۇ.

دولقۇن ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ:

ـــ هەي بىچارە يىگىت، ـــ دەپ قويدى.

فرانسىكى خانىمنىڭ قايغۇسى ۋە ئامالسىزلىقىنى ئۇھ تارتىش بىلەن ئىپادىلىدى.

ئەمدى ئۇلار ئاۋۇالقىدەك مېيىتقىلا قاراپ ئولتۇرمىدى. فرانسىكىنىڭ ئۆلۈمى بايا تۇيۇقسىز بىلىنىپ ئۇلارنى قايغۇغا سالغان بولسا، ئەمدى ئۇلار تەدرىجىي هالدا بۇنىڭغا كۆنىدى. چۈنكى، ئۆلۈم دېگەن هەممە ئادەمنىڭ بېشىدا بار ـ ده، ئۇلارمۇ ئاخىر بىر كۈنى ئۆلىدۇغۇ!

ئۇلار پاراڭ سېلىشماستىن مېيىتنى ساقلاپ پەرزىنى ئادا قىلىپ ئولتۇرۇشتى. يېرىم كېچىدىن ئۆتكەنده دولقۇن ئۇخلاپ قالدى. بىر ۋاقىتتا چۆچۈپ ئويغىنىپ فرانسىكى خانىمنىڭمۇ مۈگدەپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. شۇنىڭ بىلەن «يەنىلا يوتقاندا ياتقان راهەت ئىكەن» دەپ غودۇڭشىپ قويدى ـ ده، ئورۇندۇققا

ئەپلىك جايلىشىپ پۈتلىرىنى سوزغىنىچە قايتىدىن ئۈيقۇغا كەتتى.

ئۇ بىر ئاۋازدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى. ئەسلىدە سېستىرا كىرگەنىكەن. تاڭ ئاتقان، خانىممۇ ئورۇندۇقتا ئولتۇراتتى. تۇرقىدىن دولۇۋارەكلا چۆچۈپ ئويغانغانەك قىلاتتى. ئۇ ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ تاڭ ئاتقۇزغاچقا، سەل تاتىرىپ قالغان بولسىمۇ، يەنىلا چىرايلىق، ئوماق كۆرۈنەتتى.

دولۇۋار جەسەتكە قارىدى ۋە هودۇقۇپ:

— ۋاي! ئۇنىڭ ساقلىغا قاراڭلار، — دەپ ۋارقىرىۋەتتى. بىرنەچچە سائەتتىڭ ئىچىدە ئۇنىڭ ساقلى بىرمۇنچە ئۆسكەنىدى. هاياتلىقنىڭ ئۆلۈك تېنىدە داۋاملاشقانلىقى ئۇلارنى خۇددى قورقۇنچلۇق بىر مۆجىزە بولغاندەك، گويا ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدىغان بىر غايىبانە كۈچنىڭ تەھدىتىگە دۇچ كەلگەندەك، ئاجايىپ غەلىتە، ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان، ئىنتايىن قورقۇنچلۇق، ئىنسانلارنى ئەقىل ـ هوشىدىن ئايرىيدىغان بىر ئىش سادىر بولغاندەك قورقۇتۇۋەتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار سائەت ئون بىرگىچە ئۇخلىۋالدى. كېيىن مېيىتنى ساندۇققا سېلىشتى. بۇ ئىش پۈتكەندىن كېيىن ئۇلار بىردىنلا يېنىكلىشىپ قالغاندەك بولدى. چۈشلۈك غىزانى بىرلىكتە يېيىشتى. مېيىتنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشلىرى بىر يەرگە بېرىپ قالغاچقا، ئۇلار بىر ـ بىرىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرىدىغان گەپلەرنى دېيىشىپ ئولتۇرۇشتى. هەر ئىككىسى ئەمدى نورمال تۇرمۇشنى باشلاشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى هېس قىلىشقانىدى.

باھارنىڭ نەمخۇس شامىلى گۈللۈكتىكى تاشگۈللەرنىڭ شېرىن هىدىنى دېرىزىدىن ئەكىرەتتى. فرانسىكى خانىم دولۇۋارغا گۈللۈكتە چۆرگۈلەپ كىرىشنى تەكلىپ قىلدى. ئۇلار دەل ـ دەرەخلەرنىڭ يېقىملىق هىدى بىلەن تولغان باھار هاۋاسىنى سۈمۈرگەن هالدا مېڭىپ كېتىشتى.

ئاردىكى جىمجىتلىقنى ئالدى بىلەن خانىم بۇزدى. ئۇ ئالدىنقى ئاخشىمى دولۇۋار گەپ قىلغان چاغدىكىدەك ئۇنىڭغا قارىماي تۇرۇپ گەپ قىلدى. ئۇنىڭ ئاۋازى تۆۋەن، تەلەپپۇزى كەسكىن بولۇپ، ئالدىرىماي سۆزلەيتتى:

ــ سۆيۈملۈك دوستۇم، سۆزۈمگە قۇلاق سېلىڭ، مەن سىزنىڭ تەكلىپىڭىز ئۈ... ئۈستىدە... ئويلىنىپ كۆردۈم. سىزنى جاۋابسىز كەتكۈزۈۋەتكۈم كەلمىدى. لېكىن، سىزگە تەكلىپىڭىزنى قوبۇل قىلمەن دېيەلمەيمەن. رەت قىلىمەنمۇ دېيەلمەيمەن، بىر مەزگىل ئۆتسۇن. بىز بىر ـ بىرىمىزنى ئوبدانراق چۈشىنەيلى. سىز ياخشىلاپ ئويلاپ كۆرۈڭ. ھەرگىز ۋاقىتلىق قىزغىنلىقىمىزغا قاراپلا قارار قىلىۋەتسەك بولمايدۇ. مېنىڭ بۇ مەسىلە توغرۇلۇق بىچارە چارلىزنى تېخى يەرلىكىگە قويماي تۇرۇپلا ئېغىز ئېچىشىمدىكى سەۋەب، سىز بۇ ئىشنى ئوتتۇرىغا قويدىڭىز، شۇنداق ئىكەن، سىز مېنىڭ قانداق ئادەملىكىمنى ئوبدان چۈشىنىشىڭىز لازىم. بۇ ھالقىلىق مەسىلە. ئەگەر مېنى چۈشەنمىسىڭىز، مېنىڭ بەزى تەرەپلىرىمنى كەچۈرمىسىڭىز، ئۇنداقتا سىزنىڭ ماڭا دېگەن پىكرىڭىزدە تۇرۇۋېرىشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق.

ــ سىزگە شۇ نەرسە ئايان بولسۇنكى، مەن نىكاھنى كىشەن دەپ قارىمايمەن، بەلكى ھەمكارلىق دەپ تونۇيمەن. مەن ئەركىنلىكنى تەلەپ قىلىمەن. پائالىيەتلەرنىڭ، ئالاقە ـ مۇناسىۋەتلەرنىڭ، كىرىپ ـ چىقىشلارنىڭ مۇتلەق ئەركىن بولۇشىنى تەلەپ قىلىمەن. ئەلۋەتتە مەن ھەرگىز ئۆزۈم تەگكەن ئەرنىڭ شەنىگە داغ چۈشۈرمەيمەن. ئۇنى ئەسلا نومۇسقا، مەسخىرىگە قويمايمەن. لېكىن، ماڭا ئەر بولغۇچىمۇ چوقۇم مېنى ئۆزى بىلەن باراۋەر ئورۇندا قويۇشى، مېنى ئىتتىپاقچىم، دەپ بىلىشى، ھەرگىز قول ئاستىمدىكى ئادەم دەپ قارىماسلىقى، نېمە دېسەم لەبىبەي، دەپ باش ئېگىپ تۇرىدىغان خوتۇن، دەپ

قارىماسلىقى لازىم. مەن ئىدىيە ۋە پىكىر جەھەتتە باشقىلارغا ئانچە ئوخشىمايمەن. بۇنىسى ئۆزۈمگە مەلۇملۇق. لېكىن، بۇنى قەتئىي ئۆزگەرتمەيمەن. مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم شۇ. يەنە بىرنەرسىنى قوشۇپ قويماي، سىز ماڭا جاۋابنى ھازىر بەرمەڭ، بۇ پايدىسىز. شۇنىڭدەك ۋاقىتسىز. بىز كېيىن چوقۇم كۆرۈشىمىز. شۇ چاغدا پاراڭلاشقىنىمىز تۈزۈك. ئەمدى ئۇنىڭ يېنىغا بارايلى، سىز ئۆزىڭىز چۆرگۈلەڭ. ئاخشاملىققا كۆرۈشەيلى.

دولۇۋار ئۇنىڭ قولىنى ئۇزاق سۆيدى ـ دە، ئۇنچىقماستىن كەتتى. ئۇلار كەچلىك تاماق ۋاقتىدا كۆرۈشتى. غىزادىن كېيىن ھاردۇق يەتكەچكە، ئۆز خانىلىرىغا كىرىپ كېتىشتى.

ئەتىسى چارلىز فرانسكىنىڭ جەسىتى گانا قەبرىستانىغا دەپنە قىلىندى. دەپنە مۇراسىمى ئاددىيلا ئۆتكۈزۈلدى. دولۇۋار سائەت بىر يېرىمدا گانا ۋوگزالىدا توختايدىغان تېز پويىزغا ئولتۇرۇپ پارىژغا قايتماقچى بولدى.

فرانسكى خانىم ئۇنى ئۇزىتىپ ۋوگزالغىچە باردى. ئۇلار پويىز ماڭغۇچە ۋوگزال سەھنىسىدە ئاستا مېڭىپ پاراڭلاشتى.

پويىز ۋوگزالغا كىردى. بۇ ھەقىقەتەن ئىسمى جىسمىغا لايىق تېز پويىز بولۇپ، ئارانلا بەش ۋاگونى بار ئىدى.

دولۇۋار ۋاگونغا ئورۇنلىشىپ بولغاندىن كېيىن پەسكە چۈشۈپ خانىم بىلەن يەنە بىردەم پاراڭلىشىپ تۇردى. نېمە ئۈچۈندۇر ئۇشتۇمتۇتلا كۆڭلى يېرىم بولدى. گويا ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشەلمەيدىغاندەك ئايرىلغۇسى كەلمىدى.

ـــ مارسېل، لىئون ۋە پارىژغا بارىدىغان يولۇچىلار پويىزغا چىقىڭلار، ـــ دەپ توۋلىدى پويىز خادىمى.

دولۇۋار پويىزغا چىقتى. ۋاگوننىڭ ئىشىكىدە تۇرۇپ خانىمغا بىرنەچچە ئېغىز گەپ قىلىشقا ئاران ئۈلگۈردى. پويىز گۈدۈك بەردى ـ دە، ئورنىدىن ئاستا قوزغالدى.

يىگىت گەۋدىسىنى پويىزنىڭ سىرتىغا چىقارغىنىچە تۇرغان

يېرىده قىمىرلىماي پويىزنى كۆزلىرى بىلەن ئۇزىتىپ تۇرغان خانىمدىن كۆز ئۈزمىدى. خانىمنىڭ قارىسى كۆزدىن يىتەي دېگەندە دولۇژار قوللىرىنى ئاغزىغا ئاپىرىپ يىراقتىن ئۇنىڭغا سۆيۈش يوللىدى.

خانىمۇ ئوخشاشلا ئىشارەت بىلەن جاۋاب بەردى. لېكىن، بۇ سەل ئىككىلەنگەندەك، سىرلىق، مۇنداقلا بىر ئىپادە بىلدۈرۈش بولدى.

ئىككىنچى قىسىم

بىرىنچى باب

دولوۋار تۇرمۇشىنى قايتىدىن ئىزىغا چۈشۈرۈۋالدى. ئۇنىڭ ئۆيى ئىستانبۇل كوچىسىدىكى ھېلىقى بىنادا ئىدى. ئۇ خۇددى يېڭىچە تۇرمۇشنى باشلاشقا نىيەت قىلغان ئەرلەردەك تەرتىپلىك ياشاشقا تىرىشتى. گويا كېيىنكى ئىشلار ئۇچۇن مەشىق قىلىۋالماقچى بولغاندەك ھەتتا دې مالېر خانىم بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتىمۇ خۇددى ئۆزىنىڭ قانۇنلۇق خوتۇنىغا مۇئامىلە قىلغاندەك قىلىقلارنى قىلىپ يۈردى. ئۇلار بىللە بولغاندا كرودېرت ئۇنىڭ ھەددىدىن زىيادە مۇلايىم، رەسمىيەتچى، ئەدەپلىك بولۇپ كېتىۋاتقىنىغا ھەيران قالدى. ئۇ كۆپ قېتىم: «سىز ئېرىمدىنمۇ بەتتەر لاۋزىلاشقىلى تۇردىڭىزغۇ، بۇنى بىلگەن بولسام جاپا تارتىپ نېمىمۇ قىلاتتىم» دەپ مازاق قىلىپمۇ باقتى.

فرانسىكى خانىم تېخىچە گانادا ئىدى. دولوۋار ئۇنىڭدىن خەت تاپشۇرۇۋالدى. ئۇ خېتىدە ئاپرېلنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا كېلىدىغانلىقىنى ئېيتقان. ئۇلارنىڭ ئايرىلىشىنى بولسا تىلغىمۇ ئېلىپ قويمىغانىدى.

دولوۋار سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈشكە باشلىدى. ئەگەر بۇ ئايال يەنە ئىككىلىنىدىغان بولسا، ئۇنى ھەر خىل ئامالار بىلەن چوقۇم قولغا چۈشۈرۈشكە نىيەت قىلدى. دولوۋار ئۆزىنىڭ تەلەيلىك ئىكەنلىكىگە ئىشىنەتتى ھەم ئۆزىدە ھەرقانداق خوتۇن – قىزلارنىڭ قارشىلىقىنى سۇندۇرالىغۇدەك جەلپ قىلىش كۈچىنىڭ بارلىقىنى بىلەتتى.

مەن پارىژغا كەلدىم. كۆرۈشكىلى كېلىڭ.
مادىرىنا فرانسىكى

دەپ يېزىلغان باغاقچە كېلىپ ئۇنىڭغا ھەل قىلغۇچ پەيت يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئۇقتۇردى. دولۇژار باغاقچىنى ئەتىگەن سائەت توققۇزدا تاپشۇرۇۋالدى. چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتىلا خانىمنىڭ ئۆيىگە يېتىپ كەلدى.

خانىم دولۇژارنى خۇش چىراي كۈتۈۋالدى ۋە ئۇنىڭغا ئىككى قولىنى ئۇزارتتى. ئىككى جۇپ كۆز بىر ـ بىرىگە خېلىغىچە تىكىلىپ تۇرۇشتى. ئاندىن فرانسىكى خانىم پەس ئاۋازدا:

ـــ مەن قىيىن ئەھۋالدا قالغان قورقۇنچلۇق پەيتتە سىز قېشىمغا بېرىپ ماڭا جىق ياردەم قىلدىڭىز، ـــ دېدى.

ـــ سىز مېنى نېمىگە بۇيرۇسىڭىز شۇنى چوقۇم ئورۇنلايمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى دولۇژار.

ئۇلار ئولتۇرۇپ پاراڭلاشتى. خانىم دولۇژاردىن ھەر خىل ئىشلارنى سۇرۇشتۇردى. خۇددىلار ئائىلىسىنى، گېزىتخانىدىكى ئىشداشلىرىنى ۋە گېزىتخانىنىڭ ئەھۋالىنى سوردى. ئۆزىنىڭ گېزىتنى بەك سېغىنغانلىقىنى ئېيتتى.

ـــ ماڭا خۇددى بىرنەرسە كەمدەك بىلىنىۋاتىدۇ، راستلا قانداقتۇر بىرنەرسە يېتىشمەيۋاتىدۇ. چۈنكى، مەن ئىدىيەۋى جەھەتتە مۇخبىر بولۇپ بولغانمەن، قانداق قىلاي ئەمدى. مەن بۇ كەسىپنى بەكمۇ ياقتۇرىمەن، ـــ دېدى.

ئۇ شۇ گەپلەردىن كېيىنلا توختىۋالدى. دولۇژار بۇ ئىشتا ھەرگىز ئالدىراڭغۇلۇق قىلماسلىقىنى نېيەت قىلغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ تەبەسسۇمى، ئاھاڭى ۋە ھەتتا سۆزلىرىدىن مەلۇم مەنىنى سەزگەندەك بولۇپ:

ـــ ئۇنداق بولسا... نېمىشقا... نېمىشقا سىز... دولۇژارنىڭ نامى بىلەن بۇ ئىشنى قايتا قولىڭىزغا ئالمايسىز... ـــ دەپ تەقەززالىق بىلەن سوردى.

خانىمنىڭ چىرايى بىردىنلا جىددىي تۇس ئالدى. قولىنى دولۇۋارنىڭ بىلىكىگە قويۇپ پەس ئاۋازدا:

— بىز بۇ گەپلەرنى قىلماي تۇرايلى ! — دېدى.

دولۇۋار ئۇنىڭ كۆڭلىدە ماقۇل بولغانلىقىنى دەرھال پەملىدى ـ دە، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ قولىنى چىڭ تۇتتى:

— رەھمەت... رەھمەت... مەن سىزنى بەكمۇ سۆيىمەن، — دېدى كېكەچلەپ تۇرۇپ.

فرانسىكى خانىم ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. دولۇۋارمۇ تۇردى. ئۇ خانىمنىڭ چىرايىنىڭ ئاقىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ «بەلكى ئۇ مېنى ئاللىقاچان ياخشى كۆرۈپ قالغان بولۇشى مۇمكىن» دەپ ئويلىدى. ئۇلار ئۇدۇلمۇئۇدۇل تۇراتتى. دولۇۋار بىردىنلا ئۇنى قۇچاقلىدى ـ دە، ئۆزىنى تۇتۇۋالغان ھالدا ئۇنىڭ پېشانىسىغا مېھرى بىلەن ئۇزاق سۆيدى.

خانىم ئازراقلا يۇلقۇنۇپ ئۇنىڭ قۇچىقىدىن چىقىپ كەتتى ۋە جىددىي قىياپەتتە:

— دوستۇم، سۆزۈمگە قۇلاق سېلىڭ. مەن تېخى ھېچقانداق قارار چىقارمىدىم. لېكىن، پىكرىڭىزگە قوشۇلۇپ قېلىشىم مۇمكىن. سىز مەخپىيەتلىكىنى قەتئىي ساقلاشقا ماڭا سۆز بېرىڭ. تاكى مەن رۇخسەت قىلمىغۇچە ھېچكىمگە تىنماڭ، — دېدى.

دولۇۋار مەخپىيەتلىكىنى ساقلاشقا قاتتىق قەسەم قىلدى. ئاندىن ئاغزى قۇلىقىغا يەتكەن ھالدا قايتىپ كەتتى.

شۇنىڭدىن تارتىپ دولۇۋار فرانسىكى خانىم بىلەن كۆرۈشكەن چاغلىرىدا قاتتىق ئېھتىيات قىلىدىغان بولدى. ئۇنىڭ ئېنىق ئىپادە بىلدۈرۈشىنى تەلەپ قىلىپ يۈرمىدى. چۈنكى، ئۇ ئوچۇق بىر گەپ قىلمىغىنى بىلەن داۋاملىق كېيىنكى ئىشلار توغرىسىدا توختالغىنىدا، تۇرقىدىن ئۆزىنىڭ ئاللىقاچان قارار قىلىپ بولغانلىقىنى بىلدۈرۈپ قوياتتى. بۇنىسى رەسمىي ماقۇللۇق بىلدۈرگەندىن كۆرە ياخشىراق ۋە تەبئىيرەك ئىدى.

دولوژار توي قىلغاندا ئىقتىسادتىن قىينىلىپ قالماسلىق ئۈچۈن، ئاز ـ تولا پۇل تېپىش كويىغا چۈشتى. شۇ نىيەت بىلەن قاتتىق ئىشلەيدىغان، تېجەپ خەجلەيدىغان بولۇپ قالدى. ئىلگىرى پۇل دېگەننى سۈدەك خەجلەيدىغان دولوژار ئەمدىلىكتە بىرلا ئۆزگىرىپ بىر يارماقنىڭ تۆشۈكىدىن نەچچە ئۆتىدىغان بېخىل بولۇپ كەتتى.

ياز ئۆتتى. كۈزمۇ چىقتى. تولا ئىزدەشمەي يۈرگەچكە، ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتىدىن ھېچكىممۇ گۇمانلانمىدى.

بىر كۈنى ئاخشىمى مادىرىنا ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ تۇرۇپ:

ـــ بىزنىڭ پىلانىمىزنى مالىيە خانىمغا ئېيتمىغانسىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ياق، سىزگە ۋەدە بەرگەن تۇرۇقلۇق بۇ ئىشنى نېمىشقا ئاشكارىلايمەن، ھېچكىمگە تىنمىدىم.

ـــ ئۇنداق بولسا ئەمدى ئۇنىڭغا ئېيتىسىڭىز بولىدۇ. خۇددىيەر ئەپەندى ۋە ئۇنىڭ رەپىقىسىگە ئۆزۈم ئۇقتۇرىمەن. بۇ ئىشلارنى مۇشۇ ھەپتىنىڭ ئىچىدە پۈتكۈزۈۋېتەيلى. سىز چە قانداق؟

دولوژار قىزىرىپ كەتتى:

ـــ بولىدۇ. مەن ئەتىلا ئېيتاي.

خانىم ئۇنىڭ ئوڭايسىزلانغانلىقىنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن نەزىرىنى ئەتەي باشقا تەرەپكە يۆتكەپ:

ـــ ئەگەر خالىسىڭىز بىز ماينىڭ بېشىدا توي قىلىۋېتەيلى. مۇشۇ تازا مۇۋاپىق ۋاقىت، ـــ دېدى.

ـــ ئىنتايىن خۇشالمەن. ھەممە ئىش سىزنىڭ دېگىنىڭىزدەك بولسۇن.

ـــ 10 ـ ماي شەنبە كۈنىگە توغرا كېلىدىكەن. مەن بۇ كۈننى تۇغۇلغان كۈنۈم بولغاچقا ناھايىتى ياخشى كۆرىمەن.

ـــ بولىدۇ ئەمىسە، شۇ كۈنگە بېكىتەيلى.

ـــ ئاتا ـ ئانىڭىز لىئون يېنىدىمۇ؟ سىز ماڭا شۇنداق دېگەندەك قىلغانىدىڭىز.

— ھەئە، لىئون يېنىدا. ئۇ يەرنىڭ نامى كانتېلېر.
— ئۇلار نېمە ئىش قىلىدۇ؟
— ئۇلار... ئازغىنا تاپاۋەت بىلەن كۈننى ئالىدىغان ئادەملەر.
— ھەا! ئۇلار بىلەن كۆرۈشكۈم كېلىۋاتىدۇ.
دولوۋار ئارىسالدى بولدى ۋە ئوڭايسىزلانغان ھالدا:
— بىراق... ئۇلار... — دېدى. ئاخىر ئۇ قەتئىي نىيەتكە كەلدى ـ دە، ئىرادىلىك، جاسارەتلىك ئادەملەردەك ئۆزىنى توختىتىپ شۇنداق دېدى:
— سۆيۈملۈك دوستۇم، ئاتا ـ ئانام سەھرالىق كىشىلەر. ئۇلار كىچىك بىر قاۋاقخانا ئاچىدۇ. ئۇلار جاپاغا چىداپ ئىشلەپ قان ـ تەرلىرى بەدىلىگە مېنى ئوقۇتتى. لېكىن، مەن ئاتا ـ ئانامدىن ھەرگىز تانمايمەن، نومۇس قىلمايمەن. ئەمما... ئۇلار... ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى، پىكىرلىرى ئاددىي، گەپ ـ سۆزلىرى قوپال، ئۇلار... ئۇلارنىڭ سەھرا مەجەزىگە كۆنەلمەي قېلىشىڭىز مۇمكىن.
خانىم كۈلۈمسىرىدى، چىرايى شۇ ئان گۈلدەك ئېچىلىپ، ئوماق، مۇلايىم، ئاق كۆڭۈل تۇس ئالدى.
— بۇنىڭدىن غەم قىلماڭ. مەن ئۇلارغا ئامراق بولۇپ كېتىمەن. ئۇلارنى بىرلىكتە يوقلاپ كېلەيلى. نېمىشقا بۇنداق قىلىدىغانلىقىم توغرىسىدا سىزگە كېيىن دەپ بېرىمەن. مەنمۇ نامرات بىر ئائىلىدە تۇغۇلغان، لېكىن مەن ئاتا ـ ئانامدىن ئايرىلىپ قالدىم. بۇ دۇنيادا مېنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقىنىم يوق... — خانىم دولوۋارغا قولىنى سۇنۇپ تۇرۇپ قوشۇپ قويدى، — سىز بار.
دولوۋار ھاياجانلاندى، ئېرىپلا كەتتى، تەسلىم بولدى. ئۇ مۇشۇ چاغقىچە بىرمۇ خوتۇن ـ قىزنىڭ يۇرىكىنى بۇ قاتارلىق تەسلىم قىلمىغانىدى.
— خىيالىمغا بىر ئىش كېلىۋاتىدۇ، لېكىن ئۇنى چۈشەندۈرۈشتىن قىينىلىۋاتىمەن، — دېدى خانىم.

ئۇيغۇر كتاب يورتى www.uyghurkitap.com

— نېمە ئىش؟

— ئۇنداق بولسا دەۋېرەي! سۆيۈملۈكۈم، بارلىق ئايالىلاردەك مېنىڭمۇ ئاجىزلىقىم، نۇقسانلىرىم بار. مەن نام ـ ئابرۇيىنى ياخشى كۆرىمەن. مەن ئاقسۆڭەكلەرنىڭ فامىلىسى بىلەن ئاتىلىشىنى خالايمەن. بىز توي قىلغاندا سىز فامىلىڭىزگە ئاقسۆڭەكلەردىن ئىكەنلىكىڭىزنى بىلدۈرىدىغان بىرەر ئالامەتنى قوشالمامسىز؟

خانىم خۇددى ئورۇنسىز نەرسىنى تەلەپ قىلغاندەك قىزىرىپ كەتتى.

— بۇنى مەنمۇ داۋاملىق ئويلايمەن، — دېدى دولۇۋار توغرىدىن توغرا، — لېكىن بۇنداق قىلماق مۇشكۈلدەك تۇرىدۇ.

— نېمىشقا؟

— ئەپلەشتۈرەلمەي مازاقتا قالىمەنمىكىن دەپ قورقىمەن، — دەپ كۈلدى دولۇۋار.

خانىم يەلكىلىرىنى قىسىپ قويدى:

— يوق ئىشتىن ئەنسىرەيدىكەنسىز. بۇنداق قىلغانلار ئازمۇ؟ كىم كۈلكىگە قاپتۇ؟ سىز ئىسمىڭىزنى ئىككىگە بۆلۈپ «دو لوۋار»[1] قىلىپلا قويسىڭىز ئىش تۈگىمەمدۇ.

دولۇۋار خۇددى بۇ ئىشنىڭ ئەھمىدەك قىياپەتتە ئېتىراز بىلدۈردى:

— ياق، بولمايدۇ. بۇنىڭدا بەك ئاددىي ۋە ئادەتتىكىچە بولۇپ قالىدۇ. مەن يۈرتۇمنىڭ نامىنى تەخەللۇس قىلىپ ئىشلىتەي دەپ ئويلىغانىدىم. بۇنى ھەممىسى بىلىدۇ. باشتا شۇنداق قىلىپ ئۇنى ئىسىم ـ فامىلىگە كىرگۈزسەم، مەلۇم ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋېتىپ سىز دېگەندەك فامىلەمنى ئىككىگە بۆلۈپ يازسام ياخشىمىكىن؟

---

① فرانسۇزچىدا فامىلىدە يالغۇز كېلىدىغان «دو» تاۋۇشنىڭ تەركىبىدە ئاقسۆڭەكلەر فامىلىسىدىكى «دې» تاۋۇشنىڭ ئېلىمېنتلىرى بولىدۇ. شۇڭا، دولۇۋارنى «دو لوۋار» دەپ ئىككىگە بۆلۈش ئارقىلىق مەزكۇر كىشىنىڭ ئاقسۆڭەكلەردىن ئىكەنلىكىنى بىلدۈرگىلى بولىدۇ.

— يۇرتىڭىزنىڭ نامى كانتېلبېرمۇ؟
— ھەئە.
— ياق، بۇمۇ بولمىغۇدەك، — دېدى خانىم سەل تۇرۇپ كېتىپ، — مەن ئاخىرىدىكى تاۋۇشنى ياقتۇرمايمەن. كانتېلبېر دېگەن سۆزنى سەل ئۆزگەرتىپ كۆرسەك قانداق...
ئۇ دەرھال شىرەنىڭ ئۈستىدە تۇرغان قەلەمنى ئېلىپ بىرقانچە سۆزلەرنى يازدى، ئاندىن يازغانلىرىغا قاراپ ئولتۇرۇپ ئۇشتۇمتۇتلا «پۇتتى، پۇتتى! بۇنىڭغا قارا!» دەپ توۋلاپ كەتتى.
دولوۋار قارىسا خانىم: «دولوۋار دې كانتېر خانىم» دەپ يازغانكەن.
— بوپتۇ. ناھايىتى ياخشى بوپتۇ، — دېدى دولوۋار سەل ئويلىنىۋېلىپ.
خانىم ئۆز ئىجادىيىتىدىن بەكلا خۇش بولۇپ كەتتى. توختىماي: «دولوۋار دې كانتېر، دولوۋار دې كانتېر، دولوۋار دې كانتېر خانىم. قالتىس، قالتىس» دېدى. ئاخىرىدا تولۇق ئىشەنچ بىلەن شۇنداق دېدى:
— قاراپ تۇرۇڭ، بۇ نام چوقۇم سىڭىشىپ كېتىدۇ. بۇنى دەرھال ئىشلىتىش كېرەك. بولمىسا كېچىكمىز. سىز ئەتىدىن باشلاپ ئوبزورلىرىڭىزنىڭ ھەممىسىگە «دو دې دولوۋار» دەپ ئىمزا قويۇڭ، خەۋەرلىرىڭىزگە بولسا ئاددىيلا قىلىپ دولوۋار دەپ ئىمزا قويسىڭىز كۇپايە. بۇ نورمال ئەھۋال. ھېچكىم ئەجەبلىنىپ كەتمەيدۇ. توي بولغاندا بىز بۇنىڭغا كىچىككىنە تۇزىتىش كىرگۈزىمىز. يەنى، سىز دوستلىرىمىزغا ئەينى ۋاقىتتا كەمتەرلىك بىلەن ئۆزىڭىزنىڭ ئورنىڭىزغا بېقىپ ئەسلى فامىلىڭىزدىكى «دو» ھەرپىنى ئالماي يۇرگەنلىكىڭىزنى ئېيتىسىز ياكى بولمىسا ھېچ نەرسە دېمەسەكمۇ بولۇۋېرىدۇ. دادىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە ئىدى؟
— ئالېكساندر.
خانىم ئالېكساندر دېگەن ئىسمىنى ئۇچ - تۆت قېتىم

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تەكرارلاپ ھەربىر تاۋۇشنىڭ ئۇرغۇسىغا قۇلاق سالدى، ئاندىن بىر پارچە قەغەزگە: «ئالېكساندر دو لوۋار دې كانتېر ئەپەندى ۋە ئۇنىڭ رەپىقىسى سىزگە شۇنى خۇشاللىق بىلەن ئۇقتۇرىدۇكى، ئوغلىڭىز گىئورگى دې كانتېر بىلەن مادىرىنا فرانسىكى خانىم توي قىلماقچى» دېگەن سۆزلەرنى يازدى. ئاندىن ئۇ قەغەزنى سەل نېرىراق تۇتۇپ قاراپ چىقتى. ھەقىقەتەن كۆڭۈلدىكىدەك بولغانلىقىغا كۆزى يەتكەندىن كېيىن خۇشال ھالدا:

ــ كاللىنى سەللا ئىشلەتسەك قىلىمىز دېگەننىڭ ھەممىسىنى قىلالايمىز، ــ دېدى.

دولوۋار خوشلىشىپ چىقىقاندىن كېيىن يولدا كېتىۋېتىپ بۇنىڭدىن كېيىن «دو لوۋار» دەپ ئىمزا قويۇشقا ھەتتا «دو لوۋار دې كانتېر» دېگەننى ئىسىم ئورنىدا قوللىنىشقا نىيەت قىلدى. ئۇ ئۆزىنى قالتىس بولۇپ كەتكەندەك ھېس قىلدى. يول مېڭىشلىرىمۇ ئىلگىرىكىگە ئوخشىماي قالدى. تېخىمۇ گىدەيدى، كۆرەڭلىگەن ھالدا بۇرۇتلىرىنى قايرىپ قويدى. ئۇنىڭ مېڭىش - تۇرۇشلىرى ئاقسۆڭەكلەرگىلا ئوخشايتتى. بۇ ئۆزگىرىشتىن سۆيۈنۈپ كەتكەن دولوۋارنىڭ ئۇچرىغانلىكى كىشىگە: «مېنىڭ ئىسمىم دو لوۋار دې كانتېر» دەپ ئېيتقۇسى كەلدى.

ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئېسىگە مالېر خانىم كەلدى. ئۇنى يادىغا ئېلىش بىلەنلا كەيپى ئۇچتى. ئۇ ئۇنىڭغا ئەتە ئۇچرىشىش توغرىسىدا باغاقچە يازدى: «كۆرگۈلۈكۈم بارغۇ مېنىڭ. ئۇ ئەتە مېنى راسا تىللىۋالىدىغان بولدى» دەپ ئويلىدى. ئۇ ئەزەلدىن بىغەم، پەرۋاسىز، كۆڭۈلسىزلىكلەر ئۇستىدە تولا باش قاتۇرۇپ يۈرمەيدىغان بولغاچقا، بىردەمدىلا ئۆزىنى تىنچلاندۇردى ـ دە، دۆلەت خامچوتىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن يېڭىدىن يىغىشنى تەكلىپ قىلىدىغان بىر پارچە ماقالە يېزىش توغرىسىدا ئويلاشقا باشلىدى. ماقالىسىدە ئۇ فامىلىسىدە ئاقسۆڭەكلىكنى بىلدۈرىدىغان بەلگە بارلار ھەر يىلى يۈز فرانك باج تاپشۇرۇش، باروندىن شاھزادىگىچە بولغان ئاقسۆڭەكلەر بەش

يۇزدىن بەش مىڭ فىرانكقىچە باج تاپشۇرۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى، ماقالىنىڭ ئاخىرىغا: «دو دې كانتېر» دەپ ئىمزا قويدى.

ئەتىسى ئۇ ئاشىنىسىنىڭ «كۆك باغاقچە»سىنى تاپشۇرۇۋالدى. ئاشىنىسى سائەت بىرده يېتىپ كېلىدىغانلىقىنى ئېيتقانىدى.

دولۇۋار جىددىيلىشىپ قالدى. ئۇنىڭغا گەپنى ئوچۇق، ئۇدۇللا قىلىش، ھەممىنى قالدۇرماي ئېنىق ئېيتىش، مالېر خانىم ھاياجانلىنىپ چىچاڭشىپ بولغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ مەڭگۈ بويتاق يۈرىۋەرمەيدىغانلىقىنى، دې مالېر ئەپەندى ھايات شارائىتىتا ئۆزىگە باشقا بىرسىنى تېپىشتىن باشقا ئامال يوقلۇقىنى چۈشەندۈرمەكچى بولدى.

شۇنداقتىمۇ قاتتىق ھاياجانلاندى. ئىشىكنىڭ قوڭغۇرىقى جىرىڭلىغان چاغدا يۈرىكى ئاغزىغا تىقىلغاندەك بولدى.

دې مالېر خانىم ئىشىكتىن كىرىپلا ئۇنىڭ بوينىغا گىرە سالدى:

— ياخشىمۇسىز، چىرايلىق دوستۇم.

مالېر خانىم شۇ زامان دولۇۋارنىڭ ئۆزىنى سوغۇقلا قۇچاقلىغانلىقىنى تۇيۇپ چىرايىغا سەپسالدى.

— نېمە بولدىڭىز؟

— ئولتۇرۇڭ، — دېدى دولۇۋار ئۇنىڭغا، — بىز سۆزلىشۋالايلى.

مالېر خانىم شىلەپىسىنىمۇ ئالماستىن يۈزىدىكى تورنىلا قايرىپ قويۇپ ئورۇندۇقتا ئولتۇردى ـ دە، دولۇۋارنىڭ گەپ قىلىشىنى كۈتتى.

دولۇۋار يەرگە قارىغان ھالدا ئاستا گەپ باشلىدى:

— سۆيۈملۈك دوستۇم، سىز مېنىڭ ناھايىتى ھاياجانلىنىپ تۇرۇۋاتقانلىقىمنى، بەك غەمكىن ئىكەنلىكىمنى ۋە ناھايىتى ئوڭايسىزلىنىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈۋاتقانسىز. سىزگە بىر ئىشنى ئېيتماقچىمەن. مەن سىزنى ئىنتايىن ياخشى كۆرگەچكە، سىزگە چىن ئەقىدەم بولغاچقا، گەپلىرىم كۆڭلىڭىزنى ئاغرىتىپ

قويارمكىن، دەپ قاتتىق ئەنسىرەۋاتىمەن. بۇ ئەنسىرەش مېنى سىزگە ئېيتماقچى بولغان خەۋەردىنمۇ بەكرەك ئازابلاۋاتىدۇ.

مالېر خانىمنىڭ چىرايىدىن قان قاچتى، بەدىنىگە سوغۇق تىترەك ئولاشتى:

ــ نېمە بولدى؟ چاپسانراق دېسىڭىزچۇ، ــ دېدى ئۇ ئارانلا.

ئادەتتە كىشىلەر باشقىلارنى قايغۇغا سالىدىغان، ئەمما ئۆزىگە خۇشاللىق كەلتۈرىدىغان خەۋەرنى باشقىلارغا ئېيتماقچى بولغاندا داۋاملىق ئۆزىنى غەمكىن كۆرسىتىشكە تىرىشىدۇ. دولۇۋارمۇ شۇنداق قىلدى. ئۇ قايغۇلۇق تەلەپپۇزدا:

ــ مەن توي قىلماقچى بولۇپ قالدىم، ــ دېدى.

خانىم «ئاھ» دەۋەتتى ـ دە، هوشىدىن كەتكىلى قىل قالدى. بۇ، خوتۇن ـ قىزلارنىڭ يۈرەك ـ باغرى پارە ـ پارە بولۇپ كەتكەنلىكىنىڭ ئىپادىسى ئىدى. ئۇنىڭ گېپىغا بىرنەرسە قاپلىشىپ قالغاندەك دېمى سىقىلىپ ھېچ نەرسە دېيەلمىدى.

مالېر خانىم لام ـ جىم دېمىگەندىن كېيىن دولۇۋار سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ــ سىز مېنىڭ بۇ قارارىغا كەلگۈچە قانچىلىك ئازابلانغانلىقىمنى قىياس قىلالمايسىز. مەن پۈلۈمۇ، ئورنۇمۇ يوق تەنها بىر ئادەممەن. پارىژدا مېنىڭ ھېچنېمەم يوق. مەن يېنىمدا تۇرۇپ ماڭا مەسلىھەت بېرىدىغان، تەسەللى بېرىدىغان، قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدىغان ئادەمگە موھتاج ئىدىم. شۇنداق ھەمكارلاشقۇچىنى، شۇنداق ھەمراھنى ئىزدەپ يۈرەتتىم، ئۇنى ئاخىر تېپىۋالدىم.

دولۇۋار سۆزىنى توختىتىپ خانىمنىڭ بىرەر ئىپادە بىلدۈرۈشىنى، يەنى غەزەپلىنىپ سەكرەپ كېتىشىنى ياكى ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاپ كېتىشىنى كۈتتى. خانىم خۇددى قېپىدىن چىقىپ كەتكۈدەك سوقۇۋاتقان يۈرىكىنى قولى بىلەن تىنچىتماقچى بولغاندەك كۆكسىنى چىڭ بېسىۋالدى. ئېغىر تىنغانلىقتىن كۆكسى بىر كۆتۈرۈلۈپ بىر چۈشەتتى، بېشىمۇ

چايقىلاتتى.

دولۇزار خانىمنىڭ ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىدىكى قولىنى تۇتقانىدى، خانىم قولىنى شارتتىدە تارتىۋالدى ـ دە، خۇددىنى يوقاتقاندەك: «ئاھ ... خۇدا» دەپ ناله قىلدى.

دولۇزار ئۇنىڭ ئالدىدا تىزلاندى، ئەمما يېقىنچىلىق قىلىشقا پېتىنالمىدى. ئۇنىڭ ئۇنچىقماسلىقى دولۇزارنى تىللىغاندىنمۇ بەتتەر قىينىدى. ئۇ كېكەچلەپ تۇرۇپ:

ـــ كېلار، كېلار جېنىم سىز مېنىڭ ئەھۋالىمنى، قانداق ئادەملىكىمنى ئوبدان چۈشىنىشىڭىز كېرەك. ئەگەر سىزنى ئالالىغان بولسام نەقەدەر بەختلىك بولاتتىم ـ هه ! بىراق، سىزنىڭ ئېرىڭىز تۇرسا، ماڭا نېمە ئامال؟ ئويلاپ كۆرۈڭ، ئۇنداق قىلماي ئويلاپ كۆرۈڭ. مەن جەمئىيەتتە پۈت تىرەپ تۇرۇشۇم، نام چىقىرىپ ئىگىلىك تىكلىشىم كېرەك. ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق بولمىسام بۇ ئارزۇيۇم ئەمەلگە ئاشمايدۇ. سىز بىلمەيسىز... بەزىدە سىزنىڭ... ئېرىڭىزنى ئۆلتۈرۈۋېتىشنىمۇ ئويلايمەن...

ئۇنىڭ شېرىن سۆزلىرى شۇنداق يېقىملىق، شۇنداق مۇلايىم ئىدىكى، قۇلاققا خۇددى مۇڭلۇق مۇزىكىدەك ئاڭلىناتتى.

دولۇزار ئاشىنىسىنىڭ بىرلا نۇقتىغا تىكىلىپ قالغان كۆزلىرىنىڭ مۆلدىده ياشقا تولغانلىقى، ئىككى تامچە ياشنىڭ مەڭزىنى بويلاپ ئېقىپ چۈشكەنلىكى، ئارقىدىن يەنە ئىككى تامچە ياشنىڭ ئېقىپ چۈشكەنلىكىگە قاراپ تۇردى.

ـــ ئاھ كېلار، يىغلىمىسىڭىزچۇ جېنىم، يىغلىماڭ، ئۆتۈنەي ئامرىقىم، سىز شۇ تاپتا يۇرىكىمنى قان قىلىۋاتىسىز جۇمۇ.

مالېر خانىم پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا، ئابرۇيىنى، سالاپىتىنى ساقلاپ قېلىشقا ئۇرۇناتتى ـ يۇ، ئۇنداق قىلالمايتتى. ئۇ تىترەپ تۇرۇپ يىغلامسىرىغان هالدا سورىدى:

ـــ ئۇ كىم؟

دولۇزار ئىككىلىنىپ قالدى. بەرىبىر دېمەي بولمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ نائىلاج:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ مادىرىنا فرانسىكى، ـــ دېدى.

مالېر خانىم سەسكىنىپ كەتتى. لېكىن، ئۇن چىقارمىدى. گويا يېنىدا دولۇۋارنىڭ تىزلىنىپ ئولتۇرغانلىقىنى تامامەن ئۇنتۇپ كەتكەندەك ئويغا چۆكتى. كۆزلىرىدىن مۇنچاق ـ مۇنچاق ياشلار تارىلاپ ئېقىشقا باشلىدى.

ئۇ بىردىنلا ئورنىدىن تۇردى. دولۇۋار ئۇنىڭ ھېچ نەرسە دېمەستىن ـــ ئۆزىنى يا ئەيىبلەيدىغانلىقىنى، يا كەچۈرىدىغانلىقىنى ئېيتمايلا كەتمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى پەملىدى. بۇ ھال ئۇنىڭ غۇرۇرىغا تەگدى ـ دە، تۇتۇۋالماقچى بولۇپ ئۇنىڭ پۇتلىرىنى قۇچاقلىۋالدى، شۇ ئان ياغاچتەك قاتقان پۇتلارنىڭ ھەرگىز ئارقىغا يانمايدىغانلىقىنى سەزدى.

ـــ خۇش بولاي جېنىم، ھەرگىزمۇ شۇنداقلا كېتىپ قالمىڭ، ـــ دەپ يالۇرۇدى.

خانىم كۆزلىرىنى پەسكە تىكىپ دولۇۋارغا سەپسالدى. ياشقا تولغان ئاھۇ كۆزلەر بۇ ئايالنىڭ چەكسىز قايغۇسىنى، ئىچكى ئازابىنى ئىپادىلەپ مۆلدۈرلەپ تۇراتتى. ئۇ ئارانلا:

ـــ مېنىڭ... مېنىڭ سۆزۈم يوق... يوق... مېنىڭ بۇنىڭغا ئامالىم يوق... سىز ... سىز ھەقلىق... سىز ... سىز ... توغرا تاللاپسىز... سىز ئېلىشقا تېگىشلىك ئايالنى ئالغۇدەكسىز، ـــ دېيەلىدى. ئاندىن ئۆزىنى ئارقىغا تاشلاپ، دولۇۋاردىن بوشىنىپ چىقىپ كەتتى.

دولۇۋار كەينىدىن چىقمىدى. ئىشىك يېپىلغاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇردى. ئۇنىڭ بېشى خۇددى كالتەك يېگەندەك گاراڭ بولۇپ قالغانىدى. ئۇ ئەس ـ ھوشىنى يىغۇۋېلىپ ئۆز ـ ئۆزىگە: «نېمە بولسا بولمامدۇ. ھەرھالدا بۇ ئىشمۇ پۈتتى... ئۇنىڭ يىغا ـ زار قىلمىغىنى ھەممىدىن ياخشى بولدى. راسا كۆڭۈلدىكىدەك ئىش بولدى» دەپ پىچىرلىدى.

ئۇ گويا ئېغىر يۈكتىن قۇتۇلغاندەك ئۆزىنى يېنىك سەزدى. ئەمدى راھەت ـ پاراغەتلىك يېڭى تۇرمۇشقا يول ئېچىلغانىدى.

ئۆزىنى باشقىچە كۆچلۈك ھېس قىلغان دولۇژار خۇددى تەقدىر ئىلاھى بىلەن ئېلىشىپ ئۇنى يەڭگەندەك غەلىبە خۇشاللىقىدىن مەست بولۇپ تامنى مۇشتلاپ كەتتى.

فرانسىكى خانىم بۇ ئىشنى مالېر خانىمغا ئېيتقان - ئېيتمىغانلىقىنى سورىغاندا ئۇ خاتىرجەملىك بىلەن:

— ئېيتتىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

— بۇ خەۋەر ئۇنى ھاياجانلاندۇرمىدىمۇ؟

— ياق، ئۇ ئازراقمۇ ھاياجانلانمىدى. ئۇ تېخى ناھايىتى ئوبدان بوپتۇ، — دېدى.

بۇ خەۋەر تېزلا تارىلىپ كەتتى. بەزىلەر ھەيران بولۇشتى. بەزىلەر بىز ئويلىغاندەك ئىش بوپتۇ، دېيىشتى. يەنە بەزىلەر گويا بۇ خەۋەرنىڭ ھەيران بولغۇچىلىكى يوق، دېگەندەك كۈلۈپلا قويۇشتى.

دولۇژار ئەمدى ئوبزور يازغاندا ئاستىغا «دو دې كانتېر» دەپ ئىمزا قويىدىغان، خەۋەرلىرىگە بولسا دولۇژار دەپلا ئىمزا قويىدىغان بولدى. بەزىدە يازىدىغان سىياسىي ماقالىلىرىگە «دو لوژار» دەپ ئىمزا قويىاتتى. ئۇ ھەر كۈنى كۈننىڭ يېرىمىنى فرانسىكى خانىمنىڭ ئۆيىدە ئۆتكۈزەتتى. خانىم ئۇنىڭغا قېرىنداشلارچە يېقىنچىلىق قىلاتتى. ئەمما، بۇ خىل مۇئامىلە سىدە چىندىن كۆيۈنۈش، نۇقسان بىلىپ ئەتەي يوشۇرۇشقا تىرىشىۋاتقان قىزغىن ھېسسىيات يوق ئەمەس ئىدى. خانىم نىكاھىنى داۋراڭ قىلماي بىرنەچچە گۈۋاھچىلارنى چاقىرىپلا قىلىۋەتكەنى، شۇ كۈنى كەچ لىئونغا قاراپ يولغا چىقىپ ئەتىسىلا دولۇژارنىڭ ئاتا - ئانىسى بىلەن كۆرۈشۈشنى ۋە شۇ يەردە بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ كېلىشنى قارار قىلدى.

دولۇژار بۇ پىلانغا قارشى تۇرۇپ كۆپ گەپ قىلغان بولسىمۇ، ئۇ ئۇنىمىدى. نەتىجىدە شۇنداق قىلماقتىن باشقا چارە قالمىدى.

10 - مايمۇ يېتىپ كەلدى. يېڭى ئەر - خوتۇنلار مېھمان چاقىرمىغاندىن كېيىن دىنىي مۇراسىم ئۆتكۈزۈشنىڭمۇ ھاجىتى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بىكتى www.uyghurkitap.com

يوق، دەپ قاراشتى ـ دە، شەھەرلىك مەمۇرىي مەھكىمىگە بېرىپ رەسمىيەت ئۆتەپ كېلىپلا سەپەر ھازىرلىقىنى كۆردى. ئاندىن سېن لاسا ژوگزالىغا كېلىشتى ـ دە، نورماندىغا باردىغان سائەت ئالتىنىڭ پويىزىغا چۈشۈپ يولغا چىقىشتى.

پويىز يۇرۇپ كەتتى. ژاگوندا يالغۇز ئىككىسىلا بار ئىدى. ئارىلىقتا ئۇلار بىر ـ بىرىگە تۇزۇكرەك گەپمۇ قىلمىغانىدى. سەپەر رەسمىي باشلانغاندىن كېيىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئوڭايسىزلانغانلىقىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن بىر ـ بىرىگە قاراپ كۈلۈمسىرىدى.

پويىز بادسور ژوگزالىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئاندىن سېنا دەريا ژادىلىرىدا چېپىشقا باشلىدى. دولۇژار ئايالى بىلەن ئاندا ـ مۇندىلا سۆزلىشىپ قويياتتى. ھەر ئىككىسى گېپىنى تۈگىتىپلا دېرىزىنىڭ سىرتىدىكى مەنزىرىلەرگە قارىۋالاتتى.

پويىز ئاسنار كۆۋرۈكىگە يېتىپ كەلدى. ئۇلار دەريادا ئۇزۇپ يۈرگەن ساناقسىز كېمىلەرنى، بېلىق تۇتۇۋاتقان بېلىقچىلارنى ۋە سۇدا چۆمۈلۈپ يۈرگەن كىشىلەرنى كۆرۈپ خۇشال بولۇشتى. ماي ئېيىنىڭ ئىسسىق ئاپتىپىدا دەريا يۈزى خۇددى تىنىپ قالغاندەك تىنچ كۆرۈنەتتى. دەريادا دولقۇن يا قاينام كۆرۈنمەيتتى. دەريانىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا ئۇزۇپ كېلىۋاتقان بىر كېمە يەلكەنلىرىنى چىقىرىۋالغان بولۇپ، خۇددى قاناتلىرىنى يايغان ئاپپاق قۇشلارغىلا ئوخشاپ قالغانىدى.

ـــ مەن پارىژنىڭ سەھرالىرىنى ياخشى كۆرىمەن. ئۇ يەرلەردە قۇرۇغان بېلىق يېگەنمەن. ئۇنىڭ تەمى تا ھازىرغىچە ئاغزىمدىن كەتمەيدۇ، ـــ دېدى دولۇژار پەس ئاۋازدا.

ـــ قېيىقلارنى دېمەمسىز! شەپەق نۇرىدا قېيىق بىلەن ئۇزۇش نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك، ـــ دەپ ئايالىمۇ ئۇنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلىدى. شۇ گەپتىن كېيىن ئۇلار خۇددى ئۆتكەن كۈنلەرنى تىلغا ئېلىشتىن قورققاندەك دەرھال جىم بولۇشتى. ئېھتىمال ئۇلار ئاشۇ قوۋناق چاغلىرىنى ئەسلەپ قالدى بولغاي، خىيالغا

كەتتى.

دولۇار ئايالىنىڭ ئۇدۇلىغا ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ قولىنى ئالىقانلىرىغا ئالدى ـ دە، سۆيۈپ تۇرۇپ:

ـــ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن پات ـ پات قۇم ئوردىسىغا كېلىپ تاماق يەپ، ئويناپ كېتەيلى، ـــ دېدى.

ـــ بىزنىڭ قىلمىدىغان ئىشلىرىمىز بەك كۆپ، ـــ دېدى ئايالى ئۇنىڭغا جاۋابەن. ئۇ مۇشۇ سۆز ئارقىلىق دولۇارغا ئەھمىيەتلىك ئىش ئۈچۈن راھەت ـ پاراغەتتىن ئاز ـ تولا كېچىش كېرەك دېگەننى پۇراتتى.

دولۇار ئۇنىڭ قولىنى تۇتقىنىچە «قانداق قىلسام ئۇنىڭ ھېسسىياتى قوزغىلىدىغاندۇ؟» دەپ ئويلاشقا باشلىدى. ئۇ يۈزى ئېچىلمىغان قىزلارنىڭ ئالدىدا بۇنچىلىك تەمتىرەپ كەتمەيتتى. ئۇنىڭغا مادىرىنا ئەقىللىك، سەزگۈر، شوخ بىلىنگەچكە، ئۇنىڭغا قانداق مۇئامىلىدە بولۇشنى بىلەلمەي ئىچى پۇشۇپ كەتتى. ئۇ مادىرىناغا بىر تاسقىمى بارەك نومۇسنى بىلمەيدىغان ياكى ئېزىلەڭگۇ كۆرۈنۈپ قېلىشتىن قورقاتتى.

دولۇار تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا ئۇنىڭ قولىنى سىقىپ قويياتتى. لېكىن، مادىرىنادا ھېچقانداق ئىنكاس بولمايتتى.

ـــ سىزنىڭ مېنىڭ ئايالىم بولۇپ قالغانلىقىڭىز ماڭا غەيرىيلا تۇيۇلۇۋاتىدۇ.

ـــ نېمىشقا ئەمدى؟ ـــ دەپ سورىدى ئايالى تەئەججۇپلىنىپ.

ـــ تاڭ، ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن، سىزنى سۆيگۈم كېلىۋاتىدۇ. ئەمما، مۇشۇنداق ھوقۇققا ئىگە بولغانلىقىمغا ئىشەنگۈم كەلمەيۋاتىدۇ.

مادىرىنا ھېچ نەرسە دېمەي ۋە ھېچبىر ناز قىلىپمۇ تۇرمايلا مەڭزىنى تۇتتى. دولۇار ئۇنى خۇددى ئۆزىنىڭ ئامراق سىڭلىسىنى سۆيگەندەك سۆيۈپ قويدى.

ـــ مەن سىزنى تۇنجى رەت كۆرگەندىلا، يەنى فرانسىكى مېنى ئۆيۈڭلەرگە غىزاغا تەكلىپ قىلغاندىلا «ئەگەر مۇشۇنداق ئايالنى

ئالالىسام ئىدىم» دەپ ئارمان قىلغانىدىم. مانا ھازىر بۇ ئارزۇيۇمغا يەتتىم. سىزگە ئېرىشتىم.

مادىرىنا تەبەسسۇم بىلەن ئوڭىغا قاراپ ئاستاغىنا:

— قانداق ياخشى - ھە، — دېدى.

دولوۋار ئىچىدە ئۆز - ئۆزىنى «مەن نېمىدېگەن دوّت. مۇشۇنداق ھاڭۋاقىپ ئولتۇرۇۋېرىمەنمۇ» دەپ تىللىدى ۋە ئايالىدىن سورىدى:

— سىز فرانسىكى بىلەن قانداق تونۇشقان؟

— بىز لىئونغا ئوڭىڭ گېپىنى قىلغىلى كېتىپ بارىمىز - مۇ؟ — دەپ جاۋاب قايتۇردى ئايالى گەپنى چاقچاققا ئايلاندۇرۇپ.

— بەك دوّت ئىكەنمەن. راستىنى ئېيتسام سىزدىن ئازراق قورقىمەن، — دەپ قىزاردى دولوۋار.

— مەندىن قورقامسىز؟ — دەپ سورىدى ئايالى خۇشاللىق بىلەن، — ئۇنداق ئەمەستۇ، نېمىشقا ئۇنداق دەيسىز؟

دولوۋار سۇرۇلۇپ كېلىپ ئوڭىغا چاپلىشىپ ئولتۇردى. ئايالى ئۇشتۇمتوت:

— ۋاھ ! كېيىك، — دەپ توۋلىۋەتتى. بۇ چاغدا پويىز ئورمانىنى كېسىپ ئوّتۇپ كېتىۋاتقاچقا، خانىم ئۇركۇپ كەتكەن بىر كېيىكنىڭ ئورمانىدىكى بىر چىغىر يول بىلەن قېچىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كوّرۇپ قالغانىدى.

دولوۋار ئوڭىڭ بېشىنى دېرىزىدىن چىقىرىپ قاراۋاتقان پەيتىدىن پايدىلىنىپ بوينىغا چۇشكەن چاچلىرىنى سوّيۇۋالدى.

مادىرىنا بىرپەس جىمىپ كېتىپ ئاندىن:

— ئادەمنىڭ غىدىقىنى كەلتۇرۇۋېتىدىكەنسىز، شوخلۇق قىلماڭا! — دېدى.

دولوۋار ئوّزىنى تارتمىدى، ئەكسىچە ئوڭى تېخىمۇ ئىشتىياق بىلەن سوّيۇپ كەتتى، بۇرۇتلىرىنى ئوڭىڭ شىشىدەك سۇزۇك، ئاق بوينىغا سۇركىدى.

— بولدى قىلىڭ، — دېدى ئايالى ئوڭىڭغا بۇرىلىپ.

دولوژار ئوڭ قولىنى ئاستا ئۇنىڭ يەلكىسىدىن ئۆتكۈزۈۋېلىپ ئۇنىڭ بوينىنى شاققىدە قايرىدى ـ دە، شىددەت بىلەن ئاغزىغا سۆيدى.

ئايالى پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۇنى ئىتتىرىپ:

ـــ بولدى قىلىڭ، ـــ دېگىنىچە ئۇنىڭ قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىشقا تىرىشتى.

دولوژار بولدى قىلمىدى. ئەكسىچە تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلاپ تىتىرەۋاتقان ۋە چاكىلداپ كەتكەن لەۋلىرى بىلەن توختىماي سۆيۈپ تۇرۇپ ئۇنى ئورۇندۇققا يېقىتماقچى بولدى.

ئايالى ئۇنى بار كۈچى بىلەن ئىتتىرىپ بوشىنىۋالدى ـ دە. كايىپ كەتتى.

ـــ ھەي، گىئورگى، بولدى بەس ! بىز كىچىك بالا ئەمەس. لىئونغا يېتىپ بارغۇچىلىكمۇ تەخىر قىلمامسىز؟

دولوژار قىزارغان ھالدا ئولتۇرۇپلا قالدى. بۇ ئورۇنلۇق گەپلەر خۇددى بىر چېلەك سوغۇق سۇ بولۇپ يۈرىكىنى سەگىتتى. ئۇ ھېسسىياتىنى بېسىۋالغاندىن كېيىن خۇشخۇيلۇق بىلەن:

ـــ ماقۇل، مەن تەخىر قىلاي، لېكىن مېنىڭ پىكىرلىرىم چېچىلىپ كەتتى. گەپ سېتىپ ئولتۇرۇشقا رايىم يوق. تېخى ئەمدى پۇۋاشتىن ئۆتتۇق، لىئونغا بارغۇچە زېرىكىپ ئولتۇرىدىغان ئوخشايمىز، ـــ دېدى.

ـــ ئۇنداق بولسا مەن گەپ قىلىپ بېرەي.

مادىرىنا ئاستا كېلىپ دولوژارنىڭ يېنىغا ئولتۇردى. ئاندىن پارىژغا قايتقاندىن كېيىن قىلىدىغان ئىشلىرى توغرىسىدا توختىلىپ پىلانلىرىنى ئېيتتى. ئۇ ئاۋۋالقى ئېرى بىلەن تۇرغان ئۆيىنى ساقلاپ قېلىشى، شۇنداقلا دولوژار ئۇنىڭ ئىلگىرىكى ئېرىنىڭ گېزىتخانىدىكى ۋەزىپىسىگە ۋە بەھرىمەن بولىدىغان ئىمتىيازلىرىغا ۋارىسلىق قىلىشى كېرەك ئىدى. خانىم تويدىن ئىلگىرىلا خۇددى كارخانىچىغا ئوخشاش ئائىلىنىڭ ئىقتىسادىي

مەسىلىلىرىنى ئىنچىكىلىك بىلەن بىر تەرەپ قىلىپ قويغان بولۇپ، بۇنىڭدا يۇز بېرىش ئېھتىمالى بار بارلىق ئىشلار، مەسىلەن، ئۆلۈم ـ يېتىم، ئاجرىشىش، بىر ياكى بىرقانچە پەرزەنتلىك بولۇش ۋەھاكازالارنىڭ ھەممىسىنى كۆزدە تۇتۇلغانىدى. دولۇژار تۆت مىڭ فرانك پۇلۇم بار دېگەنىدى. (بۇنىڭ ئىچىدە بىر مىڭ بەش يۈز فرانك قەرز پۇل بولۇپ، قالغانلىرىنى بىر يىلنىڭ ئىچىدە تويغا ئاتاپ يىغقانىدى.) ياش چوكانمۇ فرانسىسىدىن قالغان تۆت تۇمەن فرانكنىڭ بارلىقىنى ئېيتتى.

خانىم فرانسىسنى ئۆرنىك قىلىپ سۆزلىدى:

ـــ ئۇ ناھايىتى ئىقتىسادچان، پىلانلىق، جاپاغا چىدايدىغان ئىنتايىن تىرىشچان يىگىت ئىدى. ئەگەر ئۆلۈپ كەتمىگەن بولسا ئۇزاققا قالماي خېلى جىق دۇنيا توپلىۋالغان بولاتتى.

بۇ سۆزلەر دولۇژارنىڭ قۇلىقىغا كىرمىدى. چۈنكى، ئۇنىڭ خىيالى باشقا ئىشتا ئىدى. خانىم سۆزدىن توختاپ خىيال سۈرۈپ قالدى ۋە بىردەمدىن كېيىن گېپىنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ ھازىردىن تارتىپ ھەربىرىڭىز ئۇچ ـ تۆت يىلغىچە يىلىغا ئۇچ ـ تۆت تۇمەن فىراك تاپسىز. ئەگەر چارلىز ئۆلمىگەن بولسا شۇنداق قىلاتتى.

بۇ گەپلەر دولۇژارغا ياقمىدى، شۇڭا:

ـــ مېنىڭچە، بىزنىڭ لىئونغا بېرىشىمىز ئۇنىڭ گېپىنى قىلىش ئۈچۈن ئەمەسقۇ دەيمەن، ـــ دېۋىدى، ئايالى ئۇنىڭ يۈزىگە ئاستا ئۇرۇپ قويۇپ:

ـــ راست دېدىڭىز. مەن ئېزىپتىمەن، ـــ دېدى ـ دە، قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى. دولۇژار ئىككى قولىنى تىزىغا قويۇپ خۇددى دەرس ئاڭلاۋاتقان كىچىك بالىلارغا ئوخشاپ قالدى.

ـــ ئولتۇرۇشىڭىزنى قارىڭ سىزنىڭ، سىزنىڭ بالىلارغىلا ئوخشاپ قالدىڭىز.

— سىز بايا مېنى مۇشۇنداق قىلىشقا دەۋەت قىلغانىدىڭىزغۇ، مەن ئەمدى داۋاملىق مۇشۇنداق قىلىمەن.

— نېمە ئۈچۈن؟

— چۈنكى، سىز ئائىلە ئىشلىرىغا رەھبەرلىك قىلمىسىز، ھەتتا ماڭىمۇ يېتەكچىلىك قىلمىسىز. سىز دېگەن ئەرگە تەگكەن ئايال. بۇ ئىشلارنى سىز باشقۇرۇشىڭىز كېرەك، ئەلۋەتتە.

مادىرىنا ھەيران بولۇپ تۇرۇپلا قالدى:

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— مەن سىزنى تەجرىبىگە باي. مېنىڭ نادانلىقىمنى تۈگىتەلەيدۇ، توي قىلىپ ئۆي تۇتقان. ئەمەلىي تەجرىبىسى بىلەن مەندەك بىر بويتاق ئادەمنى يېتەكلەپ بىلمەيدىغان بىرمۇنچە ئىشلارنى بىلدۇرىدۇ، دېمەكچىمەن.

— ھەددىڭىزدىن ئېشىپ كەتتىڭىز، — دەپ ۋارقىرىۋەتتى مادىرىنا.

— بۇ پاكىتقۇ. مەن ئاياللارنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن. سىز بولسىڭىز ئەرلەرنى چۈشىنىسىز، چۈنكى سىز تۇل ئايال، شۇنداقمۇ؟ شۇڭا بۈگۈن كېچىدىن باشلاپ... ماڭا ئۆگىتىڭ، بولامدۇ؟... خالىسىڭىز تەربىيەنى ھازىرلا باشلىۋەتسەكمۇ بولىدۇ.

مادىرىنا كۈلۈپ كەتتى:

— مۇنداق گەپ دەڭ. ئەگەر سىز ماڭا ئىشەنسىڭىز!...

دولۇۋار خۇددى مەكتەپ بالىلىرى تېكىست يادلىغاندەك دۇدۇقلاپ جاۋاب بەردى:

— مەن ئەلۋەتتە ئىشىنىمەن... سىزنىڭ كۆڭۈل قويۇپ ئۆگىتىدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن... دەرسنى يېگىرمىگە بۆلۈپ ئۆتۈڭ... ئالدىنقى ئون دەرسته ئاساسىي بىلىملەرنى... گىرامماتىكا ۋە ئوقۇشنى ئۆگىتىڭ... كېيىنكى ئون دەرس بىلىم ئاشۇرۇش ۋە ئىستىلىستىكا بولسۇن... راستىنى ئېيتسام

مەن ھېچ نەرسىنى بىلمەيمەن، راست.

ئايالى كۈلۈپ تېلىقىپ كەتتى:

ــ راست دۆت نەرسە ئىكەنسەن ـ دە.

ــ مېنى سەنلەشكە كۆچىتىڭىز. مەنمۇ سىزنى دورايمەن. سۆيۈملۈكۈم، مېنىڭ ساڭا بولغان مۇھەببىتىم ھەسسىلەپ ئېشىۋاتىدۇ، مىنۇتسېرى كۈچىيىۋاتىدۇ. شۇڭا، لىئون ناھايىتىمۇ يىراق تۇيۇلۇۋاتىدۇ.

دولۇۋار بۇ گەپلەرنى خۇددى ئايال ئارتىسلار دېكلاماتسىيە قىلغاندەك ئىنتوناتسىيە بىلەن ئېيتقاچقا، چىرايىدىن ھەييارلىق چىقىپ تۇرغاچقا، خۇش چاقچاق زىيالىيلارنىڭ ئويۇن ـ تاماشىلىرىغا تولا ئارىلاشقان چوكان گۈلدەك ئېچىلىپ كەتتى. دولۇۋارغا يان تەرەپتىن سەپسالدى. بۇ ھەقىقەتەن كىشىنى مەپتۇن قىلغۇدەك يىگىت ئىدى. خۇددى دەرەختىكى پىشقان ئالمىنى كۆرۈپ كىشىنىڭ دەرھال ئۇزۇپ يېگۈسى كەلگەندەك، مادىرىنانىڭمۇ نەپسى تاقىلداپ كەتتى. لېكىن، ئۇ ئۆزىگە ھاي بەردى. چۈنكى، ئەقلى ئۇنىڭغا «مېۋە ـ چۈنىنى تاماقتىن كېيىن يېگەن ياخشى» دەۋاتاتتى. شۇ ئىش خىيالىدىن كەچكەن مادىرىنا قىزارغان ھالدا:

ــ كىچىككىنە ئوقۇغۇچىم، مېنىڭ تەجرىبىلىرىمگە ئىشەنگىن. مەن ھەممىنى كۆرگەن ئادەممەن. تەجرىبىلەردىن قارىغاندا پويىزدا سۆيۈشۈشنىڭ ئەھمىيىتى يوق، ئەكسىنچە ئۇنۇم بېرىپ قويىدۇ، ــ دېدى، ئارقىدىن، ــ پىشمىغان بۇغدايغا ئورغاق سالماسلىق كېرەك، ــ دەپ قوشۇپ قويدى ـ دە، بۇ سۆزدىن شەلپەردەك قىزاردى.

ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىققان بۇ بېشارەتلەر دولۇۋارنى غىدىقلاپ تېخىمۇ ۋەسۋەسىگە سالدى. دولۇۋار ھىجايغان ھالدا كىرپىست سىزدى. خۇددى ئايەت ئوقۇۋاتقاندەك بىردەم پىچىرلىدى، ئاندىن:

ــ مەن ھازىر شەيتانىنىڭ ئازدۇرۇشىدىن ساقلايدىغان ئەۋلىيا

سېن ئانتون[1]غا ئىلتىجا قىلدىم. ئەمدى يۈرىكىم تاشتەك قېتىپ كەتتى، ـــ دېدى.

نېپىز گۈگۈم پەردىسى ئەتراپقا يېيىلدى. پويىز سېنا دەرياسىنى بويلاپ كېتىپ بارماقتا. دەريا خۇددى ئۇزۇن لېنتىدەك تۆمۈريولنىڭ يېنىدا پارقىراپلا تۇراتتى. ئەر ـ خوتۇنلار قىزغۇچ پارقىراۋاتقان دەريادىن كۆزىنى ئۈزمەي ئولتۇراتتى. شەپەقنىڭ قىزغۇچ نۇرى بارا ـ بارا غۇۋالاشتى ۋە ئاخىر بېرىپ پۈتۈنلەي ئۆچتى. قاراڭغۇلۇق هۆكۈمران ئورونغا ئۆتۈپ كەڭ دالا زۇلمەت ئاستىدا قالدى.

قاراڭغۇلۇق تۇپەيلىدىن پەيدا بولغان كۆڭۈلسىزلىك ياش ئەر ـ خوتۇنلارنىڭ كۆڭلىگىمۇ سايە چۈشۈردى. بايا خۇشاللىقتىن قىن ـ قىنىغا پاتماي قالغان بۇ ياشلار ئەمدى ئۇندىمەي ئولتۇرۇپ قالدى.

ئۇلار بىر ـ بىرىگە يېپىشقىنىچە كۆڭۈللۈك كۈندۈزنىڭ قاراڭغۇلۇقىغا ئورۇن بوشىتىۋاتقانلىقىنى كۆزىتىشتى.

پويىز مانىتېستىن ئۆتكەندىن كېيىن ۋاگونغا چىراغ يېقىلدى. ئۇنىڭ سېرىق يالقۇنى كۈل رەڭ ئورۇندۇق قېپىدا لىپىلداپ ئويناياتتى.

دولۇۋار ئايالنىڭ بېلىدىن تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلىدى. بايا يالقۇنلىغان كۈچلۈك هەۋەس ئەمدى مۇلايىم، شېرىن هېسسىياتقا ئايلىنىپ ئۇنى ئەللەيلەشكە باشلىدى. ئۇ ئارامبەخەش ئېتىدىغان پەپىلەشنى، ئەللەيلەشنى خالاپ قالدى.

ـــ مادىرى، ئومىقىم مادىرى، مەن سېنى جېنىمدىنمۇ ئارتۇق كۆرىمەن، ـــ دېدى ئۇ شۇڭىرلاپ.

بۇ يېقىملىق سۆزلەر شىلدىرلاپ ئاققان بۇلاق سۈيىدەك ياش چوكانىنىڭ كۆڭۈل ئېتىزىغا سىڭىپ كىردى. يېنىك بىر تىترەك

---

① سېن ئانتون (252 ـــ 356) ـــ قەدىمكى مىسىرنىڭ داڭلىق روهانىيسى. ئۇ تەرىقەتتە چىڭ تۇرۇش، هاۋايى ـ هەۋەسكە بېرىلمەسلىكتە تونۇلغان.

ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن چېپىپ ئۆتتى. دولۇۋارنىڭ بېشى ئۇنىڭ كۆكسىدە ئىدى. مادىرىنا ئۇنىڭغا ئالۇچمەك لەۋلىرىنى ئۇزارتتى.

ئۇلار ئۇن ـ تىنسىز سۆيۈشتى. ئۇزاققىچە سۆيۈشتى. ئۇشتۇمتۇتلا بىر ـ بىرىگە تاشلىنىپ چىڭ قۇچاقلاشتى. ئارقىدىن قىسقا بىر توتۇشۇش بولۇپ ئۆتتى. ئۇلار شۇ تەقلىدتە قوشۇلۇشتى. ئىش تۇگىگەندىن كېيىن كۆڭلىدە ئازراق ئەپسۇسلىنىش پەيدا بولدى. هارغىنلىق هېس قىلىششىمۇ، قاينىاق هېسسىياتى پەسەيمىدى. ئۇلار بىر ـ بىرىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇشتى.

سوزۇپ بېرىلگەن گۇدۇك ساداسى پويىزنىڭ ۋوگزالغا يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئۇقتۇردى. مادىرىنا چۈۋۈلغان چاچلىرىنى توزەشتۇرۇپ تۇرۇپ:

ـــ نېمىدېگەن ساراڭلىق بۇ، بىز تازىمۇ كەپسىز بالىلار ئىكەنمىز، ـــ دېدى.

دولۇۋار بولسا ئۇنىڭ قوللىرىنى سۆيۈشكە باشلىدى. بىرنى سۆيۈپ بولۇپ يەنە بىرنى سۆيىدى. پۈتۈن ئىشتىياقى بىلەن سۆيىۋەردى.

ـــ مادىرى، ئومىقىم، مەن سېنى چىن دىلىمدىن سۆيىمەن.

شۇنىڭدىن كېيىن تا لىئونغا بارغۇچە ئۇلار بىر ـ بىرىگە چىڭ چاپلاشقىنىچە سىرتقا قاراپ ئولتۇرۇشتى. قاراڭغۇلۇق ئىچىدە گاهى چىراغنىڭ يورۇقى پاللىدە كۆرۈنەتتى ۋە دەرهال كۆزدىن يىتەتتى. ئۇلار بىر ـ بىرىنىڭ هارارىتىنى هېس قىلغان هالدا ئۆزلىرىنى چەكسىز بەخت ئىچىدە پەرۋاز قىلىۋاتقاندەك سېزەتتى. تېخىمۇ شېرىن ۋە ئەركىن ـ ئازادە قوشۇلۇشنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈشەتتى.

ئۇلار دېرىزىسى پورتقا قارايدىغان بىر مېهمانخانىغا چۈشتى. ئازراق غىزالىنىۋېلىپلا چىراغنى ئۆچۈرۈپ يېتىپ قېلىشتى. ئەتىسى سائەت سەككىزدىلا ئايال كۈتكۈچى كېلىپ ئۇلارنى

ئويغىتىۋەتتى. ئۇلار دېرىزە تۈۋىدىكى تومپۇچكىغا قويۇلغان ئىستاكاندىكى چاينى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن دولۇۋار ئايالىغا قارىدى. ئۇشتۇمتۇتلا خۇددى تەلەيلىك بىر ئادەم قىممەت باھا گۆھەرنى تېپىۋالغاندەك قىن - قىنىغا پاتماي خۇش بولۇپ كەتتى - دە، بېرىپلا ئۇنى قۇچاقلىۋالدى:

— ئامرىقىم، سېنى ئاجايىپ بەك ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى تېخىمۇ چۈشىنىۋاتىمەن. بەكمۇ... ئىنتايىن ياخشى كۆرىدىكەنمەن... — دەپ پىچىرلىدى.

ئايالىمۇ ئۇنىڭغا ئىشەنچكە تولغان كۆزلىرى بىلەن قاراپ كۈلۈمسىرىدى. ئۇنىڭ سۆيۈشلىرىگە جاۋاب قايتۇرۇپ تۇرۇپ دېدى:

— مەنمۇ شۇنداقتەك قىلىمەن...

دولۇۋار بۇ قېتىمقى ئائىلە يوقلاشتىن زادىلا خاتىرجەم بولالمايۋاتاتتى. ئۇ ئايالىغا «ئىدىيەدە تەييارلىق كۆرۈپ قويۇڭ» دەپ كۆپ ئەسكەرتكەن بولسىمۇ، ھازىر يەنە تەكىتلەپ قويۇشنى زۆرۈر تاپتى:

— بىلەمسەن، ئۇلار سەھرالىق ئادەملەر، سەھىنىدىكى يېزىلىقلاردىن ئەمەس، بەلكى ئىسمى - جىسمىغا لايىق يېزىلىقلاردىن.

مادىرىنا قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى.

— بىلىمەن، سەن بۇنى تولا دەپ قۇلاق - مېڭەمنى يەپلا كەتتىڭغۇ، بولدى ئەمدى، نېرى تۇرۇپ تۇر. مەنمۇ تۇرۇۋالاي.

دولۇۋار كارىۋاتتىن چۈشۈپ پايپىقىنى كىيىۋېتىپ:

— بىز ئۇ يەرگە كۆنەلمەيمىز. چوقۇم شۇنداق بولىدۇ. ئۆيۈمدە پەقەت بىرلا كونا كارىۋات بار. بىزنىڭ كانتېلىردا ھېچكىم سىم كارىۋاتنى كۆرۈپ باقمىغان، — دېدى.

ئايالى بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئەكسىچە خۇش بولۇپ كەتتى:

— بۇنىڭدىنمۇ ياخشى ئىش بولامدۇ؟ يېنىڭدا... يېنىڭىزدا... ئۇخلىيالمىسام... ئەتىسى توخۇلار چىللىسا نېمىدېگەن

كۆڭۈللۈك.

ئۇ خالىتىنى كىيىۋالدى. دولۇۋار تۇتۇلۇق ئاق خالاتنى كۆرۈپلا تونۇدى ۋە ئۇنى بۇ كىيىمدە كۆرۈپ سەل كەيپى ئۇچتى. نېمە ئۇچۇن؟ دولۇۋار ئايالىنىڭ ئۇخلاش كىيىملىرىنىڭ خېلى كۆپ ئىكەنلىكىنى بىلەتتى. بۇ كىيىملەرنىڭ ھەممىسىنى تاشلۇۋېتىپ پۈتۈنلەي يېڭىنى سېتىۋېلىشنىڭ ئورنى يوق ـ دە. شۇنداقتىمۇ ئۇ ئايالىنىڭ بۇرۇنقى ئېرى بىلەن بىللە بولغاندا كىيىدىغان سەھەرلىك خالىتىنى، ئۇخلاش كىيىمى ۋە ئىچ كۆڭلەكلىرىنى كىيىپ يۇرۇشىنى ياقتۇرمايتتى. چۈنكى، بۇ يىپەك ۋە يۇمشاق تۇتۇت كىيىملەرگە فرانسىسكىنىڭ قولى تەگكەن، دەپ قارايتتى.

ئۇ بىر تال تاماكا تۇتاشتۇرۇپ دېرىزە تۇۋىگە كەتتى.

پورتتا كىرانلار گۈرۈلدەپ يوغان بىلەكلىرى بىلەن چوڭ ـ چوڭ پاراخوتلاردىن يۈكلەرنى ئېلىپ پىرىستانغا چۈشۈرەتتى. كەڭ دېڭىز يۈزى كېمىلەرگە تولۇپ كەتكەنىدى. دولۇۋار بۇ مەنزىرىنى ئىلگىرى كۆرگەن بولسىمۇ، ھازىر يەنە ھاياجانلىنىپ:

ـــ پاھ، نېمىدېگەن گۈزەل مەنزىرە ! ـــ دەۋەتتى.

مادىرىنا ئىتتىك كەلدى ـ دە، ئېرىنىڭ يېلكىسىنى تۇتۇپ ئۇنىڭغا يۆلەنگەن ھالدا:

ـــ ئوھوي، نېمىدېگەن گۈزەل ! قانداق كۆركەم ! بۇ يەردە ئۇنچە نۇرغۇن كېمىنىڭ بارلىقىنى ئويلاپمۇ باقمىغانكەنمەن، ـــ دېدى خۇشاللىقىنى باسالماي.

ئۇلار بىر سائەتتىن كېيىن يولغا چىقتى. چۈشلۈك غىزانى قېرىلارنىڭكىدە يېيىش مولجالانغان بولۇپ، ئۇلارغا خەۋەرمۇ قىلىۋېتىشكەنىدى. ياش ئەر ـ خوتۇنلار ئۇستى ئوچۇق پەيتونغا چۈشتى. بۇ كونا پەيتون غىچىلداپ، سىلكىنىپ، ئېگىز ـ پەس ۋە زېرىكىشلىك يولدا مېڭىپ كەتتى. بۇ يول تۇگىگەندىن كېيىن بىر ئوتلاقتىن ئۆتتى. ئاندىن دۆڭگە چىقىشقا باشلىدى.

مادىرىنا كەينىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرغانىدى. ھارغانلىقتىن ۋە ئاپتاپ خۇش ياققانلىقتىن ئېزىلىپ ئۇخلاپ كەتتى. تۇيۇقسىز دولۇۋار ئۇنى ئويغاتتى:

— ئاۋۇ يەرگە قارا!

ھارۋا دۆڭنىڭ ئۇچىدىن ئىككى قىسىمغا چىقىقاندا توختىغانىدى. بۇ، مەنزىرىلىك جاي بولۇپ، ئادەتتە سایاھەتچىلەر بۇ يەردە توختىماي ئۆتمەيتتى.

دۆڭدە تۇرۇپ پەسكە قارىسا چوڭ بىر جىلغا نامايان بولاتتى. چوڭ دەريا كەڭ ۋە ئۇزۇن جىلغىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن ئۆتەتتى. دەريانىڭ سۇپسۇزۇك سۈيى بۇزغۇن چاچرىتىپ ھەيۋەت بىلەن ئاقاتتى. يىراقلاردىن دەريانىڭ ئىچىدىكى نۇرغۇنلىغان ئارالچاقلارمۇ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇدۇل ئېقىپ كېلىۋاتقان دەريا مۇشۇ يەردە بۇرۇلۇپ لىئون شەھرىنى يانداپ ئۆتەتتى. دەريانىڭ ئوڭ قېتىغا جايلاشقان شەھەر سەھەر تۇمانىنىڭ ئىچىدە ياتاتتى. قۇياش ساناقسىز راۋاقلارنىڭ ئۈستىدە يالتىرايتتى. مۇنار ۋە راۋاقلار ئۇچلۇق، يۇمىلاق، كۆركەم ۋە ئاددىي، چوڭ ۋە كىچىك، ھەيۋەتلىك بولۇپ، خۇددى دانە ـ دانە گۆھەرلەردەك كىشىنى ھەيرانۇھەس قالدۇراتتى. چاسا ۋە يۇمىلاق مۇنارلار تۇرلۇك شەكىلدە نەپىس ياسالغانىدى. ئۇنىڭدىن باشقا كىچىك مۇنارلار، قوڭغۇراقخانا پەشتاقلىرى، گۈد شەكلىدىكى چېركاۋلارنىڭ راۋاقلىرىمۇ كۆزگە چۈشەتتى. چوڭ چېركاۋنىڭ تۇچتىن ياسالغان ئۇچلۇق مۇنارى ھەممىدىن ئېگىز بولۇپ، غەلىتە ھەم كۆرۈمسىز ئىدى. شەك ـ شۈبھىسىزكى، ئۇ دۇنيادىكى ئەڭ ئېگىز مۇنار ھېسابلىناتتى.

سېنت سېۋىر① شەھرىنىڭ شەھەر ئەتراپى رايونى دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن باشلىناتتى. ئۇ يەردە ئېگىز ۋە ئىنچىكە تۇرخۇنلار خۇددى ئورمانىدىكى دەرەخلەردەك قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. بۇ

① سېنت سېۋىر — فىرانسىيەنىڭ داڭلىق شەھەرلىرىدىن بىرسى.

ئۇيغۇر كتاب توربكتى www.uyghurkitap.com

تۇرخۇنلار ئۇ قاتتىكى مۇنارلاردىن كۆپ بولۇپ، كۆز يەتمەس دالالارغىچە سوزۇلغانىدى. كۆپكۆك ئاسمانغا ھەدەپ قاپقارا ئىسنى پۇۋلەپ تۇراتتى.

ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ئېگىز فوتىر زاۋۇتى تۇرخۇنىنىڭ كاۋپس[1]نىڭ پىرامىداسى بىلەن بەسلەشكۈچىلىكى بار بولۇپ، ئۇنى ئىنسانلار قولىدىن چىققان ئىككىنچى ئېگىز چوققا دېيىشكە بولاتتى. ئېگىزلىكتە ئۇ دەريانىڭ بۇ تەرىپىدىكى چوڭ چېركاۋنىڭ ئۈچلۈق مۇنارى بىلەن تەڭلىشىپ قالاتتى. بۇ مۇنار چېركاۋ ئىمارەتلىرىنىڭ ئىچىدە ئۆزىنىڭ ھەشەمىتى بىلەن تاج كىيگەن بولسا، بۇنىسى ھەمىشە ئىس پۇۋلەپ ھارمايدىغان زاۋۇت تۇرخۇنلىرىنىڭ پادىشاھى ئىدى.

دەريانىڭ بۇ قېتىمدىكى سانائەت رايونىنىڭ كەينى تەرىپى ئورمان. سېنا دەرياسى بۇ ئىككى شەھەرنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ چوقچىيىپ تۇرغان قىيالىقنى يالاپ، قارىغايلىقلاردىن ئېقىپ بىر يەرگە كەلگەندە يۇمىلاق بىر دائىرە ياسايتتى ـ دە، كۆزدىن يىتەتتى. دەريادا كېمىلەر موكىدەك ئۆتۈشۈپ تۇراتتى. كېمىلەرنى سۆرىۋالغان موتورلۇق قېيىقلار بۇ يەردىن كىشىنىڭ كۆزىگە چۈنچىلىك كۆرۈنەتتى. ئۇلارنىڭ موتور ئاۋازى ئاڭلىنىپ ئىسى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. دەريانىڭ ئىچىدىكى نۇرغۇن ئارالار ئارىلىق قالدۇرۇپ جايلاشقان بولغاچقا، خۇددى چوڭ - كىچىكلىكى ئوخشىمايدىغان بىر تىزىق مارجانغىلا ئوخشايتتى.

پەيتونچى مېھمانلىرىنى سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈپ تۇردى. چۈنكى، ئۇ ئۆز تەجرىبىسىدىن ساياھەتچىلەرنىڭ بۇنداق مەنزىرىنى خېلى ئۇزاق تاماشا قىلىدىغانلىقىنى بىلەتتى.

پەيتون قايتىدىن يولغا چۈشكەندە دولۇۋار يۈز نەچچە مېتىر يىراقتىنلا كېلىۋاتقان قېرىلارنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، دەرھال پەيتوندىن چۈشۈپ:

---

① كاۋپس ـــ مىلادىيەدىن ئىككى مىڭ ئۈچ يۈز يىللار ئىلگىرىكى مىسىر پادىشاھى. ئۇ دۇنيا بويىچە ئەڭ چوڭ پىرامىدانى ياساتقان.

— ئۇلارن تونۇدۇم، ئۇلار كېلىۋاتىدۇ، — دەپ ۋارقىرىدى.

كېلىۋاتقانلار بىر ئەر، بىر ئايال بولۇپ، ھەقىقىي دېھقانلار ئىدى. ئۇلار ئىرغاڭشىپ، ئېگىز - پەس دەسسەپ، بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ كېلىشىۋاتاتتى. ئەر كىشى پاكارغىنا، قىزىل يۇز، قورساق سالغان، يېشىغا قارىغاندا تەمبەل، ساغلام ئادەم ئىدى. ئايال كىشى بولسا ئورۇق، ئەمما ئېگىز، ئازراق دۇمچەيگەن، چىرايى غەمكىن ئىدى. بىرلا قاراپ ئۇنىڭ كىچىكىدىن تارتىپ ئەمگەك قىلىپ قىرچىلىپ كەتكەن، ئۆمرىنى ئويۇن - كۇلكە كۆرمەي ئۆتكۈزگەن يېزا ئايالى ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى. ئۇنىڭ ئېرى بولسا چىرايىدىن كۇلكە كەتمەيدىغان، خېرىدارلىرى بىلەن چاقچاق قىلىشىدىغان، پاراڭنى دۆڭ سوقىدىغان كىشىلەردىن ئىدى.

مادىرىنامۇ پەيتوندىن چۈشتى. كېلىۋاتقان بىچارە قېرىلارنى كۆرۈپ ئۇنىڭ كۆڭلى ئىختىيارسىز بۇزۇلدى. ئۇ مۇنداق بولارمەن، دەپ زادىلا ئويلىمىغانىدى. بۇۋاي بىلەن مومای قاملاشقان ئەپەندىنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئوغلى، مۇنۇ پۇزۇر كىيىنگەن ساھىبجامال خانىمنىڭ ئۆزىنىڭ كېلىنى ئىكەنلىكىنى زادىلا خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى.

ئۇلار تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈۋاتقان ئوغلىنىڭ ئالدىغا تېزرەك بېرىش ئۈچۈن ئالدىراپ مېڭىشاتتى، ھەتتا پاراڭمۇ قىلىشمايتتى. ئۇلار پەيتونىنىڭ يېنىدا تۇرغان ئىككى شەھەرلىككە بولسا كۆز قىرىنمۇ سالمىدى.

ئۇلار ئالدىدىن ئۆتۈپ كەتكەندە دولۇۋار كۈلۈپ توۋلىدى:

— بەللى كارامەت، ئاتا!

ئىككى قېرى قاققان قوزۇقتەك مىدىر - سىدىر قىلمای چەكچىيىپلا قېلىشتى.

بىرىنچى بولۇپ مومای ئېسىنى يىغىۋالدى - دە، تۇرغان يېرىدە قىمىرلىماستىن سەل تىلىنى چاينىپ سورىدى:

— دولۇۋار، بۇ سەنمۇ، ئوغلۇم؟

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ مەن بولمايچۇ؟ مەن ئوغلىڭىز، ئاپا.

دولقۇن ئاپىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ ئىككى مەڭىزىگە سۆيدى. ئاندىن ئۇ چېكىسىنى دادىسىنىڭ چېكىسىگە سۈركەپ قويدى. بوۋاي بېشىدىن لىئونچە شىلەپىسىنى ئېلىۋەتكەنىدى. بۇ، كالا بېدىكلىرى كىيىدىغاندەك يىپەك رەختتىن تىكىلگەن ئېگىز شىلەپە ئىدى. دولقۇن مادىرىنانى تونۇشتۇردى:

ـــ بۇياق مېنىڭ ئايالىم بولىدۇ.

ئىككى سەھرالىق مادىرىناغا خۇددى ئاز ئۇچرايدىغان ئاجايىپ بىرنەرسىگە قارىغاندەك تەمتىرىگەن ۋە چۆچۈگەن ھالدا قاراشتى. بوۋايىنىڭ چىرايىدا يەنە ماقۇلالاش ۋە مەمنۇنلۇق ئالامەتلىرىمۇ بار ئىدى. ئايالىنىڭ كۆزلىرىدىن بولسا دۇشمەنلىك، ھەسەتخورلۇق چىقىپ تۇراتتى.

بوۋاي خۇش چاقچاق ئادەم بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇچ رومكا ئاق ھاراق ۋە ئازراق قىزىل ھاراق ئىچىۋالغانلىقى ئۈچۈن كەيپى چاغ ئىدى. شۇڭا، دېدىللىك بىلەن كۆزلىرىنى قىسىپ خۇشخۇيلۇق بىلەن سورىدى:

ـــ قانداق، چوكىنىڭنى سۆيۈپ قويسام بولامدۇ؟

ـــ ئەلۋەتتە، ـــ دېدى ئوغلى، ـــ شۇنىمۇ سوراپ ئولتۇرامسىز؟

مادىرىنا ھودۇققان ھالدا بوۋايغا مەڭىزىنى تۇتتى. بوۋاي چوكۇلدىتىپ ئىككىنى سۆيدى، ئاندىن قولىنىڭ كەينى بىلەن ئاغزىنى سۈرتۈۋەتتى.

مومايمۇ يوشۇرۇن دۇشمەنلىك بىلەن يېقىن كېلىپ كېلىنىنى سۆيۈپ رەسمىيەتنى ئادا قىلغان بولدى. بۇ، ئاننىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى كېلىن ئەمەس بولۇپ، ئانا ساغلام، تەمبەل، روھلۇق، مەڭزىلىرى ئالمىدەك قىزىل، يارىملىق بايتالىلاردەك سېمىز ھەم يۇمىلاققىنا يېزا قىزىنى كېلىن قىلسام، دەپ ئارمان قىلغانىدى. شۇڭا، كۆز ئالدىدىكى ئالتۇن بېزەكلەر تاقىغان، تېنىدىن ئەتىر پۇراپ تۇرغان بۇ ئايالنى كوچا قىزلىرىغا

ئوخشاتتى. موماي ھەرقانداق پۇراقنى، مەيلى ئۇ ئەتىرنىڭ بولسۇن ياكى ئۇپىنىڭ بولسۇن، ھەممىسىنىلا ئىپارنىڭ پۇرىقى دەپ بىلەتتى.

ھەمەيلەن بىللە مېڭىشتى. پەيتون ياش ئەر ـ خوتۇنلارنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى ئېلىپ كەينىدىن ماڭدى.

بوۋاي ئوغلىنى قولتۇقلىۋېلىپ ئەتەي كەينىدە قالدى. ئۇ ئىنتايىن قىزىقسىنىپ:

ـــ ھاي بالا، ئىشلار قانداق؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ جايىدا. ناھايىتى ياخشى.

ـــ بولدى، شۇنىڭ ئۆزى كۇپايە. سەن ئەمدى كېلىنىنىڭ ھال ـ ئوقىتىنى دەپ بەرگىنە.

ـــ توي مېلى تۆت تۇمەن فىرانك.

بوۋاي ئىسقىرتىۋەتتى. كارامەت ئىكەن ئەمەسمۇ، بوۋاي لام ـ جىم دېيەلمىدى. ئىختىيارسىز ھالدا:

ـــ ۋاي كاساپەتەي، ـــ دەپلا قويىدى. بىردەمدىن كېيىن جىددىي قىياپەتتە:

ـــ راستىنى ئېيتقاندا ناھايىتى چىرايلىق ئايال ئىكەن، ـــ دەپ قوشۇپ قويدى. دېمەك، مادىرىنا ئۇنىڭغا ياققانىدى. خوتۇن ـ قىزلارغا كەلگەندە بوۋاينىڭ خېلى كۆزى بار ئىدى. ئۇمۇ ياش چېغىدا بۇ جەھەتتە داڭ چىقارغان نوچىلاردىن ئىدى.

مادىرىنا دولوۋارنىڭ ئانىسى بىلەن بىللە ماڭدى. لېكىن، گەپ ـ سۆز قىلىشمىدى. ئىككى ئەر ئۇلارغا يېتىشۋالدى ـ دە، بىرلىكتە مەھەللىگە كىرىشتى. مەھەللە ناھايىتى كىچىك بولۇپ، ئۆيلەر چوڭ يولنىڭ ئىككى قېتىغا جايلاشقانىدى. ھەربىر قاتتا ئون نەچچىدىنلا ئۆي بار بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدە شەھەر، بازارلاردا ئۇچرىتىشقا بولىدىغان بىرنەچچە ئۆيدىن باشقىلىرى ئاساسەن كونىراپ كەتكەن دېھقان ئۆيلىرى ئىدى. بەزىلىرى خىشتىن، بەزىلىرى كېسەكتىن قوپۇرۇلغان، بەزىلىرىنىڭ ئۆگزىسى قومۇش ۋە پاخال بىلەن يېپىلغان بولسا،

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بەزىلىرى كاھىشلىق ئىدى. بوۋاينىڭ مەيخانىسى بەكلا ئاددىي بولۇپ، بىرىنچى قەۋەتنىڭ ئۈستىدە كىچىككىنە بالىخانىسى بار ئىدى. قاۋاقخانا ئىشىكىنىڭ سول قانىتىغا قارىغاي شېخى قىستۇرۇلغان بولۇپ، بۇ، كۆڭلى تارتقانلارنى بىرەر رومكا قېقىۋېلىشقا تەكلىپ قىلىدىغان كونا پاسون ئىدى.

مەيخانىنىڭ چوڭ ئۆيى ئالاھىدە راسلىنىپ ئىككى شىرە جۈپلەپ قويۇلغان داستىخان سېلىنغان، قاچا ـ قۇچىلارمۇ تەخ قىلىنغانىدى. قازان بېشىدا يارەملىشىپ يۈرگەن قوشنا ئايال كېلىشكەن كېلىننى كۆرۈپ دەرھال تەزىم قىلدى. دولۇۋارنى تونۇپ ئىختىيارسىز توۋلاپ كەتتى:

ـــ ئاھ، پەرۋەردىگارىم، بۇ سەنمۇ قوزام!

ـــ ھەئە مەن، بۈرولىن ئاپا! ـــ دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار خۇشاللىق بىلەن ۋە ئۇنىمۇ بايا ئاپىسىنى سۆيگەندەك سۆيۈپ قويدى. ئاندىن ئايالىغا بۇرلىپ:

ـــ مېنىڭ ھۈجرامغا كىرەيلى! سىز باش كىيىملىرىڭىزنى ئېلىۋېتىڭ، ـــ دېدى.

دولۇۋار ئايالىنى ئوڭ تەرەپتىكى خىش يېيىتىلغان سوغۇق بىر ئۆيگە باشلاپ كىردى. ئۆينىڭ تاملىرى ئاقارتىلغان، كارىۋاتقا چىملىدىق تارتىلغانىدى. ئۆيدە زەمزەم سۇيى ئېلىنغان قۇتا بار بولۇپ، قۇتىنىڭ يېنىغا بىر دانە كىرىست قويۇلغانىدى. ئۇنىڭدىن باشقا ئىككى پارچە رەڭلىك سۇرەت چاپلاقلىق تۇراتتى. ئۇنىڭ بىرىدە پاۋىل بىلەن ۋېگىل① بىر تۇپ شەمشادنىڭ تۇۋىدە تۇرۇشاتتى. يەنە بىرسىدە ناپولېئون سېرىق ئات مىنىپ تۇراتتى. مۇشۇ ئىككى پارچە سۇرەتلا بۇ پاكىز ئۆيدە بىرىنبىر بېزەك ئىدى.

ئىككىيلەن يالغۇز قالغاندا دولۇۋار ئايالىنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ:

---

① بىيناددىي سىنبور (1737 ـــ 1814) نىڭ «پاۋىل بىلەن ۋېگىل» ناملىق رومانىنىڭ قەھرىمانلىرى.

ـــ كەيپىكى ياخشىمۇ مادىرى. ئاتا ـ ئانامنى كۆرۈپ كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپلا كەتتى. پارىزدىكى ۋاقتىمدا ئۇلارنى سېغىنىپمۇ كەتمەيتتىم. لېكىن، كۆرۈشكەندىن كېيىن تولىمۇ خۇشال بولۇپ كېتىۋاتىمەن، ـــ دېدى. ئۇلار گەپلىشىپ تۇرغاندا دولۇۋارنىڭ دادىسى تامنى ئۇرۇپ:

ـــ تېز بولۇڭلار، تاماق پىشتى، ـــ دەپ ۋارقىرىدى.

بۇ، سەھراچە تاماق ئىدى. ئۇلار داستىخاندا ئۇزاق ئولتۇرۇشتى. غىزالار بىرسىنىڭ كەينىدىن بىرسى كەلتۇرۇلدى. ئەپسۇسكى ئاشپەز قورۇما قورۇشقا ئۇستا ئەمەس ئىدى. قوينىڭ شىرىقىدىن كېيىن قېزا ئېلىپ كېلىشتى. ئاندىن قورۇغان تۇخۇم كەلدى. دولۇۋار بوۋاي بىرنەچچە رومكا ئالما ۋىنوسى ئىچتى، ئارقىدىن ئۇزۇم ھارىقىدىنمۇ ئىچتى، شۇڭا گەپ خالتىسى ئېچىلىپ گەپ دېگەننى ياغدۇرۇۋەتتى. ئۇ قالتىس قىزىق دەپ بىلگەن، ھېيىت ـ بايرامىلاردىلا سۆزلىنىدىغان لەتىپىلەرنى سۆزلەپ بەردى. بۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك كەلسە ـ كەلمەس گەپلەر ئىدى. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئەل ـ ئاغىنىلىرىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلار ئىكەن. بۇ لەتىپىلەر دولۇۋارغا ياد بولسىمۇ، يەنىلا قاقاھلاپ كۈلدى. ئۇ يۈرتىنىڭ ھاۋاسىدىن مەست بولغاندى. تۇغۇلغان ئۆيى، ئوينىغان چوڭ بولغان يەرلەر، ھەر خىل ئەسلىمىلەر، ئەينى يىللاردىكى نەرسىلەر گەرچە ئۇششاق ـ چۈششەك ۋە ئەرزىمەس بولسىمۇ ئۇنى ھاياجانلاندۇراتتى. مەسىلەن، ئىشىكتىكى پىچاقنىڭ ئىزى، پۇتلىرى تەكشى ئەمەس بولغانلىقتىن بىر قېتىم ئۆزىنى كۈلكىگە قويغان ئورۇندۇق، ئۆينىڭ ھىدى، يېقىنلا يەردىكى ئورماندىن شامال بىلەن كېلىۋاتقان دەرەخلەرنىڭ ھىدى، ھەتتا قىغنىڭ پۇرىقى، ئۆيلەر، ئېقىنلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئەسىر قىلىۋالغاندى.

دولۇۋارنىڭ ئاپىسى پەقەتلا زۇۋان سۈرمىدى. ئۇنىڭ مەڭگۈ ئېچىلماس قاپاقلىرى ھازىرمۇ تۇرۇكلۈك ئىدى. پات ـ پات

www.uyghurkitap.com

كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا كېلىنىگە قاراپ قويياتتى، قارىغانسېرى ئۆچلۈكى كېلەتتى. بۇ، پۈت - قوللىرى دەرەخنىڭ قوۋزاقلىرىدەك يېرىلىپ كەتكەن، ئېغىر ئەمگەكتىن مۈكچەيگەن، ئۆمۈر بويى جاپا تارتقان سەھرالىق مومايىنىڭ شەھەرلىك ئاياللارغا بولغان تەبىئىي ئۆچمەنلىكى ئىدى. لېكىن، ئۇنىڭ ئۆچمەنلىكى نەپرەتكە ئايلاندى. چۈنكى، ئۇ مادىرىنانى قارغىش تەگكەن پاسكىنا، رەسۋا، بۇزۇق ئايال دەپ قىياس قىلاتتى. ئۇ داستىخاندا تۇزۇكمۇ ئولتۇرماي بىردەم قورۇملارنى توشۇيتتى، يەنە بىردەم شىشىدىكى سېرىق هاراقنى ياكى قىزغۇچ تاتلىق هاراقنى هەربىر كىشىنىڭ رومكىسىغا تۇشدۇرۇپ قويياتتى. بوتۇلكىلارنىڭ ئاغزىنى ئاچاتتى.

مادىرىنا تاماقنى تۇزۇك يېمىدى، گەپكىمۇ ئانچە ئارىلاشمىدى. كۆڭلى غەش بولسىمۇ، چىرايىدىن بىلىنىدۇرمىدى. ئۇ جىلە بولاتتى، ئۇمىدسىزلىنەتتى. ئۇ نېمىشقا بۇنداق قىلىدۇ؟ ئۆزى خالاپ كەلگەنغۇ؟ ئۇلارنىڭ سەھرالىق ئىكەنلىكىنى، يەنە كېلىپ يوقسۇل ئىكەنلىكىنى بىلەتتىغۇ؟ ئەزەلدىن خام خىيالغا بېرىلمەيتتىغۇ؟ بۇ قېتىم قانداق ئويلىغان بولغىيدى؟ ئەجەبا، خوتۇن - قىزلار هەمىشە رېئاللىقتىن ئايرىلغان نەرسىلەرنى ياخشى كۆرەمدىغاندۇ؟ بۇ كىشىلەرگە كۆزى بىلەن كۆرۈشتىن ئىلگىرى رومانتىك تۇس بېرىۋەتتىمۇ يا؟ ياق ! مۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئۇنداقتا ئۇلارنى ناھايىتى پەزىلەتلىك، قىزغىن، مېهرىبان دەپ پەرەز قىلدىمكىن؟ ياق ! ئۇلارنىغۇ هەرگىزمۇ هېكايىلەردىكى قەهرىمانلاردەك ئۆزگىچە شەخسلەر دەپ پەرەز قىلمىغان. ئۇنداق بولسا نېمە ئۈچۈن ئۇلارنىڭ هەربىكەتلىرى، قوپال پىكىرلىرى، مەتۇلۇقى، گەپ - سۆزلىرى، خۇش بولسا قىلىدىغان قىلىقلىرى ۋەهاكازالار ئۇنىڭغا يامان تەسىر قىلىدۇ؟

ئۇ ئانىسىنى يادىغا ئالدى. ئۇ هېچقانداق كىشىگە ئانىسىنىڭ گېپىنى قىلىپ باقمىغانىدى. ئۇنىڭ ئانىسى سېندىبندىكى

ياتاقلىق مەكتەپتە ئوقۇپ چوڭ بولغان ۋە كېيىن ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچىسى بولغان، بىر ئادەمگە ئالدىنىپ ئىپپىتىنى يوقاتقان. مادىرىنا ئون ئىككى ياشقا كىرگەندە ئانىسى غۇربەتچىلىك ۋە قايغۇ دەردىدە ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغان. ئانىسى ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن مادىرىنانى بىر ناتونۇش كىشى پۇل چىقىرىپ تەربىيەلەپ چوڭ قىلغان. بۇ ئادەمنىڭ ئۆز ئاتىسى ئىكەنلىكىدە شەك يوق. بۇ كىشى زادى كىم؟ بۇ توغرۇلۇق مادىرىنا ئاز ـ تولا ئاڭلىغان بولسىمۇ، ئېنىق ئەھۋالىنى بىلمەيتتى.

ئۇلار تېخى تاماق يەپ بولماستىنلا مەيخورلار كىرىپ كېلىشتى. بوۋاي بىلەن كۆرۈشتى، ئۇنىڭ ئوغلىنى كۆرۈپ ماختىشىپ كەتتى. ياش، چىرايلىق چوكانىنى كۆرۈپ «گىئورگىنىڭ خوتۇنى قالتىس ئىكەن» دېگەندەك قىلىپ كۆزلىرىنى قىسىپ قويۇشتى.

ئانچە تونۇش ئەمەس خېرىدارلار ئۇستەلگە كېلىپ ئولتۇرۇپ «بىر لېتر پىۋا!» ياكى «بىر ئىستاكان پىۋا»، «ئىككى روملكا هاراق»، «راسىبي ئۇزۇم هارىقىدىن بىر روملكا» دەپ توۋلاشتى، ئاندىن شىشخال، قارتا ئويناشقا چۈشۈپ كەتتى. چاسا كەلگەن ئاق ۋە قارا رەڭلىك ئۇستىخان شىشخالنى تارس ـ تۇرس قىلىپ ئېتىشقا باشلىدى.

دولۇۋارنىڭ ئانىسى خېرىدارلارنى كۈتۈپ پايپېتەك بولۇپ كەتتى. ئۇ پۇللارنى ئالاتتى، پەشتامىسىنىڭ پېشى بىلەن ئۇستەللەرنى سۈرتەتتى. قاۋاقخانىنىڭ ئىچى غاڭزىنىڭ ۋە ئەرزان باھالىق سىگارلارنىڭ ئىسى بىلەن تولدى. مادىرىنانىڭ دېمى سىقىلىپ يۆتىلىپ كەتتى. شۇڭا ئۇ:

ـــ تالاغا چىقىپ كىرەيلى بولامدۇ، مەن ئىسقا چىدىيالمىدىم، ـــ دېدى.

دولۇۋار بوۋاي ئۇنىڭ تاماقنى يەپ بولمايلا تۇرۇپ كەتمەكچى بولۇۋاتقانلىقىدىن سەل خاپا بولدى. مادىرىنا ئىشىك ئالدىدىكى

ئورۇندۇقتا ئېرى بىلەن قېينىئاتىسىنىڭ پىۋا ۋە ھاراقلىرىنى ئىچىپ بولۇشىنى كۈتۈپ ئولتۇردى. ھايال بولماي گىئورگىمۇ سىرتقا چىقتى.

— بىز دۆڭدىن چۈشۈپ سېنا دەرياسىنىڭ بويىغا بېرىپ كېلەيلىمۇ؟

مادىرىنا خۇشاللىق بىلەن ئېرىنىڭ تەكلىپىگە ماقۇل بولدى. ئۇلار دۆڭدىن چۈشۈپ كۆۋاستا بىر قېيىقنى ئىجارىگە ئالدى - دە، بىر كىچىك ئارالنى بويلاپ ئۈزۈپ كېتىشتى. ئىللىق شامال كىشىگە ھۇزۇر بېغىشلايتتى. دەريا ئاستا چايقىلىپ ئەللەيلەيتتى. ئۇلار چۈشتىن كېيىنكى ۋاقىتنى ئارالنىڭ چېتىدىكى مەجنۇنتاللارنىڭ ئاستىدا ئۆتكۈزۈشتى.

ئۇلار ئۆيگە گۈگۈم چۈشكەندە قايتىپ كېلىپ شامنىڭ يورۇقىدا غىزالىنىشتى. بۇ تاماقنى يەپ بولغۇچە مادىرىنا چۈشتىكىدىن بەتتەررەك قينالدى. بوۋاي كەيپ بولۇپ قالغاچقا پاراڭ قىلمىدى. مومايىنىڭ چىرايى ئىلگىرىكىدەك سۈنۈق ئىدى. شامنىڭ يورۇقىدا تامغا ھەر خىل باشلارنىڭ سايىسى چۈشۈپ تۇراتتى. تامدا ئادەمنىڭ بۇرۇنلىرى ۋە ھەر خىل ھەرىكەتلىرى ھەيران قالغۇدەك غەلىتە بولۇپ كۆرۈنەتتى. گايىدا بىرەيلەن سەل بۇرنىپ شام يورۇقىغا يېنىنى قىلغۇدەك بولسا تامدا ئاجايىپ چوڭ قولىنىڭ خۇددى ئوت - چۆپلەرنى يىغىدىغان ئارىدەك ۋىلكىنى غاردەك ئېچىلغان ئېغىزغا تىققانلىقى كۆرۈنەتتى.

مادىرىنا تاماقنى يەپ بولۇپلا ئېرىنى سىرتقا تارتتى. ئۆينىڭ ئىچىدىكى ئىس ۋە تۆكۈلگەن ئىچىملىكلەرنىڭ پۇرىقى كىشىنىڭ ئىچىنى ئىلىشتۇرغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ بۇ قاراڭغۇ ئۆيدە ئولتۇرغۇسى كەلمىدى.

— زېرىكتىڭىز ھە؟ — دەپ سورىدى دولۇۋار.

مادىرىنا ئىنكار قىلماقچى بولۇۋىدى، دولۇۋار دەرھال ئۇنى توسۇپ:

— بولدى، سۆزلىمەيلا قويۇڭ. مەن بۇنى چۈشىنىۋاتىمەن،

ئەگەر خالىسىڭىز ئەتىلا كېتەيلى، ــ دېدى.

ــ بولىدۇ، شۇنداق قىلايلى، ــ دېدى مادىرىنا پەس ئاۋازدا.

ئۇلار ئاستا مېڭىشتى. ھاۋا ئىللىق ئىدى. ئەتراپتا ھەر خىل ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. شىلدىرلىغان، ئاستا سۇركەلگەن ۋە ئادەم نەپەس ئېلىۋاتقاندەك ئاۋازلار كېچە جىمجىتلىقىنى بۇزۇپ تۇراتتى. ئۇلار كىچىك بىر چىغىر يولغا چۈشتى. ئەتراپ قېلىن ئورمان بولۇپ، باش ئۇستىدە دەرەخلەر قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى.

ــ بىز ھازىر نەدە؟ ــ دەپ سورىدى مادىرىنا.

ــ ئورمان ئىچىدە.

ــ بۇ ئورمان چوڭمۇ؟

ــ ناھايىتى چوڭ. بۇ فىرانسىيەدىكى ئەڭ چوڭ ئورمانلارنىڭ بىرسى.

تۇيۇقسىزلا، دەل ــ دەرەخ ۋە مۇخلارنىڭ پۇرىقى دىماقنى ئۇرۇلاتتى. يۇمران ئۆسۈملۈكلەرنىڭ نەمخۇش ھىدى ۋە چىرىندىلارنىڭ بىخسىغان ھىدى ئارىلىشىپ كەتكەچكە، ئورمان ھاۋاسى كىشىگە ساپتەك ھەم چىرىندى پۇراۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. مادىرىنا بېشىنى كۆتۈرۈپ دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ ئارىسىدىن چاقناپ تۇرغان يۇلتۇزلارنى كۆردى. دەرەخنىڭ يوپۇرماقلىرى قىمىرلىمىسىمۇ، ئۇنىڭغا ئورمان گۈرۈلدەپ چايقىلىۋاتقاندەك بىلىندى.

ئۇشتۇمتوت ئۇنى سۇر بېسىپ پۈتۈن بەدىنىگە تىترەك ئولاشتى. قانداقتۇر بىر خىل يېقىمسىزلىق ئۇنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلدى. بۇنىڭ نېمە ئىشلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ئۆزىنى يەككە ــ يېگانە ھالەتتە پايانسىز دېڭىزغا چۈشۈپ كېتىپ مۇدھىش دولقۇنلار ئارىسىدا قالغاندەك، بۇ پايانسىز ئورماندىكى يېنىك چايقىلىۋاتقان قارىغايلار ئارىسىدا يالغۇز قالغاندەك ھېس قىلدى.

ئۇ ئەندىكىپ پىچىرلىدى:

ــ مەن قورقۇۋاتىمەن. قايتىپ كېتەيلى.

ئۇيغۇر كتاب توربكىسى www.uyghurkitap.com

— بوپتۇ. كېتەيلى.
— ئەتە... پارتزغا قايتمىز - ھە!
— ھەئە، قايتمىز.
— ئەتىگەن تۇرايلى جۇمۇ.
— سىزنىڭ خاھىشىڭىزچە بولسۇن. سەھەر تۇرايلى.

ئۇلار ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە بوۋاي - مومای يېتىپ قالغانىدى. مادىرىنا ئۇزاقتىن ئۇخلىيالمىدى. سەھرا كېچىسىنىڭ ئۆزىگە خاس ئاۋازلىرى — مۇشۇكياپىلاقنىڭ قىچقىرىشلىرى، مۇشۇكنىڭ مىياڭلاشلىرى، خورازنىڭ چىللاشلىرى ئاڭلىنىپلا تۇراتتى. خوراز تۇن يېرىمدىن كېيىن چىللاپلا چىقتى. مادىرىنا ئۇچۇن بۇلار پۈتۈنلەي ناتونۇش بولغاچقا، ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا ئويغاندى.

تاڭ ئازراق سۈزۈلۈشىگە ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ مېڭىشقا جابدۇندى.

ئۇلار بوۋاي - مومايغا قايتىپ كەتمەكچى بولغانلىقىنى ئېيتقاندا، ئۇلار ھاڭۇنقىپ تۇرۇپلا قالدى. بىرپەستىن كېيىن ئېسىنى يىغىۋېلىپ ئۇلارنىڭ كېتىش سەۋەبىنى چۈشەندى.

— سەن ئۇزاققا قالماي كېلەمسەن؟ — دەپ سورىدى بوۋاي.
— ئەلۋەتتە، يازدا كېلىمەن.
— سەن قىلغان ئىشىڭغا پۇشايمان قىلمىساڭلا بولاتتى، — دەپ غودۇڭشىدى مومای.

ئۇلارنىڭ نارازلىقىنى بېسىش ئۈچۈن دولۇۋار ئۇلارغا سۇۋغا سۈپىتىدە ئىككى يۈز فرانك پۇل بەردى. بىر بالا كىرا پەيتونى چاقىرغىلى كەتتى. پەيتون ساھەت ئونلاردا كەلدى. ياش ئەر - خوتۇنلار بوۋاي - مومای بىلەن قۇچاقلىشىپ خوشلاشتى.

دوڭدىن چۈشۈۋاتقاندا دولۇۋار كۈلۈپ كېتىپ:

— مەن سىزگە دو لوۋار دې كانتېر ئەپەندى ۋە ئۇنىڭ رەپىقىسى بىلەن كۆرۈشىمەن دەپ ئاۋارە بولماڭ، دەپ دېمىدىمۇ، — دېدى.

مادىرىنامۇ ئاۋازلىق كۈلۈۋەتتى.

— مەن ھازىر ناھايىتى خۇشالمەن، ئۇلار ياخشى ئادەملەر ئىكەن. مەن ئەمدى ئۇلارنى ياخشى كۆرۈپ قېلىۋاتىمەن. كېيىن پارىژدىن ياخشى نەرسىلەرنى ئەۋەتىپ تۇرىمەن، — مادىرىنا سەل توختىۋالغاندىن كېيىن يەنە پەس ئاۋازدا قوشۇپ قويدى، — دو لوۋار دې كانتېر... ئەمدى بىزنىڭ توي باغقىمىزنى كۆرۈپ ھېچكىم ئەجەبلەنمەيدۇ. بىز تۇغقانلارنىڭكىدە سەككىز كۈن تۇردۇق دەۋېرىمىز.

مادىرىنا دولوۋارنىڭ يېنىغا سۈرۈلۈپ ئۇنىڭ بۇرۇتلىرىنىڭ ئۇچىغا سۆيۈپ قويۇپ:

— ئەتىگىنىڭىز خەيرلىك بولسۇن گىئورگى، — دېدى.

— سىزنىڭمۇ ئەتىگىنىڭىز خەيرلىك بولسۇن مادىرى، — دېدى دولوۋار ھەمدە ئۇنى بېلىدىن قۇچاقلىۋالدى.

جىلغىنىڭ ئىچكىرىسىدە ئېقىۋاتقان دەريا سەھەر قۇياشىدا بىر لېنتىدەك پارقىرايتتى. زاۋۇتلارنىڭ تۈرخۈنلىرى قاپقارا ئىس چىقىرىپ گىدىيىپ تۇرۇشاتتى. ئۇچلۇق راۋاقلار، مۇنارلار بۇلۇتلارغا تاقاشقاندى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئىككىنچى باب

دولۇۋار بىلەن ئايالىنىڭ پارىژغا قايتىپ كەلگىنىگە ئىككى كۈن بولدى. دولۇۋار بۇرۇنقى ئىشىنى قىلغاچ خەۋەرلەر بۆلۈمىدىن يۆتكىلىپ فرانسكىنىڭ بۇرۇنقى ۋەزىپىسىنى ئۇستىگە ئېلىشقا تەييارلىنىۋاتاتتى. ئۇنىڭغا ئەمدى مەخسۇسلا سىياسىي بىلەن ھەپىلىشىشكە توغرا كېلەتتى.

كەچقۇرۇن ئۇ خۇشال ھالدا ئۆزىنىڭ ئۆيىگە، يەنى ئالەمدىن ئۆتكەن ئاغىنىسىنىڭ ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. ئۇ كەچكى تاماققا، بولۇپمۇ ئايالىنى سۆيۈشكە ئالدىرايتتى. ئۇ ھازىر ئايالىنىڭ گۈزەل چىرايىغا مەھلىيا بولۇپ كەتكەنىدى. سىزغان سىزىقىدىن چىقمايتتى. ئۇ رولېرت بۇۋاي مەريەم كوچىسىدىكى بىر گۈل دۇكىنىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ئايالىغا گۈل ئېلىۋالغۇسى كەلدى ـ دە، غۇنچىلىرى ئەمدى ئېچىلغان بىر دەستە ئەتىرگۈلنى سېتىۋالدى. بىناغا چىقىۋېتىپ ھەر بىر قەۋەتتىكى ئەينەكنىڭ ئالدىدا بىر توختاپ ماڭدى. ئۇ مەغرۇرلۇق بىلەن ئۆزىنىڭ تەق ـ تۇرقىغا سەپسالاتتى. بۇ ئەينەكلەر ھەمىشە ئۇنىڭ يادىغا بۇ بىناغا تۇنجى قېتىم كىرگەن چېغىنى ئەسلىتەتتى.

ئۇ ئاچقۇچنى ئۇنتۇپ قالغان بولغاچقا، ئىشىك قوڭغۇرىقىنى جىرىڭلاتتى. ئۆينىڭ ئىلگىرىكى خىزمەتكارى ئىشىكنى ئاچتى. دولۇۋار بۇ خىزمەتكارنى ئايالىنىڭ پىكرى بويىچە داۋاملىق ئىشلىتىۋاتاتتى.

ـــ خانىم قايتىپ كەلدىمۇ؟

ـــ قايتىپ كەلدى، ئەپەندى.

ئۇ تاماقخانىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ شىرەگە ئۇچ كىشىلىك ۋىلكا ۋە قوشۇقنىڭ قويۇلغانلىقىنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. مېھمانخانىنىڭ ئىشىك پەردىسى قايرىقلىق بولغاچقا، مادىرىنانىڭ بىر دەستە ئەتىرگۈلنى تام مەش ئۇستىدىكى لوڭقىغا سېلىۋاتقانلىقىغا كۆزى چۈشتى. بۇ ئەتىرگۈل ئۇنىڭ قولىدىكى بىلەن ئوپئوخشاش ئىدى. بۇ ھال ئۇنى خۇددى بىرسى ئۇنىڭ ھوقۇقىغا تاجاۋۇز قىلىپ ئايالىغا غەمخورلۇق قىلىش ئارقىلىق ئېرىشمەكچى بولغان كۆڭۈل خۇشلۇقىنى يوق قىلىۋەتكەندەك خاپا قىلدى.

— سىز مېھمان چاقىرىڭىزمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ مېھمانخانىنىڭ ئىشىكىدىن كىرىپلا.

ئايالى بۇرىلىپ قارىماستىنلا:

— ئۇنى مېھمان دېسىمۇ، مېھمان ئەمەس دېسىمۇ بولىدۇ، چۈنكى ئۇ قەدىناس دوستۇم گىراف فوتلارك. ئۇ ھەر دۈشەنبە كۈنى غىزاغا كېلەتتى. شۇ ئادىتى بويىچە بۈگۈن ئاخشام بىزنىڭكىگە كەلمەكچى.

ئايالى ئۇنىڭ گېپىگە جاۋاب بەرگەچ گۈلنى ئورۇنلاشتۇرۇش بىلەن بولدى.

— ھە، ياخشى گەپ، — دەپلا قويدى دولۇۋار پەس ئاۋازدا.

ئايالىنىڭ كەينىدە گۈلنى تۇتقان ھالدا تۇرغان دولۇۋارنىڭ گۈلنى تىقىۋەتكۈسى، تاشلىۋەتكۈسى كەلدى. ئاخىر چىدىيالماي:

— قارا، مەن سىزگە ئەتىرگۈل ئەكەلدىم، — دېدى.

مادىرىنا دەرھال بۇرىلىپ تەبەسسۇم بىلەن:

— ۋاھ، سىز نېمىدېگەن ياخشى. سىزمۇ بۇنى ئويلاپسىز... — دېدى ـ دە، ئۇنىڭغا قۇچىقىنى ئېچىپ لەۋلىرىنى تۇتتى. ئۇنىڭ چىن كۆڭلىدىن خۇش بولغانلىقىنى كۆرۈپ دولۇۋارنىڭمۇ كۆڭلى ئىزىغا چۈشتى.

خانىم گۈلنى قولىغا ئېلىپ پۇرىدى. ئاندىن خۇددى كىچىك بالىلاردەك خۇش بولۇپ ئالدىراپ ـ تېنەپ گۈلنى بايىقى

لوڭقىنىڭ يېنىدىكى بوش لوڭقىغا سېلىپ قويدى. بۇلارنى قىلىپ بولۇپ، ئۇ ئىككى لوڭقىدىكى گۈللەرنى تاماشا قىلىپ تۇرۇپ پىچىرلىدى:

ــ شۇنداق خۇشالمەن ! قاراڭ، تام مەشنى قالتىس بېزىۋەتتىم. بىلەمسىز؟ فوتلارك ناھايىتى مۇلايىم ئادەم، سىلەر تېزلا چىقىشىپ كېتىسىلەر.

ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرىڭلاپ فوتلارك كىرىپ كەلدى. ئۇ تەمكىن بولۇپ، ئۆزىنى ناھايىتى تەبىئىي، خۇددى ئۆزىنىڭ ئۆيىدىكىدەك تۇتاتتى. ئۇ تەكەللۇپ بىلەن ياش چوكانىنىڭ بارماقلىرىدىن سۆيۈپ قويدى. ئاندىن سەممىيلىك بىلەن ئۇنىڭ ئېرىگە قولىنى بېرىپ سالاملاشتى:

ــ ياخشىمۇسىز، قەدىرلىكىم دولۇۋار.

دولۇۋار ئۇنىڭ ئىلگىرىكى سوغۇق، كۆرەڭلىكىدىن ئەسەر قالمىغانلىقىنى، ھازىر ئەھۋال ئۆزگىرىپ كەتتى دېگەندەك خۇش تەبەسسۇم قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ھەيرەتتە قالدى ۋە دەرھال سالاملاشتى. بەش مىنۇتتىن كېيىن ئىككىيلەن خۇددى كونا تونۇشلاردەك ئىچەرىكىشىپ كېتىشتى. ئۇلارنى بۇ ھالەتتە كۆرگەن مادىرىنا خۇشاللىق بىلەن:

ــ سىلەر پاراڭلىشىپ تۇرۇڭلار، مەن ئاشخانىغا كىرىپ چىقاي، ــ دەپ مېڭىۋىدى، ئەركەكلەر ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ قالدى.

مادىرىنا قايتىپ كىرگەندە ئۇلار دىراما توغرىسىدا مۇلاھىزىگە چۈشكەن بولۇپ، يېڭىدىن ئوينىلىۋاتقان بىر تىياتىر ئۈستىدە پاراڭلىشىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ پىكىرلىرى بىر يەردىن چىقاتتى. كۆزلىرى ئورتاق پىكىرنىڭ تۇغۇلۇشى بىلەن تۇرغۇزۇلغان دوستلۇقنى ئىپادىلەيتتى.

كەچكى تاماق ناھايىتى كۆڭۈللۈك يېيىلدى. فوتلارك بۇ ئائىلىدە، بۇنداق ياش، چىرايلىق ئەر ـ ئايال بىلەن بىللە بولۇشنىڭ ئۆزى بىر بەخت دەپ قاراپ تۇن نىسپىيگىچە

ئولتۇرۇپ قالدى.

گىراف كېتىشى بىلەنلا مادىرىنا:

— بۇ ناھايىتى ياخشى كىشى. سىزمۇ شۇنداق دەپ قارامسىز؟ ئۇنى چۈشەنگەنسېرى ياخشىلىقىنى بىلگىلى بولىدۇ. ئۇ ئىشەنچلىك، قىزغىن، سادىق، ياخشى دوست. ئەگەر ئۇ بولمىغان بولسا... — دەپ گەپ باشلىدى ـ يۇ، ھەممىنى دېگۈسى كەلمەيۋاتقاندەك توختىۋالدى.

— شۇنداق، چىقىشىپ قالىدىغانلىقىمىزغا ئىشىنىمەن، — دېدى دولۇۋار.

مادىرىنا باشقا گەپكە كۆچتى:

— سىز تېخى بىلمەيسىز. بۇگۈن ئۇخلاشتىن ئىلگىرى قىلىدىغان ئىشىمىز بار. تاماقتىن بۇرۇن سىزگە بۇ گەپنى دېگۈچە فوتلارك كېلىپ قالدى. بايا مەن ماراكەش توغرىسىدىكى ناھايىتى مۇھىم بىر خەۋەرنى ئاڭلاپ قالدىم. بۇنى پارلامېنت ئەزاسى — كەلگۈسىدىكى مىنىستىر لالىج مادىئو ئېيتىپ بەردى، بۇنى ماقالە قىلىساق ھەممىنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈۋېتىدىغان ماقالە بولۇپ چىقىدۇ. مەندە مۇناسىۋەتلىك پاكىتلار، ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتلار بار. بىز دەرھال ئىشقا چۈشەيلى. مەك، سىز چىراغنى ئېلىك.

دولۇۋار چىراغنى ئالدى. ئۇلار بىرلىكتە كۇتۇپخانىغا كىرىشتى. كۇتۇپخانىدا يەنىلا ئىلگىرىكى كىتابلار تىزىقلىق ئىدى. فرانسىكى ئۆلۈپ كېتىشتىن بىر كۈن ئىلگىرى روئان قولتۇقىدىن سېتىۋالغان ھېلىقى ئۇچ دانە لوڭقا كىتاب جازىسىنىك ئۇستىگە قويۇلغانىدى. ئۇستەلنىك تېگىدىكى مەرھۇمنىك خىزمىتىدە بولغان، پۇتنى ئىسسىتقان كۆرپە ئەمدىلىكتە دولۇۋارنىك پۇتلىرىنى كۇتۇپ تۇراتتى. دولۇۋار ئۇستەلگە جايلىشىپ ئولتۇرۇپ قولىغا پىل چىشى ساپلىق قەلەمنى ئالدى. بۇ قەلەمنىك سېپى فرانسىكنىك چىشلىشى بىلەن پۇچۇلۇپ كەتكەنىدى.

لوڭقىنىڭ يېنىدىكى بوش لوڭقىغا سېلىپ قويدى. بۇلارنى قىلىپ بولۇپ، ئۇ ئىككى لوڭقىدىكى گۈللەرنى تاماشا قىلىپ تۇرۇپ پىچىرلىدى:

ــ شۇنداق خۇشالمەن ! قاراڭ، تام مەشنى قالتىس بېزىۋەتتىم. بىلەمسىز؟ فوتلارك ناھايىتى مۇلايىم ئادەم، سىلەر تېزلا چىقىشىپ كېتىسىلەر.

ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرىڭلاپ فوتلارك كىرىپ كەلدى. ئۇ تەمكىن بولۇپ، ئۆزىنى ناھايىتى تەبىئىي، خۇددى ئۆزىنىڭ ئۆيىدىكىدەك تۇتاتتى. ئۇ تەكەللۇپ بىلەن ياش چوكانىنىڭ بارماقلىرىدىن سۆيۈپ قويدى. ئاندىن سەممىيلىك بىلەن ئۇنىڭ ئېرىگە قولىنى بېرىپ سالاملاشتى:

ــ ياخشىمۇسىز، قەدىرلىكىم دولۇۋار.

دولۇۋار ئۇنىڭ ئىلگىرىكى سوغۇق، كۆرەڭلىكىدىن ئەسەر قالمىغانلىقىنى، ھازىر ئەھۋال ئۆزگىرىپ كەتتى دېگەندەك خۇش تەبەسسۇم قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ھەيرەتتە قالدى ۋە دەرھال سالاملاشتى. بەش مىنۇتتىن كېيىن ئىككىيلەن خۇددى كونا تونۇشلاردەك ئىچەرىكىشىپ كېتىشتى. ئۇلارنى بۇ ھالەتتە كۆرگەن مادىرىنا خۇشاللىق بىلەن:

ــ سىلەر پاراڭلىشىپ تۇرۇڭلار، مەن ئاشخانىغا كىرىپ چىقاي، ــ دەپ مېڭىۋىدى، ئەركەكلەر ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ قالدى.

مادىرىنا قايتىپ كىرگەندە ئۇلار دىراما توغرىسىدا مۇلاھىزىگە چۈشكەن بولۇپ، يېڭىدىن ئوينىلىۋاتقان بىر تىياتىر ئۈستىدە پاراڭلىشىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ پىكىرلىرى بىر يەردىن چىقاتتى. كۆزلىرى ئورتاق پىكىرنىڭ تۇغۇلۇشى بىلەن تۇرغۇزۇلغان دوستلۇقنى ئىپادىلەيتتى.

كەچكى تاماق ناھايىتى كۆڭۈللۈك يېيىلدى. فوتلارك بۇ ئائىلىدە، بۇنداق ياش، چىرايلىق ئەر ـ ئايال بىلەن بىللە بولۇشنىڭ ئۆزى بىر بەخت دەپ قاراپ تۇن نىسپىيگىچە

ئولتۇروپ قالدى.

گىراف كېتىشى بىلەنلا مادىرىنا:

— بۇ ناھايىتى ياخشى كىشى. سىزمۇ شۇنداق دەپ قارامسىز؟ ئۇنى چۈشەنگەنسېرى ياخشىلىقىنى بىلگىلى بولىدۇ. ئۇ ئىشەنچلىك، قىزغىن، سادىق، ياخشى دوست. ئەگەر ئۇ بولمىغان بولسا... — دەپ گەپ باشلىدى ـ يۇ، ھەممىنى دېگۈسى كەلمەيۋاتقاندەك توختىۋالدى.

— شۇنداق، چىقىشىپ قالمىغانلىقىمىزغا ئىشىنىمەن، — دېدى دولوۋار.

مادىرىنا باشقا گەپكە كۆچتى:

— سىز تېخى بىلمەيسىز. بۇگۈن ئۇخلاشتىن ئىلگىرى قىلمىغان ئىشىمىز بار. تاماقتىن بۇرۇن سىزگە بۇ گەپنى دېگۈچە فوتلارك كېلىپ قالدى. بايا مەن ماراكەش توغرىسىدىكى ناھايىتى مۇھىم بىر خەۋەرنى ئاڭلاپ قالدىم. بۇنى پارلامېنت ئەزاسى — كەلگۈسىدىكى مىنىستىر لالىج مادىئو ئېيتىپ بەردى، بۇنى ماقالە قىلساق ھەممىنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈۋېتىدىغان ماقالە بولۇپ چىقىدۇ. مەندە مۇناسىۋەتلىك پاكىتلار، ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتلار بار. بىز دەرھال ئىشقا چۈشەيلى. مەك، سىز چىراغنى ئېلىك.

دولوۋار چىراغنى ئالدى. ئۇلار بىرلىكتە كۇتۇپخانىغا كىرىشتى. كۇتۇپخانىدا يەنىلا ئىلگىرىكى كىتابلار تىزىقلىق ئىدى. فرانسىكى ئۆلۈپ كېتىشتىن بىر كۈن ئىلگىرى روئان قولتۇقىدىن سېتىۋالغان ھېلىقى ئۇچ دانە لوڭقا كىتاب جازىسىنىك ئۈستىگە قويۇلغانىدى. ئۇستەلنىك تېگىدىكى مەرھۇمنىك خىزمىتىدە بولغان، پۇتنى ئىسسىتقان كۆرپە ئەمدىلىكتە دولوۋارنىك پۇتلىرىنى كۇتۇپ تۇراتتى. دولوۋار ئۈستەلگە جايلىشىپ ئولتۇروپ قولىغا پىل چىشى ساپلىق قەلەمنى ئالدى. بۇ قەلەمنىك سېپى فرانسىكنىك چىشلىشى بىلەن پۈچۈلۈپ كەتكەنىدى.

مادىرىنا تام مەشىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ تاماكا تۈتاشتۇردى ـ دە، ئاڭلىغان خەۋىرىنى ئېيتىپ بەردى. ئاندىن ئۆزىنىڭ قاراشلىرىنى ۋە يازماقچى بولغان ماقالىنىڭ قۇرۇلمىسى توغرىسىدىكى پىكىرلىرىنى دېدى.

دولۇۋار ئۇنىڭ سۆزلىرىنى دىققەت بىلەن تىڭشىغاچ خاتىرىلىۋالدى. ئاندىن ئۆزىنىڭ كۆزقاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ مەسىلىنى چۈشەيتتى. ماقالىنى قانداق يېزىش توغرىسىدا گەپ قىلماي بىر پىلاننى ــ ھازىرقى ئىچكى كابىنېتقا ھۇجۇم قىلىش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويدى. مۇشۇ ماقالىنى بۇ قېتىملىق چوڭ ھەرىكەتنىڭ سىگنالى قىلىش كېرەك، دەپ قارىدى. ئۇنىڭ پىكىرلىرىگە ئايالى قىزىقىپ قالدى. ئۇ ھەتتا چېكىۋاتقان تاماكىسىنىمۇ تاشلىۋەتتى ـ دە:

ــ شۇنداق... بەللى... بەللى... بۇ ياخشى گەپ بولدى... ناھايىتى ياخشى... قالتىس... ــ دەپ پىچىرلاپ كەتتى. دولۇۋارنىڭ گېپىنى تۈگىشىگىلا، ــ دەرھال يازايلى، ــ دېدى.

بىراق، يېزىشقا كىرىشكەندە دولۇۋار ماقالىنىڭ بېشىنى باشلىيالماي ئولتۇرۇپ قالدى. ئايالى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئاستا يۆلەندى ـ دە، قۇلىقىغا شۇرلاپ ئۆگەتتى. ئۇ ئارىلاپ ـ ئارىلاپ سۆزدىن توختاپ:

ــ بىزنىڭ دېمەكچى بولغىنىمىز مۇشۇمىدى؟ ــ دەپ سوراپ قويياتتى.

ــ ھەئە، دەل شۇ.

مادىرىنا ئاياللارغا خاس ئاچچىق ـ چۈچۈك سۆزلەر بىلەن ئىچكى ئىشلار كابىنېتى مىنىستىرىنىڭ يېغىرنى تاتلىدى. ئۇنىڭ رەڭگىرويىنى يۇرگۈزۈۋاتقان سىياسەتلىرىگە بىرلەشتۇرۇپ مازاق قىلدى. ئۇنىڭ سۆزى دەل جايىغا بېرىپ تەگكەچكە كىشى ئىختىيارسىز كۈلۈپ كېتەتتى ۋە ماقالىگە تېخىمۇ قىزىقىپ كېتەتتى.

ئۆز نۆۋىتىدە دولۇۋارمۇ بىرنەچچە جۈملە گەپنى قىستۇرۇپ

ھۇجۇم دائىرىسىنى كېڭەيتتى ۋە ھۇجمىنى كۈچەيتتى. ئۇ ئىلگىرىكى يەرلىك خەۋەرلەرنى يېزىپ يۇرگەندە مۇشۇنداق دارىتمىلاپ ھۇجۇم قىلىشنى ئۆگىنىۋالغاچقا، مادىرىنا ئېيتىپ بەرگەن بىرەر پاكىتنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسىدىن چەكلەنسە ئۈدۈل بايان قىلماي ئۇستاتلىق قىلىپ ئۇنى ئوقۇرمەنلەرنىڭ قىياس قىلىشىغا تاپشۇرۇپ، بۇنىڭغا ھەممە خەقنى ئىشەندۈرۈۋەتتى. بۇنىڭ بىلەن ماقالە ئاجايىپ كۈچلۈك چىقتى.

ماقالە پۈتكەندىن كېيىن دولۇۋار ئۇنلۈك ئوقۇپ تەكشۈرۈپ چىقتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئىككىيلەن يازغىنىدىن قانائەت ھاسىل قىلىپ بىر ـ بىرىگە قاراپ كۈلۈمسىرەشتى. ئۆزلىرىنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىدىن خۇشال بولدى ھەم تەئەججۈپلەندى. گويا بىر بىرىنىڭ كۆڭلىنى ئەمدى چۈشەنگەندەك بىر قىياپەتتە بىر ـ بىرىنىڭ كۆزلىرىگە بېقىشتى. قەلبىدىن قوزغالغان تاتلىق بىر سېزىم بىر جۈپ يۈرەكنى لەرزىگە سالدى. ئۇلار بىر ـ بىرىگە تاشلاندى ـ دە، ئىرمىاش ـ چىرماش بولۇپ كەتتى.

كۆزلىرىدە تەشنالىق ئۇچقۇنلاۋاتقان دولۇۋار تاقەتسىزلەنگەن ھالدا قولىغا چىراغنى ئالدى:

ـــ ئەمدى بېرىپ ياتايلى.

ـــ چىراغ سىزنىڭ قولىڭىزدا، غوجايىن ئۆزىڭىز، قېنى يول باشلاڭ، ـــ دېدى مادىرىنا.

دولۇۋار ئايالىنى باشلاپ ھۇجرىسىغا ماڭدى. مادىرىنا دولۇۋارنىڭ غىدىقى بارلىقىنى بىلگەچكە، ئۇنىڭ كەينىدىن كېتىۋېتىپ گەدىنىنى غىدىقلاپ ئالدىراتتى.

«گىئورگى دولۇۋار دې كانتېر» دەپ ئىمزا قويۇلغان ماقالە جەمئىيەتتە زور تەسىر قوزغىدى. پارلامېنت زىلزىلىگە كەلدى. غوجايىن خۇددېر ماقالە ئاپتورىنى تەبرىكلىدى ۋە ئۇنى سىياسىي تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇدىرلىقىغا تەينىلىدى. ئىجتىمائىي خەۋەرلەر بېتى يەنە بوئالوناغا قالدى.

شۇنىڭدىن تارتىپ «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى دۆلەتنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

رەھبەرلىك ئاپپاراتلىرىغا ئەپچىللىك بىلەن ھۇجۇم قىلغىلى تۇردى. ھۇجۇم ئورۇنلۇق ۋە پاكىتلىق ئۇيۇشتۇرۇلاتتى. كۇلكە ـ چاقچاق، مەسخىرە، تىل ـ ھاقارەت ئارىلىشىپ دەل جايىغا تېگەتتى. ئارقا ـ ئارقىدىن كېلىۋاتقان سالماقلىق پەشۋالار كىشىلەرنى ھەيرەتتە قالدۇردى. باشقا گېزىتلەرمۇ «فىرانسىيە تۇرمۇشى»نىڭ ماقالىلىرىنى پۈتۈن ـ پۈتۈن ئابزاسلىرى بىلەن كۆچۈرۈپ باسىدىغان بولۇشتى. ئاقىۋەت ئەمەلدارلار بىرەر ئۆلكىنىڭ باشلىقلىق مەنسىپىنى بېرىپ بولسىمۇ بۇ ناتونۇش ھەم جاھىل دۇشمەننىڭ ئاۋازىنى ئۆچۈرۈش ھەققىدە مەسلىھەت قىلىشقا مەجبۇر بولۇشتى.

دولۇۋارنىڭ شۆھرىتىنىڭ ئېشىۋاتقانلىقى باشقىلارنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەن چاغدىكى قىياپەتلىرىدىنلا ئوچۇق بىلىنىشكە باشلىدى. ئۆز ئابرۇيىنىڭ ھەسسىلەپ ئېشىپ بېرىۋاتقانلىقى دولۇۋارغىمۇ ئايان ئىدى. شۇڭا، دولۇۋار ئايالىنىڭ پىكىرلىرىنىڭ ئۆتكۈر ۋە پىشىقلىقىغا، ئۇنىڭ خەۋەر توپلاشتىكى ئالاھىدە ماھارىتىگە، مول بىلىمگە بارغانسېرى قول قويۇشقا باشلىدى.

ئۇ ئۆيگە قانداق چاغدا قايتىسۇن داۋاملىق مېھمانلارنىڭ ئۇستىگە چۈشەتتى. ئۆيدە كېچەش پالاتاسىنىڭ ياكى ئاۋام پالاتاسىنىڭ بىرەر ئەزاسى، بىرەر سوتچى ياكى بىرەر گېنېرال بولماي قالمايتتى. ئۇلار مادرىناغا كونا دوستلاردەك سىپايىلىك، يېقىنچىلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشاتتى. ئۇ بۇ كىشىلەر بىلەن قەيەرلەردە يۈرۈپ تونۇشۇپ كەتكەنكىنە؟ ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، بۇلار بىلەن زىياپەتلەردە تونۇشقانكەن. لېكىن، ئۇ قانداق قىلىپ ئۇلارنىڭ ئىشەنچىگە ۋە دوستلۇقىغا نائىل بولغاندۇ؟ بۇ تەرەپلىرى دولۇۋارغا قاراڭغۇ ئىدى.

«ئۇ قالتىس بىر دىپلومات جۇمۇ» دەپ ئويلايتتى دولۇۋار. مادرىنا ھەمىشە تاماققا كېچىكىپ قالاتتى. ھاسىرىغان، چىرايلىرى قىزارغان ھالدا غۇيۇلداپ كىرىپ كېلەتتى، ئادىتى

بويىچه يۇزبدىن چۇمبىلىنى ئېلىۋەتمەي تۇرۇپلا:

— مەن بۇگۈن يەنە ياخشى خەۋەرلەرگە ئىگە بولدۇم. ئۇقتىڭىزمۇ، ئەدلىيە مىنىستىرى تېخى ھېلىلا ئىككى كىشىنى يېڭىدىن سوتچى قىلىپ تەيىنلەپتۇ. ئۇلارنىڭ كىملەر ئىكەنلىكىنى بىلەمسىز؟ ھەر ئىككىلىسى ئارىلاشما كومىتېتنىڭ قاتناشقۇچىلىرى ئىكەن. بىز مىنىستىرنى ئاز ـ تولا ئۇچۇقلاپ قويايلى، ئۇ بۇنىڭ تەمىنى مەڭگۈ ئۇنتۇمايدىغان بولسۇن، — دەيتتى ھاياجاندىن تىترەپ تۇرۇپ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مىنىستىرنى ئازراق ئۇچۇقلاپ قويدى. ئەتىسى يەنە ئازراق ئۇچۇقلىدى. ئۆگۈنى يەنە شۇنداق قىلدى. لالىج مادىئو ئەپەندى سەيشەنبە كۈنى ئۇلارنىڭكىگە كەلگەندە ياش ئەر ـ خوتۇننىڭ قولىنى تۇتۇپ:

— ۋاھ، كاساپەتلەر ! نېمىدېگەن كۈچلۈك زەربە بۇ ! مۇشۇنداق بولسا بىز غەلىبە قىلمايمىز، — دەپ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كەتتى. فوتلارك ھەر ھەپتىنىڭ دۈشەنبىسىنى ئىگىلىۋالغاچقا، لالىج مادىئوغا بۇ ئۆيگە كېلىش نۆۋىتى سەيشەنبە كۈنى تېگەتتى.

لالىج مادىئونىڭ مەقسىتى تاشقى ئىشلار مىنىستىرى بولۇش بولۇپ، ئۇزاقتىن بۇيان بۇ ئورۇنغا كۆز تىكىپ يۈرەتتى. سۈرۈشتۇرۇپ كەلگەندە ئۇ شامالغا قاراپ ئىش كۆرىدىغان سىياسىي بېدىك بولۇپ، ئۇنىڭ ئانچە ئىشەنچى ۋە قابىلىيىتى يوق ئىدى. يۈرەكسىز ئادەم بولۇش بىلەن بىللە بىلىمسىز ئىدى. ئۇ ئىلگىرى بىر ئۆلكىدە ئادۇوكات بولۇپ ئىشلىگەنىدى، شۇ يەردىكى نوچىلاردىن ھېسابلىناتتى. قۇۋلۇق ـ شۇملۇقتا كامالەتكە يەتكەن بولغاچقا، بىر ـ بىرىگە چىش بىلەپ يۈرگەن پارتىيە گۇرۇھلارنى مۇرەسسەگە كەلتۈرۈپ يۈرەتتى. تېگى ـ تەكتىدىن ئېيتقاندا، ئۇ لىبېرالىستلار ئارىسىدىكى پارتىزانلاردىن بولۇپ، ساختا جۇمھۇرىيەتچى ئىدى. سايلام تۈزۈمى ئۇنىڭغا پۈرسەت يارىتىپ بەردى. ئۇ قىغ دۆۋىسىدىن

چىققان مىكروبلاردەك ھەمشېرىكلىرى بىلەن بىللە پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ سىياسىي سەھنىگە چىقىۋالدى.

ئۇ دېھقانلارغا خاس مەككارلىقى بىلەن قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان ئاۋام پالاتا ئەزالىرىنىڭ ئارىسىدا تونۇلغانىدى. ئادەتتە ئۇستىبېشىنىڭ تۈزەشتۇرۇپ ئۆزىگە قىلچە چاڭ قوندۇرمايدىغان ئۇنىڭ رەڭگىرويىمۇ خېلى تۈزۈك بولۇپ، كىشىلەرگە مۇلايىم، مۇئامىلىدە قىزغىن ئىدى. قىسقىسى، بىرەر ئىشنى ئەپلەپ ۋۇجۇدقا چىقىرالايتتى. يۇقىرىقىدەك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن يىراقنى كۆرمەيدىغان، بىر - بىرىنى چىشلەپ تارتىپ قالايمىقان پىتىراپ يۈرگەن ئالىي تەبىقىدىكى مەنسەپدارلار قاتلىمى ئارىسىدا ئۇ خېلى مەشھۇرلاردىن بولۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭ گېپىگە چىققانلا جايدا كىشىلەر: «لالىج بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى مىنىستىر بولىدۇ» دەيتتى. ئۇ خۇددىرىنىڭ غوجايىنلىقىدىكى بۇ گېزىتنىڭ ئاساسلىق پايچىلىرىدىن بولۇش بىلەن بىللە، باشقا ئوقەتلەردىمۇ خۇددىرىنىڭ شېرىكى ئىدى.

دولۇۋار ئۇنى بەك قوللايتتى. ئۇ ئۆسۈپ قالسا ماڭىمۇ ئاز - تولا سايىسى چۈشۈپ قالار دېگەن ئۈمىدتە ئاغزىنى تاتلىق قىلاتتى. يەنە بىر تەرەپتىن ئېيتقاندا فرانسكى باشلىغان ئىشنى داۋاملاشتۇرۇۋاتاتتى. لالىج فرانسكىغا ئۆزى مىنىستىر بولۇپلا قالسا ئۇنىڭغا كىرپىست ئوردېنى تەقدىم قىلىشنى ۋەدە قىلغان. مانا ئەمدى بۇ ئوردېن يېقىن كەلگۈسىدە مادىرىنانىڭ كونا ئېرىنىڭ ئەمەس، بەلكى يېڭى ئېرىنىڭ كۆكسىگە تاقالماقچى. ئۆزگىرىش پەقەت مۇشۇ، خالاس.

دەرۋەقە ھەممەيلەن ئەھۋالنىڭ قىلچە ئۆزگەرمىگەنلىكىنى كۆردى. شۇڭا، خىزمەتداشلار دولۇۋارغا مۇشۇ خىلدىكى چاقچاقلارنى تولىراق قىلىدىغان بولۇۋېلىشتى. بۇنىڭغا جىلە بولغانچە كىشىلەر ئۇنى «فرانسكى» دەپ چاقىرىدىغان بولدى. ئۇ گېزىتخانىغا كىرسىلا بىرەرى:

ـــ ھوي، فرانسكى، ـــ دەپ چاقىراتتى.

دولوژار ئاڭلىمىغانغا سالاتتى. بۇ قېتىم يەنە شۇنداق بولدى. بىرسى ئۇنى فرانسكى دەپ چاقىردى. ئۇ ئاڭلىمىغانغا سېلىپ خەت ساندۇقىدىن خەتلىرىنى ئېلىۋەردى. بايىقى ئاۋاز تېخىمۇ چىڭ تەكرارلىدى:

— هوي، فرانسكى!

ئەتراپتىكىلەر ئۆزىنى باسالماي ئاغزىنى تۇتۇپ كۈلۈشتى.

دولوژار غوجايىنىنىڭ ئىشخانىسىغا كېتىۋاتقىنىدا بايا چاقىرغان كىشى ئۇنى توختىتىۋېلىپ:

— كەچۈرۈڭ، بايا سىزنى مەن چاقىرغانىدىم. قاراڭا دۆتلۈكۈمنى. مەن ھەمىشە سىزنى بىچارە فرانسكى بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ قويۇۋاتىمەن. سىز يازغان ماقالىلەر ئۇنىڭكىگە بەكلا ئوخشىغاچقا ھەممىزلا سىلەرنى ئارىلاشتۇرۇپ قويۇۋاتىمىز، — دېدى. دولوژار ئۇنچىقمىدى. لېكىن، كۆزلىرىدىن ئوت چىقىپ كەتتى. يۈرىكىدە مەرھۇم چارلىزغا نىسبەتەن كۈچلۈك نەپرەت قوزغالدى.

دەرۋەقە ھازىر گېزىتخانىدىكىلەر تەھرىر بۆلۈمىنىڭ يېڭى باشلىقى يازغان ماقالىلەرنىڭ مەيلى تىلى بولسۇن ياكى پىكرى بولسۇن ھەممىسىلا بۆلۈمنىڭ سابىق مۇدىرىنىڭكىدىن قىلچە پەرق قىلمايدىغانلىقىنى بايقاپ ھەيران بولۇۋاتاتتى. خۇددىي بوۋايمۇ:

— دەرۋەقە شۇنداق. لېكىن، بۇنىسى تېخىمۇ مۇكەممەل، كۈچلۈك ۋە جانلىق ئىكەن، — دەپ قويياتتى.

بىر كۈنى دولوژار ياغاچ توپ سېلىنغان ئىشكاپنى ئېچىۋىدى، فرانسكى ئىشلەتكەن ياغاچ توپىنىڭ سېپىغا قارا لېنتا ئۆزىنىڭكىگە ھال رەڭ لېنتا باغلاپ قويۇلغانلىقىنى كۆردى. بارلىق توپلار چوڭ ـ كىچىكلىكى بويىچە رەتلىك تىزىلغان. ئۇستىگە مۇزېيلاردىكىدەك كىچىك تاختا قويۇلغان، تاختىغا: «فرانسكىنىڭ شېرىكىنىڭ بۇيۇملىرى، ژارىسلىق قىلغۇچى:

فرانسكى دولوژار، كننشكسى G.D.G.S.① بۇ بۇيۇملار مەڭگۇ بۇزۇلمايدۇ. ھەرقانداق شارائىتتا، ھەتتا سەپەر ئۇستىدىمۇ ئىشلىتىشكە بولىدۇ» دېگەن خەتلەر يېزىلغانىدى.

دولوژار ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ تەمكىنلىك بىلەن:

ــ ئەقلى شىللىسىگە ئۆتۈپ قالغان قاپاق باشلار، كۆزى كىچىك ھەسەتخورلار ھەممە يەردە تېپىلىدىكەن، ــ دېدى.

ئۇ ئۆزىنى سالماق تۇتۇپ چاندۇرمىغىنى بىلەن غۇرۇر ۋە ئىززەت ـ ئابرۇيىغا دەز كەتتى. ئادەتتە يازغۇچىلار مۇشۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلسە تولا ئاچچىقلىنىدىغان، ھەممىدىن گۇمانلىنىدىغان بولۇپ قېلىشىدۇ، تالانتلىق شائىرلار، ھەتتا مۇخبىرلارمۇ شۇنداق بولىدۇ.

شۇڭا دولوژار «فرانسكى» دېگەن سۆزنى ئاڭلىسىلا قىزىرىدىغان بولۇپ قالدى. بۇنداق سۆزلەر ئۇنىڭغا قۇلاققا مۇشت ئۇرغاندەك ئاڭلىناتتى. بۇ سۆزنى ئۆزىگە قارىتىلغان ئاچچىق مەسخىرە، تىل ـ ھاقارەت، دەپ بىلەتتى. بۇنداق سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا ئۇنىڭغا گويا خەقلەر: «سېنىڭ بۇ نېمىلىرىڭنىڭ جىمىسىنى خوتۇنۇڭ قىلىپ بەرگەن، ئۇ ھازىر خۇددى ئىلگىرى باشقا بىرسىگە ھەمدەمدە بولغاندەكلا سېنى يۆلەۋاتىدۇ، ئەگەر ئۇ بولمىسا سەن سۇنۇق يارماققىمۇ ئەرزىمەيدىغان بىرنەرسە» دەپ توۋلىغاندەك تۇيۇلاتتى.

ئۇ ئەگەر مادىرىنا بولمىسا فرانسكىنىڭ شۇنداق ئەرزىمەس بىرنېمە بولۇپ قالىدىغانلىقىدىن ھەرگىز گۇمانلانمايتتى. لېكىن، ئۆزىچۇ؟ بولدى بەس! بۇلارنى ئويلىمىغان تۇزۇك.

بۇ خىيال ئۇنى ئىدارىدىلا ئەمەس، ھەتتا ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىمۇ بىئارام قىلاتتى. ئەمدى پۇتۇن ئۆي، بارلىق نەرسە ـ كېرەك، جابدۇقلارنىڭ ھەننىۋاسى ئۇنىڭ يادىغا ئۆلۈپ كەتكەن

---

① G.D.G.S ــ فىرانسىيە ھۆكۈمىتىنىڭ يېڭى ئىجادىيەت مەھسۇلاتلىرىغا بېرىدىغان كىنىشكىسى. بۇ كىنىشكا مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتىگە ۋە باشقا تەرەپلىرىگە كېپىللىك قىلمايدۇ.

هېلىقى كىشىنى كەلتۇرىدىغان بولۇپ قالدى. ئىلگىرى ئۇنىڭ ئوي - خىيالىغا كەچمىگەن نەرسىلەر ھازىر پۈتۈن پىكىر - خىيالىنى چۈلغۇالدى. سەۋەبى ئىشداشلىرىنىڭ مەسخىرىلىرى ئۇنىڭ قەلبىنى جاراھەتلىگەن بولۇپ، ئىلگىرى دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىمىغان ئەرزىمەس ئىشلار ئەمدى ئۇنىڭ جاراھىتىنى تاتلىماقتا ئىدى.

ئۇ قولىغا ئالغان ھەرقانداق نەرسىلەردىن گويا چارلىزنىڭ بارماق ئىزلىرىنى كۆرگەندەك بولاتتى. ئىشلىتىۋاتقان ياكى كۆزى كۆرۈپ تۇرغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى چارلىزدىن قالغان، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى چارلىز سېتىۋالغان، ئۇ ياقتۇرغان، ئۇ ئىگىدارچىلىق قىلغان.

دولۇۋار ئايالىنىڭ ئىلگىرى فرانسىكى بىلەن بىر ئۆيدە بولغانلىقىنى ئويلىسىمۇ چېچىلىدىغان بولۇپ قالدى. بەزىدە ئۆزىنىڭ بۇ ھالىغا ھەيران بولاتتى: «مەن ھازىر نېمە بولدۇم، ئەجەبا مادىرىنانىڭ دوستلىرىنى چەكلىمەيمەن، كۇنلىمەيمەن، ئۇلار بىمالال كىرىپ - چىقىپ يۈرۈپېرىدۇ، مەن ئۇنىڭ ئىشلىرىدىن خاتىرجەم تۇرۇپېرىمەن، لېكىن نېمە ئۈچۈن چارلىز دېگەن ھايۋان ئېسىمگە كەلسىلا ئوغام قاينايدۇ» دەپ ئويلاپمۇ قالاتتى ۋە «سۇرۇشتۇرۇپ كەلگەندە چارلىز كەم - كوتسىز بىر ھاماقەت. شۇڭا، مېنىڭ كەيپىم بۇزۇلۇۋاتىدۇ، مادىرىنانىڭ ئاشۇنداق بىر كالۋاغا تەگكەنلىكىگىلا ئاچچىقىم كېلىۋاتىدۇ» دەپ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بېرەتتى. «بۇ ئايال قانداقلارچە بۇ ھايۋاننى يارىتىپ قالغاندۇ؟ شۇمۇ ئىشمۇ؟» دەپ تەكرار - تەكرار ئويلىنىپ كېتەتتى.

تۇرمۇشتىكى ئەرزىمەس ئىشلار كۈتۈلمىگەندە ئۇنىڭ ئۆچمەنلىكىنى قوزغاپ يۈرىكىگە يىڭنەدەك سانجىلاتتى. مادىرىنانىڭ، خىزمەتكارلارنىڭ ئادەتتىكى بىرەر - يېرىم ئېغىز گەپ - سۆزلىرىمۇ ئۇنىڭ يۈرەك ئاغرىقىنى قوزغاپ قويىاتتى.

دولۇۋار تاتلىق يېمەكلىكلەرگە ئامراق بولغاچقا، بىر كۈنى

ئايالمدىن:

— نېمە ئۈچۈن بىزدە تاتلىق يېمەكلىكلەر يوق؟ سىز بىر قېتىممۇ خىزمەتكارلارغا تاتلىق - تۇرۇملارنى تەييارلاشنى تاپشۇرمىدىڭىزغۇ؟ — دەپ سورىدى.

— راست دەيسىز، — دېدى مادىرىنا كۈلۈپ كېتىپ، — مەن بۇنى تامامەن ئۇنتۇپتىمەن. چارلىز تاتلىققا ئۆچ بولىدىغان.

بۇ گەپنى ئاڭلاپلا دولۇۋارنىڭ غۇۋزۇدە ئاچچىقى كەلدى:

— نېمانداق تۇگىمەيدىغان چارلىز بۇ، ھەمىشە چارلىز بۇنداق، ئۇ بۇنى ياخشى كۆرەتتى، ئۇنى ياخشى كۆرەتتى، دەۋېرەمسىلەر! — دەپ قوللىرىنى شىلتىپ قايىندى، — مېنىڭ چارلىزغا ئۆچ بولۇپ كېتىۋاتقىنىمنى ئۇقمايۋاتامسىز؟ ئۇ ئۆلدى، تۇگىدى. ئۇ ياتقان يېرىدە يېتىۋەرسۇن، بولدى، ئەمدى ئۇنىڭ گېپىنى قىلماڭلار.

مادىرىنا ئېرىگە قاراپ تۇرۇپلا قالدى. ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۇشتۇمتۇت چېچىلىپ كەتكەنلىكىنى ھېچ چۈشىنەلمىدى. لېكىن، ئۇ ئەقىللىك ئايال بولغاچقا، ھايال ئۆتمەي دولۇۋارنىڭ كۆڭلىدىكىنى پەملىدى.

چارلىز ئۆلۈپ تۇگىگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭغا دائىر ئىشلار دولۇۋارنى كۈنلەش كېسىلىگە گىرىپتار قىلىۋېتىپتۇ - دە.

مادىرىنا ئۇنىڭ بۇ خىل روھىي ھالىتىنى گۆدەكلىككە چىقاردى. شۇنىڭ بىلەن بىللە بۇنچىلىك قىلىپ كېتىشلىرىدىن كېرىلىپ قالدى. شۇڭا، ھېچ نەرسە دېمىدى.

دولۇۋار ئۆزىنى تۇتالمىغانلىقىغا ئۆكۈندى. بىراق، قېرىشقاندەك دەل شۇ كۈنى يەنە مۇنداق بىر ئىش بولدى:

كەچلىك تاماقتىن كېيىن ئۇلار ئەتىسى ئىشلىتىدىغان بىر ماقالىنى يازماقچى بولۇپ ئولتۇرۇشتى. دولۇۋار پۈتىنى ئىسسىتىدىغان كۆرپە بىلەن زادى ئەپلىشەلمىدى. تۇزەشتۇرمەكچى بولۇپ پۈتىنى ھەرىكەتلەندۈرۈپمۇ باقتى. لېكىن، بولمىدى. ئۇ ئاخىر كۆرپىنى تېپىۋەتتى - دە، كۈلۈپ

كېتىپ:

— چارلىزنىڭ پۈتلىرى داۋاملىق توڭلاپلا تۇرامتى؟ — دەپ سورىدى، مادىرىنامۇ كۈلۈۋەتتى:

— ئۇنىڭ ئۆپكىسىنىڭ دەردى بولغاچقا، زۇكام بولۇپ قېلىشتىن بەك قورقاتتى.

— شۇنداقلىقىنى ئۆزى ئىسپاتلىدى، — دېدى دولۇۋار ئىچى قارىلىق بىلەن، — شۇڭا ماڭا يول ئېچىلدى.

دولۇۋار شۇنداق دەپ زەھرىنى سانجىۋالغاندىن كېيىن ئايالىنىڭ قولىنى سۆيۈپ قويدى.

بۇ گەپ شۇ يەردە تۇگىگەندەك قىلغان بىلەن دولۇۋارنىڭ كاللىسىدىن چىقىپ كەتمىدى. كېچىسى دولۇۋار چىدىيالماي بۇ گەپنى يەنە تەشتى:

— چارلىز شامالدىن قورقۇپ بېشىغا بۆك كىيىپ ياتامتى؟

مادىرىنا ئۇنىڭ سۆزىنى چاقچاق دەپ بىلىپ:

— ياق، پېشانىسىنى شايى رومال بىلەن چىگىۋالاتتى، — دەپ مۇنداقلا جاۋاب بەردى.

دولۇۋار بۇنى ئاڭلاپ مەنىستىمەسلىك بىلەن يەلكىلىرىنى قىسىپ قويۇپ:

— كۆرە بۇ ساراڭنى، — دېدى.

شۇنىڭدىن كېيىن چارلىز ئۇلارنىڭ پاراڭلىرىنىڭ تۇگىمەس مەنبەسى بولۇپ قالدى. دولۇۋار پۇرسەتلا بولسا ئۇنى تىلغا ئالاتتى ۋە چىرايىنى پۇرۇشتۇرۇپ ئىچ ئاغرىتقاندەك قىلىپ: «ھەي بىچارىيەي!» دەپ قوياتتى.

گېزىتخانىدىكىلەر فرانسكى دەپ چاقىرىپ قويسا ئۇ قايتىپ كەلگەندە ئۆچىنى ئۆلۈكتىن ئالاتتى. ئۇنىڭ ئاجىزلىقلىرىنى كوچىلايتتى. ئۇنىڭ كۈلكىگە قالغان ئىشلىرىنى، بېخىللىقلىرىنى راسا كۆپتۇرۇپ بىر - بىرلەپ سۆزلەپ ئۆزىچە ھۇزۇر قىلاتتى ۋە مۇشۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ تەسىرىنى مادىرىنانىڭ كۆڭلىدىن پۈتۈنلەي سۈپۈرۈپ تاشلىماقچى بولاتتى. ئۇ ھە

دېسىلا: «مادىرى! فرانسىكى دېگەن ھاماقەتنىڭ بىر كۈنى سېمىزلىك ئورۇقلۇقتىن ياخشى، سېمىز ئادەم ساغلام بولىدۇ، دېگىنى ۋە ئۇنى ئىسپاتلاپ كەتكەنلىرى ئېسىڭىزدىمۇ؟» دېگەندەك گەپلەرنى قىلاتتى. بۇنىڭدىن زادى زېرىكمەيتتى.

ئۇ يەنە مەرھۇمنىڭ خۇسۇسىي ئىشلىرىنى يېپىدىن يېڭىسىگىچە بىلىشكە ئۇرۇناتتى. مادىرىنا بۇنىڭدىن ئوڭايسىزلىناتتى، خاۋاتىرلىنەتتى، جاۋاب بەرمەيتتى. لېكىن، دولۇۋار جاھىللىق بىلەن سوراپ تۇرۇۋالاتتى:

— بولدى، بولدى. ئۇنچىلىك قىلىپ كەتمەك، ئېيتىڭا ئۇ بۇنداق ئىشنىمۇ ئەپلەشتۇرەلمەيتتىغۇ، دەيمەن، شۇنداققۇ؟ — ئاخىرىدا يەنە ئۆزى خۇلاسە چىقىراتتى، — ئۇ ئۇچىغا چىققان ھاماقەت — دە!

بىر كۈنى گۈگۈم چۈشكەن مەھەلدە دولۇۋار دېرىزە تۈۋىدە تۇرۇپ تاماكا چەكتى. بۇ ئىيۇننىڭ ئاخىرلىرى بولغاچقا، ئۆي بەك دىمىق ئىدى. شۇڭا، ئۇنىڭ سەيلە قىلغۇسى كېلىپ قالدى:

— ئومىقىم، سىرتقا چىقىپ ئايلىنىپ كېلەيلىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— شۇنداق قىلايلى، مەنمۇ شۇنى خالاپ تۇراتتىم.

ئۇلار پەيتون كىرا قىلىپ چامىپى — ئېلىسىس مەيدانىغا باردى، ئاندىن بوروني كوچىسىغا قايرىلدى. كېچە تىنچىق بولۇپ، ئازراقمۇ شامال يوق ئىدى. پارىژ گويا ئوچاق ئۈستىدىكى قاسقانغىلا ئوخشاپ قالغان بولۇپ، دىمىق ھاۋا كىشىنىڭ دېمىنى سىقاتتى. ئورمان تەرەپكە كېتىۋاتقان پەيتونلارنىڭ ئايىغى ئۇزۇلمەيتتى.

دولۇۋار بىلەن مادىرىنا پەيتونلاردا قۇچاقلىشىپ ئولتۇرۇشقان ئاشىق — مەشۇقلارغا قىزىقسىنىپ قارىشاتتى. خوتۇن — قىزلار ئوچۇق رەڭلىك كۆڭلەكلىرىنى كىيگەن بولۇپ، ئەركەكلەرنىڭ كىيىملىرى قېنىق رەڭلىك ئىدى. تىنچىق ھاۋادىن قاچقان ئاشىق — مەشۇقلار گويا بىر ئېقىن بولۇپ ئورمانغا قاراپ

ئاقاتتى. قۇلاققا پەيتون چاقلىرىنىڭ تاراق - تۇرۇقلىرىدىن باشقا ئاۋاز كىرمەيتتى. پەيتوندىكى جۇپلەر يۈمشاق ئورۇندۇقتا بىر - بىرىگە يۆلەنگەن ھالدا ئۇن - تىنسىز ئولتۇرۇشاتتى. قوزغىلىۋاتقان سىرلىق ھېسسىيات ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىنى يېنىك تىترەتمەكتە، كۆڭلى بولسا قۇچاقلىشىشنى خالاپ تېپىرلىماقتا. بىر خىل كۇچلۇك ھەۋەس، جىنسىي تەلەپ خۇددى ھاۋاغا تاراپ كەتكەندەك كېتىۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىگە تەسىر قىلاتتى. بۇ ھال كىشىنى مۇشۇ تاپتا سانسىزلىغان جۇپلەر تۇن پەردىسىنى دالدا قىلىپ سۆيۈشۈۋاتامدىكىن، دېگەندەك تۇيغۇغا كەلتۈرەتتى. ھەممەيلەن مۇشۇ خىيال ۋە يالقۇنلۇق ھېسسىياتتىن كەيپ بولغانىدى. مۇھەببەتلىشىۋاتقانلار ئولتۇرغان پەيتونلار مۇشۇنداق كەيپىياتنى شەكىللەندۈرگەچكە، ئەتراپتىكى ھەممە كىشىلەر بۇ تەسىردىن خالىي ئەمەس ئىدى.

دولۇۋار بىلەن مادىرىنامۇ قايناق ھېسسىيات بىلەن بىر - بىرىنىڭ قولىنى تۇتۇپ جىمجىت ئولتۇرۇشتى، كۆڭۈللىرى بولسا نېمىلەرنىدۇر خالاپ تاقەتسىزلىنەتتى. كونا شەھەرنىڭ دوقمۇشىغا كەلگەندە پەيتون ئەگىلدى. شۇ ئان ئۇلار گىرەلىشىپ ئىرماش - چىرماش بولۇپ كەتتى. ئۆزلىرىنىڭ بۇ ھالىتىدىن سەل ئوڭايسىزلانغان مادىرىنا:

— بىز ھازىرمۇ خۇددى لىئونغا كېتىۋاتقان چاغدىكىدەك كەپسىزلىك قىلىۋاتىمىز، — دەپ پىچىرلىدى.

پەيتونلار ئېقىمى ئورمانىنىڭ ئىچىگە كىرگەندىن كېيىن ھەر تەرەپكە قاراپ كەتتى. دولۇۋارنىڭ پەيتونى كۆلنى بويلاپ ماڭدى. بۇ يولدىكى پەيتونلار ئۆزئارا خېلى ئارىلىق قالدۇرۇپ كېتىشىۋاتاتتى. يولنىڭ ئىككى قاسنىقى قويۇق دەرەخلىك بولۇپ، دەرەخلەرنىڭ ئارىسىدا ئېرىق سۇلىرى شىرىلداپ ئاقاتتى. ھاۋا نەم ۋە ساپ بولۇپ قالدى. تۇن ئاسمىنىدا يۇلتۇزلار جىمىرلايتتى. كېچىنىڭ سىرلىق مەنزىرىسى سۆيۈشۈۋاتقان ئەر - ئاياللىنىڭ قەلبىگە تولغان سۆيگۈ شەربىتىگە سىرلىق بىر لەززەت

بىغىشلايتتى.

— ئاھ، ئامرىقىم! — دەپ پىچىرلىدى دولۇۋار ئايالىنى قۇچىقىغا تارتىپ.

— يۈرتىڭىزدىكى ئورمان يادىڭىزدىمۇ؟ ئۇ ئورمان ئادەمگە گويا ئەتراپىتا قورقۇنچلۇق يىرتقۇچ ھايۋانلار بارىدەك تۇيۇلىدىكەن. بۇ يەر باشقىچە يېقىملىق، يۈزنى سىلاپ تۇرغان ئىللىق شامال كىشىنى پەپلەيدۇ. مۇشۇ ئورمانىڭ نېرىسىدا سايغىل دەرياسى بار.

— يۈرتىمىزدىكى ئورماندا باشقا نەرسە يوق. پەقەت بۆكەن، تۈلكە ۋە قاۋانلا بار، ئۇنىڭدىن باشقا ئۇ يەر — بۇ يەردە ئورمان كۆزەتچىلىرىنىڭ ئۆيى بار، — دېدى دولۇۋار.

ئۇ ئۆزىمۇ تۇيماستىن مەرھۇم دوستىنىڭ ئىسمىنى[1] دەپ سېلىپ چۆچۈپ كەتتى. گويا بۇ سۆزنى ئۇ ئەمەس باشقا بىرسى ئورمانىڭ ئىچكىرىسىدىن بۇياققا قارىتىپ ۋارقىراپ ئېيتقاندەك تۇيۇلۇپ سۆزنىڭ چىپچىدە توختاتتى، شۇ ئان ھەمىشە ئۇنىڭدىن نېرى بولمايدىغان غەلىتە تۇيغۇ، ئۇزاقتىن بېرى يۈرىكىنى غاجىلاۋاتقان، ئارامنى بۇزغان، رودۇپايدەك چاپلىشىۋالغان كۈنداشلىق كېسىلى قوزغالدى.

سەل ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ مادرىنادىن سورىدى:

— ئىلگىرى چارلىز ئىككىڭلار ئاخشاملىرى بۇ يەرگە كېلەمتىڭلار؟

— ھەئە. تولا كېلەتتۇق.

تۇساتتىن دولۇۋارنىڭ كەيپى بۇزۇلۇپ قايتىپ كەتكۈسى كەلدى. چۈنكى، فرانسىسكى كۆزىگە كۆرۈنۈپ خىيالىنى چۈلغۇۋالغاندى. ئۇ قانچە قىلىپمۇ بۇ ھالەتتىن قۇتۇلالمىدى. ئۇ باشقا گەپنى قىلالمايتتى، باشقا نەرسىنى ئويلىيالمايتتى.

— سىز ماڭا ئېيتىپ بېرىڭ، — دېدى دولۇۋار كۆڭلىگە

---

① فرانسىسكى — فىرانسۇزچە ئورمان كۆزەتچىسى دېگەن مەنىدە.

باشقا نەرسىنى كەلتۈرۈپ تۇرۇپ.

— نېمىنى دەيسىز، سۆيۈملۈكۈم؟

— سىز بىچارە چارلىزغا خىيانەت قىلغانمىدىڭىز؟

— سىز لاۋزىلىشىپ كېتىۋاتسىز. دەيدىغىنىڭىز مۇشۇلمۇ؟ — دېدى مادىرىنا تەرىنى تۇرۇپ.

دولۇۋار كاجلىق قىلدى.

— ئۇنداق قىلىپ كەتمەڭ ئومىقىم. راست گەپ قىلىڭچۇ؟ ئىقرار قىلىۋېتىڭە ! سىز ئۇنىڭغا خىيانەت قىلغان شۇنداققۇ ـ ھەا!

مادىرىنا ئۇنچىقماي قويدى. ئۇمۇ بارلىق ئايالىلارغا ئوخشاش «خىيانەت» دېگەن سۆزنى ئاڭلاپلا خاپا بولدى. چۈنكى، بۇ سۆز غۇرۇرىغا تەگكەنىدى.

دولۇۋار ئاغزىنى يېغماي ھەدەپ ئۆز گېپىنى يورغىلاتتى:

— ئاناڭنى، ئەگەر دۇنيادا خۇمسىلار بار دېسەك، ئۇنىسى چوقۇم فرانسىسكى. چوقۇم شۇنداق. ئۇنىڭ تۇرغان ـ پۈتكىنى خۇمسىنىڭ ئۆزى. مېنىڭ ئېنىقىنى بىلگۈم كېلىدۇ.

ئۇنىڭغا مادىرىنا كۈلۈمسىرىگەندەك تۇيۇلدى، بەلكى ئۇنىڭ يادىغا بىرەر ئىش كەچكەن بولۇشى مۇمكىن. دولۇۋار شۇنداق قىياس قىلدى ـ دە، دەررۇ گېپىنى تەكرارلىدى:

— قېنى، دەپلۇېتىڭە ! بۇ دېگىلى بولمايدىغان قانچىلىك بىر ئىشتى؟ ماڭا ئۇنى ئالدىغانلىقىڭىز توغرىسىدىكى گەپلەر بەك خۇش ياقىدۇ.

ئۇ ھاياجاندىن تىترەيتتى. لەنتى چارلىزنىڭ، بۇ يىرگىنچلىك، نەپرەتلىك ئۆلۈمتۇكنىڭ ھايات ۋاقتىدا خوتۇنىنىڭ خىيانىتى تۇپەيلى نامى سېسىپ كەتكەن بولۇشىنى ئارزۇ قىلىپ كەتتى. لېكىن... لېكىن... تازا ئېنىق بولمىغان بىر قىزىقىش ئۇنى ۋەسۋەسىگە سېلىپ بۇ ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى بىلىشكە تەشنا قىلاتتى.

— مادىرى، جېنىم ! مەن سىزدىن خۇش بولۇپ كېتەي، ماڭا

ئېيتىۋېتىڭا ! ئۇ شۇنداق ئادەم، تۇغۇلۇشىدىنلا بىر خۇمسى، ئەگەر سىز ئۇنىڭغا خىيانەت قىلمىغان بولسىڭىز، تولىمۇ خاتا قىلغان، قاتتىق خاتالاشقان بولىسىز جۇمۇ ! مادىرى ھە قېنى ئېيتىپلىۋېتىڭا !

ئۇنىڭ قىلمىقلىرىدىن مادىرىنانىڭ كۆلگۈسى كېلىپ قاقاھلاپ كۈلۈۋەتتى. دولۇۋار دەرھال ئاغزىنى ئۇنىڭ قۇلىقىغا ئاپاردى:

— دەڭە !... دەڭ !... ئىقرار قىلىۋېتىڭ !

لېكىن ئايالى ئۇشتۇمتۇتلا ئۆزىنى ئەپقاچتى ھەمدە:

— بەكمۇ دۆت ئىكەنسىز، ئۇنىڭغىمۇ جاۋاب بېرىپ ئولتۇرامدۇ كىشى، — دەپ سىلكىۋەتتى.

ئۇ بۇنى غەلىتە بىر ئاھاڭدا ئېيتقاچقا، دولۇۋارنىڭ تېنى شۇركۈنۈپ دېمى ئىچىگە چۈشۈپلا كەتتى. كاللىسىغا بىرنەرسە قاتتىق تەسىر قىلغاندەك قورققان ۋە بىئارام بولغان ھالدا تۇرۇپ قالدى.

پەيتون كۆلنى بويلاپ كېتىۋاتاتتى. يۇلتۇزلارنىڭ شولىسى كۆل يۈزىدە پارقىرايتتى. ئايدىڭ بولغاچقا كۆلدە ئۇزۇپ يۈرگەن ئىككى ئاق قۇ غۇۋا كۆرۈنەتتى.

— ئارقىغا تارت، — دەپ بۇيرۇدى دولۇۋار پەيتونچىغا.

پەيتون كەينىگە بۇرىلىپ باشقا پەيتونلارغا قارىمۇقارشى ھالدا مېڭىپ كەتتى. پەيتونلارغا ئېسىلغان گازۇاي لامپىلار قاراڭغۇ ئورماندا سىلكىنەتتى، چاقنايتتى.

«ئۇنىڭ تەلەپپۇزى باشقىچىلا، — دەپ ئويلايتتى دولۇۋار، — بۇ ئىقرار قىلغانلىق بولماي نېمە؟ ئەمدى ئۇنىڭ ئىلگىرىكى ئېرىنى ئالداپ كەلگەنلىكىنى جەزم قىلىشقا بولىدۇ.» شۇ ئان دولۇۋارنىڭ ئوغىسى قاينىاپ ئايالىنى راسا دۇمبالىغۇسى، چاچلىرىنى يۇلغۇسى، بوغۇپ تاشلىغۇسى كېلىپ كەتتى.

ئاھ، ئەگەر ئۇ مۇشۇ تاپتا «جېنىم، ئەگەر ئۇنى ئالدىغان بولسام، سىز ئۇچۇنلا ئالدىغاندىمەن» دەپ جاۋاب بەرگەن بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە! ئۇ چاغدا دولۇۋار ئۇنى باغرىغا

بېسىپ قانچىلىك قىزغىن سۆيەر ئىدى!

دولۇۋار قوللىرىنى گىرەلەشتۈرگەن، كۆزلىرىنى ئاسمانغا تىككەن ھالدا مىدىر - سىدىر قىلماي ئولتۇراتتى. ئۇ ناھايىتى ھاياجانلانغان بولۇپ، ھېچ نەرسىنى ئويلىيالمايتتى. قەلبى غەزەپتىن ئۆرتىنەتتى. ھەرقانداق ئەر كىشى ئايالىنىڭ ساداقەتسىزلىكىنى بىلىپ قالغاندا تەبىئىي ھالدا مۇشۇنداق بولىدۇ. دولۇۋارنىمۇ مۇشۇ ئىش قىيناۋاتاتتى. ئۇ تۇنجى رەت بۇ دەردنىڭ تەمىنى تېتىۋاتاتتى. ئېنىقىنى ئېيتقاندا، ئۇ كۈنلەۋاتاتتى. ئۆلۈپ كەتكەن كىشى — فرانسىيىنى دەپ كۈنلەۋاتاتتى. ئۇنىڭدا غەلىتە ۋە كۈچلۈك كۈنداشلىق بىلەن بىرلىكتە مادرىناغا بولغان غەزەپ - نەپرەتمۇ بار ئىدى.

دولۇۋار ئاچچىقىنى زورغا بېسىۋېلىپ ئاستا - ئاستا تىنچلاندى. «دۇنيادىكى خوتۇن - قىزلارنىڭ ھەممىسى بۇزۇق. ئۇلاردىن پايدىلىنىشقا بولىدۇكى، ھەرگىز ئىشىنىشكە بولمايدۇ» دېگەن سۆز بىلەن ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بەردى.

يېڭىدىن - يېڭى زەھەرلىك سۆزلەر ئاغزىنىڭ ئۇچىغا كېلەتتى - يۇ، دېيەلمەي يۇتۇۋېتەتتى. ئىختىيارسىز ئۆز - ئۆزىگە: «دۇنيا پەقەت كۈچلۈكلەرگىلا مەنسۇپ. شۇڭا، كۈچلۈك بولۇپ، ھەممىنىڭ شىللىسىگە مىنىش كېرەك» دېدى.

بۇ چاغدا پەيتون شەھەرنىڭ كونا سېپىلى تۈۋىگە كېلىپ قالغانىدى. دولۇۋار ساناقسىز چىراغلار بىلەن قىزىرىپ تۇرغان شەھەر ئاسمىنىغا كۆز تاشلىدى، تۇمەن خىل شاۋقۇن - سۇرەنلەرگە قۇلاق سالدى، پارىژ دىمىق ياز كېچىسىدە گىگانت ئادەمدەك ئېغىر نەپەس ئېلىۋاتاتتى.

دولۇۋار: «ئۆزۈمنى ئۆزۈم قىينىغاندىن نېمە پايدا؟ بۇ ئۇچىغا چىققان ئەخمەقلىق ئەمەسمۇ؟ ھەممە ئادەم ئۆزى ئۈچۈن ياشايدۇ. كىم يۈرەكلىك بولسا شۇ غالىب كېلىدۇ. ھەرقانداق ئىش شەخسىي مەنپەئەتكە باغلىق. نام - ئابرۇي تېپىش، بايلىق توپلاش خوتۇن - قىزلارنىڭ كەينىدىن پالاقلاپ مۇھەببەت مەستانىسى

بولۇشتىن مىڭ ئەلا» دەپ ئويلىدى.

زەپەر دەرۋازىسى شەھەرنىڭ كىرىش ئېغىزىدا ئۆزىنىڭ غايەت زور پۇتلىرىنى كېرىپ گويا ئالدىدا سوزۇلۇپ ياتقان چوڭ يولغا سەكرەپ چۈشۈپ مېڭىپ كېتىدىغان گىگانت ئادەمدەك چوقچىيىپ تۇراتتى.

دولۇۋار ئولتۇرغان پەيتون يەنە پەيتونلار سېپىگە قېتىلىۋالدى. بۇ پەيتونلار جۇپ - جۇپ ئاشىق - مەشۇقلارنى ئۆيلىرىگە ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلار ئۇن - تىنسىز قۇچاقلاشقىنىچە ئۆزلىرىنى كۈتۈۋاتقان چۈشەكنى ئويلايتتى.

دولۇۋار بىلەن مادرىناغا پۈتۈن ئىنسانىيەت ئۆزلىرىنىڭ يېنىدىن شادلىق ۋە بەختتىن مەست بولغىنىچە ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. مادرىنا ئېرىنىڭ ئويغا چۆكۈپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ مۇلايىملىق بىلەن سورىدى:

— سۆيۈملۈكۈم، نېمىنى ئويلاۋاتىسىز؟ سىز يېرىم سائەتتىن بېرى زۇۋان سۈرمەي ئولتۇرۇپ كەتتىڭىزغۇ؟

— مەن ئاۋۇ سۆيۈشۈپ ئولتۇرغان ساراڭلار توغرىسىدا ئويلىنىۋاتىمەن. راستىنى ئېيتقاندا، تۇرمۇشتا قىلىشقا تېگىشلىك باشقا ئىشلارمۇ بار، — دېدى دولۇۋار سوغۇق كۈلۈپ.

— راست دەيسىز، — دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى ماقۇللىدى مادرىنا پىچىرلاپ، — بەزىدە مۇشۇمۇ ياخشى.

— بۇغۇ ياخشى... لېكىن پەقەت قىلغىلى ئىش تېپىلمىغاندىلا ياخشى.

دولۇۋار تۇرمۇشنىڭ لىرىكىلىق پەردىسىنى زەھەرخەندىلىك بىلەن يىرتىپ تاشلاپ ئويىنى داۋام ئەتتى: «مەن يەنە ھازىرقىدەك غەم يەپ، ئازابلىنىپ كاللا قاتۇرۇپ ئولتۇرسام راسا ئەخمەقلىق قىلغان بولىمەن.» شۇ ئان كۆز ئالدىغا يەنە فرانسىكى كەلدى، لېكىن بۇ نۆۋەت فرانسىكى ئۇنىڭ غەزىپىنى قوزغىمىدى. دولۇۋارغا گويا ئۇلار ئەپلىشىپ دوستلىشىپ قالغاندەك تۇيۇلدى. شۇڭا، ئۇنىڭ «بۇرادەر، كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن» دەپ

توۋلىۋەتكۈسى كەلدى.

دولۇۋارنىڭ جىمىپ كەتكەنلىكىدىن خاۋاتىرلەنگەن مادىرىنا ئۆيگە قايتقۇچە دورىئونغا بېرىپ ماروژنى يېيىشنى تەكلىپ قىلدى. دولۇۋار دەرھال جاۋاب بەرمەي قىيا بېقىپ ئۇنى كۆزەتتى. پەيتون بىر رېستورانىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاچقا، گازۋاي لامپىنىڭ كۈچلۈك نۇرىدىن ئۇنىڭ ئالتۇندەك چاچلىرى جۇلالىنىپ يۇز ـ كۆزلىرى نۇرلىنىپ كەتكەندى. دولۇۋار: «بۇ ئاجايىپ بىر ساھىبجامال. ئۇنىڭ مۇشۇنداق بولغىنى ياخشى. ھەي سىڭلىم! بىلىپ قويۇڭ، نوچىنىڭ نوچىسى بار. ئەگەر ئەمدى مەن يەنە سىز ئۈچۈن ئەلەم يۇتۇپ يۇرىدىغان بولسام ئادەم بولماي كېتەي» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن:

ـــ شۇنداق قىلايلى، سۆيۈملۈكۈم، ـــ دېدى ۋە ئايالىم خىيالمىنى سېزىپ قالمىسۇن، دەپ چاندۇرماستىن ئۇنى سۆيۈپ قويدى.

ياش چوكان ئېرىنىڭ لەۋلىرىنىڭ مۇزغا ئوخشاش سوغۇق ئىكەنلىكىنى سەزدى. دولۇۋار بولسا گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەك ھىجايغىنىچە ئۇنى قولتۇقلاپ قەھۋەخانىنىڭ پەلەمپەيلىرىدىن كۆتۈرۈلدى.

ئۇچىنچى باب

ئەتىسى دولۇۋار گېزىتخانىغا كېلىپلا بوئالونانى تېپىپ مۇنداق دېدى:

— قەدىرلىك دوستۇم، مەن سىزدىن بىر ئىشنى ئىلتىماس قىلماقچىمەن. يېقىندىن بېرى ھەممە مېنى «فرانسىكى» دەپ چاقىرىدىغان بولۇۋالدى. ئۇلارغا ئويۇن بولۇپ تۇيۇلغىنى بىلەن، مەن ئۇنى ئەخمەقلىق دەپ قارايمەن. سىز ئىشداشلارغا ئېيتىپ قويسىڭىز، ئەگەر كىمدىكىم يەنە بىرىنچى بولۇپ ماڭا مۇشۇ چاقچاقنى قىلىدىكەن، مەن ئۇنىڭ كاچىتىغا سالىمەن. ئۇلار مۇشۇ چاقچىقى ئۈچۈن دۇئېل مەيدانىدا خەنجەر يېيىشكە ئەرزىيدىغان ياكى ئەرزىمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆرسۇن. بۇ ئىشقا سىزنى ئاۋارە قىلىشىمدىكى سەۋەب شۇكى، بىرىنچىدىن، سالماق ئادەمسىز، شۇڭا ياخشى ئاقىۋەت چىقمايدىغان بولمىغۇر قىلىقلارنىڭ ئالدىنى ئالالايسىز، ئىككىنچىدىن ھېلىقى ئىشمدا ماڭا سېكوندانت بولغانسىڭىز.

بوئالونا ئۇنىڭ سۆزلىرىنى كۆپچىلىككە يەتكۈزۈپ قويۇشقا ۋەدە بەردى.

دولۇۋار شۇنىڭدىن كېيىن زىيارەتكە چىقىپ بىر سائەتلەردىن كېيىن قايتىپ كىرىۋىدى. ھېچكىم ئۇنى «فرانسىكى» دەپ چاقىرمىدى.

ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە ئۇ مېھمانخانىدا ئايالالارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ خىزمەتكاردىن سورىدى.

— كىم بار؟

— خۇددىر خانىم بىلەن مالىر خانىم كەپتۇ، — دەپ جاۋاب

بەردى خىزمەتكار.

شۇ ئان دولۇۋارنىڭ يۈرىكى ئاغزىغا تىقىلدى، ئەمما «قېنى، باشقا كەلگەننى كۆرەرمەن» دەپ ئويلىدى ـ دە، ئىچكىرى كىردى.

مالىر خانىم تام مەشنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتى. كۈن نۇرى ئۇدۇل ئۇنىڭغا چۈشكەنىدى. دولۇۋارغا ئۇ ئۆزىنى كۆرۈپلا تاتىرىپ كەتكەندەك تۇيۇلدى. دولۇۋار ئاۋۇال خۇدىر خانىم ۋە ئۇنىڭ ئىككى يېنىدا خۇددى مۇھاپىزەتچىلەردەك ئولتۇرغان ئىككى قىزى بىلەن سالاملاشتى. ئاندىن بۇرۇلۇپ ئاشىنىسىغا قارىدى. مالىر خانىم قولىنى ئۇزارتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ قوللىرىنى خۇددى مەن سىزنى مەڭگۈ سۆيىمەن، دېگەندەك قاتتىق سىقىپ قويدى. ئۇمۇ ئوخشاش ئۇسۇل بىلەن جاۋاب قايتۇردى. دولۇۋار ئۇنىڭدىن ئەھۋال سورىدى:

ـــ ئۆتكەندە كۆرۈشكەندىن بېرى پەقەتلا كۆرۈشەلمىدۇق، ماڭا ئارىدىن گويا بىر ئەسىر ئۆتۈپ كەتكەندەك تۇيۇلۇۋاتىدۇ. قانداق، ياخشى تۇردىڭىزمۇ؟

ـــ ناھايىتى ياخشى. چىرايلىق دوستۇم، ئۆزىڭىزچۇ؟ ـــ دېدى مالىر خانىم ئۆزىنى ناھايىتى تەبىئىي تۇتۇپ، ئاندىن مادىرىناغا بۇرالدى، ـــ سىز مېنىڭ ئۇنى ئىلگىرىكىدەك چىرايلىق دوستۇم، دەپ ئاتىشىمغا ئىجازەت بېرەمسىز؟

ـــ ئەلۋەتتە، سۆيۈملۈكۈم، سىز خالىغانىڭ ھەممىسگە ئىجازەت بېرىمەن.

بۇ جاۋاب سەل مەسخىرە قىلغاندەك ئاڭلاندى.

خۇدىر خانىم ياك رېفارنىڭ ئۆز ئۆيىدە چوڭ بىر پائالىيەت ئۆتكۈزۈشكە تەمشىلىۋاتقانلىقىنى، ئۇنىڭدا قىلىچۇازلار ماھارەت كۆرسىتىدىغانلىقىنى، بۇ تەنتەنىلىك پائالىيەتكە يۇقىرى تەبىقىدىكى خانىم ـ قىزلارنى تەكلىپ قىلماقچى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى ۋە شۇنداق دېدى:

ـــ بۇ پائالىيەت چوقۇم كۆڭۈللۈك بولىدۇ. ئەپسۇسكى،

قېرىشقاندەك ئېرىم شۇ چاغدا سىرتتا بولماقچى. ماڭا ھەمراھ بولۇپ باردىغان ئادەم يوق. شۇڭا، باراليدىغان بولدۇم.

دولۇۋار دەرھال ئۆزىنىڭ ھەمراھ بولۇش ئىستىكىنى بىلدۈرۈۋىدى، خانىم قوبۇل قىلدى:

ــ مەن ۋە قىزلىرىم سىزدىن ئىنتايىن مىننەتدارمىز.

دولۇۋار ئۇنىڭ كىچىك قىزىغا قاراپ «سۈزانىنا راۋرۇس قىز ئىكەن. ھەقىقەتەن بولىدىغان گۈزەل قىز ئىكەن» دەپ ئويلىدى.

قارىماققا سۈزانىنا سېرىق چاچلىق قورچاقىلا ئوخشايتتى. كىچىكرەك كۆرۈنسىمۇ، قاملاشقان فىگۇرىسى، بىر تۇتام بېلى، تولغان كۆكسى، خۇش پىچىم بوي ـ تۇرقى ئۇنى ئاز ئۇچرايدىغان گۈزەللىككە ئىگە قىلغانىدى. بۇلاقتەك كۆزلىرى مەرمەردەك سۈزۈك يۈزىگە ئاجايىپ ياراشقان بولۇپ، خۇددى ئۇستا رەسسامنىڭ مۆجىزىكار قولىدىن پۈتۈپ چىققاندەكلا ئىدى. تېرىسى سۈتتەك ئاق، سۈزۈك، سىلىق، پارقىراق ئىدى. ئۇ پەردازسىزمۇ گۈلدەك كۆرۈنەتتى، ئۇستىلىق بىلەن تارالغان ئىپەكتەك يۇمشاق، جۇلالىق، بۇلۇتتەك كۆپۈپ تۇرغان چاچلىرى خۇددى كىچىك قىزلار ئويناىدىغان قورچاقلارنىڭ چېچىغىلا ئوخشايتتى. ئاچىسى لوس سەت ئىدى. بوي ـ تۇرقىمۇ قاملاشمىغان بولۇپ، تىلغا ئالغۇچىلىكى يوق ئىدى. قىسقىسى، ئۇ كىشىلەرنىڭ نەزىرى چۈشمەيدىغان قىزلاردىن ئىدى.

خۇدىبر خانىم ئورنىدىن تۇرۇپ دولۇۋارغا قاراپ:

ــ ئۇنداق بولسا پەيشەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە سىزنى ساقلايمىز، ــ دېدى.

ــ خانىم خاتىرجەم بولۇڭ.

خۇدىبر خانىم كېتىشى بىلەنلا مالىر خانىمىمۇ ئورنىدىن تۇردى:

ــ خەير، چىرايلىق دوستۇم.

ئۇ دولۇۋارنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ ئۇزاققىچە قويۇۋەتمىدى. ئۇن ـ تىنسىز ئىپادىلەنگەن ئەپۇ سوراش دولۇۋارغا كۈچلۈك

تەسىر قىلدى. ئۇ ئۇشتۇمتۇتلا كېلىشكەن، شوخ، شۇنداقلا ھېلىغىچە ئۆزىنى ياخشى كۆرۈپ كېلىۋاتقان ئايالىنى يېڭىباشتىن ياخشى كۆرۈپ قېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى ۋە شۇ زامان «ئەتىلا ئۇنىڭ يېنىغا بارىمەن» دەپ ئويلىدى.

مېھمانخانىدا ئەر ـ ئايال ئىككىسىلا قالغاندا مادىرىنا توساتتىن خۇشال ھالدا چىن كۆڭلىدىن كۈلۈۋەتتى، ئاندىن دولۇۋارغا قاراپ:

ـــ ئۆزىڭىزنىڭ خۇددىر خانىمنى مەپتۇن قىلىۋالغانلىقىڭىز ـ نى بىلەمسىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

دولۇۋار بۇ سۆزگە ئىشەنمىدى.

ـــ نەدىكى گەپنى قىلىپ يۈرىسىز؟

ـــ راست شۇنداق. مەن بۇنىڭغا قەسەم ئىچىپ بېرەلەيمەن. چۈنكى، ئۇ سىزنىڭ گېپىڭىزنى قىلغاندا ھاياجىنىنى باسالماي قالدى. ئادەتتە ئۇ پەقەتلا بۇنداق قىلمايتتى. تېخى قىزىلرىغا سىزگە ئوخشاش يېگىت تېپىپ ياتلىق قىلسام دەيدىغان ئارزۇسىنىڭ بارلىقىنىمۇ ئېيتتى. ھېلىمۇ ياخشى بۇ ئەھۋال خۇددىر خانىمدا كۆرۈلۈپتۇ. چۈنكى، بۇنداق ئىشلار ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئەھمىيەتسىز.

ـــ ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئەھمىيەتسىز؟ بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ ـــ دولۇۋار ئۇنىڭ گېپىنى چۈشەنمەي سورىدى.

ـــ خۇددىر خانىم زادىلا كەينىدىكى ئېگىز ـ پەس سۆزلەرگە سەۋەب بولمىغان ئايال، ـــ دېدى مادىرىنا ئۆز ھۆكمىنىڭ توغرىلىقىغا كۆزى يېتىمدىغان ئايالاردەك تولۇق ئىشەنچ بىلەن، ـــ مۇشۇ ۋاقىتقىچە ھېچكىم ئۇنىڭ كەينىدىن سۆز ـ چۆچەك قىلمىغان. قايسىلا تەرەپتىن ئىزدىسىڭىزمۇ ئۇنىڭدىن نۇقسان تاپقىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئېرى باشقا بىر گەپ. ئۇنى سىزمۇ تازا بىلمىسىز. لېكىن، ئايالىنى ئۇنىڭغا ھەرگىز تەڭلەشتۇرگىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭ يەھۇدىيغا تەگكىنىنىڭ ئۆزىلا بىر تارتقۇلۇق بولسىمۇ، ئېرىگە باشتىن ـ ئاياغ سادىق بولۇپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇ

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەقىقەتەن ئېسىل ئايال.

— مەن تېخى ئۇنىمۇ يەھۇدىي بولسا كېرەك، دەپ ئويلاپتىمەن، — دېدى دولۇۋار ھەيران بولۇپ.

— ياق، ئۇ يەھۇدىي ئەمەس. ئۇ ماتېرىنا ساخاۋەتچىلەر جەمئىيىتى تەسىس قىلغان تۇرلۇك خەير - ساخاۋەت ئىشلىرىدا باشلامچىلىق قىلغۇچىلاردىن. ئۇ نىكاھىنىمۇ چېركاۋدا قىلغان. مەن ئۇنىڭ ئېرىنىڭ چوقۇنىدۇرۇش پەرزىنى ئادا قىلغان - قىلمىغانلىقىنى بىلمەيمەن. كىم بىلىدۇ، پوپلار دىققەت قىلمىغان بولۇپ ئەتەي ئۆتكۈزۈۋەتتىمۇ تېخى.

— بۇنداقتا... ئۇ... ئۇنىڭ ماڭا... كۆزى چۈشۈپ قاپتۇ - دە! — دېدى دولۇۋار پەس ئاۋازدا.

— جەزمەن شۇنداق. شۇنداقلىقىغا قىل سىغمايدۇ. ئەگەر توي قىلمىغان بولسىڭىز، مەن سىزگە سۇزاننىاغا تەكلىپ قويۇڭ، دەپ مەسلىھەت بەرگەن بولاتتىم. لوستىن سۇزاننىاسى تۇزۇك. شۇنداققۇ؟!

دولۇۋار بۇرۇتىنى ئويناپ قويدى:

— ھە، ئۇلارنىڭ ئاپىسىمۇ يامان ئەمەسكەن.

— ماڭا قارىڭ سۆيۈملۈكۈم، — دېدى مادىرىنا سەل تېرىكىپ، — ئۇلارنىڭ ئاپىسىنى تىلغا ئېلىپ قالدىڭىز، مەن سىزگە مۇڭدىشىدىغان تىلەيمەنكى، بۇ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرىپ قالارمىكىن دەپ سىزدىن ئەسلا ئەنسىرىمەيمەن. چۈنكى، ئۇنىڭكىدەك ياشقا كەلگەن ئادەم مۇنداق يولغا ماڭمايدۇ. ياش ۋاقتى بولغان بولسا باشقا گەپ ئىدى.

دولۇۋارنىڭ كۆڭلىدە «ئەگەر بۇ گەپ راست بولۇپ، مەن سۇزاننانى ئالالىسام...» دېگەن خىيال پەيدا بولدى.

ئۇ ئويلاپ كۆرۈپ يەنە «قويە، بۇنداق قۇرۇق خىيالنى... سارىڭ بولدۇممۇ؟... ئۇنىڭ دادىسى بۇنىڭغا ئەسلا يول قويمايدۇ» دېگەننى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.

دولۇۋار ھازىرچە بۇنىڭدىن نېمىگە ئېرىشىدىغانلىقىغا كۆز

يەتكۇزەلمىسىمۇ، خۇددىر خانىمنىڭ ئۆزىگە بولغان مۇئامىلىسىگە زەن قويۇپ يۈرۈشنى نىيەت قىلدى.

شۇ كېچىسى ئۇ ئاساسەن كرودىرت بىلەن بىللە بولغان چاغلىرىنى ئەسلەپ چىقتى. ئۇنىڭ كۈلكىلىك، ئەمما يېقىملىق قىلىقلىرى، بىرلىكتە قىلغان كەچكى سەيلىلەر كۆز ئالدىدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتتى. ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە قايتا ـ قايتا: «ئۇ ھەقىقەتەن ئوماق چوكان. ئەتە چوقۇم ئۇنىڭ يېنىغا بارىمەن» دەپ پىچىرلىدى.

ئەتىسى چۈشلۈك غىزادىن كېيىن ئۇ راستلا فېرنوي كوچىسىغا باردى. ئىشىكنى ئايال خىزمەتكار ئېچىپ بەردى ۋە بۇرژۇئازلارنىڭ خىزمەتكارلىرىدەك قىزغىنلىق بىلەن ئەھۋال سورىدى:

ـــ ئەپەندى، ياخشى تۇردىڭىزمۇ؟

ـــ ياخشى، ياخشى. ئۆزىڭىزچۇ قوزام.

مېھمانخانىدىن پىيانىنونىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. دولوۋار ئاڭلاپلا پىيانىنو چېلىۋاتقان كىشىنىڭ نائۇستىلىقىغا قاراپ «بۇ چوقۇم رولىننا» دەپ پەرەز قىلدى ھەمدە: «رولىننا مېنى كۆرۈپلا بوينۇمغا ئېسىلىدۇ» دەپ ئويلىدى. كۈتۈلمىگەندە رولىننا ئۇنىڭغا تەكەللۇپ بىلەن تەزىم قىلىپ قويۇپ جىددىي قىياپەتتە جىمجىتلا چىقىپ كەتتى. قىزچاقنىڭ تۇرقى خۇددى خورلانغان ئاياللارنىڭكىگە ئوخشايتتى. بۇ ھال دولوۋارنى تەئەججۇپلەندۈردى. مالېر خانىم كىرىپ كەلدى. دولوۋار ئۇنىڭ قولىنى سۆيۈپ تۇرۇپ:

ـــ مەن سىزنى بەك سېغىنىدىم، ـــ دېدى.

ـــ مەنمۇ شۇنداق.

ـــ ئۇلار ئولتۇرۇشتى. كۆزلەر كۆزلەرگە تەلمۈرەتتى. كۆڭۈللەر قۇچاقلىشىش، سۆيۈشۈش ئىستىكىدە تېپىرلايتتى.

ـــ ئاھ، ئومىقىم، مەن سىزنى سۆيىمەن.

ـــ مەنمۇ.

— ئۇنداق بولسا... ئۇنداقتا سىز ماڭا ئانچە خاپا ئەمەسكەنسىز — دە؟

— مەن سىزدىن ھەم خاپا، ھەم خاپا ئەمەس... مەن باشتا بەكمۇ ئازابلانغانىدىم. كېيىنچە سىزنىڭ يوللۇق ئىكەنلىكىڭىزنى چۈشەندىم ۋە «بولدىلا، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى بەربىر يېنىمغا كېلىدۇغۇ» دەپ ئۆزۈمگە تەسەللى بەردىم.

— مەن كېلىشكە جۈرئەت قىلالمىدىم، مېنى قانداق كۈتۈۋالار دېگەننى ئويلاپ كېلىشكە پېتىنالمىدىم. بىراق، سىزنى ئويلىمىغان كۈنۈم يوق. ھە، راست ! قېنى ئېيتىڭا، رولىنىناغا نېمە بولدى؟ ئۇ مەن بىلەن كۆرۈشۈپ قويۇپلا قاپاقلىرىنى تۈرۈپ چىقىپ كەتتىغۇ؟

— بۇنى مەنمۇ بىلمىدىم. سىز توي قىلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ يېنىدا سىزنىڭ گېپىڭىزنى قىلغىلى بولمايدىغان بولۇپ كەتتى. مېنىڭچە، ئۇ سىزنى كۈنلەۋاتىدۇ.

— قويۇڭە سىزنى !

— راست دەۋاتىمەن سۆيۈملۈكۈم، ئۇ سىزنى ھازىر «فرانسىكى» دەيدۇ. ئىلگىرىكىدەك «چىرايلىق دوستۇم» دېمەيدۇ.

دولۇۋار قىزاردى. ئاندىن كىرودېرت تەرەپكە سۈرۈلۈپ پىچىرلىدى:

— ئاغزىڭىزنى ئەكېلىڭ.

خانىم ئاغزىنى تۈتۈپ بەردى.

— بىز ئەمدى نەدە كۆرۈشىمىز؟ — دەپ سورىدى دولۇۋار.

— ھېلىقى ... ئىستانبۇل كوچىسىدا.

— ھە !... ئۇ يەردىكى ئۆيىنى قايتۇرۇۋەتمەدىڭىزمۇ؟

— ياق... سىزنى دەپ ئۇ ئۆيىنى قولدىن چىقارمىدىم.

— تېخىچە ھە؟

— شۇنداق، تېخىچە. مەن سىزنىڭ كېلىدىغانلىقىڭىزنى بىلەتتىم.

دولۇۋار بۇ گەپتىن سۆيۈندى ۋە كېرىلىپ كەتتى: «بۇ ئايال

مېنى ھەقىقەتەن چىن كۆڭلىدىن سۆيىدىكەن.»

— مەن سىزنى چىن قەلبىمدىن سۆيىمەن، — دېدى دولۇۋار ھەمدە سورىدى، — ئېرىڭىزچۇ، ياخشى تۇرۇۋاتامدۇ؟

— ناھايىتى ياخشى. ئۇ بىر ئاي دەم ئېلىپ يېقىندىلا كەتتى.

دولۇۋار ئىختىيارسىز كۈلۈۋەتتى:

— ئىش راسا ئوڭىدىن كەپتۇغۇ؟

— ھەئە. راستىلا بەك ئوڭ كەلدى. لېكىن، بولغان بىلەنمۇ ئۇنىڭ بىزگە ھېچقانداق دەخلىسى يوق. بۇنىسى سىزگە مەلۇمغۇ!

— بۇنىسىغۇ راست. مۇنداقچە ئېيتقاندا ئېرىڭىزمۇ ناھايىتى مۇلايىم، چىقىشقاق ئادەم ئىكەن.

— سىزچۇ، سىزنىڭ يېڭى تۇرمۇشىڭىز قانداقراق؟

— ياخشىمۇ، يامانمۇ ئەمەس، ئايالىم مەن ئۈچۈن بىر ھەمراھ، بىز شېرىك خالاس.

— شۇلىمۇ؟

— بىزنىڭ مۇناسىۋىتىمىز شۇنچىلىكلا... ھېسسىياتقا كەلسەك...

— بۇنى چۈشىنىمەن. لېكىن، نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ ئوبدان ئايال.

— راست دەيسىز. بىراق، ئۇ مېنى مەپتۇن قىلمۇالالمىدى.

دولۇۋار شۇ گەپتىن كېيىن خانىمغا ئېڭىشىپ ئاۋازىنى پەسەيتىپ سورىدى:

— بىز ئەمدى قاچان ئۇچرىشىمىز؟

— ھە... ئەتىلىككە، سائەت ئىككىدە ئۇچرىشايلى.

— سائەت ئىككىدە ـ ھە.

دولۇۋار ئورنىدىن تۇرۇپ، كېتىشكە تەمشەلدى. لېكىن، نېمىگىدۇر ئوڭايسىزلانغاندەك سەل تىلىنى چاينap مۇنداق دېدى:

— ئىستانبۇلدىكى ئۆينىڭ ئىجارىسىنى بۇنىڭدىن كېيىن مەن تۆلەي. مەن چوقۇم مۇشۇنداق قىلمىسام بولمايدۇ. ئەمدى بۇ ئىشقا ئارىلىشىپ يۈرسىڭىز قاملاشمايدۇ.

كرودىرت ئۇنىڭ قولىنى چوڭقۇر ھۆرمەت ۋە مۇھەببەت بىلەن سۆيۈپ قويۇپ ئاستا شۇرلىدى:

— خالىغىنىڭىزنى قىلىڭ. بىز ئۇ يەردە پات ـ پات كۆرۈشۈپ تۇرساقلا بولدى. ماڭا شۇ كۇپايە.

دولۇۋار ئىنتايىن مەمنۇن بولغان ھالدا چىقىپ كەتتى.

بىر رەسىمخانىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ئۇنىڭ كۆزى ئەينەكنىڭ ئىچىدىكى بىر ئايالنىڭ رەسىمىگە چۈشۈپ قالدى. ئېگىز بويلۇق، شەھلا كۆزلۈك بۇ ئايال ئۇنىڭ ئېسىگە خۇددىر خانىمنى كەلتۈردى. «ئۇنىڭ بۇ سۈرەتتىكى جاناندىن ھېچ قالغۇچىلىكى يوق. ئۇمۇ تۇزۇكلا ئايال. مەن ئىلگىرى ئۇنىڭغا ئەجەب دىققەت قىلماپتىمەن؟ بوپتۇ، ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات. پەيشەنبە كۈنى ماڭا قانداق مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىغا قاراپ باقاي.»

ئۇ كېتىۋېتىپ خۇشلۇقىنى باسالماي ھە دەپ قوللىرىدىن قاس چىقاردى. چۈنكى، ھەممە ئىشلار ئوڭۇشلۇق كېتىۋاتىدۇ ـ دە. ئەر كىشىلەر ھەممىلا ئىشىدا مۇۋەپپەقىيەت قازانسا ئادەتتە مۇشۇنداق خۇشلۇقىنى ئىچىگە سىغدۇرالماي قالىدۇ. ئۇنىڭ ھازىر شۆھرەتپەرەسلىكى ئەمىن ئېتىلگەنلىكتىن ۋە ئايالالارغا بولغان تەشنالىقى قانغانلىقتىن تەسۋىرلىگۈسىز شادلىققا چۆمگەنىدى.

پەيشەنبە كۈنى دولۇۋار مادىرىنادىن:

— سىز رېفارنىڭ ئۆيىگە قىلىچۋازلىق كۆرگىلى بارامسىز؟ — دەپ سورىدى.

— ياق، مېنىڭ ئۇنداق ئىشلارغا تازا كۆڭلۈم تارتمايدۇ، ئۇنىڭدىن ئاۋام پالاتاسىغا بارغىنىم ياخشىراق، — دەپ جاۋاب بەردى مادىرىنا.

دولۇۋار پەيتون كىرا قىلىپ خۇددىر خانىمنى ئالغىلى باردى. بۇگۈن ھاۋا ئاجايىپ ئوچۇق ئىدى.

ئۇ خۇددىر خانىمنى كۆرۈپ داڭ قېتىپ قالدى. خۇددىر خانىم

ئۇنىڭ كۆزىگە ياش ھەم ئاجايىپ چىرايلىق كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇ ئوچۇق رەڭلىك، ياقىسى ئوچۇق كۆڭلەك كىيگەن بولۇپ، كىشى چىلتەكلىك ياقىنىڭ ئىچىدە بىر كۆتۈرۈلۈپ بىر پەسىيۇاتقان، تولغان كۆكسىنى قىياس قىلالايتتى. دولۇۋار ئۇنى ھېچقاچان بۇنچىلىك چىرايلىق ھالەتتە كۆرمىگەچكە «جانىنى ئالىدىكەنغۇ بۇ» دەپ ئويلىدى. خۇددىر خانىم ئۆزىنى سالماق، ئەدەپلىك تۇتاتتى. بۇۋى مەرىيەمدەك پاكلىقىنى ئەكس ئەتكۈزۈپ تۇراتتى. شۇڭا، ئەركەكلەرنىڭ غەيرىي نىيەتلىك كۆزلىرى ئۇنىڭدا توختىمايتتى. ئۇ كەم سۆز بولۇپ، خەقلەر بىلەن ئادەتتىكى گەپلەرنىلا قىلىشاتتى. زېھنى ئوچۇق، زېرەك، گەپ ـ سۆزلىرى تەرتىپلىك، يوللۇق ئىدى. تاپتىن چىقىدىغان سۆز ـ ھەرىكەتلەردە قەتئىي بولمايتتى.

قىزى سۇزاننا شاپتۇل چېچىكى رەڭلىك يوپكا ـ كوپتا كىيگەن بولۇپ، بەئەينى رەسسام ۋاتتىس[1]نىڭ يېڭى سىزغان رەسىمىنىڭ ئۆزى ئىدى. ھەدىسى ئۇنىڭ قېشىدا گويا چىرايلىق قىزغا ھەمراھ بولغان ئائىلە ئوقۇتقۇچىسىدەك تۇراتتى.

رېفارنىڭ ئىشكى ئالدىدا پەيتونلار قاتار تۇرۇپ كەتكەنىدى. دولۇۋار خۇددىر خانىمنى قولتۇقلىدى، تۆتەيلەن بىرلىكتە بىناغا كىردى.

بۇ قىلىچۇازلىق مۇسابىقىسى پارىژنىڭ 6 ـ رايونىدىكى يېتىملارغا ئىئانە توپلاش مەقسىتىدە ئۇيۇشتۇرۇلغانىدى. ئۇنىڭ تەشەببۇسكارلىرى «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى بىلەن ئالاقىسى بار ئىككى نەپەر پارلامېنت ئەزاسىنىڭ خانىملىرى ئىدى. خۇددىر خانىم چېركاۋ ئۇيۇشتۇرغان پائالىيەتلەرگىلا قاتنىشىپ باشقا سورۇنلارغا بارمىغاچقا، بۇ پائالىيەتكە ئىككى قىزىنى ئەكىلىشكە ۋەدە بەرگەن، ئەمما تەشەببۇسكارلار قاتارىغا

---

① ۋاتتىس (1684 ــ 1721) ــ 18 ـ ئەسىردىكى فىرانسىيەلىك داڭلىق رەسسام.

ئۆتۈشنى رەت قىلغانىدى. سەۋەبى، ئۇ دىنغا ئېتىقادى بەك كۈچلۈك بولمىسىمۇ، يەھۇدىيغا تۇرمۇشقا چىققاندىن كېيىن سۆز - ھەرىكەتلىرىمدىن ئاز - تولا دىنىي پۈراق چىقىشى كېرەك، دەپ قارايتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە رېفار ئۇيۇشتۇرغان بۇ مۇسابىقىدە ئاز - تولا جۇمھۇرىيەتچىلەر تۈسى بار بولۇپ، ئۇنى چېركاۋغا قارشى دەپ قاراشقىمۇ بولاتتى.

ئۇچ ھەپتىدىن بېرى كىشىلەر خىلمۇخىل گېزىتلەردىن مۇنداق بىر ئېلاننى ئوقۇپ كېلىۋاتاتتى:

بىزنىڭ مەشھۇر كەسپدىشىمىز ياك رېفار پارىژ 6 - رايونىدىكى يېتىم بالىلارنى قوتقۇزۇش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ قىلىچۇازلىقىنى مەشىق قىلىدىغان ھەشەمەتلىك زالدا قىلىچۇازلىق مۇسابىقىسى ئۆتكۈزمەكچى. باغاقلار كېچىش پالاتاسىنىڭ ئەزالىرى لاروئان لېمىستېر، لىسورىنلارنىڭ رەپىقلىرى، ئاۋام پالاتاسىنىڭ داڭلىق ئەزالىرى لالىج مادىئو، بىيىرسىموس، فېرمىنلەرنىڭ رەپىقلىرىنىڭ نامىدا تارقىتىلىدۇ. مۇسابىقە ئارىلىقىدىكى دەم ئېلىشتا ئىئانە تەقدىم قىلىش بولىدۇ. يىغىلغان بارلىق پۇل - پۈچەك شۇ جايىنىڭ ئۆزىدىلا 6 - رايوننىڭ باشلىقىغا ياكى ئۇلارنىڭ ۋەكىلىگە تاپشۇرۇپ بېرىلىدۇ.

بۇ ئېلاننى رېفار نام - ئابرۇيىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن شەخسەن ئۆزى باش قاتۇرۇپ تۈزۈپ چىققانىدى.

مېھمانلارغا ھاراق ۋە باشقا يېمەكلىكلەرمۇ راسلانغان بولۇپ، بۇ چىقىمنى توپلانغان ئىئانىدىن چىقىرىۋېلىش پىلانلانغانىدى. رېفار ئىشىك ئالدىدا مېھمان كۈتۈۋاتاتتى. ئۇ مۇلايىملىق بىلەن مېھمانلارغا يەر ئاستى زالىنىڭ پەلەمپەيىنى كۆرسىتىپ بېرەتتى ۋە «خانىملار، مۇسابىقە ئاستىنقى زالدا بولماقچى، ئاستىنقى زالدا !» دەپ ئۇقتۇرۇپ تۇراتتى. ئۇ غوجايىنىنىڭ رەپىقىسىنى كۆرۈپ دەررۇ ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ سالاملاشتى، ئاندىن دولۇۋار بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈپ:

— ياخشىمۇسىز چىرايلىق دوستۇم، — دېدى.
دولۇۋار ھەيران بولدى:
— بۇنى سىزگە كىم ئېيتتى؟
رېھار ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى:
— بۇگۈن سورۇنمىزغا قەدەم تەشرىپ قىلغان خۇددېر خانىم، بۇ لەقەم بەك جايىدا قويۇلۇپتۇ، دەپ قارايدۇ.
خۇددېر خانىم قىزىرىپ كەتتى:
— بۇنىسى راست. مەن ئەگەر سىز بىلەن يېقىن تونۇشلاردىن بولغان بولسام خۇددى كىچىككىنە رولىنىادەك سىزنى چىرايلىق دوستۇم دېگەن بولار ئىدىم، بۇ نام سىزگە بەك لايىق ئىكەن.
— ئۇنداقتا خانىم، شۇنداق ئاتىشىڭىزنى سورايمەن، — دەپ كۈلدى دولۇۋار. خانىم پەسكە قارىۋالدى:
— بولمايدۇ، بىز تېخى تازا تونۇشۇپ كېتەلمىدۇق.
دولۇۋار ئاۋازىنى پەسەيتىپ سورىدى:
— بۇنىڭدىن كېيىن ئوبدان تونۇشۇپ كەتسەك دېگەن ئۈمىدىم بار. بۇنىڭغا ئىجازەت قىلارسىزمىكىنتاك؟
— بۇنى كېيىن كۆرەيلى.
تارغىنا پەلەمپەي ئاغزىدا بىر دانە گازۋاي لامپىسى يېنىقلىق تۇراتتى.
دولۇۋار ئۆزىنى چەتكىرەك تارتىپ ئۇلارنى ئالدىغا ئۆتكۈزدى. كۈپكۈندۈزدە بىردىنلا خىرە چىراغ ئاستىغا كىرىپ قېلىش نېمىلا دېگەنبىلەن كىشىنىڭ كۆڭلىنى بىر قىسما قىلاتتى. پەلەمپەيدىن چۈشۈۋاتقانلارنىڭ دىمىقىغا گەمىدىن زەي پۇراق ئۇرۇلاتتى. مۇسابىقە مۇناسىۋىتى بىلەن ئالايىتەن سۈرتۈپ تازىلانغان تاملارنىڭ زەي پۇرىقى، دەپنە مۇراسىمىدا ئىشلىتىلىدىغان كۈجىنىڭ پۇرىقى ۋە ئايالارنىڭ ئۇستىبېشىدىن چىققان ھەر خىل ئەتىرلەرنىڭ پۇراقلىرى ھاۋاغا ئارىلىشىپ كەتكەنىدى.
يەر ئاستى زالىدا كىشىلەر قالايمىقان مېڭىپ يۈرەتتى، ۋارقى -

چۈرۈك قىلاتتى. زال رەڭلىك پانۇسلار ۋە گازۇاي لامپىلار بىلەن يورۇتۇلغان، چىراغلار شورلىشىپ ئاقارغان تاش تاملارغا بېزەك قىلىنغان ئارچىنىڭ شام يوپۇرماقلىرى ئارىسىغا بېكىتىۋېتىلگەنىدى. كىشىنىڭ كۆزى چۈشىدىغانلىكى جايلارنىڭ ھەممىسى شاخ - شۇمبىلار بىلەن بېزەلگەن. ھەتتا تورۇسلاردىمۇ گۈل - گىياھلار ساڭگىلاپ تۇراتتى. كىشىلەر زال ئوبدان زىننەتلىنىپتۇ، تەييارلىق ياخشى بوپتۇ، دېيىشتى.

زالنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىگە مۇسابىقە ئۈچۈن سەھنە ياسالغان. سەھنىنىڭ ئىككى تەرىپىگە ئۈزۈن ئورۇندۇقلار قويۇلۇپ، ئىككى يۈز كىشىلىك ئورۇن راسلانغانىدى. لېكىن، تەكلىپ قىلىنغانلار تۆت يۈزگە يېتەتتى.

سەھنىنىڭ ئالدىدا قىلىچۋازلار كىيىدىغان كىيىملەرنى كىيىشكەن ياشلار تۇرۇشاتتى. فىگۇرىسى قاملاشقان، قول - پۇتلىرى ئۇزۇن بۇ يىگىتلەر كۆكرەكلىرىنى كېرىپ، بۇرۇتلىرىنى تولغاپ ئۆزلىرىنى كۆرسەتمەكتە ئىدى. كىشىلەر پەس ئاۋازدا ئۇلارنىڭ نامىلرىنى ئاتاپ، قايسىسىنىڭ كەسپىي قىلىچۋاز، قايسىسىنىڭ ھەۋەسكار ئىكەنلىكىنى بىر - بىرلەپ ئېيتىپ بېرىشەتتى. ئومۇمەن، بۇ سورۇنغا داڭلىق قىلىچۋازلارنىڭ ھەممىسىلا جەم بولغان، ئۇلارنى بىر توپ ئادەم ئارىغا ئېلىۋېلىشقانىدى. بۇ توپنىڭ ئىچىدە ياشلارمۇ، قېرىلارمۇ بار ئىدى. بۇلار مۇسابىقىگە قاتنىشىدىغان ماھىرلارنىڭ دوست - يارەنلىرىدەك قىلاتتى. بۇ كىشىلەرنىڭ ئارىسىدىمۇ پۇقراچە كىيىنگەن قىلىچۋازلار ياكى بۇ ساھەدىكى داڭدارلار بار ئىدى. ئۇلارمۇ خالايىقنىڭ كۆزىگە كۆرۈنۈشكە، ئۆزلىرىنى تونۇتۇشقا ئۇرۇناتتى.

خانىم - قىزلار ئولتۇرۇپ بولۇشتى. بوش ئورۇن ئاساسەن قالمىدى. ئاياللارنىڭ كۆڭلەكلىرى شىلدىرلايتتى، كۈلكە - پاراڭ بىسىقمايتتى. ئۇلار خۇددى تىياتىرخانىدا ئولتۇرغاندەك ئۆزلىرىنى يەلپۈگۈچلەر بىلەن يەلپۈشەتتى. دېمىسىمۇ زال

تونۇردەك قىزىپ كەتكەندى. كىمدۇر بىرسى قىزىقچىلىق قىلىپ ئارىلاپ ـ ئارىلاپ: «قاق سۇيى ! لىمون سۇيى ! پىۋا !» دەپ توۋلاپ قويياتتى.

خۇددىر خانىم بىلەن قىزلىرى بىرىنچى رەتتىكى ئۆزلىرىگە قالدۇرۇلغان ئورۇنغا كېلىپ ئولتۇرۇشتى. ئۇلار جايلىشىۋالغاندىن كېيىن دولۇۋار ئارقا تەرەپكە ئۆتۈپ كەتمەكچى بولۇپ پەس ئاۋازدا:

ـــ مەن ئەمدى كېتەي. بىز ئەرلەر بۇ ئورۇندا ئولتۇرۇۋالساق قاملاشمايدۇ، ـــ دېدى.

ـــ مەن سىزنىڭ بىز بىلەن بىللە بولۇشىڭىزنى خالايتتىم، ـــ دېدى خۇددىر خانىم بىرپەس ئىككىلەنگەندەك تۇرۇپ كېتىپ، ـــ سىز ماڭا مۇسابىقىگە چۈشىدىغانلارنىڭ ئىسىملىرىنى ئېيتىپ بەرسىڭىز ئوبدان بولاتتى. هە توغرا، سىز ئورۇندۇقنىڭ چېتىدە تۇرسىڭىز بولىۋېرىدۇ. هېچكىمگە دەخلى قىلمايسىز...

ئۇنىڭ شەھلا كۆزلىرى دولۇۋارغا مۇلايىملىق بىلەن تىكىلگەنىدى. ئۇ يەنە:

ـــ بولدى، سىز مۇشۇ يەردە تۇرىۋېرىڭ!... ئەپەندى... چىرايلىق دوست ئەپەندى... سىز بىزگە كېرەك، ـــ دېدى.

ـــ ئۇنداقتا، ئەمرىڭىزنى بەجا كەلتۈرىمەن... خانىم، بۇنىڭدىن ئىنتايىن خۇشالمەن.

ئەتراپتىن «بۇ ئوبدان زال ئىكەن، ياخشى بېزەپتۇ» دېگەن ئاۋازلار ئاڭلاندى. ئورغاق شەكىلدىكى بۇ زال دولۇۋارغا ناھايىتى تونۇش بولۇپ، دۇئېلنىڭ ئالدىنقى كۈنى ئۆزىنىڭ مۇشۇ يەردە يېرىم كۈننى پەنەرىكىدىن ياسالغان قارىغا تاختىسىغا قارىغىنىچە تەنها ئۆتكۈزگەنلىكى تېخىچە ئېسىدە ئىدى. قارىغىنىڭ ئادەم قورقۇدەك كۆزلىرى مۇشۇ زالنىڭ ئىچكىرىسىدە دولۇۋارغا چەكچىيىپ قاراپ تۇرغانىدى.

شۇ ئەسنادا ياك رېفارنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

ـــ خانىملار، مۇسابىقە هازىر باشلىنىدۇ.

ئالته نەپەر ئەپەندى رەپپىرىلارنىڭ ئورنىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇلار ئۇچىسىغا چاپلىشىپ تۇرىدىغان كىيىملەرنى كىيىۋېلىشقان، كېرىلىپ كۆكرىكىنى چىقىرىشقانىدى. بۇ ئەپەندىلەرنىڭ نامى ھەممە كىشىنىڭ ئاغزىدا ئېيتىلىپ زالنى بىر ئالدى: «ئاۋۇ پاكار، ساقاللىق كىشى باش رەپپىرى گېنېرال لېنارت، ئېگىز بوي، تاقىر باش، ساقىلىنى چىرايلىق ياستۇقالغىنى رەسسام سىفىن خوت، پۇزۇر كىيىنگەن، تەق - تۇرقى كېلىشكەن ئۇچ يىگىتنىڭ ئىسمى ماتىئودې مايار، سىمىون رافېر، بىيېر دې كارۇن. ئەڭ ئاخىرقىسى داڭلىق قىلىچۋاز كاسۇبر مورلىن.»

زالنىڭ ئىككى چېتىگە ئىككى پارچە تاختا ئېسىپ قويۇلدى. ئوڭ تەرەپتىكىسىگە گىلافوك ئەپەندى، سول تەرەپتىكىسىگە پىلوم ئەپەندى، دەپ يېزىلغانىدى.

بۇ ئىككىيلەن مەيدانغا چۈشتى. ئۇلار 2 ـ دەرىجىلىك قىلىچۋازلاردىن بولۇپ، قەددىنى ھەربىيچە تىك تۇتۇپ مېڭىشاتتى. ياغاچ ئادەملەردەك قىلىچلىرىنى كۆتۈرۈپ بىر - بىرىگە سالام بېرىشتى. ئاندىن تۇتۇشۇپ كەتتى. ئۇلار ئۇچىسىغا بىرىزېنت كىيىم، ئۇستىدىن ئاق خۇرۇم مۇداپىئە قالقىنى كىيىشكەنىدى. شۇڭا، ئۇلار كىشىگە خەقنى كۈلدۈرۈش ئۈچۈن سەھنىگە چىقىپ سوقۇشۇۋاتقان قىزىقچىلاردەك كۆرۈنەتتى، خالايىقنىڭ ئارىسىدىن بىرەرى تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا: «سانجىدى !» دەپ توۋلاپ كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا رەپپىرىلار ئورنىدا ئولتۇرۇشقان ئەپەندىلەر گويا ھەممىنى بىلىپ تۇرغاندەك باشلىرىنى گىلدىڭلىتىپ قويۇشاتتى. تاماشىبىنلار بولسا پەقەت ئىككى ياغاچ قورچاقنىڭ سەكرەشكەنلىرىنى، قوللىرىنى پۇلاڭشىتىشقانلىقلىرىنىلا بىلەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچنېمىنى چۈشەنمەيتتى. شۇنداقتىمۇ ئۆزلىرىنىڭ كۆرگەنلىرىدىن قانائەتلىنەتتى. تاماشىبىنلارغا بۇ ئىككىيلەننىڭ قولاشمىغان ھەرىكەتلىرى كۈلكىلىك تۇيۇلاتتى. ئۇلار ئىختىيارسىز يېڭى

يىلدا سېتىلغان ئۇروشقاق قورچاقلارنى يادىغا ئالاتتى.

بىرىنچى تۇركۈمدىكىلەرنىڭ مۇسابىقىسىدىن كېيىن سەھنىگە پىلاتون ئەپەندى بىلەن كىرافىن ئەپەندى چىقتى. بۇ ئىككىيلەننىڭ بىرسى ئادەتتىكى ماھىرلاردىن، يەنە بىرسى ھەربىي ئىچىدىكى قىلىچۋازلاردىن ئىدى. پىلاتون ئەپەندى جىۋەك، كىرافىن ئەپەندى بولسا تامامەن ئۇنىڭ ئەكسىچە يوغان ھەم سېمىز ئادەم ئىدى. كىشىلەرگە، پۇۋلەپ قويغان تۇلۇمدەك بۇ ئادەمگە قىلىچ سانجىلىپ كەتسە دەرھال يېلى چىقىپ كېتىدىغاندەك تۇيۇلۇپ كۇلۇشۇپ كېتىشتى. پىلاتون ئەپەندى مايمۇندەك تاقلايتتى. چۆرگۈلەيتتى، كىرافىن ئەپەندى پەقەت بىرلا قولىنى مىدىرلىتىپ قويماتتى. سېمىزلىكىدىن باشقا ئەزالىرى ھەرىكەتكە كەلمەيتتى. ئالاھازەل بەش مىنۇتتا بىرەر قېتىم ئالدىغا بىر چامداپ قويماتتى. ئۇنىڭ ھەربىر كېلەڭسىز ھەرىكىتى كىشىگە ئۇ گويا ئۆز ئۆمرىدە ئەڭ چوڭ بىر ئىشنى قىلىۋاتقاندەك تەسىر بېرەتتى. ئۇ ھەربىر ھەرىكەتتىن كېيىن كۇچەپ بەدىنىنى ئاران ئوڭشىۋالاتتى. بۇ كەسپىنىڭ ئەھلىلىرى ئۇنى چىدام بىلەن چىڭ تۇرۇپ قىلىچۋازلىق قىلدى، دېۋىدى، پۇتۇن ئادەم بۇ پىكىرگە قوشۇلۇپ ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلىشتى.

ئۇلارنىڭ كەينىدىن داڭلىق قىلىچۋاز پىلفون ئەپەندى بىلەن ھەۋەسكار لابېرىم ئەپەندى تۇتۇشتى. ئۇلار جان - جەھلى بىلەن ئېلىشقاچقا، ھەتتا رېپېرىلارمۇ ئورۇندۇقلىرىنى كەينىگە سۇرۇشكە مەجبۇر بولدى. ئۇلارنىڭ ھۇجۇملىرى شىددەتلىك بولۇپ، بىردەم بىرسى، بىردەم يەنە بىرسى ھۇجۇمغا ئۆتەتتى. بىرسى دېۋەيلەپ كەلسە، يەنە بىرسى ئۆزىنى تارتاتتى، تۇرۇپ - تۇرۇپلا كەينىگە چېكىنىشەتتى، بۇ ھەرىكەتلەر تاماشىبىنلارغا قىزىق تۇيۇلۇپ پاراقلاپ كۇلۇشۇپ كېتەتتى، ھۇجۇم كۇچەيگەندە ھەممەيلەن جىددىيلىشىپ گويا يۇرىكى ئاغزىغا تىقىلىپ قالغاندەك بولاتتى. بىر شوخ يىگىت «ھېرىپ ئۆلمەڭلار يەنە،

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

بەربىر ۋاقىتقا قاراپ پۇل بېرىدۇ، بولدى قىلمىغلار ئەمدى !» دەپ توۋلىغاندى، تاماشىبىنلار بۇ ئەدەپسىزلىككە ئېتىراز بىلدۈرۈپ چىكىلدىشىپ كەتتى، ئەمەلىيەتتە بۇ سۆز ئۇلارنىڭ مۇسابىقىسىگە بېرىلگەن توغرا باھا ئىدى. شۇ ئەسنادا مۇتەخەسسىسلەرنىڭ «ھەر ئىككى تەرەپ بوش كەلمىدى. شۇغىنىسى ماسلىشىشى يېتەرسىزرەك» دېگەن خۇلاسىسى ئېغىزدىن - ئېغىزغا كۆچۈپ پۈتۈن زالغا تارقالدى.

بىرىنچى مەيداننىڭ ئاخىرىدا ياك رېفار بىلەن بېلگىيەلىك پىروفېسسور ربىورت ناھايىتى ئېسىل ماھارەت كۆرسىتىپ خانىم - قىزلارنىڭ ئالقىشىغا سازاۋەر بولدى. رېفارنىڭ رەڭگىرويى كېلىشكەن، تەن تۈزۈلۈشى قاملاشقاندى. ھەربىر تالىرىمۇ چەبدەس، شۇنىڭدەك ئالدىدا ماھارەت كۆرسەتكەنلەرنىڭ ھەممىسىدىن چىرايلىق ئىدى. مۇداپىئەلىنىشى ۋە قىلىچ سانجىشلىرى ئاجايىپ ئەپچىل ئىدى. مۇداپىئەلىنىشى ۋە قىلىچ سانجىشلىرى ئاجايىپ ئەپچىل بولغاچقا، كىشى ھۇزۇرلىناتتى. ئۇنىڭ رەقىبى دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە بولۇپ، ھەربىر تالىرى سالماق، ئەمما ئادەتتىكىچىلا ئىدى. ھەممەيلەن بىرلا قاراپ رېفارنىڭ ئوبدان تەربىيە كۆرگەن ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولىدىكەن، دېيىشتى. ئۇ ئۇتۇپ چىقىۋىدى، ھەممەيلەن ئۇنى چاۋاك بىلەن ئالقىشلىدى.

زالنىڭ ئوستى تەرىپىدىن ھەر خىل غەلىتە ئاۋازلار ئاڭلىنىپ پەستىكىلەرنى بىئارام قىلدى. ئوستىدىن ئاڭلىنىۋاتقان كۈلكە ئاۋازلىرى، يەر تېپىشلەرگە قاراپ پەستىكى زالغا كىرەلمىگەن ئىككى يۈز مېھمان ئۆزلىرى بىلگەنچە كۆڭلىنى خۇش قىلىۋېتىپتۇ، دەپ تەخمىن قىلىشقا بولاتتى. كىچىككىنە پەلەمپەيگە ئەللىكتەك ئادەم قاپلىشىۋالغاچقا، تۆۋەندىكىلەر تىنچقتىن بوغۇلۇپ كېتىۋاتاتتى. پەستىكىلەر ھە دەپ: «نېرى تۇرۇڭلار، ھاۋا ئۆتۈشسۇن، ئىچكىلى بىرنەرسە بېرىڭلار» دەپ توۋلىشاتتى. بايا چاقچاق قىلغان ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى: «قاق سۈيى،

لمون سۇيى ! پۇا !»

بۇ ئاۋاز زالدىكى ۋاراڭ - چۇرۇڭنى بېسىپ كەتتى. رېفار ئۇچىسىدىكى مۇسابىقە كىيىمىنىمۇ سېلىۋەتمەستىن يۇزلىرى قىزىرىپ ئېسىلغان پېتى يېتىپ كەلدى:

— مەن سىلەرگە مۇزدەك ئىچىملىك ئەكەلدۇرۇپ بېرەي، — دېدى ئۇ ھەمدە زالنىڭ پەلەمپىيىگە يۆگۈردى. لېكىن، قاتناش پۇتۇنلەي ئۈزۈلگەنىدى. پەلەمپەيدىكى ئادەملەردىن ھاسىل بولغان تامدىن ئۆتۈش تورۇسىنى تېشىپ ئۆتۈشتىنمۇ مۇشكۇل ئىدى. رېفار:

— ئايالارغا ئازراق مۇز سۇيى كەلتۈرۈڭلار! — دەپ توۋلىدى، نۇرغۇن ئادەم تەڭلا:

— ماروزنى، ماروزنى، — دەپ توۋلىشىپ كەتتى.

ئاران دېگەندە بىر پەتنۇس قولدىن قولغا كۆچۈپ كىشىلەرنىڭ باش ئۇستىدىن ئۆتۈپ كەلدى. لېكىن، پەتنۇستا قۇرۇق ئىستاكانلارلا قالغان، ئىچىملىكلەر يولدىلا تۆگەپ كەتكەنىدى.

«نەپەس ئالالمايۋاتىمىز، بولدى ئاخىرلاشتۇرايلى !» دېگەن ئاۋازلار ياڭرىدى.

— يەنە تېخى ئىئانە توپلاش كېرەك، — دەپ توۋلىدى يەنە بىرسى ئۇنىڭغا جاۋابەن.

كىشىلەر تىنچىقتا ھاسىراپ تۇرسىمۇ خۇشاللىق بىلەن:

— ئىئانە بېرىمىز... ئىئانە بېرىمىز!... — دەپ چۇرقىراشتى. ئالتە نەپەر خانىم ئورۇندۇقلارنىڭ ئارىسىغا ئۆتۈپ ئىئانە يىغىشقا كىرىشتى. تەڭگىلەرنىڭ جىرىڭلاشلىرى ئاڭلىنىشقا باشلىدى.

دولۇۋار خۇددىپر خانىمغا بەزى مەشھۇر زاتلارنى بىر - بىرلەپ كۆرسىتىپ قويدى. بۇلار يۇز - ئابرۇيلۇق ئەربابلار، مۇخبىرلار، چوڭ گېزىتلەرنىڭ، كونا گېزىتلەرنىڭ مۇخبىرلىرى بولۇپ دىمىقى بەك ئۇستۇن ئىدى. ئىلگىرىكى تەجرىبىلەرگە ئاساسەن «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىگە ئېھتىيات بىلەن مۇئامىلە

قىلىشاتتى. چۈنكى، بۇنداق سودا بىلەن ئالاقىدار گېزىتلەرنىڭ ئاخىر بېرىپ ئوڭدا چۈشكەنلىكى، مەھسۇلاتلىرىنىڭ كېلىش مەنبەسى ئېنىق بولمىغاچقا، ئىچكى كاببېنت ئاغدۇرۇلۇشى بىلەن تەڭ پۈتۈنلەي توگەشكەنلىكىنى ئۇلار تولا كۆرگەنىدى. بۇ داڭدار زاتلارنىڭ ئارىسىدا يەنە بىرنەچچە شائىر ۋە ھەيكەلتىراشلار بار بولۇپ، بۇلارنىڭ ھەممىسى تەنتەربىيەگە قىزىقاتتى، بۇگۈن بولۇپمۇ فىرانسىيە ئاكادېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىكى بولغان مەشھۇر بىر شائىر ھەممىنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئىككى نەپەر مۇزىكانت ۋە خېلى كۆپ چەت ئەللىك مېھمانلارمۇ بار ئىدى. دولۇۋار بۇ مېھمانلارنى تونۇشتۇرغاندا، ئىنگلىزلارنىڭ ئادىتى بويىچە ئۇلارنىڭ ئىسمىنىڭ كەينىگە Rast[1] دېگەن قوشۇمچىنى قوشۇپ قويدى ۋە ئىنگلىزلارنىڭ ئىسىم كارتىسىدا ھەمىشە Esq[2] دېگەن خەتنى كۆرۈشكە بولىدۇ، دەپ ئىزاھلاپمۇ قويدى.

دولۇۋار تۇيۇقسىزدىن:

ــ ياخشىمۇسىز، دوستۇم، ــ دېگەن ئاۋازنى ئاڭلاپ بۇرىلىپ قارىۋىدى، گىراف فوتلاركىنى كۆردى. دولۇۋار خۇددىپ خانىم ۋە ئۇنىڭ قىزلىرىدىن ئۆزىرە سورىغاندىن كېيىن فوتلاركىنىڭ يېنىغا ئۆتۈپ قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى.

دولۇۋار فوتلاركىنىڭ يېنىدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن:

ــ فوتلارك كېلىشكەن ئادەم، بىرلا قاراپ ئۇنىڭ ئالىي تەبىقىدىن ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ، ــ دېۋىدى، خۇددىپ خانىم ئۇنچىقمىدى، ئۇ ھېرىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ تېز ــ تېز نەپەس ئېلىشى دولۇۋارنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى. كۆزلىرى بولسا «غوجايىن رەپىقىسى»نىڭ كۆزلىرى بىلەن پات ــ پات دوقۇرۇشۇپ قالدى. بۇ ھالدىن دولۇۋارنىڭ پىكرى چېچىلدى، ئارىسالدىلىق

---

① Rast نىڭ تولۇق ئاتلىشى Rastaquouere بولۇپ، قانداق باي بولغىنى نامەلۇم چەت ئەللىك جاناب دېگەن مەنىدە.

② Esq ــ ئوتتۇرا، ئالىي تەبىقىدىكىلەرنىڭ ھۆرمەت بىلەن ئاتلىشى.

ئىلكىگە چۈشتى. دولۇۋار خانىمغا قارايتتى - يۇ، دەرھال كۆزلىرىنى ئەپقاچاتتى. «پاھ... پاھ... بۇياقنىكىمۇ كۆڭلى ماڭا تارتىۋاتامدۇ نېمە؟» دەپ ئويلىدى ئۇ.

ئىئانە يىغىشقا مەسئۇل خانىملار يېتىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ پورتمانلىرى تىللا - يامبۇغا توشقانىدى. سەھنىگە يەنە تاختا ئېسىلدى، رېپىرىلار ئورۇنلىرىغا كېلىپ ئولتۇرۇشتى. مۇسابىقە سۇپىسىغا ئىككى قىز چىقتى، ئۇلار قېنىق رەڭلىك تەنھەرىكەت كىيىمى كىيگەن، قىسقا يوپكىلىرى يوتىسىنى ئارانلا ياپاتتى. مەيدىسىنى مۇداپىئە قالقىنى قىسىپ تۇرغاچقا، بەدىنىنى تىك تۇتۇشقا مەجبۇر قىلاتتى. بۇ ياش ھەم چىرايلىق قىزلار تەبەسسۇم بىلەن تاماشىبىنلارغا كۇلۇمسىرەپ سالام قىلدى، زالدا ئۇزاققىچە ئالقىش ساداسى ياڭرىدى.

كۇلكە ۋە پىچىر - پىچىرلار تىنچىغۇچە ئۇلار ئۆز ئورۇنلىرىغا ئۆتۈپ مۇسابىقىگە ھازىرلاندى. رېپىرلار كۇلۇمسىرىگەن ھالدا ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە ماقۇللاپ ئولتۇرۇشتى. تاماشىبىنلار ئۇلارنىڭ مۇسابىقىسىنى ناھايىتى بېرىلىپ كۆردى. توختىماي ئالقىش ياڭراتتى، بۇ قىزلار ئەرلەرنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چىقىرىۋەتتى، ئاياللاردىمۇ پارىژلىقلارغا خاس قىزىقىش قوزغىدى. ئۇلار قىزىق، ئەمما ئاز - تولا تاپتىن چىققان، ساغلام لېكىن سەل چاكىنىلىقمۇ بار، ياسالما، لېكىن ناز - كەرەشمىلىك ئويۇنلارغا، مۇزىكىلىق قەھۋەخانىلاردىكى ناخشىچى قىزلارغا، ئوپېرالارنىڭ ناخشا تېكىستىگە ئاجايىپ قىزىقاتتى، قىزلارنىڭ بىرەرى ھۇجۇمغا ئۆتسە تاماشىبىنلار خۇش بولۇپ كېتەتتى. ئۇلار ئاغزىلىرىنى ئاچقىنىچە قىزلارنىڭ قولىدىكى قىلىچقا ئەمەس، كەينى كۆرۈنۈشىگە تىكىلىپ قارىشاتتى.

كۆپچىلىك ئۇلارغا قىزغىن ئالقىش ياڭراتتى.

ئەڭ ئاخىرقى بىر مەيدان مۇسابىقە قالغاندا كىشىلەرنىڭ كۆرگۈسى كەلمىدى، دىققىتى ئۇستىدە بولۇۋاتقان ئىشلارغا

ئاغدۇرۇلدى. چۈنكى، يۇقىرىدىن ئۆي كۆچۈۋاتقانىدەك ئۆي جاھازلىرىنى سۆرەۋاتقان، يۆتكەۋاتقان تاراق ـ تۇرۇقلار ئاڭلىنىۋاتاتتى. بىرپەستىن كېيىن پىيانىنونىڭ ئاۋازى ۋە رىتىملىق ئاياغ تۈشلىرى ئاڭلاندى. ھە، ئۇستىدىكىلەر ئۆزلىرىنىڭ مۇساپىقە كۆرەلمىگەنلىك زىيىنىنى تانسا بىلەن تولدۇرۇۋالماقچى ئىكەن ـ دە!

پەستىكى زالدا كۈلكە كۆتۈرۈلدى. خانىم ـ قىزلارنىڭمۇ ئايىغى قىچىشىپ تانسا ئويىنىغۇسى كەلدى، شۇڭا ئۇلار مۇساپىقىگە نەزەر سالماي ئۇنلۇك پاراڭغا چۈشتى.

كېچىكىپ كەلگەنلەرنىڭ تانسا ئۇيۇشتۇرغانلىقى پەستىكىلەرگە قىزىق تۇيۇلدى ۋە ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يۇقىرىدا بولماي قالغىنىغا پۇشايمان قىلدى. شۇ ئەسنادا يېڭىدىن ئىككى نەپەر قىلىچۋاز سۈپىغا چىقتى. ئۇلار ئۆزئارا سالام بېرىشكەندىن كېيىن قەددىنى رۇسلاپ مەردانىلەرچە تۇردى. كۆپچىلىكنىڭ دىققىتى يەنە ئۇلارغا مەركەزلەشتى.

ئۇلار تىزلىرىنى پۈكۈپ تۇرۇپ ئالدىغا قىلىچ ئۇراتتى. ئارقىدىنلا چەبدەسلىك بىلەن ئۆزلىرىنى ئوڭشۇالاتتى. كۈچلۈك، توغرا، دەل جايىدا قىلىچ ئوينىشاتتى، ھەربىكەتلىرى چاققان، چىرايلىق ئىدى. شۇڭا، قىلىچۋازلىقتىن ھېچبىر خەۋىرى يوق تاماشىبىنلارمۇ ئۇلارغا قاراپ قېلىشتى.

بۇ ئىككى ماھىر تەمكىن، چاققان، جانلىق، سەزگۈر بولۇپ، ھەربىكىتى ئاستادەك كۆرۈنگەن بىلەن سۈرئەتنى لايىقىدا تەڭشەپ تۇرالايتتى، ئۆزلىرىنى ئەركىن ۋە تەمكىن تۇتاتتى، ھەرگىز بىخەستەلىك قىلمايتتى. ئۇلار بۇ ھۈنەردە ھەقىقەتەن كامالىغا يەتكەنلەر ئىدى، شۇڭا ھەممەيلەننىڭ ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى. ئىككى قىلىچۋاز ماھارەتتە، چەبدەسلىكتە، پاراسەتتە، پەمدە، جىسمانىي كۈچتە، ئىشقىلىپ ھەممىلا تەرەپتە ئۆزلىرىدە بار ھۈنەرنىڭ ھەممىسىنى كۆرسەتتى.

پۈتۈن زال تىمتاس بولۇپ كەتتى، ئاخىرىدا مۇسابىقە

ئاياغلىشىپ، ئىككىيلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەندە پۈتۈن زالدا گۈلدۈراس ئالقىش ياڭراپ كەتتى، كىشىلەر ۋارقىرايتتى، يەرنى تېپەتتى. «سېررالڭ، خەۋناك» دەپ بۇ ئىككى داڭلىق ماھىرنىڭ ئىسمىنى چاقىرىشاتتى. ھاياجاندىن ھەممەيلەن جەڭگىۋارلىشىپ كەتكەنىدى. ئەركەكلەرنىڭ يېنىدىكى قوشنىسى بىلەن بىر سېلىشقۇسى، يېنىدىكىلەر ھەتتا كۈلۈپ قاراپ قويسىمۇ ياقىسىغا ئېسىلغۇسى كېلەتتى. ئەزەلدىن قىلىچ دەستىسىنى تۈتۈپ كۆرمىگەن كىشىلەرمۇ ھازىر قوللىرىدىكى ھاسىلىرى بىلەن ھۈجۈم قىلىشنى، مۇداپىئەلىنىشنى دوراپ كەتتى.

ھاياجانلىنىش شامىلى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن كىشىلەر ئاستا ـ ئاستا يۇقىرىغا چىقىشتى. نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇلار ئۇسسىغانىدى. لېكىن، يۇقىرىغا چىقىپ قاراپ بېقىپلا ئۇلارنىڭ جۈدۈنى ئۆرلىدى. چۈنكى، تانسا ئويناۋاتقانلار يەيدىغان، ئىچىدىغاننى قۇرۇقداپ قويغانىدى. مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك دېگەندەك تېخى «بىز شۇنچە يىراقتىن كېلىپ ھېچ نەرسە كۆرەلمىدۇق، شۇمۇ ئىش بولدىمۇ؟» دەپ غوتۇلدىشاتتى.

بىر توغرام تورت، بىر تامچە ئىچىملىك قالمىغانىدى. كىشىلەر خىزمەتكارلىرىدىن ئەھۋال سۈرۈشتۈرۈشەتتى. خىزمەتكارلىرىنىڭ كۈلگۈسى كېلىپ تۇرسىمۇ، يىغلامسىرىغان ھالدا:

ــ بۇ خانىملار ئەپەندىلەردىنمۇ دەھشەت ئىكەن، قورساقلىرى ئېتىلىپ كەتكۈچە يېيىشتى، ئىچىشتى، ــ دەپ دوكلات قىلىشاتتى. بۇ مەنزىرە بەئەينى ئۇرۇشتا ئامان قالغانلار بولغان ئىشنى باشقىلارغا سۆزلەپ بېرىۋاتقان كۆرۈنۈشنىڭ ئۆزى ئىدى.

ئەمدى جۆنەشتىن باشقا ئىش قالمىدى. بەزى ئەپەندىلەر «يۇقىرىدىكىلەر بىر سىنتىمۇ تۆلىمەي يەپتۇ، ئىچىپتۇ» دېيىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ بايا مەردلىك قىلىپ تەقدىم قىلىۋەتكەن ئاقچىسىغا ئېچىنىشقانمۇ بولۇشتى.

نېمىلا بولمىسۇن پائالىيەتنىڭ رىياسەتچىلىرى ئۈچ مىڭ

فرانكتىن كۆپرەك پۇل يىغىۋالدى. بارلىق چىقىملارنى چىقىرىۋەتكەندە قالغان ئىككى يۈز يىگىرمە فرانك 6 ـ رايوندىكى يېتىم بالىلارغا تەقدىم قىلىندى.

دولۇۋار خۇددىي خانىملار بىلەن پەيتون كۈتۈپ سەل تۇرغاندىن كېيىن پەيتونغا بىللە چىقتى. ئۇنىڭ ئورنى خانىمنىڭ ئۈدۈلىغا توغرا كېلىپ قالدى. يول ئۈستىدە دولۇۋارنىڭ كۆزلىرى خانىمنىڭ ھېسسىياتلىق، ئەمما كۆڭلىنىڭ مالىمانداا ئىكەنلىكىنى ئاشكارىلاپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن يەنە بىر قېتىم ئۇچراشتى.

«بۇمۇ قىلتاققا چۈشتى» دولۇۋار قانائەتلىنىپ كۈلۈمسىرىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ توشقان قوغلاشتا تەلەيلىك ئىكەنلىكىنى بىلەتتى. شۇ ئەمەسمۇ؟ مانا بۇ نۆۋەت يارىشىپ قالغاندىن كېيىن مالىر خانىم ئۇنىڭغا تېخىمۇ بەك چاپلىشىدىغان بولۇپ كېتىۋاتىدۇغۇ؟

دولۇۋار ئۆيگە خۇش كەيپ كىرىپ كەلدى.

مېھمانخانىدا ئۇنى مادىرىنا كۈتۈپ تۇراتتى:

— مەن يەنە يېڭى خەۋەر ئاڭلىدىم. ماراكەش ۋەقەسى مۇرەككەپلىشىپ كېتىپتۇ. مۇشۇ بىرنەچچە ئاي ئىچىدە فرانسىيەنىڭ ئۇ يەرگە قوشۇن چىقىرىش ئېھتىمالى بار ئىكەن. نېمىلا بولمىسۇن كىشىلەر مۇشۇ ئىشتىن پايدىلىنىپ ھازىرقى ئىچكى ئىشلار كابىنېتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىشى مۇمكىن، بۇنداقتا لالىج مادىئو پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ مىنىستىر بولىدۇ.

دولۇۋار ئويىنىشىپ ئۆزىنى ئەتەي ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەنمىگەنگە سالدى.

— تۇنىس مەسلىسىدە قىلغاندەك ئەخمەقلىق يەنە تەكرارلانمايدۇ. ھېچكىم ئۇنداق سىراك ئەمەس.

لېكىن، مادىرىنانىڭ چاقچاقىغا ھەپسىلىسى يوق ئىدى، ئۇ جىلە بولۇپ يەلكىلىرىنى قىستى:

— مەن سىزگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، چوقۇم شۇنداق بولىدۇ، شۇنداق بولىدۇ ! سىز چۈشەنمەيسىز، ئۇلارغا نىسبەتەن

ئەڭ مۇھىمى شۇكى، بۇ ئىش ئاخىر بېرىپ پۈلغا تاقىشىدۇ، پۈلغا ! سۆيۈملۈكۈم، بۇنداق سىياسىي كۆرەشلەردە «ئايالالار ئۇستىدە باش قاتۇرۇش» ئەمەس، بەلكى «ۋەقەلەر ئۇستىدە باش قاتۇرۇش» كېرەك.

دولۇۋار يەنىلا ئىشەنمىگەندەك قىلىپ:

— قويۇڭە بۇ گەپلىرىڭىزنى، — دېۋىدى، مادىرىنا راستلا ئاچچىقلاندى:

— ئوھوي، سىزنىڭ كاللىڭىزمۇ فرانسىسىڭكىگە ئوخشاش ئاددىي ئىكەن.

مادىرىنا بۇ سۆزنى ئۇنىڭغا بىر تەگكۈزۈۋېلىش ئۈچۈن ئېيتقان، دولۇۋار راسا ئاچچىقلايدۇ، دەپ ئويلىغانىدى. دولۇۋار كۈلۈپلا قويۇپ:

— ھە، ھېلىقى فرانسىكى دېگەن خۇمسىغا ئوخشامدىكەنمەن؟ — دەپ سورىدى.

بۇ سوئال مادىرىنانى سەسكەندۈرۈۋەتتى.

— ھەي گىئورگى ! — دەپ ئارانلا پىچىرلىدى ئۇ.

دولۇۋارنىڭ چىرايىدىن ۋەھشىيلىك يېغىپ تۇراتتى.

— نېمە، ھېلىقى كۈنى كەچتە فرانسىسكىنىڭ خۇمسى ئىكەنلىكىنى ئۆزىڭىز ئىقرار قىلدىڭىزغۇ؟ — دەپ مەسخىرە قىلدى.

مادىرىنا ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەي تەتۈر قارىۋالدى.

— سەيشەنبە كۈنى ئۆيىمىزگە مېھمان كېلىدۇ، — دېدى مادىرىنا ئارىدىن بىرنەچچە مىنۇت ئۆتكەندە، — لالىج مادىئو خانىم ۋە بىيىرسىموس خانىملارنى كەچكە تەكلىپ قىلىپ قويدۇم. خالىسىڭىز رېفار بىلەن نوبېر دې فالېنىلارغا ئېيتىپ قويۇڭ، خۇددىي خانىم ۋە مالېر خانىملارغا ئەتە ئۆزۈم بېرىپ دەيمەن. بەلكى لىسورېن خانىمۇ كېلىپ قېلىشى مۇمكىن.

مادىرىنا يېقىندىن بېرى بىرمۇنچە كىشىلەر بىلەن تونۇشقان بولۇپ، ئېرىنىڭ سىياسىي جەھەتتىكى تىرىشچانلىقىدىن

پايدىلىنىپ «فىرانسىيە تۇرمۇشى گېزىتى» قوللاشقا موھتاج بولۇۋاتقان يۇقىرى ـ تۆۋەن پالاتا ئەزالىرىنىڭ خانىملىرىنى سەيشەنبىگە زورلاپ ياكى يېلىنىپ يۇرۇپ ئۆيىگە چاقىرغاندى.

ـــ بولىدۇ. رېفار بىلەن فالېنىغا ئېيتىشقا مەن مەسئۇل بولاي.

دولوۋار ياخشى چارە تاپقانلىقىغا ناھايىتى خۇشال بولدى. بۇنىڭ بىلەن ئۇ ھەم خوتۇنىنى قىينىيالايتتى، ھەم قەلبىنى زەرداب قىلىۋاتقان ئاچچىقىنى چىقىرالايتتى. ئۆتكەندە ئورماندا سەيلە قىلغاندىن تارتىپ ئۇنىڭ قەلبىدە بىر خىل يوشۇرۇن ۋە ئىنتايىن كۈچلۈك كۈندىشلىق ئوتى تۇتىشىپ كەتكەنىدى. مانا ئەمدى بۇ ئازابنىڭ ئاغرىقىنى يېنىكلىتىدىغان ئوبدان ئامال تېپىلدى. فرانسىسكىنىڭ گېپى چىقىپلا قالسا فرانسىسكىنى خۇمسى دېمەي ئۆتكۈزۈۋەتمەيدۇ. مۇشۇنداق بولۇۋەرسە مادىرىنانىڭ سەۋرى پۈتۈپ ئاخىر بىر كۈنى پارتلايدۇ. دولوۋار ھەر ئاخشىمى ئاتايىتەن گەپ تېشىپ «فرانسىسكى دېگەن خۇمسى...» دېگەن سۆزنى ھەجىيىپ تۇرۇپ نەچچە ئون قېتىم تەكرارلاپ كېلىۋاتاتتى. بۇ ئارقىلىق ئۇ ئۆلگۈچىگە ئۆچمەنلىك قىلمايتتى. ئەكسىچە ئۇنىڭ ئىنتىقامىنى ئېلىپ بېرىۋاتاتتى. مادىرىنا بولسا بۇلارنى ئاڭلىمىغانغا سېلىپ پەرۋا قىلماي يۈرەتتى.

ئەتىسى مادىرىنا ئۆزى بېرىپ خۇدىبر خانىمنى تەكلىپ قىلماقچىدى. دولوۋار خانىمنىڭ ئۆزىگە مەيلىنىڭ بار ـ يوقلۇقىنى ئېنىقلاپ بېقىش نىيىتىدە مادىرىنادىن ئىلگىرى خانىمنىڭكىگە چاپتى. بۇ ئىش دولوۋارغا قىزىق بىلىنىپ ئۇنى كېرىلدۈرۈۋەتتى. بۇنىڭدىن سىرت ئۇنىڭدا يەنە: «ئەگەر ئېپى بولسىلا... مەن ئۇنى... نېمە ئۈچۈن سىناپ باقمايمەن» دېگەن خىيالمۇ بار ئىدى.

ئۇ سائەت ئىككىگىچە خۇدىبر خانىمنىڭ ئۆيىگە كېلىپ بولدى ۋە مېھمانخانىدا ئولتۇرۇپ كۈتۈشكە باشلىدى.

خۇنىدېر خانىم ئۇنى كۆرۈپ بەك خۇش بولدى ۋە دەرھال قول ئۇزارتتى.

— سىزنى قانداق شامال ئۇچۇرۇپ كەلدى؟

— مېنى بۇ يەرگە كەلتۈرگەن شامال ئەمەس. سىزنى بەكمۇ كۆرگۈم كەلدى، بۇ ئىستەك قانداقتۇر بىر خىل كۈچ بولۇپ مېنى بۇ يەرگە ئەكەلدى. نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولۇۋاتقىنىنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن، سۈرۈشتۈرۈپ كەلگەندە سىزگە دېگۈدەك گېپىمۇ يوق، ئىشقىلىپ مەن كەلدىم! ھۇزۇرىڭىزغا بۇنداق ئەتىگەندە كۆرۈشكىلى كەلگىنىمنى ۋە بۇنداق سەمىمىيلىك بىلەن سىزگە ئىزاھات بەرگەنلىكىمنى كەچۈرەمسىز؟

دولۇۋار بۇ گەپلەرنى چاقچاققا ئايلاندۇرۇپ ناھايىتى تەسىرلىك قىلىپ ئېيتتى. چىرايىدا كۈلكە ئوينىاپ تۇرسىمۇ، سۆز ئاھاڭىدىن سەمىمىيلىك چىقىپ تۇراتتى.

خۇنىدېر خانىم تۇرۇپلا قالدى. يۈزى ۋىللىدە قىزاردى. ئۇ ئارانلا:

— لېكىن... راستىنى ئېيتسام... چۈشەنمىدىم... سىزنىڭ سۆزلىرىڭىز مېنى ھەيران قىلىۋاتىدۇ، — دېدى.

دولۇۋار سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— مەن سىزنى قورقۇپ كەتمىسۇن، دەپ كۆڭلۈمنى خۇشخۇيلۇق بىلەن ئىزھار قىلدىم.

ئۇلار ياندىشىپ ئولتۇرۇشتى، خانىم ئەتەي چاقچاقلا ئايلاندۇردى:

— ئۇنداقتا بۇ سىزنىڭ ئەدەپ بىلەن ئېلان قىلغان مۇھەببەت خىتابنامىڭىز ئىكەن ـ دە؟

— ئەلۋەتتە، ئەلۋەتتە شۇنداق. مەن ئاللىبۇرۇنلا كۆڭلۈمدىكىنى سىزگە ئىزھار قىلىشنى ئويلىغان، ھەتتا خېلى ئىلگىرىلا مۇشۇنداق خىيالدا بولغانمەن. لېكىن، دېيىشكە پېتىنالمىدىم، چۈنكى خەقلەردىن سىزنى «ئۆزىگە بەك چىڭ، ئېرىتىش ئىنتايىن تەس» دەپ ئاڭلىغانىدىم.

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى
www.uyghurkitap.com

خانىم ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ:

— نېمە ئۈچۈن سىز بۇ ئىشقا بۇگۈنكى كۈننى تاللىدىڭىز؟ — دەپ سورىدى.

— ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن، — دېدى دولۇۋار ۋە ئاۋازىنى پەسەيتتى، — بۇ بەلكى تۇنۇگۈندىن باشلاپ سىزنىلا ئويلاۋاتقانلىقىمدىن بولغاندۇ.

خۇددىر خانىمنىڭ چىرايى بىردىنلا تاتىرىپ كەتتى. تىلى كالۋالاشتى:

— بولدى بۇ گەپنى قويۇڭ. تولا بالىلىق قىلماڭ. بىز باشقا گەپ قىلىشايلى.

لېكىن، دولۇۋار پوكلا تىزلاندى. بۇ ئىش شۇنداق تۇيۇقسىز بولدىكى، خانىم چۆچۈپ كەتتى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ كەتمەكچى بولۇۋىدى، دولۇۋار ئۇنى بېلىدىن قۇچاقلاپ ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ قىزغىنلىق بىلەن تەكرار ـ تەكرار شۇنداق دېدى:

— ئەزىزىم خۇدا، بۇ مېنىڭ يۇرەك سۆزۈم. مەن سىزگە ئاشىق ! سىزگە خېلىدىن بېرى ئاشىقمەن. سىزنىڭ دەردىڭىزدە يۇرەك ـ باغرىم كاۋاپ بولدى، ياق، سىز ئاغزىڭىزنى ئاچماڭ ! مەن دەيدىغىنىمنى دەۋالاي، ماڭا نېمە ئامال؟ پۈتۈن پىكىر ـ خىيالىم سىزدىلا. مەن سىزنى سۆيىمەن... سىز بۇنى بىلىڭىزلا كۇپايە، مەن سىزنى جېنىمدىن ئارتۇق ياخشى كۆرىمەن! — دېدى.

خانىمنىڭ نەپىسى قىسىلىپ ھاسىراپ كەتتى. بىر نەرسە دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئاچتى ـ يۇ، ھېچ نەرسە دېيەلمىدى. ئۇ ئىككى قولى بىلەن دولۇۋارنىڭ چېچىدىن تۇتۇۋېلىپ ئاغزىنى ئۆزىدىن يىراقلاشتۇراتتى. بوينىنى ئۇيان ـ بۇيان تولغايتتى. كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇۋېلىپ ئۇنىڭغا قارىماسلىققا تىرىشاتتى.

دولۇۋار كۆڭلىكىنىڭ سىرتىدىن ئۇنىڭ بەدىنىنى سىلايتتى. مىجىقلايتتى، ئۇۋۇلايتتى. خانىم بۇنداق قوپال، يالقۇنلۇق مۇھەببەتكە تاقابىل تۇرالماي ئاخىر بوشىشىپ قالدى. دولۇۋار

ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنى قۇچاقلىماقچى بولۇپ قولىنى قويۇۋەتكەندە خۇددىي خانىم ئۆزىنى كەينىگە تاشلىدى ـ دە، ئۇنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ كەتتى. ئاندىن ئورۇندۇقلارنى چۆرگۈلەپ ئۆزىنى پاناھ قىلىشقا باشلىدى. دولۇۋارغا بۇنداق قوغلىشىپ يۈرۈش كۈلكىلىك تۇيۇلۇپ قوغلاشتىن ۋاز كەچتى. ئۆزىنى بىر ئورۇندۇققا تاشلىدى ـ دە، ئىككى قولى بىلەن يۈزىنى ئېتىۋېلىپ يالغان يىغلاپ كەتتى. بىرپەستىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ:

ـــ ئەلۋىدا ! ـــ دەپ ۋارقىراپلا يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى.

ئۇ كارىدورغا چىقىۋاتقاندىن كېيىن خاتىرجەملىك بىلەن ھاسىسىنى ئېلىۋېلىپ يولغا راۋان بولدى، كېتىۋېتىپ ئۆز ـ ئۆزىگە «ھىم، بۇ ئىش ئاساسەن پۈتتى» دېدى، پوچتىخانىغا كەلگەندە كرودېرتقا ئەتە كۆرۈشىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ «كۆك باغاقچە» يوللىۋەتتى، ئۆيىگە ئادەتتىكى ۋاقىتتا قايتىپ كەلدى. ئىشىكتىن كىرىپلا ئايالىدىن:

ـــ سىز تەكلىپ قىلغان مېھمانلار كېلەمدىكەن؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ھەممىسى كېلىدىغان بولۇشتى. پەقەت خۇددىي خانىملا ۋاقتىم چىقماسمىكىن، دەپ ئىككىلىنىۋاتىدۇ. بىرسىگە سۆز بېرىپ قويغان دەمدۇ، ۋىجدان مەسىلىسى دەمدۇ، ئەيتاۋۇر چۈشىنىكسىزلا بىرنېمىلەرنى دەپ كەتتى. ئۇنىڭ روھىي ھالىتى باشقىچىلا، ھەرھالدا كەلسە ئوبدان بولاتتى.

دولۇۋار يەلكىسىنى قىسىپ قويدى:

ـــ شۇ ئەمەسمۇ؟ ئەلۋەتتە كېلىدۇ.

دولۇۋار شۇنداق دېگىنى بىلەن ئۇنىڭ كېلىش ـ كەلمەسلىكىنى جەزملەشتۈرەلمەيتتى. شۇڭا، زىياپەت بولغان كۈنىگىچە دەككە ـ دۈككىدە يۈردى.

زىياپەت بولىدىغان كۈنى ئەتىگەندە مادىرىنا خۇددىي خانىمدىن «مەن ئاران تەستە ۋاقىت چىقاردىم. چوقۇم بارىمەن. لېكىن،

ئېرىم بارالمايدۇ» دەپ يېزىلغان باغاقچە تاپشۇرۇۋالدى.

دولۇۋار: «ئۇنىڭ ئۆيىگە قايتا بارمىغىنىم توغرا بوپتۇ، ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋاپتۇ. مەن ئەمدى ئېھتىيات قىلمىسام بولمايدۇ» دەپ ئويلىدى.

ئۇ تاكى خۇدىر خانىم يېتىپ كەلگۈچە تەشۋىشتىن قۇتۇلالمىدى. خانىم كەلدى، ئۇنىڭ روھىي ھالىتى جايىدا، مۇئامىلىسى سەل سوغۇق بولۇپ گىدىيىۋالغانىدى.

دولۇۋار ئۆزىنى ئەتەي ناھايىتى كەمتەر، ئېھتىياتچان ۋە ئىتائەتمەن كۆرسەتتى.

لالىج مادىئو خانىم ۋە لىسورىن خانىملار ئەرلىرى بىلەن كەلدى. ۋىكونت بىيىرسىموس خانىم كېلىپلا يۇقىرى تەبىقىدىكىلەرگە ئائىت خەۋەرلەرنى سۆزلىگىلى تۇردى.

دې مالېر خانىم ئەتەي غالىتە، ئەمما ئاجايىپ چىرايلىق قارا، سېرىق رەڭلىك ئىسپانچە كىيىم كىيگەن بولۇپ، كىشىنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلاتتى. بۇ كىيىم ئۇنىڭ كېلىشكەن فىگۇرىسىنى، ئېگىز كۆكسى، تولغان بىلەكلىرىنى گەۋدىلەندۈرۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ گۈزەل جامالى گۈلدەك ئېچىلىپ كەتكەنىدى.

دولۇۋار خۇدىر خانىمنى ئۆزىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. تاماق ئۈستىدە ئەدەپ ساقلاپ ھۆرمەت بىلدۈردى. ئۇنىڭ بىلەن ئادەتتىكىچە گەپلەرنىلا قىلىشتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى تولىراق كىرودېرتقا ئاغدى. ئىچىدە: «بۇنىسى ئاجايىپ نازاكەتلىك، كېلىشكەن جۈمۇ» دەپ باھا بەردى. ئارقىدىنلا ئايالىغا نەزەر سالدى. يېقىندىن بېرى ئايالىغا يوشۇرۇنچە ئۆچلۈك قىلىۋاتقان بولسىمۇ، ھازىر ئۇنىڭمۇ گۈزەل جانان ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلدى. خۇدىر خانىم ئۇنىڭغا ھەممىدىن بەكرەك ياراۋاتاتتى، بۇنىڭغا بىرىنچىدىن ئەرلەرنىڭ يېڭىنى كۆرۈپ كونىدىن زېرىكىدىغان مىجەزى، ئىككىنچىدىن خانىمنىڭ ئوڭاي ئىنىدەككە كەلمەسلىكى سەۋەب بولۇۋاتاتتى.

خۇندېر خانىم بالدۇرراق كېتىشكە قوزغىلىۋىدى، دولۇۋار دەرھال:

ــ سىزنى ئاپىرىپ قويايى، ــ دېدى. خانىم ئۇنىمىدى.

ــ نېمىشقا ئۇنىمايسىز؟ بۇنداق قىلسىڭىز ماڭا سەت بولىدۇ. ئەجەبا، سىز مەندىن تېخىچە خاپىمۇ؟ قاراڭ، مەن ھازىر شۇنداق ئېغىر ـ بېسىق ئولتۇرۇۋاتىمەنغۇ؟

ــ سىز مېھمانلىرىڭىزنى تاشلاپ چىقىپ كەتسىڭىز بولمايدۇ ـ دە!

دولۇۋار كۈلۈمسىرىدى:

ــ ھەي، بۇنىڭغا يىگىرمە مىنۇتلار كېتىدۇ. باشقىلار دىققەتمۇ قىلمايدۇ. ئەگەر رەت قىلسىڭىز، كۆڭلۈم بەك ئازار يەيدۇ جۇمۇ.

ــ ئۇنداق بولسا مەيلىڭىز، ــ دەپ پىچىرلىدى خۇندېر خانىم. ئىككىيلەن پەيتونغا چىقىپ ئولتۇرا ـ ئولتۇرماستىن دولۇۋار خانىمنىڭ بىر قولىنى تۇتۇپ ئوتتەك قىزغىنلىق بىلەن سۆيۈپ كەتتى:

ــ مەن سىزنى سۆيىمەن، ياخشى كۆرىمەن، سىز مېنىڭ يۈرەك سۆزۈمنى ئېيتتىڭىزمۇ رۇخسەت قىلىڭ، مەن سىزگە ھەرگىز چېقىلمايمەن. پەقەت سىزنى سۆيىدىغانلىقىمنى سىزگە تەكرار ـ تەكرار ئېيتىۋالسامىلا بولدى.

ــ ھاي... بايا ۋەدە بەرگەنىدىڭىز، ھازىر يەنە مۇشۇنداق قىلىۋاتىسىز... بۇ ياخشى ئەمەس... قانداق گەپ بۇ، ــ دەپ پىچىرلىدى خۇندېر خانىم.

دولۇۋار گويا پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۆزىنى بېسىۋېلىشقا تىرىشىۋاتقان قىياپەتكە كىرىۋالدى. ئاندىن ئاۋازىنى پەسلىتىپ سۆزلەپ كەتتى:

ــ كۆرگەنسىز... مەن ئۆزۈمنى ئاران تۇتۇۋالدىم. لېكىن... مەن بىرلا سۆزنى ئېيتىۋالاي، بىرلا سۆزنى، مەن سىزگە ئاشىق... مېنىڭ ھەر كۈنى بۇ سۆزنى بىر قېتىم دەۋېلىشىمغا

ئىجازەت قىلىڭ... شۇنداق، مەن ھۇزۇرىڭىزغا بېرىپ سىزنىڭ ئايىغىڭىزدا بەش مىنۇت تىزلىنىپ تۇرۇپ شۇ سۆزنىلا قىلىمەن. شۇنى ئېيتىۋالسامىلا بولدى، كۇپايە. سىزنىڭ ئوماق چېھرىڭىزنى كۆرسەملا ئارمىنىمغا يېتىمەن.

خانىم ئۇنىڭدىن قولىنى تارتىۋالماي ھاسىرىغىنىچە:

— ياق، مەن بۇنداق قىلالمايمەن. بۇنى ھەم خالىمايمەن. سىز باشقىلارنىڭ نېمىلەرنى دەيدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆرۈڭ. خىزمەتكارلىرىمنىڭ، قىزلىرىمنىڭ نېمىلەرنى دېيىشىدىغانلىقىنى پەرەز قىلىپ كۆرۈڭ. ياق ! ياق ! بۇ ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس... — دېدى.

— مەن سىزنى كۆرمىسەم ياشىيالمايمەن، مەيلى سىزنىڭ ئۆيىڭىزدە بولسۇن ياكى باشقا يەردە بولسۇن، سىزنى بىرلا كۆرۈۋالسام بولدى. ھەر كۈنى پەقەت بىر مىنۇتلا كۆرۈۋالسامۇ مەيلى. سىزنىڭ قولىڭىزنى بىرلا تۇتۇۋالسام، ئېتەكلىرىڭىزنىڭ شامىلىدىن سۈمۈرۈۋالسام، زىلۋا بويىڭىزنى، يۈرىكىمگە ئوت يېقىۋاتقان چولپاندەك كۆزلىرىڭىزنى بىرلا كۆرۈۋالسام قانائەت قىلاتتىم.

كونىراپ كەتكەن مۇھەببەت مۇقامىنى ئاڭلاپ خانىمنىڭ يۈرىكى ئوينىاپ بەدەنلىرى جۇغۇلداپ كەتتى. ئۇ ئۆزۈپ - ئۆزۈپ:

— ياق... ياق... بولمايدۇ... بولدى سۆزلىمەڭ ! — دېدى.

دولۇۋار ئۇنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاۋەردى، بۇ ساددا ئايالنى ئاستا - ئاستا كۆندۈرۈش لازىملىقىنى ئۇ ئوبدان بىلەتتى. ئالدى بىلەن خانىمنى ئۇچرىشىشقا ماقۇل كەلتۈرۈش لازىم. كۆرۈشىدىغان ئورۇننى خانىم بەلگىلىسۇن، ئاندىن دولۇۋار ئۇنى خالىغان يەرگە ئاپىرالايدۇ.

— سىز گېپىمگە قۇلاق سېلىڭ... چوقۇم شۇنداق بولسۇن... مەن سىزنى كۆرمىسەم زادى تۇرالمايمەن... مەن خۇددى قەلەندەردەك ئىشىكىڭىز ئالدىدا كۈتۈپ تۇرىمەن... ئەگەر چىقمىسىڭىز يېنىڭىزغا كىرىمەن... ئىشقىلىپ سىزنى چوقۇم

كۆرىمەن... كۆرمىسەم زادى بولمايدۇ... ئەتىلا كۆرمىسەم بولمايدۇ.

— ياق... ياق... خۇش بولۇپ كېتەي، كەلمەك، مەن سىزنى قوبۇل قىلالمايمەن. سىز مېنىڭ قىزلىرىم بارلىقىنى ئويلاڭ.

— ئۇنداق بولسا مەن سىزنى نەدىن تاپىمەن. كوچىدىنمۇ؟... بۇنى ئۆزىڭىز دەڭ... سىز قايسى ۋاقىتتىنى بەلگىلىسىڭىز مەيلى. ئىشقىلىپ جامالىڭىزنى بىرلا كۆرۈۋالسام... مەن سىزنى سۆيىمەن... دېگەن سۆزۈمنى دەپلىۋالسام بولدى.

خانىمنىڭ كۆڭلى مالىماندا قالدى. ئۇ ئىككىلىنەتتى. جاۋاب بېرەلمەيتتى. شۇ هالەتتە پەيتون ئۇنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئالدىراپ ـ تېنەپ:

— ئۇنداق بولسا، ئەتە چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچ يېرىمدا، 3 ـ چېركاۋغا بارىمەن، — دېدى.

ئۇ پەيتوندىن چۈشۈۋېتىپ پەيتونچىغا:

— دولۇۋار ئەپەندىنى ئاپىرىپ قويۇڭ، — دەپ ئۇنلۇك بۇيرۇدى.

دولۇۋار ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئايالى:

— نەگە باردىڭىز؟ — دەپ سورىدى، دولۇۋار پەس ئاۋازدا:

— مەن جەددىي تېلېگرامما بەرگىلى پوچتىخانىغا بېرىپ كەلدىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

دې مالېر خانىم ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— چىرايلىق دوستۇم، سىز مېنى ئاپىرىپ قويۇڭ، بىلەمسىز، مۇشۇ شەرت بىلەن مەن شۇنداق يىراقتىن كېلىپ زىياپىتىڭىزغا قاتناشتىم، — دېدى ۋە مادىرىناغا قاراپ سورىدى:

— سىز كۇنلىمەيدىغانسىز ـ هە؟

— بۇنداق ئادىتىم يوق، — دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار خانىم سوزۇپقىنا.

مېھمانلار بىر ـ بىرلەپ ماڭدى. لالىج مادىئونىڭ رەپىقىسى جۇۋەككىنە كەلگەن ئايال بولۇپ، خۇددى چەت جايدىن كەلگەن

ئايال خىزمەتكارغىلا ئوخشايتتى. ئۇ گۈۋاھچىنىڭ قىزى بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن توي قىلغاندا لالىج ئاددىيغىنا ئادۋوكات ئىدى. لىسورىن خانىم قېرىنغىنىغا قارىماي ھالى چوڭ ئايال ئىدى. كۆرگەنلا كىشى ئۇنى قىرائەتخانىلاردا يۈرۈپ ساۋات چىقارغان كىندىك ئانىسىمىكىن، دەپ قىياس قىلاتتى. ۋىكونت بىيىرسىموس خانىم ئۇلارنى ياراتمايتتى، شۇڭا بۇنداق ئادەتتىكى ئاياللار بىلەن كۆرۈشكەنلىرىدە قولىنى ئاران ئۇزارتاتتى.

كرودېرت چۆرىسىدە چىلتەكلىرى بار چوڭ رومىلغا ئورىنىپ ئىشكتىن چىقىۋېتىپ مادىرىناغا:

ــ سىزنىڭ زىياپىتىڭىز ناھايىتى جايىدا بولدى. سىز ئۇزاق ئۆتمەي پارىژدا بىر سىياسىي سالون تەشكىللەيسىز، ــ دېدى.

دولوۋار ئىككىسى يالغۇز قالغاندا ئۇ دولوۋارنى مەھكەم قۇچاقلىدى:

ــ ئاھ، چىرايلىق دوستۇم، سىزنى كۈندىن ـ كۈنگە ياخشى كۆرۈپ كېتىۋاتىمەن.

ئۇلار ئولتۇرغان پەيتون خۇددى كېمىگە ئوخشاش لەپەڭشىپ ماڭغانىدى. مالېر خانىم:

ــ بۇ ئەسكى پەيتون بىزنىڭ ھېلىقى ئۆيىمىزگە زادىلا يەتمەيدىكەن! ــ دېۋىدى، دولوۋار:

ــ ھە ! قانداقمۇ يەتسۇن، ــ دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلىدى، لېكىن شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆڭلىدە خۇددېر خانىملا بار ئىدى.

تۆتىنچى باب

ئىيۇل ئېيىنىڭ قۇياشى يەر ـ جاھاننى چوغدەك قىزدۇراتتى، 3 ـ چېركاۋنىڭ ئالدىدىكى كەڭ سەيناداﺋ ئادەمنىڭ قارىسىنى كۆرگىلى بولمايتتى. پۈتۈن پارىژ ئىسسىق، تىنچىق بولۇپ ئوچاق ئۈستىدىكى قاسقاننىڭ ئۆزى ئىدى. ئادەم ھەربىر نەپەس ئالغاندا قىينىلاتتى.. چېركاۋنىڭ ئالدىدىكى فونتانىنىڭ سۇيى خۇددى ھالسىراپ قالغاندەك ئارانلا چاچرايتتى. فونتان كۆلچىكىدىكى كۆك، يېشىل رەڭدە كۆرۈنۈۋاتقان سۇنىڭ يۈزىدە بىرنەچچە تال يوپۇرماق ۋە بىر ـ ئىككى پارچە قەغەز لەيلەپ تۇراتتى. بىر كۈچۈك فونتاننىڭ سۇيىدە چۆمۈلۈۋاتاتتى. چېركاۋ ئالدىدىكى گۈللۈك ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان بىرنەچچە كىشى كۈچۈككە زوقلىنىپ قارىشاتتى.

دولۇۋار سائىتىگە قارىدى. سائەت ئەمدى ئۈچ بولغان، ئۇ يېرىم سائەت بۇرۇن كەلگەنىدى. بۇ ئۇچرىشىشنى يادىغا كەلتۈرۈپ ئىختىيارسىز كۈلۈۋەتتى ۋە ئۆزىگە پىچىرلىدى: «ئۇنىڭغا چېركاۋ ياخشى جاي، جىق ئىشقا يارايدۇ. ئۇ يەھۇدىيغا تەگدى. شۇڭا، چېركاۋ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسايدۇ. سىياسىي جەھەتتىن ئېيتقاندا چېركاۋغا بېرىش ئۇنىڭغا يەنە بىر خىل تۈس بېرىدۇ. يۇقىرى قاتلامدا ئۇ چېركاۋغا باردىغانلىقى بىلەن ھۆرمەتلىنىدۇ ۋە ئەخلاقلىق بولۇپ كۆرۈنىدۇ. ئاشنىلىرى بىلەن ئۇچراشماقچى بولغاندىمۇ چېركاۋ ئۇنىڭغا قالقان بولۇپ بېرىدۇ. قالتىس بىر ئادەت ـ دە، بۇ ! چېركاۋنى كىشىلەر خۇددى خاسىيەتلىك كۈنلۈكنى ئىشلەتكەندەك تۇرلۇك ئىشلارغا ئىشلىتىدۇ. مەسىلەن، ھاۋا ياخشى چاغلاردا ئۇ ھاسىنىڭ رولىنى

ئويناپدۇ. كۈن قەزدۈرغاندا بولسا كۈنلۈك بولۇپ سايە چۈشۈرىدۇ. يامغۇر ياغقاندا يامغۇردىن پاناھلايدۇ. سىرتقا چىقمىغاندا بولسا كىشىلەر ئۇنى كارىدورغا تاشلاپ قويىدۇ! بۇنداق ئاياللار ئاز ئەمەس. ئۇلار خۇدانى كۆزىگە ئىلمايدۇ. ئەمما، باشقىلارنىڭ ئالدىدا خۇدانىڭ يامان گېپىنى قىلىشتىن قورقىدۇ. پۈرسەتلا بولسا ئۇنى بىر قورال قىلىپ جايىدا ئىشلىتىدۇ. بىرەر مېھمانخانىغا بېرىپ قونۇشنى نومۇس دەپ بىلىدۇ ـ يۇ، مېھرابنىڭ ئالدىدا ئاشنىسىغا قاش ئېتىپ، كۆز قىسىشتىن ھەزەر ئەيلىمەيدۇ.»

ئۇ فونتاننىڭ ئەتراپىدا ئاستا ئايلىنىپ يۈردى. تۈرۈپ ـ تۇرۇپ مۇناردىكى سائەتكە قارايتتى. سائەتنىڭ ئىستىرىلكىسى ئۇچتىن بەش مىنۇت ئۆتكەننى كۆرسىتىپ تۇراتتى. دولۇۋار بۇ سائەتنىڭ ئۆزىنىڭ سائىتىدىن ئىككى مىنۇت ئىلگىرى ئىكەنلىكىنى بىلدى.

ئۇ يەنىلا چېركاۋنىڭ ئىچىنى ئەپلىك ھېس قىلىپ چېركاۋغا كىرىپ كەتتى.

يەر ئاستى ۋە گەمىلەردە بولىدىغان سالقىنلىق ئۇنىڭ يۈزىگە ئۇرۇلدى، ئۇ نەم ھاۋانى خۇشاللىق ھەم ئاچ كۆزلۈك بىلەن سۈمۈردى. ئاندىن چۆرگۈلەپ زالنى كۆرۈپ چىقتى. غايەت چوڭ بۇ بىنانىڭ ئۇ بېشىدا يەنە بىرسىنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. بۇ تىۋىش تۇرۇپ جىمىپ قالاتتى، تۇرۇپ يەنە ئاڭلىناتتى. دولۇۋار مېڭىپ يۈرگەن بۇ ئادەمنىڭ كىملىكىنى بىلىشكە قىزىقىپ بېرىپ قارىۋىدى. تاقىر باش بىر ئەپەندى ئىكەن. ئۇ ئاسمانغا قارىغىنىچە كەينىگە قىلىۋالغان قوللىرىدا شىلەپىسىنى تۇتقان ھالدا سەيلە قىلىپ يۈرەتتى. بىرنەچچە مومای ئۇ يەر ـ بۇ يەردە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ چوقۇنۇۋاتاتتى.

بۇ مۇھىتتا ئادەمگە يالغۇزلۇق، زېرىكىش ۋە جىمجىتلىق تەسىر قىلاتتى. قۇياش نۇرى دېرىزىنىڭ رەڭلىك ئەينەكلىرىدىن ئۆتۈپ زالغا چۈشەتتى.

دولوژارغا بۇ جاي ياراپ كەتتى. ئۇ ئىشكىنىڭ يېنىغا بارغاندا يەنە سائەتكە قارىۋىدى، ئۇچتىن چارەك ئۆتۈپتۇ. بېرىپ ئوتتۇرىدىكى كارىدورنىڭ ئىشكىدە ئولتۇردى ۋە بۇ يەردە تاماكا چېكىشكە بولمايدىغانلىقىدىن ئەپسۇسلاندى. چېركاۋنىڭ ئىچكىرىسىدىكى مۇناجاتچىلار تۇرىدىغان ئورۇننىڭ ئەتراپىدىن بايىقى سېمىز ئەپەندىنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

شۇ ئارىلىقتا بىرسى كىرىپ كەلدى. دولوژار بۇرىلىپ كىيىملىرى ئاددىي، چىرايلىرى سولغان، ئادەتتىكى بىر ئايالنى كۆردى. ئايال بىرىنچى رەتتىكى بىر ئورۇنغا كېلىپ تىزلاندى. ئالىقانلىرىنى جۇپلەپ ئاسمانغا قارىغىنىچە مىدىر - مىدىر قىلماي چوقۇنۇشقا باشلىدى.

دولوژار ئۇنىڭغا قىزىقىپ قالدى. ئۇنىڭ نېمە غېمى بارىدۇ؟ قانداق ئازاب ۋە ئۇمىدسىزلىك ئۇنىڭ قەلبىنى تاتىلاۋاتقاندۇ؟ ئۇنىڭ نامرات ئىكەنلىكى شەك - شۇبھىسىز، بەلكى ئۇنىڭ ئېرى باردۇ، ئېرى ئۇنى داۋاملىق دۇمبالايدىغاندۇ ياكى بالىسى ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولۇپ ھاياتى خەۋپ ئاستىدا قالغاندۇ.

«ھەي بىچارە، — دېدى دولوژار ئىچىدە، — دۇنيادا جاپاكەشلەر ئاز ئەمەس.» شۇ ئان قەلبىدە غەزەپ ئوتى يانىدى. «خۇدانىڭ كۆزى يوقمىدۇ؟» دېدى، ئارقىدىنلا: «بۇ كەمبەغەللەر ئەرشتە بىزگە ئىچ ئاغرىتىدىغان تەڭرى بار، دەپ ئويلىشىدۇ. ئىسىملىرىنىڭ ساماۋى كىتابتا پۈتۈكلۈك ئىكەنلىكىگە، ئۆزلىرىنىڭ ياخشىلىقلىرى ۋە گۇناھلىرىنىڭ ئەينەن خاتىرىلىنىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ، لېكىن بۇ ئەرش زادى نەدە؟» دەپ ئويلىدى.

كۆڭلەكنىڭ شالدىر - شۇلدۇرى دولوژارنى چۆچۈتۈۋەتتى. خانىم كەلگەنىدى.

دولوژار دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا باردى. خانىم ئۇنىڭغا قولىنى ئۇزارتمىدى.

— مېنىڭ ئارتۇقچە ۋاقتىم يوق. دەرھال قايتىپ كېتىشىم

كېرەك. سىز باشقىلارنىڭ دەققىتىنى قوزغىماي يېنىمدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇڭ، ــ دەپ پىچىرلىدى ۋە مۇڭاپىق جاي تېپىش ئۈچۈن چوڭ زالغا قاراپ ماڭدى. ئۇ بۇ يەرنى بەش قولدەك بىلەتتى. يۈزىدە قېلىن چۈمبەل، ئاۋاز چىقارماي يېنىك دەسسەپ ماڭاتتى. مۇناجاتچىلار تۈرىدىغان سۇپىغا يېتىپ كەلگەندە دولۇڭارغا بۇرلىپ بايىقىدەك سىرلىق ئاھاڭدا ئاستاغىنا:

ــ يان تەرەپتىكى زالغا بارساق بولغۇدەك، بۇ يەر كۆزگە يېقىن ئىكەن.

ئۇ زالدىكى ئىبادەت سۇپىسىغا قويۇلغان مۇقەددەس قۇتىغا يۈزلىنىپ سەجدە قىلدى، سالام بەردى. ئاندىن ئوڭغا بۇرلىپ ئىشىك تەرەپكە بىرنەچچە قەدەم مېڭىپ بىردىنلا توختىدى. قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئىبادەت قىلىشقا قايتىدىن تىزلاندى. دولۇڭارمۇ ئۇنىڭ يېنىغا تىزلاندى:

ــ رەھمەت، رەھمەت، مەن سىزنى چىن كۆڭلۈمدىن سۆيىمەن. مېنىڭ مۇشۇ سۆزنىلا تەكرارلىغۇم، سىزنى قانداق ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىمنى، قانداقلارچە بىرلا كۆرۈپ ئاشىق بولغىنىمنى ئېيتىپ بەرگۈم كېلىدۇ... سىز بىر كۈنى مېنىڭ مۇشۇ يۈرەك سۆزلىرىمنى ئېيتىپ بېرىشىمگە ئىجازەت قىلامسىز؟

خانىم كۆرۈنۈشتە خىيال سۈرۈۋاتقاندەك، دولۇڭارنىڭ سۆزلىرى ئۇنىڭ قۇلىقىغا پەقەتلا كىرمىگەندەك ئولتۇراتتى. بارماقلىرىنىڭ ئارىسىدىن:

ــ مەن راستلا ئېلىشىپ قېلىۋاتىمەن. ھەتتا سىزنىڭ مۇشۇنداق گەپلەرنى قىلىشىڭىزغىمۇ يول قويۇۋاتىمەن. مەن راستلا سارىڭ بولدۇم. مۇشۇ يەرگە كېلىپ مۇشۇ ئىشنى قىلىپ يۈرۈۋاتىمەن... سىز بۇ ئىشنىڭ ئاخىرى چىقىدۇ، دەپ ئىشىنىۋاتامسىز ـ ھە؟ بولدى، بۇلارنى ئۇنتۇپ كېتىڭ، بۇنىڭدىن كېيىن ماڭا بۇنداق گەپلەرنى قىلغۇچى بولماڭ ! ــ دەپ جاۋاب قايتۇردى ۋە دولۇڭارنىڭ جاۋابىنى كۈتتى.

دولۇار يالقۇنلۇق، شۇنداقلا ھەل قىلغۇچ سۆزلەرنى قىلىشنى ئويلىدى ـ يۇ، تاپالمىدى. سۆزدىكى بوشلۇقنى ھەرىكەت بىلەن توشتۇراي دېسە مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇڭا، تۇرۇپ قالدى. بىرپەستىن كېيىن ئاران زۇۋانغا كىردى:

— مەن ھېچنېمىنى كۆتمەيمەن... ھېچ نەرسىنىمۇ ئۈمىد قىلمايمەن، مەن پەقەت سىزنى سۆيىمەن. سىزنىڭ پوزىتسىيەڭىزنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر مەن بۇ گەپنى قايتا ـ قايتا تەكرارلاۋېرىمەن. چەكسىز كۈچ ـ قۇدرەت، ئالەمچە سۆيگۈ بىلەن بۇنى تا سىز چۈشەنگۈچە دەۋېرىمەن. مەن مۇھەببىتىمنى سىزنىڭ قەلبىڭىزگە سىڭدۇرىمەن. يۇرىكىڭىزگە يەتكۈزىمەن. قايتا ـ قايتا، ھەر ۋاقىت، ھەر كۈنى مۇشۇنداق قىلىمەن. مېنىڭ مۇھەببىتىم خۇددى كۈچلۈك ھاراقتا ئوخشاش يۇرىكىڭىزگە تامچىلاپ سىزنى تەسىرلەندۇرىدۇ. سىزنى ئېرىتىدۇ. ئەڭ ئاخىرىدا سىزنىمۇ: «مەنمۇ شۇنداق، مەنمۇ سىزنى ياخشى كۆرىمەن» دېگۈزمەي قالمايدۇ.

دولۇار ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ يەلكىسىگە تېگىپ تۇرغان مۇرىلىرىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى، كۆكسىنىڭ تېز ـ تېز كۆتۈرۈلۈۋاتقانلىقىنى سېزىپ تۇردى. خانىم ئاخىرىدا تېز، ئەمما پەس ئاۋازدا:

— مەنمۇ شۇنداق، مەنمۇ سىزنى ياخشى كۆرىمەن، — دەۋەتتى.

دولۇار ئۇنىڭ بۇ سۆزىدىن خۇددى بېشىغا بىرسى كالتەك بىلەن بىرنى سالغاندەك چۆچۈپ كەتتى ۋە: «ئاھ خۇدا!» دەپ خىتاب قىلغىنىنى تۇيماي قالدى.

خانىم ھاسىرىغىنىچە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى.

— مەن... مېنىڭ سىزگە مۇشۇ گەپنى قىلىشىم توغرىمۇ؟ مەن گۇناھقا پاتقانلىقىمنى سېزىۋاتىمەن. مەن رەسۋا بولدۇم... لېكىن مەن... مەن... مەن بۇنداق بولار دەپ ئويلىمىغانىدىم... بۇ ئىشنى توسۇيالماي قالدىم... كۈچۈم يەتمىدى... سىز ئاڭلاپ

قويۇڭ... قۇلاق سېلىڭ... مەن ھېچقاچان بىرەرسىنى ياخشى كۆرگەن ئەمەس... پەقەت سىزنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم... سىزگە قەسەم قىلىپ بېرەلەيمەن. سىزنى ياخشى كۆرۈپ قالغىنىمغا بىر يىل بولدى. مەن بۇنى يۈرىكىمدە بىلىپ يوشۇرۇپ كەلدىم. بۈگۈن ماڭا كەلگەن بىر كەلگۈلۈك بولدى. جىق دەرد تارتتىم، مەن تىركىشىپ باقتىم، لېكىن بولمىدى. ئەمدى تاقابىل تۇرالمىدىم، مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن...

ئۇ ئالقانلىرى بىلەن يۈزىنى ئېتىۋېلىپ يىغلىۋەتتى، ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى لاغىلداپ تىترەيتتى.

— قولىڭىزنى ماڭا بېرىڭ، مەن سىلىۋالاي، بىر تۇتۇۋالاي، — دەپ پىچىرلىدى دولۇۋار.

ئۇ قولىنى يۈزىدىن ئاستا ئالدى. دولۇۋار ئۇنىڭ يۈزلىرىنىڭ ياش بىلەن يۇيۇلغانلىقى، كىرپىكلىرىدە ياش تامچىلىرىنىڭ يالتىراپ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

دولۇۋار ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقتى.

— ئاھ ! مۇشۇ تاپتا ئاشۇ كۆز ياشلىرىڭىزنى شوراپ قۇرۇتسام ـ ھە!

خانىم نالە قىلغاندەك ئاھ ئۇردى:

— مېنى تولا ئازابلىماڭ !... مەن تۇگەشتىم.

دولۇۋارنىڭ كۈلگۈسى كەلدى. ئۇ كۆڭلىدە: «بۇنى قانداقمۇ ئازابلاش دېگىلى بولىدۇ» دەپ ئۇنسىز كۈلدى. ئۇ ئالقىنىدا تۇرغان خانىمنىڭ قولىنى يۈرىكىگە يېقىپ تۇرۇپ:

— سىز يۈرىكىمنىڭ قانداق سوقۇۋاتقانلىقىنى تۇيۇۋاتامسىز؟ — دەپ سورىدى.

دولۇۋارنىڭ يادىغا ئەمدى ھېسسىياتلىق گەپلەر زادى كەلمىدى. بايات بېرى ھېلىقى ئەپەندىنىڭ ئايىغ تۈشى ئاڭلىنىپلا تۇرۇۋاتاتتى. ھازىر بۇ تۈش يېقىنلاپ كەلدى. بۇ ئادەم تاۋاپ سۇپىسىنى بىر چۆرگۈلەپ بولغاندى، يانداكى بۇ زالغا ئىككىنچى قېتىم كىرىشى ئىدى. خۇددىر خانىم ئۇنىڭ

ئۆزىنى دالدا قىلىپ تۇرغان تۇڭۇكنىڭ يېنىغا كېلىپ قالغانلىقىنى تۇيۇپ دەرھال قولىنى تارتىۋالدى ـ دە، بايىقىدەك قىلىپ يۇزىنى يېپىۋالدى.

ئۇلار خۇددى پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئىبادەت قىلىۋاتقاندەك قىمىر قىلماي ئولتۇرۇشتى. سېمىز ئەپەندى ئۇلارغا مۇنداقلا قاراپ قويدى ـ دە، ئىشىك تەرەپكە كەتتى. ئۇنىڭ قوللىرى يەنىلا كەينىدە، شىلەپىسى بايىقىدەك قولىدا ئىدى.

دولۇۋارنىڭ خانىم بىلەن باشقا بىر يەردە كۆرۈشكۈسى بار ئىدى. شۇڭا، ئۇ پەس ئاۋازدا سورىدى:

ـــ ئەتە بىز نەدە كۆرۈشىمىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

خانىم جاۋاب بەرمىدى. ئۇ ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپ قويغاندەك يۈكۈنۈپ ئولتۇرغان بۇتقا ئوخشاش ئولتۇراتتى.

ـــ ئەتە مەن سىزنى مىنسور باغچىسىدا ساقلاي.

خۇددىر خانىم قوللىرىنى چۈشۈرۈپ دولۇۋارغا بۇرالدى. ئۇنىڭ كۆكسىپ كەتكەن چىرايىدىن قاتتىق ئازابلىنىۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇ ئۇزۇپ ـ ئۇزۇپ:

ـــ مېنى بىردەم يالغۇز قالدۇرۇڭ... يالغۇز ئولتۇراي... سىز كېتىڭ... كېتىڭ... بەش مىنۇتقا كېتىپ تۇرۇڭ... يېنىمدا تۇرسىڭىز مەن بەك ئازابلىنىپ كېتىدىكەنمەن... مەن ئىبادەت قىلىۋالاي... لېكىن مەن... سىز بۇ يەردىن كېتىپ تۇرۇڭ... ئىبادەت قىلىۋالاي... يالغۇز ئۆزۈم... بەش مىنۇت... مەن خۇدادىن گۇناھىمنى كەچۈرۈشنى تىلەيمەن... مېنى قۇتۇلدۇرۇشنى تىلەيمەن... مېنى يالغۇز قويۇڭ... بەش مىنۇتقا كېتىپ تۇرۇڭ، ـــ دەپ يالۋۇردى.

ئۇنىڭ رەڭگى قاتتىق ئازابتىن بەكلا ئۆزگىرىپ كەتكەنىدى. دولۇۋار بۇنى كۆرۈپ ھېچ نەرسە دېمەيلا ئورنىدىن تۇردى. ئاندىن ئىككىلىنىپرەك سورىدى:

ـــ سەل تۇرۇپ كېلىمەنمۇ؟

خانىم «ھەئە» دېگەندەك بېشىنى لىڭشىتتى. دولۇۋار

مۇناجاتچىلار تۇرىدىغان سۇپا تەرەپكە قاراپ كەتتى.

خۇددىر خانىم زور تىرىشچانلىق بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋالىپ ئىبادەت قىلىشقا ھەرىكەت قىلدى. خۇداغا ئىلتىجا قىلدى، ھاياجاندىن پۈتۈن ۋۇجۇدى لەرزىگە كەلگەن، ئەقلىنى يوقاتقان، گاڭگىرىغانىدى. ئۇ ئاسمانغا قاراپ: «ئاھ خۇدا ! ماڭا ئىچىگىز ئاغرىسۇن !» دەپ خىتاب قىلدى.

ئۇ بۇ يەردىن كەتكەن كىشىنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن كۆزلىرىنى غەزەپ بىلەن يۇمۇۋالدى. ئۇنى خىيالىدىن چىقىرىۋېتىشكە تىرىشتى. ئەپسۇسكى دەرد ـ ئەلەمدىن يۈرىكى پۈچۈلۈپ كېتىۋاتقان شۇ مىنۇتتا ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا يەنىلا ئۆمىد كۈتۈۋاتقان خۇدا ئەمەس، ئەكسىچە ھېلىقى كىشىنىڭ دىڭگىيىپ تۇرغان بۇرۇتلىرى كەلدى.

ئۇ بىر يىلدىن بېرى كېچە ـ كۈندۈز بارغانچە كۈچلىنىپ كېتىۋاتقان مۇشۇ ئېزىنتقۇ بىلەن، كۆڭۈل ئارامىنى بۇزغان مۇشۇ ئوبزار بىلەن ئېلىشىپ كېلىۋاتاتتى، ئۆزىنى گويا تورغا چۈشۈپ قېلىپ پۈت ـ قولى باغلىنىپ مۇشۇ ئەر كىشىنىڭ قوينىغا تاشلانغان قۇشقاچتەك ھېس قىلاتتى. بۇ كىشى ئاخىر غەلىبە قىلدى، ئويناق كۆزلىرى ۋە مەپتۇن قىلغۇچى بۇرۇتى بىلەن ئۇنى بويسۇندۇردى.

ئۇ چېركاۋنىڭ ئىچىدە، يەنى خۇدانىڭ ھۇزۇرىدا تۇرۇپ ئۆزىنى بەكمۇ تەنھا ۋە ئاجىز ھېس قىلاتتى. ئىبادەت قىلالمىدى. پۈتۈن پىكىر ـ خىيالى دولۇۋاردىلا ئىدى. شۇڭا، قېشىدىن ھازىرلا كەتكەن دولۇۋارنى قاتتىق سېغىنىشقا باشلىدى. لېكىن، يەنە خۇددى سەكراتتىكى ئادەمدەك جان تالىشىپمۇ باقتى. ئۆزىنى قوغداشقا تىرىشىپ خۇدادىن مەدەت تىلىدى. ئۇ ھېچقاچان تاپتىن چىقمىغان بولغاچقا، چۈشكۈنلىشىپ كەتكەندىن كۆرە ئۆلۈپ تۈگىشىشنى ئارزۇ قىلاتتى، تىنماي ناله قىلاتتى، خۇداغا يالۋۇراتتى. لېكىن، قۇلاقلىرى بولسا گىئورگىنىڭ بارغانسېرى يىراقلىشىپ كېتىۋاتقان ئاياغ تىۋىشىدا ئىدى.

ئۇ ھەممە تىرىشچانلىقلىرىنىڭ بەربات بولغانلىقىنى چۈشەندى. ئەمدى جان تالاشقانىنىڭمۇ پايدىسى يوق ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇ تەن بەرمەيتتى. نېرۋىلىرى جەددىي ھالەتتە ئىدى. بۇنداق ئەھۋالدا ئاياللارنىڭ پۇت ـ قولى تارتىشىدۇ، يىقىلىپ چۈشىدۇ، ناله قىلىدۇ، خۇددىي خانىمۇ جالاقلاپ تىتىرەپ كەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ يىقىلىپ چۈشۈشكە تاس ـ تاس قېلىۋاتقىنىنى سېزىپ چىرقىرىۋەتتى.

شۇ ئان بىر كىشى ئۇنىڭ يېنىغا يېقىنلاپ كەلدى. خۇددىي خانىم بۇرىلىپ قاراپ بىر پوپنى كۆردى ـ دە، دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ پوپقا قاراپ يۈگۈردى. ئالىقانلىرىنى جۈپلەپ تۇرۇپ پوپقا يالۋۇردى:

ـــ ئاھ ! مېنى قۇتۇلدۇرۇڭ. مېنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىڭ !

پوپ چۆچۈپ توختاپ سورىدى:

ـــ نېمە بولدى، خانىم؟

ـــ مېنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن، ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن، ئەگەر سىز ياردەم قىلمىسىڭىز مەن تۈگىشىمەن.

پوپ ئۇنىڭغا قاراپ، سارالىق ئايالمۇ نېمە بۇ؟ دەپ ئويلىدى. ئاندىن:

ـــ سىزگە قانداق خىزمەتتە بولسام بولىدۇ؟ ـــ دېدى.

بۇ پوپ ياش تۇرۇپلا سەمرىشكە باشلىغان، ئېگىز بوي، سېمىز يۈزىدىكى گۆشلەر پەسكە سەل ساڭگىلىغان، پاكىز قىرىلغان ئېچەكلىرى كۆكسىپ تۇراتتى. ئۆزى مۇلايىم ئىدى. شەھەرلەردە ياكى بايلار تولىراق ئولتۇراقلاشقان رايونلاردا ئىشلەپ كېلىۋاتقان بولغاچقا، ھاللىق ئادەملەر بىلەن مۇئامىلە قىلىپ كۆنگەنىدى.

ـــ مېنىڭ توۋا ـ ئىستىغپارىمنى تىڭشىغان بولسىڭىز، ـــ دېدى خۇددىي خانىم، ـــ مەن قانداق قىلاي؟ ماڭا يول كۆرسىتىڭ، ماڭا ياردەم قىلىڭ!

ـــ مەن شەنبە كۈنى سائەت ئالتىگىچە توۋا ـ ئىستىغپار تىڭشايمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى پوپ.

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن

خۇدىر خانىم دەرھال ئۇنىڭ بىلىكىگە ئېسىلدى:

ــ ياق، ياق، بولمايدۇ ! ھازىرلا تىڭشاڭ، دەل ھازىر ! ھازىر تىڭشىمىسىڭىز زادى بولمايدۇ، بۇ مۇشۇ يەردىلا، مۇشۇ چېركاۋنىڭ ئىچىدە مېنى ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ.

ــ كىم سىزنى ساقلاۋاتىدۇ؟

ــ بىر ئەر كىشى... ئۇ مېنى تۇغەشتۇرمەكچى.. ئەگەر مېنى سىز قۇتۇلدۇرمىسىڭىز، ئۇ ئالداپ كېتىدۇ... مەن ھازىر ئۇنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلالمايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدىم... مەن بەك ئاجىز... بەكمۇ زەئىپمەن...

خۇدىر خانىم سۆزلەۋېتىپلا ئۇنىڭ ئايىغىدا تىزلاندى ـ دە، يىغلاپ تاشلىدى:

ــ ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن ! خۇدا ھەققى مېنى قۇتۇلدۇرۇڭ!

خۇدىر خانىم گويا پوپنىڭ قېچىپ كېتىشىدىن قورقاندەك ئۇنىڭ پېشىگە چىڭ ئېسىلۋالدى. پوپ ھودۇقۇپ، بۇ ئايالنىڭ ئايىغىدا تىزلىنىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ تۇرغان بىرەر يامان كۆز ياكى ئىبادەت قىلغۇچىلار بارمىكىن، دەپ ئەتراپقا ئەلەڭلەپ قارىدى.

بۇ ئايالدىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىغا ئاخىر كۆزى يەتتى بولغاي:

ــ ئورنىڭىزدىن تۇرۇڭ، تەلىيىڭىزگە ئىستىغپارخانىنىڭ ئاچقۇچى مەندە قاپتۇ، ــ دېدى ـ دە، يېنىنى ئاختۇرۇپ بىر باغلام ئاچقۇچنى ئالدى. ئارىسىدىن بىر تالنى ئايرىپ تۇتۇپ بىر قاتار ياغاچ ئۆيلەر تەرەپكە قاراپ ماڭدى. بۇ ئۆيلەر ئەمەلىيەتتە روھىي ئەخلەتخانا بولۇپ، چوقۇنغۇچىلار ئۆزلىرىنىڭ ھەر خىل گۇناھلىرىنى مۇشۇ يەرگە تۆكۈشەتتى.

پوپ ئوتتۇرىدىكى بىر ئىشىكنى ئېچىپ كىردى. خۇدىر خانىم ئۆيگە كىرىپلا ئالماق ـ تالماق تىزلاندى. جىددىيلەشكەن، ھاياجانلانغان، شۇنداقلا چەكسىز ئۈمىدلەنگەن ھالدا سۆزلەپ كەتتى:

ــ ئاھ خۇدا، مېنى كەچۈرگەيسەن، مەن بىر گۇناھكارمەن...

دولوژار مۇناجاتچىلار سۇپىسىنى بىر چۆرگۈلەپ چىققاندىن كېيىن زالىنىڭ سول تەرىپى بىلەن ئىشىككە قاراپ ماڭدى، ئىشىكتىن چىقماي تۇرۇپلا ھېلىقى تاقىر باش، خام سېمىز ئەپەندىنى ئۇچراتتى. بۇ ئادەم بايىقىدەكلا لەلەڭشىپ يۈرەتتى. «بۇ نېمە قىلىپ يۈرگەن ئادەمدۇ؟» دەپ ئويلاپ قالدى دولوژار.

بۇ ئەپەندىمۇ قەدىمىنى ئاستىلىتىپ خۇددى گەپلەشكۈسى كەلگەندەك دولوژارغا قارىدى ۋە دولوژارنىڭ يېنىغا كەلگەندە ئەدەپ بىلەن سورىدى:

— ئەپەندى كەچۈرۈڭ. مالال كەلمىسە ماڭا بۇ چېركاۋنىڭ قايسى دەۋرده بىنا بولغان قۇرۇلۇش ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرسىڭىز چۇ؟

— بۇنى مەنمۇ بىلمەيدىكەنمەن. بەلكى بۇنىڭ ياسالغىنىغا يىگىرمە، ئوتتۇز يىل بولغاندۇ، مېنىڭمۇ بۇ يەرگە تۇنجى كېلىشىم.

— مېنىڭمۇ تۇنجى كېلىشىم ئىدى. ئىلگىرى بۇ چېركاۋنى پەقەتلا زىيارەت قىلىپ باقمىغان، — ئۇنىڭ سۆزى مۇخبىرنى قىزىقتۇرۇپ قويدى.

— سىز ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىپ تەتقىق قىلىپ يۈرىسىزغۇ دەيمەن، — دەپ سورىدى دولوژار.

— ئەپەندى، مەن چېركاۋنى زىيارەت قىلمىدىم. رەپىقەمنى ساقلاپ تۇرىمەن. بىز مۇشۇ يەردە ئۇچراشماقچى بولۇپ كېلىشكەن، ئەمما مۇشۇ چاغقىچە كەلمەيۋاتىدۇ، — دېدى خام سېمىز ئەپەندى ھەمده قوشۇپ قويدى، — تالا بەك ئىسسىق ئىكەن.

دولوژار ئۇنىڭغا سەپسېلىپ قارىدى. تۇرقىدىن ئۇنىڭ ياۋاش ئادەم ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. دولوژار نېمىشقىدۇر بۇ كىشىنى فرانسىسكىغا ئوخشاتتى.

ئۇيغۇر كتاب توربكتى www.uyghurkitap.com

— سىز چەتتىن كەلدىڭىزمۇ؟

— ھەئە، مەن رېنىمبس[1]لىق ئەپەندى سىزچۇ؟ سىز بۇ چېركاۋغا قىزىقىپ قېلىپ كىردىڭىزمۇ؟

— ياق، مەنمۇ بىر خانىمنى كۈتۈۋاتىمەن.

مۇخبىر شۇنداق دېدى ـ دە، مىيىقىدا كۈلدى، ئۇنىڭغا بىر تەزىم قىلىۋېتىپ كېتىپ قالدى.

ئۇ ئىشىكنىڭ يېنىغا كەلگەندە ھېلىقى نامرات ئايالنىڭ يەنىلا ئىبادەت قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ «ئۆزىنى پۈتۈنلەي تەڭرىگە ئاتىغان نەرسىگە ئوخشايدۇ بۇ!» دەپ ئويلىدى. ئۇنىڭدا بايىقى تەسىرلىنىش، ئىچ ئاغرىتىشلىرىدىن ئەسەرمۇ قالمىغانىدى. بۇ ئايالنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ خۇددىپر خانىمنى تېپىش ئۈچۈن زالنىڭ كەينى تەرىپىگە قاراپ ماڭدى. يىراقتىنلا بايا خېنىم تۇرغان يەردە ھېچكىم يوقلۇقىنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. «تۇۋرۇكلەرنى تونۇيالماي قالغان ئوخشايمەن» دەپ ئويلاپ، ئەڭ ئاخىرقى تۇۋرۇكنىڭ تۇۋىگىچە بېرىپ، ئاندىن كەينىگە يېنىپ كەلدى. ئەجەبا ئۇ كېتىپ قالغانمىدۇ؟

دولۇۋار ھەيران بولدى ھەم ئاچچىقى كەلدى. چېركاۋنىڭ ئىچىنى ئاختۇرۇپ چىقتى. خانىم ھېچ يەردە كۆرۈنمەيتتى. شۇنىڭ بىلەن بايا خانىم ئولتۇرغان ئورۇندۇقىغا كېلىپ «بەلكى خانىم مېنى ئىزدەپ كېلىپ قالار» دېگەن ئۈمىد بىلەن كۈتۈپ ئولتۇردى.

ئۇزاق ئۆتمەي قۇلىقىغا گۈدۈڭ ـ گۈدۈڭ ئاۋاز كىرىپ قالدى. بايا بۇ ئەتراپتا ھېچكىم كۆرۈنمەيتتى. نەدىن چىقىۋاتقان ئاۋازدۇ بۇ؟

دولۇۋار ئورنىدىن تۇرۇپ ئىزدەپ ماڭدى، شۇنىڭدىلا ئۇ چەتتىكى ئىستىغپارخانىلارنى كۆرۈپ قالدى. بىر ئىشىكنىڭ بوسۇغىسىدىن كۆڭلەكنىڭ پېشى چىقىپ قالغانىدى. دولۇۋار يېقىن

[1] رېنىمبس — فىرانسىيەنىڭ غەربىي تەرىپىدىكى بىر شەھەر، پارىژغا ئۇچ يۈز ئاتمىش كىلومېتىر كېلىدۇ.

كېلىپ زەن سېلىپ قاراپ بۇ ئۆيدىكى ئايالىنىڭ خۇددىي خانىم ئىكەنلىكىنى تونۇدى. ھەي ئۇ توۋا قىلىۋېتىپتىكەن ـ دەي...

دولۇۋارنىڭ ئۇنى يەلكىسىدىن تارتىپ قۇتىغا ئوخشاش بۇ ھۇجرىدىن سۆرەپ چىققۇسى كېلىپ كەتتى. لېكىن يەنە: «تۇفى، بۇگۈن نۆۋەت پوپنىڭ بولۇپ قاپتۇ، ئەتە نۆۋەت يەنە ماڭا كېلىدۇغۇ» دەپ ئويلاپ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. ئىستىغپارخانىنىڭ ئالدىدىكى ئۇزۇن ئورۇندۇققا ئولتۇرۇپ خانىمنى كۈتۈشكە باشلىدى. بۇ ئىشلارنى ئويلاپ سوغۇق كۈلۈپ قويدى.

ئۇ خېلى ئۇزاق ساقلىدى. خۇددىي خانىم ئاخىر ئورنىدىن تۇردى. دولۇۋارنى كۆرۈپلا ئۇدۇل ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى. چىرايىدىن مۇز يېغىپ تۇراتتى.

ـــ ئەپەندى، ـــ دېدى ئۇ جىددىي قىياپەتتە، ـــ ماڭا ئەمدى چاپلىشىۋالماسلىقىڭىزنى ئۆتۈنىمەن. بولدى، مېنىڭ كەينىمدىن ماڭماڭ. بۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭ ئۆيۈمگە ھەرگىز يالغۇز كەلگۈچى بولماڭ. مەن سىزنى زادىلا كۈتەلمەيمەن. خەير!

خانىم شۇلارنى دەپ بولۇپلا كېتىپ قالدى. دولۇۋار ئۇنىڭ بىلەن تالىشىپ تۇرمىدى، چۈنكى بۇنداق ئىشلاردا ئالدىراڭغۇلۇق قىلىشنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىنى ئۇ بىلەتتى. پوپمۇ گاڭگىرىغان ھالەتتە چىقىپ كەلدى. دولۇۋار بېرىپ ئۇنىڭ ئالدىنى توستى ـ دە، كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراپ تۇرۇپ:

ـــ ئەگەر ئۆچىڭىزدا ئايالىڭىزدەك مۇنۇ ئۇزۇن تون بولمىغان بولسا، يىرگىنچلىك يۈزىڭىزگە كېلىشتۇرۇپ ئىككى كاچات سالغان بولاتتىم، ـــ دېدى ۋە ئاللىقانداق بىر ئاھاڭغا ئىسقىرتقىنىچە چېركاۋدىن قايتىپ چىقتى.

خام سېمىز ئەپەندى شىلەپىسىنى بېشىغا كىيىۋالغان بولۇپ، ئىشىك ئالدىدا قوللىرىنى ئارقىغا قىلىپ كوچىغا قاراپ تۇراتتى. ئەپتىدىن تاقەتسىزلىنىۋاتقاندەك قىلاتتى. يېنىدىن ئۆتكەندە دولۇۋار ئۇنىڭ بىلەن سالاملىشىپ قويدى.

باشقا ئىش بولمىغاچقا، دولۇۋار گېزىتخانىغا كەلدى.

ئىشكتىن كىرىپلا خىزمەتچىلەرنىڭ ھودۇقىدىن چىرايلىرىدىن بىر ئىش بولغانلىقىنى پەملەپ ئۇدۇل غوجايىنىنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى.

خۇددىپر بوۋاي ئالدىراش ھالدا بىر ماقالىنى ئاغزاكى ئېيتىپ بېرىۋاتاتتى. ئارىلىقتا قېشىدىكى مۇخبىرلارغا ۋەزىپە تاپشۇراتتى. بوئالوناغا بىرنېمىلەرنى جېكىلەيتتى، كونۇپرتلارنى يىرتىپ ئالاقىلەرنى كۆرەتتى. ئۇ دولۇۋارنى كۆرۈپلا خۇش بولۇپ:

— كىمنىڭ گېپىنى قىلسا شۇ كېلىدۇ، دېگەندەك، مانا، چىرايلىق دوستۇممۇ كەلدى! — دېدى، ئاندىن شاپىدە گېپىنى توختىتىۋالدى ـ دە، ئوڭايسىزلىنىپ ئەپۇ سورىغاندەك قوشۇپ قويدى، — سىزنى بۇنداق دېگىنىمدىن رەنجىمەڭ. بۇ ئىشلار مېنى قاپاق قىلىۋەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە خوتۇنۇممۇ، قىزلىرىممۇ ئەتىدىن كەچكىچە «چىرايلىق دوستۇم ئۇنداق، چىرايلىق دوستۇم بۇنداق» دەۋەرگەچكە قۇلىقىمغا سىڭىپ قاپتۇ. شۇڭا، ئاغزىمدىن چىقىپ كېتىپ قالدى. بۇنىڭغا خاپا بولماسسىز؟

— ياق، بۇ لەقەمگە زادىلا ئاچچىقىم كەلمەيدۇ.

— باركاللا، ئۇنداقتا مەنمۇ ھەممىگە ئوخشاش سىزنى «چىرايلىق دوستۇم» دەۋېرەي. ھە، قارىڭ بىزدە ھازىر ناھايىتى چوڭ بىر ۋەقە يۈز بەردى. ئىچكى ئىشلار كابىنېتى ئۇچ يۈز ئىككىگە قارشى ئۇچ يۈز ئون ئاۋاز بىلەن ئاغدۇرۇۋېتىلدى. ئەمدى دەم ئېلىشلىرىمىز كەينىگە سۈرۈلىدىغان بولدى. قاچانغىچە سۈرۈلىدۇ، بۇنىڭغا بىرنېمە دەپ بولمايدۇ. بۈگۈن 28 ـ ئىيۇل، ئىسپانىيە ماراكەش مەسلىسىدە نارازى بوپتۇ. دولان دېلىنى ۋە ئۇنىڭ گۇرۇھى شۇ سەۋەبتىن گۇم بولدى. نۆۋەتتىكى ۋەزىيەت ناھايىتى قالايمىقان. مالوۋ بۈيرۇق بويىچە يېڭى كابىنېت تەشكىل قىلدى. ئۇ گېنېرال بورىن دارىكىتتىنى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىقىغا، بىزنىڭ دوستىمىز لالىج مادىئونى تاشقى

ئىشلار مىنىستىرلىقىغا تەيىنلەپتۇ. ئۆزى ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى بولۇپ تۇرۇۋېرىدىكەن، قوشۇمچە دۆلەت ئىشلىرى مىنىستىرلىقىنى ئۈستىگە ئاپتۇ. بىزنىڭ گېزىتىمىز ئەمدى يېرىم ھۆكۈمەت خاراكتېرلىك گېزىت بولۇپ قالىدىغان بولدى، مەن ھازىر باش ماقالە يېزىۋاتىمەن، بۇنىڭدا ئاساسەن پوزىتسىيە بىلدۈرىمىز ھەمدە مىنىستىرلارغا ئانچە ـ مۇنچە يول كۆرسىتىمىز. بىز ئەلۋەتتە ئۇلارنىڭ ماڭماقچى بولۇۋاتقان يولىنى نەزەردە تۇتىمىز ـ دە، ـــ دېدى خۇددىر كۈلۈپ. ماراكەش مەسىلىسى ھەققىدە ماڭا ئىنتايىن قىزىقارلىق بىر ماقالە كېرەك. بۇ ۋەزىيەتكە ماس كېلىدىغان ئوبزور، ئۇنۇملۈك ھەمدە كىشىلەر قىزىقىپ ئوقۇغۇدەك خاتىرە بولسىمۇ بولىدۇ. بۇ ھەقتە مەن ئارتۇقچە بىرنېمە دەپ بېرەلمەيمەن. سىز مۇشۇ ماقالىنى ئۈستىڭىزگە ئالسىڭىز.

ـــ سىزگە كېرەكلىك نەرسە مېنىڭدە بار، ـــ دېدى دولۇۋار سەل ئويلىۋالغاندىن كېيىن، ـــ ئېلىمىزنىڭ ئافرىقىدىكى مۇستەملىكىلىرىنىڭ ئەھۋالى مۇنداق: سولدا تۇنىس، ئوتتۇرىدا ئالجىرىيە بار، ماراكەش بولسا ئوڭ تەرەپتە. شۇڭا، مەن سىزگە بۇ بىپايان كەڭ زېمىندا ياشاۋاتقان ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ تارىخى، ماراكەش چېگرا سىدىن باشلاپ تا فېيجىر بوستانلىرىغىچە بولغان جايلارغا قىلغان سایاھەت جەريانىدا كۆرگەن ـ ئاڭلىغانلار بايان قىلىنغان بىر ماقالە تەييارلاپ بېرەي، بۇ يەرلەرگە بىرەر ياۋروپالىقنىڭ ئايىغى تەگمىگەن بولسىمۇ، ھازىرقى تالاش ـ تارتىشنىڭ مەنبەسى بولۇپ قېلىۋاتىدۇ. سىزچە مۇشۇنداق ماقالە بولسا بولارمۇ؟

خۇددىر بوۋاي خۇشال بولۇپ كەتتى:

ـــ يارايدۇ، يارايدۇ، تېمىسىچۇ؟

ـــ تۇنىستىن تانگېر[1]غىچە

---

① تانگېر ـــ ماراكەشتىكى بىر پورتنىڭ نامى.

www.uyghurkitap.com

— بولىدىكەن.

دولۇار تۇپلەكلىك «فىرانسىيە تۇرمۇشى»نى ئاختۇرۇپ ئۆزدىنىڭ «بىر ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى» دېگەن بىرىنچى ماقالىسىنى تېپىپ چىقتى. بۇ ماقالە تېمىسى ئۆزگەرتىلىپ ئاز — تولا ئىشلەپ چىقىلسىلا تەلەپكە ئۇيغۇن بولاتتى. چۈنكى، ماقالىدە ئۇ مۇستەملىكىلەر سىياسىتى توغرىسىدا توختالغان. ئالجىرىيەلىكلەرنىڭ ئۆرپ — ئادەتلىرىنىمۇ تونۇشتۇرغان.

بىر — ئىككى ئابزاستا ئۇران① دىكى سەپەر خاتىرىسىمۇ بار ئىدى. ماقالە قىرىق بەش مىنۇتتىلا تەييار بولدى. ئىشلەنگەندىن كېيىنكى ماقالە ۋەزىيەتكە بەكمۇ ماسلاشقان، يېڭى ئىچكى كابىنېتنى ماختاپ كۆككە كۆتۈرگەنىدى.

غوجايىن كۆرۈپ چىقىپ ئاغزى — ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ كەتتى:

— بەللى، ناھايىتى ياخشى بوپتۇ... قالتىس ئىشلەپسىز، سىز ھەقىقەتەن ئاز ئۇچرايدىغان ئىقتىدارلىق خادىم جۇمۇ. سىزنى تەبرىكلەيمەن.

دولۇار ئۆيگە قايتتى. 3 — چېركاۋدا بۇرنىغا يېگەن بولسىمۇ، بۇگۈنكى نەتىجىلىرىدىن قانائەت ھاسىل قىلدى. ئىشلىرىم جايىدا بولۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلىدى.

ئۆيدە تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈپ ئولتۇرغان ئايالى ئۇنى كۆرۈپلا:

— سىز لالىجىنىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى بولغانلىقىنى ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئاڭلىدىم. مەن بايا ئالجىرىيە توغرىسىدا بىر ماقالە يېزىپ مۇشۇ ئىش توغرۇلۇق توختالدىم.

— قانداق ماقالە يازدىڭىز؟

---

① ئۇران — ئالجىرىيەنىڭ غەربىي قىسمىدىكى بىر ئۆلكە.

— قانداق ماقاله بولاتتى؟ ئىككىمىز بىللە يازغان «بىر ئافرىقا ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئەسلىمىسى» دېگەن تۇنجى ماقالىنى ۋەزىيەتكە ماسلاشتۇرۇش ئۈچۈن قايتىدىن ئىشلەپ چىقتىم.

ئايالى كۈلۈپ كېتىپ:

— ھە. بوپتۇ، بۇمۇ بولغىنى، — دېدى. بىردەم ئويلانغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ پىكرىنى ئېيتتى، — مەنمۇ شۇنداق ئويلاپ يۈرەتتىم. ئۇنى داۋاملىق يېزىش لازىم ئىدى. ئەمما، سىز... يېرىم يولدا توختىۋالدىڭىز. بىز ھازىر بولسىمۇ ۋەزىيەتكە ماسلاشتۇرۇپ مۇشۇنداق ماقالىدىن بىرقانچىنى يېزىپ چىقايلى.

— تۇغرا ئېيتىسىز، — دېدى دولۇۋار شورپا ئىچكەچ، — شۇنداق قىلايلى. ھازىر بىزگە ھېچقانداق پۈتلىكاشاڭ يوق، فرانسىكى دېگەن خۇمسىمۇ ئۆلۈپ تۈگىدى.

مادىرىنا ئۆڭۈپ قاينىاپ كەتتى:

— بۇ چاقچىقىڭىز بەكمۇ ئېشىپ كەتتى. تەكرارلىنىۋەردى. ئەمدى بولدى قىلىڭ!

دولۇۋار تازا يېغىرىغا تېگىدىغان سۆزلەر بىلەن دەككە بېرىشكە تەمشىلىۋاتقاندا خىزمەتكار بىر تېلېگراممىنى ئەكىرىپ بەردى. ئۇنىڭدا: «مەن بايا ئالجىپتىمەن. كەچۈرۈڭ. ئەتە چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتە مىنسور باغچىسىغا بېرىڭ» دېيىلگەنۇ ئىمزا قويۇلمىغانىدى.

دولۇۋار بۇنى كىم يازغانلىقىنى چۈشىنىپ خۇش بولۇپ كەتتى. كۆك باغاقچىنى يانچۇقىغا سېلىپ تۇرۇپ ئايالىغا:

— سۆيۈملۈكۈم، ئەمدى ئۇنداق گەپنى قىلماي. بۇ ئىش راست قاملاشمىدى، — دېدى ـ ده، غىزاسىنى يەۋەردى.

ئۇ تاماق يەۋېتىپ تېلېگراممىدىكى «مەن بايا ئالجىپتىمەن، كەچۈرۈڭ، ئەتە سائەت تۆتتە مىنسور باغچىسىغا بېرىڭ» دېگەن سۆزلەرنى كۆڭلىدىن بىرمۇبىر ئۆتكۈزدى. دېمەك، ئۇ تەسلىم بوپتۇ ـ ده ! بۇ «مەن تەسلىم بولدۇم، مەن سىزنىڭ، سىز قەيەردە، قاچان دېسىڭىز مەن شۇ يەرگە، شۇ ۋاقىتتا تەيىار

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

بولمەن» دېگەنلىك بولماي نېمە؟

دولۇۋارنىڭ ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپ كۈلۈپ كەتتى.

— نېمە بولدىڭىز؟

— ھېچ نەرسە. بايا ئۇچرىشىپ قالغان بىر پوپ يادىمغا كېلىپ قالدى. ئۇنىڭ تۇرقىنى بىر دېمەڭ!

دولۇۋار ئەتىسى باغچىغا دەل ۋاقتىدا يېتىپ كەلدى. ئورۇندۇقلارنى ئىسسىقتىن قاچقان كىشىلەر ۋە بالا باققۇچىلار ئىگىلەپ بولغانىدى. بالا باققۇچى ئاياللار مۇگدەپ ئولتۇرۇشاتتى. بالىلار بولسا يولدىكى قۇم ـ توپىنىڭ ئۈستىدە دومىلاپ ئويناشۋاتاتتى.

باغچىنىڭ ئىچىدە بىر خارابلىك بار بولۇپ، ئۇ يەردە ئېرىق بار ئىدى. دولۇۋار خۇددىي خانىمنى شۇ يەردىن تاپتى. ئۇ پەرىشانلىق بىلەن تۇڭرۇكلەر چوقچىيىپ تۇرغان مەيدانىنى چۆرگۈلەپ يۈرەتتى.

دولۇۋار ئۇنىڭ بىلەن سالاملاشتى. ئۇ دەرھال:

— بۇ باغچىدا ئادەم بەك كۆپ ئىكەن! — دېدى.

دولۇۋار دەررۇ پۈرسەتتىن پايدىلاندى:

— راست دەيسىز. ئۇنداق بولسا باشقا يەرگە بارايلى، بولامدۇ؟

— نەگىمۇ بارارمىز؟

— نەگە بارساق مەيلى، پەيتونغا چۈشۈڭالسىقمۇ بولىدۇ. ئۆزىڭىز تەرەپتىكى پەردىنى چۈشۈڭالسىڭىزلا سىزنى ھېچكىم كۆرمەيدۇ.

— مەيلى، شۇنداق قىلايلى، بۇ يەردە مەن قورقىدىكەنمەن.

— ئۇنداق بولسا سىز بەش مىنۇتتىن كېيىن شەھەر سىرتىغا چىقىدىغان چوڭ يولنىڭ ئاغزىدىكى دەرۋازا تۇۋىگە بېرىڭ، مەن بېرىپ پەيتون تېپىپ كېلەي، — دېدى دولۇۋار ھەمدە ئۇچقاندەك كېتىپ قالدى.

ئۇزاق ئۆتمەي ئۇلار قايتا ئۇچراشقاندا خۇددىي خانىم ئالدىن بىلەن ئۆزى تەرەپتىكى دېرىزىنى ھىم ياپتى. ئاندىن سورىدى:

— سىز پەيتونچىغا نەگە بارىمىز دەپ ئېيتتىڭىز؟

— ھېچ نەرسە بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن. ئۇ نەگە بېرىشىنى ئۆزى بىلىدۇ.

دولوۋار ئاللىقاچان پەيتونچىغا ئىستانبۇل كوچىسىدىكى ئۆيىنىڭ ئادرېسىنى ئېيتىپ بەرگەنىدى.

خۇددىي خانىم گەپ باشلىدى:

— سىز مېنى قانچىلىك ئازابتا قويۇۋاتقانلىقىڭىزنى بىلەمسىز؟ مەن سىزنىڭ دەردىڭىزدە تۈگىشىپ كېتىۋاتىمەن. تۇنۇگۈن چېركاۋدا مەن ياخشى قىلمىدىم، مەن سىز بىلەن بىللە بولۇشتىن قورقۇپلا مەيلى نېمە بولسام بولاي، قېچىپ قۇتۇلاي، دەپ ئويلىدىم، مېنى ئەپۇ قىلدىڭىزمۇ؟

— ئەلۋەتتە، ئەلۋەتتە، — دېدى دولوۋار ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ تۇرۇپ، — مەن سىزنى شۇنداق ياخشى كۆرۈپ تۇرۇقلۇق ئەپۇ قىلمامدىمەن؟

خانىم دولوۋارغا يالۋۇرغاندەك قارىدى.

— سۆزۈمگە قۇلاق سېلىڭ. سىز مېنى چوقۇم ھۆرمەت قىلمىشقا سۆز بېرىڭ... ھەرگىز... ھەرگىز... ئۇنداق بولمىسا سىز بىلەن قايتا كۆرۈشمەيمەن.

دولوۋار جاۋاب بېرىشكە ئالدىرىمىدى. بۇرۇتلىرىنىڭ تېگىدە ئاياللارنى ئەس ـ ھوشىدىن يوقىتىدىغان كۈلكە پەيدا بولدى.

— مەن سىزنىڭ قۇلىڭىز، ھەممە ئىش سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزدا، — دېدى ئۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن خانىم دولوۋارغا دەرد تۆكۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ مادىرىنا بىلەن توي قىلغانلىق خەۋىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ ئۇشتۇمتۇت ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلگەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى. ئۇ شۇنچىلىك تەپسىلىي سۆزلىدىكى، ھەتتا ۋاقتى، ئەينى ۋاقىتتىكى خىياللىرى ۋەھاكازالارنىڭ تەپسىلاتلىرىنىمۇ قالدۇرمىدى.

ئۇ بىردىنلا ئاغزىنى يۇمدى. چۈنكى، پەيتون توختىغانىدى.

ئۇيغۇر كتاب توربكىسى www.uyghurkitap.com

دولۇۋار پەيتوننىڭ ئىشىكىنى ئاچتى.

— بىز نەگە كېلىپ قالدۇق؟ — دەپ سورىدى خانىم.

— بۇ مېنىڭ ئۆيۈم. ئىلگىرى بويىتاق ۋاقتىمدا مۇشۇ يەردە تۇرغان. ئىككىمىزنىڭ ئۇچرىشىشى ئۇچۇن ئۇنى يەنە ئىجارىگە ئالدىم... نەچچە كۇنلۇكلا ئىجارىگە ئالدىم.

خۇددىر خانىم ئۇنىڭ بىلەن خالىي يەردە بىللە بولۇشنى ئويلاپ قورقۇپ كەتتى.

— ياق. ياق مەن خالىمايمەن، — دەپ پىچىرلىغىنىچە پەيتوننىڭ يۆلەنچۇكىگە ئېسىلىۋېلىپ چۇشكىلى ئۇنىمىدى.

— مەن سىزنى چوقۇم هۆرمەتلەيدىغانلىقىم توغرىسىدا قەسەم ئىچىپ بېرىمەن، — دېدى دولۇۋار كەسكىنلىك بىلەن، — تېز بولۇڭ، قاراڭا، خەقلەر بىزگە قاراۋاتىدۇ. تېز بولمىساق هازىرلا چۆرىمىزگە ئادەم يىغىلىدۇ. چاپسان چۇشۇڭ!... تېز بولۇڭ... تېز بولۇڭ دەيمەن!...

دولۇۋار ئالدىراشلىق بىلەن «مەن سىزنى چوقۇم هۆرمەتلەيمەن، بولدى، قەسەم ئىچىپ بېرەي» دېگەن سۆزنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلىدى.

دەرۋەقە، بىر مەيخانا غوجايىنى دۇكىنىنىڭ ئالدىدا ئۇلارغا قىزىقسىپ قاراپ تۇراتتى. خۇددىر خانىم بۇنى كۆرۈپ هودۇققان هالدا پەيتوندىن چۇشتى ـ دە، بىنانىڭ ئىشىكىگە يۇگۇردى.

ئۇ پەلەمپەيدىن چىقىشقا تەمشىلىۋىدى، دولۇۋار:

— ئۆي بىرىنچى قەۋەتتە، — دەپ ئۇنى بىلىكىدىن تۇتتى - دە، ئىتتىرىپ ئۆيگە كىرگۇزۇۋەتتى.

دولۇۋار ئىشىكنى يېپىپ بولۇپلا ئېتىلىپ بېرىپ ئۇنى قۇچاقلىۋالدى. خانىم قارشىلىق كۆرسىتىپ يۇلقۇناتتى. دېمى سىقىلىپ «ئاه خۇدا!... ئاه خۇدا!...» دەيتتى.

دولۇۋار ئۇنىڭ بويۇنلىرىغا، كۆزلىرىگە، لەۋلىرىگە شىددەت بىلەن سۆيۈپ پۈتۈن بەدىنىنى قاتتىق مىجىپ سىلاشقا باشلىدى، خانىم ئۇنىڭ قۇچىقىدىن چىقىپ كېتىشكە تىرىشىپ ئۆزىنى

ئۇياق ـ بۇياقتا تاشلايتتى، لېۋىنى ئەپقاچاتتى. لېكىن، ئىختىيارسىز ھالدا يەنە ئۇنىڭ سۆيۈشلىرىگە سۆيۈش بىلەن جاۋاب قايتۇراتتى.

ئۇ بىردىن جىمىدى، قارشىلىقىنى توختاتتى. ئۇنىڭغا بويسۇندى، دولۇژارنى ئىختىيارىغا قويۇۋەتتى. دولۇژار خۇددى قېرى خانىملارنىڭ دېدەكلىرىدەك ئەپچىللىك بىلەن تۇگمىلەرنى يېشىپ ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۇنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ بولدى. شۇنىڭدىلا ئۇ دولۇژارنىڭ قولىدىن ئىچ كۆڭلەكنىى تارتىۋېلىپ يۇزىنى ئېتىۋالدى. ئۇنىڭ ئۇچىسىدا پۇتىدىكى ئايىغىدىن باشقا ھېچقانداق كىيىمى قالمىدى. شۇ ھالەتتە ئايىغى ئاستىغا تاشلانغان كىيىملىرىنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ قالدى.

دولۇژار ئۇنى كۆتۇرۇپ كارىۋاتقا ئېلىپ باردى. خۇددىپر خانىم ئادەتتە قىزلار «مەن سىزگە قەسەم قىلىپ بېرىمەن، مەن تېخى قىز» دەيدىغاندەك، دولۇژارنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى: «سىزگە قەسەم ئىچىپ بېرىمەن... مەن... مەن ھېچقاچان ئاشنا تۇتۇپ باقمىغان، مەن قەسەم ئىچەلەيمەن...»

«بولدى بەس، ئاۋارە بولماڭ، مەن ئۇچۇن بەرىبىر» دەپ ئويلىدى دولۇژار.

www.uyghurkitap.com

بەشىنچى باب

كۈز پەسلىمۇ يېتىپ كەلدى. دولۇۋار ۋە ئۇنىڭ ئايالى ياز بويى پارىژدىن ھېچ يەرگە تەۋرىمىدى. ئۇلار پارلامېنت ئەزالىرى دەم ئالغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ «فىرانسىيە تۇرمۇشى گېزىتى»دە يېڭىدىن تەشكىللەنگەن ئىچكى كابىنېتىنى ماختاپ ئۇچۇرۇۋەتتى.

ماراكەش ۋەزىيىتى جىددىيلىشىپ قالغاچقا، ئۆكتەبىرنىڭ بېشى بولۇشىغا قارىماي يۇقىرى ۋە تۆۋەن پالاتا يىغىلماقچى بولدى. ئەمەلىيەتتە ھېچكىم تانگېرغا قوشۇن ئەۋەتىلىشىگە ئىشەنمەيتتى. دۆلەت كېڭىشى ئاياغلىشىدىغان كۈنى ئاۋام پالاتاسىنىڭ ئاغزىغا مايىل ئەزاسى گىراف لانبېر سالىسون ناھايىتى قىزىقارلىق نۇتۇق سۆزلىدى. ئۇنىڭ سۆزىنى ھەتتا ئوتتۇرىدىكىلەرمۇ قوللىدى. گىراف خۇددى كىشىلەر تام مەش ئۈستىگە ھەمىشە ئىككى دانە لوڭقا قويۇپ قويىدىغىنىغا ئوخشاش، ھازىرقى ئىچكى كابىنېتىمۇ ئوڭ ھەم سولدىكىلەرگە تەڭ يېقىش ئۇچۇن سابىق ئىچكى كابىنېتىنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ تۇنىسنىڭ قارشىسىدىكى تانگېرغا قوشۇن ئەۋەتمەكچى بولۇۋاتىدۇ، دېدى ھەمدە ئۆز ۋاقتىدىكى مەشھۇر بىر ھىندىستان باش ۋالىيسىنى دوراپ گېپىنىڭ توغرىلىقىغا ئۆزىنىڭ بۇرۇتىنى دۆلەت ئىشلىرى زۇڭلىسىنىڭ ساقلىغا دو تىكىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئاخىردا مۇنداق دېدى:

ــ ئەپەندىلەر، راستىنى ئېيتقاندا فىرانسىيەگە نىسبەتەن ئېيتقاندا ئافرىقا ئوتى ناھايىتى كۈچلۈك بىر ئوچاق. بىزگە ھازىر ئۇنى بانكىدىكى پۇلىمىز بىلەن يانداۋۇشقا توغرا كېلىۋاتىدۇ. سىلەر خۇددى سەنئەتكارلاردەك پىكىر قىلىپ

تۇنىستىن ئىبارەت ئىنتايىن قىممەت باھالىق بۇيۇم بىلەن پېشكىنىڭ سول تەرىپىنى زىننەتلىگەنىدىكىلار، مالوۋ ئەپەندى بولسا بۇ ئۆرنەك بويىچە ماراكەشتىن ئىبارەت بۇيۇم بىلەن پېشكىنىڭ ئوڭ تەرىپىنى بېزىمەكچى.

بۇ نۇقتۇق بىر مەھەل داڭ چىقاردى. دولوۋار ئۇنى تېما قىلىپ تۇرۇپ مۇستەملىكە ئالجىرىيە توغرىسىدا ئون پارچە ماقالە يېزىۋەتتى. ئۇ گېزىتخانىغا دەسلەپ كىرگەندە يېزىپ توختاپ قالغان ماقالىلىرىنىڭ ھەممىسىنى تولۇقلاپ يېزىپ چىقتى. ئەسكەر ئەۋەتىلمەيدىغانلىقىغا قاتتىق ئىشەنسىمۇ، ماقالىلىرىدە ئەسكەر ئەۋەتىشىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلىدى. ئىسپانىيەنى فىرانسىيە بىلەن پەقەتمۇ چىقىشالمايدىغان ئەل دەپ قاراپ، زەھەرلىك سۆزلەر بىلەن قاتتىق ھۇجۇم قىلدى. ئۇنىڭ مەقسىتى پايدىلىنىشقا بولىدىغانلىكى ئاساسلار بىلەن خەلقنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى ئۇرغۇتۇش ئىدى.

«فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ ھۆكۈمەت بىلەن قويۇق مۇناسىۋەتتە ئىكەنلىكىنى ھەممە خەلق بىلگەچكە، گېزىتنىڭ ئىناۋىتى قاتتىق كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. بۇ گېزىت سىياسىي خەۋەرلەرنى ھەتتا ئەڭ چوڭ گېزىتلەرنىكىمۇ ئالدىدا ئېلان قىلاتتى. ھەر خىل ئۇسۇللار ئارقىلىق ئۇنىڭ ۋە بۇنىڭ بىلەن يېقىنچىلىقى بار مىنىستىرلارنىڭ مەقسەت ـ مۇددىئالىرىدىن شەپە بېرىپ قويىاتتى. پارىژ ۋە چەت ئۆلكىلەرنىڭ گېزىتلىرى بۇنىڭ خەۋەرلىرىنى ئىشلىتىدىغان بولدى. ماقالىلىرىدىن پايدىلىنىشقا باشلىدى. بۇ گېزىتلەر بۇلاردىن قورقاتتى، شۇنىڭدەك بۇلارنى ھۆرمەت قىلاتتى. ئۇ ئەمدى بىر توپ سىياسىي بېدىكلەر قولىدىكى گۇمانلىق قورال ئەمەس، بەلكى ئىچكى كابىنېتنىڭ جارچىسى بولۇپ قېلىۋاتاتتى. لالىج مادىئو بۇ گېزىتنىڭ جېنى بولسا، دولوۋار كانىيى ئىدى. ئاۋام پالاتاسىنىڭ جىمغۇر، كەم سۆز ئەزاسى خۇددىر بوۋاي بۇ گېزىتنىڭ قۇۋۋىتى ـ شۇملۇققا ئۇستا غوجايىنى ئىدى.

www.uyghurkitap.com

دولوژار ئۇنچىقماي تۇرۇپ كەتتى، بىرھازادىن كېيىن زۇۋانغا كېلىپ:

ــ ئەگەر مېنى ئەتراپىڭىزدىن كېتەلمەيدىغانلاردىن بىرەرىنى تاللا دېسە، مەن فوتلارك دېگەن ھارامتاماقنى تاللىغان بولاتتىم، ئۇنىڭغا نېمە بوپتۇ؟ مەن ئۇنى كۆرمىگىلى سەككىز كۈن بولدىغۇ؟ ــ دېدى.

ــ ئۇ ئاغرىپ قاپتۇ، ــ دېدى مادىرىنا ئۆزىنى تەبىئىي تۇتۇپ، ــ ئۇ خەت ئارقىلىق رېماتىزم كېسىلىنىڭ قوزغىلىپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغانلىقىنى خەۋەر قىپتۇ. ۋاقىت چىقىرىپ يوقلاپ قويىڭىز بولاتتى. ئۇنىڭ سىزنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى بىلمىسىز. ئەگەر بارساڭىز ئۇ خۇش بولۇپ كېتىدۇ.

ــ ماقۇل، چوقۇم بارىمەن.

دولوژار يۇيۇنۇپ ـ تارىنىپ بولۇپ شىلەپىسىنى كىيدى، بىرەر نەرسىنى ئۇنتۇپ قالمىغاندىمەن دەپ ئەتراپىغا كۆز يۈگۈرتۇپ چىقتى. ئاندىن كارىۋاتنىڭ يېنىغا بېرىپ ئايالىنىڭ پېشانىسىغا سۆيۈپ قويدى.

ــ كۆرۈشكۈچە خەير، ئامرىقىم. مەن ئەڭ بالدۇر دېگەندىمۇ سائەت يەتتىدىن كېيىن قايتىپ كېلىمەن.

لالىج مادىئو ئۇنى كۇتۇپ تۇراتتى. پارلامېنت كېچىشى چۈشتىمۇ داۋاملىشىدىغان بولغاچقا، لالىج بۈگۈن تاماقنى سائەت ئوندىلا يېمەكچىدى.

لالىج مادىئو خانىم تاماق ۋاقتىنى ئۆزگەرتكۈسى كەلمىگەچكە ھازىر ئۇستەلدە پەقەت مىنىستىر، دولوژار ۋە مىنىستىرنىڭ شەخسىي كاتىپىلا بار ئىدى. ئۇلار ئورۇن ئالغاندىن كېيىن دولوژار يازىدىغان ماقالىسىنىڭ مۇھىم مەزمۇنىنى ئېيتىپ بەردى. ئاخىرىدا:

ــ ھۆرمەتلىك مىنىستىر ئەپەندى، سىزچە ئۆزگەرتىدىغان يەرلىرى بارمۇ؟ ــ دەپ سورىدى.

— ئۆزگەرتكۈدەك يېرىمۇ يوق دېيەرلىك ئىكەن. لېكىن، دوستۇم، سىز ماراكەش مەسلىسىنى بەك مۇئەييەنلەشتۈرۈۋەتكەندەك تۇرىسىز، ئەسكەر ئەۋەتىش ئۈستىدە توختالغان قىسمدا ئەڭ ياخشىسى زادى مۇشۇنداق قىلىش كېرەك، دەۋېرىڭ. شۇنداقتىمۇ كىشىلەر ئەمەلىيەتتە بۇنداق بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلالىسۇن. ئۆزىڭىزنىڭمۇ بۇنداق بولۇشىغا ئىشەنمەيدىغانلىقەڭىزدىن شەپە بېرىپ قويۇڭ. گەپ ـ سۆزلىرىمىزدىن كىشىلەر بىزنىڭ بۇ تەۋەككۈلچىلىكىنى قىلمايدىغانلىقىمىزنى چۈشەنمەۋالالايدىغان بولسۇن.

— ناھايىتى توغرا دېدىڭىز. ناھايىتى ئوبدان چۈشەندىم. دېگىنىڭىزدەك يازىمەن. ئايالىم سىزدىن مۇشۇ ئىش بىلەن گېنېرال بىلوگېل ئورانغا ئەۋەتىلەمدۇ ـ يوق، دەپ سوراپ بېقىشىمنى ئېيتىۋىدى. بايىقى گەپلىرىڭىزدىن مەن «ئۇنداق بولمايدۇ» دېگەن خۇلاسىنى چىقاردىم. شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، — دەپ جاۋاب بەردى مىنىستىر.

شۇنىڭدىن كېيىن گەپ بۇ قېتىمقى كېڭەشكە كۆچتى. لالىج مادىئو گەپ سېتىشقا باشلىدى. بىرنەچچە سائەتتىن كېيىن ھەمراھلىرىنىڭ ئارىسىدا سۆزلىمەكچى بولغانلىرىنى داستىخان ئۈستىدە دەپ چىقتى. ئۇ ھەدەپ قوللىرىنى شىلتاتتى، بىردەم ۋىلكىنى ئېگىز كۆتۈرسە، بىردەم پىچاقنى ياكى بىر پارچە بولكىنى كۆتۈرۈۋېلىپ تەسەۋۋۇرىدىكى كېڭەش ئەزالىرى ئالدىدا ئۆزىنىڭ ھەم يېقىملىق، ھەم ئۆتكۈر مۇلاھىزىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويياتتى.

چىراي ـ شەكىل جەھەتتىن لالىج خېلى كېلىشكەنلەردىن ھېسابلىناتتى. ئۇ چاچلىرىنى مايلاپ پارقىرىتىپ ئىككى تەرەپكە سىلىق تارىۋالغان بولۇپ، شاپ بۇرۇتىنىڭ ئۇچى خۇددى چايانىڭ قۇيرۇقىدەك دىڭگىيىپ تۇراتتى. بۇ نەرسە ئۇنى سەل مەتۇ چىراي كۆرسىتەتتى. ئۇ ياش تۇرۇپلا ۋاقىتسىز سەمرىشكە باشلىغانلىقتىن، جىلىتكىسىگە تىقىلىپ تۇرغان يوغان قورسىقى

ئۇنى ئاز ـ تولا كالانپايلاشتۇرۇپ قويغاندى.

لالىجاننىڭ شەخسىي كاتىپى ئۇنىڭ گەپ سېتىشلىرىغا كۆنۈك بولغاچقا، بىمالال يەپ ـ ئىچىپ ئولتۇرىۋەردى. ئەمما، دولۇۋار لالىجاقا كەلگەن ئامەتكە ھەسەت قىلاتتى. ئۇنىڭغا ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆچلۈكى كېلەتتى. ئىچىدە: «كۆتۈر قاسقىنىڭنى ھاماقەت! سىياسىي بىلەن ھەپىلىشىدىغان سەندەكلەرنىڭ جىمىسى ھاماقەت» دەپ تىللايتتى.

ئۇ ئۆزىنىڭ تالانتىنى بۇ مىنىستىرنىڭ پو ئېتىپ شەھەر سورايىدىغان پاخپاقلىقى بىلەن سېلىشتۇرۇپ: «ھۇ ئاناڭنى، مېنىڭ ئەگەر يۇز مىڭ فرانكلا پۇلۇم بولسا يۇرتۇم لىئونغا بېرىپ سايلامغا قاتنىشاتتىم. نورماندىلىق قاقباش، ئەما نادان بۇرادەرلىرىمنىڭ ھەممىسىنىڭ بۆكىگە جىگدە سېلىپ ئۆزۈمنىڭ سەنىمىگە دەسسىتەتتىم. ئاندىن بۇرنىنىڭ ئۇچىنىلا كۆرىدىغان بۇنداق نېمىلەر بىلەن تەڭ تۇرۇپ كارامىتىمنى كۆرسىتىپ قويىاتتىم» دەپ ئويلىدى.

لالىج مادىئو ئەپەندى تاكى داستىخانغا قەھۋە كەلتۈرۈلگۈچە ۋاتىلدىدى. ۋاقىتنىڭ بىر يەرگە بېرىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ئالدىراپ ـ تېنەپ پەيتونىنى تەييارلاشنى بۇيرۇدى، ئاندىن مۇخبىرغا قولىنى ئۇزارتىپ سورىدى:

ـــ سىز مېنىڭ سۆزلىرىمنى تەلتۆكۈس چۈشەندىڭىزمۇ؟ قەدىرلىك دوستۇم؟

ـــ تولۇق چۈشەندىم، قەدىرلىك مىنىستىر ئەپەندى. خاتىرجەم بولۇڭ.

دولۇۋار ئالدىرىماي گېزىتخانىغا كەلدى. سائەت تۆتكىچە ئىش بولمىغاچقا، ئولتۇرۇپ ماقالە يېزىشنى پىلانلىدى. ئۇ سائەت تۆتتە ئىستانبۇل كوچىسىغا بېرىپ مالىر خانىم بىلەن كۆرۈشمەكچىدى. ئۇلار بىر ھەپتىدە ئىككى نۆۋەت، يەنى دۈشەنبە ۋە جۈمە كۈنلىرى ئۇچرىشاتتى.

ئۇ تەھرىر بۆلۈمىگە ئەمدىلا كىرىپ ئولتۇرۇشىغا بىر پارچە

پىچەتلەنگەن تېلېگرامىنى ئەكىرىپ بېرىشتى. بۇ خۇددىر خانىمدىن كەلگەن تېلېگرامما بولۇپ، ئۇنىڭغا: «مېنىڭ سىزگە زادى بۇگۈن دېمىسەم بولمايدىغان بىرنەچچە ئېغىز مۇھىم، ناھايىتى مۇھىم گېپىم بار. بەلكى سىزگە چوڭ ياردەم كۆرسىتىشىم مۇمكىن، چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە ئىستانبۇل كوچىسىدا مېنى ساقلاڭ. سىزنىڭ هايات ـ ماماتلىق دوستىڭىز ۋېيگېنىدىن» دەپ يېزىلغانىدى.

بۇنى كۆرۈپلا دولۇۋارنىڭ ئەرۋاهى ئۇچتى. ئىختىيارسىز: «ۋۇ ئاناڭنى، رودۇيايدەك چاپلاشتىغۇ بۇ رەسۋا» دەپ تىللىۋەتتى. قاتتىق ئاچچىقى كەلگەچكە، هېچ ئىش قىلالماي ئاچچىقى بىلەن سىرتقا ماڭدى.

ئالتە هەپتىدىن بېرى دولۇۋار ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتنى ئۈزۈشكە ئۇرۇنۇپ شۇنچە قىلسىمۇ، ئۇ قاتتىق چاپلىشىۋالغاچقا مەقسىتىگە يېتەلمەيۋاتاتتى. خۇددىر خانىم تۇنجى قېتىم بولغان ئىشتىن كېيىن قىلمىشىغا قاتتىق ئۆكۈندى. شۇنىڭدىن كېيىنكى ئۈچ قېتىملىق ئۇچرىشىشتا ئۇ باشتىن ـ ئاخىر دولۇۋارنى تىللاپ ـ قارغاپ چىقتى. بۇ ئەهۋال دولۇۋارنىڭ چىشىنى قېرىشتۇردى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، قېرىشقا باشلىغان ۋە كۈچلۈك كومېدىيەلىك تۈسكە ئىگە بۇ خوتۇندىن زېرىكىپ قالغان دولۇۋار بۇ مۇهەببەت سودىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇش كويىدا ئۇنىڭدىن ئۆزىنى تارتتى. كۈتۈلمىگەندە ئۇ ساراڭلارچە چاپلىشىپ، خۇددى تۇنجۇقۇپ ئۆلمەكچى بولغانلار بوينىغا تاش باغلىۋالغاندەك مۇهەببەت پاتقىقىغا ئۆزى كېلىپ دەسسەشكە باشلىدى. بۇنىڭدىن دولۇۋار ئېرىدى. بۇ ئايالنى بەك رەسۋا قىلماسلىق ئۈچۈن ئىختىيارسىز هالدا ئۇنىڭ قۇچىقىغا قايتىپ كەلدى. لېكىن، بۇ خوتۇن ئۆزىنى پەقەتلا تۇتالمايتتى. ئۇنىڭ قايتىدىن ئويغانغان هەۋىسى، بالادەك نەپسى ئەمدى دولۇۋارغا ئازاب بولدى.

ئۇ دولۇۋارغا كۈندە كۆرۈشۈپ تۇرۇشنى تەلەپ قىلىپ ئۈستى ـ

ئۇستىلەپ تېلېگرامما ئەۋەتتى. بىرلا كۆرۈۋالاي، دەپ ئۇنى كوچا دوقمۇشى، باغچە ياكى ماگىزىنلارغا چاقىراتتى. كۆرۈشكەندىن كېيىن ئۇنىڭ داۋاملىق دەيدىغىنى «سىزنى ياخشى كۆرىمەن، سىزگە چوقۇنىمەن» دېگەن بىرلا گەپ ئىدى. بۇنى تەكرارلاپ زېرىكمەيتتى. خوشلىشىدىغان چاغدا يەنە، «سىزنى بىر كۆرۈش مەن ئۈچۈن بىر بەخت» دەپ قەسەم ئىچىپ كېتەتتى.

ئۇنىڭ بۇ قاتارلىق بولۇپ كېتىشى دولۇۋارنىڭ چۈشىگىمۇ كىرمىگەنىدى. ئۇ دولۇۋارغا يېقىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ يېشىغا پەقەتلا ماس كەلمەيدىغان بالىلارچە قىلىقلارنى قىلاتتى. ئىلگىرى ئۇ تۇرمۇشقا جىددىي قارايدىغان، كۆڭلى پاك ۋە كىرسىز ئايال ئىدى. ھاۋايى ـ ھەۋەس دېگەننىڭ نېمىلىكىنى بىلمەيتتى. خاتىرجەملىكنى ياخشى كۆرىدىغان بۇ مۇلايىم ئايال تۇيۇقسىز ئۆزگەردى. ئۇنىڭ تىنچ ـ خاتىرجەم ئۆتكەن قىرىق يىلىنى مۇز بىلەن قاپلانغان قىش پەسلىگە، ھازىرقى ھالىتىنى بولسا سالقىنلىغان كۈزگە ئوخشىتىشقا بولاتتى. كۈزگە ئۇلىشالىغان، جېنى ئاران قالغان باھار گۈللىرىگە تەقلىد قىلىشقىمۇ بولاتتى. توساتتىن ئۇنىڭ قەلبىدە ئاجايىپ غەيرىي، قىزلارچە مۇھەببەت پەيدا بولدى. بۇ مۇھەببەت كېچىكىپ پەيدا بولغان بولسىمۇ، ئوتتەك قىزغىن ھەم بالىلارچە ئىدى. ئۇ ئۇشتۇمتۇتلا ھاياجانلىنىپ ئۆزىنى تۇتالماي قالاتتى. ئون ئالتە ياشلىق قىزلاردەك توۋلاپ قويىاتتى ياكى ئەركىلەپ شۇڭىرلاپ كېتەتتى. بۇ قىلىقلىرى كىشىنىڭ غىدىقىنى كەلتۈرۈۋېتەتتى.

بىر كۈنمۇ باھار پەيزىنى سۈرەلمەي ئۆمرىنىڭ كۈز پەسلىگە قەدەم قويغان بۇ گۈل ئۆزىنى قانچە ياساپ ـ تۈزىسىمۇ دولۇۋارنىڭ كۆڭلىنى ئۇتالمىدى. ئۇ دولۇۋارغا خىيالىغا كەلگەننى يېزىپ كۈندە ئون نەچچە پارچە خەت ئەۋەتتى. ھەتتا بەزىدە پۈتۈن قەغەز يۈزى ھىندىلارنىڭ مەكتۇپلىرىغا ئوخشاش خىلمۇخىل ھايۋانلارنىڭ نامى بىلەن توشۇپ كېتەتتى.

ئىككىسى بىللە بولغانلىرىدا ئۇ دولۇۋارنى قۇچاقلايتتى.

سېمسىز، كالانپاي، ئەمما شوخ قىزلارغا ئوخشاش قىلىقلارنى قىلاتتى. تۇمشۇقلىرىنى ئۇچلاپ ئۆچكىدەك سەكرەيتتى، شوخلۇق قىلاتتى. ئۇ ھەر سەكرىگىنىدە يوغان كۆكسىمۇ تەڭلا پۇلاڭشىيتتى. دولوۋار بولۇپمۇ ئۇنىڭ «چاشقىنىم»، «كۇچۇكۇم»، «مۇشۇكۇم»، «ئالتۇنۇم»، «قۇشقىچىم»، «قوزام» دېيىشلىرىدىن ۋە كوچىغا چىقىپ قالغان ئاياللارنىڭ قىلىقلىرىنى دوراپ غىلجىڭلاشلىرىدىن، ئۆزىنى ئەتەي قورقۇۋاتقانغا، چۆچۈپ كەتكەنگە سېلىشلىرىدىن بەكمۇ يىرگىنەتتى. بۇنداق چاغلاردا قۇسقۇسى كېلىپ كېتەتتى. ئەمما، ئايال بۇنى سەزمەي داۋاملىق «بۇ كىمنىڭ ئاغزى» دەپ سورايتتى. ئەگەر دولوۋاردىن شۇ زامانلا ساداً چىقمىسا دەرھال ئۆزى «مېنىڭ ئاغزىم» دەپ جاۋاب بېرەتتى. بۇنداق سوئال ـ جاۋابنى تاكى دولوۋار ئاچچىقىدىن ئۆڭۈپ كەتكۈچە تەكرارلايتتى.

دولوۋارچە بولغاندا ئۇ مۇھەببەتلەشكەندە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشى، تېتىك ئەمما ئېھتىياتچان بولۇشى، ھەربىر سۆز ۋە ھەرىكىتى لايىقىدا بولۇشى لازىم ئىدى. چۈنكى، بۇ ئۇنىڭ ئالتۇنىدەك ياشلىق چاغلىرى ئەمەس ـ دە، چوڭلا ئىككى قىزنىڭ ئاپىسى، يۇقىرى تەبىقىدىكى بۇ ئېسىلزادە خانىم بىرسىگە ئاشىق بولغانلىقىمۇ ھەرگىز قارامىلىق قىلماسلىقى، ھېسسىياتىنى بېسىۋېلىپ ئۆزىنى سەل تەمكىن تۇتۇشى لازىم ئىدى. كۆزى دائىم ياشلىنىپ تۇرسىمۇ مەيلى، لېكىن بۇ ژۇلېتتا[1]مۇ ئەمەس، دىدون[2]نىڭ كۆز يېشى بولۇشى كېرەك.

ئۇ ھەمىشە دولوۋاردىن: «مەن سىزنى نەقەدەر ياخشى كۆرىمەن ـ ھەي! ئالتۇنۇم. سىزمۇ مېنى ماڭا ئوخشاش ياخشى كۆرەمسىز؟ قوزىچىقىم، ماڭا بىر دەڭە!» دەپ سوراپ تۇرۇۋالاتتى.

---

① ژۇلېتتا ـــ شېكسپېرنىڭ داڭلىق دىرامىسى «رومىئو ـ ژۇلېتتا»دىكى قىز پېرسوناژ. بۇ نەقىلدە ئۇنىڭ قىز ئىكەنلىكى كۆزدە تۇتۇلغان.

② دىدون (Didon) ـــ ياۋروپا ئەپسانىلىرىدىكى ئايال قەھرىمان. بۇ يەردە خۇددىر خانىمنىڭ ئوتتۇرا ياشتىكى ھېسسىياتچان ئايال ئىكەنلىكىنى تەكىتلىمەكچى.

www.uyghurkitap.com

دولوژار «ئالتۇنۇم»، «قوزىچىقىم» دېگەنلەرنى ئاڭلىغاندا زادىلا چىداپ تۇرالماي ئۇنى: «ھەي مومىيىم» دەۋەتكۈسى كېلىپ كېتەتتى. خانىم يەنە «سىزگە يول قويغىنىمدىن قارىغاندا مەن ئەقلىمدىن ئازدىممۇ نېمە؟ لېكىن، بۇنىڭغا پەقەت ئۆكۈنمەيمەن. مۇھەببەت نېمىدېگەن گۈزەل نەرسە» دەيتتى.

بۇ گەپلەر دولوژارنىڭ قۇلىقىغا مۇشت ئۇرغاندەك ئاڭلىناتتى. دولوژار ئۇنىڭ بۇ گەپلىرىنى سەھىنىدىكى غۇبارسىز قىزچاقلارنىڭ رولىنى ئالغانلارنىڭ سۈنئىيلىك بىلەن تولغان مونولوگلىرىغا ئوخشىتاتتى.

ئىككىسى بىر يەردە بولغاندا قىلىدىغان قىلىقلىرىمۇ دولوژارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرەتتى. بۇ چىرايلىق يىگىت ئۇنى بىرلا سۆيۈپ قويسا، شۇ ئان ئۇنىڭ قېنى قىزىپ ھېسسىياتى قوزغىلىپ چاپلىشىپلىۋالاتتى. جىددىيلىشىشلىرى ۋە ھەربىكەتلىرىنىڭ قوپاللىقى دولوژارنىڭ كۈلگۈسىنى كەلتۈرۈپ كۆز ئالدىغا سەكسەن ياشقا كىرگەندە ساۋات چىقىرىشقا قىزىقىپ قالغان بوۋايلارنى كەلتۈرەتتى.

بەزى ئاياللارنىڭ ھەۋىسى ياشلىق مەۋسۈمى ئۆتۈپ كەتسىمۇ ئوخشاشلا كۈچلۈك بولىدۇ. خۇددىبر خانىمۇ شۇلارغا ئوخشاش كىشى ئەيمەنگۈدەك كۆزلىرىنى يىگىتكە تىكىپ ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ تىترەپ تۇرغان لەۋلىرى بىلەن ئۇن ـ تۇنسىز ھالدا شوراپ ـ شورىۋالغان، لىغىرلاپ تۇرغان، ھارغىنلىق يەتكەن، ئەمما مەڭگۈ قانمايدىغان تېنىگە چىڭ تېڭىۋالغان بولسىمۇ مەيلى ئىدى. بىراق، ئۇ شوخلۇق قىلىپ سەكرەپ ھارمايدىغان مەسۇم قىزلاردەك قىلىق چىقىرىپ كېتەتتى. «مەن سىزگە كۆيۈپ كاۋاپ بولۇپ كەتتىم ئالتۇنۇم، باغرىم كاۋاپ، قۇچىقىڭىزدىكى ئامراق قىزچىقىڭىزنى ئەركىلىتىپ قويۇڭا» دەپ تىنماي ۋالاقلايتتى. مانا مۇشۇ ئىشلار دولوژارنىڭ ئوغىسىنى قاينىتاتتى. بۇنداق چاغلاردا دولوژارنىڭ ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىۋەتكۈسى، شىلەپىسىنى ئېلىپلا ئىشىكنى تاقىغىدە يېپىپ چىقىپ كەتكۈسى

كېلىپ كېتەتتى.

دەسلەپتە ئۇلار ئىستانبۇل كوچىسىدىكى ئۆيدە ئۇچرىشىپ يۈردى. دولۇۋار ھەر دائىم مالىر خانىم ئۈستىمىزگە چۈشۈپ قالارمىكىن، دەپ تەشۋىشلىنەتتى. كېيىنچە ھەر خىل باھانە ـ سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ بۇنداق ئۇچرىشىشلاردىن باش تارتىدىغان بولۇۋالدى.

ئۇ ھەر كۈنى خۇدىرلارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ تۇرمىسا بولمايتتى. شۇڭا، چۈشلۈك ياكى كەچلىك غىزاغا باراتتى. خۇدىر خانىم ئۈستەلنىڭ تېگىدىن ئاستا دولۇۋارنىڭ قولىنى تۈتۈۋالاتتى ياكى ئىشكنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇنۇۋېلىپ تۇمشۇقىنى تەڭلەپ تۇرۇۋالاتتى.

دولۇۋار سۈزانىنا بىلەن ئويناشنى ياخشى كۆرەتتى. ئۇنىڭ شوخ، قىزىقارلىق قىلىقلىرىغا ئامراق ئىدى. سۈزانىنا نازۇك، زىلۋا، بېجىرىم، تولۇن ئايدەك چىرايلىق بولغاندىن سىرت چەبدەس، ھەييار، ئۆتكۈر، چېچەن قىز بولۇپ، خۇددى بازاردىكى ياغاچ قورچاقلاردەك ئۆزىنى كۆز ـ كۆز قىلىشقا ئامراق ئىدى. ھەرقانداق ئادەمنى، ھەرقانداق ئىشنى مەسخىرە قىلىپ ئىككى ئېغىز گەپ بىلەن تەگكۈزۈۋالمىسا كۆڭلى ئۇنىمايتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ بۇ ھەۋىسىنى خۇددى ئوتقا ماي سەپكەندەك ئۇلغايتىپ بەرگەچكە، ئۇلار بەكلا ئىچەركىشىپ كەتكەنىدى.

ئۇ دولۇۋارنى كۆرسىلا بىرەر مىنۇتمۇ تەخىر قىلالماي: «ھەي، چىرايلىق دوستۇم، بۇ يەرگە كېلىڭ، ھەي، چىرايلىق دوستۇم !» دەپ چاقىرىۋالاتتى. شۇنىڭ بىلەن دولۇۋار ئاپىسىنى تاشلاپ قويۇپ ئۇنىڭ يېنىغا بېرىۋالاتتى. قىز ئۇنىڭ قولىقىغا بىرنېمىلەرنى كۈسۈرلايتتى. ئاندىن ئۇلار قاقاھلاپ كۈلۈشەتتى.

ھازىر دولۇۋارنىڭ ئاپا بولغۇچى خۇدىر خانىمغا بولغان ھېسسىياتى يىرگىنچ دەرىجىسىدىن ئېشىپ چىداپ تۇرالماسلىقا بېرىپ يەتتى. ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرسە، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىسا، ئۇ ئېسىگە كېلىپ قالسا ئىختىيارسىز تېرىكىدىغان

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۆيگە بارمايدىغان، خەتمۇ يازمايدىغان، قايتا ـ قايتا تەلەپلىرىگە پىسەنت قىلمايدىغان بولۇۋالدى.

خۇددىي خانىم بۇ ئەھۋاللاردىن ئۇنىڭ ئۆزىدىن سوۋۇپ كەتكەنلىكىنى چۈشەندى ـ دە، چەكسىز قايغۇردى. لېكىن، بۇنىڭلىق بىلەن بولدى قىلمىدى، ئەكسىچە تېخىمۇ هەددىدىن ئېشىپ دولۇۋازىنى پايلايدىغان، پەيتونغا ئولتۇرۇپ دېرىزىلەرنى ئېتىۋېلىپ گېزىتخانا ئالدىدا، ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئىشىكىدە، كوچا دوقمۇشلىرىدا كۈتۈپ تۇرىدىغان بولۇۋالدى.

دولۇۋازىنىڭ ئۇنى خورلىغۇسى، كېلىشتۇرۇپ تىللىغۇسى، راسا دۇمبالىغۇسى ۋە يۈزىدىن ـ يۈزىگە: «سىز مېنى يىرگەندۇ-رۇۋەتتىڭىز. چىدىيالمىدىم، كۆزۈمدىن يوقىلىڭ» دېگۈسى كېلەتتى، بىراق «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنى ئويلاپ بۇنداق قىلالمايتتى. شۇڭا، هەر خىل ئاماللار بىلەن ئۇنىڭدىن كۆڭلى قالغانلىقىنى بىلدۈرۈشكە تىرىشتى. سوغۇق مۇئامىلىدە بولدى، بەزىدە قاتتىق ـ قاتتىق تېگىپ بۇ ئىشنى ئەمدى ۋاقتىدا بولدى قىلىشتىن بېشارەت بەردى.

لېكىن، خانىم ماڭغان يولدىن يانمىدى، ئۇ هەر خىل ئاماللار بىلەن دولۇۋازىنى ئىستانبۇل كوچىسىغا ئاپىرىشقا ئۇرۇنغاچقا، ئىككى ئايال دوقۇرۇشۇپ قالمىغىدى، دەپ دولۇۋازىنىڭ يۈرىكى سۇ ئىدى.

بۇنىڭ ئەكسىچە دولۇۋازىنىڭ مالىر خانىم بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى تەرەققىي قىلىۋاتاتتى. ياز كىرگەندىن بېرى دولۇۋازىنىڭ ئۇنىڭغا بولغان مۇهەببىتى بارغانسېرى كۈچىيىپ ئاشىنىسىنى «شوخ بالىخان» دەيدىغان بولدى. ئۇنىڭ قىلىقلىرى دولۇۋازىغا بەكلا ياقاتتى. ئۇلارنىڭ خاراكتېرىدە خېلى دەرىجىدە ئورتاقلىق بار بولۇپ، هەر ئىككىلىسى ئاسمان ئۆرۈلۈپ چۈشسە تېگىدە ئولتۇرۇپ مانتا يەيدىغان نوچىلاردىن، يۇقىرى قاتلامدىكىلەر ئارىسىدىكى تەۋەككۈلچىلەردىن ئىدى. بۇ جەهەتلەردە ئۆزلىرىنىڭ سەرگەردان بولۇپ يۈرىدىغان سىگانلارغا ئوخشايدىغانلىقىنى ئۇلار

ئەسلا خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى.

ئۇلار خۇددى تەتىل قىلىۋاتقان ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا ئوخشاش پۈتۈن يازنى ئويناپلا ئۆتكۈزدى. ئۇلار بەزىدە چۈشلۈك ياكى كەچلىك غىزاسىنى ئارالدورغا①، بوچىۋارغا②، مىيزونغا③ ۋە پوۋاستقا④ بىرىپ يېيىشەتتى. سالغا چۈشۈۋېلىپ سائەتلەپ دەريا ياقىسىدىكى گۈللەرنى تېرەتتى. گىرودىبرتىنىك ئەك ياخشى كۆرىدىغىنى سېنا دەرياسىنىك بېلىقى، دۇملىگەن توشقان گۆشى، پىياز بىلەن قورۇلغان بېلىق ۋە سېنا دەريا ۋادىسىدىكى مايدا پىشۇرۇلغان تائاملار، مەيخانىلاردىكى پاراڭلار ۋە كېمىچىلەرنىك ۋارقىراشلىرى ئىدى.

دولۇۋار بولسا ھاۋا ئوچۇق كۇنلىرى كىرودىبرت بىلەن بىللە شەھەر ئەتراپىغا قاتنايدىغان پويىزغا چۈشۈۋېلىپ كۇلكە ـ چاقچاق بىلەن مېڭىشنى، پارىژ ئۆپچۆرىسىدىكى قىڭغىر ـ قىيىسىق ئۆيلەردىن باشقا ھېچ نەرسە يوق دالالارنى تاماشا قىلىشنى ياخشى كۆرەتتى.

ئۇ ھەر قېتىم خۇددىبر خانىمنىك ئۆيگە كەچلىك تاماققا بارغاندا يېڭىلا خوشلاشقان ياش ئاشىنىسىنى پەقەتلا ئۇنتۇيالمايتتى. دەريا بويىدىكى چۆپلۇكتە بۇ نازىنىن ئۆزىنىك تەلەپلىرىنى قاندۇرۇپ ھەۋەس ئوتلىرىنى پەسلىتىپ بولغانلىقى ئۈچۈن، دولۇۋارنىك بۇ غىلجىك قېرىغا تېخىمۇ ئۆچلۇكى كېلەتتى. ھازىر دولۇۋار ئۇنىڭغا ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا، ھەتتا قوپاللىق بىلەن مۇناسىۋەتنى ئۈزىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بولغان ۋە ئۇنىڭدىن قۇتۇلدۇم، دەپ ئويلاپ يۈرگەنىدى. لېكىن، ئۇنىك يەنە گېزىتخانىغا تېلېگرامما ئەۋەتىدىغانلىقىنى كىم بىلسۇن؟

دولۇۋار كېتىۋېتىپ ئۇنىك «مېنىك سىزگە زادى بۇگۈن دېمىسەم بولمايدىغان بىرنەچچە ئېغىز ناھايىتى مۇھىم، ئىنتايىن مۇھىم گېپىم بار، بەلكى سىزگە چوك ياردەم كۆرسىتىشىم

① ② ③ ④ بۇلارنىك ھەممىسى پارىژ ئەتراپىدىكى بازارلارنىك نامىلىرى.

مۇمكىن. چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە ئىستانبۇل كوچىسىدا مېنى ساقلاڭ، سىزنىڭ هايات ـ ماماتلىق دوستىڭىز ۋېيگېنىدىن» دېگەن تېلېگراممىسىنى قايتا ئوقۇپ چىقتى. «بۇ مۇشۇكياپىلاق مېنى يەنە نېمىشقا ئىزدەيدىغاندۇ. دېسەم ـ دېمىسەم ئۇنىڭ دەيدىغان هېچقانداق يېڭى گېپى يوق. ئاتام ئېيتقان بايىقى دېگەندەك ماڭا قانداق كۆيۈپ ـ پىشقانلىرىنى سۆزلەپ بەرگىلى چاقىرغاندۇ. بىراق، ناهايىتى مۇهىم ئىش بار، سىزگە چوڭ ياردەم قىلىشىم مۇمكىن دېگىنىگە قارىغاندا بۇنى يالغان دەپ كەتكىلىمۇ بولمايدۇ. بىراق، كىرودېرت سائەت تۆتتە كېلىدۇ. مەن ئۇنى ئەڭ كېچىككەندىمۇ سائەت ئۈچتىلا يولغا سېلىۋەتمىسەم بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئۈچرىشىپ قېلىشىدىن خۇدا ساقلىسۇن. بۇ خوتۇنلارنىڭ جېدىلى نېمىدېگەن كۆپ» دەپ ئويلىدى. شۇنىڭدىلا ئۆزىنى قىينىمايدىغان بىردىنبىر ئايال خوتۇن ئىكەنلىكىگە تەن بەردى. مادرىنانىڭ تۇرمۇش ئۇسۇلى ئۆزگىچە بولۇپ، كۆرۈنۈشتە ئېرىنى ناهايىتى ياخشى كۆرسىمۇ، ئىشق ـ مۇهەببەت ئىشلىرىدا تەڭ بەھرىلىنىشنى خالايتتى. ئېرىنىڭ ئۆزىنىڭ تۇرمۇش تەرتىپىنى بۇزۇۋېتىشىگە يول قويمايتتى.

دولۇۋار بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئىستانبۇل كوچىسىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ قېرى ئاشىنىسىغا غەزەپلىنەتتى. ئۆز ـ ئۆزىگە: «خەپ قاراپ تۇر، قېنى كۆرىمىز، ئەگەر ماڭا دەيدىغان باشقا گېپىڭ بولمىسا كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسەتمىسەم هېساب ئەمەس. ئالدى بىلەن ئىككىنچىلەپ بوسۇغاڭغا دەسسىمەيمەن، دەپ جاكارلايمەن، ئاندىن شۇنداق يامان تىللار بىلەن تىللايمەنكى، ئەينى ۋاقىتتىكى كابىرون[1] نىڭ تىللىرىمۇ يېپ ئېشىپ قالمىدۇ» دەپ كەتتى.

---

① كابىرون ـــ ناپولېئوننىڭ سەركەردىسى، ۋاتېرلو ئۇرۇشىدا يارىدار بولۇپ ئەسىرگە چۈشۈپ قالغان. دۇشمەن تەسلىم بولۇشقا ئۇندىگەندە ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاپ تەسلىم بولمىغان.

ئۇ كېلىپ ئىشىكتىن كىرىپ تۇرۇشىغا خۇددىر خانىمۇ سوغۇدىشىپلا كىرىپ كەلدى ـ دە، دولوۋارنى كۆرۈپ:

ـــ ئاھ ! سىز مېنىڭ تېلېگرامامنى تاپشۇرۇۋاپسىز ـ دە! مەن نېمىدېگەن تەلەيلىك! ـــ دېدى.

دولوۋار دەررۇ تەرىنى تۇردى:

ـــ ھە، تاپشۇرۇۋالدىم. مەن گېزىتخانىدا پارلامېنتقا باراي دەپ تۇراتتىم. قېنى دەڭە، مېنى چاقىرتىپ نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى؟

خانىم يۇزىدىكى تورىنى قايرىۋېتىپ، دولوۋارنى سۆيۈش نىيىتىدە خۇددى ئىگىسىنىڭ دۇمباسىنى تولا يەپ قورقۇپ كەتكەن ئىتتەك قورقۇمسىرىغان ھالدا ئۇنىڭغا ئاستا يېقىنلاشتى.

ـــ سىز ماڭا نېمانداق قاتتىقلىق، قوپاللىق قىلىسىز... مەن سىزنى نېمە قىلىپ رەنجىتىپ قويغاندىمەن؟... سىز مېنىڭ، سىزنىڭ دەردىڭىزدە قانچىلىك ئازاب چېكىۋاتقانلىقىمنى بىلەمسىز؟

ـــ يەنە مۇشۇ گەپمىدى؟ ـــ دەپ ۋارقىرىدى دولوۋار.

ئۇ دولوۋار سەل كۈلۈمسىرىسە ياكى ئازراق مۇلايىملاشسا ئۆزىنى دەرھال ئۇنىڭ قۇچىقىغا تاشلاش نىيىتىدە يېقىن كېلىپ كۈتۈپ تۇردى ۋە تۆۋەن ئاۋازدا:

ـــ بۇنداق مۇئامىلە قىلىدىغان ئادەم باشتا نېمە ئۈچۈن مېنى ئازدۇردىڭىز؟ مەن ساداقىتىم بىلەن ياشايدىغان بەختلىك ئايال ئىدىم. مېنى سىز يولدىن چىقاردىڭىز. چېركاۋدا ماڭا دېگەن سۆزلىرىڭىز يادىڭىزدىمۇ؟ مېنى مۇشۇ ئۆيگە سۆرەپ كىرگەنلىكىڭىز ئېسىڭىزدىمۇ؟ ئەمدى ماڭا مۇشۇنداق تەلەپپۇزدا گەپ قىلىۋاتىسىز! مۇشۇنداق مۇئامىلىدە بولۇۋاتىسىز! ئاھ، پەلەك ! سىز مېنى بەك ـ بەك قىينىۋەتتىڭىز، ـــ دېدى.

دولوۋار يەرنى تېپىپ ھۆركىرىدى:

ـــ بولدى ! بەس ! مېنى كۆرسىڭىزلا دەيدىغان گەپىڭىز شۇمۇ؟ بۇ گەپلەرنى باشقىلار ئاڭلىسا سىزنى ئون ئىككى ياشلىق

گۆدەك ۋاقتىدا، ئاغزىدىن ئانا سۈتى كەتمىگەن ۋە پەرىشتىلەردەك پاك چېغىدا بۇنىڭ دامىغا چۈشۈپتىكەن، دەپ قالىدۇ. ئىش ئۇنداق ئەمەس. سۆيۈملۈكۈم، گەپنى ئوچۇق قىلاي: سىز ھەرگىزمۇ بويىغا يەتمىگەن قىز ئەمەس ئىدىڭىز. مەن سىزنى ئازدۇرمىدىم. سىز كۆزىڭىز ئېچىلىپ بولغان، يېشىڭىز بىر يەرگە بېرىپ توختىغان چاغدا ئۆزىڭىز خالاپ مېنىڭ كەينىمگە كىردىڭىز. بۇنىڭ ئۈچۈن سىزگە كۆپ رەھمەت. لېكىن، مېنىڭ تاكى قېرىپ ئۆلگۈچە سىزنىڭ ئېتىكىڭىزگە سۆيۈپ يۈرۈش مەجبۇرىيىتىم يوق. سىزنىڭ ئېرىڭىز، مېنىڭ ئايالىم بار. ھەر ئىككىمىزنىڭ بېشى ئوچۇق ئەمەس. بىز پەقەتلا ئۆزىمىزنىڭ بىر دەملىك ھۇزۇرىمىزنى قاندۇرىدۇق، خالاس. بۇنى ھېچكىم كۆرمىدى. ھېچكىمۇ بىلمىدى. ئەمدى ئىش پۈتتى، ئىش تامام ۋەسسالام.

— سىز نېمىدېگەن قوپال! نېمىدېگەن نومۇسسىز! توغرا دەيسىز، مەن ئۇ چاغدا راستلا يۈزى ئېچىلمىغان قىز ئەمەس ئىدىم. لېكىن، ھېچقاچان بىرسى بىلەن مۇھەببەتلىشىپ باقمىغانىدىم. پەقەتمۇ! ئۆزۈمنى ھەرگىز باشقىلارغا تۇتقۇزۇۋەتمىگەن...

— بۇ گەپلەرنى يىگىرمە قېتىم تەكرارلاپ بولدىڭىز، — دولۇۋار ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى، — بىراق ئۇ چاغدا ئاللىقاچان ئىككى قىزىڭىز بار ئىدى... شۇڭا سىزنىڭ ئېيىتىڭىزنى بۇزغان ئادەم مەن ئەمەس...

خۇددىي خانىم بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز كەينىگە داجىپ كەتتى:

— ئا... ئاھ ! گىئورگى، سىز بەك ھەددىڭىزدىن ئېشىپ كەتتىڭىز...

دولۇۋار ئۇنىڭ كۆز يېشىنى كۆرۈپلا شىلەپىسىنى ئالدى ـ دە:

— نېمە، يىغلاۋاتامسىز؟ ئۇنداق بولسا خەير. سىز مېنى مۇشۇ ئويۇنىڭىزنى كۆرۈشكە چاقىرغانمىدىڭىز؟ — دېدى.

ئۇ ئالمان ـ تالمان دولۇارنىڭ ئالدىنى توسۇۋالدى، دەررۇ قول ياغلىقىنى ئېلىپ كۆزلىرىنى سۈرتۈۋەتتى ـ دە، ئالدىراپ سۆزلىدى. ئۆزىنى بېسىۋېلىشقا تىرىشىۋاتقان بولسىمۇ، كۆڭلىنى ھەسرەت ـ نادامەت ئۆرتەۋاتقاچقا ئاۋازى ئۇزۇلۇپ ـ ئۇزۇلۇپ چىقتى:

ـــ ياق... مەن سىزگە بىر خەۋەرنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن كەلگەن... بۇ بىر سىياسىي خەۋەر... سىز بەش يۈز مىڭ فرانكقا ئىگە بولالايسىز... ئەگەر خالىمىسىڭىز... بۇ پۇل بەش يۈز مىڭدىنمۇ ئېشىپ كېتىدۇ.

دولۇۋارنىڭ ئاچچىقى شۇ ئان ياندى ـ دە، مۇلايىملىق بىلەن سورىدى:

ـــ بۇ قانداق گەپ؟ سىز نېمە دېمەكچى؟

ـــ ئاخشام مەن تاسادىپىيلا ئېرىم بىلەن لالىجنىڭ بىرنەچچە ئېغىز گېپىنى ئاڭلاپ قالدىم. ئۇلار ئادەتتە مەندىن گەپ يوشۇرۇپ ئولتۇرمايتتى. خۇددىڕ مىنىستىرغا بۇنى سىزگە ئېيتماسلىقنى قايتا ـ قايتا جېكىلەپ كەتتى. سىزنى ھەممە ئىشنى ئاشكارىلاپ قويىدۇ، دېدى.

دولۇۋار شىلەپىسىنى قويۇپ قويدى ـ دە، پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالدى.

ـــ بۇ قانداق ئىش ئىكەن؟

ـــ ئۇلار ماراكەشنى بېسىۋالماقچى.

ـــ يوق گەپ، مەن تېخى ھېلىلا لالىج بىلەن ھەمداستىخان بولدۇم. ئۇ ئىچكى كابىنېتنىڭ مۇددىئاسىنى ماڭا يېپىدىن يېڭىنىسىگىچە ئېيتىپ بەردى. بۇ يالغان پاراڭ.

ـــ ياق، جېنىم، ئۇلار سىزنى ئالداپتۇ. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ نەيرەڭنى سىزنىڭ بىلىپ قېلىشىڭىزدىن قورقىدۇ.

ـــ ئولتۇرۇپ گەپ قىلىڭ، ـــ دولۇۋار بىر ئورۇندۇقنى تارتىپ كېلىپ ئولتۇردى، خانىم بولسا بىر دانە پاكار ئورۇندۇقنى ئەكېلىپ دولۇۋارنىڭ چېتىگە قويۇپ ئولتۇردى.

ئاندىن باشقىچە جانلىنىپ:

ــ مەن ھەمىشە سىزنىلا ئويلاپ يۈرگەچكە ئەتراپىمدىكىلەر كۈسۈرلاشسا قۇلىقىمنى دىڭ تۇتمەن، ــ دېدى. ئاندىن ئۆزىنىڭ قانداق قىلىپ ئۇلارنىڭ دولۇڭارغا ئۇقتۇرماي بىر ئىشنى پىلانلاڭاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭ دولۇڭاردىن پايدىلىنىدىغانلىقىنى، شۇنىڭدەك دولۇڭارنىڭ بۇ ئىشقا قول تىقىشىدىن ئەنسىرەيدىغانلىقىنى سېزىپ قالغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى ۋە بىلەمسىز، ئادەم مۇھەببەتلىشىپ يۈرگەنده شوخ بولۇپ قالىدىكەن. كاللىسىمۇ تېز ئىشلەيدىغان بولۇپ كېتىدىكەن، دېگەن سۆزنى قىستۇرۇپ قويدى. ئاندىن ئۆزىنىڭ تېخى ئاخشام ھەممىنى ئېنىق بىلگەنلىكىنى ئېيتتى.

ئۇلارنىڭ پارىڭى چوڭ بىر سودا ئۇستىدە بولغانىكەن، بۇ سودا خۇپىيانە ئېلىپ بېرىلىۋاتقىتۇ.

خۇدىر خانىم بۇ مۇڭۇپپەقىيىتىدىن مەمنۇن ئىدى. ئۇنىڭ خۇشلۇقى يۈزىگە تېپىپ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈردى. ئۇ توختىماي سۆزلەيتتى، سۆزلىگەنسېرى ھاياجانلىناتتى، ئۇ كاپىتالىستىنىڭ خوتۇنى بولغاچقا سودىدىكى ھەر خىل ھۇنەرلەرنى ئوبدان بىلەتتى، پاي چېكى قىممىتىنىڭ تۇراقسىزلىقى، تۈيۇقسىز ئۆرلەپ، ئۇشتۇمتۇت چۈشۈشلىرى، مىڭلىغان ئۇششاق بۇرژۇئازلار ۋە ئازغىنا دارامەت بىلەن كۈن ئالىدىغان خەقلەرنىڭ ئىككى سائەتنىڭ ئىچىدىلا ھايانكەشلەرنىڭ قۇربانلىقىغا ئايلىنىپ خانۇەيران بولۇپ كېتىدىغانلىقى، بۇ بىچارىلەرنىڭ تاپقان ـ تەرگىنىنى بىر تۈركۈم سىياسەتچىلەر، بانكىرلار، كىشىلەر چوقۇنىدىغان ۋە ھۆرمەت قىلىدىغان مەشھۇر ئەربابلار ھۆددىگە ئالغان مەبلەغ ئۈستىگە پاي قىلىپ قوشىدىغانلىقلىرى ئۈنىڭغا ئايان ئىدى.

ــ ئۇلار باپلىدى، قالتىس باپلىۋەتتى، بۇنىڭ ھەممىسى خۇدىرنىڭ پىلانى. ئۇ بۇنداق ئىشلارغا بەك ئۇستا، بۇ جەھەتتە ھېچكىم ئۈنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدۇ.

دولوژار گەپنىڭ تولىلىقىدىن زېرىكىپ:

ــ بولدى، بولدى، گەپنىڭ پوسكاللىسىنى دېمەمسىز؟ ــ دەپ ئالدىراتتى.

ــ بۇ مۇنداق ئىش ئىكەن. تانگېرغا ئەسكەر ئەۋەتىدىغان ئىش لالىج تاشقى ئىشلار مىنىستىرى بولغان كۇنىلا قارار قىلىنىپ بوپتىكەن. شۇڭا، ئۇلار قىممىتى ئاتمىش تۆت، ئاتمىش بەش فرانكقا چۈشۈپ قالغان ماراكەش زايومنى ئاستا ـ ئاستا سېتىۋاپتۇ. قاراڭ، ئۇلار زايومنى يىغىۋېلىشتا بەك ئۇستاتلىق قىلىپ، تېگى ـ تەكتى ئېنىق ئەمەس، شاللاق ئادەملەرنى ئىشقا ساپتۇ، شۇڭا بۇنىڭغا ھېچقانداق گۇمان تۇغۇلماپتۇ. ئۇلار ھەتتا روتسېرىت بانكىسىنىمۇ ئالداپ كېتىپتۇ. بانكىدىكىلەر دەسلەپ ماراكەش زايومنى ئالىدىغانلارنىڭ كېلىۋەرگەنلىكىدىن ھەيران بولۇپ سۇرۇشتۇرۇپتۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ چۈشكۈنلىشىپ چىقىش يولى تاپالماي قالغانلار ئىكەنلىكىنى بىلىپ خاتىرجەم بوپتۇ. مانا ھازىر قوشۇن ئەۋەتىشكە ئازلا ۋاقىت قاپتۇ، بىزنىڭ قوشۇنىمىز ئۇ يەرنى ئىشغال قىلسىلا فرانسىيە ھۆكۈمىتى بۇ زايومنى قايتۇرىدىكەن. شۇنداق بولغاچقا، خۇددىرنىڭ چۆنتىكىگە ئەللىك ـ ئاتمىش مىليون پۇل چۈشىدۇ. سىز ئۇلارنىڭ نېمە ئۈچۈن بۇ ئىشنى ئۇنچۇالا مەخپىي تۇتۇپ ھەرقانداق ئادەمدىن يوشۇرۇپ كەتكەنلىكىنىڭ سىرىنى بىلگەنسىز؟

ئۇ دولوژارغا يۆلىنىپ بىلەكلىرىنى ئۇنىڭ تىزىغا قويۇپ ئولتۇراتتى. دولوژارنى قىزىقتۇرۇۋالغانلىقىنى پەملەپ بەكرەك چاپلاشتى. ئۇ دولوژارنىڭ تەبەسسۇمى، سەللا سىلاپ ـ سىيپاشلىرى ئۈچۈن ھەممىدىن ۋاز كېچىشكە، ھەممىگە ئۆزىنى ئۇرۇشقا تەييار ئىدى. ھەرقانداق خەتەردىنمۇ ئۆزىنى تارتمايتتى.

ــ سىز خاتا ئاڭلاپ قالمىغانسىز؟

ــ قىلچە چاتاق يوق، ــ دەپ جاۋاب بەردى خانىم ئۆزىگە تولۇق ئىشەنگەن ھالدا.

ــ بۇ ھەقىقەتەن ئاددىي ئىش ئەمەس ئىكەن. مەن چوقۇم

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

لالىج دېگەن هارامزادىنىڭ ئەدىپىنى بەرمەي قويمايمەن. هىم ! بۇ ئىپلاس ئۆزىگە پەخەس بولسۇن... قولۇمغا شۇنداق بىر چۈشىدۈكى، ئۇنىڭ مىنىستىرلىق تاجىنىمۇ يەكسان قىلىۋېتىمەن.

دولۇۋار ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۆز - ئۆزىگە: «بۇ پۈرسەتنى قولدىن بەرمەسلىك كېرەك» دەپ پىچىرلىدى.

— زايوم سېتىۋېلىڭ، — دېدى خۇدىبر خانىم دەرھالا، — هازىر ئۇنىڭ بازار باهاسى يەتمىش ئىككى فىرانكتىن ئاشمايدۇ.

— شۇنداق قىلسامغۇ ياخشى بولاتتى، لېكىن مەندە هازىر نەق پۇل يوق - دە.

خۇدىبر خانىم ئۇنىڭغا يېلىنىش نەزەرىدە تىكىلدى.

— بۇنى ئويلىغانمەن ئاسلىنىم، ئەگەر ماڭا ئازراقلا هېسسىياتىڭىز بولسا، ياخشى مۇئامىلىدە بولسىڭىز، پۇل بېرىپ تۇرىمەن.

دولۇۋار ئۇنىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تەپتى:

— دەۋاتقان گېپىڭىزنى قارىڭ، بۇ قەتئىي مۇمكىن ئەمەس.

— سىز ئاۋۋال گېپىمنى ئاڭلاڭ. ئاندىن بىرنېمە دەڭ، — دېدى خانىم يالۋۇرۇپ، — مەن دېگەندەك قىلسىڭىز قەرز ئالماي تۇرۇپمۇ ئىشنى پۈتكۈزگىلى بولىدۇ. ئاز - تولا پۇل يىغىپ قويۇش ئۈچۈن مەنمۇ بىرەر تۇمەنلىك زايوم سېتىۋالاي، دەپ ئويلاپ تۇراتتىم. بىز مۇنداق قىلايلى. مەن ئىككى تۇمەنلىك زايوم سېتىۋالاي. ئۇنىڭ يېرىمى سىزگە هېساب بولسۇن. شۇنى چۈشىنىڭكى، مەن خۇدىبرغا هەرگىز نەق پۇل قايتۇرمايمەن. شۇڭا، سىز هازىر پۇلنىڭ ئېپىنى قىلىمەن دەپ ئاۋارە بولمىسىڭىزمۇ بولىۋېرىدۇ. ئەگەر ئىشىمىز ئوڭدىن كەلسە سىز يەتتە تۇمەن فىرانكقا ئىگە بولىسىز، ئىشىمىز بۇزۇلسا سىز ماڭا بىر تۇمەن فىرانكقا قەرز بولىسىز، ئۇنى قاچان قايتۇرسىڭىز مەيلى.

— ياق بولمايدۇ. مەن بۇنداق باش - ئايىغى يوق ئىشنى

ياقتۇرمايمەن، ــ دەپ تارتىشىپ تۇرۇۋالدى دولۇۋار.

خۇندىر خانىم ھەر خىل سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ ئۇنى قايىل قىلىشقا ئۇرۇنۇپ:

ــ بۇ ئىشتا سىزنىڭ بىر تۇمەننى ئاغزاكى ئۈستىگىزگە ئالغانلىقىڭىزنىڭ ئۆزىمۇ خېلى خەتەرگە تەۋەككۇل قىلغانلىق، ئۇنىڭ ئۈستىگە پۇلنى خۇندىرنىڭ بانكىسىدىن ئالىمىز، شۇڭا مەن سىزگە قەرز بەرگەن بولمايمەن، ــ دېدى.

ئۇنىڭدىن باشقا خانىم ئۇنىڭغا بۇ سىياسىي كۆرەشنى «فرانسىيە تۇرمۇشى»دا سىز قوزغىغان بولغاچقىلا بۇ ئىش ۋۇجۇدقا چىقىش ئالدىدا تۇرىدۇ. شۇڭا، پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئاز ـ تولا يۇلۇۋالمىسىڭىز تولىمۇ ئەخمەقلىق قىلغان بولىسىز، دەپ ئېزىپ ئىچۈردى.

دولۇۋار ئىككىلىنىپ بىر قارارغا كېلەلمىدى.

ــ ئەمەلىيەتتە بۇ پۇلنى سىز ئۇچۇن خۇندىر قوشقان بولىدۇ. ئويلاپ كۆرمەمسىز، سىز خۇندىرغا ئاز ئىش قىلىپ بەردىڭىزمۇ؟ سىزنىڭ قىلغان ئىشلىرىڭىزنىڭ قىممىتى بۇنىڭدىن چەندان ئۇستۇن، ــ دېدى خۇندىر خانىم.

ــ ئۇنداق بولسا مەيلى! ئىككىمىز يېرىمدىن بۆلۈشەيلى. ئەگەردە دەسمايىڭىز كۆيۈپ كەتسە، مەن سىزنىڭ بىر تۇمەنىڭىزنى تۆلەيدىغان بولاي.

خۇندىر خانىمنىڭ گۈلگەلىرى ئېچىلىپ كەتتى. چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭ بېشىنى چىڭ تۇتۇۋېلىپ سۆيۈپ كەتتى. دولۇۋار دەسلەپتە جىم تۇرۇپ بەردى. كېيىن ئۇنىڭ بارغانسېرى ھەددىدىن ئېشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، زادى توختايدىغاندەك ئەمەسلىكىنى كۆرۈپ: «يەنە بىرسىنىڭ كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قېلىۋاتىدۇ. ئەگەر بۇنىڭغا قاتتىق قول بولمىسام ۋاقتىم ئىسراپ بولىدۇ، ھېسسىياتىمنىمۇ بۇ مومايغا سەرپ قىلىپ قويىمەن. ھېسسىياتىمنى بۇنىڭغا زايە قىلغۇچە ياشراقتا ئېلىپ قويغىنىم ياخشى» دەپ ئويلىدى ـ دە:

www.uyghurkitap.com

— بولدى، بولدى قىلىڭ، — دەپ ئۇنى ئاستا ئىتتىرىۋەتتى.
ئۇ ھەسرەت بىلەن دولۇۋارغا تەلمۈرۈپ:
— ھەي گىئورگى، سىز ھەتتا مېنى سۆيگۈزمەمسىز، — دېدى.
— بىراق بۇگۈن ئەمەس، ھازىر بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ، — دېدى دولۇۋار.
خانىم لەككىدە بولۇپ يەنە دولۇۋارنىڭ چاترىقىغا كىرىپ ئولتۇردى.
— سىز ئەتە بىزنىڭكىگە كەچكى غىزاغا بارالامسىز؟ بارسىڭىز ئىنتايىن خۇش بولاتتىم، — دەپ دولۇۋارغا يېلىنغاندەك قارىدى.
دولۇۋار دېلىغۇل بولۇپ قالدى. رەت قىلىشقا تۇزۇك سەۋەبى بولمىغاچقا نائىلاج ماقۇل بولدى:
— ئەلۋەتتە بارىمەن، چوقۇم بارىمەن.
— رەھمەت سىزگە ئامرىقىم.
ئۇ ئەركىلەپ يۈزىنى يىگىتنىڭ مەيدىسىگە سۈركىدى. كۆتۈلمىگەندە بىر تال چېچى دولۇۋارنىڭ جىلىتكىسىنىڭ تۆگمىسىگە ئىلىنىپ قالدى. بۇنى كۆرۈپ ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ كاللىسىغا ئەخمىقانە بىر پىكىر كەلدى ـ دە، چېچىنى تۈيدۈرماي دولۇۋارنىڭ تۆگمىسىگە ئوراپ قويدى. ئاندىن باشقا تۆگمىلەرگىمۇ ئوردى. شۇنداق قىلىپ ھەربىر تال تۆگمىگە بىر تالدىن چېچىنى يۆگەپ چىقتى.
دولۇۋار ھېلى ئورنىدىن تۇرغاندا بۇ چاچلار ئۇزۇلۇپ بېشىنى ئاغرىتىدۇ. بۇ نېمىدېگەن زور بەخت ! شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ جىسمى دولۇۋارغا ھەمراھ بولىدۇ. دولۇۋار ھېچقاچان ئۇنىڭ چېچىنى سورىمىغان، ئەمدى ئېلىپ كېتىدىغان بولدى، بۇ ئاددىي چاچ ئەمەس، ئۇنى دولۇۋار بىلەن باغلايدىغان يىپ، ھېچكىم بايقىيالمايدىغان ئارقان ! ئۇنىڭ دولۇۋارغا بەرگەن ئەڭگۈشتەرى ! بۇ ئەڭگۈشتەر بولسىلا دولۇۋار ئۇنى سېغىنىدۇ. چۈشىدە

كۆرىدۇ. ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتى كۈچىيىدۇ.

— ئەمدى كەتمەسەم بولمايدۇ. پارلامېنتتىكى كېڭەش تۈگىگەندە مېنى بىرسى ساقلىماقچىدى. بارمىسام بولمايدۇ، — دېدى دولۇۋار.

خۇددىر خانىم ئۇھ تارتىپ:

— مۇشۇنداق بالدۇرلا كېتەمسىز؟ — دېدى ۋە ئامالسىزلىقتىن قوشۇپ قويدى، — بوپتۇ، بېرىڭ جېنىم. ئەتە كەچقۇرۇن بىزنىڭكىگە بېرىشنى ئۇنتۇماڭ.

ئۇ ئۆزىنى بىر تارتىۋىدى. بېشى «زىڭگىدە» قىلىپ خۇددى يېڭىنە سانجىغاندەك ئاغرىپ كەتتى. يۈرىكى سېلىپ ئاغزىغا تىقىلغاندەك بولدى. بۇ ئاغرىقنى دولۇۋارنىڭ ئۆزىگە قىلغان ھىممىتى دەپ بىلگەچكە ئاغزى قۇلىقىغا يەتتى.

— خەير! — دېدى ئۇ خۇشلۇقىنى زورغا يوشۇرۇپ.

دولۇۋارنىڭ ئۇنىڭغا ئېچى ئاغرىغاندەك بولدى ـ ده، ئۇنى قۇچاقلاپ كۆزىگە سۆيۈپ قويدى. شۇ ئان خۇددىر خانىم ئۆزىنى تۇتالماي قالدى:

— ئاھ ! شۇنداق قىلىپ راستلا كېتەمسىز! — دەپ پىچىرلىدى ۋە ئىشىكى ئوچۇق تۇرغان ياتاقخانىغا مۆلدۇرلەپ قاراپ كەتتى.

دولۇۋار ئاستا ئۇنى ئۆزىدىن يىراقلاشتۇردى:

— ماڭمىسام بولمايدۇ، كېچىكىپ قالمەن.

ئۇ ئاغزىنى دولۇۋارنىڭ ئاغزىغا يېقىن ئاپىرىۋىدى، دولۇۋار لەۋلىرىنى تەگكۈزۈپلا قويدى ۋە ئۇنىڭ كۈنلۈكىنى ئېلىپ قولىغا تۇتقۇزدى.

— بولدى، بولدى قىلىڭ. سائەت ئۇچ بولۇپ كەتتى.

خانىم دولۇۋارنىڭ ئالدىدا چىقىپ كېتىۋېتىپ ئەنسىرىگەن ھالدا جېكىلىدى.

— ئەتە كەچ سائەت يەتتىدە.

— ماقۇل كەچ سائەت يەتتىدە، — دەپ تەكرارلىدى دولۇۋار.

ئۇلارنىڭ بىرسى كوچىنىڭ ئوڭ تەرىپىگە، يەنە بىرسى سول تەرىپىگە بۇرالدى.

دولۇۋار تا شەھەر سىرتىغا چىقىدىغان چوڭ يولغىچە باردى. ئاندىن مالىنسارب كوچىسىنى بويلاپ كەينىگە ياندى. مېۋە ـ چېۋە ساتىدىغان بىر دۇكاننىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ئەينەك قاچىنىڭ ئىچىدىكى شېكەرگە چىلانغان كاشتاننى كۆرۈپ قالدى. بۇنىڭغا كىرودېرت قەۋەتلا ئامراق بولغاچقا، دولۇۋار بىر خالتا سېتىۋالدى.

دولۇۋار سائەت تۆت بولۇشىغا قايتىپ كېلىپ ئاشىنىسىنى كۇتۇپ ئولتۇردى. ئاشىنىسى بۇگۈن سەل كېچىكىپرەك كەلدى. سەۋەبى ئۇنىڭ ئېرى قايتىپ كەپتۇ. ئۆيدە سەككىز كۈن تۇرماقچىكەن.

ــ ئەتە بىزنىڭكىگە كەچكى غىزاغا كېلەمسىز؟ ئۇ سىزنى كۆرسە چوقۇم خۇش بولۇپ كېتىدۇ، ــ دېدى مالىر خانىم.

ــ بارالمايمەن. غوجايىنىڭكىگە بارمىسام بولمايدۇ. بىز بىر تالاي سىياسىي، ئىقتىسادىي مەسىلىلەر ئۈستىدە سۆزلەشمەكچىمىز.

مالىر خانىم بۆكسىنى ئېلىۋەتتى. ئاندىن بەدىنىنى سىقىپ تۇرغان چاپىنىنىمۇ سېلىۋەتتى، دولۇۋار ئۇنىڭغا تام مەشنىڭ ئۈستىدىكى خالتىنى كۆرسەتتى:

ــ سىز ئامراق شېكەرگە چىلانغان كاشتان ئالغاچ كەلدىم.

كىرودېرت خۇشال بولۇپ چاۋاك چالدى:

ــ سىز نېمىدېگەن ياخشى! مەن بەك تەلەيلىك جۇمۇ! ــ دېدى ئۇ كاشتاندىن بىر تالنى ئاغزىغا سالغاندىن كېيىن ۋە دولۇۋارغا چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن تىكىلدى.

ــ قارىغاندا سىز مېنىڭ بارلىق بولمىغۇر ئادەتلىرىمگە يول قويىدىغان ئوخشىمامسىز؟

كىرودېرت كاشتان يېيىشكە باشلىدى. ھەربىر تالنى ئاغزىغا سالغاندا يەنە بارمىكىن، دېگەندەك خالتىنىڭ ئىچىگە قاراپ

قوياتتى.

— سىز كىرىسلودا ئولتۇرۇڭ، مەن پۇتلىرىڭىزنىڭ ئارىسىغا كىرىپ ئولتۇراي، — دېدى ئۇ كاشتان يەۋېتىپ، — مۇشۇنداق ئولتۇرۇش راھەت ماڭا.

دولۇۋار كۈلۈپ كېتىپ بايا خۇددىي خانىمنى ئولتۇرغۇزغاندەك چاتىرىقىنى كېرىپ بەردى. كىرودېرت ئاغزىغا كاشتان تولدۇرۇۋېلىپ سۆزگە كىرىشتى:

— سىز بىلمەيسىز جېنىم، مەن سىزنى چۈشىدىم. ئىككىمىز بىر تۆگىنى مىنىپ سەپەرگە چىقىپتىمىز. تۆگىنىڭ ئىككى لوككىسى بار ئىمىش. بىز تۆگىلىك قۇملۇقتا كېتىپ بارغۇ- دەكمىز. قىيامىلىق بولكىلارنى ئېلىۋالغانمىشمىز، بىر بوتۇلكا ھارىقىمىزمۇ بار ئىمىش. تۆگىدە كېتىۋېتىپ راسا يەپ - ئىچىپتىمىز. لېكىن، باشقا ئىش قىلغىلى بولمىغاچقا ۋە ئىككىمىزنىڭ ئارىلىقى بەك يىراق بولغاچقا، مەن بارا - بارا زېرىكىپ چۈشۈپ كەتمەكچى بوپتىمەن.

— مەنمۇ چۈشۈپ كەتمەكچى بوپتىمەن، — دەپ گەپ قىستۇردى دولۇۋار قاقاھلاپ كۈلۈپ. بۇ چۈش ئۇنىڭغا قىزىق تۇيۇلغاچقا، ئاشىنىسىنىڭ باش - ئايىغى يوق ۋالاقلاشلىرىغا، بالىلارچە چۆچەكلەرنى ئېيتىشىغا ۋە ئىشقىي سېزىملەرنى ئويغىتىدىغان ئەخمىقانە سۆزلەرنى قىلىشىغا يەل بەردى. ئەگەر مۇنداق شوخ چاقچاقلار خۇددىي خانىمنىڭ ئاغزىدىن چىققان بولسا دولۇۋارنىڭ چوقۇم ئاچچىقى كېلەتتى. ھازىر بۇنداق گەپلەرنى كىرودېرتتىن ئاڭلىغاچقا تولمۇ يېقىملىق تۇيۇلدى. كىرودېرتمۇ ئوخشاشلا ئۇنى «قوزام»، «ئاسلىنىم» دەيتتى. بۇ گەپ دولۇۋارغا ياغدەك ياقاتتى. بىراق، بۇنى خۇددىي خانىم دېسىلا دولۇۋار يىرگىنەتتى. سۆز ئوخشاش بولسىمۇ، ئادەم باشقا بولغاچقا ئۇنىڭ تەسىرىمۇ پەرقلىق بولاتتى.

دولۇۋار ئاشىنىسىنىڭ تاققا - توققا سۆزلىرىدىن ھۇزۇرلىنىپ ئولتۇرسىمۇ پات ئارىدا قولىغا كىرىدىغان يەتتە تۇمەن پۇل

خىيالىغا كىرىۋالدى. ئۇ توساتتىن بارماقلىرى بىلەن ئاشنىسىنىڭ بېشىغا بوش چېكىپ ئۇنى سۆزدىن توختاتتى.

ــ ئاسلىنىم، گېپىمگە قۇلاق سېلىڭ، سىز بېرىپ مېنىڭ دېگەنلىرىمنى ئېرىكىزگە دەڭ، ئۇ ئەتە بىر تۇمەنلىك ماراكەش زايومى سېتىۋالسۇن. هازىر زايومنىڭ بازار باهاسى يەتمىش ئىككى فىرانك. ئۇ مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلسا، ئۇچ ئايغا قالماي ئالتە تۇمەندىن سەككىز تۇمەنگىچە پۇل تاپالايدۇ. لېكىن، بۇنى هەرگىز باشقىلارغا تىنمىسۇن، ئۇنىڭغا شۇنىمۇ ئېيتىپ قويۇڭ، تاڭگېرىسقا قوشۇن ئەۋەتىلىدىكەن، شۇڭا فىرانسىيە هۆكۈمىتى ماراكەشنىڭ زايومىنى چوقۇم قايتۇرىدۇ. بۇ گەپلەرنى ئۇنىڭدىن باشقا هېچكىمگە ئېيتماڭ. مېنىڭ دېگەنلىرىم دۆلەتنىڭ چوڭ مەخپىيىتى.

كىرودېرت ئۇنىڭ سۆزلىرىنى كۆڭۈل قويۇپ تىڭشىغاندىن كېيىن:

ــ رەهمەت سىزگە، بۇنى ئېرىمگە بۇگۈن ئاخشامىلا ئېيتىمەن. ئۇنىڭغا ئىشىنىڭ. ئۇ ناهايىتى ئىشەنچلىك ئادەم. ئاغزى بەك چىڭ، هەرگىز ئەنسىرىمەڭ، ــ دېدى.

ئۇ كاشتاننى پۇتۇنلەي يەپ تۈگەتكەندىن كېيىن قەغەز خالتىنى پۈرلەپ تام مەشنىڭ ئىچىگە تاشلىۋېتىپ:

ــ بولدى، ئەمدى ياتايلى، ــ دېدى ـ دە، ئولتۇرغان يېرىدىلا دولۇڭارنىڭ جىلىتكىسىنى يېشىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ قوللىرى بىردىنلا توختاپ قالدى، ئۇ تۈگمىدىن بىر تال چاچنى ئاجرىتىۋالغاندىن كېيىن كۈلۈپ كېتىپ:

ــ هەي، هەي ! مادىرىنانىڭ چېچىنى ئېلىپ يۈرۈپسىز. سىز هەقىقەتەن سادىق ئەر ئىكەنسىز جۇمۇ! ــ دېدى. بىراق، هايال ئۆتمەي چىرايىدىن كۈلكە ئۆچتى.

ــ بۇ قوڭۇر چاچ ئىكەن، ــ ئۇ چاچقا سىنچىلاپ قارىغىنىچە پىچىرلىدى، ــ مادىرىنانىڭ ئەمەس !

ــ بەلكى ئۆي خىزمەتكارىنىڭدۇ، ــ دەپ كۈلۈمسىرىدى

دولوژار.

كىرودىرت خوددى رازۇيدكىچىلاردەك تەكشۇرۇپ يەنە بىر تال چاچنى تېپىۋالدى. ئارقىدىن يەنە تاپتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ بەدىنىگە تىترەك ئولىشىپ چىرايى ئۆڭۈپ كەتتى. ئۇ ئەسەبىيلەشكەن ھالدا سەكرەپ كەتتى:

— ما ئىشنى كۆرۈڭ. سىز بىر ئايال بىلەن يېتىپسىز! ئۇ چېچىنى تۈگمىگىزگە ئوراپ قويۇپتۇ.

دولوژار چۆچۈپ كەتتى. تىلىنى چاينap:

— نەدىكى گەپنى قىلىۋاتىسىز، سارىڭ بولدىڭىزمۇ؟... — دېدى ئۇ.

دەسلەپكى گاڭگىراش ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ بىردىنلا ھەممىنى چۈشەندى. خاۋاتىرلىنىپ تۇرسىمۇ، چاقچاققا يۆلەپ ھەممىنى ئىنكار قىلدى. كىرودىرتنىڭ «باشقا ئاشنا تېپىۋاپسەن» دېگەن سۆزىگىمۇ خاپا بولمىدى.

كىرودىرت قاراشتۇرۇپ يەنە بىر - ئىككى تال چاچ تاپتى ۋە تاپقانلىرىنى گىلەمگە تاشلاپ تۇردى. ئۇ ئايالىلارغا خاس تۇيغۇنلۇقى بىلەن ئىشنىڭ تېگىگە يەتتى - دە، ئەلەمدىن يىغلاپ تاشلىدى.

— بۇ خوتۇن سىزنى ياخشى كۆرىدىكەن. ئۇ سىزنى ئۆزىنىڭ بىرەر نەرسىسىنى ئېلىپ يۈرسۇن دەپ مۇشۇنداق قىپتۇ... سىز! ۋىجدانسىز ئادەم ئىكەنسىز!

ئۇ ئۇشتۇمتۇت توۋلىۋېتىپ ئەسەبىيلەرچە كۈلدى:

— ھا - ھا - ھا! ... مومايى ئىكەنغۇ ئۇ، قارىڭ! بۇ ئاق چاچقا!... ھەي! ئەمدى سىز مومايلارنىمۇ پوش دېمەيدىغان بوپسىز... ئۇلار سىزگە ئۇستەك بېرىۋاتامدۇ؟ ئېيتىڭە!... نېمە ئۇستەك بەردى؟ ھايي - ھايي... مومايى تېپىۋاپسىز. مېنىڭ كېرىكىم قالماپتۇ... سىز شۇ ئاشنىڭىزنى تېپىۋېلىڭ!...

ئۇ دەرھال بېرىپ ئورۇندۇق تۆپىدە تاشلاقلىق تۇرغان چاپىنىنى كىيدى.

ئۇيغۇر كتاب توربىكىنى www.uyghurkitap.com

دولوژار خجىل بولدى ھەم غەزەپلەندى. ئۇ كېكەچلەپ:

— بۇ... بۇنداق ئىش يوق ! نەدە بۇنداق ئىش بولسۇن!... كىلار... سىز بىكاردىنلا ئاچچىقلاۋاتىسىز... مەن بۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئۇقمايلا قالدىم... گېپىمنى ئاڭلاڭ... كەتمەڭ... قارا ڭ... كەتمەڭ دەيمەن... — دېدى.

— سىزگە مومىيىڭىز ھەمراھ بولسۇن، سىز شۇنى تېپىۋېلىڭ... ئۇنىڭ چاچلىرىنى ئاپىرىپ ئۆزىڭىزگە ئۇزۇك ياستىۋېلىڭ... بۇ چاچلاردىن بىر ئۇزۇك چىقىدۇ...

ئۇ ئالدىراپ ـ تېنەپ كىيىندى. يۇزىگە تورىنى تارتتى، بۆكىنى كىيدى. ئالدىنى توسقان دولوژارنىڭ يۇزىگە بىر تەستەك سالدى ـ دە، ئۇ ئۆزىگە كېلىپ بولغۇچە يۇگۇرۇپ چىقىپ كەتتى.

يالغۇز قالغان دولوژار خۇددىپ خانىمنىڭ قىلىقىنى ئويلاپ چىشلىرىنى غۇچۇرلاتتى. جاجاڭنى كېلىشتۇرۇپ بەرمىسەم، دەپ خەپلىدى. تەستەك تېگىپ قىزارغان يۇزىنى مۇزدەك سۇ بىلەن يۇيۇۋېتىپ سىرتقا چىقتى. كېتىۋېتىپ ئۇ خوتۇندىن قانداق ئۆچ ئېلىشنى ئويلىدى. بۇ نۆۋەت ئۇنى زادى كەچۈرمەسلىك قارارىغا كەلدى.

ئۇ كوچىدا مەقسەتسىز كېتىۋېتىپ بىر زىبۇ ـ زىننەتلەر ماگىزىنىنىڭ ئالدىدا توختاپ بىر مىڭ سەككىز يۈز فىرانكلىق ئېسىل قول سائىتىگە قاراپ تۇرۇپ قالدى. ئۇ خېلىدىن بېرى مۇشۇ سائەتنى ئېلىش كويىدا يۈرەتتى.

«ئەگەر ھېلىقى يەتتە تۇمەن فىرانكقا ئىگە بولالىسام، بۇ سائەتنىمۇ ئالالايمەن.» ئۇ بۇ خىيالىدىن خۇش بولۇپ كەتتى ۋە يەتتە تۇمەننى قانداق ئىشلىتىش توغرىسىدا باش قاتۇرۇپ كەتتى. ئۇ ئالدى بىلەن پارلامېنتقا ئەزا بولىدۇ، ئاندىن بۇ سائەتنى سېتىۋالىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن پاي چېكى بازىرىغا بېرىپ تەلىيىنى سىناپ باقىدۇ، ئاندىن كېيىن...

ئۇنىڭ گېزىتخانىغا بارغۇسى كەلمىدى. ئاۋۋال مادىرىنا بىلەن

سۆزلىشۈبلىش لازىم. ئاندىن خۇددىر بۇۋاي بىلەن كۆرۈشۈپ ماقالىگە تۈتۈش قىلىش كېرەك. دولۇۋار مۇشۇ پىلان بىلەن ئۆيى تەرەپكە بۇرالدى. دىلاۋۇر كوچىسىغا كەلگەندە فوتلاركنى يوقلىماقچى بولغانلىقى يادىغا كەلدى. گىرافنىڭ ئۆيى داندىن كوچىسىدا ئىدى. دولۇۋار يەنە كەينىگە ياندى. ئۇ ئالدىرىماي كېتىۋېتىپ كۆڭلىنى كۆتۈرىدىغان ئىشلارنى خىيال قىلىپ ماڭدى. يانچۇقىغا چۈشىدىغان پۇلنى، هارامزاده لالىجىنى ۋە غوجايىننىڭ نەپرەتلىك خوتۇنىنى ئويلىدى. كىرودىرتنىڭ تېزلا ئاچچىقىدىن يانىدىغانلىقىنى بىلگەچكە، يامانلاپ كەتكىنىدىن ئانچە غەم يەپ كەتمىدى.

ئۇ فوتلاركنىڭ تۇرار جايىغا يېتىپ كېلىپ دەرۋازىۋەندىن:

— دې فوتلارك ئەپەندى قانداقراق؟ مەن ئۇنى تاۋى يوق ئىكەن دەپ ئاڭلىدىمغۇ، — دەپ سورىدى.

— گىرافنىڭ هالى خاراب. هەممەيلەن ئۇنى بۇگۈن كېچىدىن چىقالماسلىقى مۇمكىن، دېيىشۈاتىدۇ. رېماتىزم يۇرەككە چىقىپتۇ، — دەپ جاۋاب بەردى دەرۋازىۋەن.

بۇنى ئاڭلىغان دولۇۋار قاتتىق ئەنسىرەپ نېمە قىلىشنى بىلەلمەي قالدى. فوتلارك سەكراتقا چۈشۈپ قاپتۇ!

شۇ زامان دولۇۋارنىڭ كاللىسى ئىلىشىپ كەتتى، مېڭىسىنى مىڭ ياڭزا تەشۈىشلىك خىياللار چۈلغىۋالدى.

— رەھمەت سىزگە... مەن سەل تۇرۇپ كېلەي... — دېدى ئۇ ئارانلا. ئۇ هەتتا ئۆزىنىڭ نېمە دېگەنلىكىنىمۇ ئاڭقىرالمىغۇدەك هالغا چۈشۈپ قالغانىدى. ئۇ دەررۇ پەيتون كىرا قىلىپ ئۆيىگە قايتتى، هاسىراپ ـ هۆمۈدەپ ئىشكتىن كىرىپلا ئايالىغا:

— ئاڭلىمىدىڭىزمۇ؟ فوتلارك سەكراتقا چۈشۈپ قاپتۇ! — دېدى.

خەت ئوقۇپ ئولتۇرغان مادىرىنا بۇ ئۇشتۇمتۇت خەۋەرنى ئاڭلاپ ئالاقزەدىلىك بىلەن:

— نېمە دېدىڭىز؟... نېمە دېدىڭىز؟... نېمە دېدىڭىز؟... —

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دەپ تەكرار ئۇچ قېتىم سورىدى. دولۇۋار:

ــ مەن فوتلاركنىڭ رېماتىزم كېسىلى يۇرەككە چىقىپتۇ، جان ئۇزۇش ئالدىدا ئىكەن، دەۋاتىمەن، ــ دېدى. ئاندىن، ــ سىز قانداق قىلىسىز؟ ــ دەپ قوشۇپ قويدى.

مادىرىنا ئورنىدىن چاچراپ تۇردى. چىرايى كۆكىرىپ كەتتى. مەڭزى ئەسەبىيلىك بىلەن تارتىشىپ لىپىلداشقا باشلىدى. ئۇ ئالمقانلىرى بىلەن يۇزىنى يېپىۋېلىپ ھۆڭرەپ يىغلىۋەتتى ۋە ھېچ نەرسە دېيەلمىدى. بىرھازادىن كېيىن ئۆزىنى زورغا بېسىۋېلىپ كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى:

ــ مەن بېرىپ كېلەي... سىز مېنى ساقلىماڭ... قاچان قايتىپ كېلىدىغانلىقىمنى بىلمەيمەن.

ــ توغرا دەيسىز، تېز بېرىڭ.

ئۇلار قول ئېلىشتى. مادىرىنا ئالدىراش چىقىپ كەتتى. ئۇ ھەتتا پەلىيىنىمۇ ئۇنتۇپ قالغانىدى.

كەچكى غىزانى گىئورگى يالغۇز يېدى. غىزادىن كېيىن ماقاله يېزىشقا ئولتۇردى. ئۇ مىنىستىرنىڭ پىكرى بويىچە كىشىلەرنى ھۆكۈمەتنىڭ ماراكەشكە قوشۇن ئەۋەتمەيدىغانلىقىغا ئىشەندۈرۈپ يازدى. ماقاله پۈتكەندىن كېيىن گېزىتخانىغا ئاپىرىپ غوجايىن بىلەن كۆرۈشتى، ئاندىن تاماكىسىنى چىشلىگىنىچە يېنىپ چىقتى. نېمە ئۈچۈندۇر ئۆزىنى ناھايىتى يېنىك سەزدى، ئۆيگە كەلگەندە ئايالى تېخى قايتىپ كەلمىگەنىدى، شۇڭا دولۇۋار يېتىۋەردى، مادىرىنا ئالاھازەل يېرىم كېچىلەردە قايتىپ كەلدى.

ــ قانداق بولدى؟ ــ دەپ سورىدى چۆچۈپ ئويغانغان دولۇۋار ياتقان يېرىدىن قوپۇپ. دولۇۋار ئەزەلدىن ئايالىنى بۇنداق تاتارغان، ھاياجانلانغان ھالدا كۆرمىگەنىدى.

ــ ئۇ تۈگەپ كەتتى، ــ دېدى ئايالى ئاستاغىنا.

ــ ئاھ... ئۇنداق بولسا... ئۇ سىزگە ھېچ نەرسە دېيەلمىدىمۇ؟

ــ ھېچ نەرسە دېيەلمىدى. مەن بارغاندا ئۇ بىھوش ئىكەن.

دولۇۋار ئويلىنىپ قالدى. تىلىنىڭ ئۇچىغا كېلىپ قالغان

بەزى گەپلەرنى دېيىشكە پېتىنالماي:
ـــ يېتىپ ئۇخلاڭ ! ـــ دەپ قويدى.
ئايالى تېزلا يېشىنىپ يوتقانغا كىردى.
ـــ ئۇ جان ئۇزگەندە يېنىدا تۇغقانلىرى بولدىمۇ؟ ـــ سورىدى دولۇۋار.
ـــ بىر جىيەنىلا يېنىدا بولدى.
ـــ ھە، بۇ جىيەنى بىلەن دائىم كۆرۈشۈپ تۇرامتى؟
ـــ كۆرۈشۈپ باقمىغان، ئۇلارنىڭ كۆرۈشمىگىنىگە ئون يىل بولغان.
ـــ ئۇنىڭ يەنە باشقا تۇغقانلىرىمۇ بارمۇ؟
ـــ يوق... مېنىڭ بىلىشىمچە يوق.
ـــ ئۇنداقتا... ئۇنىڭ مىراسخورى شۇ جىيەنى ئىكەن ـ دە؟
ـــ بۇنى ئۇقمايمەن.
ـــ فوتلارك بايمۇ؟
ـــ ھەئە، نۇرغۇن پۇلى بار.
ـــ ئۇنىڭ قانچىلىك پۇلى باردۇ؟ سىز بىلەمسىز؟
ـــ تازا ئېنىق بىلمەيمەن، بىر ـ ئىككى مىليونىدەك بارمىكىن، ـــ دولۇۋار جىمىپ قالدى. ئايالى شامنى پۈۋلەپ ئۆچۈردى. ئۇلار قاتار يېتىشتى، ھېچكىم گەپ قىلمىدى، ھەركىم ئۆز خىيالى بىلەن ئىدى. دولۇۋارنىڭ ئۇيقۇسى قاچتى. ئەمدى ئۇنىڭغا خۇددىر خانىم ۋەدە قىلغان يەتتە تۇمەن پۇل ھېچ نەرسىگە ئەرزىمەس بىرنەرسە بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇ توساتتىن ئايالىنىڭ ئېسەدىشىنى ئاڭلاپ:
ـــ ئۇخلىمىدىڭىزمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى.
ـــ ياق، ـــ دەپ جاۋاب بەردى ئايالى. ئۇنىڭ ئاۋازى يىغا ئارىلاش تىترەپ چىقتى.
ـــ بايا سىزگە ئېيتىمەن دەپ ئۇنتۇپتىمەن، ھېلىقى مىنىستىرىڭىز بىزنى راسا ئالداپتۇ، ـــ دېدى دولۇۋار.
ـــ نېمە بولدى؟

دولۇژار لالىج بىلەن خۇدىرىنىڭ نەيرىڭىنى يېپىدىن يېڭىسىگىچە سۆزلەپ بەردى.

ئايالى ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن:

— بۇنى قانداق بىلىۋالدىڭىز؟ — دەپ سورىدى.

— بۇنى سىر ساقلىشىمغا يول قويۇڭ. سىزنىڭمۇ ئۆزىڭىزگە تۇشلۇق ئاخبارات توپلاش ئۇسۇلىڭىز بار، بۇنىسى ماڭىمۇ نامەلۇم. شۇڭلاشقا، بۇنى مېنىڭمۇ ئېيتقۇم يوق. لېكىن، مەن بۇ خەۋەرنىڭ مۇتلەق توغرا ئىكەنلىكىگە كاپالەتلىك قىلالايمەن، — دېدى ئۇ.

— راست شۇنداق بولۇشى مۇمكىن... مەنمۇ ئۇلارنىڭ بىزدىن يوشۇرۇن بىر ئىشلارنى قىلىپ يۈرگەنلىكىدىن گۇمانلىنىپ يۈرەتتىم.

گىئورگىنىڭ ئۇيقۇسى قېچىپ قالغاچقا، ئۇياق - بۇياققا ئۆرۈلۈپ باقتى. كېيىن ئايالىنىڭ يېنىغا سۈرۈلۈپ قۇلىقىغا ئاستا سۆيگەنىدى. ئايالى:

— ئۆتۈنۈپ كېتەي، مېنى تىنچ قويۇڭ، ھازىر باشقا ئىشقا زادى كۆڭلۈم بارمايدۇ، — دەپ دولۇژارنى ئىتتىرىۋەتتى.

دولۇژار نائىلاج تام تەرەپكە ئۆرۈلۈپ كۆزلىرىنى يۇمدى ۋە ئاستا ئۇيقۇغا كەتتى.

ئالتىنچى باب

چېركاۋنىڭ ئىچىگە قارا پەردىلەر تارتىلغان. ئىشىك بېشىدىكى نەسەب گىربىگە گۈلچەمبىرەك ئېسىلغان. بۇ ئالامەت كىشىلەرگە بىر ئاقسۆڭەكنىڭ دەپنە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلۈۋاتقانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ تۇراتتى.

مۇراسىم ئاياغلاشتى. كىشىلەر قايتىشىدا مېيىتنى ۋە گىراف فوتىلارکىنىڭ جىيەنىنى چۆرگۈلەپ ئۆتۈشتى. فوتىلارکىنىڭ جىيەنى قول ئېلىشىپ ئۇلارغا تەشەككۈر ئېيتتى.

گىئورگى چېركاۋدىن چىقىقاندىن كېيىن ئايالى بىلەن قاتارلىشىپ ئۆيگە ياندى. ئۇلار پاراڭلاشمىدى. ھەر ئىككىلىسى ئۆز خىيالى بىلەن بەند ئىدى. بىرھازادىن كېيىن گىئورگى گويا ئۆزى بىلەن ئۆزى سۆزلىشىۋاتقاندەك:

— راستىمنى ئېيتسام، ھەيران قالغۇدەكلا ئىش بولدى، — دېدى.

— سۆيۈملۈكۈم، نېمىگە ھەيران بولۇۋاتىسىز؟

— مەن فوتىلارکىنىڭ بىزگە ھېچ نەرسە قالدۇرمىغىنىغا ھەيران قېلىۋاتىمەن.

بۇ سۆزدىن مادىرىنانىڭ يۈزى ھۇپپىدە قىزاردى. بۇ قىزىللىق تەدرىجىي بويۇن ۋە قۇلاقلىرىغا باردى.

— نېمە ئۈچۈن ئۇ بىزگە بىرنەرسە قالدۇرىدىكەن؟ ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشى لازىممىدى؟

مادىرىنا شۇنداق دەپ جىمىپ كەتتى، كېيىن:

— گۇۋاھچىنىڭ قولىدا ۋەسىيەتنامە بارمۇ تېخى، بۇنى بىز بىلمەيمىز. بۇمۇ ئېھتىمالدىن يىراق ئەمەس، — دەپ قويدى.

— شۇنداق، بۇنىمۇ يوق گەپ دېگىلى بولمايدۇ، — دېدى

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

دولوژار ئويلىنىپ، ــ نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ بىزنىڭ ياخشى دوستىمىز ـ دە! ئۇ ئىككىلىمىزنىڭلا ياخشى دوستى بولغاچقا، بىزنىڭكىگە ھەپتىدە ئىككى نۆۋەت غىزاغا كېلەتتى. قاچان كەلگۈسى كەلسە بىمالال كېلىۋېرەتتى. بىزنىڭ ئۆيىمىزنى ئۆز ئۆيىدەك كۆرەتتى. ئۆزىنى خۇددى ئۆز ئۆيىدىكىدەك ئەركىن سېزەتتى. سىزنى ئاقىللارچە ياخشى كۆرەتتى. ئۇنىڭ ئائىلىسى، بالىچاقىسى يوق، ئاكا ـ ئۇكا، ئاچا ـ سىڭىللىرىمۇ يوق. بىرلا جىيەنى بار ئىكەن، ئۇمۇ يىراق تۇغقان ھېسابلىنىدۇ. سىزنىڭ دېگىنىڭىز راست. ئۇ جەزمەن ۋەسىيەتنامە قالدۇردى. مەنغۇ تەمە قىلمايمەن، لېكىن خاتىرە قالسۇن، دەيمەن. ئۇنىڭ بىزنى ئۇنتۇمىغانلىقىنى، سىزنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى، بىزنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ھېسسىياتىمىزنى ئىسپاتلايدىغان خاتىرە قالسۇن، دېمەكچىمەن. ئۇ ئۆزىنىڭ بىزگە بولغان دوستلۇقىنى ئىپادىلەيدىغان بىرەر نەرسە قالدۇرۇشى كېرەك.

مادىرىنا گويا قاتتىق خىيال سۈرۈۋاتقان، شۇنىڭدەك ماڭا بەربىر دېگەندەك بىر تەرزدە:

ــ ۋەسىيەتنامە بولۇش ئېھتىمالى ناھايىتى كۆچلۈك، ــ دېدى.

ئۇلار ئۆيگە قايتىپ ئىشكتىن كىرىشىگە خىزمەتكارى مادىرىناغا بىر پارچە خەت بەردى. مادىرىنا خەتنى ئېچىپ كۆرگەندىن كېيىن ئېرىگە ئۇزارتتى. خەتتە مۇنۇلار يېزىلغانىدى:

خانىم:

سەيشەنبە، چارشەنبە ياكى پەيشەنبە كۈنلىرى چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدىن تۆتكىچە مەھكىمىمىزگە بىر كېلىپ كەتسىڭىز، مەسلىھەتلىشىدىغان سىزگە مۇناسىۋەتلىك مۇھىم بىر ئىش بار. چوقۇم كېلىڭ.

گۈزاھچى لامىنار

ئىش بېجىرىش مەھكىمىسىنىڭ ئورنى:

دېفوسىك كوچىسى 17 ـ نومۇرلۇق ئۆي

بۇ نۆۋەت دولۇار قىزىرىپ كەتتى.

— بۇ چوقۇم شۇ ئىش. لېكىن، نېمىشقا مېنى چاقىرتماي سىزنى چاقىرتىدۇ؟ غەلىتە ئىشقۇ بۇ. قانۇن جەھەتتىن مەن ئائىلە باشلىقى تۇرسام.

مادىرىنا دەسلەپتە لام - جىم دېمىدى. سەل ئويلانغاندىن كېيىن سورىدى:

— بىللە بېرىپ كېلەيلىمۇ؟

— بولىدۇ، بىللە بارايلى.

ئۇلار چۈشلۈك غىزادىن كېيىن يولغا چىقىشتى.

ئۇلار لامىنارنىڭ ئىش بېجىرىش مەھكىمىسىگە كىرگەندە باش كاتىپ دەررۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ھۆرمەت بىلدۈردى ۋە غوجايىننىڭ ئىشخانىسىغا باشلىدى.

گۈۋاھچى پاكار بوي، دوغلاق كىشى ئىدى. ئۇنىڭ توپقا ئوخشاش يۇپيۇمىلاق بېشى يەلكىسىنىڭ ئۈستىدە گويا توپنىڭ ئۈستىگە قوندۇرۇلغان توپتەك تۇراتتى. بۇ توپلارنى ئاستى تەرەپتىن دىقماق ئىككى پۇت تىرەپ تۇراتتى. گۈۋاھچى ئۇلار بىلەن سالاملاشقاندىن كېيىن ئورۇندۇقنى كۆرسىتىپ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. ئاندىن مادىرىناغا قاراپ:

— خانىم، گىراف فوتلارکنىڭ ۋەسىيەتنامىسى سىزگە مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا سىزنى چاقىرتقانىدۇق، — دېدى.

دولۇار ئۆزىنى تۇتالماي پەس ئاۋازدا:

— بۇنى مەن ئاللىقاچان قىياس قىلغان، — دەۋەتتى.

— بۇنى سىزگە ئوقۇپ بېرەي، ئانچە ئۇزۇن ئەمەس، — دېدى گۈۋاھچى ۋە ئالدىدىكى ماتېرىيال قىستۇچنىڭ ئارىسىدىن بىر پارچە قەغەزنى سۇغۇرۇۋېلىپ ئوقۇدى:

مەنكى ۋەسىيەت قالدۇرغۇچى: گىراف باۋلوۋ ئېمىيىرسبرلئان گېنتلار فوتلارك. مەن جىسمانىي ۋە ئەقلىي ياقتىن تامامەن ساغلام

هالەتتە تۇرۇپ ئەك ئاخىرقى ئارزۇيۇمنى تۆۋەندىكىدەك بايان قىلىمەن:

ئەجەل بىزنىڭ ھاياتىمىزنى قاچانلا بولمىسۇن ئېلىپ كېتىدۇ. مەن ھەر خىل ئېھتىماللىقلارنى نەزەرگە ئېلىپ مەزكۇر ۋەسىيەتنامىنى يازدىم. ئۇنى لامىنارنىڭ مەھكىمىسىگە ساقلاپ بېرىشكە ھاۋالە قىلماقچىمەن.

مېنىڭ بىۋاستە مىراسخورۇم يوق. شۇڭا، مەن بارلىق مۇلكۈمنى، يەنى پاي چېكى بازىرىنىڭ ئالتە يۈز مىڭ فرانك پاي چېكى ۋە بەش يۈز مىڭ فرانك قىممىتىدىكى تەۋرەنمەس مۇلكۈمنى كىلار مادىرىنا دولۇۋار خانىمغا قالدۇرىمەن. ھېچقانداق قوشۇمچە شەرت قويمايمەن. مەن ئۇنىڭ باقي ئالەمگە سەپەر قىلغان دوستىنىڭ بۇ سۇۋغىسىنى، چوڭقۇر ھۆرمەت تۈيغۇسى بىلەن تولغان سادىق دوستلۇقنىڭ يالدامىسى سۈپىتىدە قوبۇل قىلىشىنى ئۆتۈنىمەن.

ــ ۋەسىيەتنامىنىڭ تولۇق تېكىستى مۇشۇ، ــ دېدى گۇۋاھچى ۋەسىيەتنامىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ــ بۇ ۋەسىيەتنامە ئۆتكەن يىلى ئاۋغۇستتا يېزىلغان ۋە ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا يېزىلغان ئوخشاش مەزمۇندىكى باشقا بىر ھۆججەتنىڭ ئورنىغا دەسسىتىلگەن. ئۇ ھۆججەتتە مىراسخور كىلار مادىرىنا فرانسىكى خانىم، دېيىلگەنىدى. ئەگەر بۇنىڭدىن كېيىن ئۇرۇغ - تۇغقانلار نارازى بولسا، مەن مۇشۇ ۋەسىيەتنامىنى كۆرسىتىپ گىرافنىڭ ئالدىنقى ۋەسىيىتىنى ئۆزگەرتكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرىمەن.

مادىرىنانىڭ ئۆڭى ئۆچۈپ پۇتىنىڭ ئۇچىغا قارىۋالدى. گىئورگى جىددىيلەشكەن ھالدا بۇرۇتىنىڭ ئۇچىنى ئېشىپ ئولتۇرۇپ كەتتى. گۇۋاھچى:

ــ دەرۋەقە، ئەپەندى، سىز ئەگەر قوشۇلمىسىڭىز ئايالىڭىز بۇ مىراسقا ۋارىسلىق قىلالمايدۇ، ــ دەپ قوشۇپ قويدى.

دولۇۋار ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ــ مەن ئويلىنىپ جاۋاب بېرەي، ــ دېدى سوغۇقلا.

گۈۋاهچى ئورنىدىن سەل كۆتۈرۈلۈپ قويدى:

ــ ئەپەندى، مەن سىزنىڭ نېمىدىن ئەنسىرەۋاتقانلىقىڭىزنى ۋە نېمە ئۈچۈن ئىككىلىنىپ تۇرغانلىقىڭىزنى چۈشىنىپ تۇرۇۋاتىمەن، ــ دېدى ئۇ ئىنتايىن مۇلايىملىق بىلەن، ــ مەن سىزگە شۇنىمۇ ئېيتىپ قويايكى، بۇگۈن ئەتىگەن دې فوتلارك ئەپەندىنىڭ جىيەنى تاغىسىنىڭ ۋەسىيەتنامىسىدىن خەۋەر تېپىپ بۇ يەرگە كەپتۇ. ئۇ ئۆزىگە ئون تۆمەن پۇل بېرىلسە بۇ ۋەسىيەتنامىگە بويسۇنىدىغانلىقىنى ئېيتتى. مېنىڭچە، ۋەسىيەتنامىدە قىلچە يوچۇق بولمىسىمۇ، دەۋا بولۇپ قالسا سۆز ـ چۆچەك بولۇپ كېتىدۇ. ئۆزىڭىزنى نەزەردە تۇتسىڭىز بۇنىڭدىن ساقلانغان تۇزۇك. چۈنكى، جەمئىيەتتە يوقنى بار، ئىككىنى تۆت قىلىپ يۇرۇشكە ئامراق كىشىلەر تولا. نېمىلا بولمىسۇن سىز جاۋابنى شەنبىدىن قالدۇرماي بېرىۋېتىڭ. بولامدۇ؟

گىئورگى بېشىنى سەل ئېگىپ:

ــ بولىدۇ ئەپەندى، ــ دېدى ـ ده، باشتىن ـ ئاخىرىغىچە ئۇندىمىگەن ئايالىنىڭ كەينىدىن ماڭدى. گۈۋاهچى ئۇنىڭ چىرايىدىن قار ـ مۇز يېغىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ دەرھال ئۆزىنى ئوڭشىۋالدى.

ئۇلار ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن دولۇۋار ئىشكىنى تاقىدە يېپتى، شىلەپىسىنى كارىۋاتقا ئاتتى ـ ده، ئايالىنى سوتلاپ كەتتى:

ــ سىز فوتلاركقا ئاشنا بولغان، شۇنداقمۇ؟

مادىرىنا يۈزىدىن چۈمبىلىنى ئېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ تۇلۇمىدىن توقماق چىققاندەك گېپىنى ئاڭلاپ سەسكىنىپ كەتتى ـ ده، شاققىدە بۇرىلىپ سورىدى:

ــ مەنمۇ؟

ــ ھەئە، سىز! بىر ئادەم ئۆزىنىڭ مال ـ دۇنياسىنى بىر ئايالغا ھەرگىزمۇ سەۋەبسىز قالدۇرمايدۇ. ئەگەر بۇ ئايال ئۇنىڭغا...

مادىرىنا جاقىلداپ تىترەپ ھەتتا چۈمبىلىنىڭ ئىلغۇچىنىمۇ چىقىرالمىدى. ئۇ سەل توختىۋالغاندىن كېيىن ھاياجاندىن دۈدۈقلاپ جاۋاب قايتۇردى:

— نېمە!... نېمە... سىز ئالجىپ قالدىڭىزمۇ؟ سىز... سىز... ئۆزىڭىز... بايا... بىزگە بىرەر نەرسە قالدۇرسا، دەپ ئۈمىد قىلغان ئەمەسمىدىڭىز؟

دولۇۋار ئۇنىڭغا يېقىن كېلىپ خۇددى جاۋابكارنىڭ چىرايىدىن زەئىپلىك ئالامەتلىرىنى تېپىشقا تىرىشىۋاتقان سوتچىدەك ئۇنىڭ چىرايىغا زەن سېلىپ قاراپ كەتتى. ئاندىن توختاپ ـ توختاپ مۇنداق دېدى:

— شۇنداق... ئۇ ماڭا ئاز ـ تولا بىرنەرسە قالدۇرسا بولىدۇ... ماڭا بەرسە بولىدۇ. بىلدىڭىزمۇ، ماڭا، يەنى ئۆزىنىڭ دوستىغا بەرسە بولىدۇ... لېكىن سىزدەك ئايال دوستىغا، يەنى مېنىڭ خوتۇنۇمغا بەرسە بولمايدۇ... بۇ يەردىكى چاتاق مانا مۇشۇ يەردە... ئورۇنلۇق ياكى ئورۇنسىزلىقى، جامائەت پىكرى، دېگەنلەرنى ھېسابقا ئالمىدىغان بولساق، بۇ ناھايىتى چوڭ، ئىنتايىن مۇھىم مەسىلە.

ئەمدى تىكىلىپ قاراش نۆۋىتى مادىرىناغا كەلدى. ئۇنىڭ قاراشلىرى غەلىتە ھەم ئىنتايىن ئۆتكۈر ئىدى. ئۇ گويا قارشى تەرەپنىڭ روھىي دۇنياسىنى ئوبدان كۆزىتىپ بىرەر نەرسىنى تېپىپ چىقماقچى، چۈشىنىكسىز قەلبىنى ئېنىق بىلىپ باقماقچى بولغاندەك ئىدى. دېمىسىمۇ دولۇۋارنىڭ روھىي دۇنياسى ئەزەلدىنلا چۈشىنىكسىز ئىدى. ئىدىيەسىدىكىنى ئۆزى گايى چاغلاردا تاسادىپىي ئاشكارىلاپ قويمىسا، ئادەتتە كىشىلەر ئۇنى چۈشىنەلمەيتتى.

— بىراق، — دېدى مادىرىنا دانە ـ دانە سۆزلەپ، — مېنىڭچە، ئۇ مۇبادا شۇنداق جىق بايلىقىنى... سىزگە قالدۇرغان بولسا... باشقىلار ئوخشاشلا ھەيران بولغان بولاتتى.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— چۈنكى... — دەپ توختاپ قالدى مادىرىنا، سەل تۇرۇۋېلىپ، ئاندىن گەپىنىڭ ئاخىرىنى چۈشۈردى، — چۈنكى سىز مېنىڭ ئېرىم... شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ بىلەن تونۇشقىنىڭىزغا ھېچقانچە ۋاقىت بولمىدى... مەن بولسام ئۇنىڭ دوستى، بىزنىڭ دوستلۇقىمىز ئۇزاق يىللاردىن بېرى داۋاملىشىپ كېلىۋاتىدۇ... ئۇنىڭ بىرىنچى ۋەسىيەتنامىسى فرانسىسكى ھايات ۋاقتىدا يېزىلغان. ئۇنىڭدىمۇ پۈتۈن مۈلكىنى ماڭا قالدۇرغان.

گىئورگى ئۆرەنىڭ ئىچىدە ئۇياق - بۇياقتا مېڭىپ يۇرۇپ:

— سىز بۇنى قوبۇل قىلسىڭىز بولمايدۇ، — دېدى.

— توغرا دېدىڭىز، — دېدى مادىرىنا پەرۋاسىزلا، — ئۇنداق بولغاندىن كېيىن نېمە ئۈچۈن شەنبىنى كۈتۈپ ئولتۇرىمىز. ھازىرلا بېرىپ لامىنار ئەپەندىگە شۇنداق دەيلى.

دولوۋار ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئۇلار بىرنەچچە سېكۇنتقىچە بىر - بىرىگە تىكىلىپ تۇرۇشتى. ھەر ئىككىلىسى قارشى تەرەپنىڭ سىرىنى بىلىۋېلىشقا تىرىشاتتى. بىر - بىرىنىڭ قەلبىنى ئاختۇرۇپ ھەقىقىي ئوي - پىكرىنى چۈشىنىشكە ئۇرۇناتتى. بۇ ئۇن - تىنسىز، ئەمما شىددەتلىك كۈرەش ئىدى. ئۇلار بىر ياستۇقتا باش قويۇپ، بىر ئۆيدە ياشاۋاتقان ئەر - خوتۇنلار بولسىمۇ، بىر - بىرىنى زادى چۈشەنمەيتتى. شۇڭا گۇمان، پايلاش ۋە تىختىكلاش ئۇلارغا ھەمىشە ھەمراھ بولۇپ كېلىۋاتاتتى. بىر جۈملە سۆز بىلەن خۇلاسىلىگەندە، ئۇلار بىر - بىرىنىڭ قەلبىدە ساقلىنىۋاتقان ئىللەتلەردىن بىخەۋەر ئىدى.

— بولدى. ئۆزىڭىزنىڭ فوتلاركىنىڭ ئاشىنىسى ئىكەنلىكىڭىز - نى ئېقرار قىلىۋېرىڭ، — دېدى دولوۋار توساتتىن كەسكىنلىك بىلەن.

مادىرىنا يەلكىسىنى قىسىپ قويۇپ جاۋاب قايتۇردى:

— سىز ئۆتۈپ كەتكەن ئەخمەق ئىكەنسىز، فوتلارك ھەقىقەتەن ماڭا ئامراق... يەنە كېلىپ بەكمۇ ئامراق... لېكىن، بۇنىڭدا

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

ھەرگىزمۇ باشقىچە نىيەت يوق... ئەسلا يوق.

ـــ يالغان! بۇ مۇمكىن ئەمەس.

ـــ ئەھۋال شۇنداق، ـــ دېدى مادىرىنا تەمكىنلىك بىلەن.

ـــ ئۇنداقتا، قېنى چۈشەندۈرۈڭ، ـــ دېدى دولۇۋار قايتىدىن ئۆزىنى چۆرگۈلەپ تۇرۇپ، ـــ ئۇ نېمە ئۈچۈن بارلىق مۇلكىنى سىزگە قالدۇرىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن سىزگە بېرىۋېتمەكچى...

مادىرىنا ئۇنىڭ سۆزلىرىگە پىسەنتمۇ قىلماي مۇنداق دېدى:

ـــ بۇ چۈشىنىشلىك تۇرمامدۇ. سىز دېگەندەك، ئۇنىڭ ئىككىمىزدىن باشقا دوستى يوق. ئېنىقىنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ دوستى يالغۇز مەن. چۈنكى، ئۇ مېنى بالا چېغىمدىن تارتىپلا بىلەتتى، ئاپام ئۇنىڭ بىر تۇغقىنىنىڭ ئۆيىدە ئۇلارغا ھەمراھ بولۇپ تۇرغانىدى. ئۇ يەرگە فوتلارك ھەمىشە كېلىپ تۇراتتى، ئۇ ھازىر تۇغقانلىرىنىڭ ئارىسىدىن مىراسخور تاپالمىغاندىن كېيىن، تەبىئىي ھالدا مېنى يادىغا ئالىدۇ ـ دە. ئۇ مېنى ياخشى كۆرۈپ قالغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. جاھاندا قايسىبىر قىز ياخشى كۆرۈشكە نائىل بولماپتىكەن؟ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ھېچكىمگە ئاشكارىلىمىغان ئاشۇ خۇپىيانە مال ـ دۇنياسىنى بىر تەرەپ قىلىشقا توغرا كەلگەن چاغدا ھېسسىيات تۇپەيلى ۋەسىيەتنامىگە مېنىڭ ئىسمىمنى يازغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. بۇنىڭ ئەجەبلەنگۈدەك نەرى بار؟ ھەر دۇشەنبە كۈنى ئۇ ماڭا گۈل دەستە تەقدىم قىلاتتى، ئەمما سىزگە بىرەر تال گۈلمۇ بەرمەيتتى، ئەجەبا، سىز بۇنىڭغا ئەزەلدىن ئەجەبلەنمەيتتىڭىزغۇ؟ مانا مۇشۇنىڭغا ئوخشاش سەۋەبلەر بىلەن ئۇ بارلىق مال ـ دۇنياسىنى ماڭا سوۋغا قىلدى. ئۇنىڭ باشقا ئادىمى يوق ـ دە! ئەگەر ئۇنىڭ ئەكسىچە سىزگە ھەدىيە قىلغان بولسا تازىمۇ ھەيران قالغۇدەك ئىش بولغان بولاتتى. شۇڭا، نېمىدەپ سىزگە بېرەتتىكەن، سىز ئۇنىڭ نېمىسى ئىدىڭىز؟

بۇ سۆزلەرنى ئۇ شۇنداق تەبىئىي، بىمالال دېدىكى، گىئورگى قاقاقان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدى. بىر ئۇزۇندا ئاران تىلغا

كىردى:

ــ بۇنىڭغۇ كارى چاغلىق. لېكىن، نېمىلا بولمىسۇن بۇ مىراسنى ئالمايلى. شۇنداق قىلمىساق ئاقىۋىتى ياخشى بولمايدۇ. ھەممە كىشى: راست شۇنداق ئىش بار ئىكەن، دەپ قالىدۇ ـ دە، بىزنى مەسخىرە قىلىشقا باشلايدۇ. خىزمەتداشلىرىمغۇ خېلىدىن بېرى ھەسەت قىلىپ ماڭا ھۇجۇم قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. شۇڭا، ئابرۇيۇمنى باشقا ھەرقانداق ئادەمدىن بەكرەك ساقلىمىسام بولمايدۇ. خەقلەر بۇ جانابنى سىزنىڭ ئاشنىڭىز، دەپ گەپ تارقىتىۋاتقان شارائىتتا، مەن ئايالىمنىڭ بۇنداق سوۋغاتنى قوبۇل قىلىشىغا قوشۇلالمايمەن. بەلكى فرانسكى بولغان بولسا ماقۇل بولار ئىدى، لېكىن مەن ئۇنداق قىلالمايمەن.

ــ دوستۇم، بوپتۇ ئالمايلى، بۇ قانچىلىك بىر ئىش ئىدى، يانچۇقىمىزغا بىر مىليون پۇل كەم چۈشىدۇ، ــ دېدى مادرىنا يېقىملىق ئاۋازدا.

دولۇۋار مېڭىشنى توختاتمىدى.

ــ راست دەيسىز... بىر مىليون، ــ دېدى ئەتەي ئايالىغا ئاڭلىتىپ، ــ بىر مىليون بولسا بولۇۋېرسۇن... ئۇ ۋەسىيەتنامە قالدۇرغاندا بۇنداق قىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلمىگەن، ئەڭ ئەقەللىي ئەدەپ ـ قائىدىنىمۇ ئۇنتۇپ، مېنىڭ قانچىلىك ئوسال بولىدىغانلىقىمنى، قانچىلىك قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالىدىغانلىقىمنى ئويلىمىغان بولغاندىن كېيىن نېمە بولسا بولمامدۇ. ھەممە ئىشنىڭ يولى بار ـ دە... ئەگەر ئۇ مىراسنىڭ يېرىمىنى ماڭا قالدۇرغان بولسا يولىدا ئىش قىلغان بولاتتى.

دولۇۋار پۈتلىرىنى ئالماپ ئولتۇرۇپ بۇرۇتىنىڭ ئۇچىنى تولغاشقا باشلىدى. ئۇ خاپىلىققا دۇچ كەلسە ياكى بىرەر ئىش ئۈستىدە ئويلانسا مۇشۇنداق قىلاتتى.

مادرىنا گاھى چاغلاردا تىكىپ قويىدىغان كەشتىسىنى قولىغا ئالدى.

ــ بولدى، ئەمدى مەن ھېچنېمە دېمەيمەن، ــ دېدى ئۇ يېپ

www.uyghurkitap.com

تاللاپ تۇرۇپ، ــ ئۆزىڭىز ئويلىنىپ بىرنېمە دەڭ.

دولۇۋار ئۇنچىقماي خېلىغىچە ئولتۇرغاندىن كېيىن تىلىنى چاياپ سۆزگە كىرىشتى:

ــ كىشىلەر فوتلاركىنىڭ نېمە ئۈچۈن سىزنى ئۆزىگە بىردىنبىر مىراسخور قىلىپ تاللىۋالغانلىقىنى چۈشىنەلمەيدۇ. ئەگەردە بۇ ئىشقا مەن قوشۇلۇپ مىراسنى شۇ پېتى قوبۇل قىلساق، ئۇ چاغدا ئۇنىڭ بىلەن سىزنىڭ غەيرىي مۇناسىۋىتىڭىز بارلىقى، مېنىڭ ئەركەكلىكىمگە نامۇناسىپ ھالدا سىزنىڭ ئىلگىرى... بولغانلىقىڭىزغا سۈكۈت قىلغانلىقىمنى ئېتىراپ قىلغان بولۇپ قالىمىز... ئەگەردە مىراسنى مۇشۇ پېتى قوبۇل قىلساق خەقلەرنىڭ نېمىلەر دەيدىغانلىقىنى پەرەز قىلالامسىز؟ ئەگەر بۇنى خالىمايدىكەنمىز، ئۇنداقتا باشقا بىر يول تېپىشىمىز لازىم، بۇ ئىشنى ئەپلىك چارە بىلەن نىقابلاش، يەنى كىشىلەرنى بۇ مىراس ئىككىسىگە تەئەللۇق ئىكەن، دەيدىغان تۇيغۇغا كەلتۈرۈشىمىز لازىم.

ــ مەن بۇ چارىنىڭ ئەۋزەللىكىنى كۆرمەيۋاتىمەن، چۈنكى ۋەسىيەتنامىدە ھەممىسى ئېنىق يېزىلغان.

ــ ھە ! بۇ ناھايىتى ئاسان، سىز مىراسنىڭ يېرىمىنى سوۋغا تەرىقىسىدە ماڭا بېرىسىز، بالىچاقىمىز بولمىغاچقا، مۇشۇنداق قىلساق بولىۋېرىدۇ. بۇنىڭ بىلەن خەقلەرنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلاپ، سۆز ـ چۆچەكنىڭ ئالدىنى ئالىمىز.

ــ كىشىلەرنىڭ ئاغزىنى قانداق تۇۋاقلايدىغانلىقىمىزنى ھېچ چۈشىنەلمەيۋاتىمەن، ــ دېدى مادىرىنا جىلە بولغاندەك، ــ ۋەسىيەتنامىدە فوتلاركىنىڭ ئىمزاسى بار ئەمەسمۇ.

دولۇۋارنىڭ ئاچچىقى كېلىپ قاياپ كەتتى:

ــ بىز ۋەسىيەتنامىنى تامغا چاپلايتتۇقمۇ؟ نېمانداق ھاماقەتسىز. بىز، فوتلارك مۇلكىنى ئىككىمىزگە يېرىمدىن بۆلۈپ بەردى، دېسەكلا تۈگىمىدىمۇ... يادىڭىزدا بولسۇنكى، مېنىڭ رۇخسىتىمسىز بۇ مىراسنى قوبۇل قىلالمايسىز. مېنى ماقۇل

قىلىشنىڭ بىر دىنبىر چارىسى تەڭ يېرىمدىن بۆلۈشۈپ، كىشىلەرنىڭ مەسخىرىسىگە قالماسلىق.

مادىرىنا ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا «لاپپىدە» قارىدى.

ــ خالىغىنىڭىزنى قىلىۋېرىڭ، مەن ھەممىگە رازى.

دولۇۋار ئورنىدىن تۇرۇپ مېڭىشقا باشلىدى. ئايالىنىڭ نەزىرىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، گويا تېخىچە ئىككىلىنىپ تۇرغاندەك كۆرسىتىشكە تىرىشتى.

ــ ياق. بولمىغۇدەك... قەتئىي قاملاشمىغۇدەك. ئەڭ ياخشىسى، بۇ مىراستىن ۋاز كەچكىنىمىز دۇرۇستەك تۇرىدۇ... شۇنداق قىلغىنىمىز مۇۋاپىق ئىكەن. ئىش قاملىشىدۇ ھەم يۈزىمىز يورۇق بولىدۇ. لېكىن، مەن دېگەندەك قىلساقچۇ؟ بۇنىڭدىمۇ ھېچقانداق گۇمان تۇغۇلمايدۇ. ھېچكىم گۇمانلىنىپ يۇرمەيدۇ. ھەتتا ئەڭ گۇمانخور ئادەملەرمۇ يوچۇق تاپالمايدۇ.

ئۇ مادىرىنانىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى:

ــ ئەگەر مەيلى دېسىڭىز، مالىنار ئەپەندىنىڭ يېنىغا مەن ئۆزۈم بېرىپ ئۇنىڭ پىكرىنى ئالاي ۋە مەقسىتىمىزنى چۈشەندۈرەيلى. ئۇنىڭغا كىشىلەرنىڭ سۆز ـ چۆچىكىگە ئورۇن قالدۇرماسلىق ئۈچۈن ئىككىمىزنىڭ بۇ مىراسنى تەڭ بۆلۈشمەكچى بولغانلىقىمىزنى ئېيتاي. مېنىڭ بۇ مىراسنىڭ يېرىمىنى قوبۇل قىلغانلىقىمنىڭ ئۆزى خالايىققا: بۇ سوۋغاتنى مەن ئالغان بولغاچقا، ئايالىمۇ قوبۇل قىلدى، مەن ئۇنىڭ ئېرى. ئۇنىڭ ھېچقانداق ئەسكى ئىش قىلمىغانلىقىنى ئوبدان بىلىمەن، دەپ جاكارلىغانلىق بولىدۇ.

ــ ئىختىيارىڭىز، ــ دېدى مادىرىنا بوشقىنا.

دولۇۋار ۋەز ئېيتىشقا كىرىشتى:

ــ تەڭ يېرىمىدىن بۆلۈشسەك ھەممە ئىش ئېنىق بولىدۇ. بىز دوستىمىزنىڭ بىزگە قالدۇرغان تەۋەررۇكىنى قوبۇل قىلدۇق. بۇ دوستىمىز ئىككىلىمىزگە بىر كۆزدە قارايدۇ. شۇڭا، كىشىلەرگە بۇ ھاياتلىقىدا مادىرىنانى ياخشى كۆرەتتى، ئۆلگەندىن

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

كېيىنمۇ ئۇنىلا رازى قىپتۇ، دېگەندەك تەسىرات بېرىشنى خالىمايدۇ. دەرۋەقە، ئۇ سىزگە بەكرەك ۋاي دەيتتى، لېكىن مىراسنى ئىككىمىزگە تەڭ بۆلۈپ بەرگەنلىكى سىزگە بەكرەك مايىللىقىنىڭ ئەمەلىيەتتە پىلاتۇنچە مۇھەببەت ئىكەنلىكىنى، يەنى ئۇنىڭ ھېسسىياتىنىڭ پاك ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ. سىز ئىشىنىڭكى، ئۇ ئەگەر ھاياتلىقىدا بۇ تەرەپلەرنى ئويلاپ يەتكەن بولسا چوقۇم مۇشۇنداق قىلار ئىدى. ئەپسۇسكى، ئۇ بۇنچىۋالا چوڭقۇر ئويلاپ كېتەلمىدى. ئاقىۋىتىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى قىياس قىلالمىدى. سىز بايا ئۇنىڭ ھەر ھەپتىدە گۈلدەستە ئەكېلىپ سىزگە بېرىدىغانلىقىنى، ئەڭ ئاخىرقى يالدامىسىنمۇ سىزگە بەرگەنلىكىنى ئېيتتىڭىز، بۇنىڭ ئۆزى ئۇنىڭ ئويلاپ يېتەلمىگەنلىكىنى...

— بولدى بەس، چۈشەندىم، — دېدى مادىرىنا سەل تېرىكىپ، — بۇنچىۋالا گەپ سېتىپ كەتمەي گۈۋاھچىنىڭ يېنىغا بارسىڭىزلا تۈگىمىدىمۇ؟

دولۇۋار قىزىرىپ كەتتى. دۈدۈقلىغىنىچە:

— راست دەيسىز، ھازىرلا ماڭاي، — دېدى ـ دە، شىلەپىسىنى ئېلىپ ماڭدى. ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ:

— ئۇنىڭ جىيەنى چاتاق سېلىۋېتىپتۇ. ئۇنىڭغا بەش تۈمەن پۇل بېرىپ ئىشنى تۈگىتەي، قانداق؟ — دېدى.

— ياق ! — دەپ رەت قىلدى مادىرىنا مەغرۇر قىياپەتتە، — ئۇنىڭ تەلەپ قىلغىنى ئون تۈمەن بولغاندىن كېيىن ئون تۈمەننى بېرىڭ. خالىسىڭىز بۇنى مېنىڭ ئۈلۈشۈمدىن ئاجرىتىپ بېرىڭ.

— ياق، بۇنداق قىلساق قانداق بولىدۇ، — دېدى دولۇۋار بىردىنلا ئوڭايسىزلىنىپ، — چىقىمنى ئىككىمىز تەڭ كۆتۈرىمىز. ھەربىرىمىز بەش تۈمەندىن ئاجرىتايلى. شۇنداقتىمۇ بىزگە توپتوغرا بىر مىليون فرانك قالىدۇ. سۆيۈملۈك مادىرى، سەل تۇرۇپ كۆرۈشەيلى، — دېدى.

دولۇۋار گۈۋاھچىنىڭ ئالدىغا بارغاندا بۇنىڭ ئايالىنىڭ پىكرى

ئىكەنلىكىنى ئېيتتى.

ئەتىسى ئۇلار گۇۋاھچىغا «مادىرىنا دولۇۋار ئېرىگە ئەللىك تۆمەن پۇلنى ھەدىيە قىلدى» دېگەن ھۆججەتنى يېزىپ بېرىپ يېنىپ چىقتى.

سىرتقا چىققاندىن كېيىن گىئورگى ھاۋانىڭ ئوچۇقلۇقىنى ئېيتىپ پىيادە مېڭىشنى تەكلىپ قىلدى: يول بويى ئايالىغا ناھايىتى مېھرىبانلىق بىلەن كۆيۈنۈپ، يېقىنچىلىق قىلىپ، ئۇنى ئاجايىپ ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئىپادىلەپ ماڭدى. ئۇ تىنماي كۈلەتتى، ئۆزىنى بەختلىك ھېس قىلاتتى. لېكىن، مادىرىنا خىيالغا چۆككەن، چىرايى سەل تۇتۇلغانىدى.

بۇ، كۈز كۈنلىرىنىڭ بىرى ئىدى. ھاۋا خېلىلا سوغۇق، كىشىلەر ئالدىراش كېتىۋاتاتتى. دولۇۋار ئايالىنى بىر دۇكانىنىڭ ئالدىغا باشلاپ كەلدى. بۇ، ئۇ ئالماقچى بولغان سائەت بار دۇكان ئىدى.

— مەن سىزگە زىننەت بۇيۇمى ئېلىپ سوۋغا قىلايمۇ؟ — دەپ سورىدى دولۇۋار. ئايالى پەرۋاسىزلا:

— مەيلىڭىز، — دېدى.

— نېمىنى ياخشى كۆرىسىز، مېدالیونمۇ؟ بىلەزۈكمۇ؟ ياكى ھالقىمۇ؟ — دولۇۋار دۇكانغا كىرگەندىن كېيىن ئايالىدىن سورىدى.

ئالتۇن، كۈمۈش، گۆھەر، ياقۇتلارنى كۆرگەندىن كېيىن مادىرىنانىڭ قاپىقى ئېچىلدى. كۆزلىرىمۇ چاقناپ كەتتى. ئۇ پوكەينىڭ ئىچىدىكى رەڭگارەڭ زىبۇ - زىننەتلەرگە قىزىقىپ قاراپ بىردىنلا:

— پاھ! بۇ بىلەزۈك ئەجەبمۇ چىرايلىق ئىكەن! — دەۋەتتى. بۇ، غەيرىي شەكىللىك ئالتۇن زەنجىرلىك بىلەزۈك بولۇپ، ھەربىر ھالقىسىغا بىر تالدىن بىر - بىرىگە زادى ئوخشىمايدىغان ياقۇت كۆز قويۇلغانىدى.

— بۇ بىلەزۈك نەچچە پۇل؟ — دەپ سورىدى دولۇۋار.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— ئۇچ مىڭ فىرانك، — دەپ جاۋاب بەردى دۇكان غوجايىنى.

— ئەگەر سىز ئۇنى ئىككى مىڭ بەش يۈز فىرانكقا بەرسىڭىز بىز كېلىشەلەيتتۇق.

— كەم بولا، ئەپەندى، — دېدى غوجايىن ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قېلىپ، — ئۇنىڭدىن كەم بولسا بولمايدۇ.

— ئۇنداقتا سىز مۇنۇ سائەتنى بىر مىڭ بەش يۈز فىرانكقا، ئىككىسىنى تۆت مىڭ فىرانكقا بەرسىڭىز نەق پۇل تۆلەيمەن. ئۇنىمىسىڭىز باشقا دۇكاندىن ئالىمىز.

غوجايىن ئىككىلىنىپ تۇرۇپ كەتتى، ئاخىر ماقۇل بولدى.

— بوپتۇ ئەپەندى، سىزنىڭ دېگىنىڭىزدەك بولسۇن.

دولۇۋار ئادرېسىنى ئېيتىپ بەرگەندىن كېيىن:

— بۇ سائەتنىڭ كەينىگە فامىلەمنىڭ G.R.C دېگەن قىسقارتىلمىسىنى يازما ھەرپ شەكلىدە ئويۇپ ئۇستى تەرىپىگە بارونىنىڭ يۇمىلاق بەلگىسىنى چۇشۇرۇپ بېرىڭلار، — دەپ جېكىلىدى.

بۇ گەپلەردىن مادىرىنا ھەيران بولۇپ كۇلۇپ قويدى. دۇكاندىن چىققاندىن كېيىن ئامراقلىق قىلىپ دولۇۋارنى قولتۇقلىۋالدى. ئۇ دولۇۋارنىڭ ئەپچىللىكىگە ۋە جۇرئىتىگە قايىل بولغانىدى.

دولۇۋار ھازىر مۇقىم كىرىمگە ئىگە بولدى. شۇنداق بولغاندىن كېيىن شۇنىڭغا مۇناسىپ نام ـ نەسەبنامۇ بولۇشى كېرەك. ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشى تامامەن ئورۇنلۇق.

دۇكان غوجايىنى ئىشىك ئالدىغىچە چىقىپ ئۇلارنى ئالاھىدە ھۆرمەت بىلەن ئۇزاتتى.

— بارون ئەپەندى، خاتىرجەم بولۇڭ. بۇنى بىز پەيشەنبە كۇنى ئۆيىڭىزگە يەتكۇزۇپ بېرىمىز.

ئۇلار قىزىقچىلار تىياتىرخانىسىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، كۇلۇبتا يېڭى تىياتىر قويۇلۇۋاتقانلىقى توغرىسىدىكى ئېلاننى كۆردى.

— خالىسىڭىز بۇگۇن ئاخشام ئويۇن كۆرسەك، — دېدى

دولوژار، — ئاۋۋال لوژى بارمۇ - يوق قاراپ كېلەي.
لوژىنى ئالغاندىن كېيىن دولوژار:
— كىچىكرەك بىر رېستورانغا كىرىپ غىزالانساق قانداق؟ — دەپ سورىۋىدى، مادىرىنا خۇشاللىق بىلەن ماقۇل بولدى.
دولوژارنىڭ كەيپى چاغ، خۇددى پادىشاھ بولغاندەك خۇشال ئىدى. خۇشلۇقىدىن تىنماي ھەرىكەت قىلغۇسى كېلەتتى. شۇڭا ئۇ:
— مالىر خانىمنىمۇ چاقىرىۋالايلى. بۇگۈنكى ئاخشامنى ئۇلار بىلەن ئۆتكۈزەيلى، قانداق دەيسىز؟ ئاڭلىسام ئېرى قايتىپ كەپتۇ. ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكۈم بار ئىدى، — دېدى.
ئۇلار مالىر خانىمنىڭكىگە باردى. دولوژار ئاشنىسى بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغاچقا، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشتىن سەل قورقۇپ تۇراتتى. يېنىمدا ئايالى بولغاچقا، ئارتۇقچە گەپ - سۆز بولمايتتى. شۇڭا، دولوژار خۇشال بولدى.
سۆز - ھەرىكەتلىرىدىن مالىر خانىم ئۆتكەنكى ئىشىنى ئۇنتۇپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ ھەتتا ئېرىنى ئۇلارنىڭ تەكلىپىنى قوبۇل قىلىشقا زورلاپ كەتتى.
كەچكى غىزا ناھايىتى كۆڭۈللۈك يېيىلدى، ئۇلار بۇ كېچىنى ئىنتايىن خۇشال ئۆتكۈزدى.
گىئورگى بىلەن مادىرىنا ئۆيىگە يېرىم كېچىدە قايتىپ كەلدى. كارىدوردىكى چىراغلار ئۆچۈپ بولغاچقا، مۇخبىر سەرەڭگە يېقىپ پەلەمپەينى يورۇتتى.
ئىككىنچى قەۋەتكە چىقىقاندا دولوژار ياققان سەرەڭگە بىلەن قاپقاراڭغۇ كارىدور «پاللىدە» يورۇپ، ئەينەكتە ئۇلارنىڭ ئەكسى كۆرۈنۈپ خۇددى قاراڭغۇدا يوقاپ كېتىپ يورۇقتا كۆرۈنىدىغان ئەرۋاھلارغا ئوخشاپ قالدى. دولوژار قولىدىكى سەرەڭگىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئەينەكتە ئۆزلىرىنى تېخىمۇ ئېنىقراق ئەكس ئەتكۈزدى ھەمدە مەغرۇرلۇق بىلەن كۈلۈپ:
— قاراڭلار، مىليونېر كەلدى، — دېدى.

www.uyghurkitap.com

يەتتىنچى باب

ماراكەشنىڭ بويسۇندۇرۇلغىنىغا ئىككى ئاي بولۇپ قالدى. فرانسىيە تانگېرنى ئىشغال قىلدى، ئوتتۇرا دېڭىز بويىدىكى دېرىپورغىچە بولغان ئافرىقا زېمىنىنى ئىگىلىدى ۋە ئىشغال قىلىۋالغان بۇ دۆلەتنىڭ بارلىق قەرزلىرىنى ھۆددىگە ئالدى. جەمئىيەتتە ئىككى مىنىستىرنىڭ بىراقلا يىگىرمە مىليوندىن كۆپرەك پۇل تاپقانلىقى توغرىسىدىكى گەپ پۇر كەتتى. خەقلەر ھەتتا بۇ توغرۇلۇق گەپ بولغاندا لالىج مادىئونىڭ ئىسمىنى ئاشكارا ئاتىدى. پۈتكۈل پارىژلىق خۇشخەۋەرنىڭ قوش پايدىغا ئېرىشكەنلىكىنى بىلىپ بولدى. ئۇ زايومدىن ئوتتۇز - قىرىق مىليون، مىس ۋە تۆمۈر كانلىرىدىن، شۇنداقلا زېمىن سودىسىدىن سەككىز مىليون پۇل تاپقانىدى. ئۇ بۇ يەرلەرنى فرانسىيە ماراكەشنى ئىشغال قىلماستا پۇل خەجلىمەي دېگۈدەكلا سېتىۋالغان، ماراكەش ئىشغال قىلىنغانلىقى ئەتىسلا بۇ يەرلەرنى ھەرقايسى شىركەتلەرگە سېتىپ بەرگەنىدى. ئۇ بىرنەچچە كۈننىڭ ئىچىدىلا دۇنيانىڭ خاقانى، ھەممە يەرگە قولى يېتىدىغان چوڭ بانكىرلاردىن بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ھوقۇقى پادىشاھلارنىڭكىدىنمۇ چوڭ بولۇپ كەتتى، ھەرقانداق كىشى ئۇنىڭغا باش ئېگەتتى. ئۇنىڭ ئالدىدا ھەتتا ئۇنلۈكرەكمۇ سۆزلىيەلمەيتتى. ئۇنىڭ ئەتراپىنى ئىنسانلار ئارىسىدىكى چاكىنىلىق، پەسكەشلىك، ھەسەتخورلۇقتەك ناچار ئىللەتلەر قورشىۋالدى. ئۇ ئەمدى گۈمانلىق بانكىر، قاملاشمىغان گېزىتخانىنىڭ غوجايىنى، قاقتى - سوقتى قىلىپ بايلىق توپلىغان، پارلامېنتقا كۆز بويىپ كىرىۋالغان يەھۇدىي خۇشخەۋ

ئەمەس، بەلكى ئىسرائىلىيەلىك مىليونېر خۇدېر ئەپەندى بولۇپ قالدى.

ئۇ ئۆزىنىڭ شۇ سالاھىيىتىنى كۆز - كۆز قىلماقچى بولۇپ تۇرغاندا، شاھزادە كارسىبىيېرنىڭ قولى قىسقا بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپلا ئۇنىڭ سىنبىت ئوۋنا كوچىسىدىكى ئۆي - جايىغا كۆز تىكتى. بۇ ئۆي شۇ كوچىدىكى ئەڭ ھەشەمەتلىك جاي بولۇپ، ئۇنىڭ بېغى شانشىرىش مەيدانغا تۇتىشاتتى. خۇدېر ئۇنىڭغا بۇ جايىنى پۇتۇن ئۆي جاھازلىرى بىلەنلا سېتىۋالىدىغانلىقىنى ئېيتتى. سودا يېگىرمە تۆت سائەتنىڭ ئىچىدە پۈتتى. ئۇ ئۆيدىكى جابدۇقلارنى مىدىرلاتماسلىق، ھەتتا بىرەر ئورۇندۇقنىمۇ يۆتكىمەسلىك شەرتى بىلەن ئۇچ مىليون بېرىمەن، دېۋىدى، شاھزادە دەررۇ ماقۇل بولدى.

خۇدېر ئائىلىسى يېڭى ئۆيگە ئەتىسىلا كۆچۈپ كىردى. شۇنىڭدىن كېيىن خۇدېردا باشقا بىر خىيال، يەنى ناپولېئونچە ئىش كۆرۈپ پۇتۇن پارىژلىقنى ئايىغىغا باش ئۇردۇرۇش ئويى پەيدا بولدى.

شۇ جاغلاردا پارىژلىقلار رەسىم يىغقۇچى ياك رىنوپنىڭ زالىغا ئايىغى ئۆزۈلمەي بېرىپ ژېنگىرىيە رەسسامى كارل ماركۇنچنىڭ كاتتا ماي بويىاق رەسىمىنى تاماشا قىلىشۋاتاتتى. رەسىمدە ئەيسانىڭ دولقۇنلار ئۈستىدە كېتىۋاتقانلىقى سىزىلغانىدى. سەنئەت ئوبزورچىلىرى بۇ رەسىمگە ناھايىتى يۇقىرى باھا بېرىپ، ئۇنى مۇشۇ ئەسىردىكى مۇنەۋۋەر ئەسەر، دەپ ماختىشۋاتاتتى. خۇدېر رەسىمنى بەش يۈز مىڭ فرانكقا سېتىۋالدى ۋە دەرھال ئەكەتتى. ئۇنىڭ بۇ قىلىقى ھەۋەسكار ئاممىنىڭ زىتىغا تېگىپ پۇتۇن پارىژدا گەپ بولدى. بەزىلەرنىڭ ئۇنىڭغا كۆزى قىزاردى. بەزىلەر ئۇنى قۇۋۋەتلىدى، بەزىلەر ئەيىبلەشتى. كەينىدىنلا خۇدېر ھەرقايسى گېزىتلەردە مەلۇم بىر كۇنى پۇتۇن پارىژدىكى مەشھۇر زاتلارنى ئۆيگە چەت ئەللىك رەسسامنى ئەسىرىنى تاماشا قىلىشقا تەكلىپ قىلىدىغانلىقى

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

توغرىسىدا ئېلان چىقاردى. بۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلاپ بۇ ئەسەرنى ئۆزىلا ئىگىلىۋالدى، دېيەلمەيدىغان قىلىپ قويدى.

خۇددىي ئىشىك ـ دەرۋازىلىرىنى چوڭ ئېچىپ باغقى بارلىكى ئادەمنىڭ ھەممىسىنى قارشى ئالىدىغانلىقىنى جاكارلىدى. باغاق مۇنداق يېزىلغانىدى:

خۇددىي ئەپەندى بىلەن رەپىقىسى سىزنى 30 ـ دېكابىر كەچ سائەت توققۇزدىن ئون ئىككىگىچە كارل ماركىۋىچنىڭ «دولقۇنلار ئۈستىدىكى ئەيسا» ناملىق رەسىمىنى كۆرۈشكە تەكلىپ قىلىدۇ. رەسىم ئېلېكتىر چىرىغى① بىلەن يورۇتۇلىدۇ.

باغاقنىڭ ئاستىغا كىچىك ھەرپىلەر بىلەن «يېرىم كېچىدىن كېيىن تانسا بولىدۇ» دەپ قوشۇمچە قىلىنغانىدى.

دېمەك، كەتكۈسى كەلمىگەنلەر قېلىپ ئويىنىسا بولاتتى. قارىغاندا خۇددىي ئەپەندى بىلەن رەپىقىسى ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن كەلگۈسىدىكى سىرداشلىرىنى تاللىماقچى بولۇۋاتقاندەك قىلاتتى.

كىشىلەر بۇ يەرگە قىزىقىش تۈپەيلى كېلىشىدۇ، داڭلىق رەسسامنى كۆرۈش، ئۆي ـ جايىنى ۋە ئۇنىڭ غوجايىنىنى كۆرۈپ بېقىش نىيىتىدە كېلىشىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە گىدىيىۋالغانلار، ھەممىگە پەرۋاسىز قارايدىغانلار، ئۆزىنى ئەركىن تۇتقانلار بولىدۇ. بۇنداق ئادەملەرنىڭ كېلىشىدىن كېتىشى تېز بولىدۇ. لېكىن، خۇددىي بۇۋاي بۇنداق ئادەملەرنىڭ ئىلگىرى ئۆزىگە ئوخشاش ئۇشتۇمتۇت بېيىپ كەتكەن ئىسرائىلىيەلىك بۇرادەرلىرىنىڭكىگە بارغاندا قىلغىنىدەك ھازىر چىقىپ كەتكىنى بىلەن بەرىبىر قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى، چوقۇم بىر كۈنى ئۆزىنىڭ ئالدىغا كېلىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ.

① شۇ ۋاقىتلاردا ئېلېكتىر چىرىغى ئومۇملاشمىغان، توك ئىشلىتەلەيدىغانلار سانا-قلىق چوڭ بايلار بىلەنلا چەكلىنەتتى.

ئەڭ مۇھىمى، گېزىتلەردە ئىسمى چىقىپ تۇرىدىغان سۇنغان ئاقسۆڭەكلەرنى قەدەم تەشرىپ قىلىدىغان قىلىش، ئۇلار بىر ھەپتىدىلا ئەللىك مىليون پۇل تاپقان مىليونېرنىڭ قانداقلىقىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن بولسىمۇ جەزمەن كېلىدۇ، بۇ پائالىيەتكە كىملەرنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن، كەلگەنلەرنى ساناپ بېقىش ئۈچۈن بولسىمۇ كەلمەي قالمايدۇ. چۈنكى، خۇددېر يەھۇدي بولغىنى بىلەن پەزىلەتلىك، ئەقىللىك ئادەم. نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇلارنى ئەيسا تەسۋىرلەنگەن رەسىمنى كۆرۈشكە تەكلىپ قىلىدۇ ـ دە.

ئۇنىڭ بۇ قىلىقى گويا كىشىلەرگە: قاراڭلار، مەن بەش يۈز مىڭ فىرانك خەجلەپ ماركىۋېچنىڭ «دولقۇنلار ئۈستىدىكى ئەيسا» ناملىق مەشھۇر رەسىمنى سېتىۋالدىم. بۇ نادىر ئەسەر بۇنىڭدىن كېيىن مەڭگۈ مېنىڭ ئۆيۈمدە، مېنىڭ نەزىرىم ئاستىدا تۇرىدۇ، يەھۇدي خۇددېرنىڭ ئۆيىدە ئەبەدىي ساقلىنىدۇ، دەپ جاكارلىغاندەك تۇيغۇ بېرەتتى.

بۇ تەكلىپ ئاقسۆڭەكلەر ئارىسىدا غۇلغۇلا پەيدا قىلدى. ھەتتا خۇددېرنىڭ ئۆيىدە بولىدىغان مېھماندارچىلىق ھەققىدە سۆزلەشمىگەن بىرمۇ ئادەم قالمىدى. ئەمەلىيەتتە بۇ بۇنچىۋالا داغدۇغا قىلغۇدەك چوڭ ئىش بولماستىن، ئادەتتىكى نورمال بىر ئىش ئىدى. ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ رەسىم كۆرۈش بىلەن باشقا بىرسىنىڭكىگە بېرىپ كۆرۈشنىڭ نېمە پەرقى بار؟ خۇددېرنىڭ ئىشىك ـ دەرۋازىلىرىنى ئۇلۇغ ئېچىپ ئۆيدىكى بىباھا رەسىمنى خالايىققا كۆرسەتكىنىنىڭ نەرى يامان؟

«فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتى ئىككى ھەپتىدىن بېرى 30 ـ دېكابىر ئاخشىمى بولىدىغان پائالىيەتنى تەشۋىق قىلىپ جامائەتنى قىزىقتۇرماقتا ئىدى.

دولۇۋار غوجايىنىنىڭ غەلىبىلىرىدىن قاتتىق غەزەپلەندى. ئۇ خوتۇنىنىڭ بەش يۈز مىڭ فىرانك پۇلىنى تارتىۋېلىپ ئۆزىنى قالتىس بولۇپ كەتتىم، دەپ يۇرەتتى. ئەمدىلىكتە بۇنى ئەتراپىدا

www.uyghurkitap.com

مىليونلاپ پۇل يىغىۋاتقان، لېكىن ئۆزى بىر سىنتقىمۇ ئېرىشەلمەيۋاتقان ئەھۋالغا سېلىشتۇرۇپ يانچۇقىدىكى ئاقچىسىنىڭ ئازلىقىنى، ھېچ نەرسىگە يەتمەيدىغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆزىنى ئىنتايىن نامرات، گاداي ھېس قىلدى.

ئۇنىڭ ئىچى ئاچچىق بولاتتى، ھەممە كىشىگە، ھەممە ئىشقا ئۆچلۈك قىلاتتى. شۇڭا، خۇددىرلارنىڭ بوسۇغىسىغىمۇ دەسسىمەس بولدى. ئۇ ئايالىدىنمۇ خاپا بولۇپ، ئۇنىڭ لالىجىنىڭ دامىغا چۈشۈپ ئۆزىنى ماراكەش زايومىنى سېتىۋېلىشتىن توسقانلىقىدىن ئاغرىناتتى. دولۇۋار مىنىستىرغا ھەممىدىن بەك ئۆچ بولۇپ كەتتى. ئۇنى كۆرسە چىشلىرى غۇچۇرلاپ كېتەتتى. چۈنكى، مۇشۇ مىنىستىر ھەر ھەپتىدە ئىككى نۆۋەت كېلىپ ئۇنىڭ تۇز - تامىقىنى يەپ تۇرۇپمۇ ئۇنى ئەخمەق قىلدى، ئۇنىڭدىن پايدىلاندى. دولۇۋار ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭغا كاتىپ، چاكار، قەلەم بولۇپ بەردى. شۇڭا، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى خاتىرىلەپ تۇرۇپ غەلىبىلىرىدىن مەست بولۇۋاتقان بۇ غالىبنى بوغۇپ تاشلىغۇسى كېلەتتى، لالىج مىنىستىر بولغىنى بىلەن چوڭراق بىر ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقالمىدى. ئۇ ئورنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن جىق پۇل تېپىپ كەتكەنلىكىنى باشقىلارنىڭ سېزىپ قېلىشىدىن ۋايىم يەيتتى. شۇنداقتىمۇ دولۇۋار ئۇنىڭ خورىكىنىڭ چوڭلاپ كېتىۋاتقانلىقىدىن، ھېچ نەرسىنى مەنسىتمەيدىغان گەپ - سۆز ۋە قىلىقلىرىدىن بارغانچە قورقماي مۇلاھىزە قىلىدىغان بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىدىن ھەمدە ئۆزىگە بولغان ئىشەنچىنىڭ ھەسسىلەپ ئېشىۋاتقانلىقىدىن رونىق تېپىۋاتقان بۇ سابىق ئادۇوكاتنىڭ ھەقىقىي مىلۇنېر ئىكەنلىكىنى سېزىپ تۇراتتى.

لالىجىنىڭ دولۇۋارلارنىڭ ئۆيىدىكى ئورنىدىمۇ ئۆزگىرىش بولدى. يەنى ئۇ فوتلارىكنىڭ ئىزىنى باستى، فوتلاركنىڭ نۆۋىتى ئۇنىڭ بولدى، چاكارلارغا خۇددى ئۆينىڭ غوجىسىدەك تەلەپپۇزدا سۆزلەيدىغان بولۇپ قالدى. شۇڭا، دولۇۋار ھەمىشە غەزەپتىن

تىترەيتتى. ھازىرقى ھالىتىدە دولۇزار بەئەينى پاچاقتىن ئالغۇسى كەلسىمۇ جۇرئەت قىلالمايۋاتقان ئىتنىڭ ئۆزىلا ئىدى، ئۇنىڭدا ئارمان بولسىمۇ دەرمان يوق ئىدى. لېكىن، مادىرىنانىڭ ئالدىدا ئۇ باتۇر بولۇپ، ئاچچىقىنى ئۇنىڭدىن ئالاتتى، قوپاللىق قىلاتتى. مادىرىنا بولسا ئۇنىڭ قىلىقلىرىغا خۇددى بىر ئەقىلسىز بالىغا قىلغاندەك يەلكىسىنى قىسىپ قويۇشتىن باشقا ئىنكاس قايتۇرمايتتى. ئەمما، دولۇزارنىڭ تۇغمەس ئاچچىقىغا ھەيران بولاتتى.

«نېمىشقا داۋاملىق ۋايساپلا يۈرىسىز؟ سىزنىڭ ئەھۋالىڭىز ھازىر كۆپ ياخشىلىنىپ كەتتىغۇ، يەنە نېمە تۇغمەيدىغان ئاچچىق بۇ؟» دېگەن گەپنى كۆپ قىلاتتى.

دولۇزار بۇنداق چاغلاردا ئۇنچىقماستىن تەتۇر قارىۋالاتتى.

ئۇ ئاللىبۇرۇنلا غوجايىن ئۆتكۈزىدىغان پائالىيەتكە قاتناشمايدىغانلىقىنى، ئىككىنچىلەپ بۇ پاسكىنا جوھۇتنىڭ بوسۇغىسىغا دەسسىمەيدىغانلىقىنى جاكارلىغانىدى.

بۇنىڭ ئەكسىچە، خۇددىڭ كۇندە دېگۈدەك دولۇزارغا خەت يازاتتى، ئۇنىڭدىن ئۆتۈنەتتى، مەيلى نەدىلا بولسا بىر كۆرۈشسەك، سىزگە تېگىشلىك يەتتە تۇمەن پۇلنى ئۆز قولىڭىزغا تاپشۇرسام، دەپ يازاتتى. دولۇزار جاۋاب بەرمەيتتى. ھەممىنى تام مەشكە تاشلايتتى. بۇ ئۆزىگە كېلىدىغان پايدىدىن ۋاز كەچكەنلىك ئەمەس ئىدى. ئۇ پەقەت بۇ ئايالنى ئەتەي كۆزگە ئىلماي قىينىاش، ئازابلاش ئۈچۈنلا، ھەددىدىن زىيادە باي بۇ ئايالنى ئاياغ ئاستى قىلىپ ئۆزىنىڭ ئەركەكلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈنلا شۇنداق قىلاتتى.

پائالىيەت بولىدىغان كۈنى مادىرىنا ئېرىگە ئۇ يەرگە بارماسلىقنىڭ ئورۇنسىز ئىكەنلىكىنى ئېيتىۋىدى، دولۇزار:

— تولا كۆتۈلدىماڭ، بەربىر بارمايمەن، — دەپ سىلكىۋەتتى. لېكىن، كەچكى غىزادىن كېيىن ئۇشتۇمتۇتلا:

— يەنىلا شۇ يەرگە بېرىپ ئازاب تارتىشقا توغرا كېلىدىغان

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

ئوخشايدۇ، چاپسانراق جابدۇنۇڭ، ـــ دېدى.

مادىرىنا ئۇنىڭ شۇنداق قىلىدىغانلىقىنى قىياس قىلىدىغان بولغاچقا:

ـــ مەن بىرەمدىلا تەييار بولىمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

دولۇۋار كىيىنىپ تۇرۇپ ئاغزى بېسىقماي تىللىدى، ھەتتا پەيتوندا كېتىۋېتىپمۇ تىللاشتىن توختىمىدى.

كارسىبىيېرنىڭ چوڭ زالىدا چىراغلار چاراقلاپ يېنىپ تۇراتتى. زالنىڭ تۆت بۇرجىكىگە تۆت دانە يۇمىلاق لامپۇچكا بېكىتىلگەن بولۇپ، چىراغلار خۇددى كۆكۈچ نۇر چېچىپ تۇرغان ئايغىلا ئوخشايتتى. بىنانىڭ ئالدىدىكى ئېگىز پەلەمپەيگە ئېسىل گىلەملەر سېلىۋېتىلگەنىدى. ھەربىر باسقۇچتا بىردىن مۇلازىم خۇددى ھەيكەلدەك قېتىپ تۇراتتى.

دولۇۋار پەس ئاۋازدا:

ـــ قاراڭ بۇ بەچچىخەرنى، بايلىقىنى كۆز ـ كۆز قىلىپ كېتىپتۇغۇ، ـــ دەپ تىللاپ كەتتى. ھەسەت ئوتى ئۇنىڭ يۈرىكىنى كۆيدۈردى.

ـــ گەپنى ئاز قىلىڭ، بىكىسىز بولسا سىزمۇ شۇنداق قىلىڭ، ـــ دېدى ئايالى.

ئۇلار زالغا كىرگەندىن كېيىن ئالدىغا كەلگەن خىزمەتكارلارغا ئۇچىسىدىكى قېلىن كىيىملەرنى بەردى. يەنە بىرقانچە خانىم ۋە ئۇنىڭ ئەرلىرىمۇ پەلتولىرىنى يېشىۋاتاتتى. كىملەرنىكىدۇر: نېمىدېگەن ئېسىل! نېمىدېگەن چىرايلىق! دېگەن ماختاشلىرى ئاڭلاندى. زالنىڭ تامىلىرى گىلەملەر بىلەن بېزەلگەن بولۇپ، گىلەملەردىكى كۆرۈنۈشلەردە ئۇرۇش ئىلاھەسى بىلەن مۇھەببەت ئىلاھەسىنىڭ ئىشق ـ مۇھەببەت ھېكايىسى تەسۋىرلەنگەنىدى. ئوڭ ۋە سول تەرەپتىكى ئىككى ھەشەمەتلىك پەلەمپەي 2 ـ قەۋەتكە چىققاندا تۇتىشىپ كېتەتتى. پەلەمپەينىڭ نەپىس سالاسۇنلىرىغا بېرىلگەن ھەل كونىراپ سەل خىرەلىشىپ قالغان بولسىمۇ، پارقىراقلىقىنى يوقاتمىغانلىقتىن قىزىل مەرمەر

تاشتىن ياسالغان باسقۇچلارغا تولىمۇ ئاچقانىدى.

مېھمانخانىنىڭ ئىشىكىدە قورچاقتەك ياسانغان ئىككى قىزچاق تۇراتتى. كۆك ۋە شاپىتۇل چېچىكى رەڭلىك كۆڭلەك كىيگەن بۇ قىزلار قەدەم تەشرىپ قىلغان ھەربىر خانىمغا گۈلدەستە تەقدىم قىلاتتى. كۆپچىلىك: بۇ ئىش ئۆزگىچە بوپتۇ، دېيىشتى.

مېھمانخانا ئادەمگە تولغانىدى. خانىملارنىڭ كۆپچىلىكى ئادەتتىكىچىلا ياسانغان بولۇپ، بۇ ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ ھەرقانداق ئېكسكۇرسىيەگە بىردەك مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرمەكچى بولاتتى. تانسىغا قاتنىشىشنى مولجاللاپ كەلگەنلەر بولسا مەيدىسى ۋە بېلەكلىرى ئوچۇق كۆڭلەكلەرنى كىيىشكەنىدى.

خۇدىر خانىم ۋە ئۇنىڭ دوستلىرى 2 ـ مېھمانخانىدا ئىدى. ئۇ كەلگەندە تونۇشلار بىلەن پاراڭلىشىپ تۇراتتى. ئۇنى تونۇمايدىغان نۇرغۇن كىشىلەر خۇددى مۇزېيغا كەلگەندەك ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي چۆرگۈلەپ يۈرۈشەتتى.

دولۇۋارنى كۆرۈپلا خۇدىر خانىمنىڭ چىرايى بوزىرىپ كەتتى. ئالدىغا بېرىشقا تەلپۈنسىمۇ، پۈتلىرى خۇددى يەرگە مىخلاپ قويغاندەك مىدىرلىمىدى. دولۇۋار ئۇنىڭغا تەزىم قىلىپ قويدى. مادىرىنا بولسا ناھايىتى يېقىنچىلىق قىلىپ ئۇنى مۇبارەكلىدى. دولۇۋار ئايالىنى غوجايىن رەپىقىسىنىڭ يېنىغا تاشلاپ ئادەم دېگىزىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ئۇنىڭ كىشىلەرنىڭ نېمىلەرنى دېيىشىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ باققۇسى بار ئىدى، كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن ياخشى گەپ چىقمايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى.

بەش مېھمانخانا بىر ـ بىرىگە تۇتاش بولۇپ، ھەممىسىلا ئىتالىيەنىڭ كەشتىلىك پەردىلىرى ياكى شەرقنىڭ گىلەملىرى بىلەن بېزەلگەنىدى. بۇلارنىڭ شەكىللىرى، نۇسخىلىرى ۋە رەڭگى خىلمۇخىل ئىدى. مېھمانخانىلارنىڭ تاملىرىغا قەدىمكى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

رەسسامىلارنىڭ داڭلىق رەسىملىرى ئېسىلغانىدى. كىشىلەر بولۇپمۇ لۇئىXVI زامانىسى پاسونىدا بېزەلگەن مېھمانخانىنى ھەۋەس بىلەن كۆرۈشەتتى. بۇ مېھمانخانا خۇددى توي ھۇجرىلىرىدەك زىننەتلەنگەن، دېرىزىلەرگە ئەتىرگۈللەر كەشتىلەنگەن تېگى كۆك پەردىلەر تارتىلغانىدى. ئۆي جابدۇقلىرىنىڭ ھەممىسى يەڭگىل، چاققان، ئەپچىل ئىدى، ياغاچ جابدۇقلارغا ھەل بېرىلگەن، دېرىزىگە ئوخشاش رەڭدىكى يىپەك ياپقۇچلار يېپىلغان، بۇنداق نەپىس ھەم يارىشىملىق، ھەشەمەتلىك كۆرۈنۈش ھەممىنى تاڭ قالدۇردى.

گىئورگى كىشىلەر ئارىسىدىن دې فىلاشىنا گېرتسوگ خانىم، گىراف دې رافىنار ۋە گىراف خانىم، گېنېرال داشېمېن شاھزادە، گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوق دې رونا ماركىز خانىم قاتارلىق داڭدار زاتلارنى كۆردى. بۇ يەردە يەنە ئويۇن ـ تاماشىغا ئامراق، يېڭى تىياتىر قويۇلسىلا بارماي قويمايدىغان ئەپەندىلەر، خانىملارمۇ بار ئىدى.

ئۇشتۇمتۇت بىرسى دولۇۋارنىڭ بىلىكىنى تارتتى ۋە ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىدە جاراڭلىق ئاۋاز ياڭرىدى:

ـــ ھەي ئەسكى، چىرايلىق دوستۇم. ئەجەب كەم دىدار بولۇپ كەتتىڭىزغۇ، سىزنى نېمىشقا كۆرگىلى بولمايدۇ؟

بۇ سۆزەنا خۇددېر بولۇپ، ئالتۇندەك چاچلىرى تېگىدىكى بۇلاقتەك كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىكىپ قاراپ تۇراتتى.

ئۇنى كۆرۈپ دولۇۋار بەك خۇش بولۇپ كەتتى. سەمىمىيلىك بىلەن قىزنىڭ قولىنى تۇتۇپ ئەپۇ سورىدى:

ـــ ئامال يوق، خىزمەت ئالدىراش بولۇپ كەتتى. ئىككى ئايدىن بۇيان پەقەتلا سىرتقا چىقمىدىم.

ـــ بۇ قىلغىنىڭىز پەقەتلا بولمىدى، پەقەتلا ياخشى بولمىدى، ـــ دېدى قىز جىددىي قىياپەتتە، ـــ سىز بىزنىڭ كۆڭلىمىزنى بەك يېرىم قىلدىڭىز. ئاپام ئىككىمىز سىزنى قەۋەتلا ياخشى كۆرىمىز. سىز كەلمەي مەن زېرىكىپ ئۆلەيلا دېدىم. سىزنى يەنە

كەلمەي يۈرمەسۇن، دەپ بۇ گەپلەرنى ئوچۇقلا ئېيتىۋەردىم. كەلمەسلىككە ھەققىڭىز يوق. قېنى قولىڭىزنى ماڭا بېرىڭ، سىزگە «دولقۇنلار ئۈستىدىكى ئەيسا» ناملىق رەسىمنى ئۆزۈم كۆرسىتەي. بۇ رەسىم ئەڭ ئىچكىرىدىكى گۈلخانىنىڭ كەينى تەرىپىدە. دادام شۇنداق ئورۇنلاشتۇردى. كىمدىكىم ئۇنى كۆرمەك بولسا، ئۇنىڭغا ھەممە يەرنى ئاختۇرۇپ چىقىشقا توغرا كېلىدۇ. دادامنىڭ بۇنچە قىلىپ كېتىۋاتقانلىقىغا ئەقلىم ھەيران بولۇۋاتىدۇ.

ئۇلار كىشىلەر ئارىسىدىن ئۆتۈپ ئاستا ماڭدى. ھەممە ئادەم چىرايلىق يىگىت بىلەن قورچاقتەك ياسانغان قىزغا بۇرلىپ قارىشاتتى. بىر مەشھۇر رەسسام ئۇلارنى كۆرسىتىپ:

— ھەي، ھەي، قاراڭلار، نېمىدېگەن كېلىشكەن جۈپلەر ـ ھە! ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز دېگەن مۇشۇ، — دەۋەتتى.

گىئورگى «ئەگەر بىكىسىم بولغان بولسا دەسلەپتىلا مۇشۇ قىزنى ئالغان بولاتتىم. بۇمۇ مۇمكىن بولمايدىغان ئىش ئەمەس ئىدى. مەن باشتا نېمىشقىمۇ بۇنى ئويلىمىغاندىمەن؟ نېمىشقىمۇ ئاۋۇنى تاللىۋالغاندىمەن؟ مەن راستلا ئېزىپتىمەن. ئادەم بەزىدە مۇشۇنداق كالتە پەم بولۇپ قالىدىغان ئوخشايدۇ» دەپ ئويلىدى. شۇئان بىر خىل ئارزۇ ـ ھەۋەس خۇددى زەردابتەك قەلبىنى ئازابلاپ بارلىق خۇشاللىقلىرىنى يەر بىلەن يەكسان قىلدى.

— چىرايلىق دوستۇم، سىز دائىم كېلىپ تۇرۇڭ! ھازىر دادامنىڭ يانچۇقى پۇلغا تولدى، بىز راسا ئوينىۋالايلى، پۇخادىن چىققۇدەك ئوينىۋالايلى.

— ھەي، سىز ئەمدى توي قىلىسىز، چىرايلىق، ئەمما سۇنغان بىر شاھزادىگە تېگىسىز. بۇنىڭدىن كېيىن بىز ئانچە كۆپ كۆرۈشەلمەيمىز.

قىزنىڭ قەلبى پاك بولغاچقا:

— ياق، ياق! مەن ھازىرچە توي قىلمايمەن. مەن ئۆزۈم ياخشى كۆرىدىغان، جېنىمدىن ئارتۇق سۆيىدىغان ئادەمنى تېپىپ توي

قىلىمەن. مېنىڭ ئىككى كىشىنىڭ تۇرمۇشىنى قامداشقا يېتىپ ئاشقۇدەك پۇلۇم بار.

دولۇۋار گىدەيگەن ھالدا مەسخىرىلىك كۈلۈپ قىزغا قېشىدىن ئۆتۈپ يۈرگەن بەزى ئادەملەرنىڭ ئىسمىنى ئېيتتى ۋە ئەھۋالىنى تونۇشتۇردى: بۇ كىشىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك داڭلىق ئاقسۆڭەكلەرنىڭ نەۋرە ـ چەۋرىلىرى، ئۇلار ۋاقتى ئۆتۈپ، رەڭگى ئۆچۈپ كەتكەن نەسەب تاجىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ سىزگە ئوخشاش بايلارنىڭ قىزلىرىنى ئېلىۋالغان، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئايالى بىلەن ئۆتىدۇ، يەنە بەزىلىرى خوتۇنلىرىنى قويۇۋەتتى. ئۇلار كەيپ ـ ساپا، پەسكەشلىك بىلەن تۇرمۇش كەچۈرىدۇ. شۇنداقتىمۇ ئۇلارنىڭ ئابرۇيى بار، ھۆرمەتكە سازاۋەر، دېدى. ئاخىرىدا خۇلاسە قىلغاندەك:

ـــ مەن شۇنداق جەزملەشتۇرىمەنكى، سىز يېرىم يىلغا قالماي قارماقتا ئىلىنىسىز ـ دە، خانىش، ياكى گېرتسوگ خانىم، ياكى بولمىسا ماركىز خانىم بولۇپ قالىسىز. ئۇ چاغدا بىزلەرگە قىيا بېقىپ قارىمايسىز، ـــ دېدى.

قىز خاپا بولدى. يەلپۇگۈچى بىلەن دولۇۋارنىڭ بىلىكىگە ئۇرۇپ «چوقۇم كۆڭلۈمدىكى ئادەم بىلەن توي قىلىمەن» دەپ قەسەم ئىچتى.

ـــ سىزنىڭ پۇلىڭىز نۇرغۇن، ئۇ يېقىنى ۋاقتى كەلگەندە كۆرىمەن، ـــ دېدى دولۇۋار سوغۇق كۈلۈپ.

ـــ سىزمۇ ئوخشاشقۇ. جىق مىراسقا ئىگە بولدىڭىز.

ـــ ھە، ئۇنىڭ تىلغا ئالغۇچىلىكى يوق، ـــ دېدى دولۇۋار مەنىستىمگەن ھالدا، ـــ يىللىق كىرىمىم ئىككى تۈمەنگە يەتمەيدۇ. بۇگۈنكى كۈندە پۇل ھېچقانچە نەرسە ئەمەس.

ـــ مىراسقا سىزنىڭ ئايالىڭىزمۇ ئىگە بولدىمۇ؟

ـــ ھەئە، ئىككىمىزنىڭكىنى قوشقاندا بىر مىليون. ئۇنىڭ كىرىمى تۆت تۈمەنگە يەتمەيدۇ. بۇنچىلىك پۇل بىلەن بىز ھەتتا پەيتونلۇقمۇ بولالمايمىز.

ئۇلار پاراڭ بىلەن ئەڭ ئاخىرقى مېھمانخانىغا كەلدى. ئالدىغا قاراپ يەنە مېڭىۋىدى، كەڭ سەينىغا جايلاشقان پارنىكقا دۇچ كەلدى.

پارنىك ئەمەلىيەتتە قىشلىق باغچە بولۇپ، ئىچىدە ئىسسىق بەلباغنىڭ ئېگىز ـ ئېگىز دەرەخلىرى بار ئىدى، دەرەخلەرنىڭ تېگىدە ئاجايىپ گۈل ـ گىياھلار ئۆسەتتى. چىراغ نۇرى ئۇلارنىڭ ئۇستىگە خۇددى يامغۇر تامچىلىرىدەك تۆكۈلۈپ تۇراتتى. بۇ يەردە نەم توپىنىڭ پۇرىقى، گۈل ـ گىياھلارنىڭ خۇش ھىدى گۇپۇلدەپ دىماققا ئۇرۇپ، كىشىدە غەلىتە بىر سېزىم پەيدا قىلاتتى. ھاۋاسى كىشىنى مەست قىلاتتى.

گۈل ـ گىياھلار ئارىسىدىكى تار يولغا خۇددى ياپيېشىل چىمغا ئوخشايدىغان پايانداز سېلىنغان بولۇپ، ئىككى قاسنىقىدا شاخلىرى گىرەلىشىپ كەتكەن پاكار دەرەخلەر بار ئىدى. دولۇڭارنىڭ كۆزى سول تەرەپتىكى پالما دەرىخىنىڭ تېگىدىكى بوشلۇققا چۈشتى. بوشلۇقتا ئاق مەرمەردىن ياسالغان، ھەتتا سۇ ئۇزگىلىمۇ بولمىدىغان چوڭ بىر كۆلچەك، كۆلچەكنىڭ چۆرىسىدە گېلىفت① نىڭ چاقچۇقىدىن ياسالغان تۆت دانە ئاق قۇ بار ئىدى.

ئاق قۇلارنىڭ يېرىم ئېچىلغان تۇمشۇقىدىن سۇ پۇركۈلۈپ تۇراتتى. كۆلچەكنىڭ تېگىگە كېپەك ئالتۇن سۇزىدىغان قۇم تۆكۈلگەنىدى، سۇ ئىچىدە بىرنەچچە ئالتۇن بېلىق ئۇزۇپ يۈرەتتى. ئۇلارنىڭ ئالتۇن تەڭگىچىلىرىنىڭ چۆرىلىرى كۆكۈچ رەڭدە تاۋلىنىپ تۇراتتى. سۇ ئوردىسىنىڭ بۇ ئېسىلزادىلىرى بەھۇزۇر ئۇزۇپ يۈرەتتى، بەزىلىرى سۇ يۈزىگە چىقىپ لەيلىۋالغانىدى. بۇ بېلىقلار بىلەن كۆلچەكنىڭ ئاستىدىكى ۋال ـ ۋۇل، پال ـ پۇللاردىن ئادەم ئىختىيارسىز ھالدا گويا جۇڭگونىڭ رەڭگارەڭ يىپەكلىرىنى كۆرگەندەك بولۇپ قالاتتى.

مۇخبىر ئورنىدا قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدى. «بۇلارنى

① گېلىفت ـــ گوللاندىيەنىڭ شەھىرى، فارفۇر بۇيۇملىرىنى ئىشلەشتە مەشھۇر.

كۆرۈپ قوي بۇرادەر، مانا ھەشەمەت دېگەن. ئۆيۈڭ مۇشۇنداق بولسا، ئاندىن ياشاۋاتمەن دېسەڭ بولىدۇ. باشقىلار مۇشۇنداق ياشاۋېتىپتۇ، مەن نېمە ئۈچۈن بۇنداق قىلالمايمەن» دەپ ئويلىدى. چارە ئىزدەپ خېلى باش قاتۇرغان بولسىمۇ، ئاخىرىنى چىقىرالماي ئۆزىنى تىللاپ كەتتى.

ئۇنىڭ ھەمراھى خىيال سۈرۈشتۈرگەندەك جىمىپ قالغانىدى. دولۇشار ئۇنىڭغا يان تەرەپتىن سەپسېلىپ «ئۆز ۋاقتىدا مۇشۇ جانلىق قورچاقنى ئالغان بولسام ھەممە نەرسەم تەل بولار ئىكەن» دېگەننى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.

سۇزاننا ئۇشتۇمتۇت ھوشىغا كەلگەندەك:

ــ بۇ ياقتا قاراڭ! ــ دەپلا ئۇنى ئىتتەرگەن پېتى ئادەملەر ئارىسىدىن ئۆتكۈزۈپ ئوڭ تەرەپكە كەتتى.

دولۇشارنىڭ كۆزىگە غەلىتە دەرەخلەر كۆرۈندى. بۇلارنىڭ ئادەمنىڭ ئالقىنىغا ئوخشايدىغان ياپراقلىرى ئەتراپىنى بىر ئالغانىدى. بۇ دەل ــ دەرەخ، گۈل ــ گىياھلار ئارىسىدا بىر ئادەم دېگىز دولقۇنلىرىنىڭ ئۇستىدە مەزمۇت تۇراتتى. بۇ خىل ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ ئۇنۇمى ھەقىقەتەن قالتىس بولغانىدى. مەنزىرە كىشىنى ھەيرانۇھەس قىلاتتى. رەسىمنىڭ تۆت ئەتراپىنى ياپيېشىل يوپۇرماقلار چۈمكەپ تۇرغاچقا، رەسىم خۇددى قاپقاراڭغۇ ئۆڭكۇرگە ئوخشاپ قالغانىدى. كىشىلەر ئۆزلىرىنى گويا ئەپسانىلەردىكى مەۋھۇم مەنزىلگە كېلىپ قالغاندەك سېزىشەتتى. رەسىمنىڭ تولۇق كۆرۈنۈشى پەقەت زەن سېلىپ قارىغاندىلا كۆرۈنەتتى. رەسىمگە بىر قېيىقنىڭ يېرىمى سىزىلغان، قېيىقتا چىراغ تۇتۇپ بىر مۇخلىس ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ قولىدىكى چىراغنىڭ نۇرى كېلىۋاتقان ئەيسا ئاغا مەركەزلەشكەن. ئەيسا بىر پۇتى بىلەن دولقۇننىڭ بېشىنى دەسسەۋالغان، دولقۇنلار ئۇنىڭ ئايىغى ئاستىدا ياۋاشلىنىپ قالغان، ئەيسانىڭ ئەتراپى قاراڭغۇ، ئاسماندا بىرنەچچە يۇلتۇزلا پارقىراپ تۇراتتى. چىراغنىڭ يورۇقى ئاران يېتىپ بارغان جايدا

بىر توپ مۇخلىسىنىڭ جىددىيلەشكەن چىرايىنى ئىلغا قىلغىلى بولاتتى. بۇ ھەقىقەتەن جاھانغا مەشھۇر بولغان رەسسامنىڭ قولىدا پۈتكەن، كىشىلەر تەسەۋۋۇرىدىن ھالقىپ كەتكەن ئاجايىپ ھەيۋەتلىك رەسىم ئىدى. ئادەم بۇنداق رەسىمنى كۆرسە ھاياجىنىنى باسالماي قالىدۇ. بۇ كۆرۈنۈش ھەتتا نەچچە ـ نەچچە يىللارغىچە چۈشىدە كۆرۈنۈپ ئەس ـ يادىدىن زادىلا كۆتۈرۈلمەيدۇ. ھەرقانداق كىشى بۇ رەسىمنىڭ ئالدىغا كەلگەندە ئۇن ـ تىنسىز تۇرۇپ كېتىدۇ. چوڭقۇر خىيالغا پاتقان ھالدا ئايرىلىدۇ. خېلى ئۆتكەندىن كېيىن تەسىراتىنى سۆزلەيدۇ، رەسىمگە باھا بېرىپ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي قالىدۇ.

دولۇۋار رەسىمگە خېلى ئۇزاق قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ئۆز ـ ئۆزىگە:

ـــ مۇشۇنداق نەرسىنى سېتىۋالغان ئادەمنى ھەقىقىي باي دېسە بولىدۇ، ـــ دەۋەتتى.

كىشىلەر ئۇلارنى ئىتتىرەتتى، قىستايتتى، چۈنكى ئۇلارمۇ كۆرۈشكە ئالدىرايتتى. دولۇۋار بۇ يەردىن كېتىشكە مەجبۇر بولدى.

سۆزاننا ئۇنى باياتىن بېرىلا قولتۇقلاپ كېلىۋاتاتتى. دولۇۋار بىلەكلىرى بىلەن ئۇنىڭ نازۇك قوللىرىنى بىردەم ـ بىردەم ئاستا قىسىپ قوياتتى.

ـــ شامىپاندىن بىرەر رومكا ئىچمەمسىز؟ ـــ دەپ سورىدى سۆزاننا، ـــ يۈرۈڭ ئۇستەلگە بارايلى، ئۇ يەردە دادامنى تاپالايمىز.

ئۇلار ئالدىرىماي مېھمانخانىلارنى كېسىپ ئۆتتى. ھازىر كىشىلەر تېخىمۇ كۆپەيگەنىدى. كىشىلەر توپىنىڭ ئۈستىدىن خۇددى دېڭىز گۈركىرىگەندەك شاۋقۇن كۆتۈرۈلەتتى. ياسىنىۋالغان ئەر ـ ئاياللار خۇددى ئۆزلىرىنىڭ ئۆيىدە يۈرگەندەك بىمالال چۆرگۈلىشىپ يۈرۈشەتتى.

گىئورگى تۇيۇقسىز «بۇلار لالىج بىلەن دولۇۋار خانىم» دېگەن

سۆزنى ئاڭلاپ دەررۇ ئەتراپىغا قارىۋىدى، راستلا مىنىستىرنى قولتۇقلىۋالغان ئايالىنى كۆردى. ئۇلار پەس ئاۋازدا پاراڭلىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى بىر - بىرىدە ئىدى، چىرايىدا كۈلكە ئوينايتتى، قىياپىتىدىن ئىنتايىن يېقىنچىلىق چىقىپ تۇراتتى. دولۇۋارغا ھەممىلا كىشى ئايالى بىلەن لالىجا قاراۋاتقاندەك، ئۇلارنىڭ گېپىنى قىلىپ پىچىرلىشىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇنىڭ كاللىسىغا شۇ زامانلا، دەرھال بېرىپ بۇ ئىككىسىنى بىر دۇمبالايچۇ، دەيدىغان ئەخمىقانە بىر ئوي كېرىۋالدى.

«بۇ خوتۇن يۈزۈمنى چۈشۈرۈپ بولدى» دەپ ئويلاپ كېتىۋېتىپ فرانسكىنى ئەسلەپ قالدى. «بەلكى كىشىلەر ھازىر مېنى كۆرسىتىشىۋاتقاندۇ، دولۇۋار دېگەن پولۋاش مۇشۇ، دەۋاتقاندۇ. مادىرىنا زادى قانداق نەرسە؟ ئۇ ئاز - تولا پۇل تېپىۋالغان بىر ئايال، خالاس. قولىدىن ئىش كېلىدىغانلىقىغۇ راست. ئەمما، سۈرۈشتۈرۈپ كەلسە تىلغا ئالغۇدەك بىكىسى يوق. كىشىلەر ئۇنىڭكىگە دولۇۋاردىن قورقىنىدىنلا كېلىشىدۇ. چۈنكى، ئۇلار دولۇۋارنىڭ تەسىر كۈچىنى بىلىشىدۇ. شۇنداقتىمۇ بۇلارنىڭ كەينىدىن خالىغانچە سۆز - چۆچەك قىلىشىدۇ، ئەھۋال شۇنداقلا بولىدىغان بولسا دولۇۋار مەڭگۈ ئىلگىرى كەلمەيدۇ. كىشىلەر مۇشۇ خوتۇنىنىڭ سەۋەبىدىن ئۇلارنىڭ ئائىلىسىگە گۇمان بىلەن قارايدۇ. چۈنكى، ئۇ يامان ئاتىقى چىقىپ قالغان ئايال، بىرلا قاراپ ئۇنىڭ سۈيىقەستچى ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ. ئۇ ھازىر دولۇۋارغا پۈتلىكاشاڭ بولۇۋاتىدۇ. ئەگەر دولۇۋار بۇنداق بولارنى ئىلگىرىرەك بىلگەن بولسا، بەكمۇ ئوبدان بولغان بولار ئىدى، يەنى دولۇۋار تېخىمۇ رونىق تاپقان، غۇلاچنى كەڭ يايغان بولاتتى. ئەگەر دولۇۋار سۈزانىنى دەسمىي قىلىپ دو تىككەن بولسا ئامەت چوقۇم ئۇنىڭ بولاتتى. ئۇ نېمىشقىمۇ مۇشۇنىڭغا كۆز يەتكۈزەلمىدى، كۆزى كورمىدى يا؟»

دولۇزار شۇ خىياللار بىلەن سۈزانناغا ھەمراھ بولۇپ تاماقخانىغا كىردى. تاماقخانا ناھايىتى چوڭ زال ئىدى. تۆۋرۈكلىرى مەرمەردىن بولۇپ، زالنىڭ تۆت تېمىغا قەدىمكى گۈبلىن[1]نىڭ گىلەملىرى ئېسىۋېتىلگەنىدى.

خۇددىر ئۆزىنىڭ مۇخبىرىنى كۆرۈپ، ئۇلارنىڭ قېشىغا كەلدى. خۇشاللىقىدىن ئۇنىڭ ئاغزى قۇلىقىغا يەتكەنىدى.

— ھەممىنى كۆردىڭىزمۇ؟ سۈزاننا ئۇنىڭغا ھەممىنى كۆرسەتتىڭىزمۇ؟ كەلگەن مېھمان بەك كۆپ ـ ھە؟ چىرايلىق دوستۇم، سىز شاھزادە خارىچنى ئۇچراتتىڭىزمۇ؟ ئۇ بايىلا مۇشۇ يەردە ئىدى. بىر رومكا قېقىۋېلىپ كەتكەن، — دېدى، ئاندىن يۇقىرى پالاتادىكى لىسورىن بىلەن كۆرۈشكىلى كېتىپ قالدى. لىسورىننىڭ يېنىدا خۇددى بازار كۇنلىرىدىكى يايمەدەك ئالىيېشىل كىيىۋالغان ئايالمۇ بار ئىدى.

بىر ئەپەندى كېلىپ سۈزاننا بىلەن سالاملاشتى.

ئېگىز، ئورۇق، سېرىق ساقال، چېچى شالاڭراق كەلگەن بۇ ياش جاناب نوچى كىشىلەردىن ئىدى. گىئورگى خەقلەرنىڭ ئۇنى ماركىز كاسور دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان بولغاچقا، دەرھال رەشك ئوتىدا تولغاندى. سۈزاننا ئۇنىڭ بىلەن قاچانلاردا تونۇشقاندۇ؟ بۇ جانابنىڭ سۈزاننا باي بولغاندىن كېيىن كەينىگە چۈشكەنلىكى ئېنىق. دولۇزار ئۇنىڭ سۈزانناغا تەكلىپ قويغۇچىلاردىن ئىكەنلىكىنى قىياس قىلدى.

شۇ چاغ بىر قول كېلىپ دولۇزارنىڭ بىلىكىنى تۈتتى. بۇ نوبىر دې فالېنى ئىدى. قېرى شائىرنىڭ چاچلىرى مايلىشىپ تۇراتتى. ئۇچىسىدىكى كىيىم كونا ھەم پۈرلەش ئىدى. ئەپتىدىن روھسىزلىق ۋە ھارغىنلىق چىقىپ تۇراتتى.

— كۆردىڭىزمۇ بۇلارنى، كەيپ ـ ساپا دېگەن مۇشۇ، — دېدى ئۇ دولۇزارغا، — سەل تۇرۇپ تانسا بولىدۇ. ئاندىن يوتقانغا

---

① گۈبلىن — پارىژدىكى داڭلىق گىلەمچىلىك كارخانىسى.

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com

پۈركىلىپ ئۇخلايدىغان گەپ. بۇنداق ئويۇنلاردىن قىزچاقلار زېرىكمەيدۇ. بىزگە ھاراقتىن باشقىسى بىكار. سىز شامپاندىن بىر رومكا كۆتۈرۈۋەتمەمسىز؟ بۇ ئىنتايىن كاتتا ھاراق ئىكەن.

ئۇ بىر رومكىدىن ھاراق ئەكەلدۈردى:

ــ ئەقىل ۋە قابىلىيەتنىڭ مال ـ دۇنيا ئۈستىدىن غالىب كەلگەنلىكى ئۈچۈن ئىچەيلى. بۇ مېنىڭ خەقلەرنىڭ باي بولۇپ كەتكەنلىكىگە ئىچى تارلىق قىلغىنىم ئەمەس. بايلارغا ئۆچلۈك قىلغانلىقىمۇ ئەمەس. مەن پەقەت پىرىنسىپ جەھەتتىن نارازىلىقىمنى ئىپادىلەپ قويىمەن، ــ دېدى.

بىر دەمنىڭ ئىچىدە سۈزانىنا ماركىز دې كاسور بىلەن غايىب بولدى. شۇڭا، فالېننىڭ سۆزلىرى دولۇۋارنىڭ قۇلىقىغا زادىلا كىرمىدى. ئۇ ئاخىر فالېننىنى يالغۇز تاشلاپ قويۇپ ئۇنى ئىزدەپ ماڭدى.

بىرەر رومكىدىن ئىچىشۈۋېلىش تەمەسىدە ئاشخانىغا يوپۇرۇلۇپ كىرىۋاتقان كىشىلەر دولۇۋارنىڭ ئالدىنى گويا سېپىلدەك توسۇۋالدى. دولۇۋار ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن قىستىلىپ يۇرۇپ ئاران تەستە ئۆتۈشىگە دې مالېر خانىم ۋە ئۇنىڭ ئېرى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى.

دولۇۋار مالېر خانىم بىلەن ھەمىشە كۆرۈشۈپ تۇرۇۋاتسىمۇ، ئۇنىڭ ئېرىنى خېلىدىن بېرى كۆرمىگەنىدى. دې مالېر ئەپەندى ئۇنىڭ بىلەن قىزغىن كۆرۈشۈپ كەتتى.

ــ قەدىرلىكىم، مەن سىزدىن ناھايىتى مىننەتدارمەن، سىزنىڭ كىرودېرت ئارقىلىق بەرگەن تەكلىپىڭىزگە كۆپ رەھمەت. مەن ماراكەش زايومىدىن ئون تۆمەندىن پۇل ئۇندۇرۇۋالدىم. بۇ پۇتۇنلەي سىزنىڭ ھىممىتىڭىزنىڭ شاراپىتى. سىز ھەقىقەتەن قىممەتلىك دوست ئىكەنسىز.

ئەتراپتىكى كىشىلەر بۇ قوڭۇر چاچلىق ساھىبجامالغا قاراشقا باشلىدى.

ــ قەدىرلىكىم، ــ دېدى دولۇۋار، ــ ئەگەر سىز مەندىن

مىننەتدار بولغان بولسىڭىز، ھازىر ئايالىڭىزغا ئىجازەت بېرىڭ. ئۇ ماڭا بىرەم ھەمراھ بولسۇن، ئوچۇقىنى ئېيتسام، ئۇ مېنى بىرەم چۆرگۈلەتسۇن، ئەر - خوتۇن دېگەن داۋاملىق بىللىلا يۈرىۋەرسىمۇ قاملاشمايدۇ. شۇنداقمۇ؟

— راست دەيسىز، تامامەن قوشۇلىمەن. ئەگەر بىز تېپىشالماي قالساق بىر سائەتتىن كېيىن مۇشۇ يەردە ئۇچرىشايلى، — دېدى مالىر ئەپەندى ھەمدە تەزىم قىلدى.

شۇنىڭ بىلەن چىرايلىق يىگىت بىلەن گۈزەل ئايال كىشىلەر توپىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. خانىمنىڭ ئېرى بولسا كەينىدە قالدى.

دولۇارنى قولتۇقلىۋالغان كىرودېرت:

— خۇددىرلارغا راسا ئامەت كەپتۇ، بۇمۇ سودىغا ئۇستا بولغانىڭ پايدىسى، — دېۋىدى، دولۇار دىمىقىنى قېقىپ:

— ئەقىللىك ئادەمگە چارە دېگەن تېپىلىپ تۇرىدۇ، ھەر باب بىلەن كۆزلىگىنىگە چوقۇم يېتەلەيدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى.

— سۇزاننا چىرايىمۇ، پۇلىمۇ بار قىز، خۇددىرنىڭ قىزلىرىنىڭ ھەربىرىگە يىگىرمە - ئوتتۇز مىليوندىن پۇل تېگىدىغان بولدى.

دولۇارنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. كۆڭلىدە ئويلىغانلىرىنى باشقىلارنىڭ ئاغزىدىن ئاڭلاپ ئاچچىقى كەلدى.

كىرودېرت تېخى «دولقۇنلار ئۇستىدىكى ئەيسا» نامىلىق رەسىمنى كۆرمىگەنىدى. دولۇار ئۇنى شۇ تەرەپكە باشلاپ ماڭدى. ئۇلار غەيۋەت قىلىشىپ، ناتونۇش كىشىلەرنى مازاق قىلىشىپ مېڭىشتى. سىنبوردان ئۇلارنىڭ يېنىدىن ئۆتۈۋىدى، ئۇلار ئۇنىڭ كۆكرىكىنى تولدۇرۇپ ئېسۇالغان مېدالىرىنى كۆرۈپ ئۆزلىرىنى كۇلۇۋېتىشتىن ئاران تۇتۇپ قالدى. ھالبۇكى، سىنبوردانىڭ كەينىدىلا كېتىۋاتقان بىر ياش كونسۇلنىڭ مېدالىرى سىنبوردانىڭكىدەك كۆپ ئەمەس ئىدى.

— جەمئىيەتتە ھەر قىسما ئادەم بار - ھە، — دېدى دولۇار

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن

ئۇلارنىڭ كەينىدىن قاراپ.

بوئالونا ئوچراپ كۆرۈشۈپ قويۇپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇمۇ ئۆتكەندە دۇئېلدا تاقىغان سېرىق، يېشىل ئىككى خىل رەڭلىك مېدالنى تاقىۋالغانىدى.

لۇئى XVI زامانىسى پاسونىدا بېزەلگەن ھېلىقى مېھمانخانىدا پەردازنى چاقىرىپ قىلغان، تولۇمدەك سېمىز ۋىكونت بېيېرسىموس خانىم بىر گېرتسوگ بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتى. بۇنى كۆرۈپ گىئورگى ئاۋازىنى پەسلىتىپ:

ــ بۇ ئاشىق ـ مەشۇقنى كۆرۈڭ، ــ دەپ مەسخىرە قىلدى.

ئۇ پارىنكىتىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ لالىج بىلەن بىللە ئولتۇرغان ئايالىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇلار خۇددى دەل ـ دەرەخلەرنىڭ دالدىسىغا مۆكۈۋالغاندەك تىقىلىشىپ ئولتۇرغان بولۇپ، گويا جامائەتكە: بىز مۇشۇنداق ئۇچرىشىمىز، قېنى ئاغزىڭلارغا كەلگەننى دەۋېرىڭلار، قورقۇپ قالمايمىز، دەپ جاكارلاۋاتقاندەك قىلاتتى.

مالېر خانىم ئەيسانىڭ رەسمىنى كۆرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ھەقىقەتەن ئادەمنىڭ ئەقلىنى لال قىلغۇدەك مۇنەۋۋەر ئەسەر ئىكەنلىكىگە قول قويدى. ئۇلار رەسمنى كۆرۈپ بولۇپ كەينىگە قايتتى. مالېر ئەپەندىنىڭ نەدە قالغىنىغا ھېچبىرى دىققەت قىلمىدى.

ــ رولىننا ماڭا ھېلىمۇ ئۆچمۇ؟ ــ دەپ سورىدى دولوۋار.

ــ شۇنداق، ئۇنىڭ سىز بىلەن كۆرۈشكۈسىمۇ كەلمەيدۇ، باشقىلار سىزنىڭ گېپىڭىزنى قىلسىلا ئۇ كېتىپ قالىدۇ.

دولوۋار بىرپەس جىمىپ كەتتى. بۇ قىزچاقنىڭ ئۆزىگە بۇنداق ئۆچ بولۇپ كەتكەنلىكى ئۇنىڭ كۆڭلىنى يېرىم قىلدى.

ئۇلار بىر ئىشىكتىن كىرىشىگە سۇزانىنا پەيدا بولۇپ قالدى ۋە كېلىپلا ئۇلارنى تۇتۇۋالدى.

ــ پاھ ! سىلەر بۇ يەردە ئىكەنسىلەر ـ دە، چىرايلىق دوستۇم، سىز ئەمدى يالغۇز تۇرۇپ تۇرۇڭ. مەن گۇزەل

كىرَودىرتقا ھۇجرامنى كۆرسىتىپ چىقاي.

سۇزاننا كىرودىرتنى باشلاپ ماڭدى. ئۇلار ئايالالارنىڭ ئادەم كۆپ سورۇنلاردىكى مېڭىشى بويىچە بەللىرىنى تولغاپ مېڭىپ كىشىلەر ئارىسىغا كىرىپ كېتىشتى.

دەل شۇ چاغدا يېقىنلا يەردىن بىرسى: «گىئورگى» دەپ چاقىردى. بۇ خۇددىڕ خانىم ئىدى. ئۇ دەرھال پەس ئاۋازدا سۆزلەپ كەتتى:

— سىز نېمانداق تاش يۈرەك ! ئۆزىڭىزنىڭ مېنى نېمە كۈنلەرگە سېلىۋاتقانلىقىڭىزنى بىلەمسىز؟ مەن سۇزاننانى بۇيرۇپ مەقسەتلىك ھالدا ھەمراھىڭىزنى كۆزدىن نېرى قىلدىم. سىزگە دەيدىغان گېپىم بار. ئاڭلىمىسىڭىز بولمايدۇ. چوقۇم... چوقۇم بۇگۈن ئاخشام سۆزلىشىۋېلىشىمىز كېرەك... بولمىسا... بولمىسا... سىز مېنىڭ قانداق ئىش تېرىيدىغانلىقىمنى پەرەز قىلالمايسىز... سىز پارنىكقا كىرىڭ، ئۇنىڭ سول تەرىپىدە بىر ئىشىك بار. شۇ ئىشىكتىن چىقىپ ئالدىڭىزدىكى يول بىلەن مېڭىۋەرسىڭىز بىر باراڭغا دۇچ كېلىسىز. ئون مىنۇتتىن كېيىن مېنى شۇ يەردە ساقلاڭ. ئەگەر بۇنىڭغا ئۇنىمىسىڭىز ئۇ چاغدا مېنىڭ كارامىتىمنى كۆرىسىز، مەن قەسەم ئىچىمەنكى، مۇشۇ يەردە ئىش چىقىرىمەن.

دولۇۋار بۇ گەپلەرنى پېتىنى بۇزماي تۇرۇپ ئاڭلىدى.

— بوپتۇ، ئون مىنۇتتىن كېيىن سىز دېگەن يەرگە بارسام باراي، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇ.

ئۇلار ئايرىلىشقاندىن كېيىن دولۇۋار كۇتۇلمىگەندە يالڭ رېفارغا تۇتۇلۇپ قالدى. رېفار ئۇنىڭ بىلىكىدىن چىڭ تۇتۇۋېلىپ قىزغىنلىق بىلەن جىق گەپلەرنى قىلدى. تۇرقىدىن ھېلىلا ئاشخانىدىن چىققاندەك قىلاتتى. دولۇۋار ئۇنى تازا ۋاقتىدا ئۇچرىشىپ قالغان مالىر ئەپەندىگە تاپشۇرۇپ قويۇپ يولىغا ماڭدى.

ئۇ ئايالى بىلەن لالىجىنىڭ كۆزىگە چېلىقىپ قالماسلىق ئۈچۈن

كۆپ ئېھتىيات قىلدى. بۇ ئىككىيلەن گەپكە كىرىشىپ كەتكەن بولغاچقا، ئەتراپىغا دىققەتمۇ قىلمىدى. دولۇۋار ھېچكىمگە سەزدۈرمەي باغقا كىرىپلا خۇددى بېشىدىن سوغۇق سۇ قۇيۇلغاندەك سوغۇقتىن شۇركۈنۈپ كەتتى.

ــ ئاناڭنى، چوقۇم زۇكامدايدىغان بولدۇم، ــ دەپ كوتۇلدىغىنىچە بويىنىغا قول ياغلىقىنى ئورىۋالدى. ئۇ يورۇق زالدىن چىققان بولغاچقا، قاراڭغۇدا ھېچ نەرسىنى ئىلغا قىلالمىدى. بىرپەستىن كېيىن يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى يوپۇرماقلىرى تۆكۈلۈپ بولغان دەرەخلەرنى كۆردى. دەرەخلەرنىڭ ئىنچىكە شاخلىرى شامالدا لىڭشىيىتتى. دېرىزىلەردىن دەرەخلەرگە خىرە يورۇق چۈشەتتى. دولۇۋارنىڭ كۆزىگە ئالدى تەرەپتە ئاقىرىپ تۇرغان بىرنەرسە كۆرۈندى. ئۇ خۇددىر خانىم ئىدى. ئۇ كۆڭلەكچان بولۇپ، بىلەكلىرى يالىڭاچ، بويۇنلىرى ئوچۇق ئىدى.

ــ ئاھ! كەلدىڭىزمۇ؟ ــ دېدى ئۇ تىترىگەن ھالدا، ــ سىز مېنى مۇشۇنداق ئازابلاپ ئۆلتۈرمەكچىمۇ؟

دولۇۋار تەمكىنلىك بىلەن ئۇنىڭ گېپىنى قېقىۋەتتى:

ــ مەن بۇنداق قىلماسلىقىڭىزنى ئۆتۈنىمەن. بولمىسا دەرھال كېتىمىز قالمەن.

خۇددىر خانىم بىردىنلا ئۇنىڭ بويىنىغا گىرە سېلىپ، ئاغزىنى ئۇنىڭ ئاغزىغا يېقىن ئاپىرىپ:

ــ مەن سىزگە يۈز كېلەلمەيدىغان نېمە ئىش قىلدىم ئەمدى؟ سىز ماڭا قاراپمۇ قويمايدىغان بولۇۋالدىڭىزغۇ، مەن زادى نېمە قىلدىم؟ ــ دېدى.

دولۇۋار ئۇنى ئىتتىرىپ ئۆزىدىن يىراقلاشتۇرۇپ جاۋاب بەردى:

ــ ئۆتكەنده ئۇچراشقاندا سىز چېچىڭىزنى تۈگمىلىرىمگە ئوراپ قويۇپسىز. ئايالىم بىلەن ئاجرىشىپ كەتكىلى تاس قالدۇق.

خۇددىر خانىم تۇرۇپ قالدى. كېيىن بېشىنى چايقىدى:

ــ ياق، ئايالىڭىزنىڭ بۇنداق ئىشلار بىلەن كارى يوق. جاڭجاللاشقان كىشى چوقۇم ئۇ ئەمەس. ئۇ چوقۇم سىزنىڭ ئاشنىڭىز.

ــ مېنىڭ ئاشنام يوق.

ــ بولدى، بۇ گەپنى قويۇڭ. ئۇنداق بولسا نېمە ئۈچۈن مېنى يوقلاپ كەلمەيسىز، نېمىشقا بىزنىڭكىگە كەلمەيدىغان بولۇپ قالدىڭىز. ھەپتىدە بىر قېتىم بولسىمۇ كېلىپ قويای دېمەيسىزغۇ. بۇ دەردكە چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى. مەن سىزنى شۇنچىلىك سۆيىمەنكى، ئەتىدىن ـ كەچكىچە سىزنىلا ئويلايمەن. كۆزۈمگە سىزلا كۆرۈنىسىز. سىزنىڭ ئىسمىڭىزنى ئاتاپ تاشلايمەنمىكىن دەپ ئەنسىرەپلا يۈرىمەن. سىز بولسىڭىز بۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنى بىلمەيسىز. مەن ھازىر قاپقا سولىنىپ تۆمۈر تىرناقلارغا تاشلاپ بېرىلگەن چالا ئۆلۈككە ئوخشاپلا قالدىم. راستىمنى ئېيتسام ئۆزۈمنىڭ نېمە بولۇپ قالغانلىقىمنى بىلمەيۋاتىمەن. مەن سىزنى بەك ـ بەك سېغىنىدىم، ئەمدى بۇ سېغىنىشلار سىرتماق بولۇپ گېلىمنى بوغۇۋاتىدۇ. پىچاق بولۇپ يۈرىكىمنى پارە ـ پارە قىلىۋاتىدۇ، پۈت ـ قولۇمنى كېسىپ، سۈندۈرۈپ تاشلاۋاتىدۇ. مەندە مادار قالمىدى، ئەتىدىن ـ كەچكىچە ئولتۇرغىنىم ئولتۇرغان، سىزنى ئويلىغىنىم ئويلىغان.

دولۇۋار ئۇنىڭغا تەئەججۈپ ئىچىدە قاراپ قالدى. كۆز ئالدىدىكى بۇ ئايال ھازىر ئۆزىگە تونۇش بولغان شوخ، سېمىز قىز ئەمەس، بەلكى يارنىڭ تۇڭىگە كېلىپ قالغان، ماڭارغا يول تاپالمىغان، ئۇمىدسىزلىكتىن ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتىن يانمايدىغان ئايال ئىدى.

دولۇۋارنىڭ كاللىسىدا غۇۋا بىر پىكىر تۇغۇلدى:

ــ سۆيۈملۈكۈم، ــ دېدى ئۇ سالماقلىق بىلەن، ــ مۇھەببەت مەڭگۈلۈك بولمايدۇ. ئۈچرىشىش بولغانكەن، ئايرىلىشمۇ

بولىدۇ. ھازىرقى مۇناسىۋىتىمىزنى داۋاملاشتۇرۇش — ھەر ئىككىمىزگە چىدىغۇسىز يۈك بولۇپ قالىدى. بۇ يۈكنى كۆتۈرۈشنى مەن خالىمايمەن. بۇ راست گەپىم. لېكىن، سىز ئەقلىڭىز بىلەن ئىش قىلىپ مېنى ئادەتتىكى دوستىڭىزنى قوبۇل قىلغاندەك قوبۇل قىلسىڭىز، ئۇ ھالدا ئاۋۋالقىدەكلا ئۆيىڭىزگە بېرىپ تۇرىمەن. قانداق؟ مۇشۇنداق قىلالامسىز؟

خۇندىر خانىم يالىڭاچ بىلەكلىرىنى دولۇۋارنىڭ مۇرىسىگە قويدى.

— سىزنى كۆرەلەيدىغان بولسامىلا ھەممىنى قىلالايمەن.

— ئۇنداق بولسا شۇنداق بولسۇن. بىلىپ قويۇڭ، بىز پەقەتلا دوست، بۇ چەكتىن ئېشىشقا بولمايدۇ.

خۇندىر خانىمۇ:

— گەپ شۇنداق بولسۇن، — دەپ تەكرارلىدى، ئەمما يەنىلا ئاغزىنى تەڭلەپ تۇرۇۋالدى، — مېنى سۆيۈپ قويۇڭ، بۇ ئاخىرقىسى بولسۇن.

— ياق ! — دەپ رەت قىلدى دولۇۋار سىپايىلىك بىلەن، — كېلىشىمىمىزگە خىلاپلىق قىلساق بولمايدۇ.

خانىم تەتۈر قارىۋېلىپ كۆزلىرىدىكى ياشنى سۈرتتى ۋە قوينىدىن شاپتۇل چېچىكى يېپەك يىپ بىلەن چىگىلگەن قەغەز بولاقنى ئالدى.

— مانا بۇنى ئېلىۋېلىڭ ! — دېدى ئۇ بولاقنى دولۇۋارغا سۇنۇپ، — بۇ ماراكەش سودىسىدىكى ئۇلۇشىڭىز. سىزگە مۇشۇ پۇلنى تېپىپ بەرگىنىمگە تولىمۇ خۇشالمەن، ئېلىڭ...

دولۇۋار ئالغۇسى كەلمىگەندەك:

— ياق، مەن بۇ پۇلنى ئالمايمەن، — دېۋىدى، خۇندىر خانىمنىڭ جۇدۇنى ئۆرلىدى.

— ھە ! سىز قىلمىغان مۇشۇ قىلىق قالغانمىدى؟ بۇ سىزنىڭ پۇلىڭىز، ئۆزىڭىزنىڭ نېسىۋىڭىز، ئەگەر ئالمىسىڭىز مەن بۇنى ئاپىرىپ ھاجەتخانىغا تاشلىۋېتىمەن. گىئورگى، سىز بۇنچىۋالا

قىلىپ كەتمەك.

دولۇژار ئۇنىڭ قولىدىن بولاقنى ئالدى.

— ئەمدى كېتەيلى، — دېدى ئۇ پۇلنى يانچۇقىغا سالغاندىن كېيىن، — تۇرنۇەرسەك ئۆپكىمىزگە سوغۇق تەگكۈزۈۋالمىز.

خانىم پەس ئاۋازدا:

— ئەگەر ئۆلۈپلا تۇگىسەم تازا كۆڭلۈمدىكى ئىش بولغان بولاتتى، — دېدى ۋە دولۇژارنىڭ بىر قولىنى ئەسەبىيلەرچە سۆيۈپ كەتتى، ئاندىن ئۇچقاندەك يۇگۇرۇپ بىناغا كىرىپ كەتتى. دولۇژارمۇ خىيال سۈرگەن هالدا پارنىكقا قايتىپ كىردى. ئۇ گىدەيگەن هالدا ئاستا ماڭاتتى، مىيىقىدا كۈلكە ئوينايتتى.

پارنىكتا ئايالى بىلەن لالىج كۆرۈنمىدى. مېهمانلارنىڭمۇ خېلىسى كېتىپ قالغان بولۇپ، ئۇلار تانسىغا قاتناشقۇسى كەلمىگەنلەر ئىدى.

سۈزاننا ئۇنى كۆرۈپ هەدىسىنى قولتۇقلىغان هالدا كەلدى. ئاچا ـ سىڭىل ئىككىيلەن ئۇنىڭ بىلەن گىراف لادور ئېيفىرنىنى تۆت كىشىلىك تانسىغا تەكلىپ قىلدى.

دولۇژار هەيران بولۇپ:

— بۇ كىم ئادەم؟ — دەپ سۈزاننادىن سورىۋىدى، سۈزاننا هەييارلىق قىلىپ:

— هەدەمنىڭ يېڭى تونۇشقان دوستى، — دەپ جاۋاب بەردى.

— سۈزان① تولا ئەسكىلىك قىلما، — دېدى هەدىسى قىزىرىپ، — ئۇ سەن بىلەن ماڭا ئوخشاش مۇئامىلە قىلىدۇ.

— هەممە ئىش ماڭا بەلگىلىك، — دەپ كۈلدى سۈزاننا. لوس خاپا بولۇپ كېتىپ قالدى.

سۈزاننا دولۇژارنىڭ يېنىدا قېلىپ قالدى. دولۇژار يېقىنچىلىق قىلىپ قىزچاقنى قولتۇقلىۋالدى ۋە خۇش ئاۋازدا

---

① سۈزان — سۈزاننانىڭ ئەركىلەتمە ئىسمى.

سوربدی:

— سۆيۈملۈك قىزچاق، سىز مېنىڭ دوستىڭىز ئىكەنلىكىم. گە ئىشىنەمسىز؟

— ئەلۋەتتە.

— ماڭا ئىشىنەمسىز؟

— مۇتلەق ئىشىنىمەن.

— بايا ماڭا دېگەن گەپلىرىڭىز ئېسىڭىزدە بارمۇ؟

— قايسى گەپ؟

— توي ئىشىڭىز توغرىسىدىكى گەپ، يەنى قانداق كىشىگە تېگىدىغانلىقىڭىز توغرىسىدا دېگەنلىرىڭىزنى دەۋاتىمەن.

— ھەئە، ئېسىمدە بار.

— ئۇنداق بولسا، سىز ماڭا بىر ئىشقا ۋەدە بېرەمسىز؟

— بېرەلەيمەن. لېكىن، قانداق ئىش دەڭە؟

— سىزگە بىرەرى توي تەكلىپى قويسا، ئاۋۋال مەندىن مەسلىھەت سورايسىز. مېنىڭ پىكرىمنى ئالماي تۇرۇپ ھېچكىمگە ۋەدە بەرمەيسىز.

— ماقۇل، شۇنداق قىلاي.

— بۇ ئىككىمىزنىڭ مەخپىيىتى، بۇ توغرۇلۇق ئاتا - ئانىڭىزغا تىنمىڭ جۇمۇ.

— ھەرگىز تىنمايمەن.

— گېپىڭىز گەپ - ھە؟

— گېپىم گەپ.

رېفار ئالدىراش كېلىپ سۇزاننىغا:

— دادىڭىز سىزنى تانسا ئويىنىسۇن دەپ چاقىرىۋاتىدۇ، — دېدى.

سۇزاننا دولۇۋارنى تارتىپ:

— چىرايلىق دوستۇم. يۇرۇڭ تانسا ئويناىمىز، — دېۋىدى، دولۇۋار ئۇنىمىدى. ئۇ تېزرەك كېتىپ ئۆزى يالغۇز ئويلىنىپ باقماقچىدى. چۈنكى، ئۇ ھەل قىلىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن يېڭى

ئىشلارغا دۇچ كەلگەنىدى. ئۇ ئايالىنى ئىزدىدى. مادىرىنا ئاشخانىدا ئىككى ئەپەندى بىلەن چاي ئىچىپ ئولتۇراتتى. ئۇ ئېرىنى ئەپەندىلەرگە تونۇشتۇردى؛ ئەمما ئۇلارنى دولۇۋارغا تونۇشتۇرمىدى.

بىردەم ئولتۇرغاندىن كېيىن دولۇۋار ئايالىدىن سورىدى:

— كېتەيلىمۇ؟

— مەيلىڭىز، كېتىمىز دېسىڭىز كېتەيلى، — دەپ جاۋاب بەردى ئايالى.

مادىرىنا ئېرىنى قولتۇقلاپ سىرتقا ماڭدى. مېھمانخانىلاردا ئادەملەرمۇ ئاز قالغانىدى.

— غوجايىن خانىم نەدىدۇ؟ خوش دەپ قويسام بولاتتى، — دېدى مادىرىنا چىقىپ كېتىۋېتىپ.

— بولدى قويۇڭ، ئۇنىڭغا يېنىغا بارسىڭىز تانىسىغا تۇتۇۋالىدۇ، ھېرىپ ھالىم قالمىدى. جىممىدىلا كېتەيلى.

— بۇ گېپىڭىزمۇ راست، ئۇنداق بولسا كېتىۋېرەيلى.

ئۇلار يول بويى باشقا گەپ قىلىشمىدى. ئۆيگە كېلىپ ئىشكتىن كىرىپلا مادىرىنا يۇزىدىكى تورىنىمۇ ئېلىۋەتمەي خۇشال كۇلۇپ تۇرۇپ:

— مەن سىزگە سىز ئويلاپمۇ تاپالمايدىغان بىرنەرسىنى بەرمەكچىمەن، — دېدى.

دولۇۋار قاپىقىنىمۇ ئاچماي سورىدى:

— نېمە ئۇ؟

— تېپىپ بېقىڭا؟

— مەن ئەرزىمەس ئىشلارغا باش قاتۇرمايمەن.

— ئۇنداق بولسا مەن ئېيتىپ بېرەي. ئۆگۈنلۈككە يېڭى يىل، شۇنداققۇ؟

— ھەئە.

— سوۋغات بېرىدىغان كۇنغۇ - ھە.

— شۇنداق.

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن

ـــ مانا بۇ سىزگە يېڭى يىللىق سوۋغات. بۇنى ماڭا بايا لالىج بەردى.

مادىرىنا زىبۇ ـ زىننەتلەر قۇتىسىدەك كىچىككىنە قارا قۇتىنى ئېرىگە ئۇزارتتى.

دولۇۋار قۇتىنى پەرۋاسىزلا ئاچتى. بۇ كىرىست ئوردېنى① ئىدى. بۇنى كۆرۈپ بىردىنلا دولۇۋارنىڭ چىرايى ئاقىرىپ كەتتى. بىرپەس تۇرۇپ كېتىپ ئاندىن كۇلۇپ قويۇپ:

ـــ ماڭا بۇنىڭدىن كۆرە ئون مىليون پۇل بەرگەن بولسا بوپتىكەن. چۇنكى، ئۇ بۇ نەرسىگە بىر يارماقمۇ پۇل چىقىم قىلمايدۇ، ـــ دېدى.

بۇ سوۋغاتتىن راسا خۇش بولىدۇ دەپ ئويلىغان مادىرىنا ئۇنىڭ بۇ پوزىتسىيەسىنى كۆرۈپ خاپا بولدى:

ـــ سىزنى ئەجەبمۇ چۇشەنگىلى بولمايدىكەن. ھازىر سىزگە ھېچ نەرسە يارىمايدىغان بولۇپ قاپتۇ.

ـــ بۇ ئادەم پەقەت قەرزىنى تۆلەۋاتىدۇ، خالاس، ـــ دېدى دولۇۋار تەمكىنلىك بىلەن، ـــ ئۇنىڭدا مېنىڭ يەنە خېلى ئېلىشىم بار.

ئۇنىڭ تەلەپپۇزى مادىرىنانى قاتتىق تەئەججۇپلەندۇردى:

ـــ سىزنىڭ بۇ يېشىڭىزدا كىرىست ئوردېنىغا ئىگە بولالىغان ئادەم بۆكسىنى ئاسمانغا ئاتسا بولىدۇ.

ـــ سۆيۈملۈكۈم، ھەممە نەرسە نىسپىي بولىدۇ. بۈگۈنكى كۈندە تېخىمۇ نۇرغۇن نەرسىلەرگە ئىگە بولۇشقا تېگىشلىكمەن.

دولۇۋار ئايالىغا شۇنداق دەپ رەددىيە بەرگەندىن كېيىن قۇتىنىڭ ئاغزىنى ئاچتى، پارقىراپ تۇرغان ئوردېننى تام مەشتىكى ئوتنىڭ يورۇقىغا تۇتۇپ قارىدى. كېيىن قۇتىنىڭ ئاغزىنى يېپىپ مۇرىسىنى قىسىپ قويدى ـ دە، يېتىپ قالدى.

---

① 1820 ـ يىلى ناپولېئون ئۇنى دۆلەت ئوردېنى قىلىپ بەلگىلىگەن. ئۇ تۆھپىسى بار كىشىلەرگە تەقدىم قىلىنىدۇ.

1 ـ يانۋاردىكى ھۆكۈمەت ئاخباراتىدا ھەقىقەتەن دولۇۋارنىڭ ئىسمى بار بولۇپ، ئۇنىڭدا: «ئاخباراتچى پولوسبير گىئورگى دو لوۋار كۆرۈنەرلىك تۆھپىسى ئۈچۈن ئالاھىدە مۇكاپاتلىنىدۇ. ئۇنىڭغا 5 ـ دەرىجىلىك رىتسارلىق ئوردېنى تەقدىم قىلىندى» دېيىلگەنىدى.

دولۇۋارنى ئوردېندىن كۆرە ئۆز نامىنىڭ ئىككىگە بۆلۈپ يېزىلغانلىقى بەكرەك خۇش قىلدى.

ئاخبارات ئېلان قىلىنىپ بىر سائەتتىن كېيىن دولۇۋار خۇددىپر خانىمنىڭ قىسقا مەكتۇپىنى تاپشۇرۇۋالدى. خانىم ئۇنىڭ ئوردېن ئالغانلىقىنى تەبرىكلىمەكچى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئۇنىڭدىن كەچقۇرۇن رەپىقىسىنى ئېلىپ كېلىشنى ئۆتۈنگەنىدى.

دولۇۋار بىرنەچچە مىنۇت ئىككىلىنىپ تۇرغاندىن كېيىن گەپ ـ سۆزلىرى باشقىچىرەك بۇ خەتنى تام مەشكە تاشلىۋەتتى. ئاندىن مادىرىناغا:

ـــ ئاخشاملىققا خۇددىپرلارنىڭكىگە بېرىپ كېلەيلى، ـــ دېدى.

ـــ مەن تېخى سىزنى ئۇلارنىڭ بوسۇغىسىغا پەقەتلا دەسسىمەس بولغان ئوخشايدۇ دەپتىكەنمەن، ـــ دەپ ھەيران بولدى ئايالى.

دولۇۋار ئىزاھ بەرگەندەك:

ـــ مەن ئىلگىرىكى پىكرىمدىن ياندىم، ـــ دېدى.

ئۇلارنى خۇددىپر خانىم ئۆزىلا كۈتۈۋالدى. خانىم لۇئىXVI دەۋرىدىكىدەك ياسالغان مېھمانخانىدا ئولتۇراتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ يېقىنلىرىنىلا مۇشۇ يەردە قوبۇل قىلاتتى. ئۇ قارا كۆڭلەك كىيگەن، چېچىنى مايلىغان، ناھايىتى جازىبىلىك، مەپتۇن قىلارلىق بولۇپ، يىراقتىن قارىغاندا قېرى ئايالغا، يېقىندىن قارىغاندا بويىغا يەتكەن قىزلارغا ئوخشايتتى. سىنچىلاپ قارىغاندا بولسا ئادەم ئۇنىڭ ياش ياكى قېرىلىقىنى ئۇقالماي قايمۇقۇپ قالاتتى.

مادىرىنا ئۇنى بۇ قىياپەتتە كۆرۈپ ئىختىيارسىز سورىدى:

ئۇيغۇر كتاب خانىسى www.uyghurkitap.com

ھەممەيلەن ئۇلارنىڭ بىر - بىرىگە بەكمۇ ئوخشايدىغانلىقىنى بايقاپ ھەيران بولۇشتى. خۇددىر:

— توۋا، ئەجەب ئىش - ھە، — دېدى. مادىرىنامۇ كۈلۈپ:

— رەسمدىكى ئەيسا ناھايىتىمۇ ھەيۋەتلىك ئىكەن، — دېدى.

خۇددىر خانىم تۇرغان يېرىدە قىمىر قىلماي تۇرۇپلا قالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى ئەيسانىڭ يېنىدا تۇرغان ئاشنىسىنىڭ يۈزىگە قادالغان بولۇپ، چىرايى خۇددى بېشىدىكى ئاق چاچلىرىدەك ئاقىرىپ كەتتى.

سەككىزىنچى باب

شۇنىڭدىن كېيىن دولۇۋار ئايالى بىلەن خۇدىيرلارنىڭ ئۆيىگە داۋاملىق بېرىپ تۇرىدىغان بولدى. بەزىدە مادىرىنا چارچىغانلىقىنى باھانە قىلىپ ئۆيدە قالاتتى. بۇنداق چاغلاردا دولۇۋار يالغۇز بېرىۋېرەتتى.

دولۇۋار جۈمە كۈنى ئۇلارنىڭكىگە بارىدىغانغا بېكىتتى. شۇ كۈنى كەچقۇرۇنلۇقى خۇدىير خانىم ئۆيىگە باشقا مېھمانلارنى تەكلىپ قىلمايتتى. بۇ كۈن يالغۇز دولۇۋارغىلا مەنسۇپ ئىدى. كەچكى غىزادىن كېيىن ھەممەيلەن بىرلىكتە قارتا ئويناياتتى. ئالتۇن بېلىقلارغا يەم بېرەتتى. بىر ئائىلىنىڭ ئەزالىرىدەك خۇشال ـ خۇرام ئويناياتتى. بۇ جەريانداا خۇدىير خانىم نەچچە رەت پارنىكتىكى گۈل ـ گىياھلارنىڭ دالدىسىدا ياكى قاراڭغۇ بۇلۇڭلاردا دولۇۋارنى ئۇشتۇمتۇت قۇچاقلىۋالدى. ئۇنى باغرىغا بېسىپ تۇرۇپ:

ـــ مەن سىزنى سۆيىمەن !... سىزنى سۆيىمەن !... سىزنى جېنىمدىنمۇ ئارتۇق كۆرىمەن ! ـــ دېدى. لېكىن، دولۇۋار ھەر قېتىم توڭلۇق بىلەن ئىتتىرىپ قەتئىي ھالدا:

ـــ مۇشۇنداق قىلىۋەرسىڭىز ئىككىنچى كېلىمەن، ـــ دەپ پوپوزا قىلدى.

فېۋرالنىڭ ئاخىرلىرىدا ئاچا ـ سىڭىلىنىڭ توي ئىشى توغرۇلۇق گەپ چىقىپ قالدى. ھەممەيلەننىڭ ئاغزىدا لوس گىراف لادور ئېيىفورىنغا، سۇزاننا ماركىز كاسورغا تېگىرىمىش، دېگەن گەپلەر بار ئىدى. بۇ ئىككى ئادەم خۇدىيرلار ئائىلىسىنىڭ دائىملىق مېھمانلىرى بولۇپ، بۇ ئۆيدە پەۋقۇلئاددە ئىمتىيازلارغا

ئىگە ئىدى.

دولوۋار بىلەن سۇزاننا ناھايىتى يېقىن بولۇپ، بىر - بىرى بىلەن خۇددى ئاكا - سىڭىللاردەك ئىجىل ئىدى. پاراڭغا چۈشۈپ كەتسە نەچچە سائەتكىچە گېپى تۈگىمەيتتى. ھەممە كىشىنى مازاق قىلىپ چىقاتتى. ئىككىسىنىڭ بىللە بولۇشى ئۇلار ئۈچۈن ناھايىتى كۆڭۈللۈك ئىدى.

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سۇزاننانىڭ توي ئىشى ۋە تەكلىپ قويغۇچىلار توغرىسىدا پەقەتلا سۆز بولمىدى.

بىر كۈنى غوجايىن دولوۋارنى چۈشلۈك تاماقىغا تەكلىپ قىلىۋىدى، دولوۋار ۋاقتىدا كەلدى. تاماقتىن كېيىن خۇددىھىر خانىم كۆرۈشكىلى كەلگەن بىر سودىگەرنى قوبۇل قىلغىلى چىقىپ كەتتى.

— يۈرۈڭ، ئالتۇن بېلىقلارغا بولكا تاشلاپ بېرەيلى، — دېدى دولوۋار سۇزاننىغا، ئىككىيلەن بىر پارچىدىن بولكا ئېلىپ پارنىكقا كەتتى. مەرمەردىن ياسالغان كۆلچەكنىڭ چۆرىسىدە بېلىقلارنى تاماشا قىلىشقا تېخىمۇ قولايلىق بولۇش ئۈچۈن كىشىلەرنىڭ تىزلىنىپ ئولتۇرۇشىغا تەييارلانغان نۇرغۇن كىچىك كۆرپىلەر بار ئىدى. ئىككىيلەن بىردىن كۆرپىگە يانمۇيان تىزلىنىپ تۇرۇشتى - دە، بولكا پارچىلىرىنى يىمىرىپ سۇغا تاشلاشقا باشلىدى. ئالتۇن بېلىقلار يەمنى كۆرۈپلا ئۈزۈپ كېلىشتى. بۇ جانىۋارلار پۈلتىيىپ چىققان كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ ئەتراپقا قارىشاتتى. ئاغزى كۈلكىلىك بىر ھالەتتە ئېچىلىپ - يېپىلاتتى. ئۇلار ئۇشتۇمتۇتلا ئۈزۈپ كېلەتتى ۋە تۈيۇقسىزلا كېتىپ قالاتتى. ئۇلارنىڭ قىپقىزىل بەدىنى كۆلچەكنىڭ تېگىدىكى كېپەك ئالتۇن سۇزىدىغان قۇم ئۇستىدە گويا ئۇچقۇنداۋاتقان گۈلخانلارغا ئوخشاش جۇلالىناتتى. بىر جايدا تۇرغاندا سېرىق قاسراقلىرىنىڭ كۆكۈچ چۆرىسى ئېنىق كۆرۈنەتتى. دولوۋار بىلەن سۇزاننا ئۆزلىرىنىڭ چىرايىنى سۇ يۈزىدە كۆرۈپ ئىختىيارسىز كۈلۈپ كەتتى.

گىئورگى توساتتىنلا پەس ئاۋازدا:

— سۇزاننا، بۇ ئىشلارنى مەندىن يوشۇرۇپ يۈرگىنىڭىز بولمىدى، — دېدى.

— قايسى ئىشنى دەۋاتىسىز، چىرايلىق دوستۇم؟

— سىز ھېلىقى بىر ئاخشىمى گۈگۈم چۈشكەن چاغدا، مۇشۇ جايىنىڭ ئۆزىدە ماڭا بەرگەن ۋەدىڭىزنى ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ؟ بىرسى سىزگە تەكلىپ قويسىلا ئالدى بىلەن مېنىڭ پىكرىمنى ئالماقچى بولغانمىدىڭىزغۇ؟

— ھە توغرا، نېمە ئىش بولدى؟

— سىزگە بىرسى تەكلىپ قويۇپتۇغۇ؟

— كىم ئىكەن ئۇ؟

— ئۆزىڭىزدىن سوراڭ.

— ياق، مەن بىلمەيمەن. بۇ سۆزۈمگە چىنپۇتمىسىڭىز قەسەم ئىچىپ بېرەي.

— كىم بولاتتى، ئۆزىنى قالتىس چاغلايدىغان ماركىز دې كاسور بولمامدۇ. سىز بۇنداق خۇپسەنلىك قىلماڭ.

— سىزگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئۇ ئۆزىنى قالتىس چاغلىمايدۇ.

— بەلكى شۇنداقتۇ، لېكىن ئۇ ساراڭ نېمە كۆندە قىمار ئوينايدۇ. يەنە كېلىپ كۆندە ئۇتتۇرىدۇ، كېچىلەرنى كەيپ - ساپا بىلەن ئۆتكۈزىدۇ. سىز شۇنداق چىرايلىق، ئوماق، ئەقىللىك قىز تۇرۇپ شۇنداق كىشىنى تاللىۋاپسىز.

سۇزاننا كۈلۈپ كەتتى:

— سىز ئۇنىڭدىن نارازى ئوخشىمامسىز؟

— مەنمۇ؟ مەن نېمىگە نارازى بولاتتىم؟

— ياق، سىز ئۇنىڭغا ئۆچ ئىكەنسىز. لېكىن، ئۇ سىز دېگەندەكمۇ ئەمەس.

— ئۇنى ياخشى بىلمىسىز. ئۇ كەم - كوتىسىز بىر ھاماقەت، ئۇچىغا چىققان سۈيقەستچى.

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

سۇزاننا بېشىنى كۆتۈرۈپ دولۇۋارغا بۇرالدى:
ـــ قاراڭ سىزنى، نېمە بولدىڭىز؟
دولۇۋار خۇددى قەلبىدىكى مەخپىيەتلىكىنى بىرسى ئېچىپ تاشلىغاندەك هودۇقۇپ كەتتى:
ـــ مەن... مەن... مەن ئۇنىڭغا هەسەت قىلىۋاتىمەن.
ـــ سىز هەۋەتتى سۇزاننا هەيران بولغانلىقىنى يوشۇرالماي.
ـــ هەئە مەن!
ـــ توۋا، نېمە ئۈچۈن؟
ـــ سىزنى سۆيگەنلىكىم ئۈچۈن. بىلىپ تۇرۇپ كوچىلاۋاتقىنىمنى، هۇ، هىيلىگەر!
ـــ چىرايلىق دوستۇم، سىز ئەقلىڭىزدىن ئېزىپسىز! ـــ دەۋەتتى.
ـــ ئالجىۋاتقانلىقىمنى سېزىپ تۇرۇۋاتىمەن. تۇيۇ قىلغان ئادەم تۇرۇپ سىزدەك يۇزى ئېچىلمىغان خان قىزنىڭ ئالدىدا مۇشۇلارنى ئىقرار قىلىپ تۇرۇشۇمنىڭ ئۆزى ئەقلىمدىن ئازغانلىقىمنى، هەتتا ئەسكىلىكتە ئۇچىغا چىققانلىقىمنى كۆرسىتىدۇ. مەن هەقىقەتەن پەس ئادەم ئىكەنمەن. مەندە ئۇمىد قالمىدى. هازىرقى ئەهۋالىمنى ئويلىسام راستلا ئەقلىمدىن ئازىمەن. سىزنىڭ تۇيۇ قىلىدىغان بولغانلىقىڭىزنى ئاڭلىغان چېغىمدا هەتتا غەزىپىمدىن بىرەرىنى بوغۇزلۇۋەتكۈم كېلىپ كەتتى. سۇزاننا، بۇ گەپلىرىم ئۈچۈن مېنى كەچۈرۈڭ.
دولۇۋار جىم بولدى. بولكا تاشلانمىغاچقا، كۆلچەكتىكى بېلىقلار تەلمۈرۈپ خۇددى ئىنگلىز ئەسكەرلىرىدەك قاتار تۇرۇشۇپ كەتتى. بۇلارنىڭ ئەمدى بۇ بېلىقلار بىلەن هەپىلىشىشكە رايى يوق ئىدى.
ـــ ئەپسۇسكى، سىزنىڭ ئائىلىڭىز بار، ـــ دېدى قىز خۇشاللىق ئارىلاش غەمكىن قىياپەتتە، ـــ بۇنىڭغا نېمە ئامال؟ بۇنىڭغا هېچقانداق چارە يوق، هەممە ئىش تۈگىدى.

دولوژار «شارت» قىلىپ بۇرالدى ـ ده، ئۇنىڭغا يېقىن كېلىپ سورىدى:

ـــ ئەگەر بويتاق بولغان بولسام، سىز ماڭا تېگەرمىدىڭىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ھەئە، چىرايلىق دوستۇم، سىزگە چوقۇم تېگەتتىم، چۈنكى مەن سىزنى ھەرقانداق ئادەمدىن بەكرەك ياخشى كۆرىمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى قىز سەمىمىيلىك بىلەن.

دولوژار ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ـــ رەھمەت سىزگە... رەھمەت، ـــ دېدى ئۇ كېكەچلەپ، ـــ مەن سىزدىن ئۆتۈنۈپ كېتەي، ھازىرچە ھېچكىمگە ماقۇل دېمەي تۇرۇڭ، بولامدۇ؟ يەنە بىرئاز كۈتۈڭ. مەن سىزدىن ئىلتىماس قىلىمەن. ماقۇل بولامسىز؟

سۇزانىنا قايمۇقۇپ قالدى. دولوژارنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىنى چۈشەنمىگەن بولسىمۇ:

ـــ ماقۇل. شۇنداق قىلاي، ـــ دەپ پىچىرلىدى.

دولوژار بۇ جاۋابنى ئاڭلىغاندىن كېيىن قولىدىكى بولكىنى كۆلچەككە پۈتۈنلا تاشلىدى ـ ده، خۇددى ئەقلىدىن ئازغانەك قىزغا خوشمۇ دەپ قويماي يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى.

پۈتۈن پېتىلا تاشلانغان بولكا سۇ ئۈستىده لەيلەپ قالدى. بىلىقلار ئولاش ـ چولاش كېلىپ ئۇنى چىشلەپ تارتىپ پارچە ـ پارچە قىلىۋەتتى. ئاندىن بۇ پارچىلارنى قوغلاپ سۇنىڭ تېگىگە شۇڭغۇشتى. بۇ كۆرۈنۈش خۇددى سۇغا دۇم پاتۇرۇلۇپ توختىمايى چايقىلىۋاتقان گۈلدەستىگە ئوخشاپ قالدى.

سۇزانىنانىڭ ئەقلى ھەيران، كۆڭلى مالمان بولدى. ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆيگە قايتىپ كىردى. قارىسا مۇخبىر كېتىپ قالغانىدى.

دولوژار ئۆيگە ھېچ ئىش بولمىغاندەك خاتىرجەم كىرىپ كەلدى. مادىرىنانىڭ خەت يېزىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ:

ـــ مەن جۇمە كۈنى خۇدىرلارنىڭكىگە كەچلىك غىزاغا

باريمەن. سىزمۇ بارامسىز؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ مەن بارمايمىكىن، ــ دېدى ئايالى تۇرۇپ كېتىپ، ــ سەل بىئارام بولۇپ تۇرۇۋاتىمەن. ئۆيدىن ھېچلا چىققۇم يوق.

ــ ئىختىيارىڭىز، بارغۇڭىز كەلمىسە سىزنى ھېچكىم مەجبۇرلىمايدۇ.

دولۇۋار شۇنداق دەپ گەپنى ئۇزۇۋەتتى ـ دە، شىلەپىسىنى قايتىدىن كىيىپ سىرتقا چىقىپ كەتتى.

ئۇ خېلىدىن بېرى ئايالىنى پايلاپ كېلىۋاتاتتى. مادىرىنانىڭ ھەربىر ھەرىكىتى، باسقان قەدىمى ئۇنىڭغا بەش قولدەك ئايان ئىدى. مانا ئەمدى كۈتكەن پۇرسەتمۇ يېتىپ كەلدى. دولۇۋار ئايالىنىڭ «ئۆيدىن ھېچلا چىقىۋم يوق» دېگەن سۆزىنىڭ ئاھاڭىدىنلا پۇرسەتنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى پەملىدى. ئۇ پەرزىنىڭ توغرىلىقىغا تولۇق ئىشىنەتتى، شۇ كۈندىن باشلاپ دولۇۋار باشقىچىلا مۇلايىم بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئوچۇق چىراي يۈرگىنىنى كۆرۈپ ئايالى ھەتتا:

ــ سىز ھازىر ئىلگىرىكىدەكلا خۇشخۇي بولۇپ قالدىڭىز، ــ دېدى.

جۈمە كۈنى دولۇۋار بالدۇرلا بىرنەچچە كىشى بىلەن كۆرۈشىدىغانلىقىنى، شۇ ئىشلارنى تۈگەتكەندىن كېيىن غوجايىنىڭكىگە بارىدىغانلىقىنى ئېيتتى. سائەت ئالتىلەردە ئايالىنى سۆيۈپ قويۇپ ئۆيدىن چىقتى. ئۇدۇل رولېرت بۇۋاي مەرىيەم مەيدانىغا كېلىپ پەيتون كىرا قىلدى.

ــ پەيتونىنى بۇلاق كوچىسى 17 ـ نومۇرلۇق بىنانىڭ ئۇدۇلىغا توختات. مەن ئەمدى ھەيدە دېگەندە مېڭىپ مېنى رافائىت كوچىسىدىكى قىرغاۋۇل رېستورانىغا ئاپىرىسەن، ــ دەپ بۇيرۇدى پەيتونچىغا.

ئات پەيتونىنى سۆرەپ سوكۇلداپ يۈگۈرۈشكە باشلىدى. دولۇۋار پەيتون دېرىزىسىنىڭ پەردىلىرىنى چۈشۈرۈۋەتتى. ئۆز ئۆيىنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە دەرۋازىغا تىكىلىپ قاراپ تۇردى.

ئون مىنۇتلاردىن كېيىن مادىرىنا ئۆيدىن چىقىپ چوڭ يول بىلەن مېڭىپ كەتتى. دولۇۋار دېرىزىدىن بېشىنى چىقىرىپ پەيتونچىغا توۋلىدى:

— ھەيدە!

پەيتون ئۇنى قىرغاۋۇل رېستورانىغا ئەكېلىپ قويدى. بۇ مۇشۇ ئەتراپتىكى ئەڭ ئېسىل رېستوران ھېسابلىناتتى. دولۇۋار غىزالاندى. تۇرۇپ ـ تۇرۇپ سائەتكە قاراپ قوياتتى. ئۇ تاماقنىڭ باستۇرغىسىغا بىر ئىستاكان قەھۋە، ئىككى رومكا مۇزدەك شامپانىنى ئىچىۋەتتى. ئاندىن ئالدىرىماي ئولتۇرۇپ ئالىي سورتلۇق سىگاردىن بىر تال چەكتى. سائەت يەتتە يېرىم بولغاندا رېستوراندىن چىقىپ قۇرۇق كېتىۋاتقان بىر پەيتوننى كىرا قىلىپ رالوشفوك كوچىسىغا باردى. پەيتونچىغا بىر ئۆينى كۆرسىتىۋىدى، پەيتون شۇ ئۆينىڭ ئىشىكىدە توختىدى. ئۇ پەيتوندىن چۈشۈپ ئىشىك باقاردىن سوراپمۇ ئولتۇرماي ئۇدۇل 4 ـ قەۋەتكە چىقتى. ئىشىكنى ئېچىپ بەرگەن ئايال خىزمەتكاردىن:

— جېيىر دې لارىم ئەپەندى ئۆيدە بار، شۇنداقمۇ؟ — دەپ سورىدى. خىزمەتكار ئايال:

— ھەئە، — دەپ جاۋاب بېرىپ ئۇنى ئىچكىرىگە تەكلىپ قىلدى. دولۇۋار مېھمانخانىدا ئولتۇرۇپ تۇرۇشىغا، ئېگىز بويلۇق، تەمبەل بىر ئەر كىشى كىردى. ئۇ ئوردېن تاقىغان، مېڭىش ـ تۇرۇشلىرى ھەربىيلەرگە ئوخشايدىغان، ياش بولسىمۇ چاچلىرىغا ئاق سانجىلغان ئادەم ئىدى.

دولۇۋار ئۇنىڭ بىلەن سالاملاشقاندىن كېيىن:

— ساقچى باشلىقى ئەپەندى، مەن قىياس قىلغان ئىش رېئاللىققا ئايلاندى. خوتۇنۇم مۇشۇ تاپتا ئاشنىسى بىلەن قۇربانلار كوچىسىدىكى ئىجارىگە ئالغان ئۆيدە كەچلىك تاماق يەۋاتىدۇ، — دېدى.

— خىزمىتىڭىزگە تەييارمەن، ئەپەندى، — دېدى ساقچى

باشلىقى ئورنىدىن تۇرۇپ.

ــ سىزلەرنىڭ بۇ جەھەتتىكى خىزمىتىڭىزلار سائەت توقۇغۇچىلىك بولىدۇ، شۇنداقمۇ؟ بۇنىڭدىن ئۆتۈپ كەتسە ئۆيلەرگە كىرىپ بۇزۇقچىلىق قىلمۇاتقانلارنى ئېنىقلىيالمايسىلەر.

ــ شۇنداق، قىشتا سائەت يەتتىگىچىلىك، 31 ـ مارتتىن تارتىپ سائەت توققۇزغىچىلىك ئىشلەيمىز. بۇگۈن 5 ـ ئاپرېل، شۇڭا بىز توققۇزغىچە ھەرىكەت قىلالايمىز.

ــ ئۇنداق بولسا باشلىق ئەپەندى، پەستە پەيتون بار. سىز بىلەن باردىغان ساقچىلارنى ئېلىۋېلىپ بىراقلا بارايلى. ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن ئىشىكتە بىرپەس تۇرايلى. قانچە كەچ بولسا شۇنچە ياخشى. ئۇلارنىڭ نەق ئۇستىدىن چۈشىمىز.

ــ ماقۇل شۇنداق قىلايلى.

ساقچى باشلىقى چىقىپ كېتىپ پەلتوسىنى كىيىپ كىردى. بۇنداق بولغاندا بېلىدىكى ئوچ رەڭلىك تاسمىنى ھېچكىم كۆرمەيتتى. ئۇ سەل كەينىگە داجىپ دولۇۋارغا:

ــ قېنى مەرھەمەت، ــ دەپ ئىشىكنى كۆرسەتتى.

ئۆز خىيالى بىلەن تۇرغان دولۇۋار:

ــ سىز ئالدىدا مېڭىڭ، ــ دەپ تەكەللۇپ قىلدى.

ــ بۇ مېنىڭ ئۆيۈم، قېنى سىز ئالدىدا مېڭىڭ، مەن ئۆزۈمنىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ ئالدىدا ماڭسام قانداق بولىدۇ؟

دولۇۋار تەزىم قىلىۋېتىپ ئىشىكتىن چىقتى. ئۇلار ئالدى بىلەن ساقچى ئىدارىسىگە بېرىپ پۇقراچە كىيىنگەن ئۇچ نەپەر ساقچىنى ئېلىۋالدى. دولۇۋار ئۇلارنى ئەتىگەنلا خەۋەردار قىلىپ قويغان بولغاچقا، ھەممىسى تەييار بولۇپ تۇرغاندى. بىر ساقچى ئالدىغا ئۆتۈپ پەيتونچىنىڭ يېنىدا، ئىككىسى پەيتوننىڭ ئىچىدە ئولتۇردى. پەيتون قۇربانلار كوچىسىغا كەلدى.

ــ ئۇلارنىڭ ئۆيى ئىككىنچى قەۋەتتە، ئۆينىڭ تۈزۈلۈشىنى مەن ئوبدان بىلىمەن، ــ دېدى دولۇۋار پەيتوندىن چۈشىمەي تۇرۇپلا، ــ ئىشىكتىن كىرگەندىلا چاقىنغىنا كاردور بار.

ئۇنىڭدىن كېيىنكىسى ياتاقخانا. ئۇچ ئېغىز ئۆينىڭ ھەممىسى بىر ـ بىرىگە تۇتاش، قېچىپ كېتىدىغان باشقا ئىشكى يوق. مۇشۇ ئەتراپتا قۇلۇپساز ئۇستامنىڭ ئۆيى بار، ئۇنى ھەرقانداق ۋاقىتتا چاقىرىپ كېلىشكە بولىدۇ.

ئۇلار كىرىشىنى مولجاللىغان بىنانىڭ ئىشىكىگە يېتىپ كەلگەندە سائەت سەككىزدىن چارەك ئۆتكەنىدى. ئۇلار ئىشىك تۇۋىدە بىرپەس تۇرۇشتى. سائەت سەككىزدىن قىرىق بەش مىنۇت ئۆتكەندە دولۇۋار:

ـــ ئەمدى ئىشنى باشلايلى، ـــ دېدى.

ئۇلار دەرۋازىۋەنگىمۇ پەرۋا قىلماي پەلەمپەيگە ماڭدى. دەرۋازىۋەن ئۇلارنى كۆرمىدى. بىر ساقچى كوچىغا چىقىدىغان ئىشىكنى ساقلاپ قالدى. قالغان تۆت كىشى ئىككىنچى قەۋەتكە چىقتى. دولۇۋار قۇلىقىنى ئىشىككە يېقىپ تىڭشاپ باقتى. ئاندىن قۇلۇپنىڭ ئاچقۇچ سالىدىغان تۆشۈكىدىن ماردى. شەپە ئاڭلانمىدى، ھېچ نەرسە كۆرۈنمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئىشىك قوڭغۇرىقىنى جىرىڭلاتتى. ساقچى باشلىقى ساقچىلارغا بۇيرۇق كۈتۈپ ئىشىكتە تۇرۇپ تۇرۇشنى تاپىلىدى.

ئىككى ـ ئۇچ مىنۇتتىن كېيىن دولۇۋار قوڭغۇراقنى يەنە جىرىڭلاتتى ۋە ئۆينىڭ ئىچىدىن شىپىرلىغان ئاۋازنى ئاڭلىغاندەك بولدى. ئارقىسىدىن بىرسى پۇتىنىڭ ئۇچىدا مېڭىپ يېقىنلاپ كەلدى ۋە ئاچقۇچ سالىدىغان تۆشۈكتىن سىرتقا قارىدى.

دولۇۋار ئىشىكنى قاتتىق ئۇردى. ئىچكىرىدىن:

ـــ كىم؟ ـــ دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى. بۇ بىر ئايال كىشىنىڭ ئاۋازى بولۇپ، ئۇنىنى باشقىلار تونۇپ قالمىسۇن ئۈچۈن ئەتەي باشقىچە چىقارغانىدى.

ـــ مەن قانۇننى ئىجرا قىلغىلى كەلدىم، ئىشىكنى ئېچىڭ، ـــ دېدى ساقچى باشلىقى.

ـــ سىز كىم بولىسىز؟ ـــ ھېلىقى ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ مەن ساقچى ئىدارىسىنىڭ ئەمەلدارى. ئىشىكنى تېز ئېچىڭ. بولمىسا ئىشكنى چېقىپ كىرىمەن.

ـــ سىز نېمە قىلغىلى كەلدىڭىز؟

دولوۋار تىلغا كىردى:

ـــ بۇ يەردە مەنمۇ بار. سىز بۇگۈن مېنىڭ چاڭگىلىمدىن قۇتۇلارمەنمىكىن، دەپ خىيال ئەيلىمەڭ!

ئاياغ تىۋىشى، يەنى يالاڭ ئاياغ ماڭغان تىۋىش يىراقلاپ كەتتى، بىرقانچە سېكۇنتتىن كېيىن يەنە كەلدى.

دولوۋار:

ـــ ئەگەر ئىشكنى ئاچمىساڭلار بىز چېقىپ كىرىمىز، ـــ دېدى ـ دە، ئىشىك تۇتقۇسىنى تۇتۇپ يەلكىسىنى ئىشككە تىرەپ ئاستا ئىتتەردى. ئىچكىرىدىن ھېچقانداق ئىنكاس بولمىغاندىن كېيىن ئۇ شۇنداق بىر كۈچىدىكى، ئىشكتىكى كونا قۇلۇپنىڭ بۇرما مىخلىرى ياغاچتىن ئاجراپ چىقتى.

دولوۋار سەنتۈرۈلۈپ مادىرىنانىڭ ئۈستىگە يىقىلغىلى تاس قالدى. مادىرىنا كارىدوردا بىر تال شامنى تۇتۇپ تۇراتتى. ئۇچىسىدا ئىچ كۆڭلەكلا بولۇپ، چاچلىرى چۈۋۈق، پۇتلىرىدا يا ئاياغ، يا پايپاق يوق ئىدى. دولوۋار:

ـــ دەل شۇ، بىز ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن چۈشتۇق، ـــ دەپ توۋلىغىنىچە ئىچكىرىكى ئۆيگە ئېتىلدى. ساقچى باشلىقى بېشىدىن شىلەپىسىنى ئېلىپ ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدى. نېمە قىلارىنى بىلەلمەي مەڭدەپ قالغان ياش چوكان قولىدىكى شام بىلەن ئۇلارنىڭ يولىنى يورۇتۇپ ئارقىدىن ماڭدى.

ئۇلار تاماقخانىدىن ئۆتتى. ئۈستەلدە شامپانىنىڭ قۇرۇق بوتۇلكىسى، ئاغزى ئېچىلغان غاز جىگىرى قىيامى، توخۇنىڭ ئۈستىخانلىرى، چىشلەنگەن بولكا پارچىلىرى، ئىشكاپنىڭ ئۈستىدىكى ئىككى تەخسىدە لىق قۇلۇلە قېپى ۋەھاكازالار تۇراتتى. ياتاق ئۆينىڭ ئىچى گويا بۇ يەردە ھېلىلا جەڭ بولغاندەك قالايمىقان بولۇپ، بىر ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىگە ئايال

كىشىنىڭ ئۇزۇن كۆڭلىكى ئارتىلغانىدى، سافانىڭ يان يۆلەنچۈكىدە ئەر كىشىنىڭ كۈسرى ساڭگىلاپ تۇراتتى. كارىۋاتنىڭ ئاستىدا ئىككى جۈپ ئۆتۈك بولۇپ، بىر جۈپى چوڭ، بىر جۈپى كىچىك ئىدى.

بۇ جاھازلىرى بىلەنلا ئىجارىگە بېرىلىدىغان ئۆي بولۇپ، ئۆي جاھازلىرى ئادەتتىكىچە ئىدى. ئۆيدە ئادەتتە مېھمانخانا، سارايلارغا خاس بىر خىل پۇراق بار ئىدى. بۇ پۇراق پەردىلەر، ئورۇن - كۆرپىلەر، تام - تورۇسلار، ئۈستەل - ئورۇندۇقلارنىڭ ھەممىسىگە سىڭىشىپ كەتكەنىدى. مۇشۇ ئۆيدە بىرەر كۈن، ھەتتا يېرىم يىل تۇرغان تۇركۈم - تۇركۈم كىشىلەرنىڭ ھىدى يىغىلىۋېرىپ تىل بىلەن سۈپەتلەش تەس بولغان بىر خىل پۇراقتا ئايلانغانىدى. مۇنداق جايلارنىڭ ھەممىسىدە ئادەمنى يىرگەندۇرىدىغان مۇشۇنداق پۇراق بولماي قالمايتتى.

تام مەش ئۈستىدە تورت سىلىنغان بىر تەخسە، بىر بوتۇلكا ساتور ھارىقى ۋە ئىككى دانە رومكا تۇراتتى. مىستىن ياسالغان ئۈستەل سائىتىنىڭ يېنىغا زىننەت بۇيۇمى سۈپىتىدە ياسالغان ئادەم ھەيكىلى ئەر كىشىنىڭ شىلەپىسى بىلەن باستۇرۇپ قويۇلغانىدى.

ساقچى باشلىقى مادىرىناغا بۇرالدى، ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىغىنىچە سورىدى:

— سىز كىلار مادىرىنا دولۇۋار خانىم بولامسىز، سىز ئاۋۇ مۇخبىر پولوسىبىر گىئورگى دولۇۋار ئەپەندىنىڭ ئايالىمۇ؟

مادىرىنا خۇددى گېپىغا بىرنېمە قاپلىشىپ قالغاندەك قىينىلىپ تۇرۇپ ئارانلا:

— ھەئە، — دېدى. ساقچى باشلىقىنىڭ:

— بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈرىسىز؟ — دېگەن سوئالىغا جاۋاب بەرمىدى.

ساقچى باشلىقى يەنە:

— بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈرىسىز؟ بۇ سىزنىڭ ئۆيىڭىز

ئەمەس، ئۇنىڭ ئۇستىگە سىز تامامەن يالىڭاچ ھالەتتە. بۇ جاھازلىرى بىلەنلا ئىجارىگە بېرىلىدىغان ئۆي تۇرسا، بۇ يەرگە نېمە قىلغىلى كەلدىڭىز؟ ــ دەپ سوراپ جاۋاب كۈتمۈپ تۇردى.
ئايال زۇۋان سۇرمىگەندىن كېيىن:
ــ خانىم، سىز ئىقرار قىلىشنى خالىمىغانلىقىڭىز ئۈچۈن پاكىتلارنى ئۆزۈم تەكشۈرۈپ چىقىمەن، ــ دېدى. كارىۋاتتىكى يوتقانىنىڭ تېگىدە ئادەم بارەك قىلاتتى.
ساقچى باشلىقى يېقىن كېلىپ چاقىردى:
ــ ئەپەندى!
ياتقان كىشى قىمىر قىلمىدى. ئۇ دۈم يېتىپ بېشىنى ياستۇقنىڭ تېگىگە تىقىۋالغانىدى. ساقچى باشلىقى ئۇنىڭ يەلكىسىنى مولجاللاپ ئاستا شاپىلاقلىدى:
ــ ئەپەندى، سىز مېنى ھەربىكەت قىلىشقا مەجبۇر قىلماڭ! يوتقان يەنىلا مىدىرلىمىدى.
دولۇۋار ئېتىلىپ كېلىپ يوتقانىنى تارتتى ۋە ياستۇقنى ئېلىۋەتتى. لالىج مادىئو ئەپەندىنىڭ قورقۇپ كۆكىرىپ كەتكەن چىرايى كۆرۈندى. دولۇۋار ئۇنىڭغا ئېڭىشتى، غەزەپتىن لاغىلداپ تىترىدى، ئۇنى گېلىدىنلا ئېلىپ بوغۇپ قويۇشتىن ئۆزىنى ئاران - ئاران تۇتۇۋالدى.
ــ مۇشۇنداق پەسكەشلىكنى قىلغان نوچى بولغاندىكىن پوكىنىڭنى كۆتۈرگىنە قېنى، ــ دېدى ئۇ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ.
ــ سىز كىم بولىسىز؟ ــ دەپ سورىدى ساقچى باشلىقى.
ياتقان كىشى قورققىنىدىن زۇۋان سۇرەلمىدى.
ــ مەن ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى بولىمەن. سىزگە ئىسمىڭىزنى ئېيتىپ بېرىشىڭىزنى بۇيرۇيمەن.
دولۇۋار ئەسەبىيلەشكەن ھالدا توۋلاپ كەتتى:
ــ ھۇ ئىپلاس، جاۋاب بەرا! ئەمدى زۇۋانىڭنى چىقارمىساڭ ئىسمىڭنى مەن ئېيتىپ بېرىمەن.

يوتقان ئاستىدىكى كىشى شۇنىڭدىلا كېكەچلىدى:

— ساقچى باشلىقى ئەپەندى، سىز بۇ كىشىنىڭ مېنى ھاقارەتلىشىگە يول قويماڭ. مەن سىزگە جاۋاب بېرىمەنمۇ ياكى ئۇ كىشىگە جاۋاب بېرىمەنمۇ؟

— ماڭا جاۋاب بېرىسىز، — دېدى ساقچى باشلىقى، — بۇ ئىشنى پەقەت ماڭىلا ئېيتىسىز. ئالدى بىلەن ئۆزىڭىزنىڭ ئىسمىنى ئېيتىڭ.

ھېلىقى كىشى يەنە جىمىپ كەتتى. يوتقانىنى ھە دەپ بېشىغا تارتاتتى. ۋەھىمىدىن كۆز قارىچۇقى تىنماي چۆرگۈلەيتتى. دىڭگىيىپ تۇرغان چاشقان بۇرۇتلىرى كۆكىرىپ كەتكەن يۈزىدە تېخىمۇ قارا كۆرۈنەتتى.

— جاۋاب بېرىشنى خالىمىسىڭىز، سىزنى قولغا ئالىمەن. نېمىلا بولمىسۇن ئاۋۋال ئورنىڭىزدىن تۇرۇڭ. ئاندىن سىزنى سوراق قىلىمەن.

ئۇ كىشى يوتقان ئىچىدە تولغىنىپ كېتىپ:

— لېكىن سىزلەرنىڭ ئالدىڭىزلاردا تۇرالمايمەن ـ دە، — دەپ غودۇڭشىدى.

— نېمە ئۇچۇن؟ — دەپ سورىدى ساقچى باشلىقى.

— چۈنكى، مەن... ئۇچامدا كىيىم يوق، — دېدى ئۇ كىشى كېكەچلەپ.

دولۇۋار سوغۇق كۈلدى. يەردىن بىر كۆتىلەكنى ئېلىپ كارىۋاتقا تاشلاپ بېرىپ ئۇنلۇك سۆزلىدى:

— ئۇيالماي قويۋەرسىلە... ئايالمىنىڭ ئالدىدا يېشىنگەن بولغاندىن كېيىن، مېنىڭ ئالدىمدا كىيىنسىلىمۇ بولۇۋېرىدۇ.

دولۇۋار تام مەشنىڭ يېنىغا بېرىپ تۇردى.

بۇ چاغدا مادىرىنا تامامەن ئۆزىنى تۇتۇۋالغان. بولغۇلۇق بولدى، ئەمدى نېمە قورقۇش، دېگەندەك ھەممىگە ھازىرلانغاندى. يۈرىكى ئورنىغا چۈشكەچكە كۆزلىرىمۇ چاقنايتتى.

ئۇ بىر پارچە قەغەزنى قاتلاپ ئوت تۇتاشتۇرۇپ خۇددى بايرام

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

بولغاندەك تام مەش ئۇستىدە تۇرغان سەت ئىككى شامداندىكى ئون تال شامنىڭ ھەممىسىنى يېقىۋەتتى. ئاندىن تام مەشكە يۆلىنىپ يالاڭ پۇتلىرىنى ئۆچەي دەپ قالغان ئوتقا قاقلىۋىدى، ئارانلا ئىلىنىپ تۇرغان يوپكىسىنىڭ ئارقىسى ئېچىلىپ قالدى. ئۇ شاپتۇل چېچىكى رەڭلىك قەغەز قۇتىدىن بىر تال سىگار ئېلىپ چېكىشكە باشلىدى.

ساقچى باشلىقى ئەرنى كىينىۋالسۇن، دەپ تام مەشنىڭ يېنىغا كەلدى.

ــ ئەپەندى، سىز بۇنداق ئوقەت بىلەن ھەمىشە مەشغۇل بولامسىز؟ ــ دەپ سورىدى مادىرىنا يۇزىنى داپتەك قىلىپ.

ساقچى باشلىقى جىددىي تۇرده جاۋاب بەردى:

ــ مۇمكىنقەدەر ئاز قىلىشقا تىرىشىمەن.

ــ مەن سىزنى تەبرىكلەيمەن، ــ دېدى مادىرىنا سوغۇق كۇلۇپ، ــ لېكىن بۇ ئانچە شەرەپلىك ئىش ئەمەس، شۇنداقمۇ؟

مادىرىنا ئېرىنى كۆرمىگەنگە سېلىپ قەستەن ئۇ تەرەپكە قارىمىدى. كارىۋاتتىكى كىشى بولسا كىينىۋاتاتتى. ئۇ شىمىنى كىيىپ بولۇپ پۇتىغا ئۆتۈكىنى ساپتى، ئاندىن جىلىتكىسىنى كىيگەچ بۇياقتا كەلدى. ساقچى باشلىقى ئۇنىڭغا بۇرالدى.

ــ ئەپەندى، ئەمدىغۇ كىملىكىڭىزنى ئېيتىپ بېرەرسىز.

ئۇياق يەنىلا ئۇنچىقمىدى.

ــ ئۇنداق بولسا، مېنىڭ سىزنى قولغا ئېلىشتىن ئۆزگە ئامالىم قالمىدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپلا ئۇ كىشى ۋارقىراپ كەتتى:

ــ ماڭا تەگمەڭلار، ماڭا چېقىلىشقا بولمايدۇ!

دولۇۋار خۇددى مۇشت ئاتىدىغاندەك دېۋەيلەپ كەلدى، غەزەپ بىلەن ھومىيىپ:

ــ سەن نەق جىنايەتچى، سەن... جىنايەت ئۇستىدە قولغا چۈشكەن جىنايەتچىسەن. ئەگەر خالىسام سېنى قولغا ئالدۇرۇۋېتەلەيمەن، بىلىپ قوي، شۇنداق قىلالايمەن، ــ دېدى ۋە

ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ جاكارلىدى، — بۇ نېمىنىڭ ئىسمى لالىج مادىئو، تاشقى ئىشلار مىنىستىرى.

ساقچى باشلىقى چۆچۈپ ئىختىيارسىز ھالدا كەينىگە نەچچە قەدەم داجىپ كەتتى.

— ئەپەندى، ئۇنىڭ دېگىنى راستمۇ؟ سىز كىملىكىڭىزنى مەلۇم قىلالامسىز؟

ئۇ كىشى نېمە بولسۇن، باشقا كەلگەننى كۆرەي دېدى بولغاي، بىردىنلا قەددىنى رۇسلاپ ئۇنلۇك قىلىپ:

— بۇ مۇناپىق ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم راست گەپ قىلدى. ئىسمىمنىڭ لالىج مادىئو ئىكەنلىكى راست. مەن ھازىرقى مىنىستىر، — دېدى. ئاندىن بىگىز قولى بىلەن دولۇارنىڭ كۆكرىكىدىكى پارقىراپ تۇرغان قىپقىزىل، كىچىككىنە بىر نەرسىنى جونۇپ كۆرسەتتى:

— مۇنۇ نومۇسسىز تېخى مەن بەرگەن ئوردىنىنى تاقۇاپتۇ.

دولۇۋار تاتىرىپ كەتتى. دەررۇ مەيدىسىدىكى ئوردىنىنى يۇلۇۋېلىپ تام مەشكە تاشلىدى:

— كۆردۇڭمۇ، ساڭا ئوخشاش ئىپلاسنىڭ قولىدىن چىققان ئوردىنىنىڭ قىممىتى مانا مۇشۇنچىلىك.

ئۇلار بىر ـ بىرىگە قارىمۇقارشى ھالدا ھۇرپىيىشىپ تۇراتتى.

ھەر ئىككىسىنىڭ چىشلىرى كىرىشكەن، مۇشتلىرى تۇگۇلگەن، ئورۇقراقىنىڭ چاشقان بۇرۇتى دىڭگايغاندى، خام سېمىز كەلگەن ئىككىنچى بىرسىنىڭ ئىلمەكتەك بۇرۇتى تولغىنىپ تۇراتتى.

— ئەپەندىلەر، سىلەر ئۆزۈڭلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قېلىۋاتىسىلەر، — دېدى ساقچى باشلىقى ئارىغا چۈشۈپ ئاجرىتىپ، — ئۆزۈڭلارنىڭ سالا ـ سۈپىتىڭلارغا لايىق ئىش قىلساڭلارچۇ.

ئۇلار گەپ ـ سۆز قىلماي كەينىگە چېكىندى، مادىرىنا بايىقى

جايدا كۆلۈمسىرىگىنىچە تاماكىسىنى چېكىپ تۇرۇۋەردى.

ــ مىنىستىر ئەپەندى، ــ دېدى ساقچى باشلىقى، ــ مەن سىلەر بىللە بولۇۋاتقانلىقىڭ ئۈستىگە كىرىپ قالدىم، سىز كارىۋاتتا يېتىپسىز، دولۇۋار خانىم قىپيالىڭاچ دېگۈدەك ئىكەن، كىيىملىرىڭلار ئوڭ ـ تەتۈر تاشلاقلىق تۇرۇپتۇ. بۇ ئەھۋالنىڭ ئۆزى بۇزۇقچىلىق جىنايىتىنى شەكىللەندۈرىدۇ. سىز بۇ ئېنىق پاكىتلارنى ئىنكار قىلمايدىغانسىز؟ سىزنىڭ ئېيتىدىغان سۆزىڭىز بارمۇ؟

ــ گېپىم يوق، سىز ئۆزىڭىزنىڭ خىزمىتىنى قىلىۋېرىڭ، ــ دېدى لالىج مادىئو.

ساقچى باشلىقى مادىرىناغا قاراپ سورىدى:

ــ خانىم، مۇنۇ ئەپەندىنىڭ ئاشىنىڭىز ئىكەنلىكىگە ئىقرارمۇسىز؟

ــ ئىنكار قىلمايمەن، ئۇ مېنىڭ ئاشنام، ــ دېدى مادىرىنا ھېچبىر ئەيمەنمەي.

ــ بولدى، يېتەرلىك.

ساقچى باشلىقى شۇلارنى سوراپ بولغاندىن كېيىن ئۆيىنىڭ نەق مەيدان كۆرۈنۈشىنى قىسقىچە خاتىرىلەۋالدى. بۇ ئىش تۈگىگەندە مىنىستىرمۇ كىيىنىپ بولۇپ، پەلتوسىنى بىلىكىگە ئارتقان، شىلەپىسىنى قولىغا ئالغان ھالەتتە تۇراتتى.

ــ ئەپەندى، ئەمدى مېنىڭ زۆرۈرىيىتىم قالمىغاندۇ؟ كەتسەم بولامدۇ؟ ــ دەپ سورىدى ئۇ.

دولۇۋار بۇرىلىپ ئۇنىڭغا توغرىلىنىپ:

ــ نېمىشقا بولمايدىكەن، ــ دېدى زەھەرخەندىلىك بىلەن كۈلۈپ، ــ بىزنىڭ ئىشىمىزمۇ تۈگىدى. ئەپەندى، سىز ئەمدى ئۇيقۇڭىزنى ئۇخلاۋېرىڭ. ئىككىڭلار بىللە بولۇۋېرىڭلار.

دولۇۋار بارمىقىنى ساقچى باشلىقىنىڭ مۇرىسىگە تەگكۈزۈپ ئۇنىڭغا مۇراجىئەت قىلدى:

ــ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، يۇرۇڭ كېتەيلى، بۇ يەردە بىزنىڭ

ئىشمىز قالمىدى.

ساقچى باشلىقى سەل ھەيران بولدى ۋە ئۇنچىقماي ئۇنىڭغا ئەگەشتى. ئىشىك تۆۋىگە كەلگەندە دولۇۋار توختاپ ئۇنى ئالدىدا مېڭىشقا تەكلىپ قىلدى. ئۇ تەكەللۇپ قىلىپ ئولتۇرمىدى. دولۇۋار: «سىز ئالدىدا مېڭىڭ» دېسە ئۇمۇ: «ياق، ئەپەندى، سىز ئالدىدا مېڭىڭ» دېدى. ئاخىر مۇخبىر تەزىم قىلىپ:

— ساقچى باشلىقى ئەپەندى، بۇ قېتىم ئالدىدا مېڭىش نۆۋىتى سىزگە كەلدى. بۇ يەر ئاساسەن مېنىڭ ئۆيۈمگە ئوخشاش، — دېدى. ناھايىتى سىپايە ئېيتىلغان بۇ سۆزلەردە مەسخىرە ئۇچۇق بىلىنىپ تۇراتتى.

دولۇۋار كەينىدە قېلىپ ئىشىكنى ئەتەي ئاۋايلاپ يېپىپ قويۇپ، ئاندىن يولغا ماڭدى.

ئاردىدىن بىرەر سائەت ئۆتكەندە گىئورگى دولۇۋار «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتخانىسىنىڭ ئىشخانىسىدا پەيدا بولدى.

بۇ چاغدا خۇددىبىر ئەپەندى كېلىپ بولغانىدى. ئۇ ھازىرمۇ گېزىتكە كۆپ ئەھمىيەت بېرەتتى. چۈنكى، گېزىتنىڭ تىراژى ھەسسىلەپ ئېشىپ، ئۇنىڭ گۇللىنىۋاتقان سودا ئىشلىرىغا كۆپ ياردىمى تېگىۋاتاتتى.

— ھە، كەلدىڭىزمۇ؟ — دەپ سوردى خۇددىبىر ئەپەندى بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قاراپ، — روھىي ھالىتىڭىز بىر قىسمىلىغۇ؟ ھە راست، نېمە ئۈچۈن بىزنىڭكىگە كەچكى غىزاغا كەلمىدىڭىز؟ ھازىر نەدىن كېلىشىڭىز؟

دولۇۋار ئۇنىڭ سوئالىغا بېرىدىغان جاۋابنىڭ قانداق تەسىر پەيدا قىلىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. شۇڭا، ئۇ دەبدەبىلىك سۆزەتتە:

— مەن بايا تاشقى ئىشلار مىنىستىرىنى ئاغدۇرۇۋەتتىم، — دېدى.

غوجايىن ئۇنى چاقچاق قىلىۋاتىدۇ، دەپ قالدى.

— ئاغدۇرۇۋەتتىم؟ ... نېمە دەۋاتىسىز ئۆزىڭىز؟

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ مەن ئىچكى ئىشلار كابىنېتىنىڭ تەركىبىنى دەرھال ئۆزگەرتمەكچىمەن. مېنىڭ دەيدىغىنىم شۇ. ئاۋۇ مۇردىلارنى ئۇ يەردىن چىقىرىۋېتىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى.

بوۋاي ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ھەيران بولۇپ «بۇ مەست ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ:

ـــ قارا ئىسىزنى، ئالجىغىلى تۇردىڭىزغۇ، ـــ دېدى.

ـــ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. لالىج مادىئو ئەپەندى مېنىڭ ئايالىم بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلىۋېتىپتىكەن، نەق ئۇستىدىن چۈشۈپ ئۇلارنى تۇتۇۋالدىم. بۇ ئىشنى ساقچى باشلىقى كۆردى. شۇنداق تۇرسا مىنىستىر تۇگەشمەي نەگە باراتتى.

بۇ خەۋەر خۇددىرنى قاتتىق چۆچۈتۈۋەتتى. ئۇ كۆزئەينەكنى پىشانىسىغا سۈرۈپ قويۇپ يېنىشلاپ سورىدى:

ـــ سىز چاقچاق قىلمايۋاتقانسىز؟

ـــ چاقچاقنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمىدىم. مەن تېخى سەل تۇرۇپ بۇ ئىش توغرىسىدا خەۋەر يازماقچىمەن.

ـــ بۇنىڭدىن مەقسىتىڭىز نېمە؟

ـــ بۇ ئالدامچى، بۇزۇق ئەبلەخنى يەر بىلەن يەكسان قىلماقچىمەن، ـــ دولۇۋار شىلەپسىنى ئورۇندۇققا قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، ـــ مېنىڭ يولۇمنى توسىدىغانلار ئۆزىگە پەخەس بولسۇن. مەن كەچۈرۈش دېگەننى بىلمەيدىغان ئادەممەن.

غوجايىن تېخىچە ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەي تۇراتتى. ئۇ قايمۇققان ھالدا:

ـــ لېكىن... ئايالىڭىزچۇ؟ ـــ دەپ پەس ئاۋازدا سورىۋىدى، دولۇۋار كېسىپلا جاۋاب بەردى:

ـــ ئەتە ئەتىگەندە ئۇنىڭ بىلەن ئاجرىشىش رەسمىيىتىنى بېجىرىمەن ـ دە، ئۇنى مەرھۇم فرانسىسكىنىڭ ئەرۋاھىغا قايتۇرۇپ بېرىمەن.

ـــ ئاجرىشامسىز؟

ـــ ئەلۋەتتە، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى مەسخىرە ئوبيېكتى

بولۇپ كەلدىم. بۇنىڭغا چىداپ گالمۇستەك يۇرمەي بولمىدى. چۈنكى، شۇنداق قىلمىسام ئۇلارنى تۇتالمايتتىم. مانا ئەمدى ۋەزىيەت ئۆڭشالدى. رول مېنىڭ قولۇمغا ئۆتتى.

خۇددىي ئەپەندى تېخىچە ئېسىنى يىغىۋالالماپ ئاتتى. ئۇ ۋەھىمە ئىچىدە كۆزلىرىنى دولۇۋارغا تىكىپ كۆڭلىدىن: «ھۇ، خۇنپەرا! بۇ نېمىدىن ھەزەر ئەيلىمەي بولمايدۇ» دېگەنلەرنى ئۆتكۈزدى.

— مەن ئەمدى ئەركىن ئادەممەن، ئاز ـ تولا مال ـ دۇنيايىم بار. ئۆكتەبىردىكى سايلامدا يۇرتۇمغا بېرىپ سايلامغا قاتنىشىمەن، رىقابەتلىشىپ باقاي، دەيمەن. يۇرتىمىزدا ئابرۇيۇم بار. بۇ ئايال بىلەن بىللە بولسام مېنىڭ ئىشىم زادى ئىلگىرى باسمايدۇ. خەقلەرمۇ مېنى ھۆرمەت قىلمايدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ رەسۋا ئىشلىرىنى ھەممە خەق بىلىدۇ ـ دە، ئۇ ئۆزىچە مېنى ھېچنېمىنى بىلمەيدىغان سىراقچى، دەپ ئويلاپ ئالداپ يۇردى. مېنى مەپتۇن قىلىۋالدىم، دەپ خام خىيال ئەيلىدى. لېكىن، مەن بۇ جالاپنىڭ نەيرەڭلىرىنى ئاللىقاچان بىلىۋالغانمەن.

دولۇۋار قاقاھلاپ كۈلۈۋېتىپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— فرانسىكى دېگەن خۇمسى ئۆزىنىڭ شوۋچى ئىكەنلىكىنى بىلمەي خاتىرجەم، بىمالال يۇرىۋەرگەن. مەن ھازىر ئۇنىڭ ماڭا قالدۇرغان بۇ سېسىق پايتىمىسىدىن قۇتۇلدۇم. بېشىم ساقايدى، يولۇمۇ ئېچىلدى.

ئۇ بىر ئورۇندۇقتا مىنۇتچىلىپ خۇددى ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك پىچىرلاپ تەكرار ـ تەكرار:

— مەن چوقۇم چوڭ ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرىمەن، — دېدى.

خۇددىي بوۋاي كۆزئەينەكنى پېشانىسىدىن چۈشۈرمەستىن دولۇۋارغا تىكىلىپ ئولتۇراتتى. «راست دەيدۇ بۇ مۇناپىق، ئۇ راستلا چوڭ ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرالايدۇ» دېدى ئىچىدە.

— مەن ھازىر بۇ خەۋەرنى يازىمەن، — دېدى دولۇۋار

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئورنىدىن تۇرۇپ، ــ لېكىن ئېھتىيات قىلىمەن. ھەر ھالدا كەلگۈلۈك مىنىستىرغا كېلىدىغان بولدى. سىز ئىشىنىڭكى، بۇ خەۋەر ئۇنىڭ بېشىغا توقماق بولۇپ ئۇرۇلىدۇ. ئۇ پاتقاققا پېتىپ كېتىۋاتقان ئادەم. ئۇنى ئەمدى تارتىپ چىقارغىلى بولمايدۇ. «فىرانسىيە تۇرمۇشى» ئۇنىڭغا رەھىم قىلمىسىمۇ بولىدۇ.

بوۋاي بىرپەس دېلىغۇل بولۇپ تۇرغاندىن كېيىن بىر قارارغا كەلدى:

ــ مەيلى يېزىۋېرىڭ، ئوتنى كىم تۇتسا شۇنىڭ قولى كۆيىدۇ. بىز بۇ ئىشقا ئارىلاشمايمىز.

توققۇزىنچى باب

ئاردىدىن ئۇچ ئاي ئۆتۈپ كەتتى. دولۇۋارنىڭ ئاجرىشىش تۇغرىسىدىكى ئىلتىماسى تەستىقلاندى. ئۇنىڭ ئايالى فامىلىسىنى يەنە «فرانسكى»غا يۆتكىدى.

خۇددىپرلار ئائىلىسى 15 - ئىيۇل كۈنى دەم ئېلىش ئۈچۈن تىلۇۋېرغا بېرىشقا تەرەددۇتلاندى. يولغا چىقىۋچە ئارىلىقتا سەھراغا چىقىپ بىر كۈن ئويناپ كەلمەكچى بولۇپ، پەيشەنبە كۈنى ئەتىگەن سائەت توققۇزدا ئالتە كىشىلىك تۆت ئاتلىق سەپەر پەيتونغا چۈشۈپ يولغا چىقتى.

ئۇلار چۈشلۈك غىزانى سىن نېمىس ھېنرىIVنىڭ داچىسىغا بېرىپ يېيىشنى مولجاللىغانىدى. چىرايلىق دوست بۇ سەيلىگە باشقا ئەرلەرنى تەكلىپ قىلماسلىقنى تەلەپ قىلدى. چۈنكى، ئۇنىڭ دېڭ كاسور بىلەن پۈرچىقى پىشمايتتى، ھەتتا ئۇنىڭ چىرايىغا قارىغۇسىمۇ كەلمەيتتى. لېكىن، سەپەرگە ماڭغان كۈنى ئۇلار دېڭ لاردور ئېيىغىرىنىنى ياتقان يېرىدىن ئويغىتىپ ئېلىپ ماڭدى. ئۇلار بۇ قارارنى دولۇۋارغا ئالدىنقى كۈنى ئاخشىمى ئېيتقانىدى.

ئاتلار قەدىمىنى چوڭ - چوڭ ئېلىپ چاپىپ - ئېلىسىس كوچىسىدا ئۇچقاندەك چېپىپ كەتتى. بورونىي باغچىسىمۇ ئارقىدا قالدى.

بۇ ياز پەسلىنىڭ يېقىملىق بىر كۈنى ئىدى. ھاۋا ئانچە ئىسسىق ئەمەس. زۇمرەتتەك سۈزۈك ئاسماندا توپ - توپ قارلىغاچلار پەرۋاز قىلماقتا، ۋىچىرلىشىپ - سايرىشىپ شۇڭغۇپ چۆرگۈلىمەكتە ئىدى.

خانىم ئىككى قىزى بىلەن پەيتوننىڭ ئالدىدىكى ئورۇنغا جايلاشقان بولۇپ، ئاپىسى قىزلىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇراتتى. ئۇچ ئەر كىشى بولسا ئۇلارغا قارشى قويۇلغان ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇشتى. خۇددىر ئەپەندى ئوتتۇرىدا، ئىككى مېھمان ئىككى چەتتە ئىدى.

ئۇلار سېنا دەرياسىدىن ئۆتتى. فالىيلئان تېغىدىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ بوجىۋارغا، ئاندىن دەريانى بويلاپ مېڭىپ بېكقا كەلدى.

دې لادور ئېيفىرىن يېشى خېلى بىر يەرگە بېرىپ قالغان كىشى ئىدى. ساقىلى ئۇزۇن ھەم يۇمشاق بولغاچقا، شامال ئۇنىڭ ساقىلىنى ئۇچۇرۇپ ئويناتتى.

ــ ئۇنىڭ ساقىلىغا قاراپلا شامالنىڭ كۈچىنى بىلەلىگۈدەكمىز، ــ دەپ قىزىقچىلىق قىلدى دولوۋار.

لوس بىلەن توي ئىشىنى بېكىتكىلى بىر ئاي بولۇپ قالغان بۇ گىراف مۇھەببەتلىك كۆزلىرىنى لوستىن ئۇزمەيتتى. لوسنىڭ چىرايى ئاقىرىپ كەتكەن بولۇپ، بىردەم ـ بىردەم سۇزانناغا قاراپ قوياتتى. سۇزاننانىڭمۇ چىرايى تاتىراڭغۇ كۆرۈنەتتى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى پات ـ پاتلا ئۇچرىشىپ گويا بىرنېمىنى مەسلىھەتلىشىپ ئۇن ـ تىنسىز پىكىر ئالماشتۇرۇۋاتقاندەك قىلاتتى ـ دە، دەرھال ئايرىلىپ كېتەتتى. خۇددىر خانىم خاتىرجەم، كەيپى چاغ ئىدى.

ئۇلار چۈشلۈك تاماقنى ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىت يېيىشتى. پارىژغا قايتىدىغان چاغدا دولوۋار باغچىنى تاماشا قىلىۋېلىشنى تەكلىپ قىلدى. كۆپچىلىك ئاۋۋال ئەتراپتىكى مەنزىرىنى تاماشا قىلىشتى. ئاندىن يىراق ـ يىراقلارغا كۆز تاشلاشتى. سېنا دەرياسى تاغ باغرىدا گويا يېشىل چىملىق ئۈستىدە تولغىنىپ ياتقان ئەجدىھادەك سوزۇلۇپ ياتاتتى. بۇ دەريا بۇ يەردىن ئېقىپ ئۆتۈپ لافىرىتقا باراتتى. ئوك تەرەپ تاغ تۆپىسىدىكى مارىل قۇشى قۇرتچىلىك كۆرۈنەتتى. سۇ ئاقىدىغان بۇ قوشنىڭ ئاستىدىكى ياپيېشىل ئورمان ئارىسىدا مارىل شەھىرى غۇۋا

كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئالدىدا يېيىلىپ ياتقان كەڭ تۈزلەڭلىكنىڭ ئۇ يەر، بۇ يېرىدە يېزا ـ كەنتلەر بار ئىدى. ۋىسنار كۆلى يېشىللىق ئىچىدە ئەينەكتەك پارقىرايتتى. يىراقتىن سارتولۇن شەھرىنىڭ ئېگىز مۇنار راۋاقلىرىنى ئاران ئىلغا قىلغىلى بولاتتى.

ـــ جاھاندا بۇنداق مەنزىرىلىك جاي تېپىلمايدۇ، ـــ دېدى خۇدىر، ـــ ھەتتا شۇ‌ېتسىيەدىمۇ بۇنداق كۆركەم مەنزىرە يوق.

كۆپچىلىك بۇ مەنزىرىگە قاراپ بىردەم تۇرغاندىن كېيىن سەيلە قىلىپ ئاستا ئىلگىرىلەشتى.

گىئورگى بىلەن سۇزاننا ھەممىنىڭ كەينىدە قالدى. باشقىلار يىراقلاپ كېتىشىگە دولوۋار دەرھال ئاۋازىنى پەسلىتىپ:

ـــ سۇزاننا، مەن سىزنى جېنىمدىن ئارتۇق ياخشى كۆرىمەن، ھەتتا ھازىر ئەقىل ـ ھوشۇمنى يوقىتىپ قويۇۋاتىمەن، ـــ دېدى.

ـــ مەنمۇ سىزنى شۇنداق ياخشى كۆرىمەن، چىرايلىق دوستۇم، ـــ دەپ پىچىرلىدى سۇزاننامۇ.

ـــ ئەگەر مەن سىزنى ئالالمىسام، پارىژدىن كېتىمەن. بۇ دۆلەتتىن چىقىپلا كېتىمەن.

ـــ سىز دادامغا دەڭ، يالۋۇرۇپ بېقىڭ، بەلكى ئۇناپمۇ قالار.

ـــ ئۇنمايدۇ، ـــ دېدى دولوۋار تىت ـ تىت بولۇپ قول سىلكىپ، ـــ بۇ گەپنى سىزگە نەچچە ئون قېتىم دېدىم. بۇنداق قىلغانىڭ ھېچقانداق پايدىسى يوق. دادىڭىزغا دېسەملا ئىشىنىڭ بۇزۇلغىنى شۇ، مېنى ئىككىنچىلەپ ئىشىكىڭلارغا كەلتۈرمەيدۇ. گېزىتخانىدىنمۇ قوغلاپ چىقىرىدۇ. ھەتتا بىزنىڭ كۆرۈشۈشىمىزگىمۇ ئىمكانىيەت بولمايدۇ. ئەگەر مەن قائىدە بويىچە تەلەپ قويسام، جەزمەن شۇنداق بولماي قالمايدۇ. بۇنىڭغا كۆزۈم يېتىپ تۇرۇپتۇ. ئۇلار سىزنى ئاللىقاچان ماركىز دې كاسورغا بېرىشكە ماقۇل بولۇپ بولغان. ھازىر سىزنىڭ «ھە» دېيىشىڭىزنىلا كۈتۈپ تۇرۇشۇۋاتىدۇ.

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com

ـــ ئۇنداق بولسا قانداق قىلىمىز؟ ـــ دەپ سوردى سۇزاننا.

دولوۋار ئارىسالدى بولۇپ بىرپەس تۇرۇپ قالدى. ئاندىن سۇزاننىغا قىيا بېقىپ سوردى:

ـــ سىز مېنى شۇنداق ياخشى كۆرىدىكەنسىز، ئۇنداقتا مەن ئۈچۈن بىر چوڭ ئىشنى قىلىشقا جۈرئەت قىلالامسىز؟

ـــ قىلالايمەن، ـــ دېدى سۇزاننا قەتئىيلىك بىلەن.

ـــ بۇ ناھايىتى يۈرەكلىك بولۇشنى تەلەپ قىلىدىغان ئىش بولسىچۇ؟

ـــ قىلالايمەن !

ـــ ناھايىتى، ناھايىتى بەك باتۇرلۇقنى تەلەپ قىلىدىغان ئىش بولسىچۇ؟

ـــ قىلالايمەن !

ـــ سىز ئاتا ـ ئانىڭىز بىلەن تاكاللىشالامسىز؟

ـــ تاكاللىشالايمەن.

ـــ راستمۇ؟

ـــ راست !

ـــ ئۇنداق بولسا بىزگە بىر ئامال بار. بۇ بىزنىڭ بىردىنبىر ئامالىمىز. گەپنى مەن ئەمەس سىز دەيسىز. سىز ئۇلارنىڭ ئەركە قىزى. نېمە دېگۈڭىز كەلسە شۇنى دەۋېرىسىز. شۇڭا، سىز بېشى چوڭلۇق قىلىپ بىرەر ئىش تېرىسىڭىزمۇ ئۇلار بەك چۆچۈپ كەتمەيدۇ. ئەمىسە گەپنى ئوبدان ئاڭلىۋېلىڭ. بۈگۈن ئاخشام ئۆيگە بارغاندىن كېيىن ئاپىڭىزنىڭ يېنىغا كىرىپ ماڭا تېگىدىغانلىقىڭىزنى ئېيتىڭ. ئۇ چوقۇم قاتتىق چۆچۈپ كېتىدۇ. ناھايىتى قاتتىق ئاچچىقلايدۇ...

سۇزاننا ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى:

ـــ ياق، ئاپام قارشىلىق قىلمايدۇ.

ـــ ياق، ـــ دولوۋار ئۇنىڭ سۆزىنى كەسكىن رەت قىلدى، ـــ سىز ئاپىڭىزنى چۈشەنمەيدىكەنسىز. ئۇ چوقۇم دادىڭىزدىنمۇ بەتتەرەك خاپا بولۇپ كېتىدۇ. غەزەپلىنىدۇ. ئىشەنمىسىڭىز

قاراپ تۇرۇڭ. ئۇ چوقۇم ئۇنمايدۇ. لېكىن، سىز گېپىڭىزدە چىڭ تۇرۇڭ، ھەرگىز يول قويماڭ. ماڭا تېگىدىغانلىقىڭىزنى، مەندىن بۆلەك ھېچكىمگە تەگمەيدىغانلىقىڭىزنى قايتا - قايتا ئېيتىپ تۇرۇۋېلىڭ. سىز مۇشۇلارنى قىلالامسىز؟

— قىلالايمەن.

— سىز ئاپىڭىزنىڭ يېنىدىن چىقماڭ - دە، دادىڭىزنىڭ يېنىغا كىرىپ ئۇنىڭغىمۇ ئاپىڭىزغا دېگەنلەرنى تەكرارلاڭ. چوقۇم جىددىي، قەتئىي تۇرده ئېيتىڭ.

— ماقۇل، شۇنداق قىلىمەن، ئۇنىڭدىن كېيىنچۇ؟

— ئۇنىڭدىن كېيىن ئەھۋال ئېغىرلىشىدۇ. سىز ئەگەر قەتئىي بولمىڭىز، ئىنتايىن جاسارەتلىك بولالالمىڭىز، قەتئىي ھالدا مېنىڭ ئايالىم بولۇشنى خالىمىڭىز، ئۇ چاغدا... سۆيۈملۈكۈم سۇزاننا... ئۇ چاغدا ... مەن سىزنى ئەپقاچىمەن.

سۇزاننانىڭ گۈلگەقەلىرى ئېچىلىپ كەتتى. خۇشلۇقىدىن چاۋاك چېلىشۋەتكىلى تاس قالدى.

— ئاھ، نېمىدېگەن ياخشى ! بۇ نېمىدېگەن بەخت ! سىز راستلا مېنى ئەپقاچامسىز؟ قاچان ئەپقاچىسىز؟

ئۇنىڭ كاللىسىغا بىردىنلا كىتابلاردىكى ئاجايىپ - غارايىپ ھېكايىلەر كىرىۋالدى. قويۇق لىرىكىلىق تۇس ئالغان تۇن كېچىدىكى قېچىشلار، پەيتونلاردا مېڭىشلار، دالادىكى قونالغۇلار، ئەنە شۇنداق شېرىن چۈشلەر پات ئارىدا رېئاللىققا ئايلانماقچى. سۇزاننا قايتىلاپ سوراپ كەتتى:

— مېنى قاچان ئەپقاچىسىز؟

— بۈگۈن ئاخشام... بۈگۈن كېچىدە، — دېدى دولۇۋار ئاۋازىنى تېخىمۇ پەسلىتىپ.

قىزچاق تىترەپ كەتتى.

— بىز نەگە بارىمىز؟

— بۇ مېنىڭ مەخپىيىتىم، سىز قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى ئويلاپ چىقىڭ. ئوبدان ئويلىنىڭ، قاچاندىن كېيىن

سىز مېنىڭ ئايالىم بولىسىز. بىزنىڭ بىردىنبىر ئامالىمىز شۇ. لېكىن، سىز ئۇچۇن ئېيتقاندا بۇ خەتەرلىك ئىش.

— مەن قەتئىي نىيەتكە كەلدىم، — دېدى قىز، — مەن... مەن سىزنى نەدىن تاپىمەن؟

— سىز ئۆيىڭىزدىن يالغۇز چىقالامسىز؟

— چىقىمەن، مەن قورۇنىڭ كىچىك ئىشىكىنى ئاچالايمەن.

— ياخشى، يېرىم كېچىدە دەرۋازىخانىدىن ئۇخلاپ قالغاندىن كېيىن سىز كونگوردىپ مەيدانىغا كېلىڭ. مەن شۇ يەردە كىرا پەيتونى ئىچىدە سىزنى كۇتۇپ تۇرىمەن.

— بولىدۇ، مەن سىزنى چوقۇم تاپىمەن.

— راستمۇ؟

— راست !

دولوۋار ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقتى:

— ئاھ، مەن سىزنى شۇنچىلىك ياخشى كۆرىمەنكى، بۇنى سۆز بىلەن ئىزھار قىلىپ بېرەلمەيمەن. سىز نېمىدېگەن ياخشى ! نېمىدېگەن باتۇر ! بۇ گەپچە سىز كاسور ئەپەندىگە تېگىشىنى خالىمايسىز، شۇنداققۇ؟

— ھەئە، خالىمايمەن.

— سىز شۇ گەپنى قىلغاندا دادىڭىز قاتتىق ئاچچىقلىنارمۇ؟

— مېنىڭچە، شۇنداق بولىدۇ، ئۇ مېنى مۇناستىردا يېتىپ ئوقۇشقا ئەۋەتىدۇ.

— مانا قاراڭ، بۇ ئىشتا چىڭ تۇرمىسىڭىز زادى بولمايدىكەن.

— مەن چىڭ تۇرىمەن.

سۇزاننانىڭ كۆزلىرى ئاسمانغا تىكىلگەن بولسىمۇ، پۈتۈن ئەس ـ يادى ئەپچىشتىلا ئىدى.

سۇزاننا كېتىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن بىللە يىراق ـ يىراقلارغا كېتىدۇ... دولوۋار سۇزاننانى ئەپقاچىدۇ...

سۇزاننانىڭ خىيال كەپتىرى ئۇزاق ـ ئۇزاقلارغا پەرۋاز قىلاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەپقاچىلىدىغانلىقىدىن پەخىرلەندى، لېكىن

بۇنىڭ بىلەن يۈز ـ ئابرۇيىنىڭ تۆكۈلىدىغانلىقىنى، ئاقىۋەتنىڭ نېمە بولىدىغانلىقلىرىنى ئويلاپمۇ قويمىدى. ئۇ بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى بىلمەمدىغاندۇ؟ بۇلارنى قىياس قىلالمامدىغاندۇ؟ بۇنىسى نامەلۇم ئىدى.

خۇددىي خانىم ئارقىغا بۇرىلىپ توڭلىدى.

ـــ ئالتۇنۇم، بۇ يەرگە كېلىڭ! چىرايلىق دوست بىلەن نېمە دېيىشىۋاتىسىلەر؟

ئۇلار كۆچىلىككە يېتىشىۋالدى. پات ئارىدا دېڭىز ياقىسىغا بارىدىغان بولغاچقا، ھەممەيلەن دېڭىزدا چۆمۈلۈشنىڭ گېپىگە چۈشۈپ كەتكەنىدى.

ئۇلار قايتقۇچە كەلگەن يولدا ماڭماسلىق ئۈچۈن سادونى كېسىپ ئۆتىدىغان يول بىلەن ماڭدى. دولۇۋار گەپ ـ سۆزلەرگە ئارىلاشمىدى. ئۇ خىيال بىلەن بەند ئىدى. ئەگەر بۇ قىز سەللا باتۇرلۇق قىلسا، بۇلار ئۇتۇپ چىقاتتى. ئۇچ ئايدىن بۇيان دولۇۋار بۇ قىزنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىش، تەربىيەلەش ئۈچۈن ئاز ئەجىر قىلمىدى. كۆيۈندى، ئۇنى مۇھەببەت توري بىلەن چىرماپ قارشىلىق قىلالمايدىغان ھالغا كەلتۈردى. قىزنى ئەسىر قىلىۋالدى. ئۇنى ئۆزىگە تامامەن رام قىلىۋالدى. ئۇ خانىم ـ قىزلارنى قولغا چۈشۈرۈشنىڭ ئېپىنى بىلەتتى. شۇڭا، مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا سۈزانانى ئۆزىگە ئاشىق قىلىۋالدى. ئۇ قىينالمايلا قىزنىڭ قوزىچاقتا ئوخشاش ئاددىي قەلبىنى ئىگىلىۋالدى. ئۇ ئالدى بىلەن قىزنى دېكاسور ئەپەندىنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلىشقا ئۇناتتى. مانا ھازىر قېچىشقىمۇ كۆندۈردى. ئۇنىڭ بۇنىڭدىن ئۆزگە يولى قالمىغانىدى. خۇددىي خانىم قىزنىڭ ئۇنىڭغا تېگىشىگە مەڭگۈ ئۇنىمايدۇ. بۇنىسى دولۇۋارغا ئايان. خانىم ئۇنىڭغا ھازىرغىچە كۆيۈپ تۇرسا بۇنداق ئىشقا ئەلۋەتتە سۈكۈت قىلىپ تۇرمايدۇ. قەتئىي قارشى تۇرىدۇ. خانىمنىڭ مۇھەببىتى مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ، بۇنىسى ئېنىق. ھېلىمۇ ياخشى دولۇۋار سوغۇق مۇئامىلىدە بولۇپ، ئۇنى سەل

تورمۇزلىۋالدى. شۇنداقتىمۇ بۇ ئايالنىڭ دولۇۋارغا خۇددى ئېچىرقاپ كەتكەندەك تەلمۈرگىنى تەلمۈرگەن. دولۇۋارغا بولغان ھاۋايى ـ ھەۋىسى ئۇنى ۋەسۋەسىگە سېلىپ ئازابلاۋاتاتتى. بۇنداق جاھىلانە كۇچنى سۇندۇرۇش دولۇۋارنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ ئايال ئىككى ياشنىڭ قوشۇلۇشىغا ئەبەدىي رازىلىق بەرمەيدۇ. لېكىن، دولۇۋار قىزنى ئېلىپ يىراقلارغا كېتىدىغانلا بولسا، قىزنىڭ دادىسى سۈلھى ئۇستىلىگە كېلىشكە مەجبۇر بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن دولۇۋار سودىلىشالايدۇ.

دولۇۋار مۇشۇ خىياللار بىلەن ئولتۇرغاچقا، باشقىلارنىڭ ئۆزىگە نېمىلەرنى دېگەنلىرىنىمۇ ئاڭلىمىدى. ئۇلارغا تۇزۇك جاۋابمۇ بەرمەي «ھە، ياق» بىلەن ئولتۇرىۋەردى. پارىژغا يېتىپ كەلگەندىلا ھوشىنى يىغىۋالدى.

سۇزاننامۇ خىيال سۈرەتتى. پەيتون ئاتلىرىنىڭ قوڭغۇراقلىرى ئۇنىڭ خىيالىنى ئايدىڭ كېچىگە ئېلىپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆزىگە ئۇپۇققا تۇتىشىپ كەتكەن چوڭ يول كۆرۈندى. دولۇۋار ئىككى قاپقاراڭغۇ ئورماندىن ئۆتۈپ سەھرادىكى دەڭگە يېتىپ كەلدى. پەيتونچىلار ئاتلارنى ئالدىراش ئالماشتۇردى. چۈنكى، ئۇلار ئۆزلىرىنى قوغلاپ كېلىشىۋاتقانلىقىنى بىلەتتى.

پەيتون خۇدىبىرلارنىڭ قورۇسىغا كىرگەندىن كېيىن دولۇۋار ئۇلارنىڭ تاماقتا قاتناشقىنىغا ئۇنىماي رەھمەت ئېيتىپ كېتىپ قالدى. ئۆيگە بېرىپ ئازراق بىرنەرسە يەۋالغاندىن كېيىن خۇددى ئۇزۇن سەپەرگە چىقىدىغاندەك نەرسە ـ كېرەكلىرىنى يىغىشتۇردى. ئۇ ئۆزىگە چاتاق تېپىپ بېرىدىغان بىر قىسىم خەتلەرنى پۈتۈنلەي كۆيدۈرۈۋەتتى. بەزىبىر خەتلەرنى ئايرىۋېلىپ تىقىپ قويدى. ئاندىن بىرنەچچە ئاغىنىسىگە خەتمۇ يېزىپ قويدى.

ئۇ تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا سائىتىگە قارايتتى. مۇشۇ تاپتا ئۇ يەردە جەڭ بولۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلىغاندا كۆڭلى پەرىشان بولۇپ كەتتى. ئەگەر بۇ ئىشتا مەغلۇپ بولسىچۇ؟ بۇنىڭ قورقىدىغان نېمىسى

بار. ئۇنىڭغا يول دېگەن چىقىپ تۇرىدۇ! لېكىن، بۇگۈن ئاخشامقى دوغا ئۇ خېلى چوڭ دەسمايىسىنى تىكتى ـ دە.

ئۇ ئۆيدىن سائەت ئون بىرلەردە چىقىپ بىرپەس لاغايلاپ يۈردى. ئاندىن بىر پەيتونىنى كىرا قىلىپ پەيتونچىغا پەيتوننى كونگور دېي مەيدانغا، دېڭىز ئارمىيە مىنىستىرلىقىنىڭ بىناسى ئالدىغا توختىتىشنى بۇيرۇدى.

دولۇژار بىردەم ـ بىردەم سەرەڭگە چېقىپ سائىتىگە قارايتتى. تۇن يېرىمى بولغاندا ئۇ تىت ـ تىت بولۇپ، خۇددى ئوچاقنىڭ ئۈستىدىكى چۈمۈلىدەك ئولتۇرالماي قالدى. بېشىنى توختىماي دېرىزىدىن چىقىرىپ ئەتراپقا قارىدى.

يىراقتىن سائەت قوڭغۇرىقىنىڭ ئون ئىككىگە داڭ ئۇرغان ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ ئاۋاز يېقىندىنمۇ ئاڭلىنىپ، ئىككى يەردىكى سادا بىرلىشىپ كەتتى. كەينىدىنلا تېخىمۇ يىراقتىن داڭ ئاۋازى كەلدى. بۇ ئاۋازلار پۈتۈنلەي بېسىققان چاغدا دولۇژار: «تۈگىدى، پۈتۈنلەي تۈگىدى، چوقۇم چاتاق چىقتى. ئۇ كەلمەيدىغان بولدى» دەپ ئويلىدى. شۇنداق بولسىمۇ، تاڭ ئاتقۇچە كۈتۈپ تۇرۇشنى نىيەت قىلدى. چۈنكى، بۇنداق چاغلاردا ناھايىتى سەۋرچان بولۇش كېرەك ـ دە.

سائەت ئون ئىككىدىن چارەك ئۆتتى، ئون ئىككى يېرىم بولدى. مانا ئون ئىككىدىن ئۈچ چارەكمۇ ئۆتتى. بىرئازدىن كېيىن بارلىق قوڭغۇراقلار بايىقىدەك تەڭلا جاراڭلىشىپ سائەتنىڭ بىر بولغانلىقىنى جاكارلىدى.

دولۇژارنىڭ ئۈمىدى ئۈزۈلدى. ئۇ قانداق ۋەقە يۈز بەرگەنلىكى ئۈستىدىلا ئويلىناتتى. مۇشۇنداق بىر چاغدا ئۇشتۇمتۇت پەيتوننىڭ ئىشىكىدىن بىر قىز بېشىنى تىقتى:

ـــ چىرايلىق دوستۇم، سىز مۇشۇ يەردىمۇ؟

دولۇژار چۆچۈپ شۇركۈنۈپ كەتتى:

ـــ سۈزانىنا، سىزمۇ؟

ـــ ھەئە، مەن.

دولوژار دەرهال ئىشكىنىڭ تۇتقۇچىنى بۇرىغان بولسىمۇ، خېلىغىچە ئىشكىنى ئاچالمىدى. توختىمايلا:

ــ ھوي ! ژاي ! سىزمىدىڭىز؟... كەلدىڭىزمۇ؟ ... كەلدىڭىزمۇ؟ ــ دېدى. ئىشىك ئېچىلغاندىن كېيىن پەرىشانلىق بىلەن ئالدىراتتى:

ــ تېز چىقىڭ.

سۇزانىنا پەيتونغا چىقىپلا يىقىلىپ كەتتى. دولوژار پەيتونچىغا:

ــ ھەيدە ! ــ دەپ توۋلىدى.

سۇزاننا ھاسىرايتتى، ئاغزى سۆزگە كەلمەيتتى.

ــ قانداق؟ ئىش ئەپلەشتىمۇ؟ ــ دەپ سوردى تاقەتسىزلەنگەن دولوژار.

ھوشىدىن كېتەيلا دەپ قالغان سۇزاننا ھاسىرىغىنىچە ئاران تەستە جاۋاب بەردى:

ــ ژاي ئانىمەي ! نېمىدېگەن دەھشەت. بولۇپمۇ ئاپامغا ئېيتقان ۋاقتىمدا.

دولوژارنىڭ بەدىنىگە تىترەك ئولاشتى، كۆڭلى ئەنسىزلىككە تولدى.

ــ ئاپىڭىز؟ ئۇ نېمە دېدى؟ چاپسان دەڭە.

ــ قىزىل قىيامەتنىڭ ئۆزى بولدى. مەن ئۇنىڭ يېنىغا كىرىپ تەييارلىۋالغان سۆزلىرىمنى ئېيتىشىم بىلەن ئۇنىڭ چىراي يى تامدەك تاتىرىپ كەتتى. ئارقىدىن: «ياق، بولمايدۇ، قەتئىي بولمايدۇ» دەپ ۋارقىراپ ـ جارقىرىدى. مەن يىغلىۋەتتىم ۋە قېيىداپ تۇرۇپ سىزدىن باشقا ئەرگە ھەرگىز تەگمەيدىغانلىقىمنى دەپ قەسەم ئىچتىم. ئۇ ساراڭدەكلا بولۇپ قالدى، بۇنىڭغا قاراپ مېنى راسا دۇمبالايدىغان بولدى، دەپ تۇرسام، سېنى ئەتىلا يېتىپ ئوقۇيدىغان مەكتەپكە ئاپىرىۋېتىمەن، دېدى. مەن ئەزەلدىن ئاپامنى بۇنداق قىيابەتتە كۆرگەن ئەمەس، زادى كۆرمىگەن. شۇ ئاردا دادام كىرىپ قالدى. ئۇ ئاپامنىڭ تاقما ـ تۇققا سۆزلىرىنى ئاڭلاپ

ئاپامدەك ئاچچىقلاپ كەتمىدى، ئەمما سىزنى كۆڭۈلدىكىدەك لايىق ئەمەس، دېدى. ئۇلارنىڭ گەپلىرىدىن جۇدۇنۇم ئۆرلىدى. مەنمۇ راسا چۈقان سالدىم، ئۇلاردىن بەكرەك ۋارقىرىدىم. دادام تەرىنى تۇرۇپ مېنى چىقىپ كېتىشكە بۇيرۇدى. چىرايى شۇنچىلىك قورقۇنچلۇق بولۇپ كەتتىكى، ئادەتتىكى قىياپىتىدىن ئەسەر قالمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن قېچىش نىيىتىگە كەلدىم ـ دە، سىزنى ئىزدەپ كەلدىم. ئەمدى نەگە بارىمىز؟

دولۇۋار مېھرىبانلىق بىلەن ئۇنى بېلىدىن قۇچاقلاپ ئولتۇرۇپ سۆزلىرىنى دىققەت بىلەن تىڭشىدى. ئۇنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقتى. قىزنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا بولغان نەپرىتى كۈچەيدى. لېكىن، ئۇلار قانچىلىك سەكرىمىسۇن قىزى ھازىر ئۇنىڭ ئالىقىنىدا، ئەمدى ئۇلار دولۇۋارنىڭ كارامىتىنى كۆرۈپ قويسۇن.

دولۇۋار قىزغا مۇنداق جاۋاب بەردى:

ـــ ھازىر پويىزغا ئولگۈرگىلى بولمايدۇ. بەك كەچ بولۇپ كەتتى. بىز مۇشۇ پەيتون بىلەن سافورغا بارىمىز. ئۇ يەردە قونۇپ ئەتە لاروش كېسىنغا بارىمىز. ئۇ سېنا دەريا ۋادىسىدىكى مانتېيىس بىلەن پونېرنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان گۈزەل يېزا.

ـــ بىراق مەن كىيىملىرىمنى ئېلىۋالماپتىمەن ئەمەسمۇ، ھېچ نەرسەم يوق، ـــ دېدى قىز بوش ئاۋازدا.

دولۇۋار پىسەنت قىلماي كۈلۈپ قويدى:

ـــ بۇنىڭدىن ۋايىم يېمەك. شۇ يەرگە بارغاندا ئامالىنى قىلىمىز.

پەيتون ئۇچقاندەك يۈرۈپ كەتتى. دولۇۋار قىزنىڭ قولىنى ئالىقانلىرىغا ئېلىپ ھۆرمەت بىلەن سۆيۈپ كەتتى. ئۇ بۇنداق پىلاتونچە پاك مۇھەببەتكە ئادەتلەنمىگەچكە، قىزغا قانداق گەپ قىلىشنى بىلمەيتتى. كۆتۈلمىگەندە قىزنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدى ـ دە، ھودۇقۇپ سورىدى:

ـــ جېنىم، نېمە بولدىڭىز؟

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ مەن ئاپامغا يىغلاۋاتىمەن، ـــ دېدى سۇزاننا ئۆكسۈپ تۇرۇپ، ـــ ئۇ مېنىڭ ئۆيدىن كېتىپ قالغانلىقىمنى بىلسە چوقۇم كېچىچە ئۇخلىيالمايدۇ.

ئۇنىڭ ئاپىسى ھەقىقەتەن ئۇخلىيالمىدى. سۇزاننا ئىشكتىن چىقىپ كېتىشى بىلەن ئۇ دەرھال ئېرىنىڭ ئالدىغا باردى ـ دە، ئۆڭ ـ سولى قالمىغان ھالدا:

ـــ ئاھ خۇدا ! بۇ نېمە ئىش؟ ـــ دەپ قورقۇپ سورىدى.

ـــ نېمە ئىش بولاتتى، ـــ دەپ ۋارقىراپ كەتتى خۇددى ئاچچىقىغا پايلىماي، ـــ بۇ قىزىمنى ئالداپ كېتىپتۇ. ئۇنى كاسورغا تەگمەسلىككە كۇشكۇرتكەنمۇ شۇ كاززاپ. بۇ ئەبلەخ سۇزاننانىڭ توي مېلىنى كۆزلەۋاتىدۇ.

خۇددى غەزەپ بىلەن ئۆينىڭ ئىچىدە ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ قاينىاپ كەتتى:

ـــ سىزگىمۇ ئاز، ئۇنى ئۆيگە باشلاپ كىرگەنمۇ ئۆزىڭىز. ئۇنى داۋاملىق ئۆيگە چاقىرىڭىز، خۇشامەت قىلىڭىز، ماختاپ ئۇچۇرىڭىز. ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلىپ ھالىڭلار قالمىدى. ئەتىگەندىن ـ كەچكىچە «چىرايلىق دوستۇم ئۇنداق، چىرايلىق دوستۇم بۇنداق» دەپلا يۇرىدۇڭلار، مانا ئەمدى ئۇنىڭ قانداقلىقىنى كۆرۇڭلار !

ئايالىنىڭ چىرايى بوزىرىپ كەتتى. ئۇ ئارانلا:

ـــ مەن؟ مەن ئۇنى ئۆيگە باشلاپ كىردىمۇ؟ ـــ دەپ سورىۋىدى، خۇددى بىگىز قولىنى ئۇنىڭ بۇرنىغا تەڭلەپ تۇرۇپ:

ـــ ھەئە سىز ! سىلەر ! دېڭ مالېر، سۇزاننا ھەممىڭلار شۇنداق قىلىڭلار، ھەممىڭلار ئۇنىڭغا مەھلىيا بولۇپ كەتتىڭلار. ئۆزىڭىزچە مېنى سەزمەي يۇرىدۇ دەمسىز؟ ئۇنى ئىككى كۇن كۆرمىسىڭىز كۇنىڭىزنىڭ كۇن بولمايدىغانلىقىنى مەن ئوبدان بىلىمەن.

خانىم بىردىنلا قەددىنى رۇسلىدى ـ دە، ئەلەم بىلەن:

ـــ سىزنىڭ ماڭا بۇنداق گەپلەرنى قىلىشىڭىزغا يول

قويمايمەن. سىز مېنىڭ ئۆزىڭىزگە ئوخشىمايدىغانلىقىمنى ئۇنتۇماڭ. مەن سىزگە ئوخشاش كەلسە ـ كەلمەس ئائىلىدە چوڭ بولغان ئەمەسمەن، ـــ دەپ دەككە بەردى.

خۇددىر دەسلەپ ھاڭۇقىپ تۇرۇپلا قالدى، بىرھازادىن كېيىن ئۆزىگە كېلىپ «ئاناڭنى!» دەپ ھۆركىرىدى ـ دە، ئىشكىنى «تاراق» قىلىپ يېپىپ چىقىپ كەتتى.

خانىم يالغۇز قالغاندا ئىختىيارسىز ئەينەكنىڭ تۈۋىگە كېلىپ خۇددى ئۇستىبېشىدا بىرەر ئۆزگىرىش بولغاندەك ئۆزىنىڭ تۇرقىغا سەپسالدى.

ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدە ناھايىتى دەھشەتلىك بىر ئىش بولغان، بۇنىڭ راست ئىكەنلىكىگە كىشىنىڭ ئىشەنگۈسىمۇ كەلمەيتتى.

سۈزاننا كېلىپ ـ كېلىپ چىرايلىق دوستۇمنى ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ. چىرايلىق دوستۇمۇ ئۇنى ئېلىشقا رازى ئىكەن ! ياق، بۇ ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس. ئۇ بايا چوقۇم خاتا ئاڭلاپ قالدى. نەدە يۈرۈپ بۇنداق ئىش بولسۇن؟ سۈزاننا تېخى كىچىكلا بىر قىز. كىچىك قىزلارنىڭ بىرەر كېلىشكەن يىگىتنى كۆرسە قىزىقىپ قېلىشلىرى ۋە ئۇنىڭغا تېگىمەن دەۋېلىشلىرى تەبىئىي ئەھۋال. بۇ كاللىسى قىزىپ كەتكەنلىكىنىڭ ئالامىتى خالاس. لېكىن، ئۇچۇ؟ ئۇنىڭ بۇ قىز بىلەن تىل بىرىكتۈرۈۋېلىشى مۇتلەق مۇمكىن ئەمەس !

يۇقىرىقىدەك خىيالىلار خۇددىر خانىمنىڭ كاللىسىنى چۇلغۇۋالدى. ئادەتتە ئادەمنىڭ بېشىغا كۈن چۈشكەندە بولىدىغاندەك ھەر خىل خىيالىلار ئۇنىڭ كاللىسىدا گويا كى كاللەك يىپلاردەك چىگىشلىشىپ كەتتى.

ـــ ياق ! ـــ دەيتتى ئۇ ئۆزىگە، ـــ بۇ پەقەت سۈزاننانىڭلا خىيالى. بۇ ئىشنى چىرايلىق دوستۇم زىنھار بىلمەيدۇ. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ. مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن ئۇ ھەرقانداق رەزىل ۋاستىنى ئىشلىتىشتىن يانمايدۇ.

ئەمما، ئەمما ئۇنىڭ بۇ ئىشنى بىلىشى ناتايىن. شۇڭا، ئۇنىڭدىن ئاغرىنغان بىلەن بولماس.

خۇددىي خانىم خىلىغچە مۇشۇنداق ئوڭ ـ تەتۈر خام خىيال، ئويلىنىشلاردا بولدى.

ئەگەر بۇ ئىشتا ئۇنىڭ قولى بولسا، سۇزاننانى ئۇ كۇشكۇرتۇپ مۇشۇنداق دېگۈزگەن بولسا، ئۇ چاغدا ئۇنى نومۇسسىز مۇناپىق دېيىش كېرەك. كېيىن نېمە ئىشلار بولۇپ كېتەر؟ خۇددىي خانىم بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى ئويلاپ، كېلىدىغان خەۋپ ـ خەتەرنى تولۇق مۆلچەرلىدى.

ئەگەردە دولۇۋار بۇ ئىشتىن بىخەۋەر بولسا، چوڭ چاتاق چىقمايدۇ. سۇزاننانى يېرىم يىلدەك ۋاقىت ساياھەتكە ئاپىرىپ ئويناتسىلا ھەممە ئىش ئۆتۈپ كېتىدۇ. لېكىن، خانىمنىڭ ئۆزىچۇ؟ ئۇنىڭ دولۇۋارغا بولغان مۇھەببىتى مەڭگۈلۈك تۇرسا، ئۇ دولۇۋارنى كۆرمەي قانداق تۇرالايدۇ؟ بۇ خىيالدىن ئۇنىڭ يۈرىكىگە زىخ سانجىلغاندەك بولدى ۋە ئۇنىڭغا بۇ زىخچىنى ھەرگىز ئىلىۋەتكىلى بولمايدىغاندەك تۇيۇلدى. ئۇ دولۇۋارسىز ياشىيالمايدۇ، ئۇنداق ياشىغاندىن ئۆلگەن ياخشى.

بۇ ئېغىر خىياللار ئۇنى راسا قىينىدى. ئۇنىڭ بېشى پارتلاپ كېتىدىغاندەك لوقۇلداپ ئاغرىپ، مېڭىسى تاشتەك قېتىپ ئېغىرلىشىپ كەتتى. ئۇ قانچە قىلىپمۇ ئىشىنىڭ تېگى ـ تەكتىگە يېتەلمەيتتى. چۈشىنەلمىگەنسېرى شۇنچە بەك تېرىكەتتى. ئۇ تامدىكى سائەتكە قاردى. سائەتنىڭ بىر بولغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆز ـ ئۆزىگە: «مەن بۇ يەردە تۇرۇۋەرسەم سارىڭ بولۇپ قېلىشىم مۇمكىن. ياخشىسى بۇ ئىشنى ئېنىقلاپ چىقىشىم كېرەك. بېرىپ سۇزاننانى ئويغىتىپ سوراپ باقاي» دەپ پىچىرلىدى.

ئۇ تۇيۇق چىقارماسلىق ئۈچۈن پۇتىغا ئاياغمۇ كىيمەي قولىغا بىر تال شام ئېلىپ قىزنىڭ خانىسىغا ماڭدى. ئىشكنى ئاستا ئېچىپ ئۆيگە كىرىپ كارىۋاتقا قاردى. كارىۋاتتىكى ئورۇن ـ

كۆرپىلەر يىغىقلىق پېتى تۇراتتى. خۇدىر خانىم دەسلەپتە مەڭدەپ تۇرۇپ قالدى. قىزىم دادىسى بىلەن تاكاللىشۋاتقان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى، بىراق ئۇشتۇمتۇت كۆڭلى بىرنېمىنى تۇيغاندەك يۇرىكى ئاغزىغا تىقىلدى. ئالمان ـ تالمان كەينىگە يېنىپ ئېرىنىڭ خانىسىغا چاپتى. ئېرىنىڭ قېشىغا چىرايى تامدەك تاتارغان هالدا هاسىراپ ـ هۆمۈدەپ كىرىپ كەلدى. ئېرى يوتقانغا ئورىنىپ كىتاب ئوقۇۋاتاتتى. ئايالىنى بۇ ئەهۋالدا كۆرۈپ قورقۇپ كەتتى.

ـــ ۋاي ! نېمە بولدى؟ سىزگە نېمە بولدى؟ ـــ دەپ سورىدى دەررۇ.

ـــ سۇزاننانى كۆردىڭىزمۇ؟ ـــ ئايالى دېمىنمۇ چىقارماي تۇرۇپ سورىدى.

ـــ مەنمۇ؟ كۆرمىدىم، ئۇ نېمە بوپتۇ؟

خۇدىرمۇ چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. ئۇ خالىتىنى ئۈچىسىغا ئارتتى ـ دە، ساپما كەشنى سۆرەپ قىزىنىڭ خانىسىغا يۈگۈردى. بىرلا قاراپ قىزىنىڭ قاچقانلىقىنى پەملىدى. چىراغنى يەرگىلا قويۇپ «لاسسىدە» بوشىشىپ ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ كەينىدىن ئايالىمۇ هاسىرىغىنىچە كىردى. تىلى كالۋالاشقان هالدا ئارانلا سورىدى:

ـــ قانداق؟

ـــ خۇدىرىنىڭ ئاچچىق قىلغۇدەك، تېرىككۈدەك هالى قالمىغانىدى. ئۇ ئۇه تارتقىنىچە:

ـــ بولغۇلۇق بوپتۇ. قىزىمىز ئۇنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ بوپتۇ. بىز تۈگەشتۇق، ـــ دېدى.

ـــ نېمە؟ نېمىگە تۈگەشتۇق؟ ـــ دەپ سورىدى ئايالى هېچنېمىنى چۈشەنمەي.

ـــ هەي، بۇ تۈگەشكەن بولماي نېمە؟ ئەمدى سۇزاننانى ئۇنىڭغا بەرمەكتىن باشقا چارە يوق.

خۇدىر خانىم خۇددى يىرتقۇچلاردەك هۆركىرەپ كەتتى:

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ سۇزاننا ئۇنىڭغا تېگەمدۇ؟ خام خىيال ! سىز ئالجىدىڭىزمۇ؟

ـــ قانچە ھۆركىرىسىڭىزمۇ بەربىر ئورنىغا كەلمەيدۇ، ـــ دېدى خۇددىر ئەپەندى پەرىشانلىق بىلەن، ـــ ئۇ سۇزاننانى ئالداپ كەتتى. بۇزۇپمۇ بولدى، ئەڭ ياخشىسى سۇزاننانى شۇنىڭغا بېرىۋېتىپ بۇ ئىشنى جىمقتۇرۇش كېرەك. ئەگەر بۇ ئىشنى مەخپىي تۇتالىساقلا سىرتتىكىلەر ئاڭلاپمۇ كەتمەس.

خۇددىر خانىم ئەسەبىيلەشكەنىدى. پۇتۇن بەدىنى جالاقلاپ تىترەيتتى. ۋارقىراپ ـ جارقىراپ ئۆيىنى بېشىغا كىيدى:

ـــ خام خىيال ! خام خىيال ! ئۇ سۇزاننانى ئالمەن دەپ خىيال ئەيلىمىسۇن ! مەن ئۇ ئالەم، بۇ ئالەم رازى ئەمەس.

ـــ لېكىن ئۇ قىزىمزنى قىلتاقتا ئىلىندۇرۇپ بولدى، ـــ دېدى خۇددىر ئارانلا پىچىرلاپ، ـــ خېمىر قازانغا چۈشۈپ بولدى. بىز بىر كۈن قاتتىقلىق قىلساق قىزىمزنى ئۇ بىر كۈن ئارتۇق تۇتۇپ تۇرىدۇ. ئۇنى يوشۇرۇپ قويىدۇ. قول سۇنسا يەڭنىڭ ئىچىدە، دەيدىغان گەپ بار. دەرھال مۇرەسسە قىلايلى.

خۇددىر خانىمنىڭ يۈرىكى خۇددى پىچاق تىققاندەك ئېچىشىپ ئاغرىيتتى. لېكىن، دەردىنى ئاغزىدىن چىقىرالمايتتى. پەقەتلا:

ـــ بولمايدۇ، بولمايدۇ. مەن ئىللا ـ بىللا قوشۇلمايمەن، ـــ دەپ ۋارقىراۋەردى.

خۇددىرنىڭ سەۋر قاچىسى تاشتى:

ـــ بۇنى تالىشىپ ئولتۇرۇشنىڭ ئورنى قالمىدى. مۇشۇنداق قىلماي بولمايدۇ. ھەي، بۇ مۇناپىق بىزنى راسا قاقشىتىدىغان بولدى ـ دە... نېمىلا دېگەنبىلەن بۇ كاساپەتنىڭ خېلى بىڭسى بار. ئۇنىڭدىن مەرتىۋىلىك ئادەمنى تېپىش ئاسان، ئەمما ئۇنىڭدىن چېۋەر، قولىدىن ئىش كېلىدىغان ئادەمنى تېپىش تەس. ئۇنىڭ ئىستىقبالى بار. ئۇ كەلگۈسىدە چوقۇم پارلامېنت ئەزاسى ياكى مىنىستىر بولالايدۇ، ـــ دېدى.

ـــ مەن ھاياتلا بولىدىكەنمەن ئۇنىڭ سۇزاننانى ئېلىشىغا يول

قويمايمەن... — دەپ كاركىردى خۇدىر خانىم، — ئاڭلىدىڭىزمۇ، مۇتلەق يول قويمايمەن.

خۇدىرنىڭ رەسمىي ئاچچىقى كەلدى. ئۇ ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ ئىش قىلىدىغان ئادەم بولغاچقا، بىر ئۆرۈلۈپلا چىرايلىق دوستىغا يان باستى.

— بولدى بەس، ئاغزىڭىزنى يۇمۇڭ!... مەن سىزگە يەنە بىر قېتىم ئېيتىپ قويايكى، جەزمەن مۇشۇنداق قىلماي بولمايدۇ... قەتئىي مۇشۇنداق قىلىش كېرەك... كىم بىلىدۇ، كېيىن بىز سۇزاننانى ئۇنىڭغا بەرگىنىمىزگە پۇشايمان قىلمايدىغان بولۇپ قالىمىزمۇ تېخى، بۇنداق ئادەملەرنىڭ قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدۇ. سىزمۇ كۆردىڭىز، ئۇ ئۇچ پارچە ماقالە بىلەنلا لالىج مادئىو دېگەن هاماقەتنى ئوڭدا قويدى. يەنە كېلىپ بۇ ئىشلاردىن ئۆز شەنىگە شەك چۈشۈرمىدى. ئۇ ھېلىقىدەك ئايالنىڭ ئېرى بولغانلىقى ئۈچۈن ئەسلىدە ئەپسىز ئورۇندا ئىدى. لېكىن، ئۇ بۇ ئىشتىنمۇ قاس چىقىرىۋەتتى. بۇ ھەممىلا كىشىنىڭ قولىدىن كېلىۋېرىدىغان ئاسان ئىش ئەمەس. ھازىر تولا گەپ قىلغانىنىڭ ھېچبىر پايدىسى يوق. قېنى قاراپ باقمايمىزمۇ، بىزغۇ بەربىر خەقنىڭ قىلتىقىغا چۈشۈپ بولدۇق، ساق قۇتۇلۇپ چىقىش دېگەن يوق گەپ.

خۇدىر خانىمنىڭ ۋارقىراپ - جارقىرىغۇسى، يەردە دومىلىغۇسى، چاچلىرىنى يۇلغۇسى كېلەتتى. ئۇ جان - جەھلى بىلەن ۋارقىرىدى:

— ئۇ سۇزاننانى ئالىمەن دەپ جۆيلۇمسۇن... مەن قوشۇلماي- مەن دېدىم قوشۇلمايمەن!

— ھىم، خوتۇن كىشى دېگەن بەربىر خوتۇن كىشىلىكىنى قىلىدۇ، — دېدى ئېرى ھەمدە چىراغنى ئالدى، — سىزمۇ باشقا ئايالالارغا ئوخشاشلا ئەخمەق. ئايالالار ھېسسىياتقا تايىنىسىلەر، يوتقانغا قاراپ پۇت سۇنۇش، ئەھۋالغا قاراپ ئىش كۆرۈش دېگەننى بىلمەيسىلەر... سىلەرنى ئۇچىغا چىققان ئەخمەقلەر دېسە بولىدۇ.

مەن سىزگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، قىزىمىزنى چوقۇم ئۇنىڭغا بېرىشىمىز لازىم... بۇنداق قىلماي بولمايدۇ.

ئۇ گېپىنى تۈگەتتى ـ دە، ساپما كەشنى شىپىلدىتىپ ئۆيدىن چىقتى. ئۇچىسىدىكى خالتى ئۇنى قىزىقلا تۈسكە كىرگۈزۈپ قويغانىدى. ئۇ يېرىم كېچىدە، چوڭ بىنانىڭ كەڭ كارىدورىدا ئاشۇ هالەتتە مېڭىپ ئۆز خانىسىغا كىرىپ كەتتى.

خۇددىي خانىم تۇرغان يېرىدە تۇرۇپلا قالدى. يۈرەكىكە پاتقان دەرد ـ ئەلەم ئۇنىڭ يۈرىكىنى پارە ـ پارە قىلىۋەتكەن بولۇپ، چەكسىز ئازاب، قاتتىق هەسرەت ئىچىدە تولغىناتتى. قانچە قىلىپمۇ بىرەمنىڭ ئىچىدە يۈز بەرگەن بۇ ئىشلارنى ئاڭقىرالمايۋاتاتتى. كېيىن ئۇ بۇ هالەتتە تاڭ ئاتقۇزغىلى بولمايدىغانلىقىنى هېس قىلدى. شۇنىڭ بىلەن تەڭ ۋۇجۇدىدا بىر خىل تەلەپ پەيدا بولۇپ بارغانسېرى كۈچەيدى. ئۇنىڭ يۈگۈرگۈسى، بۇ يەردىن قېچىپ چىقىپ كەتكۈسى كەلدى. ئۇنىڭغا يارەم كېرەك. باشقىلارنىڭ يارىمى كېرەك. ئۇ ئۆزىگە يارەمدە بولالايدىغان بىرسىنى تېپىشى لازىم. كىمنى؟ توغرا، پوپنى! پوپنى تاپسا بولىدۇ. ئەگەر ئۇ پوپنى تاپالىسا چوقۇم ئاياغلىرىغا يىقىلىپ ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ بارلىق سىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ، ئۆزىنىڭ جىنايىتىنى ئىقرار قىلىپ بەختسىزلىكىدىن شىكايەت قىلىدۇ، شۇنىڭدىلا پوپ بۇ ئەبلەخنىڭ سۇزانانى خوتۇن قىلسا بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يېتىپ چوقۇم بۇ ئىشنى چەكلەيدۇ.

مۇشۇ چاغدا ئۇنىڭ پوپقا هاجىتى چۈشتى. لېكىن، ئۇنى نەدىن تېپىش كېرەك؟ پوپ زادى نەدە؟ بۇ يەردە تۇرىۋەرگەن بىلەن ئىش پۈتمەيدۇ. شۇ پەيتتە «دولقۇنلار ئۈستىدىكى ئەيسا» ناملىق رەسىمدىكى ئەيسانىڭ روشەن ئوبرازى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا «لاپپىدە» چاقنىغاندەك بولدى، ئۇ بۇ ئوبرازنى ئېنىق كۆردى. دېمەك، ئۇ ئۆزىنى چاقىرىۋېتىپتۇ. ئۇ: «مېنىڭ يېنىمغا كېلىڭ! ئالدىمدا تىزلىنىڭ، مەن سىزگە تەسەللى بېرىمەن، قانداق

قىلىش لازىملىقىنى ئېيتىپ بېرىمەن» دەۋېتىپتۇ.

خۇيدېر خانىم شامنى ئالدى - دە، ھوجرىدىن چىقتى. پەلەمپەيدىن چۈشۈپ پارىنكىغا قاراپ ماڭدى. ئەيسانىڭ رەسمى پارىنكىنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىدىكى چاقىغا زالدا ئىدى. نەملىكىنىڭ رەسمىگە تەسىر يەتكۈزۈشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن زالنىڭ ئىشىكلىرىگە ئەينەك بېكىتىلگەن بولۇپ، بۇ زال بەئەينى غەيرىي گۈل - گىياھلار بىلەن بېزەلگەن چېركاۋنىڭ ئۆزىلا ئىدى.

خۇيدېر خانىم پارىنكىغا كىردى، ئىلگىرى چىراغلار چاراقلاپ يېنىپ تۇرغان پارىنكىغا كىرگەندى، ھازىر قاپقاراڭغۇ زۇلمەتنىڭ قوينىغا كىردى. ئىسسىق بەلباغنىڭ ئۆسۈملۈكلىرىدىن چىققان كۈچلۈك پۇراق ھاۋانى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتكەن. ئىشىك ھەم يېپىق بولغاچقا، ئاجايىپ - غارايىپ دەرەخ كۆچەتلىرى، گۈل - گىياھلارنىڭ ئارىسىدا ئادەمنىڭ نەپىسى سىقىلاتتى، بېشى قايىتتى. بۇ يەرنىڭ ھاۋاسى كىشىنىڭ نېرۋىلىرىنى غىدىقلاپ ئادەمنى خۇش قىلاتتى ھەم قىينايتتى. پۈتۈن مۇسكۇللارنى سېزىلمەس قول بىلەن پەپلەپ ئەللەيلەيتتى، شۇنىڭ بىلەن بىللە كىشىگە ئۆلۈمنىڭ يېقىن ئىكەنلىكىنى سەزدۈرەتتى. بىچارە ئايال تەمتىلەپ ئاستا ماڭدى، قاراڭغۇلۇق ئۇنىڭ پەرىشانلىقىنى ئاشۇرۇپ كۆڭلىنى تېخىمۇ مالمان قىلاتتى. پىلدىرلاپ تۇرغان شامنىڭ يورۇقىدا ئەتراپتىكى كۆچەتلەر، گۈل - گىياھلار ئۇنىڭ كۆزىگە ئۆزىنىڭ ئەسلىي قىياپىتىدە ئەمەس، بەلكى غەلىتە شەكىللەردە، يەنى ئادەملەر، جىنلار شەكلىدە كۆرۈنەتتى.

ئۇنىڭ كۆزى ئەيسانىڭ رەسمىگە چۈشتى. ئۇ ئەينەكلىك ئىشىكنى ئاچتى - دە، يەرگە پوككىدە تىزلاندى.

ئۇ دەسلەپتە ئىبادەت قىلدى. ئەيساغا چوقۇنۇش، ھۆرمەت تۈيغۇسىنى بىلدۈرۈشكە ئالدىرىدى. قىزغىنلىق ۋە ئومىدسىزلىك بىلەن ئۇنىڭدىن ئۆزىگە پاناھلىق تىلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن

ئۇنىڭ قەلبىدىكى ھاياجان ئاستا - ئاستا پەسلەپ تىنچىپ قالدى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەيسا‌غا قارىدى ۋە شۇ زامان داڭ قېتىپ قالدى. ئەيسا چىرايلىق دوستىغا نېمىدېگەن ئوخشايدۇ - ھە ! ئۇنىڭ قولىدىكى شام پىلدىرلاپ يېنىپ رەسمىنى تۆۋەندىن يۇقىرىغا يورۇتۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭغا ئۆز يېنىدا ئەيسانىڭ رەسمى ئەمەس، ئاشنىسى تۇرغاندەك بىلىنىشكە باشلىدى. بۇ كۆز، بۇ ماڭلاي، بۇ چىراي، سوغۇق ۋە كۆرەڭ قىياپەت ئۇنىڭ ئاشنىسىغا مەنسۇپ ئىدى. چىرايلىق دوست ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى.

خۇدىر خانىم ئىختىيارسىز:

— پەيغەمبىرىم... پەيغەمبىرىم... پەيغەمبىرىم ... — دەپ پىچىرلاپ كەتتى. ئۇ تىلىنىڭ ئۇچىغا كېلىپ قالغان «گىئورگى» دېگەن ئىسمىنى دەۋېتىشتىن ئۆزىنى ئاران - ئاران تۇتۇپ قالدى. ئۇنىڭ كاللىسىدا ئۇشتۇمتۇت: بەلكى مۇشۇ مىنۇتتا قىزىم گىئورگىنىڭ قوينىدا ياتقان بولۇشى مۇمكىن، دېگەن خىيال پەيدا بولۇپ، كۆزلىرىگە گىئورگى بىلەن قىزىنىڭ بىللە ياتقانلىقى كۆرۈنگەندەك بولدى.

ئۇ «ئاھ خۇدا، ئاھ پەرۋەردىگارىم» دەپ چوقۇنۇپ تۇرسىمۇ، پۈتۈن ئوي - پىكرى ئۇلاردا ئىدى. قىزى ۋە ئۆزىنىڭ ئاشنىسىنىلا ئويلايتتى. ئۇلار مۇشۇ تۇن كېچىدە بىر ئۆينىڭ ئىچىدە بىللە...

خۇدىر خانىم ئۇلارنى ناھايىتى ئېنىق كۆرۈپ تۇراتتى. ئۇلار ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا، يەنى مۇشۇ رەسىم ئېسىقلىق تۇرغان يەردىلا بىر - بىرىگە قاراپ كۈلۈمسىرەيتتى، قۇچاقلىشىپ سۆيۈشەتتى. ئۆينىڭ ئىچى غۇۋا يورۇتۇلغان، چىملىدىق سەل ئوچۇق...

خۇدىر خانىم قىزىنى چېچىدىن تۇتۇپ تارتماقچى بولۇپ چامدىدى. ئۇ قىزىنى چېچىدىن تۇتۇپ سۆرەپ دولۇڭارنىڭ قۇچىقىدىن ئاجرىتىۋالىدۇ. ئۆزىنى مۇشۇنداق ئەرنىڭ قۇچىقىغا تاشلىغان قىزىنى بوغۇپ ئۆلتۈرىدۇ. نېمىدېگەن رەسۋاچىلىق بۇ! ئۇنىڭ قوللىرى قىزىنىڭ بەدىنىگە تەگدى... بىراق بۇ قىزىنىڭ

تېنى ئەمەس، پەيغەمبەرنىڭ رەسمى بولۇپ، ئۇنىڭ قوللىرى رەسمدىكى ئەيسانىڭ پۇتىغا تەگكەنىدى.

ئۇ چىرقىرىۋەتتى - دە، ئوڭدىسىغا ئۆچۈپ چۈشتى. شام يەرگە چۈشۈپ ئۆچۈپ قالدى.

ئۇنىڭدىن كېيىن نېمە ئىشلار بولغانلىقى ئۇنىڭغا نامەلۇم. ئىشقىلىپ، ئۇ ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىت چۈش كۆردى. چۈشىدە ئىنتايىن قورقۇنچلۇق ۋە غەلىتە ئىشلار بولدى. بىراق، دولۇۋار بىلەن سۈزانىنىڭ گىرەلىشىپ تۇرغانلىقى كۆز ئالدىدىن كەتمىدى. بىر چەتتە تۇرغان ئەيسا پەيغەمبەر بولسا قېرىشقاندەك ئۇلارغا بەخت ئاتا قىلاتتى ۋە ئۇلارنىڭ نەپرەتلىنىشكە تېگىشلىك مۇھەببىتىگە پاناھ بولاتتى. ئۇ ئۆز خانىسىدا ئەمەسلىكىنى غۇۋا سەزدى. ئورنىدىن تۇرۇپ قېچىپ كەتكۈسى كېلەتتى. لېكىن، مومدەك بوشاپ كەتكەن پۇت - قوللار ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلمايتتى، كاللىسى جايىدا بولسىمۇ، بىھېساب ناپاك چۈشلەردىن ئېغىرلىشىپ كۆتۈرەلمىگۈدەك ھالغا چۈشۈپ قالغانىدى. مۇدھىش، مەنىسىز، ئاجايىپ - غارايىپ مەۋھۇم كۆرۈنۈشلەر ئۇنىڭ قەلبىنى چۈلغۇالغانىدى. ئەمەلىيەتتە بۇلار ئىسسىق بەلباغنىڭ غەلىتە پۇرايدىغان، كىشىنى مەستخۇش قىلىدىغان ئۆسۈملۈكلىرىنىڭ ئىنسانىنىڭ چوڭ مېڭىسىدە ھاسىل قىلغان ئېزىنتقۇ چۈشى ئىدى.

تاڭ ئاتقاندا كىشىلەر خۇددىپر خانىمنى پەيغەمبەرنىڭ رەسمى ئالدىدا بىھوش ھالەتتە كۆرۈشتى. ئۇ نەپەستىن قالايلا دەپ قالغانىدى. ئۇنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە ئەكىرىشتى. بۇنداق ئېغىر ھالەتتە كۆرۈپ ئۇنىڭ ھايات قېلىشىدىن ھەمەيلەن ئۈمىد ئۈزدى. لېكىن، ئەتىسى ئۇ ھوشىغا كەلدى، ھوشىغا كېلىپلا ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتى.

خۇددىپر سۈزانىنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىنى كىشىلەرگە مۇناسىتىرغا كەتتى دەپ ئىزاھلىدى. ئۇ دولۇۋار ئەۋەتكەن ئۇزۇندىن - ئۇزۇن خەتكە جاۋاب يېزىپ قىزىنى ئۇنىڭغا

بېرىدىغانلىقىنى بىلدۇردى. بۇ ئۇزۇن خەتنى دولۇۋار ئىشقا كىرىشكەن ھېلىقى ئاخشىمىلا يېزىپ تەييارلىغان، پارىژدىن كېتىۋاتىپ پوچتا ساندۇقىغا سېلىۋەتكەنىدى.

ئۇ خەتتە ھۆرمەت ئېھتىرام بىلەن مۇنداق يېزىلغانىدى:

مەن سۇزاننىغا ئۇزاقتىن بېرى ئاشىق ئىدىم، بىراق ئارىمىزدا ھېچقانداق تىل بىرىكتۈرۈشلەر بولمىدى. پەقەت سۇزاننا ئالدىمغا كېلىپ «مەن سىزنىڭ ئايالىڭىز بولۇشنى خالايمەن» دېگەندىلا، ئۆزۈمنىڭ ئۇنى ھىمايە قىلىش ھوقۇقى بارلىقىنى تونۇپ، ئۇنى ئېلىپ قالدىم، تاكى سىزلەر ماقۇل بولغانغا قەدەر ئۇنى يوشۇرۇپ قويىمەن. چۈنكى، ئاتا ـ ئانىنىڭ ئىرادىسى قانۇن جەھەتتىن مەلۇم قىممەتكە ئىگە بولسىمۇ، ئاشىقمىنىڭ ئىرادىسىنى ئۇنىڭدىنمۇ يۇقىرى ئورۇنغا قويىمەن.

دولۇۋار يەنە، جاۋاب خەت پوچتىخانىغىلا تاپشۇرۇلسا كۇپايە، بىر ئاغىنەم خەتنى ماڭا يەتكۈزۈپ بېرىدۇ، دەپ قوشۇپ قويغانىدى.

شۇنداق قىلىپ دولۇۋار ئاخىر كۆزلىگەن مەقسىتىگە يەتتى. شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن سۇزاننانى پارىژغا ئەكېلىپ ئاتا ـ ئانىسىغا تاپشۇردى. ئۆزى بولسا مەلۇم ۋاقىتقىچە ئوتتۇرىغا چىقماي تۇرماقچى بولدى.

شۇنىڭغىچە ئىككىيلەن سېنا دەريياسىنىڭ بويىدىكى لادوئىسكى دېگەن يېزىدا ئالتە كۈن تۇردى.

سۇزاننا بۇ كۈنلەردە خۇددى پادىچى قىزلاردەك شۇنداق شاد ـ خۇرام يايرىۋالدىكى، ئۇ ئۆمرىدە خۇشاللىقىنىڭ پەيزىنى بۇنداق سۈرمىگەنىدى. دولۇۋار باشقىلارغا ئۇنى سىڭلىم دەپ تونۇشتۇردى. ئىككىسى ھەمىشە بىللە بولۇپ شۇنداق ئەركىن، ئىناق ئۆتۈشكەن بولسىمۇ، دولۇۋار بۇ پاك مۇھەببەتكە داغ چۈشۈرمىدى. چۈنكى، ئۇ بۇ قىزنىڭ پاكلىقىغا ھۆرمەت قىلىپ ئەدەپ ساقلاش كېرەك، دەپ قارىدى.

بۇ يەرگە كېلىپ ئەتىسلا سۇزاننا بىرنەچچە قۇر ئىچ كىيىم ۋە يېزا قىزلىرىغا خاس كۆڭلەكلەرنى سېتىۋالدى. بېشىغا يوغان بىر چىغ قالپاقنى كىيىۋېلىپ، دەريا بويىدا قارماق بىلەن بېلىق تۇتتى. قەدىمكى قەلئەلەرگە بېرىپ ئويىنىدى. قەلئەلەرنىڭ تاملىرىدا ناھايىتى نەپىس گىلەملەر بار بولۇپ، سۇزاننا بۇ يەردە ئويناشقا بەكلا قىزىقىپ قالدى.

گىئورگى ئۆزىگە يەرلىك سودىگەرلەردىن چاپان سېتىۋالدى. سۇزاننانى ئويناتقىلى چىققاندا ئۇ شۇ چاپاننى كىيىۋالاتتى. ئۇلار دەريا بويىدا سەيلە قىلىشاتتى، زېرىككەندە قېيىق بىلەن دەريادا ئۇزەتتى، توختىماي سۆيۈشەتتى. گەرچە ھاياجان ۋە ھەۋەس دولۇۋارنى قاتتىق ۋەسۋەسىگە سېلىپ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى لەرزىگە كەلتۈرۈۋەتسىمۇ، سۇزاننانىڭ غۇبارسىز كۈلكىسى، مەسۇم چىرايى تاقەتسىزلەندۈرۈپ قىينىسىمۇ، ئۇ غايەت زور ئىرادە كۈچى بىلەن ئۆزىنى تورمۇزلاپ تۇردى.

ئۇ بىر كۈنى سۇزاننىغا:

— ئەتە بىز پارىژغا قايتىمىز. دادىڭىز سىزنى ماڭا بېرىشكە قوشۇلۇپتۇ، — دېگەندە، سۇزاننا چىن كۆڭلىدىكى سۆزىنى ئېيىتتى:

— مۇشۇنداق تېزلا كېتىمىزمۇ؟ سىزنىڭ ئايالىڭىز بولۇش نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك!

ئونىنچى باب

گىئورگى بىلەن كرودېرت ئىستانبۇل كوچىسىدىكى بىنانىڭ ئىشىكىدە ئۇچرىشىپ دەررۇ ئۆيگە كىرىشتى. كرودېرت دولوۋارنىڭ دېرىزىلەرنى ئېچىۋېتىشىنىمۇ كۈتمەي تاقەتسىزلىك بىلەن سورىدى:

ــ بۇ گەپچە سىز سۈزاننا خۇدېرنى ئالامسىز؟

دولوۋار ئېتىراپ قىلدى ۋە:

ــ ئەجەبا، سىز تېخىچە بىلمەمسىز؟ ــ دېدى.

بۇ گەپ ئوتقا ياغ سەپكەندەك كرودېرتنىڭ ئوغىسىنى قاينىتىۋەتتى:

ــ سۈزاننانى ئالماقچى بولغانلىقىڭىز بەكمۇ قاملاشماپتۇ! ــ دېدى ئۇ غەزەپ بىلەن قاينىاپ، ــ بەك ھەددىڭىزدىن ئېشىپ كېتىپسىز! ئۇچ ئايدىن بېرى سىز بۇ ئىشنى مەندىن يوشۇرۇپ مېنى چىرايلىق گەپلەر بىلەن ئالداپ كەپسىز. بۇ ئىشنى مەندىن بۆلەك ھەممە ئادەم بىلىدىكەن. پەقەت مەنلا بىخەۋەر يۈرۈپتىمەن. بۇ ئىشنى ئېرىمدىن ئاڭلىدىم.

دولوۋار سوغۇق كۈلۈپ قويدى، سەل ئوڭايسىزلىنىپ شىلەپىسىنى تام مەشنىڭ ئۈستىگە قويۇپ سافاغا ئولتۇردى.

كرودېرت ئاۋازىنى سەل پەسلىتىپ قەھرى بىلەن ئۇنى ئەيىبلەپ كەتتى:

ــ بىز ئايالىڭىز بىلەن ئاجراشقاندىلا مۇشۇنداق قىلىشنى ئويلاپ قويغان. ئىچ پۇشۇقىڭىزنى چىقىرىش ئۈچۈنلا ماڭا يالغاندىن يېقىنچىلىق قىلغان بولۇپ، مېنى ۋاقىتلىق ئاشنا قىلىپ كۆڭلىڭىزنى خۇش قىلدىڭىز. سىز بەك پەسكەش ئادەم

ئىكەنسىز.

— نېمانچىۋالا تىللايسىز؟ ئايالىم كۆزۈمگە توپا چاچتى. مەن ئۇنى نەق ئوستىدىن چۈشۈپ تۇتۇۋالدىم... بىز قانۇنىي يول بىلەن ئاجراشتۇق. بۇنداق ئەھۋالدا مېنىڭ قايتا ئۆيلىنىشىم ناھايىتى نورمال ئەھۋالغۇ؟

كرودېرت تىترەپ تۇرۇپ تىللىۋەتتى:

— ھۇ، ھىيلىگەر تۈلكە!

— ئەلۋەتتە، دۆت، كالۋالار ئالدىنىپلا يۈرىدۇ.

— مەن سېنىڭ شۇملۇقۇڭنى باشتىلا بىلىۋالسام بوپتىكەن، — كرودېرت سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مەن سەندەك نائەھلى ئەمەس بولغاچقا بىلەلمەي قاپتىمەن.

— ئاغزىڭنى چايقىۋېتىپ سۆزلەڭ، — دېدى دولۇۋار تەرىنى تۇرۇپ.

دولۇۋارنىڭ ئاچچىق قىلغانلىقى كرودېرتنىڭ ئوغىسىنى تېخىمۇ ئۆرلەتتى.

— نېمە؟ مەن تېخى ساڭا سىلىق گەپ قىلمەنمۇ؟ بىز تونۇشقاندىن بېرىقى قايسىبىر قىلىقىڭ پەسكەش ئادەملەردىن پەرق قىلىدۇ؟ مەن بۇلارنى يۈزۈڭگە سالالمايمەنمۇ؟ سېنىڭ ئالدىمىغان ئادىمىڭ بارمۇ؟ سەن ئالدىمىغان، بوزەك قىلمىغان ئادەم قالمىدى. سەن ھەممىلا يەردە قاقتى - سوقتى قىلىپ يانچۇقۇڭنى تومپايتتىڭ. ھاۋايى - ھەۋىسىڭنى قاندۇردۇڭ. بۇگۈنكى كۈنگە كەلگەندە ساڭا ئوخشاش ئادەمگە مەن يەنە خوش - خوش دەپ تۇرامدىمەن؟

دولۇۋار ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. غەزەپتىن لەۋلىرى تىترەيتتى:

— ئاغزىڭنى يۇم، بولمىسا بۇ يەردىن قوغلاپ چىقىرىمەن!

— بۇ يەردىن قوغلاپ چىقىرىمەن؟... قوغلامسەن تېخى؟... مېنى بۇ يەردىن قوغلۇۋېتىسەن، شۇنداقمۇ؟... سەن... سەن... ئۇنىڭ نەپىسى قىسىلىپ بىرپەس گەپ قىلالمىدى. كېيىن

بىردىنلا گويا يىغىلىپ قالغان غەزەپ قىيانى قاشنى ئەپقاچقاندەك گەپ دېگەننى يامغۇردەك ياغدۇرۇۋەتتى.

— مېنى ئۆزۈڭچە بۇ ئۆيدىن قوغلاپ چىقارماقچىمۇ؟ سېنىڭ يادىڭدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن ئوخشىمامدۇ، بۇ ئۆينىڭ ئىجارىسىنى بىرىنچى كۈنىدىن باشلاپلا مەن تۆلەۋاتىمەن. توغرا، سەنمۇ بىر - ئىككى نۆۋەت پۇل چىقىرىپ قويدۇڭ، بىراق ئۆينى ئىجارىگە ئالغان كىم؟... مەن... ئەمدىلىكتە مېنى بۇ ئۆيدىن قوغلاپ چىقارماقچى بولۇۋاتامسەن؟ ھۇ لۇكچەك! سەن تولا كاپشىما، ئۆزۈڭچە مېنى مادىرىناغا تەئەللۇق مىراسىڭ يېرىمىنى قانداق يۇلۇۋالغانلىقىڭنى بىلمەيدۇ، دەپ ئويلاۋاتامسەن؟ سۇزانىنانى بۇزۇپ قويۇپ ئاندىن ئۆزۈڭگە تېگىشكە مەجبۇر قىلغانلىقىڭنى بىلمەيدۇ دەمسەن؟...

دولۇۋار ئۇنى يەلكىسىدىن قامالالاپ تۇتۇپ سىلكىدى.

— سەن ئۇنى چىشلەپ تارتقۇچى بولما! مەن سېنىڭ ئۇنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىشىڭغا يول قويمايمەن! — دەپ ھۆركىرىدى.

— سەن ئۇنى بۇزدۇڭ، مەن تازا بىلمەن، — كرودېرت تەكرارلىدى.

دولۇۋار باشقا گەپلەرگە چىداپ كەلگەنىدى. بۇ گەپ ئۇنىڭ سەۋر قاچىسىنى چاقتى. باياتىن كرودېرتنىڭ ۋارقىراش - جارقىراشلىرىغا ئاران چىداپ تۇرغان دولۇۋار پات ئارىدا ئۆزىنىڭ ئايالى بولىدىغان قىزغا قىلىنغان ھاقارەتكە چىداپ تۇرالمىدى. قولى قىچىشىپ بۇ شۇم ئېغىزنىڭ ئەدىپىنى راسا بەرگۈسى كېلىپ كەتتى.

— ئاغزىڭنى يۇم! — دېدى دولۇۋار ئۇنى كۈچ بىلەن سىلكىشتۇرۇپ تۇرۇپ، — تولا ئوغامنى قاينىتاماي زۇۋانىڭنى ئۆچۈر.

دولۇۋار ئۇنى خۇددى مېۋىلىك دەرەخنىڭ مېۋىسىنى قېقىپ چۈشۈرىدىغاندەك سىلكىۋەردى.

كرودېرتنىڭ چاچلىرى چۈۋۈلدى، ئاغزى يوغان ئېچىلدى،

نەپسى تېزلەشتى، كۆزلىرى چەكچەيدى. شۇ ھالەتتە ئۇ تىنماي ۋارقىرىدى:

— سەن ئۇنى بۇزدۇڭ...

دولۇۋار ئۇنى قويۇۋېتىپ بىر تەستەك بىلەن تىك مولاق چۈشۈردى. ئۇ يەردىن جەينەكلەپ تۇرۇپ تەكرارلىدى:

— سەن ئۇنى بۇزدۇڭ!

دولۇۋار ئېتىلىپ بېرىپ ئۇنى بېسىۋالدى ـ دە، خۇددى ئەر خەقلەر بىلەن مۇشتلىشىۋاتقاندەك قاتتىق ئۇرۇشقا باشلىدى.

كرودېرتنىڭ ئاۋازى ئۆچتى. ئۇ دولۇۋارنىڭ مۇشتلىرى، تېپىكلىرى ئاستىدا ئىڭرىدى، تولغاندى. بىرئازدىن كېيىن مىدىر ـ سىدىر قىلماي يېتىپ قالدى. ئارقىدىن يۈزىنى تامنىڭ بۇلۇڭىغا تىقىۋېلىپ ھۆڭرەپ يىغلاپ كەتتى.

دولۇۋار شۇنىڭدىلا قولىنى تارتتى ـ دە، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۈيان ـ بۇيان ماڭدى. ئۆزىنى ئازراق توتۇۋالغاندىن كېيىن ياتاق ئۆيگە كىرىپ تۇرۇۋېدىن داسقا سۇ قۇيۇپ بېشىنى چىلىدى، قوللىرىنى يۇدى. بۇ ئىشلاردىن كېيىن تاشقىرىقى ئۆيگە چىقىپ كرودېرتقا قارىغاچ قولىنى پاكىز سۈرتتى.

كىرودېرت يىقىلغان يېرىدە ئاستا يىغلاۋاتاتتى.

— يىغلاپ بولدىڭىزمۇ؟ — سورىدى دولۇۋار.

جاۋاب چىقمىدى. ئۆيىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرغان دولۇۋار تام تۇۋىدە توگۈلۈپ ياتقان چوكانغا قاراپ ئازراق ئوڭايسىزلانغاندەك بولدى ۋە ئۆز قىلىقىغا سەل ئەپسۇسلانغاندەك بولۇپ تۇرۇپ قالدى. بىراق، بۇ خىل ھالەت ئۇنىڭدا قانداق تېز پەيدا بولغان بولسا، شۇنداق تېز ئۆتۈپ كەتتى. دولۇۋار قايتا دېلىغۇل بولۇپ تۇرماستىن تام مەش ئۈستىدىكى شىلەپىسىنى ئالدى.

— خوش ئەمىسە، سىز كېتەر چاغدا ئاچقۇچنى كۈتكۈچىلەرگە بېرىپ قويارسىز. مەن بۇ يەردە سىزگە قاراپ تۇرالمايمەن، — دېدى ـ دە، چىقىپ كەتتى. ئۇ تاشقىرىغا چىقىپلا كۈتكۈچىنى تېپىپ، — خانىم ئۆيدە قالدى. سەل تۇرۇپ ماڭماقچى. غوجايى-

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

نىڭىزغا ئېيتىمپ قويسىڭىز، مەن 1 ـ ئۆكتەبىردىن كېيىن ئـ-
جارىنى توختىتىمەن. ھازىر 16 ـ ئاۋغۇست. مۇددەت تېخى توش-
مىدى، ـــ دەپ قويدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ قەدىمىنى تېز ـ تېز ئېلىپ يۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ نۇرغۇن ئىشلىرى بولۇپ، قىزغا ئالىدىغان تويلۇقلارنى ئېلىپ تەخلەپ قويۇش لازىم ئىدى.

توي 20 ـ ئۆكتەبىرگە، يەنى پارلامېنت كېڭىشى باشلانغاندىن كېيىنكى ۋاقىتقا بېكىتىلدى. مادىلاننا چوڭ چېركاۋىدا ئۆتكۈزۈلمەكچى بولدى.

بۇ توغرىدا سىرتتا گەپ ـ سۆز تولا بولسىمۇ، ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. پىتنە ـ پاسات ناھايىتى كۆپ بولۇپ، كىشىلەر ئاغزىغا كەلگەننى دەپ يۈرەتتى. بەزىلەر بىر ـ بىرىگە، بۇ قىز ئەپقاچقان توي ئىكەن، دېيىشەتتى ـ يۇ، بۇنىڭغا پاكىت قويالمايتتى.

خۇدىر خانىم بولغۇسى كۈيۇ ئوغلى بىلەن گەپلەشمىدى. بۇ ئائىلىنىڭ مۇلازىملىرى توي بېكىتىلگەن كۈنى خۇدىر خانىمنىڭ ئەلەمگە چىدىمايى قىزىنى يېتىپ ئوقۇيدىغان موناستىرغا كېچىلەپ ئەۋەتكەنلىكىنى سۆزلەپ يۈردى. ئۇنى چالا ئۆلۈك ھالەتتە تېپىۋالغانلىقلىرىنىمۇ سىرتقا تارقىتىۋەتتى.

خۇدىر خانىمنىڭ سەللىمازا بولۇپ كېتىشى يوق گەپ ئىدى. ئۇ ھازىر تامامەن ھەر يەكشەنبە كۈنى ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن چېركاۋغا بارماي قويمايتتى.

سېنتەبىرنىڭ بېشىدا «فىرانسىيە تۈرمۇشى» گېزىتىدە بارون دو لۇۋار دې كانتېرنىڭ بۇ گېزىتىنىڭ باش مۇھەررىرى بولغانلىقى ئېلان قىلىندى. خۇدىر ئەپەندى گېزىتنىڭ غوجايىنى دېگەن نام بىلەنلا قالدى.

شۇنىڭدىن كېيىن گېزىتخانا نۇرغۇن دەسمايە سېلىپ تارىخى ئۇزۇن، ئاساسى پۇختا چوڭ گېزىتلەرنىڭ ئۇلىنى كولاپ بەتكە مەسئۇل بىر تۈركۈم داڭلىق مۇھەررىرلەرنى، مۇخبىرلارنى،

سىياسىي مۇھەررىرلەرنى، سەنئەت ئوبزورچىلىرى ۋە تىياتىر ئوبزورچىلىرىنى ئەكىلىۋالدى.

ئەمدى ھەرقانداق بىر پېشقەدەم، ھۆرمەتكە سازاۋەر ئاخباراتچىمۇ «فىرانسىيە تۇرمۇشى» گېزىتىنىڭ گېپى چىقسا ئىلگىرىكىدەك مەنسىتمەي يەلكىسىنى قىسالمايدىغان بولۇپ قالدى. ئۇلار بۇ گېزىتنىڭ قىسقىغىنا ۋاقتىنىڭ ئىچىدە قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىلىرىنى كۆرۈپ ئىلگىرىكى ياراتماسلىق پوزىتسىيەسىنى تاشلاپ باشقىچە كۆز بىلەن قارايدىغان بولدى. بۇ گېزىت باش مۇھەررىرىنىڭ توي ئىشى پارىژىنىڭ مۇھىم خەۋىرى بولۇپ قالدى. چۈنكى، يېقىندىن بېرى دولۇۋار ۋە خۇددىرلار ئائىلىسى كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلىۋاتاتتى. شۇڭا، ئىجتىمائىي خەۋەرلەردە ئىسمى چىقمايدىغان مۆتىۋەرلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ كومپارتىيەسىگە قاتنىشىشقا نىيەت قىلدى.

توي كۈز پەسلىنىڭ ھاۋا ئوچۇق بىر كۈنى بولدى.

پادىشاھلىق كوچىسىغا جايلاشقان سەلتەنەتلىك مادىلانىنا چېركاۋىنىڭ بارلىق خادىملىرى ئەتىگەن سائەت سەككىزدىلا ھەيۋەتلىك پەلەمپەيگە چوغدەك قىزىل ۋە ناھايىتى چوڭ گىلەمنى سالدى. ئاندىن كىشىلەرنىڭ كىرىپ ـ چىقىشىنى چەكلەپ پارىژ ئاھالىسىگە بۇ يەردە تەنتەنىلىك مۇراسىم ئۆتكۈزۈلىدىغانلىقىنى جاكارلىدى.

ئىشقا كېتىۋاتقان خىزمەتچىلەر، زاۋۇت ـ فابرىكىلارنىڭ ئىشچى قىزلىرى، ماگىزىننىڭ پىرىكازچىكلىرى قاتارلىق ھەر خىل كەسىپتىكى شەھەر پۇقرالىرى كېتىۋاتقان يېرىدە توختاپ قارىشاتتى. بۇنداق ئىسراپچىلىق بىلەن ھەشەمەتلىك توي قىلىۋاتقان قايسى بايدۇ؟ دەپ ئويلىشاتتى.

سائەت ئونلاردا تاماشا كۆرگۈچىلەر خېلى يىغىلدى. ئۇلار مۇراسىمنىڭ باشلىنىشىنى كۈتۈپ بىرئاز تۇرۇشقاندىن كېيىن تارقىلىپ كەتتى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

سائەت ئون بىر ئەتراپىدا بىرنەچچە تۇركۈم ساقچى يېتىپ كەلدى. ئولىشۇالغانلار بارغانسېرى كۆپىيىپ كېتىۋاتقاچقا، ئۇلار خالايىققا دەرھال تارقىلىشنى بۇيرۇدى.

بىرىنچى تۇركۈمدىكى مېھمانلار كەلدى. ئۇلار بولىدىغان ئىشنىڭ ھەممىسىنى ئېنىق كۆرۈپ ئولتۇرۇش ئۈچۈن قولايلىق ئورۇن تاللاپ چېركاۋنىڭ ئوتتۇرىدىكى ئارىلىقنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى ئورۇندۇقلارنى ئىگىلەشتى.

كېيىن باشقا مېھمانلارمۇ كېلىشكە باشلىدى. ئاياللار يېپىك ۋە تاۋار ـ تۇرقىلارغا پۈركەنگەن بولۇپ، كۆڭلەكلىرىنىڭ ئېتەكلىرى شالدىرلاپ تۇراتتى.

ئەرلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك تاقىر باش، چىرايى سۇرلۇك ئادەملەر ئىدى. ئۇلار بۇنداق يەرلەردە ئۆزلىرىنى قانداق تۇتۇش كېرەكلىكىنى ئوبدان بىلگەچكە، كاتتا مەرىكىلەرگە بارغاندەكدەك قەددىنى تىك تۇتۇپ سالماق قەدەم تاشلاپ مېڭىشاتتى.

چېركاۋ ئاستا ـ ئاستا ئادەمگە توشتى. چېركاۋنىڭ غايەت زور ئىشىكلىرى ئۇلۇغ ئېچىۋېتىلگەنىدى. كۈن نۇرى ئالدىنقى رەتتە ئولتۇرغان ئۇرۇق ـ تۇغقانلارغا چۈشۈپ تۇراتتى. تاۋاپ سۇپىسى سەل قاراڭغۇراق كۆرۈنەتتى. بۇ سۇپىغا نۇرغۇن شامىلار يېقىۋېتىلگەن، شاملارنىڭ سارغۇچ نۇرى كۈن نۇرى بىلەن روشەن سېلىشتۇرما ھاسىل قىلغانىدى.

تونۇش ـ بىلىشلەر بىر ـ بىرى بىلەن سالاملاشتى. ئىككى ـ ئۈچى بىر يەرگە يىغىلاتتى. ئەدىبلەر يۇقىرى قاتلامدىكى زاتلاردەك سىپايە بولمىغاچقا گۈدۈڭلىشاتتى ۋە ئاياللارغا سەپسالاتتى.

نوبر دې فالېنى بىرەر تونۇش تېپىۋېلىش ئۈچۈن ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتۈپ ئوتتۇرىدىراق ئولتۇرغان يىاك رېفارنى كۆردى ـ ده، ئۇنىڭ يېنىغا ئۆتۈۋالدى.

ـــ زامان چاققانىكەن، ـــ دېدى ئۇ ئولتۇرۇپ بولۇپ.

ھەمراھى تۇز كۆڭۈللۈك بىلەن:

— ئۇنىڭ راسا ئامىتى كەلدى، ئۇ ئۆمرىنى بىھۇدە ئۆتكۈزمىدى، — دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار ئۆزئارا تونۇش-بىلىشلەرنى كۆرسىتىشىپ ئۇلارنىڭ ئىسىملىرىنى ئاتاشتى.

— سىز ئۇنىڭ ئالدىنقى ئايالىنىڭ ئەھۋالىنى بىلمىسىز؟ — دەپ سورىدى رېفار.

قېرى شائىر كۈلۈمسىرىگىنىچە پاراڭ قىلىپ بەردى:

— بىلىمەن دېسەممۇ، بىلمەيمەن دېسەممۇ بولىدۇ. مەن خەقلەردىن ئۇنىڭ ھازىر مىنتىمارت ئالاھىدە رايونىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم. ئۇ ئاساسەن ئۆيىدىن تالاغا چىقمايدىكەن. لېكىن، مۇنداق بىر ئىشمۇ بار. مەن بىقىتسىن بېرى «قەلەم» گېزىتىدە بىرنەچچە پارچە سىياسىي ماقالىنى كۆرۈپ قالدىم. بۇ ماقالىلەر فرانسىكى، دولۇۋارلارتنىڭ ئىلگىرىكى ماقالىلىرىگە بەك ئوخشىشىپ كېتىدۇ. بۇ ماقالىنىڭ ئاپتورى ژان لىيدور دەيدىغان ياش يىگىت ئىكەن. ئۇ ئەقىللىك، چىرايلىق يىگىت ئىمىش، دوستىمىز گىئورگىغا خېلى ئوخشىشىدىكەن. بۇ يىگىتمۇ چارلىزنىڭ ئىلگىرىكى ئايالى بىلەن تونۇشۇۋاپتۇ. شۇنىڭغا قاراپ «بۇ ئايال ئەدىلەتىن رونىاق تېپىۋاتقان يېڭىياچىلارغا ئامراق ئىكەن. بۇ ھەۋىسىنى مەڭگۈ تاشلىمايدىغان ئوخشايدۇ» دېگەن خۇلاسىگە كەلدىم. ئۇنىڭ ئۇستىگە، بۇ ئايالىنىڭ پۇلىمۇ كۆپ. ئەينى ۋاقىتتا فوتلارك، لالىج مادىئولار ئۇنىڭكىدىن كەلمەيتتى. ئۇلاردىن جىق نەپ تەگدىغۇ دەيمەن.

— مادىرىنا ئەقىل - ھوشى جايىدا، غۇنچە بوي، كېلىشكەن چوكان، كىيىملىرىنى سېلىپ يالىڭاچلانسا تېخىمۇ ئوماق بولۇپ كېتىدىغانلىقى چوقۇم. بۇغۇ باشقا گەپ. ھازىر مېنىڭ ئاڭقىرالمايۋاتقىنىم شۇكى، دولوۋار ئايالىدىن ھۆكۈم بىلەن ئاجراشقان تۇرۇقلۇق نېمە ئۈچۈن تويىنى چېركاۋدا قىلالايدۇ؟

— بۇنىڭ سەۋەبى، ئۇنىڭ بىرىنچى قېتىملىق تويى ھېسابقا

ئېلىنمايدىكەن، ــ دەپ جاۋاب بەردى فالېنى ئۇنىڭغا.

ــ بۇ قانداق گەپ؟

ــ بۇ چىرايلىق دوستىمىز بەزى ئىشلارغا سەل قارىغانمۇ ياكى پۇلنى بۇزۇپ ـ چېچىشتىن قورققانمۇ، ئەيتاۋۇر مادىرىنا بىلەن تۇيۇ قىلىدىغان چاغدا شەھەرلىك ھۆكۈمەتكە بېرىپ تىزىملىتىپ قويۇپلا ئىش پۈتتى، دەپ يۇرۇۋېرىپتىكەن، پوپلارغا نىكاھ ئوقۇتماپتىكەن. بىزنىڭ مۇقەددەس چېركاۋ دائىرىلىرىمىزنىڭ نەزىرىدە بۇ بىللە تۇرۇش دەپ قارىلىدىكەن. شۇڭا، ئۇ بۇگۈن توي قىلمىغان يىگىت سۈپىتىدە چېركاۋغا كىرىۋاتىدۇ. چېركاۋدىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا مۇشۇنداق ھەشەم قىلىپ بېرىۋاتىدۇ. بۇنىڭغا قانچىلىك چىقىم كېتىمىسۇن، بەربىر خۇددېر بوۋاينىڭ يانچۇقىدىن چىقىدۇ ـ دە.

مېھمانلار ئايىغى ئۈزۈلمەي كېلىۋاتاتتى. چېركاۋنىڭ ئىچىدە گۈڭگۈلداش بارغانسېرى كۈچەيدى. ھەتتا بەزىلەر ئۇنلۇك پاراڭلىشىشقا باشلىدى. ئۇلار بىر ـ بىرىگە داڭلىق زاتلارنى كۆرسىتىشەتتى. بۇ داڭدارلار ئۆزلىرىنىڭ كىشىلەر دىققىتىنى قوزغاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تېخىمۇ كېرىلەتتى، چوڭ سورۇنلاردا قىلىدىغان قىلىقلىرىنى قىلىپ ئۆزلىرىگە سۈنئىي تۈس بېرەتتى. ئۇلار ئۆزلىرىنى بۇنداق تەنتەنىلىك سورۇنلاردىكى كىم بولسا بولمايدىغان سەنئەت بۇيۇملىرى دەپ قارىغاچقا، سۈنئىي قىياپەتكە كىرىشكە بەكلا كۆنۈك ئىدى.

ــ قەدىرلىكىم، ــ دېدى رېفار يېنىدىكى ھەمراھىغا، ــ سىز خۇددېرلارنىڭكىگە دائىم بېرىپ تۇرامسىز؟ ئېيتىڭا، خۇددېر خانىم بىلەن دولۇۋار راستلا گەپلەشمەيدىغان بولۇپ قاپتۇمۇ؟

ــ ھەئە، ئۇلار ھازىر بىر ـ بىرىگە قاراپمۇ قويمايدۇ. خۇددېر خانىم قىزىنى ئۇنىڭغا بېرىشكە قوشۇلمايدىكەن. دولۇۋار تېپىلغان جەسەتلەر، يەنى ماراكەشكە كۆمۈۋېتىلگەن ھېلىقى جەسەتلەرنىڭ ئىشىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ بوۋايغا تەھدىت سالىتۇ.

بۇ ئىشلارنى پاش قىلىپ يۈزۈڭنى يەر قىلىۋېتىمەن، دەپ پوپوزا قىپتۇ. شۇڭا، بوۋاي سابىق مىنىستىر لالىج مادىئونىڭ ئىشىنى ئېسىگە ئېلىپ يۇمشاپ قاپتۇ. ئەمما، خوتۇنى خوتۇن كىشىلىكىنى قىلىپ كاجلىق قىلىپ تۇرۇۋاپتۇ، بۇنداق كۆيۈ ئوغۇل بىلەن ئەبەدىي گەپلەشمەيمەن، دەپ قەسەم ئىچىپتۇ. بۇ ئىككىيلەن روبىرو كېلىپ قالغاندا كۆرسەڭ ئىدىك، راسا كۈلەتتىڭ ! بۇ ئايال خۇددى ھەيكەلدەك قېتىۋالىدۇ، شۇ تۇرقى بىلەن بەئەينى قىساس مەبۇدىسىنىڭ ھەيكىلىگىلا ئوخشايدۇ. بۇنىسى بولسا ئۆزىنى گويا ھېچ ئىش بولمىغانغا سېلىپ پەرۋا قىلماي تۇرۇۋاۋالسىمۇ، ئوڭايسىزلانغىنىنى ئاز ـ تولا چاندۇرىدۇ. ھەر ھالدا بۇ كاساپەت ئۆزىنى تۇتۇشنى بىلمىدىغان نەرسە.

ئۇلارنىڭ يېنىغا بىرنەچچە كەسپىدىشى كەلدى. ئۇلار كۆرۈشتى ۋە ۋەزىيەت ھەققىدە ئازراق پاراڭلاشتى. چېركاۋنىڭ ئالدىغا يىغىلىۋالغان ئادەملەرنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭى خۇددى يىراقتىن ئاڭلىنىۋاتقان دېڭىز شاۋقۇنىدەك گۇرۇلدەپ قۇياش نۇرى بىلەن بىللە چېركاۋنىڭ ئىشىكلىرىدىن كىرەتتى ـ دە، چېركاۋنىڭ يۇمىلاق تورۇسىغا ئۆرلەپ مەشھۇر ئەربابلارنىڭ گۇدۇڭ ـ گۇدۇڭلىرىنى بېسىپ كېتەتتى.

تۇيۇقسىز چېركاۋنىڭ ئىشىكىدىكى قاراۋۇل قولىدىكى ئاي پالتىنىڭ دەستىسى بىلەن پولنى ئۇچ قېتىم قاتتىق ئۇردى. بارلىق مېھمانلار دەررۇ شۇ تەرەپكە بۇرالدى. ئورۇندۇقلار غارتىلداپ، كۆڭلەكلەر شالدىرلاپ كەتتى. ئۇدۇلدىكى ئىشىكتىن توپى بولۇۋاتقان قىز دادىسىنى قولتۇقلىغىنىچە كىرىپ كەلدى. ئۇ يەنىلا قورچاققا، يەنى بېشىغا گۈللەرنى قىستان، يۈزى مەرمەردەك سىلىق ۋە ئاپپاق، ئوماق قورچاققىلا ئوخشايتتى. ئۇ ئىشىك تۇۋىدە سەل توختىۋېلىپ ئاندىن ئىچكىرىگە كىردى. چوڭ رويالنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى ياڭراپ قىزنىڭ كەلگەنلىكىدىن بېشارەت بەردى.

قىز قەدەملىرىنى ئاستا يۆتكەيتتى. بېشىنى تۆۋەن قىلىۋالغان

بولسمۇ، قورۇنۇشتىن ئەسەر يوق ئىدى. ئازراق ھاياجانلىنىۋا-تاتتى، خالاس. ئۇنىڭ غۇنچىدەك بويى، گۈلدەك چىرايى ھەممىنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىۋەتتى. ئايال مېھمانلار ئۇنىڭغا كۈلۈمسىرەپ قارىشاتتى. پىچىرلىشاتتى، مېڭىشلىرىغا سەپسالاتتى. ئەر مېھمانلار بىر - بىرىنىڭ قۇلىقىغا:

— نېمىدېگەن گۈزەل، نېمىدېگەن ئوماق - ھە! — دەپ كۈسۈرلىشاتتى.

خۇددىبىر ئەپەندىنىڭ مېڭىشلىرى قالتىس تەنتەنىلىك بولسىمۇ، بىر خىل سۈنئىيلىك چىقىپ تۇراتتى. چىرايىمۇ سەل تاتىراڭغۇ كۆرۈنەتتى. ئۇ كۆزئەينەكىنى توپىتوغرا قاڭشىرىغا قوندۇرۇۋالغاندى.

ئۇلارنىڭ كەينىدە تۆت نەپەر قىز قولدىشى بار بولۇپ، ئۇلار ئوخشاشلا شاپتۇل چېچەكى رەڭلىك كۆڭلەك كىيگەنىدى. ھەممىسلا بىر - بىرىدىن قېلىشمايدىغان گۈزەللەردىن ئىدى، ئالدىدىكى غۇنچە بويلۇق مەلىكىنىڭ كېنىزەكلىرى سۈپىتىدە كېلىۋاتاتتى.

يىگىت قولداشلىرىمۇ ئەستايىدىل تاللانغان، رەڭگىرويى، بوي - تۇرقى ئوپئوخشاش سەرخىل يىگىتلەر ئىدى. ئۇلار خۇددى بالىت ئوقۇتقۇچىسىنىڭ تەربىيەسىنى كۆرگەن شاگىرتلاردەك قەدەملىرىنى تەكشى، رەتلىك ئالاتتى.

خۇددىبىر خانىم بۇلارنىڭ كەينىدە بولۇپ، يەنە بىر كۈيۈ ئوغلىنىڭ دادىسى — يەتمىش ئىككى ياشلىق ماركىز لادور ئېيفىرىنى قولتۇقلىۋالغاندى. ئۇنى مۇشۇ تاپتا مېڭىپ كېلىۋاتقىدۇ، دېگەندىن كۆرە سۆرۈلۈپ كېلىۋاتقىدۇ، دېگەن مۇۋاپىقراق ئىدى. ئۇنىڭ يۈرىكى خۇددى قەپەستىن چىقىپ كېتىش ئۈچۈن ئۆزىنى ھەر يان تاشلاپ تېپىرلاۋاتقان كېپىكتەك سەكرەيتتى. پۈتلىرىنى ھەربىر يۆتكىگەندە بولسا ئارقىغا ئۇچۇپلا كېتەي دەپ قالاتتى. ئۇ تولىمۇ ئورۇقلاپ ياڭاقلىرى ئىچىگە كىرىپلا كەتكەندى. پۈتۈنلەي دېگۈدەك ئاقىرىپ كەتكەن

چاچلىرى يۇزىنى تېخىمۇ تاتىراڭغۇ كۆرسىتەتتى. ئۇ چوڭقۇر خىيالغا پاتقاچقىمكىن كۆزلىرى غىلايلىشىپ ھېچكىمگە قارىمايتتى.

ئۇنىڭ كەينىدە ناتونۇش بىر مومايى بىلەن گىئورگى دولۇۋار پەيدا بولدى. ئۇ بېشىنى تىك تۇتقان بولۇپ، سەل - پەل يىمىرىلگەن قاشلىرى تېگىدىكى كۆزلىرىنى جىددىي تۇستە ئالدىغا تىككەنىدى. چىرايىغا خويمۇ قاملاشقان بۇرۇتلىرى دىڭگىيىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ قەددى - قامىتى، بويى - تۇرقى كېلىشكەن، پۇتلىرى چىرايلىق ئىدى. ئۇچىسىدىكى ئۇلچەملىك كىيىمى ئىنتايىن ياراشقان، ئوتقاشتەك قىزىل ئوردىن لېنتىسى ئۇنى زىننەتلەپ تۇراتتى.

كەينىدىن ئۇرۇق - تۇغقانلار كىرىپ كەلدى. توي قىلغىلى ئالتە ھەپتە بولۇپ قالغان لوس پارلامېنت ئەزاسى لىسورىن بىلەن بىللە ماڭغانىدى. ئۇنىڭ ئېرى ماركىز لادور ئېيفرىن ۋىكونت بىيىرسىموس خانىمغا ھەمراھ بولغانىدى.

ئەڭ ئاخىرىدىكىسى ھەر خىل كىشىلەردىن تەشكىللەنگەن رەتسىز قوشۇن ئىدى. بۇلار ئاساسەن دولۇۋارنىڭ دوست - يارەنلىرى، ئۇلپەتلىرى بولۇپ، بىر كۆرۈشۈپلا دوستلىشىپ كېتىدىغان پارىژنىڭ تۆۋەن قاتلىمىدىكى مەشھۇر شەخسلەر ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئامىتى كەلگەن بۇ يېڭى بايىنىڭ بىرقانچە يىراق تۇغقىنى ۋە سېسىق نامى پۇر كەتكەن، مال - دۇنياسى سورۇلۇپ تۇگىگەن ئاقسۆڭەكلەر بار ئىدى. ئەڭ قاملاشمىغان يېرى، بۇلارنىڭ ئارىسىغا توي قىلىپ بولغانلارمۇ كىرىۋالغانىدى. بۇنداقلاردىن دې بېرۇئېينى ئەپەندى، ماركىز دې بېنچېلىن. گىراف دې رافنار ۋە گىراف خانىم، گېرتسوگ لامۇرانو، شاھزادە كارافىن، رىتسار ۋېرسالى، شاھزادە دې گېرىز، گېرتسوگ دې فىلاشنا ۋە گېرتسوگ خانىم، ساھىبجامال ماركىز دې رونا خانىم قاتارلىقلار بار ئىدى. بۇ بىر توپ ئادەمنىڭ ئىچىدە خۇددىي خانىمنىڭ بىرنەچچە تۇغقىنى ياقا

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

يۇرتلۇقلارغا خاس ياۋاشلىقى بىلەن ئاجرىلىپ تۇراتتى.

غايەت زور چېركاۋ رويالى توختىماي چېلىنماقتا، ئۇنىڭ پارقىراپ تۇرغان يوغان كانىيى جاراڭلىق ۋە يېقىملىق كۈيلەرنى ياڭرىتىپ كىشىلىك دۇنيانىڭ خۇشاللىق ۋە قايغۇلىرىنى كۈيلىمەكتە. يوغان ئىشىكلەر خۇددى قۇياش نۇرىنى سىرتتا قالدۇرماقچى بولغاندەك يېپىلمۇدى، زالنىڭ ئىچى قاراڭغۇلىشىپ كەتتى.

ھازىر گىئورگى ئىبادەت سۇپىسىدا سۇزانانىڭ يېنىدا بولۇپ، نۇرغۇن شاملار يېنىپ تۇرغان ئىبادەت مۇنبىرىگە يۇزلەنگىنىچە تىزلىنىپ تۇرماقتا ئىدى. تانگېرنىڭ يېڭى تەيىنلەنگەن باش روھانىيسى ھۆكۈمرانلىق ھاسىسىنى تۇتقان، بېشىغا ھۆكۈمرانلىق تاجىنى كىيگەن ھالەتتە ئىچكىرىكى ئۆيدىن چىقىپ جامائەتنىڭ ئالدىدا توختىدى. ئۇ خۇدانىڭ ئەلچىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن نىكاھ ئوقۇپ بۇ ئىككىيلەننى چېتىپ قويماقچىدى.

ئۇ مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدىغان سۆزلىرىنى سۆزىدى. ئۇلارنىڭ ئۇزۇنكىلىرىنى ئالماشتۇردى. ئاندىن نىكاھنى باشلاپ ياش ئەر - خوتۇنلارغا خىرىستىيان روھى بىلەن سۇغىرىلغان ۋەز - نەسىھەتلەرنى قىلدى. ئەر - خوتۇنلار بىر - بىرىگە سادىق بولۇشلىرى، چېچى ئاقىرىپ، چىشى سارغايغۇچە بىللە ئۆتۈشلىرى ھەققىدە بىر ئۇزۇن گەپ سالتتى، پوپ قەددى - قامىتى كېلىشكەن، ئېگىز بوي، تەمبەل كىشى بولۇپ پومپىيىپ چىققان قورسىقى ئۇنى سالاپەتلىك كۆرسىتەتتى.

ئۇشتۇمتۇتلا يىغا ئاۋازى ئاڭلاندى. بىرنەچچە ئادەم بۇرلىپ يىغا ئاۋازى چىققان تەرەپكە قاراشتى. خۇدىر خانىم قوللىرى بىلەن يۈزىنى يېپىۋېلىپ بۇلدۇقلاپ يىغلىماقتا ئىدى.

ئۇ بۇ تويغا ئاخىر يول قويدى. ئۇنىڭغا نېمە ئامال بولسۇن؟ قىزى قايتىپ كەلگەن كۈنى ئۇ قىزى بىلەن كۆرۈشۈشنى رەت قىلدى، قىزىنى خانىسىدىن قوغلاپ چىقاردى. دولۇۋار ئۇنىڭ

يېنىغا كىرىپ ئېھتىرام بىلەن تەزىم بەجا قىلىۋىدى، ئۇ پەس ئاۋازدا: «سىز مەن ئۈچراتقان ئەڭ رەزىل، ئەڭ پەسكەش ئادەمسىز. بۇنىڭدىن كېيىن ماڭا گەپ قىلغۇچى بولماڭ. مەنمۇ سىزگە جاۋاب قايتۇرمايمەن» دېدى. ئۇ شۇ كۈندىن باشلاپ ئازاب تېغى ئاستىدا يانجىلىپ ھەسرەت يۇتۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ سۇزانناغا قاتتىق نەپرەتلىنەتتى. بۇ ئۇنىڭدىكى كۈچلۈك ھاۋايى - ھەۋەس بىلەن قەلبىنى داغلاۋاتقان كۈنداشلىق ئارىلاش نەپرەت ئىدى. بۇ ئادەتتىكى ھەسەتخورلۇق بولماستىن، بەلكى مۇھەببەتتىكى رەقىبكە ئايلانغان ئانىنىڭ مۇھەببەتتىكى دۈشمىنى بولۇپ قالغان ئۆز قىزىغا قارىتا قوزغالغان قەھرى - غەزىپى ئىدى. بۇ ئادەمزاتقا تىنغىلى، يا كۆرسەتكىلى بولمايدىغان، ئاغرىقىنى پەقەت ئىچىگىلا يۇتىدىغان، قان تېمىپ تۇرغان، يىرىڭلاپ كەتكەن ئېغىر جاراھەت ئىدى.

مانا ھازىر پوپ چېركاۋدا ئۇنىڭ ۋە ئىككى مىڭ مېھمانىنىڭ ئالدىدا ئۇنىڭ ئاشىنىسى بىلەن قىزىغا نىكاھ ئوقۇماقتا. ئۇ بولسا ئۇنىنىمۇ چىقىرالمايدۇ. بۇلارنى توسۇيالمايۋاتىدۇ. ئۇ پوپقا «بۇ يىگىت ماڭا مەنسۇپ، ئۇ مېنىڭ ئاشنام. سىزنىڭ قىلىۋاتقىنىڭىز نىكاھ ئەمەس، ئۇچىغا چىققان پەسكەشلىك» دەپ توۋلىيالماي ئۆزىنىڭ گۆشىنى ئۆزى يەۋاتىدۇ.

خېلى كۆپ ئايالار ئۇنى بۇ ھالەتتە كۆرۈپ:

— بىچارە ئانا! بەك ھاياجانلىنىپ كېتىپتۇ، — دەپ ھېسداشلىق قىلىشتى.

پوپ ئۇنلۈك ئاۋازدا مۇنداق دېدى:

— سىلەر دۇنيانىڭ ئەركە بالىلىرىسىلەر، سىلەر ئەڭ باي، ئەڭ بەختلىك، ئەڭ كاتتا، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇۋاتقان ئىنسانسىلەر. سىز بولسىڭىز ئەپەندى، تەڭداشسىز قابىلىيەت ئىگىسى. سىز قەلىمىڭىز بىلەن ئاممىنى تەربىيەلەۋاتىسىز. ئۇلارغا يول كۆرسىتىۋاتىسىز، نەسىھەت قىلىۋاتىسىز، سىز ئۇلۇغ بۇرچنى ئادا قىلىۋاتىسىز. سىز كەلگۈسىدە كىشىلەرگە

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

شانلىق ئۇلگە تىكلەپ بېرىسىز...

بۇلارنى ئاڭلاپ دولوۋار خۇددى لەززەتلىك شارابتىن مەست بولغاندەك كېرىلىپ ئۆزىنى بىلمەي قالدى. ريم چېركاۋلىرىنىڭ ئالىي دەرىجىلىك ئۆلۈماسى مۇشۇنچىۋالا ماختاپ ئۇچۇرۇۋاتقان مۇشۇ پەيتتە ئۇ ئارقىدا تۇرغان مەشھۇر زاتلارنى بۇ يەرگە پەقەت مەن ئۇچۇنلا كەلگەن، دەپ ھېس قىلغانىدى. ئۇنىڭغا بىر خىل كۇچ ئۆزىنى ئىتتىرىپ بالداقمۇبالداق ئۆرلىتىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. ئۇ ــ كانتېلبېردىكى ئىككى نامرات دېھقانىنىڭ ئوغلى مانا ئەمدى دۇنيا ھۆكۈمرانلىرىنىڭ قاتارىغا ئۆتۈپ قېلىۋاتىدۇ.

ئۇ بىردىنلا تاغ ئۇستىدە ئاجايىپ ھەيۋەت لىئون جىلغىسىغا قاراپ تۇرىدىغان كىچىككىنە قاۋاقخانىنى كۆرگەندەك بولدى. ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇ يەردە سەھرالىقلارغا ھاراق ساتماقتا. دولوۋار فوتلاركىنىڭ مىراسىغا ئېرىشكەندىن كېيىن ئۇلارغا بەش مىڭ فىرانك ئەۋەتىپ بەردى. ئۇلار بۇ پۇل بىلەن ئاددىي بولسىمۇ ئىگىلىكىنى بىر قۇر تىكلىۋالىدۇ. ئۇلار ھازىر چوقۇم ئوغلى ئاتا قىلغان بەختىنىڭ پەيزىنى سۈرمەكتە.

باش پوپنىڭ نۇتقى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئۇچىسىغا سېرىق رەڭلىك ئىبادەت كىيىمى كىيگەن روھانىي ئىبادەت سۇپىسىغا چىقتى. چوڭ رويال يېڭى ئەر ـ خوتۇنلارنى تەبرىكلەپ قايتىدىن چېلىنىشقا باشلىدى.

مۇزىكا ئاۋازى دېڭىز شاۋقۇنىدەك گۈركىرەپ باشلىنىپ ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرۈلۈپ ئاجايىپ يېقىملىق، جاراڭلىق ياڭراپ كەتتى. بۇ ئاۋاز گويا چېركاۋنىڭ تورۇسىنى ئېچىپ تاشلاپ ئاسمانغا چىقىپ پەرۋاز قىلماقچى بولۇۋاتقاندەك كۈچلۈك ئىدى. ئۇ پۈتكۈل چېركاۋنىلا ئەمەس، بەلكى چېركاۋدىكى ئادەملەرنىڭ يۈرەكلىرىنىمۇ جىغىلدىتاتتى. مۇزىكا توساتتىنلا ئاستىلاپ گويا بوران تىنچىپ، دولقۇنلار پەسىيىپ قالغاندەك لەرزان، يېنىك ئوينىاپ كىشىلەرنىڭ قۇلاق تۈۋىدىن شۇرلاپ ئۆتتى. بۇ يېقىملىق كۈي كىشىلەرگە بۇلبۇلنىڭ شوخ ئاۋازىنى

ئەسلىتەتتى. بۇ ئاۋاز بىردىنلا يەنە شاۋقۇن سېلىپ كۆتۈرۈلدى. ئۇنىڭدىكى بۇ ئۆزگىرىشنى شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان كىچىك جىرانىڭ كېڭىيىپ، كۆپىيىپ پۈتۈن جاھاننى قاپلىغان ئوكيانغا ئايلانغىنىغا ئوخشىتىشقا بولاتتى.

ناخشا ئاۋازى ئاڭلاندى، ناخشىنى دۆلەتلىك ئوپېرا ئۆمىكىنىڭ ناخشىچىلىرى فولېر بىلەن لاندارك ئېيتىۋاتاتتى.

كۆيگەن كۇجىنىڭ پۈرىقى ئەتراپقا تارىدى. ئىبادەت ئاياغلاشتى. شۇنىڭ بىلەن پوپنىڭ ئىلتىجاسىغا بىنائەن پەيغەمبەر يەرگە چۈشۈپ، بارون گىئورگى دولۇۋارنىڭ غەلىبىسىنى رەسمىي ئېتىراپ قىلغان بولدى.

شۇ مىنۇتتا سۇزانىنانىڭ يېنىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرغان چىرايلىق دوست بېشىنى ئەگدى. ئۇ ئۆزىنى بىر ئىخلاسمەن مۇخلىسقا ئايلىنىپ قالغاندەك ھېس قىلدى. تەڭرى ئۇنىڭ تەلىيىنى ئوڭدىن قىلدى. ئۇنى يۆلەپ، مەدەت بېرىپ، مۇشۇنچىلىك ئۇتۇقلارغا ئۇلاشتۇردى. دولۇۋار ھاياجان دەرياسىدا ئاقاتتى. كۆڭۈلدىكى مىننەتدارلىقىنى كىمگە ئېيتىش كېرەك؟ دولۇۋار ئۇن ـ تىنسىز ھالدا تەڭرىگە تەشەككۈر ئېيتتى.

دىنىي مۇراسىم ئاياغلاشقاندىن كېيىن دولۇۋار ئورنىدىن تۇرۇپ، ئايالىنى قولتۇقلىغىنىچە ئىچكىرىدىكى ھۇجرىغا كىردى. توي مۇراسىمىغا قاتناشقان كىشىلەر قاتارلىشىپ بىرسىنىڭ كەينىدىن بىرسى كېلىپ ئۇلارنى تەبرىكلەشكە باشلىدى. گىئورگىنىڭ خۇشاللىقى ئىچىگە پاتماي قالدى. ئۇ ئۆزىنى خۇددى تەختكە چىققان پادىشاھلاردەك سېزەتتى، ئۇ مېھمانلار بىلەن بىر ـ بىرلەپ كۆرۈشۇپ سورۇنغا مۇناسىپ تەكەللۇپ گەپلەرنى قىلاتتى. توختىماي تەزىم قىلاتتى. «قەدەم تەشرىپ قىلغىنىڭىزغا رەھمەت» دېگەننى تەكرارلايتتى.

ئۇ تۇيۇقسىز مالېر خانىمنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ ئىلگىرى بۇ ئايالنى قانچىلىك سۆيگەن بولسا، ئۇمۇ شۇنچىلىك سۆيۈش بىلەن جاۋاب بەرگەنىدى. ئىككىسىنىڭ ئىرماش ـ چىرماش بولۇپ

كەتكەنلىرى، بۇ چوكاننىڭ نازلىق قىلمقلىرى دولۇۋارنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىۋالدى، قۇلىقىغا ئۇنىڭ خۇش ئاۋازى ئاڭلاندى، لەۋلىرىدە ئۇنىڭ سۆيۈشىنى سەزدى. بۇ نەرسىلەر ئۇنىڭ تومۇرىدىكى قېنىنى قاينىتىپ ئۇنىڭدا قايتا ياشىش ھەۋىسى پەيدا قىلدى. ئۇ گۈزەل، ئوماق، كۆزلىرى ئويناپ تۇرىدىغان، تاغ كېيىكلىرىدەك شوخلۇقى بار بۇ نازىنىن ئايالنى قايتىدىن ئىگىلەشكە نىيەتلەندى. «نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ ھەقىقەتەن بولىدىغان ئاشنا ئىدى» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.

مالىر خانىم سەل خىجىل بولغان ۋە سەل تەشۋىشلەنگەن ھالدا كېلىپ ئۇنىڭغا قولىنى ئۇزارتتى. دولۇۋار ئۇنىڭ قولىنى دەرھال قويۇۋەتمىدى. بۇ نازۇك بارماقلار ئۇنى ئاستاغىنا چاقىرىۋاتقاندەك، ئۇنى كەچۈرگەنلىكىنى بىلدۈرۈۋاتقاندەك ھەم كونا مۇناسىۋەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى خالايدىغانلىقىنى ئىپادىلەۋاتقاندەك تۇيۇلدى. شۇڭا، دولۇۋار خۇددى: «مەن سىزنى مەڭگۈ ياخشى كۆرىمەن، مەن سىزگە مەنسۇپ» دېگەندەك قىلىپ بۇ نازۇك قولنى سىقىپ، سىقىپ قويدى. ئىككى جۈپ كۆز بىر - بىرىگە تىكىلدى، مۇھەببەتلىك ھېسسىياتنى تەبەسسۇم شەكلى بىلەن ئىپادىلەپ چاقناپ كەتتى.

— كېيىن كۆرۈشەرمىز، خەير ئەپەندى، — دېدى مالىر خانىم تۆۋەن ئاۋازدا.

— كۆرۈشكۈچە خەير، خانىم، — دەپ جاۋاب بەردى دولۇۋار خۇشاللىق بىلەن.

مالىر خانىم مېڭىپ كەتتى. مېھمانلار دولۇۋارنىڭ ئالدىدىن ئۇزۇلمەي ئۆتمەكتە. ئادەملەر ئېقىمىنىڭ ئايىغى ئاران تەستە كۆرۈندى. ئەڭ ئاخىرقى مېھمانلار بىلەن كۆرۈشۈپ بولغاندىن كېيىن دولۇۋار سۈزاننانى قولتۇقلاپ يەنە بىر قېتىم چېركاۋنى كېيىپ ئۆتۈپ ئىشىككە ماڭدى.

كىشىلەر يېڭى ئەر - ئايالنىڭ ئۆزلىرى يېنىدىن ماڭغانلىقلىرىنى كۆرمەكچى بولۇپ، زالدىكى ئورۇندۇقلارغا قايتا

ئولتۇرۇۋالغانىدى.

دولۇۋار قەددىنى تىك تۇتقان، كۆزلىرىنى قۇياش نۇرى چاقناپ تۇرغان چوڭ ئىشىككە تىككەن ھالدا سالماق قەدەم تاشلاپ ئاستا ئىلگىرىلەيتتى. ئۇنىڭ ژۇجۇدىدا يېنىك بىر تەتىرەك پەيدا بولۇپ، تېزلا ئۆتۈپ كەتتى. بۇ ئادەتتە كىشىلەردە بەك خۇش بولۇپ كەتسە توڭلىغاندەك بولىدىغان بىر خىل نورمال سېزىم ئىدى. دولۇۋارنىڭ كۆزى ئۇدۇلغا تىكىلگىنى بىلەن ھېچكىمنى كۆرمەيتتى. چۈنكى، ئۇ ئۆزىنىلا ئويلاۋاتاتتى، كۆڭلىدە پەقەت ئۆزىلا بار ئىدى.

ئۇ ئىشىك ئالدىغا بارغاندا چېركاۋنىڭ ئالدىغا ئولىشۋالغان خالايىقنى كۆردى. كىشىلەر بۇ يەرگە ئۇنىڭ ئۈچۈنلا — گىئورگى دولۇۋارنى كۆرۈش ئۈچۈنلا توپلىشۋالغانىدى. مانا، پۈتكۈل پارىژ خەلقىنىڭ كۆزى ئۇنىڭغا تىكىلمەكتە، ئۇنىڭغا زوق بىلەن قارىماقتا. دولۇۋار نەزىرىنى كونگوردې مەيدانىنىڭ ئارقىسىدىكى ئاۋام پالاتاسىنىڭ بىناسىغا ئاغدۇردى ۋە ئۆزىنى مادىلاننا چېركاۋنىڭ ئىشىكىدىن چىقىپلا بوربون ئوردىسىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىۋاتقاندەك سەزدى.

ئۇ كىشىلەر ئارىسىدىن ئېچىلغان يول بىلەن مېڭىپ چېركاۋنىڭ پەلەمپەيلىرىدىن ئاستا چۈشتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىگە مۇشۇنچىۋالا ئادەمنىڭ بىرسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئۇنىڭ خىيالى ئىلگىرىكى ئىشلارغا كەتكەنىدى. ئۇنىڭ كۈنىنىڭ چىقىشىدىن قىسىلغان كۆزلىرىگە دې مالبېر خانىم كۆرۈنگەندەك بولدى.

ئۇ ئەينەككە قاراپ پاخپايغان چاچلىرىنى تۈزەشتۇرۇۋاتاتتى. چۈنكى، ئۇنىڭ چاچلىرى كارىۋاتتىن قوپقاندا ھەمىشە بۇزۇلۇپ كېتەتتى.

www.uyghurkitap.com

بۇ كىتاب يۈننەن خەلق نەشرىياتىنىڭ 1981 ـ يىلى 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى، 1981 ـ يىلى 1 ـ ئاي 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据云南人民出版社1981年1月第1版，1981年1月第1次印刷本翻译出版。

چىرايلىق دوست

ئاپتورى: مۇپاسسان (فىرانسىيە)
تەرجىمە قىلغۇچى: ئازات سۇلتان
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئىلدانە ئابدۇرېھىم
مۇھەررىرى: مەريەم مەمتىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: زەمرە پىدائىي
مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون: 0991 – 2827472
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: بېيجىڭ شۇنچېڭ رەڭلىك مەتبەئەچىلىك چەكلىك شىركىتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 1230×880 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 16
نەشرى: 2014 ـ يىلى 9 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى: 2014 ـ يىلى 9 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1 – 3000
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 – 7 – 228 – 17727 – 1
باھاسى: 44.00 يۈەن

چەت ئەل نادىر ئەسەرلىرى تەرجىمە قورۇلۇشى

外国文学经典翻译工程

دۇنياۋى مەشھۇر ئەسەر

چىرايلىق دوست

ISBN 978-7-228-17727-1

定价：44.00 元